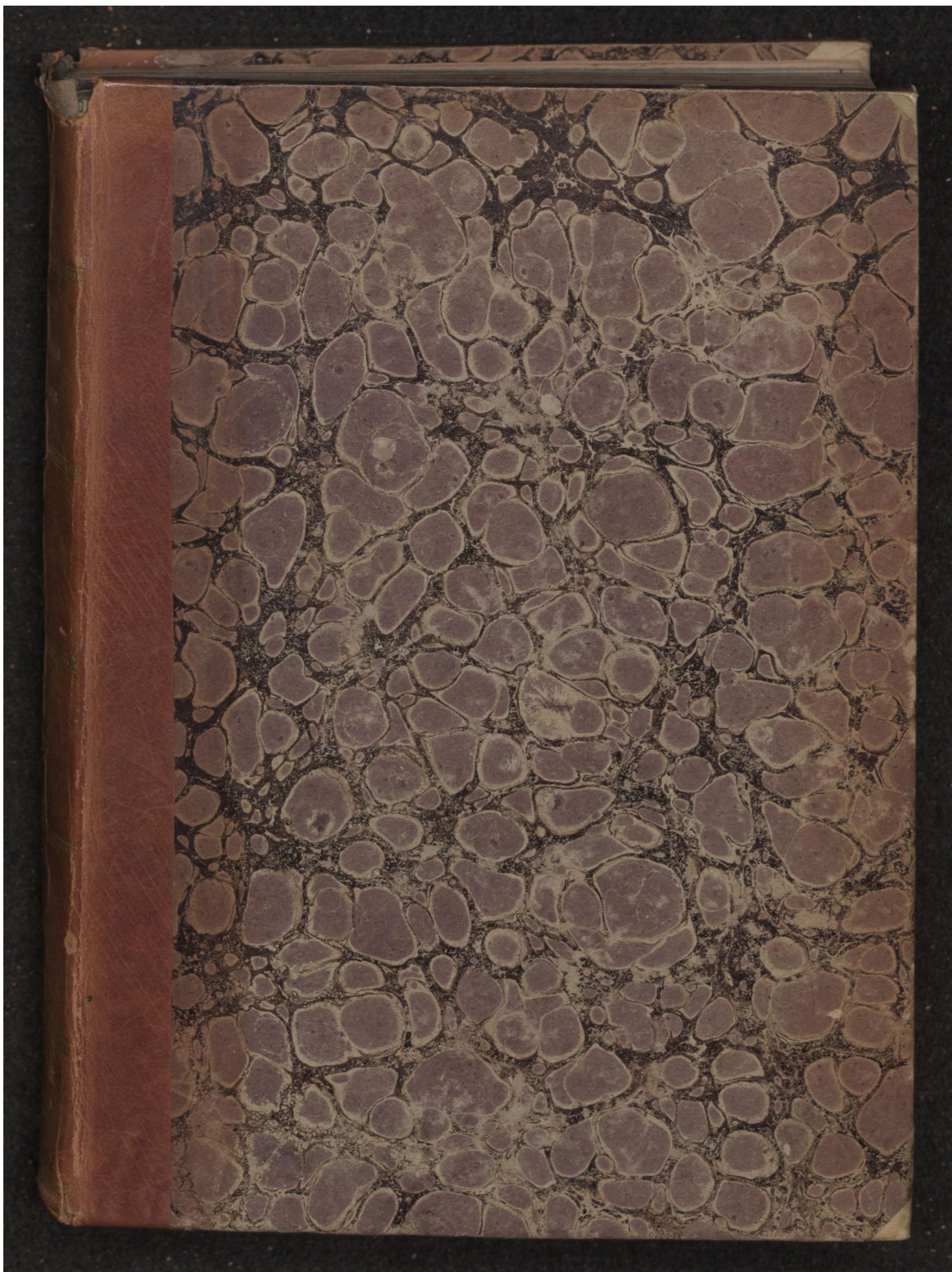
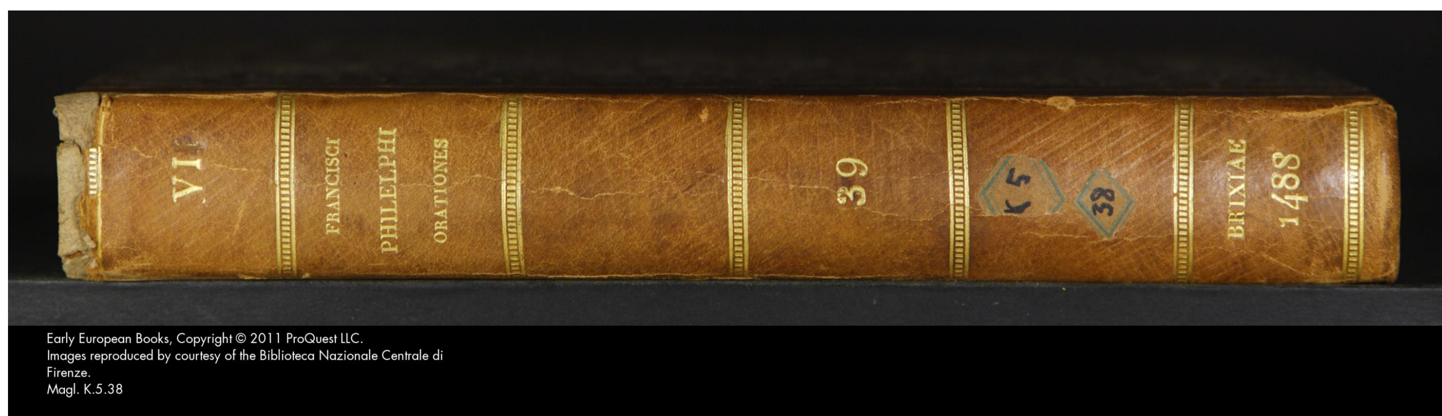
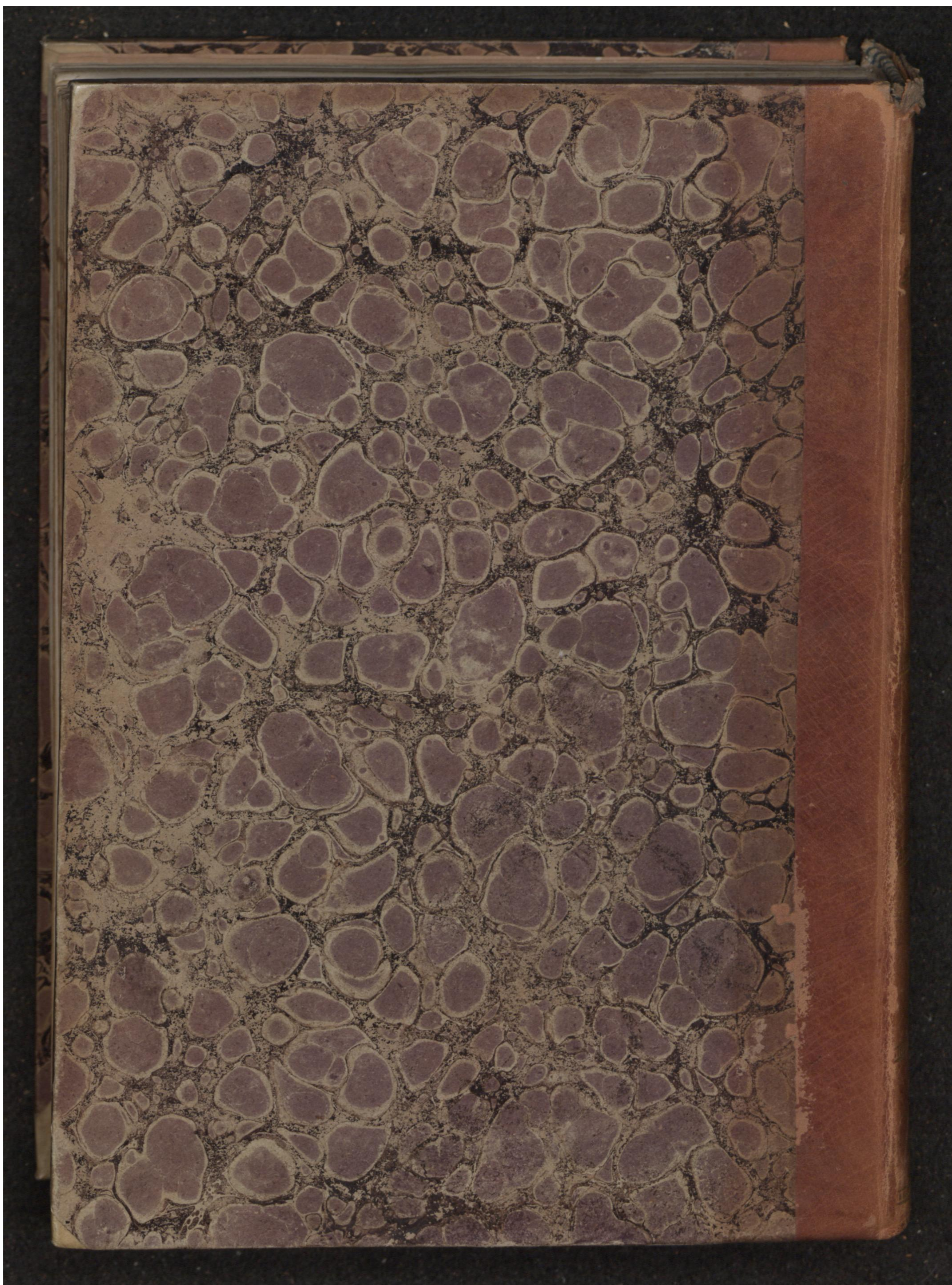
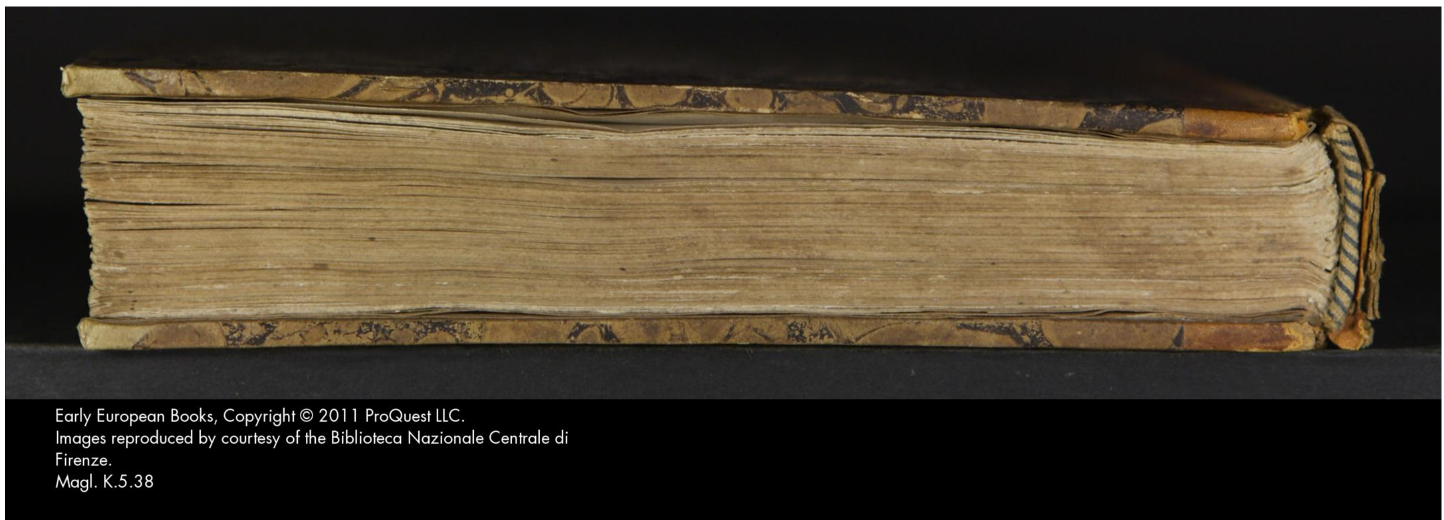

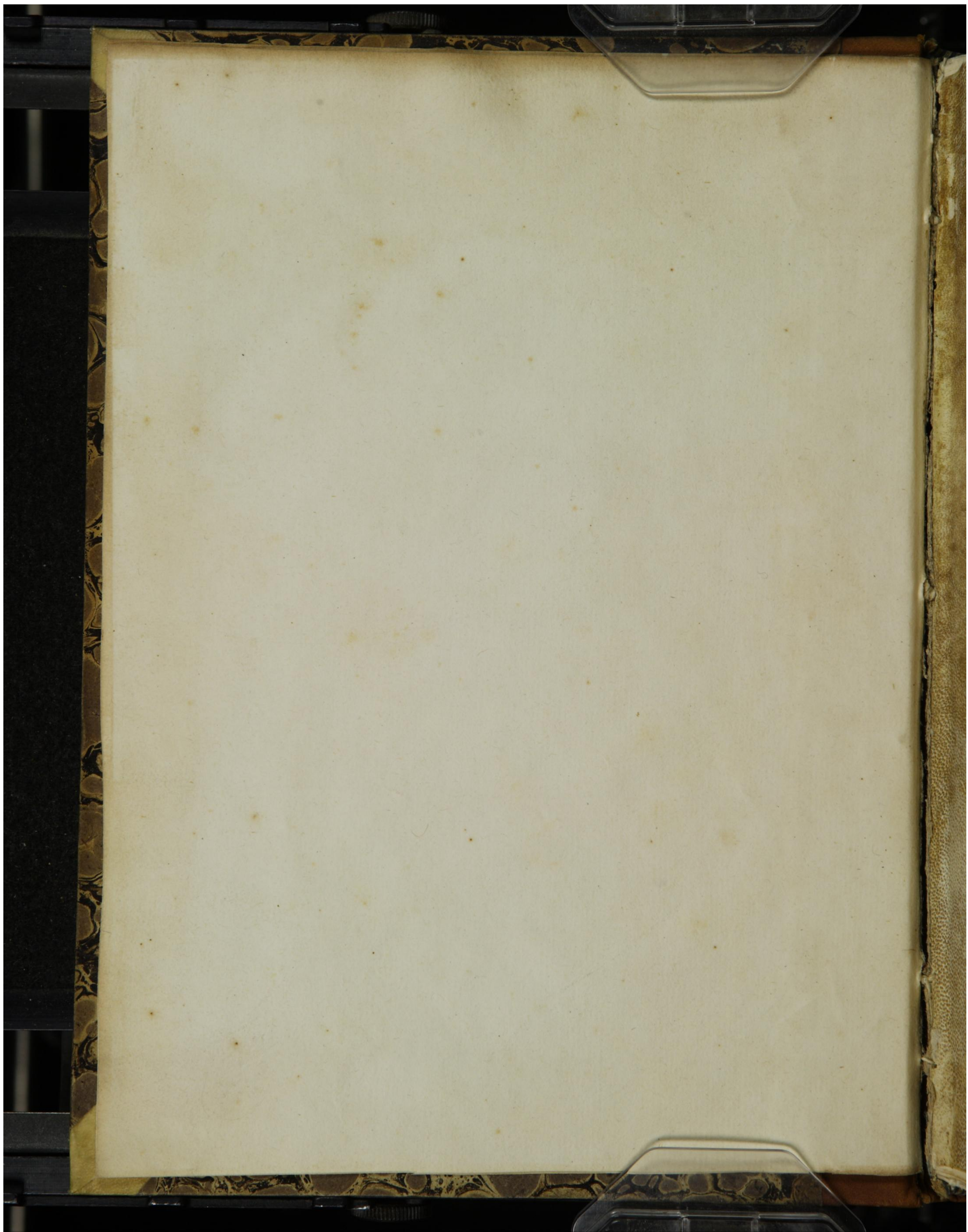

VI
FRANCISCI
PHILELPHI
ORATIONES
39
K 5
38
BRIXIAE
1488

Ihm Georgij Antonij Vespucij liber.

Conuentus Sancti Marci de Florentia ordinis predicatorum habitus a Fratre Georgio antonio Vespuccio Filio natiuo dicti conuentus. 1499

Orationes

Rhetorica ad herennium ad alexandrum traductor

Apophthegmata plutarchi

In bancho. 28 occidentis.

2

FRANCISCVS PHILELFVS LODOVICO MARIAE SPHORciæ barhi duci: ac ducali primario locũteneti sal. pl. d.

Q Vam parentalẽ quondã ꝓ nobilissimo illo principe patre tuo Frãcisco sphortia orationẽ habuissem: iccirco ad te dedi: quia multa in ea legunť: quæ ad illius laudẽ: & imortalitatẽ pertinẽt: cuius me studiosissimũ esse nõ ignoras. Huic ego cũ nonnullis orationibus & opibus meis duas subieci orones: quaꝝ alterã habueram in funere diuæ illius uiraginis Blãcæ Mariæ: & itẽ alterã cõsolatoriã: quã iãpridẽ scripserã ad uirum patriciũ illum uenetũ Iacobũ antoniũ marcellũ de obitu Valerii filii. Nã siqs hasce tris orationes diligentius lectitarit: cũ plæraqꝫ inueniet non inutilia (ut mea fert opinio) tum uero quæ ad aíorum imortalitatẽ ptinent: aíaduerteret non iepte a me esse pro tpe: & discussa & disputata. Nec unũ mihi prætereũdum fuit: ꝓpterea orõnẽ illã consolatoriã ad Iacobũ antoniũ Marcellũ curasse hoc tpe cum hisce ĩprimẽdam: qm̃ quæ antea fuerat Mediolani ab aliis qbusdã impssa: eã pluribus in locis deprauatã: corruptãqꝫ offendi: siue inscitia factũ fuerit: seu inuidentia: nesciã affirmare. Quod si quesieris: quibus ĩ pñtia delecter studiis: qd aliud me putes cogitare: qui nõ lõge absim ab octogesimo quarto ætatis anno: quã ea oĩa: quæ a philosophis: thelogisqꝫ acute sunt: & subtiliter disputata. Hæc qualia sint breui cognosces. Vale mi humanissime priceps: & me cõmẽdatũ habe. Mediolani ex ædibus meis. yi. Kalẽdas Iunias. M. cccclxxxi.

Frãcici philelfi eqtis aurati: laureatiqꝫ poetæ & oratoris: ac philosophi clarissimi orones: & nõnulla alia opa: in qbus omne bene dicendi genus: oẽsqꝫ artis rhetorice partes: ac diuinæ philosophoꝝ: & theologorum sententiæ comperiuntur.

ORATIONES FVNEBRES.

a

ORATIONES NVPTIALES.

ORATIONES DIVERSE.

CONSOLATIO.

RHETORICA.

APOPHTHEGMATA.

APOPHTHEGMATA.

FRANCISCI PHILELPHI ORAtio parentalis de diui Francisci sphortiæ Mediolanẽsium ducis felicitate.

Exordiũ narrationis uim in se cõtinẽs.

Fr. sphortia dux.

S I FIERI POSSE CENSEREM: ut lamentationibus: ac lachrymis sæuo: & pacerbo naturæ uulneri mederemur: qđ ex icõmõ fortasse magis q̃ ex imaturo Frãcisci sphortiæ iuictissimi optimiq; ducis & clemtissimi pris priæ obitu oẽs accepimus non mõ uos nõ dehortarer pstãtissimi pricipes: sed cohortarer potius etiã atq; etiã: ut oẽm ætatem: quoad is reuiuisceret: i assiduis flætibus degeremus & eiulatibus. Nõ enĩ in unius tanti: tamq; diuini principis amissione cũ nobis cũctis: tũ uniuersæ Italiæ parua quædam facta est uel iactura uel naufragiũ: per quẽ solũ ex tãto & tã diuturno bellorũ turbine: ac fluctibus sedata oĩa: paccataq; cõgeuerãt. In sola pfecto illius uita: atq; animi magnitudine: summaq; sapiẽtia tantã spem sibi florentissima nr̃a respublica: uiriq; oẽs boni collocarãt: ut ppetuã se felicitatẽ adeptos opinarẽtur. Sed o fallaces mundi blãditias: qbus allecti per uarios agitamur errores. O lubricam atq; caducã humanæ uitæ conditionẽ: qua tũ maxime destituimur: cum uiuere ẽ dulcissimũ. O inanis nostros cogitatus: q eo secũdis i rebus magis nos decipiunt: quo certiore spe quadam nobis alludũt. Sperabamus nos qdẽ Frãcisce sphortia te ob maximas tuas: inumerabilisq; uirtutes ppemodũ fore sempiternũ. Itaq; omnia nobis erant læticiæ: gaudiiq; plena. Nulli hostes ĩminebãt: nullæ premebãt sollicitudines: nullæ curæ. Te nõ minus oẽs & q ppe essent: & q procul abessent maximi potentatus uerebant̃: quã metuebãt. Sub firmissimo tuo: tutissimoq; præsidio uitam quieti oẽs: securiq; agebamus. Te non italia modo: sed uniuersa romana ecclesia: exteriq; reges: quibus ulla aut uis aut iniuria ĩpenderet: subsidio sibi esse: ac saluti arbitrabant̃. Nunc aũt te extincto undiq; suspitiones incũbunt: terrores obstrepunt: hostilia arma belli co fragore circũsonant. Heu heu nos infelicis: atq; infortunatos: qui tanto tã miti: tã benigno: tã pio: tam iuicto: tam oĩ genere probitatis illustri parente orbati sumus. Quis in tanta rei indignitate non mœreat: non fortunam deploret suam. non sese intolerabili dolore conficiat? Vtinam liceret Francisce sphortia princeps optime: ac fortissime sortem commutare. nemo prorsus sui sibi conscius esset: & tui qui non emori: q̃ primũ optaret: quo tu reuiuisceres. In hanc sententiam idubitato pedibus iret non solum constãtissima uirago: & sanctissima uxor tua Blanca Maria: quæ te dies: noctisq; collachrymat: & post matrem tibi omni probitate simillimus dux Galeacius: qui ob cõtinuum luctum animi cruciatur una

Blanca Maria dux.

Galeacius Maria dux.

cum reliquis pientissimis tuis filiis: uerum etiam & amplissimus hic se-
natus tuus: & aula uniuersa: atq; omnes ciues: subditiq; tui: quos unius
tui desyderium torquet: ac macerat. Cæterum quo feror homo miserri-
mus: quo meus me uæhementissimus rapit dolor: ut qui alios debeam:
me ipsum nequeam cõsolari. Nam quid prodest excellẽtissimi principes
quicq̃ optare: quod sperare nõ liceat. Magnum est fateor: & graue: & per
molestum: atq; acerbissimum: quod nuper omnes uulnus accepimus.
Id si minus doleamus: aut lapidei plane putãdi simus: aut nobis ipsis ini
mici. Sed illud nos tamẽ præterire nõ debet animi esse & bene composi
ti: & moderati: & sapiẽtis nihil appetere supra hominem: nunq̃ neq; a ra
tione discedere: neq; diuinæ aduersari iusticiæ. Num qui sibi ipsi nõ pe-
percerit: quin morti ut homo cõcederet: parcat simplici homini cuiq̃ de
us: uel heroi: ut poetæ: philosophiq; appellãt. Moriẽdum est. n. oibus. in
idemq; resoluẽdum: unde manauerint. Quod si mercatoribus magnæ
turpitudini damus: ubi aut decoquãt: aut reddere depositum nolint:
quæ demẽtia tãta sit nostra: ut quem deus optimus maximus animum
nostræ fidei ueluti commẽdarit: hũc repetẽti domino restituere idigne-
mur. Quæ nostra queat superbia tãta esse: qui fastus: quæ arrogãtia: ut
qui natura mortales sumus: dignum existimemus corporibus quoq; effi
ci immortales prius: quam moriamur. Quis usq; adeo ẽ nescius sui: quẽ
lateat exteriori cuiq̃ homini ante resurrectionem immortalitatem uẽdi
cari nõ posse. Sed quo pacto resurrecturus sit quisq̃: ante quã diem obie
rit. Itaq; necessario fit: ut qui nati sunt: omnes aliquãdo moriãtur. Quin
eo mors est æquiore ferẽda animo: & nõ modo nõ dolẽda: sed merito po
tius: optimoq; iure summa læticia prosequẽda i animis igentibus: & ex-
celsis: quod hac præuia atq; duce ad sempiternum illud bonum: supre-
mumq; peruenitur: quo solo felices: beatiq; efficimur. Quæ. n. in huius
mũdanæ uitæ procellis: ac tempestatibus nõ modo felicitas: sed ulla oio
trãquillitas offeratur. Quod siqua hic detur fucatæ cuiuspiam felicita-
tis imago: quæ tãta est: quãtam habet cum summo illo: & uero: atq; icom
mutabili cælesti bono similitudinem: hæc omnis uni ex omnibus mor-
talibus & ducibus: & regibus Frãcisco sphortiæ ita contigit: ut decessio
magis metuẽda iam esset: quam accessio cupiẽda. Id autem sic habere
si paucis oñdero: tum equidem uos rogabo: orabo: obsecrabo: ita uobis
ipsis moderemini: ita cõsulatis: ita pro ratiõis imperio post animi cũctas
prostratas perturbatiões opitulemini: ut nõ uestra magis quam illius cã
tãtam luctus acerbitatem suscepisse idicem ni. Hoc enim & parui esset
animi: planeq; igrati: ac ueluti bono alieno iuidẽtis. Volũt ergo uiri sa Diuisio tripar-
piẽtissimi humanam quam uocamus felicitatem bonis his cõtineri: quo tita.

tum altera ſunt extra nos:altera uero in nobis:& hæc ſane partim corpori:partim aĩo ſunt tributa.Illa uero ſubiecta fortunæ eſſe arbitrantur quæ quidem ipſa ſiqua ſit;tãdem:eam diuĩe ſubeſſe uolũtati nemo ſanæ mẽtis ignorat.Hæc autem tria bonorum genera q̃ta cum gloria:& diuina quadam indulgentia:atque benignitate in magnanimo illo noſtro principe effloruerint:quæſo diligenter attendite.Incipiendum eſt igitur ab animi bonis:quæ noſtra ſunt propria.dein quæ in nobis etiam ipſa ſunt:de corporis:& poſtremo de fortunæ bonis diſſerendum:ac de hiſce quidem omnibus breui oratiõe:& quantum locus:atq; tempus patit̃.

Confirmatio primæ partis p approbationẽ
Mutius attẽdulus ſphortia
Miniatum
Ethruria
Florentini
Iohannes Galeacius dux
Piſæ
Ferraria

Vt autem ordine progrediatur oratio:natus eſt Franciſcus ſphortia inclyto patre illo:& fortiſſimo belli duce Mutio Attendulo:cui primo non minus ob aĩ elationem:atq; uires corporis Sphortiæ fuiſſe cognomentum uolunt:quam ob ĩgenii uim cogitatuſq; acrimoniam:& eſt is quidem natus Miniati in ethruria ãno a natali chriſtiano ſupra milleſimũ quadringeneſimum primum ad ſextum Kalendas auguſtas circiter ueſpertinum crepuſculum:quo tempore pater Sphortia ex eodem oppido pro republica Florentina ualidiſſimis uiribus Iohannis Galeacii illius ſplendiſſimi Mediolanenſium ducis:quæ ex urbe piſis florentina inuaderent oppida:agroſq; uaſtarent:cõſtantiſſime:& ſua maxima cum laude repugnabat.Is cum primum per ætatem licuit:ſuopte ĩgenio: curaq; paterna litteris:atq; eloquentiæ operam dedit:idq; Ferrariæ:Nam poſtea q̃ uita Iohãnem Galeacium deſeruiſſet:& per diuturnam obſidionem piſas florentini in deditionem recepiſſent Sphortiæ potiſſimum opera

Nicolaus marchio æſtenſis
Otho tertius

hic inquam Sphortia in auxilium a Nicolao æſtenſi nobiliſſimo principe in bello aduerſus Othonem tertium:ab quo magnis uiribus pertinaciſſime ad extremum uſque periculum premebatur:pro uetere beniuolentia accerſitus ſecum dilectiſſimum aduectum puerum inter Nicolai ipſius filios & educari:& erudiri ſtuduit.Qui cum in omni probitatis genere nemini æqualium cederet intra undecimum ætatis annum tãtam

Ladiſlaus rex

eſt laudem aſſecutus:ut ad ladiſlaum uſq; ſiciliæ maximum:& potentiſſimum regem ſui nominis fama perſonuerit.Nam erat Frãciſcus(nõ dum enim a paterno cognomine ſphortia uocabatur)ad ingenii ſplendorem:indoliſq; præſtantiam iis uirtutibus præditus:quibus ſupra ætatem admirandus apud omnes uideretur.Nam ab ipſa infantia ad ultimam uſq; diem fuit pauciſſimi admodum ſomni:cybi moderati:ac minime exquiſiti:potuſq; dilutiſſimi.Hoc enim uiuendi genus tum ingenium reddit acutius:tum corpus & ad bonam ualitudinem:& ad uires plurimum adiuuat.Quanta eſſet in omnes facilitate:quanta manſuetudine:quanta humanitate:quanta clementia:quanta dilectione : quanta

etiam animi uel magnitudie:uel altitudie:nemo est:qui nesciat. Quid enim loquar de iusticia eius mirabili quadam commiseratione condita Quid de constantia seruandæ fidei Quid inuicto animi robore:atque fortitudine Vt erat omni corporis immundicia:ieptitudineque superior:ita nihil ex illius ore non modo oscœnum:aut rusticum:sed nec icultum quidem:aut leue quicquam unquam effluebat. Mira in illo grauitas erat cum incredibili quadam lenitate coniuncta. Vituperabat neminem:castigabat modice:operamq; dabat:ut pudori magis esset quã metui: assẽtatores:& subdolos odio habebat. Sed aperto homines ingenio:ac ueros plurimum diligebat. Calumniatoribus: & maledicis non modo non patefaciebat auris:sed eos leuitatis suæ:improbitatisque admonebat. Et cum foret in alienas laudes copiosus:de suis nõ solum nõ loquebatur:sed nec etiam audire patiebatur. Nemo profecto uno Francisco sphortia modestior unquam fuit. nemo uerecundior. nemo cõtinẽtior. Tanta uero beniuolentia suos omnis complectebatur non sanguine coniunctos dumtaxat:sed quoscũq; semel accepisset in suos: ut eos ab se abire neq; iure:neq; iniuria unq̃ fineret. Quid:quod etiam fuisset optandum:si quod ab eo uel factum aliquanto seuerius:uel dictum in quẽquam uæhementius prodisset. Nam quem putasset ulla ex parte ab sese offensum:tanta continuo humanitate:tanta prosequebatur beneficentia:ut illum sibi non secus ac indulgentissimo patri:aut numini cuipiam affectum redderet. Tanta autem erat in rempublicam caritate: ut neglectis quodammodo suis commodis omne studium suum: omnem operam:omnem industriam ad publicam referret & utilitatem:& dignitatem. Quot enim:quantosq; thesauros consumpsit in deducendo ex addua hoc riuo:uel potius flumine:quo non ex addua solum:sed ex lario lacu:& supra larium ex tellina ualle a germania usq; res admodum & infinitæ:& utilissimæ ad nos ĩportantur. Quid enim meminero cum alia maxima:& splẽdidissima ædificia:quæ ad publicum usum fabricatus est:tum arcem hanc quæ portæ Iouis appellat̃. Quod ullum in medium afferamus ex septem illis: quæ in uniuerso terrarum orbe memorantur mirabilia:quod cum hac una arce uel magnificentia:uel pulchritudine:uel ullo excellentiægenere comparari queat. Non enim huiusmodi opus molitus est franciscus sphortia ad illum suum:sed ad publicum & usum:& commodum. Nam arcem sibi suam munitissimam: tutissimamq; constituit in animis:& caritate ciuium:quorum cõmoda: & emolumenta omnia immortalitati sibi ducebat esse. Et q̃m a primis usq; annis nõ secus atq; teterrimam pestem aliquã formidaret mali nominis famã:oĩs cogitatus:& actiones suas ad honestatẽ:& gloriam refe-

Addua
Larius lacus
Tellina uallis
Germania
Arx portæ Iouis

rebat. Itaq nullum neq laborem corpore: neq periculum animo detra
ctabat. Viros doctos: & eruditos in omni genere uitæ & audiebat libēter
& honorifice munerabat. Tāta erat īgenii magnitudine: tāta rerum hu-
manarum pertractatiōe: & diligētia: ut nihil prorsus: quod esset memo-
ratu dignum: ignorare uideretur. Itaq iter prādendum: cænādūq sem-
per aliquid excogitatum acutius astātibus proponebat: ad idq nō iocū-
de minus q̄ subtiliter disputabat: tanq̄ iudicaret nihil esse otio: atq desi
dia a dignitate hominis alienius. Et quia per omnem uitam nihil unq̄
temere: nihil īconsulto inire cōsuesset: omnia semper ex sentētia sua fau
ste: atq fortunate cōsequebatur. Quis enim ambigat uiro fortissimo: ei-
dēq prudētissimo secūda omnia contigere oportere? Fauet enim deus:
auxilioq est semper iustis cœptis: saniscq conatibus: cunctos ī se sperātis
amplectitur: ac fouet: id quod sapiētissimus prīceps noster assidua medi
tatiōe præ se ferēs nihil aut iustum: aut laude ulla dignum existimabat:
quod a religione: pietateq abhorreret. Quare diuino cultu atq uenera-
tiōe fidei christianæ nihil esse apud se antiquius unq̄ uoluit. Quibus qui
dem inocentissimis: & optimis īstitutis summa est omnia cum laude cō-
secutus. Quod autem secūdo loco dicēdum mihi proposueram: quibus
corporis adminiculis ad hæc tāta: & tam eximia animi bona esset adiu-
tus: breuibus perstrīgamus. Fuit corpore Frāciscus sphortia cum robu-
stissimo: tum erectiore paulo supra communem: atq mediocrem homi
nis proceritatem: & eo plāe heroico. Erat is eim (ut norūt oēs) mirabili
quadam membrorum compactiōe ad cōuenietēm: ac decoram īter sese
proportionem cū tāta oris dignitate: & maiestate uultus: ut uel solo aspe
ctu dignus iudicaretur imperio. Et cum oīum sensuum ītegritate cæte-
ros hoīes plurimum antecelleret: tum uisu adeo erat acerrimo: ut etiam
īter præliādum hostium uel minimum quodq erratū prospiceret admo
dum lōgius: eosq cōtinuo luere suæ stultitiæ pœnas cogeret. Quid enim
loquar de eius agilitate atq dexteritate ad oēm motum: & gestum: quæ
tāta erat: ut qcqd facere aggrederetur: dicto citius effectum redderet?
Quare cum ei per ætatem liceret: & luctatiōe: & saltu: & cursu: ita æqua-
les oīs anteibat: ut inueniret neminem: qui secum cōtendere auderet. Ia
ctu autem æque: atq oī dimicādi arte delectatus ferream sudem: aut sa-
xum ingentis pōderis multo lōgius emittebat: q̄ alii tragulam: aut pilā.
Nā & iaculationē: & catapultam: & equitationem: & meditationē omnē
bellicæ disciplinæ ab usq puero ludēdo: uenādoq didicerat: quæ quidē
singillatim oīa & sub patre Sphortia: & suo ductu: atq auspiciis lōgo usu
& multa exercitatiōe bellādo: pugnādoq confirmarat: & ad summum
usq auxerat. Et erat Frāciscus sphortia felici adeo corporis temperamen

Cōfirmatio se cūde partis p approbationē

to:ut uniuersum diem nudo capite staret in solem inmotis etiam pari-
busq; pedibus:& frigus nō pluris faceret q̄ calorem. Eæ autem uires & i
brachiis inerāt:& in manibus:ut quem arctius circūplexus medium stri
xisset:eum tanq̄ exanimaret:quē uero pugno percussisset i caput: semi-
animum repēte humi prosterneret. Voce pro tempore utebatur nūc leni
ac miti:nūc graui:& moderata:& cum sonora semper:tum cum usui ect
cōcitata:& grādi:& horrēda. Quid enim meminero de mirifica eius lin-
guæ bonitate:quæ i omnem usum uidebatur diuina potius quā huma-
na? Quid pluribus? In corpore pulcherrimo herculeæ uires inerāt:& tāta
i singulis mēbris bonitas:ut animi bonis nulla ex parte cederet. Cæterū
quoniam duas felicitatis partes iam percurrimus:reliquum est:ut de for
tunæ commodis eadem breuitate trāsigamus. Quod modo dicebatur:
natus est Frāciscus sphortia i ethruria:quæ regio & uniuersa Italia ē ma-
xime ab omni aeris caligine:nebulaq; remotior:ob eamq; rem ab ethra:
quæ serenitatem significat:ethruria nomen sumpsit. Itaq; natus sub eius
modi cæli serenitate & ingenio erat perspicatiore:& acritate sensuū na-
tura nimirum alacriore. Quod autem ad generis attinet splēdorem:si al
tius fuerit:q̄ a patre sphortia repetūdum:a regibus datiæ: & urbe attēda
reperiemus Attēdulorum familiam originem duxisse:q̄q̄ ipse non mi-
nus cum illis sentio:qui a Mutio illo scæuola affirmant manasse atten-
dulos:qui Porsenam regem clusinorum occisurus cum frustra tam egre
gium facinus pro liberāda patria esset adortus:i dextram sæuierit suam
foculo iniectam ignito:id quod ipsius sphortiæ proprium nomen ꝓbat
Mutius. Id enim & inter sæuolas erat illustre:& inter attendulos appri-
me celebratum. Sed ne singula prolixius persequar:ubi Frāciscus in au-
la gratissimi illius:& clarissimi principis Nicolai æstensis:quem pr̄ sphor
tia propter Othonem tertium a se oppressum extremo periculo libera-
rat:maiorem infantie partem:& puericiam quoq; ad undecimum usq;
ætatis annum cum mirabili spe probitatis:& laude peregisset: Neapolin
iussu patris aduectus est. Id quod ꝓpterea fecit pater: quo regi ladislao
gratificaretur. Is enim pueri fama delectatus:hūc uidere cupiebat. Nec
sua de puero se opinio falsum habuit. Nam cum primum in illi-
us conspectum Frāciscus uenisset:regemq; ingenuo quodam: strenuo-
q; pudore ueneratus alacriter salutasset:essetq; apposite:& ornate locu-
tus plæraq;:eum ladislaus perīde atq; filium amplexatus:deosculatusq;
tricarico donauit:eius comitatus ornatum insignibus:initium sane pul
cherrimum ad lætioris fortunæ principatum. Et non modo dies nō præ
teribat:sed ne hora quidem:quin puerum:cum ei a maximis occupatio
nibus suis facultas offerret:ad se accersitum uariis de rebus iterrogaret:

Confirmatio tertie partis p approbationē
Ethruria
Ethra.
Daciæ reges
Attenda.
Attenduli
Mutius scæuo la.
Porsena rex
Otho.
Neapolis.
Ladislaus rex.
Tricaricum

cui cum ille & impigre: & argute: uerecūdeq; rn̄deret: admirationem in dies magis atq; magis de sese apud regias auris: mētemq; augebat. Cūq; frequentior esset tū in aula regia: tum apud regē: studebat quotidie doctior fieri rerum etiam urbanarum: ac totius regiæ disciplinæ: utpote p̄sago eius ingenio futuræ gloriæ: ac regni. Sed ubi paucis post annis rex ladislaus uita excessisset: & Ioanna soror: quæ ladislao successit i regnū Iacobo Barbonensi Mariæ comiti nupsisset. Hic inq̄ Iacobus barbonensis sphortiam quoniam putaret nefariis suis in reginā uxorem opprimēdam cogitatibus repugnaturum: & eū: & filium Frācīscum: qui ætatis annum iā ageret quartum ac decimum: in subterraneū munitissime turris carcerem arcis oui appellatæ coniecit sine ulla omnino spe futuræ aliq̄n libertatis: Quā rei sæuiciam: atq; diritatem molestissime adeo tulit sphortia: ut in filium coniectis oculis: quem unum supra uitam ēt ipsam mirifice amabat: mortem sibi cōsciscere puicatius decreuerit: ad quā (ut erat aīo ferocissimo) cum furēs: præcepsq; ferretur i proximum turris parietē caput iflicturus: subita: atq; miserabili: & suaui: & accommodata facundissimi filii oratiōe nō secus ab illo oī immanitatis impetu & coercitus ē & ad mētem sanioris cōsilii redactus: q̄ a Thimotheo musico ferūt Alexādrum regem ab armis esse ad cōuiuiū reuocatum. Quo pietatis officio est effectum: ut pater sphortia ex prope iam mortuo reuixerit: ac nō multo post per reginam Ioānā ipsam post comp̄ssam: atq; prostratam Iacobi uiri perfidiam: ac uim oēm iniusto carcere liberatus una cum pientissimo: probatissimoq; filio magnas res gesserit: & præclaras. Regina uero cum maximis honoribus sphortiam: emolumētisq; cumulauit: tū Frācīscum eius filiū: cuius igenio & oratiōe pater seruatus esset: Arrhiani: atq; apicis comitatibus donauit. Quid autem memorem: uel potius admirer primū spectatissimi adolescētis tirocinium aduersus angelum labellum uirum belli gloria isignem: qui ob hæsitātiam linguæ tartaliæ habuit cognomentū? Nam ubi sphortia Bracio a se fugato ex urbe roma Iohānæ reginæ iussu: urbeq; ipsa i reginæ potestatem redacta istituisset ultionē capere (ut par erat) de uetere inimico Tartalia: q aduersus sese: quo tempore Neapoli primum auctore Pādulphello: quē regina i delitiis habebat: carcere tenebat': cum Bracio cōspirarat: quo ip̄o consentiēte: fauēteq; & Tuscanellā urbem: & alia eius plæraq; oppida ui oppresserat:, ad tuscanellam ip̄am instructa acie pugnaturus p̄ficiscitur. Quo i loco tartalia ip̄e cōtra magnis uiribus in aciem egreditur. Pugna mox utrinq; pari animorum ui: atq; ardore conseritur. Diu: multūq; certatur: neuter pedē refert. Alacriter: ac fortiter incumbunt sphortiani: cōstanter hostes ferociterq; repugnāt. Neutri cedūt. Spes prope utrinq; par. Tum probus

Iohāna regina
Iacobus barbonēsis
Arx oui
Thimoteus musicus
Alexander rex
Arrhianum
Apex
Angelus label lus
Tartalia
Bracius
Roma
Ioāna regina
Neapolis
Pādulphellus
Tuscanella

7

generosusq; adolescens: q uix dum septimum foret igressus: ac decimũ ætatis annũ: ubi ex patre pcũctatus certo didicisset: q nam esset tartalia: (nam is inter pugnãdum ne posset agnosci: sagulum: equũq; mutarat) il lico per cõfertissimum aduersariorum prælĩãtium globum districto ense in unum Tartaliam equum dirigit. Quem ille ubi per uastam occurrentium cædem comminus i se irruentem aspicit: perinde atq; stupidus: atq; sui impotens repẽte i fugam uersus uix suorum præsidio intra portã Tuscanellæ sublato ponte: demissaq; catarhacte se recepit permagno numero: fortissimorum militum amisso: ferturq; postea cõuersus ad suos dixisse illum sibi (nam quinam esset: ex pellino cotignolano: qui itra portam est captus: acceperat) non uideri adolescẽtem: sed tigrẽ: sed Leonẽ: sed horribile quoddam prodigium. At quãta fuit illa uel prudẽtia: uel clæmentia: qua ẽ in eos milites usus: quos antea in calabria a se trãsfugas ad hostis gotthalanos prælio oĩs captiuos fecit. Gerebat enim bellum sphortia pro Lodouico Andegauensi rege tertio regis huius renati fratre aduersus Alphonsum regem regis: item huius pherdinãdi patrem quem regina Iohanna: quo ualidior foret contra Lodouici factionem adoptarat. Præerat in calabria maximis alphonsi: firmissimisq; uiribus Raymũdus boylus: aduersus quem ipsum Frãciscus mittitur a Lodouico cum potestate regia natus ãnos unum ac uigiti. Huic dat pater sphortia pulcherrimam militum manum: & cum his ueteranos quosdã: quoꝝ fide ducebat sibi certius nihil. Frãcisci uduẽtu i calabriã cũ oĩs gotthalanoꝝ ĩpetus retardatus: repssusq; ẽ: tũ ob uitæ cõtinentiã: atq; inocẽtiã: & ob singularẽ illã moꝝ facilitatẽ: humanitatẽq; adeo icredibilem erga se oĩum calabroꝝ beniuolẽtiã conciliauit: ut ultro uniuersa ꝑpe illa regio ad eius fidẽ: pspectãq; uirtutẽ tanq̃ ad publicũ aliquẽ Corneliũ Scipionẽ illũ: qui primus ẽ Africanus cognominatus: certatim cõfugeret: cũ anno dein ꝓximo ii: quos sibi maxime fidos Sphortia putabat: oẽs præter duos pellinum: Buldrinũq; fauentinum transfugerunt ad gotthalanos: Frãcisco ip̃o inter hostium quasi retia relicto: atq; destituto. Sed hic (ut erat animo inuicto) nequaquam subita perfidia fractus ubi se cum reliquis copiis quadrato agmine sine ullo tumultu in ea oppida recepisset: quæ a Lodouico rege stipendii uice octo possidebat: cœpit continuo hostilem agrum circuncursare prædari: uastare: ac nuñq̃ hostibus quiescendi spacium præbere: cum tandem transfugarum itinera quæq; assidue: conatusq; omnis q̃diligentissime odoratus sine ullo suo discrimine: & cũ maxima gotthalanoꝝ clade uniuersos cœpit i agro: q dicitur sci Marci: quo illi populaturi ꝓcesserãt. Req; ad patrem sphortiam significata curriculo qui eodẽ ip̃o die Alphõsum regẽ collatis

Tartalia
Tuscanella
Pellinus
Calabria
Lodouicus andegauẽsis rex
Renatus rex
Alphonsus rex
Pherdinãdus rex
Iohãna regina
Raymundus boylus
Fr. sphortia
Gotthalani
P. cor. Scipio africanus
Pellinus
Buldrinus
Ager sancti Marci
Alphõsus re

ſignis fuderat:fugaratꝗ; nõ ꝓcul ab urbe Neapoli:ab eo iubetur:ut pſī
dis illis oibus ſuſpenſis laqueo gulas frãgeret Quod patris imperiũ cum
uideret clæmentiſſimo adoloſcenti ſeuerius:& alienũ ab eius conſue-
tudine(nã erat etiam ipſe ſphortia mitiſſimus)paululũ ſubdubius ſtetit
cogitabundusꝗ;:ut qui & patri parendũ eſſe duceret:& nihil crudelius
faciũdum.Dein cõuerſus ad nũcium dic:iquit:mihi tu:quo uultu pater:
ut iſta mihi referres:iperauit?Reſpõdit ille & minaci:& iracundo. Tum
franciſcus non igitur pater iuſſit:ſi iuſſit iracundus.Itaꝗ; accerſitis illis
ad ſe captinis inquit:Quoniam uobis humaniſſimus pater meus:erra-
tisꝗ; ueſtris ignoſcit:ego uos oĩs q̃liberrime miſſos facio:optionemꝗ; ꝓ
mitto & manẽdi ut antea & abeundi ꝓ arbitrio ueſtro.Tum oẽs præ læ
ticia collachrymãtes & pſ̃i gratias egerunt:& filio:ac ſeſe manere uelle
alacriter reſpõderunt:fueruntꝗ; ex illo die & fideliſſimi ſemper:& ſphor
tianæ gloriæ uni oĩum maxime ſtudioſi.Quod factum cum propediẽ
ſphortia ex litteris filii didiciſſet: cõuerſus ad circũſtantis ſubridẽs ait:
longe filius eſt patre ſuo prudẽtior.Quis autem eius uel cõſtãtiam: uel
grauitatem nõ iure optimo admiret:qua ẽ uſus:quo tẽpore pater ſphor
Bracius — tia profecturus ĩ reginæ Iohãnæ auxilium aduerſus Bracium:quem to-
Apernus — ta formidabat italia:ad tertium nonas ianuarias feria ſecũda:qui dies ẽ
Piſcaria — lunæ:in fluminis Aperni trãſitu:cui nũc a piſcaria proximo oppido ĩ ri
pa ſito uulgare eſt nomẽ piſcariæ:lapſu equi ſubmerſus periit.Braciani
equites:ac pedites:qui pro bracio piſcariam præſidio tenebãt:cum ui-
diſſent ſphortianos trãſitum Aperni moliri ad eius oſtia per uæhemen
tiſſimos maris:creberrimosꝗ; fluctus ex oppido erumpẽtes occurrũt ad
fauces trãſitum pro uiribus prohibituri:quod eo maioribus animis age
bãt:quod ſperarẽt id ſibi facillimum factu fore:quoniam Frãciſcus ado
leſcẽs dumtaxat natus ãnos duos & uigiti cum aliis equitibus quiꝗ; trã
Michael atten- — ſiſſet:& poſt illos Michael attẽdulus:& ſphortia ĩperator octauus:ac ma
dulus — re cõtrariis uentorum:turbulẽtiſſimisꝗ; flatibus agitatum aſſidue ma-
gis atꝗ; magis exaſperaſceret.At Frãciſcus adoloſcẽs(ut erat aĩo excelſo
atꝗ; ĩuicto)calcaribus cõfeſtim crebrioribus equum adigens:& longiori
ĩnixus haſtæ ueluti uernus coluber:ſtrenuo:celeriꝗ; curſu in obuios ho
ſtes fertur tanta audentia:ac uiribus:ut eos palantis in fugam ageret.
Quod Sphortia pater coram aſpiciens:geſtiensꝗ; læticia & uoce:& ma-
nu ad tranſmeandum ſuos hortatur commilitones:quos ob fluctuũ ma
gnitudinem cum ſegnioris uidet ad tranſitum ipſe rurſus:quo formidã
tibus fiduciam iniiciat:ad exercitum remeans dum pone periclitanti ar
migero inter fluctus dextram ſublaturus porrigit:& equus quo inſide-
bat:poſterioribus deſertus pedibus labitur: & imperator ubi ephippio

est excussus:& si bis sustulit manus ferreis graues chirothecis pinde qua si auxiliũ implorans:tamẽ & thoracis:reliquorũq; armorum pressus pon dere:& aluei fundo pedũ nixum nõ sustinẽte ingruentiũ fluctuũ altitu dine obrutus:tanq̃ in Numico æneas diu postea: ac multum quæsitus nusq̃ apparuit. At Franciscus subiti casus ignarus ubi iter fortissime præ liãdũ de surrepti pr̃is acerbitate clã p quendã ex cõmilitonibus ẽ cõmo nefactus:quanq̃ itolerabili cordis uulnere eiusmodi nũcio ẽ trãsfixus:tñ re oĩ dissimulata paulatim sese:atq; pedetentim ex ea pugna subducit ad suos:hostibus minime insequentibus:qppe q & deteriori i ea pugna fuissent cõdicione:& de repẽtino sphortiæ obitu nihil nossent. Ac ne ho stes facerẽt ĩpetum ĩ eos:quos post sese reliquisset:ultimus esse uoluit:q reciperet ad exercitũ. Itaq; ubi reliqui remeassent: qua mõ trãsierãt:ĩpe solus iscensa trabe caua:quæ casu ĩ flumine ẽ reperta:iter sagittarũ:& oĩs generis missiliũ inumerabilis iactus breuissimo se cõto remigãdo rece- pit ad socios:quos oĩs cũ & extremo dolore cõfectos:& tumultuãtis offẽ disset:eos ẽ sua orõne adeo cõsolatus:& ita ĩ lætioris fortunæ spẽ erexit: ut & ip̃m ĩperatorẽ suũ cõtinuo salutarint:& ut de se oĩa sibi reciperet: uno cõsensu:& eodẽ ore alacriter affirmarint. At Bracius sphortiæ obitũ nõ dissimulãter collachrymatus tulit pmoleste:siue q̃ meminisset pristi nam suã cũ illo familiaritatẽ:atq; beniuolẽtiã:siue q̃ ĩ sphortiæ aduersõ casu sui(ut fit)misereret. Cæterũ Frãciscus inito cũ suis cõsilio ortho- na quæ urbs est ĩ pelignis cũ uniuerso cõcessit exercitu:qua suorũ militũ munita præsidio de prima uigilia inde mouẽs cũ reliquis copiis recepit se beneuentũ unde idibus Ianuariis ad reginã Iohannã proficiscit & ui sendi grã & pcunctãdi:qd se facere iuberet. Hæc amissa Neapoli se con tinebat auersæ:quæ ut Franciscũ est corã intuta:se ob sphortiæ patris de syderiũ a lachrymis moderari nõ potuit. Dein pauca p re locuta:sed mĩ næ caritatis plena urbis oppidaq; oĩa qbus donarat sphortiã transfert ĩ Franciscũ filiũ pleno iure:iubetq;:ut & ipse reliquiq; frẽs atq; ipsorũ poste ri ppetuo seruẽt sphortiæ cognomentũ:Id q̃ in hãc diẽ uidemus assidue propagari. At hæc mãdat:ut collecto uniuerso exercitu pperet ad Nea polin obsidendã. Nã idcirco properandũ esse regina iudicabat:quoniã rex Alphonsus aberat pfectus anno pximo posteaq̃ ẽ a sphortia pugna superatus:in citeriorẽ hispaniã cũ uniuersa classe ad renouãdas augen- dasq; uires cõparandasq; pecunias:relicto petro fratre cũ præsidio non mediocri gotthalanorũ & eqtibus italis tribus millibus. Cũ reginæ Iohã næ uolũtate ac iussis paruisset q̃primũ Frãciscus sphortia:& ad eas pecu nias:quas nõ admodũ multas a reginæ quæstoribus acceperat: collegis set etiã ex amicis & subditis:quãtas potuit:cõparato instructoq; robu-

Numicus
Eeneas.
Bracius
Orthon ortho nis Orthona accusatiuus ẽ græcus
Peligni
Beneuentum
Iohanna regia
Neapolis
Auersa
Alphonsus rex
Hispania cite rior
Petrus
Gotthalani

stissimo firmissimoq; exercitu: neapolim cõfestim obsedit: eam quotidie
uariis prælíis oppugnationibusq; cõcutiens. Idq; breui effecit: tũ uiribus
Philippus Maria dux
tũ ingenio: ut qui præsidio intus erant: desperare cœperint rebus suis: cũ
hæc classis supuenit: quã dux ille clarissimus Philippus maria in reginæ
auxiliũ miserat munita nauibus rostratis: iisq; ingentibus quattuorde-
Guido torelus
cim & triremibus quinq; ac uigiti myoparonibusq; nõnullis: huic præe-
rat uir bellicis laudibus celeber Guido torellus. Quare qui pro rege Al-
phonso erát in urbe: intellecta periculi magnitudine secuti admonitio-
nem unius Francisci sphortie ac fidem: & ꝙ constituto ab Alphonso sti-
Berardinus Vbaldinus
pendio carerent. Berardinus Vbaldinus ac Iacobus caudola: id omne
Iacobus caudola
præsidium destituere profecti alter ad bracium. Iacobus autem ad regi-
Bracius
nam. Post horum abitionem Frãciscus sphortia terrestri oppugnatione:
Guido autem maritima adorti muros ui tandem urbe potiti sunt: sine
ulla etiam ciuium offensione: tãta fuit nostri illius moderatissimi prĩci-
pis uel inocẽtia uel prudẽtia. Neapoli per hunc modum ex ipsius Petri
& gotthalanorum manibus recuperata: reginæq; restituta cum francisci
Philippus Maria
sphortiæ nomen quottidie redderetur illustrius idem Philippus Maria:
ut erat summa prudẽtia prĩceps & egregius uirorum fortium cẽsor ac iu
dex: curabat per guidonem torellum apud reginam: ut tãta ꝓbitate ado
Bracius
lescẽtem sibi tantisper cederet: donec Bracii audaciam: qui aquilam ob-
Aquila
sidione acerbius premebat: in Martini pontificis maximi & ipsius etiam
Martinus põt.
reginæ contemptum: & detrimẽtum refringeret: atq; obtereret. Non dif-
Capua
ficulter ꝙ petebat: impetrauit. Nam tum regina Bracium timebat: ne si
aquila potiretur cũ & capuam haberet & alia plæraq; oppida regni sui:
sentiretq; cum alphõso: se uniuerso regno spoliaret: tum Frãciscus sphor
cia partis philippi sequi quodam naturæ ductu maiorem imodum cupi
ebat: præsertim ꝙ etiam nosset ea fuisse mente eo aĩo patrem sphorciam
ut omnia i posterum ageret ex philippi sẽtẽtia: accepisseq; iam ab illo
aureũ nũmum duodecim millia: quo & sese una cum reginæ ecclesiæq;
exercitu opponeret Bracio: & in ꝓximam æstatem cũ imperio equitum
Ethruria
decẽmillium ac peditum quĩquemillium i ethruriã ꝓficisceretur aduer-
Florentini
sus florentinos. Frãciscus igitur sphortia agens ætatis annum iam tertiũ
& uigesimum ꝓficiscit͛ nomine Mediolanensium ducis Philippi Mariæ
Iacobus caudola
ꝓ Martino põtifice & Ioãna regina siciliæ aduersus bracium: q aquilam
urbem cõstãtissime simul & accerrime oppugnabat. Erãt in ea ecclesia-
Michael Attẽdulus
stica expeditione cum Iacobus caudola & Michael Attendulus duoq;
Lodouici seuerinas: & colũna tũ etiam tartaliani eqtes: nam Tartalia ipe
Lodouicus seuerinas
duobus ante annis Martini põtificis iussu Auersæ fuerat obtrũcatus: at-
q; alii cum iis una permulti & illustres & magni uiri. At Bracius aduenie͂

9

tiũ cõtra se uirium nõ ignarus ut erat uir aĩo ĩgenti: pugnãdiq; eque atq; bellandi callẽtissimus: eum collem: per quem illis iter futurum erat: duobus munierat castellis cũ præsidio peditum circiter quinq; millia: ad radices autẽ collis qua illis descensus erat in campestrẽ planiciem: quæ collẽ ab aquila dirimit: omnia aquis ex proxima fossa ui deductis in stagni similitudinẽ complerat. Inde sua ipse tenebat castra cum eqtibus ad quattuor millia exercitatis & fortibus: quos omnis in quattuor & uiginti ordines ad pugnã instruxerat. Nicolao picinino uiro bellicoso & impigro cũ equitibus quadringentis & ualido peditatu e regione urbis in colle: qui uocatur sanctæ Mariæ ad manipulum: nequis impetus ex urbe erũpens suos pugnantis ad terga adoriretur. Præterea spe uincendi ea maxime ducebatᷣ Bracius: quod existimaret hostium duces propter ambitionem nunq̃ inter sese cõuenturos. Sed tantam uim habuit mansuetudo: ĩgeniiq; dexteritas: ac facundia nostri pricipis & monendo: & hortando: & suadẽdo: ut ne minima quidem animorum irritamẽta in uniuerso illo exercitu interuenerint. Cõsederat igitur ecclesiasticus exercitus ex altero collis illius latere: quem Bracius castellis: peditatuq; munierat: ad septẽ millia passuum iter ab aquila: cum aduenit a Bracio cum litteris tubicen: quibus ille duces omnis & prouocabat: & hortabatur ad pugnã addens eis per se licere: & sine una prorsus uel molestia: uel impedimẽto: & ascẽderent collem: & ex colle in campum æquum descenderent: idq; iureiurando inuiolatum fore affirmabat. Quibus abditis cum silentium a cunctis ducibus seruaretur: conuersus Franciscus sphortia ad legatum apostolicum Franciscum piccolpassum integerrimum illum uirum: & sapientem: qui postea Mediolani archiepiscopum gessit: si iusseris inquit pater reuerendissime: posteaquam nemo audet respondere: ipse ut iuuenis respondebo: responde igitur inquit ille subridens. Tum coniectis in tubicinem suis uigentioribus illis oculis ac ueluti radiantibus dicito inquit Bracio nos pro arbitrio nostro uenturos aduersus sese uel inuitum: & in suam quidem rem malam. Captato igitur tempore ex communi ducum omnium consilio collem ascendunt instructa acie: eaq; distributa in equitum ordines uiginti pari fere numero Bracianis: peditibus uero quingentis ac mille. Post hos omnis sequebantur impedimenta: & qui ad ministeria accommodati ad pugnandum usui, haud essent. Cum illuxisset: cœpere ad radices collis descendere: & omnes quidem pedites (nam propter callis angustias ac rupis difficultatem coacti sunt omnes equo descendere) At Bracius siue quoniam iureiurando per litteras se obstrinxerat liberum descẽsum illis fore ĩ cãpestrẽ planiciẽ: siue q̃a (ut erat aĩo excelso & insolenti) iactabun-

Lodouicus cõlumna
Tartaliãi equites
Tartalia
Auersa
Nicolaus picininus
Collis sanctæ Mariæ

Franciscus piccolpassus.
Mediolanum

dus inter suos prædixerat: ppterea se illis liberæ præbere descensum: quo nemo prsus ex ea pugna euaderet: suos oīs continuit itra aciem: donec uniuersus ille exercitus in æquo constitit campo. Dein collatis signis pu gna conseritur intra secūdum lapidem prope aquilam maximis utrinq; uiribus: & exæstuantibus animorum ardoribus: ac summo cum uitæ pe riculo uniuersum certatur diem uaria: mutabiliq; fortuna: utrinq; uul nera: utrinq; cedes. Nec uno in loco prælia: hac fugiunt: illac præmunt. Inter spem: ac metum omnia tumultuantur. Iidem eodem fere momen to & uictores & uicti: cum tandem ecclesiastico cedente exercitu: præmē tibusq; robustius bracianis: ac iam ppe uictoribus. Hic generoso: & inui cto animo adolescens tanq̄ e specula quadam inter fortissime dimican dum ultimi discriminis magnitudinē cōspicatus ueluti horrendum ali quod fulmen in cōfertissimum mutuis inter sese uulneribus digladian tium agmen tanta ui: tanto impetu irruit: ut cum in ipsum bracium iter omnis generis tæla: ac cedes peruicatius fertur: hunc ille inopinato me tu perculsus capiti suo infestius imminentem districto gladio haud am plius sustinuerit: sed confestim auerso equo celerem uerteretur i fugam deiecta ultro ex capite casside: ne posset agnosci. Erat enim Bracii cassis serico tecta purpureo: & argenteo torque insignis: quem eminētiores pi læ argenteæ decorabant. Cum ita franciscus sphortia p inumerabilia oc currentium uulnera bracium insequitur: effectum est deniq;: ut & ille fu giens ab expedito: & audacissimo equite sphortiano Fulignato in occi put lœtale uulnus exciperet: & ita repente ex equo ruens suum uniuer sum exercitum secum in ruinam traheret. Exquo intellectum est: quod apud Euripiden ait polynices. Securus imperator audaci præstat. Dum sibi Bracius certam uictoriam pollicetur iussis tum iis peditibus: quos præsidio locarat i castellis: ne prius hostis a tergo adorirentur: q̄ ipse ius sisset: tum etiam Nicolao picinino: ne se ullo sui discrimine loco moue ret: & iubendi: & uiuendi finem sortitus est. Nam eo uulnere postridie aīam efflauit tertio nonas Iunias: & aqlam miserabili excidio liberauit. Nec illud certe silētio ē prætereundū Frācīscum sphortiā. Bracius ubi pri mum i castra semianimus ē relatus: cœpisse illū amicis: mitissimisq; uer bis ad bene spādū cohortari: suosq; medicos ad eū curādum q̄ diligētissi me adhibuisse: nihilq; oīno prætermisisse: q; uel ad optimi uiri: uel ad fi delissimi amici officiū ptineret: demūq; ubi illū extremus defecisset spūs nō secus illachrymasse: ac si pr̄ extitisset. Cæteræ posteaq̄ Frācīscus post tā tæ uictorie gloriā iuisset i urbē romā pōtificis Martini & uisendi: & salu tādi grā: tū ē ab illo pr̄na quadā exceptus dilectiōe: honoratusq; egregie tū etiā hāc laudē reportauit ut diceret Martinus. Es tu sane fili nr̄ carissi

pugna cōserit'

Fulignatus.

Euripides Polynices.

Nicolaus pici ninus

me Frācisce sphortia & speciosus: & prudēs & robustus: & fortis: ac facundus: & de Romana ecclesia bene ꝓmeritus: abi igitᵘ in dei benedictione & de nobis tibi in xp̄o Iesu oīa pollicere. At Philippus Maria cū in dies magis atq; magis icrementa ꝓbitatis: atq; cōsilii uideret i frācisco sphortia coalescere: maximo curauit studio: ut eū oīno suū efficeret. Itaq; & Martini pōtificis opa: & magno suo: honorificoq; stipendio hūc ad se accersitum multis maximisq; i rebus & belli: & pacis exercuit. Venit is primum Mediolanum: cū ageret quartū ac uigesimū ætatis annū: quo ip̄o etiā anno diuina quadā ꝓuidentia nata ē Blanca Maria pridie Kalēdas apriles. Sua uero tū p̄ntia & oīone: tū etiā prudētia: atq; moꝝ grauitate: & elegātia nō modo æquauit: sed miꝝ i modū supauit oēm de sese apdᵘ philippū expectationē adeo: ut uel ex eo tpe cōsilium philippus id inierit: quod paucis post annis absoluit: unius sibi Francisci Sphortiæ & generi faciundi p natā infantulā: & p adoptionē una cū filia bonoꝝ oīum hæredis ac toti iperii successoris cōstituēdi. Fuit enim Philippus Maria supra omne hominum genus: qui ea tempestate reliquos principes longissime superarit itelligēdo & iudicādo. Quare Franciscum unum singulis pene diebus ad se accersitum cum libenter audiebat de rebus maximis: & grauissimis acute multa: cupioseq; loq̄ntem: tum ip̄e quoq; pmulta ex eo pcūctabatur acriter excogitata & callide: ad quæ ita strenuus adolescēs alacriter: ac prudēter rn̄debat: ut diuino potius: quā humano p̄ditus uideri posset ingenio. Interea uero tp̄is cum res publica florētina ip̄ius Philippi mariæ uiribus grauius p̄mereť: eoq; foret iā res deducta: ut suæ libertati metueret plurimum: mittūtur a Florētinis ad Venetos legati: qui p multam i philippum expostulatiōem eos docerēt: quāto eēnt in periculo: quodq; diutius soli tantam belli mollem ferre non possent: & q̄ uniuersæ Italiæ metuēdus philippus foret ob ingenii uersutiam: aui ditatēq; dominādi. Nec enim credēdum esse quietē philippū dein acturum occupata florētina republica. Cōgerebant i illum delicta plurima acutius excogitata. Superiora tempora memoriter referebāt: quibus philippi maiores ab Italia pturbāda nunq̄ destitissent. Mediolanū officinā esse belli iuidioso noīe dictitabāt. Solāq; eā urbem ex uniuerso terrarū orbe: tū ob munitissimum loci situm: quē tria īgentia flumina padus. Addua. Ticinus reddūt undiq; tutissimum ab oī hostium impetu: tū ob frequētiam populi: quæ est maxima: nulliusq; rei neq; ad uictum neq; ad uitæ cultum indigens: tum etiam ob opificum multitudinē: ac uarietatem bellis crescere: ac locupletari. Quāobrem postulabant: cōtendebāt: obsecrabāt: ut auxilio sibi: præsidioq; essent. At ueneti & si non obscure aīaduertebāt: quo magis augeretur philippi imperium: eo rebus suis futurū

Philippus maria.
Natalis Blācæ Mariæ
Florentini Veneti
Mediolanum
Padus
Addua
Ticinus.
Veneti

piculosius:tamen ad bellum capessendum nulla prorsus iniutia ab illo prouocati non facile adducebatur:præsertim quod societas etiam intercederet i alterum qnquennium ex icto fœdere duratura. Tum unus ex legatis florentinis Rainaldus Albitius uir non minus elatus:& audax:q̄ disertus ubi uidisset nullis rationibus uenetum senatum adduci ad ferendum suæ reipublicæ auxilium i philippum: Vos iquit patres conscripti cum ãnis superioribus Genuẽsibus auxilium uestrum implorãtibus id illis ferre noluistis:fecerunt Philippum Genueuses dominum:qui nõ erat:eadem nos ratione illum reddemus regem:quo uos propediem imperatorem constituatis. Quæ cum dixisset turbato:ac minaci uultu:e senatu abiens una cum cæteris legatis diutius nihilo cũctatus ex urbe decessit florentiam rediturus. Tum ueneti de re nixius consultantes i maximam inter sese uenere disceptationem:cum alii honestatem tuerẽtnr: alii utilitatem. Tandem uero fredericus contarenus uir grauissimus inter Venetos:idemq̨ disertissimus:adductis multis rationibus:& exemplis tum romanis:tum peregrinis:q̨bus argumẽtaretur nõ omnia ꝓmissa seruãda eẽ ut uel insidiosa:uel iniusta:& ea præterea quæ honesta fuerint solere mutari cum tempore:atq̨ illos omnis iniustos esse:qui non ꝓpulsant:cum possunt:iniuriam uel ab ignotis:adderetq̨ magnam utilitatis uim rapere ad sese honestatis & dignitatem:& nomen. Ad hæc quãtam calamitatem uenetæ reipublicæ posset afferre uictoria philippi de florentinis:cum & dominaretur genuensibus:& societatem haberet cũ Martino pontifice maximo:& de Iohãna regina omnia quiret pro uolũtate decernere. Næc enim defuturam Philippo causam inferendi belli i Verona:atq̨ Vincentia ꝓ iure patrio repetẽdis. Huiusmodi inquam rationibus:aliisq̨ q̄plurimis senatum perpulit Fredericus ad ferẽdum florẽtinis auxilium:quod petebant:ubi minus se philippus a bello retraheret. Quam q̨dem rem eo facilius ꝑsuasit:quod franciscus cremagnola:q non multo antea transfugerat a Pphilippo ad uenetos:eos in magnam suspicionem iniecerat:de illius aduersus se uoluntate celer s uictoriæ spẽ afferens. Præterea dux ille prudentissimus Franciscus foscarus:cuius auctoritas erat apud omnes maxima: uno solum quæ Fredericus disseruerat:comprobauit:uerum etiam accuratissima oratione ostendit ultimum in rempublicam uenetam excidium ꝓuenturum: ubi minus & quam primum:& fortiter aduersus Philippum bellum capesserit. Cõfestim ergo ex itinere legatis florentinorum reuocatis societatem: quã petebant:ineunt:ac firmant æquis conditionibus. Dein missis euestigio Mediolanum oratoribus Philippum monẽt:ut ab omni i florentinũ populum ui:iniuriaq̨ desisteret:quod si secus faciat:fore:ut spõte causam suam ageret. Quod Venetorum quasi edictum cum philippo insolentius

Rainaldus albitius
Genuenses
Fredericus cõtarenus
Genuenses
Martinus põt. max.
Iohãna regina
Verona
Vicentia
Fr. Cremagnola
Franciscus foscarus
Mediolanum

uideretur: primo cœpit stomachari: dein secum aĩo uoluntas haud sole re uenetos se iniusticiæ obnoxios unq̃ facere: fœdus decẽnale iam qnto ãno antea pcussum: ac mutua societatis iura afferebat. Præterea Florẽti nos belli aduersus sese auctores extitisse: q nulla iniuria lacessiti ultro ar mis fuerit se adorti. Quæ dum citro: ultroq; gerũtur: clam ueneti parant oia: quæ ad bellum attinẽt. Nec italiæ solũ: sed pegrinos quoq; potẽtatus excitãt: accingũtq; i Philippum: cum is nulla ratiõe adduci posset: ut cre deret uenetos tum ob iueteratam: ac ppetuam amiciciam: tum ob initã nouissime societatẽ qcq̃: quo sibi icõmodarẽt: tẽptaturos. Sed lõge præ ter eius opinionem cecidit. Interea. n. temporis Gelphi brixiani factiõis eius auctoribus Petro: Achilleq; aduocatis ambobus & fratribus: & opu lẽtis: & apud ciues municipesq; carissimis audita uenetorum: ac Floren tinorum societate deficiũt a Philippo ad Venetos eis dedita ca urbis pte ubi gebellini minus habebãt uirium. Nam urbiculæ: quas hi potissimũ inhabitãt: stabãt: & uetus quæ uocat: & noua una cum subiecto subur bio: atq; arcibus tam portaꝝ: quam ea: quæ ualidissima est i summitate urbis ꝓ duce Philippo res aũt gesta ẽ noctu feria prima: q dies ẽ solis ad sextum decimum Kalẽdas Apriles: ãno anatali christiano sexto: ac uige simo supra quadrigẽtesimum: & millesimum. Equites nulli hostium ea nocte i urbem ingressi: nec alii prorsus ulli præter pedites octingẽtos a cremagnola excomposito submissos: & frequẽtem municipum manum quos ii fratres ex eadem factione clam collectos muro p insidias fracto secum adduxerãt. Erat Franciscus sphortia p id tẽporis Mediolani apud philippum: sed eius milites alii apud mõtem clarum: alii in ꝓximis mu nicipiis hibernabãt. Qua qdem re eadem nocte audita brixiam adeqtã tes i urbiculas mane excepti sũt. Qui urbẽ tradiderãt Venetis: mox eius uias doliis humo cõpletis trãsuersis trabibus repagulis: & cathenis mu niebãt: neq; subitus ipetus rẽ puerteret prius: q̃ cremagnola cũ uiribus aduẽisset. Philippus ea re rumoribus: ac nũciis curriculo audita Frãcis cũ i subsidiũ mittit: q icredibili usus pnicitate feria tertia: q dies ẽ martis cũ reliqs suis copiis ex altera ipse parte urbiculas ẽ igressus: ex altera ue ro eodẽ tẽpore in urbẽ cremagnola cũ eqtibus quattuor millibus: igẽ tiq; peditatu. Reliq aũt omnes ducales exercitus i flaminiis agebãt: & in ethruscis cõtra Florẽtinos. Cõspirãt præterea una cũ uenetis in Philippũ Mariã hi oẽs: Amideus dux allobrogũ: quos nõie deprauato a sabbatis mõtibus sabbaudiẽses ꝓ sabbatẽses appellãt: & eluatii: & tres illi Marchi ones Montis ferrati æstensis mantuanus ad hæc potentissimus rex Al phonsus: qui una cum fliscis: fregosis: & adornis rem genuensem mari: terraq; turbabat. In tot: & tam magnis: tamq; periculosis: & repen

Brixiani
Gelphi
Petrus
Achilles aduõcati
Gebellini

Quo tpre brixiani defecerit a Philippo duce
Cremagnola

Fr. sphortia
Mediolanum
Mons clarus

Flaminii
Ethrusci
Amideus dux
Sabbati mõtes
Sabbaudiẽses
Eluetii
Marchio mon

tis ferrati
Marchio æſtẽſis
Marchio mantuanus
Alphonſus rex
Fliſci
Fregoſi
Adorni

tinis rerum difficultatibus ſolus Frãciſcus ſphortia philippi ducis & ſu-
ſtinebat:& tuebat' iperiũ:q aſſidue die:noctuqꝫ ex urbiculis aduerſus ho
ſtes i urbem erũpens eos cõtinuis præliis laceſſere:urgere:uexare:cedere
iterimere:ac nũq̃ quietos ſinere:tãtamqꝫ i deſperationẽ agere cremagno
lam:ut mẽtis fere:atqꝫ ſenſus inops qd cõſilii caperet:eſſet neſcius: qppe
q ſuperioribus tẽporibus cum ꝓ philippo militaret:uincere ſemp cõſueſ
ſet:nũc ipſe quottidie uinceretur.Quare quoad a cõſerenda manu abſti
nebat:idqꝫ totum ei negotiũ erat:ut caſtellis e regione portarũ obiectis p
catapulatas:& plumbeas pilulas:moleſqꝫ bõbardarum Franciſcus ſphor
tia ã frequẽti eruptiõe coerceret'.At dux philippus huic magis : q̃ brixiæ
metuẽs immiſſa i urbiculas ualida peditum manu Frãciſco iubet:ut ab
eo præſidio ad mõtem clarũ ſe recipiat:& i ꝓxima municipia:donec co
actis aliis exercitibus ex ethruria:& flaminia obſidẽtes premantur obſi-
diõe.Paret Franciſcus:ac per medias hoſtium monitiones ubi illuxiſſet:
poſt quadrageſimum:ex quo uenerat:diem cũ ſuis omnibus erumpens
uno impetu:ſtrenuaqꝫ ui iter occurrentium tæla:ac iactus ex urbe egre-
ditur.Hũc inſeqtur maximis uiribus cremagnola:cuius ille iter equitan
dum ferociam ſæpe cõuerſus reprimit:ac retũdit.Sed ubi uentum eſt in

Mons clarus

campeſtre ſpatium mõtis clari:tum facta phalange alacerrime fertur col
lati ſignis i cremagnolam:ubi pulcherrimum erat uiſu:q̃ & conſtãter : &
fortiter pauci ſphortiani cum tãto uenetorum exercitu & adoleſcens ad
huc Frãciſcus cum Frãciſco ueterano diu:multumqꝫ dimicarẽt.Eaqꝫ de
utroqꝫ & duce:& exercitu opinio apud oẽs cõſtitit:niſi nox pugnam ſuo
interuẽtu diremiſſet:nõ minorem de cremagnola uictoriam fuiſſe Fran
ciſcum ſphortiam eo die cõſecuturum:q̃ eidem antea de bracio cõtigiſ-
ſet.Cæterum hic in Mõtem clarum ſe recepit:& ille i urbem Brixiam ad
urbiculas oppugnãdas.Quo magis ipſe mecum:magiſqꝫ cõſydero ad-
mirãdam illam:ac prope diuinam philippi Mariæ ingenii acrimoniam:
eo magis illum mihi uideor cæteris:mortalibus præſtitiſſe & conſilio:&
prudentia.Nõ præſentia.n.modo ſumma iduſtria:diligentiaqꝫ gerebat:
ſed futuris qbuſqꝫ caſibus ita grauiter:ſapiẽterqꝫ ꝓuidebat:ut nihil unq̃
ei accidere poſſet inopinato.Videbat ſibi eẽ bellum cum duabus poten
tiſſimis:& locupletiſſimis rebus publicis:qbus ſe pecuniarum magnitu-
dine:quæ belli ſunt nerui:lõge iferiorem itelligebat.Quæ.n.aut pricipis
aut regis cuiuſq̃ uires adeo firmæ ſint:quas uenetoꝝ:Florẽtinorumqꝫ pe
cuniæ nõ frãgant:ac peſſundẽt?Itaqꝫ nullum ſibi præſidium firmius du
cebat:& certius unius Franciſci ſphortiæ fide:itegritate:prudẽtia : animi

Mathematici
Vates

magnitudie.Accedebat ad rem:quod ex Mathematicis:uatibuſqꝫ didi-
cerat cũdem Frãciſcum ſphortiã primum adhuc fore pricipem i italia:&

q̄ solus afflictas philippi res:ac pœne ꝑditas uitali ueluti afficeret sensu:
& in lætiorē fortunam erigeret atq; stabiliret. Quibus cogitatibus factū
ē:ut uitæ Francisci Sphor. Philippus mallet:q̄ Brixiæ recuperādæ consu-
lere. Nam (quod sæpe dicere postea philippus consueuit) nisi Francisci
Sphortiæ uita carior sibi:q̄ brixia extitisset:nunq̄ Brixiam amisisset. Sed
ut ad rem:qua decœpimus:reuertamur:cum dies:ac noctes murum no
uæ urbiculæ & bombardarum:& uarioꝝ tormētoꝝ molibus cremagno
la cōcuteret:nec intima philippi præsidia minore aut strenuitate:aut in-
dustria ad repugnandū uterent̄:aduenere tādem ex ethruria & flamiuia
ducales exercitus:qui una cū ip̄o Frācisco ꝓpe brixia cōsederūt ad duo-
millia passuum hostis iclusos prouocātes i pugnam. Aberat per id tēpo-
ris Cremagnola:qui sibi metuens ab aduenietibus copiis simulato late-
rum dolore perrexerat ad balneas patauinas. Qui uero pro imperatore
intus erat:Iohannes Frāciscus princeps mātuanus pugnandi iis copiam
nullam faciēs urbiculæ expugnatione erat itentus. Hic si uni Francisco
Sphortiæ fuisset obtēperatum:& brixia esset minimo labore recuperata:
& de hostibus pulcherrima sumpta uictoria. Cōsulebat enim:ut oī cūcta
tiōe sublata per urbiculas i urbē īgressi Venetū hostē adhorrirentur ꝑus:
q̄ & a Venetis maiores cogerētur uires:& a Florentinis auxiliares copiæ
mitterentur. Id cōsilii solus Nicolaus picininus & probabat:& laudabat.
Nam Angelus ꝑgulanus:& cæsar brixianus:& Nicolaus guerrerius & cū
his Cicchus patauinus:cæteriq; duces Frācisci gloriæ inuidētes secus: q̄
sentirēt:oia gerebāt. Quibus dissensionibus factū est:ut & Cremagnola ī
meliorē adductus spē reuerterit ex balneis ad exercitum:& ueneti maio
ris quottidie copias compararit:& florētini ī auxilium misserit Venetoꝝ
exercitatissimum quē habebant:& prudētissimum īperatorē Nicolaum
Tholētinatem cū equitum quattuor millibus & duobus millibus peditū
Nam ipsi oi belli molestia liberati iam nihil sibi neq; i ethruria:nec in fla
miniis metuendum eē intelligebant. Is Nicolaus Tholētinas ubi p̄mum
brixiam uenit:cognita ducalium ducum dissensione maturādum eē ar
bitratus:ne si illi fortasse resipiscerent:difficilior foret bellandi ꝓuicia in-
gentem fossam deduci iubet i lōgitudinem ad passuū quiq; millia: qua
trāsitus ꝓhiberetur hostibus ad ullum omnino aut auxilium ferendum
obsessis:aut minime cuiusq̄ opis adminiculum. Erat autē ea fossa & ag-
gere:& uallo:& castellis nōnullis atq; frequētibus munita turribus:ac plu
teis acta i latitudinē passus duodecim:& tātumdem ferē in altitudinem.
Venetorum:Florētinorūq; exercitus complebantur hominibus supra tri
ginta millia. Philippi autem ducis ad tria ac uigiti millia. Eq̄tatus utrisq;
pœne par. Sed hostium peditatus multo superior. Cum hæc a uenetis

Balneæ patauinæ
Iohānes frāciscus Marchio
Nicolaus picininus
Angelus ꝑgulanus
Cæsar brixianus
Nicolaus guerrerius
Cicchus patauinus
Nicolaus tholētinas
Ethruria
Flaminii
Brixia
Fossa qualis
Exercituū numerus.

suasu Nicolai Tholētinatis geruntur:uoluit sæpenumero Franciscus eā
moliētis adoriri.Non modo habuit neminem præter unum Nicolaum
picininum:qui cum eo sentiret:sed omnes potius aduersantis:seq; apud
philippum insimulātis:quod clam uenetis faueret.Quas obtrectatorum
iuidētiūq; calumnias q̄uis nō obscure franciscus rescisceret:nunq̄ tamē

Antonius landrianus

īduci potuit:ut illorum mallet similis esse q̄ sui:cum tādem post urbicu
larum muros cōtinuis tormētorum ictibus terræ æquatos. Antonius lā-
drianus:ac cæteri fortissimi uiri:qui arci præerant:rei frumētariæ: com-

Arcis Brixianæ deditio

meatusq; defectu honestas pacti ī summa necessitate cōditiones arcem
hosti dediderūt post mēsem:& annum unum:ex quo die Petrus: Achil-
lesq; aduocati urbem Venetis prodidissent. Reddiderat sæpe iam Frā
ciscus sphortia philippum ducem & litteris:& nunciis certiorem se pluri
mum uereri:nequid aduersi eius exercitus caperēt:idq; ob solam ducto
rum discordiam.Itaq; eum monuerat:aliquem uniuersis præficeret co-
piis:cuius saltem auctoritati audiāt cæteri:se enim semper paratum fo-
re:qui omni ī re pareat iussis eius:legitur a philippo totius imperator ex

Carolus malatesta
Fr.sphortia
Guido torellus
Machalaum
Compiliauū
Fontanella
Nardinus

ercitus Carolus malatesta pisaurensis:quem monet:ut copiarum suarū
duces audiat quidem omnis:duorum autem solum consilia exequatur
Frācisci sphortiæ:Guidonisq; torelli.Id si factum esset:cōflictus ille: qui
uocatur ad Machalaum:nunq̄ profecto accidisset. Erant ducales uires
ad compilianum.Venetæ uero ad fontanellam. Quinto idus octobres:
qui dies erat solis:& idem dicatus omnipotenti domino:iubet Carolus:
nemo ea luce bellandi gratia equum ascendat:sed diuinæ uenerationi
quisq; studeat. Hostes illius īscitiæ non ignari peditem instruunt: qui pe
titis ducalibus castris Nardinum peditem Sphortiāum ad singulare cer
tamen prouocet.Ille ut militaris mos est:nō detractat pugnam.Itur ī du-
ellum:solus Frāciscus sphortia spectat armatus.Idq; ut cæteri faciant:mo
net.Et imperator ob audit:& cæteri negligunt. Inter duelli spectaculum
celeri agmine:acieq; uniuersa ad pugnādum instructa Cremagnola su-

Pugna Machalaumꝰ
Angelus
Nicolaus picininus

peruenit ea uia:qua Machalaum itur:Angelus pergulanus:& Nicolaus
idem perusinus:cui ex breuitate corporis picinino cognomentū erat: dū
illac per ocium obequitātes īopinato ī hostilem exercitum īcidunt:itelle
cta periculi magnitudine quo reliqui & duces:& commilitones se parēt
ad pugnam:ita ut erāt leui armatura:manum cōserunt.Tumultuarii mi
lites cōcurrunt undiq; pro sese quisq; nullum uitæ periculum detractan
tes. Verum quid & pauci:& inermes: & inter palustris difficultates que
ant tātam uim:tātum impetum sustinere aduersus callētissimum impe
ratorem:& uiginti millia equitum:tantūq; peditatum ? Equitatus hosti-
lis uiam omnem occuparat.At pedites ad utramq; uiæ illius partem ex

paluſtribus longis lanceis:catapultis: ac iaculis ducalis milites:atque equos paſſim traſfodiebant.Quid multis? Vix dici queat:quãta cæcitas oculos:quãtus error mentes ducalium & militum: & ducum in ea uia ad machalaum interceperit:adeo ut ex cæcitate:erroreq; pugnandi Machalaum accepiſſe nomẽ uideatur.Omnes eĩm ſubito peride atq; excordes:& amentes i fugam uerſi nihil præter cæcas corporis partes hoſtibus obiecere. Solus Frãciſcus ſphortia tanq̃ irritatus draco ex eo duelli ſpectaculo prouolans ad clamorem dum hac illac fulmineum corruſcat enſem: aliis uulneratis: aliis interremptis: tum Angelum pergulanum ex hoſtium trahentium manibus captum liberat: tum etiam tandiu irruẽtium molem ſuo maximo cum uitæ diſcrimĩe ſuſtinet:ut & cæteri ductores minore cũ dedecore ſeruarent̃:& ipẽ ſua cum ſumma laude ita dimicãs referret pedem:ut receptui ceciniſſe:nõ euaſiſſe iure foret iudicãdus.Cæterum philippus ea igẽti clade pculſus:accommodato cõſilio tempori p Bergomi deditionem cum hoſtibus bellum ſoluit ãno ſecũdo poſt libere potitos brixia uenetos. Quo quidem tempore quoniã ſolus Frãciſcus ſphortia & animo uideret̃ inuictus:& corpore: mittitur a Philippo i auxilium genuenſium:quos ut modo memineramus: & Alphõſus mari:& exules terra:quietos eſſe nõ ſinerent.Superato aũt appẽnino iter loca cõfraga:& prærupta ii:quos ſibi amiciſſimos dux Philippus exiſtimabat:uſi ligurum ſcilicet fide:& cõſtantia circũfunduntur undiq; cum tãta catapultarum ui:& omni miſſiliũ genere:ut nõ ſecus: atq; alpia grãdine oĩa tælis paſſim ſternerẽt.Dura pfecto:& horrẽda uniuerſis militibus uiſa ẽ ea tã repẽtia pugnãdi facies:pſerti cũ nõ pugnãdi mõ ſed ne ſtãdi qdẽ ob locoꝝ malignitatẽ ulla facultas eẽt.Itaq; ſibi qſq; diffidere:ac iã dedẽdi ſui hr̃e rõnẽ.qd cũ Gerardus gratianus ipſius Frãciſci ppiquus:uirq; fortiſſimus equo itra cautes lapſo feciſſet:ſeq; unius accolæ fide credidiſſet:ſtati ab illo ubi caſſidẽ poſuiſſet:ſcorpiõis cornu pcuſſus i caput iteriit.qd liguris facinus corã Frãciſcus ituitus & illi cõtinuo reciſo enſe ceruice uitã abſtulit:& reliquos ſuos p uaſtã urgẽtiũ cædẽ hoſtiũ ad caſtellũ Rõchũ egit icolumes:quo i loco a fœia nobiliſſima Iliana ſpinula:cuius erat caſtellũ:& pbenigne exceptus ẽ:& q̃ honorifice. Inde aũt genuẽſiũ rei ea ſtrenuitate:fortitudineq; pſpexit:ut oẽs Alphõſi regis:exulũq; conatus fruſtra ſuſcepti fuerit.Et ne ab Iliana ſupatus animi gratitudine uideret̃:tum eius filiam nobili uiro nõ parua cum dote uxorem tradidit:tum ipſam & habuit ſemper i honore:& continuis beneficiis affecit. At ne prætereundũ quidem reor:qualẽ ſe pſtitit i Mõtis ferrati Machionẽ Theodorũ palæologũ:quẽ cum itra paucos dies:qm̃ nulla unq̃ ñ mõ affectus iiuria:ſed mľtis ſepe ornatus bñficiis ſcda uſus Ve

Conflictus
Machalaũ nómen eſt græcũ compoſitũ ex mache:qd pugnã ſignificat & alaos cæcũ & errantem

Angelus pgulanus

Bergomum

Genuẽſes

Alphonſus rex

Appẽninus

Ligures

Gerardus gratianus

Rõchum

Iliana ſpinula

Alphonſus rex

Theodorus

netorum fortuna bellum ultro Philippo itulerat: patrito: auitoq; oi dña tu eiecisset: solus dein auctor fuit: ut i possessionem amissi modo princi patus p Philippum reuocaret. Cõfugerat. n. Theodorus ad uenetos: quo rum præsidio ubi itellexit se nihil oio effecturũ: uideretq; Philippum du cem eẽ iure idignatũ aduersus sese: Frãcisco spoprtia & deprecatore: & amico oia est ex sentẽtia sua apud munificẽtissimum illũ pricipem cõse cutus. Num uero laudatissimũ illud Frãcisci facinus silẽtio iuolui pa tiamur? Quo tẽpore mõtem caluum ui ceperat: uirgo præstãti forma: ho nestoq; nata genere cõfugerat una cum aliis multis (ut fit) in diui Fran cisci tẽplum. Hãc miles qspiam sphortianus eodem i tẽplo ui raptam: ac mariæ uirginis sublatis flætibus: atq; hululatibus auxilium implorãtem in ipsius Mariæ uirginis sacello compressit. Quod impietatis flagitium cum primum Frãciscus didicisset: tum illum iussit obtrũcari inquiens: neque amorem odio: neque religionem immundicia pollui debere: tũ puellam soluta ex pecuniis suis dote uiro tradidit: cui antea fuerat de sponsata. His aũt rebus nõ sapiẽter minus gestis: q̃ fortiter: atq; fortuna te. Francisco sphortia stipẽdio ducali iam functus accersit a Paulo gui nigio tyrãno lucẽsi magnis premiis i auxilium cõtra obsidionem Floren tinoꝝ: qua ad deditionem usq; ꝑmebat. Admissa cõdicione eo cum ex peditis uiribus: firmissimisq; ꝓfectus primo aduẽtu hostem uertit infu gam: Paulumq; & lucam: atq; oẽm lucẽsem agrum omni liberat & detri mẽto: & metu: cum iterea temporis paulus tyrãnus: ut erat mercãdi: q̃ re gnãdi doctior: quo se omni sollicitudie: metuq; liberaret: clam agit cum florẽtinis de lucæ deditione pactus igentem auri uim: & ciuitatis floren tinæ donationem. Quod ubi apud Lucẽses icrebruisset: illi facto confe stim ipetu tyrãnum captiuum faciũt: aguntq; ad Frãciscum una cũ eius liberis: ac rogãt: ut eo itertempto ipse urbis illius capiat dominatũ. At frã ciscus & si itelligebat: & qd paulus mereret: & qd sibi liceret: tñ nequa in famæ labecula suã inocentiam pollueret: detrectato illius illustris reipu blicæ munere quod ultro a ciuibus cũctis offerebat: urbem liberam di mittit. Paulum uero cum liberis omni offensione illæsum mittit ad Phi lippum Mariam: cui norat illum esse carissimum. Dein pacata re lucen si i Galliam cisalpinã ex ethruria reuertit. Agebat apud Mirandulam Frãciscus eo cõsilio: ut ide i appuliã ꝓficisceret: cũ florẽtini rursus maxi mo cõparato exercitu lucã obsidione ꝑmunt belli duce Guidone Anto nio comite urbinati: eamq; quottidie tormẽtis: & omni uincẽdi arte: co natuq; oppugnãt. Philippus Maria coactus ea necessitate auxilium fer re amicæ urbi misso Nicolao picinino cũ maximis copiis Florẽtinos su perat pugna cũ ipsoꝝ igenti clade. Itaq; rursus turbata pace ueneti maio

Mons caluus
Diuus Franciscus
Maria Virgo
Paulus guinigius
Florentini
Luca
Lucenses
Gallia cisalpia
Ethruria
Mirandula
Appulia
Florentini
Luca
Guido antonius urbinas
Philippus maria
Nicolaus picininus
Veneti

14

te q̃ antea apparatu bellũ aduersus Philippũ mouet: & ipse Philippus rursus maioreq; nuper & stipẽdio: & spe accito Frãcisco sphortia accingitur nõ modo ad repugnãdum uiribus uenetorũ: atq; sociorũ uerũ etiam ad oppugnãdum. Venerat Frãciscus cremagnola cũ magno equitũ: ac peditum numero: ut suncinũ ꝑditione reciperet: Quod Frãciscus sphortia: q in agro hibernabat cremonẽsi: cum p exploratores accepisset: obuiam ꝓfectus pugnã cõserit: eumq; turpissimã uertit i fugam captis eq̃tibus q̃ngentis: ac mille: peditibus uero supra q̃ngentos. Id autem gestum est ad sextũdecimum Kalẽdas iunias. Neque dein multos post dies maiore etiam clade ueneti eiusdem Francisci sphortiæ singulari prudentia: icredibiliq; uirtute ꝑculsi sunt. Classis. n. ueneta præfecto Nicolao taruisiano padum iã superarat supra cremonã usq;. Ea cõstabat galeonibus maximis semptẽ ac triginta, triremibus aũt ac briemibus: aliisq; nauigiis circiter cẽtum. Galeones uero aliquãto sunt q̃ triremes breuiores: sed cum latiores: tum ẽt multo sublimiores: q̃ppe qui surgãt in tabulata duo & semis pupibus & proris altius sublatis: atq; munitis turribus aguntur aut ut triremes uelis: ac remis. feruntq; super caruchos latioris pluteos: ex q̃bus singulis quattuor: & sex armari uiri iaculis: ac ferreis sudibus: & catapultis: & saxis: atq; omni tælorũ iactu acerrime prælient̃. Cõtra uero ducalis classis deuehit̃ galeonibus: & aliorũ nauigiorũ genere circiter quinquaginta: cuius præfectus erat Pacinus Eustachius ticinensis. Is cum primum aduẽtasset in cõspectum classis hostilis: ut erat uir aĩo minime demisso: & naturæ fluminis peritissimus: ueritus, quod ibribus paululum excreuerat: fore: ut decresceret: ubi pugna ꝓtraheret: & ita deteriore se futurum cõditione: i hostilem classem ĩpetum facit. pugna utrinq; ui magna: alacriterq; conserit̃ cadunt utrinq; multi. cruoreq; madẽt oĩa: cũ tandem noctis interuẽtu ab utrisq; pugna desistitur amissis tñ e ducali classe galeonibus quinq;: quoniã a classe reliqua separati ab hostium multitudie circunuẽti: iterceptiq; sunt. Quo factũ est: ut i ducali classe paulisꝑ trepidaret̃. Id Frãciscus ut aĩaduertit: lectis e militibus suis: quos ad nauale præliũ maxĩe cẽsuisset idoneos: ultro ipe classem ĩscẽdit: duobus prius ornatis: q ex eorũ equitũ ordĩe: quos callippos nominant: ueluti ab se trãsfugæ peterẽt cremagnolã: q ad tria millia passuũ inde eum uniuerso distaret exercitu: quo tẽpestiue si usui foret: uenetæ classi auxiliũ ferret. Hi ergo calippi duo cum uenissent ad cremagnolã mane: multa ut erãt edocti antea: questi de Francisco sphortia subdunt interloquendum ducales, copias omnis instructa acie esse iam motas ad eum adoriendũ: Quibus auditis dum suos cremagnola parat̃ ad pugnam: classis ducalis cum primũ illuxisset: unius Frãcisci sphortiæ cohortatione Venetã

Franciscus cremagnola
Suncinum
Nicolaus taruisanus
Padus
Cremona
Galeones cuiusmodi sunt
Pacinus Eustachius

classem inuadit magnis clamoribus: magnoq; & animorum: & corporum robore. Franciscus autem ipse cum militibus suis cōuerso galeone: quē īscenderat: in eum: quo præfectus uenetus uehebatur: galeōem tāto animi ardore: tāta ui: tantis oppugnat uiribus: ut Nicolaus trauisianus ne quiuerit diutius īpetum sustinere: quin ex prætorio galeone in subiectū myoparonem demissus deserta classe fuga saluti suæ cōsuleret. Per magnam ea pugna cladem ueneti accepere: quippe q galeones nouem ac uiginti amiserint: & reliquam fere classem uniuersam multis hominum millibus: opibusq; refertam. Fuitq; ea res uel in primis causa: ut Franciscus cremagnola apud uenetos in eam perfidiæ suspiciōem uenerit: qua proximo anno postea uenetiis est publice obtruncatus. Hæc enī pugna Profligata est in pado non procul a cremona anno a natali christiāo primo ac trigesimo supra annum quadringentesimum ad millesimum secunda feria nono Kalendas iulias. Dein postero anno publice: ac magna cum celebritate: atq; laticia blanca maria nata iam annos septem desponsata est Francisco sphortiæ: id quod anno superiore philippus pater promiserat: quo tempore hunc in uicecomitum familiam una cum suis omnibus filiis: posterisq; receperat: atq; adoptarat. At ubi rursus ob classem amissam Veneti fœdus percussere cum duce philippo: qui etiam ipse tum ob Nicolaum picininum apud labinæ pontem ad debilitatem usq; catapulta uulneratum ad ceruicis neruum sub occiput: tum quia maiora quædam: ut erat diuino quodam: & ingenio: & sapientia princeps: animo moliretur: non inuitus bellum soluit. Franciscus sphortia ex soceri sententia abiens ex hac cisalpina gallia in appuliam aduersus Alphonsum regem profecturus recepit inter eundum in ultroneam deditionem picentes: qui ob duriorem prouinciæ administrationem Iohannis uitellesci ricinatensis episcopi: apostolicīq; legati defecerant ab Eugenio quarto: qui Martino nuper uita functo in pontificatum successerat. Quam quidem rem eugenius: ut erat iusticia: & innocentia singulari: non modo moleste non tulit: sed hunc potius in proximum annum & piceni in quartam usq; progeniem marchionem esse iussit: & totius romanæ ecclesiæ uexelliferum: donec uiueret: sponte constituit. Quid enim bella ea cōmemorem: quæ dein tam multa socero etiam Philippo assentiente & pro Venetis: & pro florentinis: & pro romana ecclesia cum suo maximo nominis splendore confecit. Haud satis scio: utri magis accusandi sint: principesne: qui sese nimis quandoq; iis facilis ad credendum præbent: quos habent familiaris: an principum familiares: qui aliquo suo uel commodo: uel affectu alia q̄ sentiant: illis persuadent. Erant Franciscus sphortia: Nicolausq; picininus ut præstantissimi duo ac pri-

Nicolaus tar-uisianus fugit
Veneti
Frā. cremagnola
Natalis Blancæ Mariæ
Nicolaus picininus
Labina
Gallia cisalpīa
Appulia
Alphōsus rex
Picentes
Iohānes uitellescus
Eugenius pōt.
Martinus pō.
Veneti
Florentini
Romana ecclesia
Fr. sphortia
Nicolaus picininus

ſnarii in uniuerſa italia imperatores:ita mirifica inter ſeſe beniuolentia:
& ſuauiſſima coniuncti conſuetudine adeo:ut non conſilia modo com
munia haberent:ſed mutuis ſe pecuniis adiuuarent. Et ne id mirandũ
quidem:Nam ab uſq; Sphortia patre Franciſcus norat amicum extitiſſe
Nicolaum:quippe qui & in Michaelem Attendulum:quo primum tem
pore in carcerem Neapoli coniectus eſſet ſphortia:ſe beneficum præſti
tiſſet:& captus poſtea:cum pro Bracio bellum gereret: perhumaniter a
patre foret:liberaliterq; tractatus.Sed duo potiſſimum fuerunt ſcribæ di
ſcordiarum omnium auctores:quæ poſtea inter Nicolaum:Franciſcum
q; ortæ ſunt:Antonius piſaurenſis:& immolenſis Iacobus:qui cum nul-
lis poſſent pecuniis ſatis ingurgitari:niſi quicqd Nicolaus acquireret:
uel ſtipendio:uel præda diriperent:illumq; noſſent uirum magis bonũ:
q̃ callidum:at Franciſcum ſphortiam omni in re ſtrenuum:ac prudentẽ:
ueritine aſſidua talium amicorum conſuetudine inſidiæ:fraudeſq; ſuæ
aliquando prodirent in lucem:nunq̃ deſtiterunt perditiſſimi nebulões:
donec per uarias calumnias:atq; maledicta hominem ſimplicem: & ad
credendum facilem ab optimo:amiciſſimoque uiro abalienarunt.Qui-
bus quidem duorum ſcribarum inſidiis cum maxima bella inter duos
clariſſimos imperatores ſecuta ſunt:tum ad philippum eximium illum:
atq; diuinum principem maxima incommoda:calamitateſq; deuenere
Sed hæc ego:qui utriuſq; memoriam colam(ut par eſt)ſanctiſſime:ne ui
dear mortuos in alterius uitæ tranquillitatem per commemorationem
diſcordiarum tanq̃ irritare:de induſtria prætereunda cenſui.Quare mi-
nime explicabo uel quæ in picentibus,: & umbris:ethruſciſq; Franciſco
Nicolaus incommoda ſæpe intulerit nulla ſua cum laude:dum ſe mo-
do eccleſiaſticis:modo Alphonſi copiis coniungit: uel quotiens ab eo
fuſus:fugatuſq; fuerit:cum ad Bargam:quam obſidebat:in agro lucen-
ſi tum ad Tenere prope ueronam:ab qua ipſa paucis poſt diebus:quam
proditione ceperat noctu:cum ingenti detrimento expulſus eſt. Nam
ad montem laurum non longe ab Iſauro flumine quanto cum uulne-
re eundem Nicolaum maxima pugna ſuperatum:uictumq; oppreſſerit
nouerunt omnes:Quod certe inuitum Franciſcum ſphortiam feciſſe il-
lud eſt perſpicuum argumentum:q; poſtridie illius diei cum didiciſſet
permagna eum premi inopia amiſſis & ueſtimentis:& mulis:& ĩpedi-
mentis:& pecuniis:& reliquis rebus oĩbus una cũ caſtris:adhita curricu
lo diligẽtia:quicqd in exercitu eſt repertũ:id omne miſit ad eũ dono cũ
aureis inſuper mille.Ex quo poteſt liquido perſpici:q̃ illi fuerint impro
bi:atq; nefarrii:qui Nicolaum picininum ab amico tam miti: tam clæ-
menti:tam munifico diremerunt.Quanta præterea humanitate ẽ uſus:

Sphortia
Michael atte
dulus
Neapolis
Bracius
Antonius piſa
urenſis
Iacobus immo
molenſis
Picentes
Vmbri
Ethruſci
Alphonſus re
Barga
Tenis
Verona
Mons Lauru
Iſaurus

Fráciſcus pici ninus
Mons ulmus
Picentes
Nicolaus pici ninus moritur

cum eodem fere anno Franciſcum picininum in picẽtibus ꝓpe Mõtem ulmum cum uniuerſo patris exercitu uæhementiſſimo prælio pro fligatum cepit? Nam cum acerbiſſimo eo nũcio tantam Nicolaus in iram:doloréq; exarxiſſet:ut intra paucos dies uita deſereretur. Fráciſcus eius obitum cum primum accepiſſet:tãto mærore affectus eſt:ut poſt a miſſum patrem nihil unq̃ doluerit magis. Quod autem munus præſta re pietatis potuit:tum Nicolai picinini memoriam:atq; uirtutẽ ſummis extulit laudibus:tũ Fráciſcũ eius filiũ:quẽ i arce firmana cuſtodiri iuſſe rat:donatũ pulcherrime miſſum fecit. Quis igitur uſq̃ fuerit ita ab omni hoĩs natura alienus:qui minus optarit tanta humanitate:& lenitate uiꝝ (ſi fas eſſet) imortalem fieri. At illud certe eſt icredibili quadam admira tiõe proſequẽdum:quod cum excellẽtiſſima:ac fere diuia Fráciſci ſphor

Alphonſus rex
Eugenius põti fex

tiæ uirtus uſq; adeo ſupra humanũ excreuiſſet ingenium:ut Alphõſo re gi.& ipſi quoq; Eugenio põtifici maximo formidabilis facta iam eſſet i gentes atq; primariæ uires Italiæ i eum cõcitarẽtur. Nam & Alphõſus: quas habuit:omnis collegit i eum copias:& Eugenius pro auctoritate il la apoſtolica:quæ apud uniuerſam xp̃ianã religionẽ uenerabilis habet̃ & ſacroſancta:nõ modo reliquos Italiæ prĩcipatus prope cũctos:i eũdem

Philippus Ma ria dux
Veneti
Florẽtini

hũc cõmouit:ſed ipſum quoq; philippum Mariã ſocerũ:ut aduerſus dile ctiſſimum geneꝝ mitteret maximos illos ſuos:iuictoſq; exercitus: ueluti coegit. Et enĩ Veneti:atq; florẽtini:q huic uni ſeſe auxilio potiſſimũ de bebãt ob maxima bñficia:plurimaq; accepta:tũ cẽſuræ eccleſiaſticæ me tu:tum periculi magnitudine id facere ſunt deterriti. Quare cum nõ mo

Anathema

do oppida nõnulla:atq; urbes:& in picẽtibus:& in umbris maximi ana thematis formidine:ut appellãt:a Franciſco ſphortia defeciſſent:uerum etiam neceſſarii ipſi:& ſanguine cõiunctiſſimi deſciuiſſent:unus dumta

Fredericus ur binas

xat Fredericus comes urbinas iuentus eſt:qui per id temporis ætate ad huc adoleſcẽs:ſed morum grauitate admodum ſenex:ac mirifica probi tate illuſtris a fidei ſanctitate nõ recederet. Erãt hoſtiles copiæ ſupra uigi ti hominum millia:Sphortianus autem exercitus omnis conſtabat mili tibus ad ſummum ſex millibus. Cumq; reliqua loca oĩa Fráciſco Sphor tiæ ſuſpecta eſſent:& inſidiarum plena:neq; ab hoſtilis pugnandi facul tas offerretur ulla:ſed eo tenderet hoſtibus omnis callitas:& induſtria:ut hic ĩtercluderetur commeatu:ſolus inquam is Fredericus inuentus ẽ: cu ius incorrupta fide:& beniuolentiſſimi animi cõſtantia nobiliſſimus ille pricepsi tantis rerum omnium fluctibus ſibi tutius nihil duxerit. Itaq; in tanta hominum perfidia:leuitateque ſuorum ſe recepit tãquam i oppor tunam aliquam ſtationem in agrum urbinatem. Quo cum hoſtiles etiã copiæ eſſent continuo ſubſecutæ:neq; ſæpius ad pugnã ꝓuocatæ i æquũ

campum descendere unq̃ auderét:sed more Fabu illius cũctatoris se lo
corum difficultatibus usq; tutarentur:rem frumentariam:commeatum
q; prohibẽtes:nunq̃ destitit fredericus per maxima suorum subditorum
omnium:suaq; icommoda:atq; detrimenta leuare omnem sphortianã
difficultatem:& id quidem cum extremo ditionis suæ discrimíe. At ma
lebat egregius adoloscens(ut erat aío inclyto)& dominatum omnem:
& uitam etiam ipsam:id quod palam assidue dictitabat:amittere:q̃ pa-
ti:ut de fidé:cõstantiaq; sua quicq̃ desyderãdum uideretur. Qua quidẽ
perseuerantia factum est:ut & reliqui hostes frustrati opinione sua spem
potiundæ uictoriæ omnem amitterent:& magnanimus dux ille Philip
pus Maria in maiorem adductus admirationem de insuperabili gene-
ri probitate:& sapientia nullum sibi præsidium regni sui certius: firmiusq;
uideret:q̃ si unum Franciscum sphortiam ad se tutandum q̃primum
accerseret. Id autem eo erit facilius assecutus:quod eodem ipso urbina
ti frederico tãquam deprecatore apud generum ipsum: quem alienatũ
ab se existimabat:est usus. Decreuerat.n.is & iure quidem fortassis:& de
Eugenio:& de Alphonso:ab quibus neq; diuino:neq; humano iure fo
ret armis per omnem contumeliam acerrime appetitus:debitam cape-
re ultionem. Tanti aũt fecit unius Frederici studium:pietatemq; erga se
ut cum facile iam posset uim omnem hostium retũdere:atq; opprime-
re(Nam auxiliares copiæ a florentinis:& a Venetis iam aduenerant) id
certe facere noluerit tum magni esse ducens animi obliuisci iniuriarũ:
tum etiam grati Frederico ipsi gratificari plurimum:quem ĩ se adeo be
neficum foret expertus. Quam ob rem & cum hostibus continuo bellũ
soluit:& se:cum primum per honestatem posset:iturum ad socerum cũ
oíbus suis uiribus est pollicitus. Ipsum uero Fredericum ex eo tempore
nõ secus ac si esset filius:dilexit semper:& quod honorificum præstare:
maximeq; utile munus potuit:eundem præfecit belli ducem uniuersis
suis exercitibus. Qua q̃dem dignitate ita ille est usus:ut simul cum æta-
tis progressu carior quottidie sapientissimo:& grauissimo principi atq;
iucũdior redderet. Sed iam cæteris maximis facinoribus: splendidissi
misq; omissis:quæ inumerabilia pene sũt:ad propria paucis ueniamus
Vt sunt res humanæ oẽs fluxæ:ac breues:egregius ille prĩceps Philippus
Maria Anglus:q̃ uno sapiẽtissimoꝝ omnium hominũ iudicio potuit cũ
omni antiquitate in omni gloriæ genere de nominis immortalitate cõ-
tendere:inopinato migrarat ex hac uita:cum Frãciscus sphortia eiusmo
di casus omnis ignarus:ut erat animo ĩ socerum & beniuolo:& pio:re-
uertitur in hãc galliam cisalpinam cum uxore:ac liberis: ualidissimoq;
exercitu:quo illi auxilium ferret aduersus Venetos:q̃ iam agrum medio

Qui fabius cũ ctator

Philippus Maria

Gallia cisalpi[illegible]

Cremona
Blanca Maria
Mediolanéses
Placentia
Mediolanéses
Veneti.
Thaddeus æstensis
Andreas quirinus
Casalis maior
Padus
Addua
Carauagium
Forum nouũ
Blanca Maria

lanésem inuaserát:& multis oppidis captis usq; ad portas urbis oĩa ferro:igniq; uastátes quottidie circũquaq; discurrerét. Igitur ubi cremonam uenit:quam dotalẽ annis sex antea una cum uxore Bláca Maria a Philippo socero acceperat:inita pro tempore cum Mediolanẽsibus societate:quos norat hæreditario iure ad sese:uxoréq; pertinere:Placẽtiam celeriter obsidet.(Hæc enim idigne ferẽs Mediolanẽsium dominatũ ad Venetos ultro defecerat) Munierát placẽtiam Veneti firmissimo equitatu: peditatuq; sub æstensis Thaddæi ductu uiri ĩpigri:& cõstantis. Quam p uicatius repugnãtem:ubi intra paucos dies ui expugnatam: captamq; : & direptam (quis eni armatis uictoribusq; militibus modum imponat) mediolanẽsibus pro societatis fœdere tradidisse. Atq; in annum deinde proximum classem illam & magnam:& formidabilem:cui Andreas quirinus præerat uir mercaturæ:quam bello nauali aptior:mira idustria:ac uiribus apud Casalem maiorem ex arido & fudisset:& cepisset in Pado: mox trans adduam acto exercitu carauagium:quod iam antea Veneti occupauerant:circũsedit oppidum sane cum populo frequẽs:tũ a Venetis completum maximis uiribus. Occurrũt Veneti cum potẽtissimo : firmissimoq; exercitu fortium uiro℞ supra uigitimillia:qui tãdem post plurima quottidie:periculosissimaq; ꝑlia cum ĩtelligerent oppidum ad triduum usq; in ius nostri prĩcipis concessurum:freti uiribus suis: & quod existimarent oculatissimum: & uigilãtissimum argum peride atq; dormitantem posse opprimere:castra adoriũtur ad eam partem: quam opinabantur ĩcustoditam. Quare cum per uiam Fori noui in castra impetum audaciter faciũt:summa prudẽtia:incomparabiliq; uirtute unius Francisci phortiæ tãta clade perculsi sunt:ut nisi paucorum mediolanensium quorũdam:qui & ei:& uniuersæ reipublicæ iuideret:sanis cõsiliis coniuratio obstitisset:actum esset eo die de omni Venetorum imperio . Cæterum hoc loco quæ deinceps secuta sunt: non ab re mihi prætereunda iudicaui:ne si aliorum errata commemorauero:sanata uidear:& consolidata iam uulnera ueluti refricãdo magis exacerbare. Illud sane oĩbus & perspectum est:& cognitum tãtam nostri diuini illius prĩcipis & sapiẽtiam:& cõstantiam:iauditamq; bonitatem extitisse:ut uniuersus Mediolanensis & senatus:& populus tandem ubi sese collegisset:reiectis oĩbus Venetorum & suasionibus:& subsidiis unum Frãciscum phortiam una cum Blanca Maria mulierum clarissimarum omnium:quæq; sunt: aut fuerunt unq̃:aut imposterum sunt futuræ:integerrima:optimaq; uiragine ad totius reipublicæ imperium mirabili cõcordia:atq; beniuolẽtia acc ersierit:& eundem:q̃ diu i uiuis fuit:summa cum fide:atq; pietate non

fecus ac parentem:tum semper obseruauerit:tum assidue obseruet: uel
mortuum. Quid enim sim prolixior in referedis aliis eius rebus:tã mul-
tis:tãq magnificis:quas uel belli:uel pacis: & in omni laudatissimæ ui-
tæ genere cum sempiterna sui nominis celebritate cõfecit? Nonne id
unum exploratissimum est illius mirificæ uirtutis documentum: quod Fr. sphortia.
unus Franciscus sphortia apud omnis principes christianos uenerabilis
apud barbaros uero:& aduersarios christi nominis esset admodum for-
midabilis. Nam qualem præterea uel erga maximos ecclesiæ Romanæ
pontifices:uel erga Pherdinandum regem diui illius regis Alphonsi filiũ Pherdinãdus
uel erga inuictissimum regem Francorum Lodouicum se præstiterit: to rex
tus terrarum orbis:& uidit:& admiratus est. Sed quid plura in medium Alphonsus rex
referam. Vno Francisco sphortia nemo humanior:nemo benignior:ne- Lodouicus
mo melior:nemo immortali deo per omnem iustitiæ & æquitatis: pieta rex
tisq laudem:hominibusq acceptior:aut carior unq̃ fuit. Adde quod in
tanta filiorum prosperitate: rebusq secundissimis: regno florentissimo
summa gloria:ualitudine integra:leuissimo genere mortis ita intra bi-
duum est extinctus:ut eam ꝑ sua illa acutissima mentis acie: incredilibi Complexio ar
q prudentia intellexerit quidem:non autem senserit. Quæ cum ita sint: gumẽtionis
nostri muneris esse arbitror illustrissimi pricipes:ut modum iam tãdem
nostro huic tam diuturno luctui imponamus:quod ut ipsi primi facia-
tis:quo cæteris quoq grauitatis exemplo sitis:non debeo uos non mo-
nere:adhortari:orare:obtestari. Vincenda est enim uobis animi mollicia
& lachrymæ omnes reprimendæ:ne quo magis in parentem pii uideri
uultis:eo minus in deum sperare iudicemini. Nam satis est mea quidem
sententia uel pro imbecillitate naturæ: uel pro communi consuetudi-
ne annum iam totum in luctu:mæroreq agitasse. Redeat deniq animi
tranquillitas cũ pristina illa uultus serenitate:ornatusq elegantia. Quod
si minus fortasse uestra causa facturi sitis:id saltem huic uestræ uniuer- Appuli
sæ reipublicæ condonate:quæ non uestra minus:q̃ amissi principis cau- Pherdinãdus
sa in extremis uersatur angoribus:nam cum illo actum est q̃optime: qui rex
per omnia: ut summatim complexi sumus: & animi: & corporis: & Flaminii
fortunæ bona ad quintum & sexagesimum usq annum uictis omni Bononiẽses
bus & inimicis: & hostibus perseuerauit inuictus: & ita pacata omnia Senẽses
atque tranquilla a nobis abiens reliquit: ut cum omnes eius abessent Florẽtini
exercitus: alii in appulis: ut Regi Pherdinando pro affinitatis iu Galli trãsalpi-
re inseruirent: alii in flaminiis: nequis impetus oriretur aut in bo- ni
nonienses: aut in senenses: aut in florẽtinos: quos socios: amicosq Lodouicus rex
haberet. Alii in Gallis transalpinis:quo adessent Lodouico regi:ab quo Sagona
ꝑpter Sagonã dono Genuãq acceptã bene esset affectus: ne minimus Genua

quidem tumultus in hanc uſq; diem ĩ uniuerſo eius imperio ſuſcitatus
ſit. Itaq; nobis moderate ferēda eſt huiuſmodi hominis naturæ neceſſi-
tas: tum quia mortalibus cūctis & communis eſt: & debita: tum etiam q̄a
ærumnis præſentis uitæ nos liberās ſe ducē præſtat ad meliores æui trā-
quillitatem. Quid enim eius mortem doleamus: cuius uita omnis plena
Pindarus — fuerit honeſtatis: & aduerſæ nulli ſubiecta fortūæ? Nam recte Pindarus
Præmium primum tibi res ſecūdæ Afferent. Laus hic ſequitur probata:
Quæ duo quiſquis tenuit: beatus iure uocetur. Tanta erat ſapiētia noſtri
pricipis: tātum oibus in rebus cōſilium: tāta moderatio: tāta grauitas: ut
nō ſolum nihil unq̄ pateretur aduerſi: ſed fortunæ ipſi tanq̄ dominaret̃:
quicq̄d uel magnum: uel appetendum ĩ uita ſit: ĩ ſua poteſtate uſq; ha-
Euripides Hæcuba — buiſſe uideat̃. Eſt ille fœliciſſimus: ait apud Euripiden Hæcuba: mali ni
hil cui accidit uiuo. Quis autem uir ſapiēs fragilem hāc: atq; breuem ui-
tam nō cōtemnat: habeatq; pro nihilo: quo ſolidam: ſempiternamq; con
Epicurus — ſequatur? Hac ſane ratione ueram beatitudinē docebat Epicurus in hac
hominum uita nullo pacto ineſſe poſſe: quia corruptioni ſubiecta foret
Ob eāq; rem uocat deum beatum: quod & incorruptus ſit: & ſempiter-
nus. Quid igitur illum poſt uitam tam diu bene actam adeo doleamus
obdormiſſe ĩ domino: tanq̄ adhuc uelimus iter hoſce turbulentiſſimos
fluctus agitari: laborareq; aſſidue. Hūc omnibus & præliis corporis: & ſæ
culi cladibus liber ſui ipſius uictor euaſit in cælum: quem ſi magis q̄ nos
Apoſtoli — ip̄os caſte: ac pie diligeremus: gauderemus ſanæ: nō doleremus. Si dilige
Chriſtus — retis me: ad Apoſtolos ait xp̄s: gauderetis utiq; quod uado ad patrē. Nec
Cicero — enim omnibus: ut ſcriptum reliquit Cicero ĩ cōſolatione de filiæ ſuæ obi
tu: iidem illi ſapientes arbitrati ſunt eūdem curſum ĩ cælum patere. Nam
uitiis: & ſceleribus cōtaminatos deprimi ĩ tenebras: atq; in cœno iacere
docuerūt: caſtos animos: puros: integros: incorruptos: bonis etiam ſtudi-
is: atq; artibus expolitos leui quodam: & facili lapſu ad deos: id eſt ad na
turam ſimilem ſui ſuperuolare. Euolauit inquam Frāciſcus ſphortia ex
his terrenis tenebris ĩ ſerenam illā: cæleſtēq; regionem: ut eius conſpectu
Confutatio & cōfirmatio — atq; uiſu in omnem æternitatem: frueretur: ad cuius imaginem: ac ſimili
tudinem nouerat ſe creatum. At ſtultum eſſe q̄s dixerit non dolere id
Quod ſunt lugendi cauſæ — oportere: q̄ ſua natura ſit malum: tanq̄ mors in bonis ſit numerāda: qua
tollitur uita. Præterea alias quiq; afferri poſſe lugēdi cāſ: quarum una ſu
mitur ex eo ĩcommodo: quod ipſi accipimus ex illius obitu: quem dile-
xerimus: altera uero: quod exiſtimemus animum ſine uæhementiſſima
doloris acerbitate a corpore: cui penitus inhæret: infixuſq; eſt: ſeparari
haud poſſe. Tertia autem cā ſuſcipitur: quod arbitremur eūdem: quem
lugemus: priuari huiuſce uitæ uoluptate. adducūt etiam quartā ex hor-

tribili metu sempiterni supplicii apud inferos. Sunt præterea nõnulli īge nio usq; adeo deprauato: & ab omni hominis natura: dignitateq; alieni: ut animum opinentur una cum corpore iterire: dissipari: deleri. Itaq; eos ferreos eē dicũt: planeq; amentis: atq; īsensatos q minus doleant mortē: ac summis ducāt ī malis. Sed has ego singillatī lugēdi causas soluam & facile: & uero: & breuiter: & primum quidem ex antiquorum philosophorum sentētia probatur animi imortalitas. Nam poetæ omni doctorum hominum genere lõge antiquiores quid senserint de animorum æternitate: cum Orpheus: & homerus: tum alii & græci: & latini fere innumerabiles sunt locupletissimi testes. Plato duplicem esse animum docet: qui rationis particeps sit æternus: alterum mundi: alterum hominis Ita autem a Platone animus definitur: animus est eēntia incorporea se ipsam mouēs: ac rationalis. Ea autem ratione animi immortalitatē probat Plato: quod is per sese moueatur & semper: ac cæteris quæcũq; mouētur: & fons sit: & pricipium motionis. Nec enim latere nos debet immortalitatem dupliciter accipi: quod aut aliquid immune sit mortis: quoniā eius sua natura capax non sit: ut animus: aut quod alterius beneficio a morte reddatur icolume: ut mũdus secũdum Platonem. Qua etiam ratione aliquid agitari dupliciter dicitur. Nam & de eo accipi solet: quod ex quo pricipio esse cœperit: semper mouetur: ut mũdus: & quod semper & est: & mouetur ut animus. Nec sane ulla possum ratiōe assequi: quid illos mouerit: qui omnem animum uoluerũt una cum corpore iterire. Nam si ita foret: & mũdus iampridem: & quæ ī mũdo sunt: omnia perissent. Sed quo pacto mundi animum immortalem dixerunt: hominis autem mortalem: cũ & pricipium uterq; motiōis sit: & uterq; uiuat a seipso: & cadem eodem attigat modo: quippe qui intelligat & quæ in cælo sunt: & q̄ sunt ultra cælũ: & quicquid est secũdum essentiam: quærat: ascēdatq; ad primum usq; principiũ. Itaq; cõtemplatio secũdũ Plotinum: quæ ab ipo fit: ex iis: quæ ī ipo admirabilia sunt: & ex unoquoq; quod ī ipo est: & qđ est ex Academica recordatione: etiam ante tempus ipa dat esse. Et quoniam perpetuis animus sciētiis utitur: perpetuus quoq; necessario ipe est Ad hæc quicquid accepta compositione perficitur: ut sit: id idētidem natura dissoluitur: ut est compositum. At animus una est: & simplex agilitas in uidēdo secũdum naturam. Nõ igitur hoc pacto corrumpi potest. Præterea cum animus nõ sit corpulentum quiddam: nec habeat quātitatem: etiam ubi separetur a corpore: dissipari: deleriq; nõ potest. Num fortassis in aliud trāsmutatus corrumpatur? At huiusmodi transmutatiōis corruptio aufert formam: materiam dimittit. Hoc autē est compositæ rei passio. Si animus igitur secũdum horum aliqđ genus corrũpi neqđ: is est

Prima causa.

Orpheus
Homerus
Probatio īmortalitatis aiorũ per ratiões
Platonica animi definitio

Plotinus

neceſſario imortalis. Hãc aũt imortalitatẽ animi humani cum aliis mul
Ariſtoteles
tis in locis ꝓbat. Ariſtoteles: tum etiam ĩ libro ſecũdo de aĩalium genera
tione uerbis huiuſmodi. Oẽs animi neceſſario ſunt uirtute prius: quam
actu. Neceſſe etiam eſt aut omnes nõ eſſe prius & fieri: aut omnes antea
exiſtere: Vel alios eſſe antea: alios nõ eſſe. Ac fieri aut in materia & non ĩ
gredi in maris ſæmine: aut in materia uenire a ſæmine quidem ſed ĩ ma
re aut extrinſecus fieri oẽs: aut nullũ: aut alios fieri: alios non fieri. Quod
fieri igiť nequaq̃ poſſit: ut animi omnes prius exiſtãt: patet ex huiuſmo-
di rationibus: Quorũcunq; enim principiorum corporalis ſcilicet ẽ ope-
ratio hæc antea exiſtere ſine corpore minime poſſunt: ut incedere ſine
pedibus: Quo fit: ut animi extrinſecus ingredi nequeant: Neq;.n. fieri po
teſt: ut ipſi per ſeſe: qui ſeparari non poſſunt: ingrediantur: nec item ĩ cor
poreo ſæmine. Eſt enim ſemen ſuperfluitas ĩmutati alimenti. Relinquiť
ergo mentem ſolam extrinſecus aduenientem ingredi: & eandem ſolã
eſſe diuinam: Nihil.n. cum eius agilitate habet commune operatio cor
poralis. Omnis igitur uis animi uidetur alius corporis eſſe particeps: &
eius q̃dem diuinioris: q̃ illa ſunt corpora: quæ uocantur elementa. Si au
ctoritatibus tantum inniti nos opporteret: afferem alios plæroſq; nobi-
lis: ſpectatoſq; philoſophos: qui ſola grauitate nihil cõtradici poſſe con-
uincerent: Quis eſt.n. uſq; adeo hebeti: obtuſoq; ĩgenio: qui ſui ipſius di
ſcrimẽ habeat nullum? qui nõ ĩtelligat propriam animi humani perfecti
onem id eſſe: quod ĩcorruptibile ſit? At propria huiuſmodi animi opera
tio ĩtelligere eſt. Ea.n. hominis: & pecudibus præſtat: & ſtirpibus: & inani
mis. Sed ĩtelligere ſecũdum uim propriæ naturæ uniuerſalium eſt: & eo
rum: quæ corrũpi nõ poſſunt. Sed cum oĩs perfectio ad ſuum perfectibi-
le neceſſario proportionem habeat: reliquitur aĩmum humanum ĩterri-
tui nõ eſſe ſubiectum. Mẽtalis inq̃ aĩmus immortalis eſt: & ſempiternus
Et ne id quidem mirum: Nam ſi ea parte: quæ nobis eſt communis cum
bælluis: corrumpimur: atq; interimus: quis ambigat ea nos parte ĩcorru
ptos: immortaliſq; futuros: quam ad dei imaginem: ſimilitudinemq; cre
ati communem habemus cum cæleſtibus illis uel mẽtibus: uel angelis:
quos appellãt? præſertim quod neceſſe ſit ea ſubſtãtias habere commu-
nis: quibus opera ſũt communia. Sed hominum animos ita ſupremam
cõtemplari: æternamq; ueritatem: ut ãgelos qui ignorat: ſe hominem eẽ
negat. Hãc certe uim mẽtis ſolam dicit Ariſtoteles ĩ iis libris: quos de aĩo
Ariſtoteles
reliquit ſcriptos: a ui ſenſitiua ita ſeparari: quemadmodum quod perpe
tunm eſt: ab eo quod ſit corruptibile. Et eſt huiuſmodi ſane aĩmus ui-
uax quædam imago dei: quem idcirco ad ſuam creuauit ſimilitudinem
ut proximus ſibi quodam pacto ĩ ſuo genere immortalis etiã ſecũ foret:

ut.n.ſcriptum eſt ĩ libro ſapiẽtiæ:Incorruptio facit proximum deo.Prop terea inquit:per hanc habeo immortalitatem.Præterea ſi deus ipſe dum taxat animi humani & conditor eſt:& creator:a quo alio:q̃ ab deo is pe- rimi põt:quemadmodum de angelis affirmamus: quos nulla interimit uis naturæ?Nam quicq̃d eſt natura corruptibile:id naturalibus conſtat cauſis:at aĩum deus naturæ cauſis non ſubiecit:id quod in Timæo etiã docet plato.Rectæ igitur in euangelio præcepitur:Eum timere:qui po- ſteaquam occiderit:poteſtatem habet mittere in gehennam ignis: ani- mamq;:& corpus ibi perdere:Atque illud quoque perſpicuum eſt:ſi ani- mus interiret:ex eo effici nihil poſſet:at quicq̃d eſt naturali cauſa: uique generatum:nunquam perit:quin inde aliquid producatur:ut ignis ubi ligna concremarit:& carbones ex lignis:& cinerem:& uapores flameos efficit.Quo fit:ut nihil arte pereat:quin aliquid inde ſit reliquum.Id au tem de animo dici nequit:Is enim ſi pereat:relinquitur nihil omnino.Vi demus inſuper uirtutem omnem inſtrumentalem debilitari in ipſius in ſtrumenti debilitate:eandemq; perire:ubi pẽat inſtrumentum.Ita oculis auribus ue debilitatis audiendi ac uidendi uirtus debilitatur:eademq; perit:cum ea pereunt inſtrumenta.De mentali autem ui accidit multo ſecus.Nunq̃ enim neq; debilitatur:neq; perit ex cuiuſq̃ inſtrumenti uel amiſſione:uel debilitate:etiam ſi quandoq; eius agilitas ob imaginandi uim interceptam ceſſare uideatur.Nec item illud ignorat quiſq̃:qui oĩo ſtultus nõ ſit.Quicquid forma utitur infinita:ac nullis terminis circõſcri pta:id corporeum eſſe non poſſe:cum omne corporeum formam habe at & finitam:& ſuis terminis circũſcriptam.At uniuerſale ui multiplica- tionis dicimus infinitum:quodq; neq; ſit terminatum cõmunitate: neq; finitum quantitate.At mens cum in intelligendo huiuſmodi formã ha- beat ipſum uniuerſale:relinquitur eam eſſe & ſimplicem:& ſeparatam: ac ob eam rationem etiam immortalem:Nam quid ſim longior ĩ animo rum noſtrorum probanda immortalitate:quæ illorum dumtaxat men- tes nõ capit:qui aut ſtulti ſunt:& ita ſimiles iumẽtorum:aut ſcelerati: & impii:atq; proinde immanes adeo:ut diuinam uim quoq; negent omni no.Haud.n.ſcio q̃d Epicharmus ille comicus ſibi uoluerit: cum ait: hõ & cõcretũ ẽ q̃ddã:& diſcretũ:atq; abit:unde uenit rurſus terra ĩ terrã:ſpũs aũt ſurſũ.Quid horũ triſte?nihil.At ego ita hominẽ eẽ cõcretũ arbitror: ut & aĩo affirmẽ ĩmortali cõſtare:& corpore ĩteritui debito:q̃ppe q̃d cõ- poſitũ ſit ex quattuor elemẽtis ꝓportiõe quadã ñ arithmetica:neq; geome trica:ſed muſica potius:quæ tãtã ui hẽt ĩ uiui hoĩs corpore:ut aium Ari- ſtotelis diſcipulus Ariſtoxẽus ñ dubitarit harmoniã eẽ d̃finire:ſed aĩus q̃ uitã dat corpori:& id ſua ꝑſẽtia regit:atq; moderat̃:alid̃ nihil ẽ mea q̃dẽ

Solomon | Timæus | Plato | Euangelium | Epicharmus | Ariſtoxenas | Harmonia | Animi defini tio

sententia q̄ creata substantia spiritalis:simplex:rationis:intellectusq; par ticeps:quæ seipsam.mouens naturale:instrumenteleq; corpus tam diu afficit ea ui:quæ & uitalis est:& sensibilia admittit:quoad eorum natu-ra capax elementalem conuenientiam seruat. Huiusmodi inquam ani-mum æternus:& immortalis deus immortalem creando infundit in cor pus humanum:& infundendo creat. Quam animorum immortalita tem ut indubitato credam:si nullam etiam ratiōem afferre nossem:quæ sunt prope infinitæ:non probabiles solum:sed etiam necessariæ:commu nis tamen ipse populorum omnium:ac gentium: nationumq; consen-sus:qui est quædam ueluti firmissima lex naturæ: eam mihi ante ocu los poneret: Quam enim audiuimus unquam: aut legimus uel bar-baram multitudinem:quæ futura secula nihil ad se pertinere opinaret̃? quæ parentalia negligeret?quæ minus & orationes: & sacrificia pro iis faceret extinctis:quos uiuos carissimos habuisset? Quid enim illorū afferam testimonia:qui uel in italica ab usq; Pythagora:qui Pherecyden syrium audiuerat:uel in ionica philosophia:cui principium dedit tha-les milesius:uiri eruditissimi:& grauissimi floruerunt?Qui uero iter ara bas habiti sunt illustres:accutissimiq; philosophi: Auerrhus. Auicenna. Algazel.Isaac.Alpetragoras quam multis:q̄ uariis:q̄ subtilibus: q̄ ueris docuerint rationibus esse hominum aīos immortalis:sit difficile nume-ratu. Nec illud paruum est documentum permansuros animos post corporis separationem:quod & boni:& mali Angeli non nunq̄ apparēt hi ad malas actiones:illi ad bonas homines adhortantes:quod nunq̄ fa-cerent:nisi nossent quasdam eē paratas sedes animis mortuoꝝ & ad præ mia:& ad pœnas. Sed quod omnem superat ueritatem: habemus & uetus:& nouum testamentum:ac reliquos sacros libros:quibus q̄diligen tissime erudimur non solum uiuere nos post obitum:uerum etiam cum corporibus una resurrecturos aliquādo:id quod magi quoq; antiq̄ssimi psarum philosophi cōstātissime asserūt. At uidete obsecro:quantum ego tribuā auctoritati:atq; sapiētiæ unius frācisci sphortiæ:cuius hæc agi mus parētalia. Si nullæ possent ratiōes afferri:qbus hominū animi imor tales eē demōstrarent̃:si nulli gētiū omniū:nationumq; cōsensus:si nullæ essentiaꝝ inuisibiliū apparitiones:si grauiora nulla testimonia qrent ad duci:sola illius diuini pricipis uita:laudatissimiq; mores:ut id sine ulla cōtrouersia crederē:satis superq; præstarent:Quo enim pacto se ab om-ni iniuria:ab oī abstinuisset maleficio:si futurū iudicasset:ut mors totius hominis esset iteritus?Quot fugit & uoluptates:& emolumēta honesta-tis gratia?Quot labores:periculaq; suscepit: nequa turpitudinis cuiusq̄ suspitiōe se ingnaret?Duxerat olim uxorē i calabris natus ānos septē ac

Probatio ex co muni hominū opinione

Probatio ab auctoritate ita lica philoso-phia

Pythagoras

Pherecydes

Ionica philoso phia

Thales

Arabes

Auerrhus

Auicenna

Algazel

Isahac

Alpetragoras

Probatio ab apparitiōibus spirituum

Probatio a sa-cris libris

Philosophi

Magi

Probatio a frā cisci sphortiæ uita atque mo ribus

decem nobilissimā:pulcherrimāq; uirginē Polyxenam rufam:cui Mōtis — Polyxena rufa
Alti comitatus cū oppidis pluribus:mūicipiisq; parebat.Ex hac suscepe- — Mons altus
rat iā puellulā:cum absens ad patrē Sphortiā certior factus ē & filiā ifan-
tulam primū:dein ītra paucos dies Polyxenā quoq; uxorē ueneno a ma
tertera esse iteremptā.Reuertitur ī calabros.Rem ita habere repperit: ut
acceperat.Nā impia illa mulier ut & comitatu Montis alti & sororis filiæ
polyxenæ cæteris bonis oībus hæreditario iure potiret̄:tanto se cōtami-
narat scelere.Non milites sphortiani solum sed ii oēs calabri qbus Poly-
xena præfuerat:hortātur adolescētem:ac ꝓfusissimis lachrymis obtestan
tur:ut ultione sumpta de sceleratissima muliere & iteremptæ uxoris: & e
ius materteræ dominatum oēm:id quod facillimū factu erat:sibi uendi-
cet:cum is nō religiose minus q̄ grauiter ita rn̄dit.Etsi nō ignoro qd' mu-
nus iusticiæ ē humanæ:malo tn̄ quod dei est:seq̄ q̄ quod hoīs. Scriptum
ē enim mihi uidictam & ego retribuam. Neq; illud præclaræ cōtinētiæ
argumētum silendū est.Quo tempore Fr.sphortia bellum gerebat ꝓ Flo — Florētini
rētinis aduersus lucēses:Pōtito municipio ui capto direptoq; iter mulie- — Lucenses
rū militarē cōtumeliā:ut fit:puella quædā elegāti forma quiq; ac decem — Pontitum
annos nata trahebat̄ a militū globo ad ludibriū stupri:cū uociferans illa
īperatori se dedendā præcabat̄ imperatori.n.suam deberi uirginitatem.
Itaq; metu pculsi milites hāc ad illū adducunt:q re intellecta idq; illa ſhi-
lari uultu corā affirmāte hic ut & iuuenis & corporis tēperamēto procli- — Blanca Maria
uis in uenerē:& qui nōdū Blancā duxisset uxorem:nō detrectat munus.
Cū uero tempestiue uirgine ī lectū adducta iam hastæ innixus ueneræ
uoluptatis foret uulnus ultimum illaturus:subito uoce flæbili īquit uir
go.Ego te mi optime imperator oro:atq; obsecro per hanc īpollutā Ma-
riam uirginē:cuius sacratissimam imaginē hic depictam aspicis.Erat.n.
in ꝓximo appēso pariete quædam tabula:qua Marie uirginis imago re-
præsentabat̄:ne mihi meam uirginitatem eripias:sed meo me spōso qui
asseruat̄ iter captiuos:reliquas intactam.Quibus auditis cōtinuo Fran-
ciscus sphortia cōpressa ui omni uenerei appetitus & illam dimisit intā-
ctam:& eius sponsum ppulchre donatum carcere liberauit. Oh mirabi-
lē atq; in hanc diē inauditam summi uiri cōtinētiam:longe mihi ꝓfecto
unum hoc Fr.sphortiæ nō cōtinentiæ solum sed religionis & pietatis ex- — Africanus superior
emplum maius illustriusq; uidet̄:q̄ quod de Africano superiore proditū
est memoriæ:qui ne uenire quidem in cōspectum suum sit passus puel- — Indibilis
lam Indibili despōsatam:cum tamē illum dixisse cōstat:equidem ea ute — Rubico
rer:si serua esset & nō libera. Quis non eam iusticiæ laudem admiretur — Nicolaus picininus
qua est usus ad rubicona.Nicolaus picininus qua tempestate Venetos
uehemētius præmeret:ut in agrum iam usq; patauinum multis oppidis — Veneti

& brixianis & ueronẽsibus & uicẽtinis ĩ deditionem actis oĩa circũquaq;
Picentes bellico more uastarent: ueniẽs Frãciscus sphortia ex picẽtibus ut Vene-
Forum liuium tis ꝓ stipẽdii societatisq; iure auxiliũ ferret in summis difficultatibus: ad
Rubicona statiua posuerat: cũ ex urbe Foroliuio noctu ciuis cuiusdã fa-
mulus ad eũ uenit pollicitus illam se urbem sine ullo prorsus discrimine
ei traditurum: & quo pacto id facturus esset: edocuit. Cui cum rñdisset ĩ-
perator non eo se aduenisse: quo perfido cuiq̃ esset adiutor: iussit homi
nẽ cõpræhendi illico: eũq; artius uinctum intra portas usq; forliuii agen-
dum curauit: quẽ re oĩ diligenter exposita ciuibus ad supplicium tradi-
Camillus dit imitatus is quidẽ: tum Camillum ĩ faliscis aduersus magistrum ludi:
G. Fabricius tum. G. Fabricium aduersus medicum regis epirotarum pyrrhi. Possem
huiusmodi exempla iusticiæ summæq; uirtutis prope ĩfinita in medium
afferre. Sed aliis duobus tribusue cõtenti simus. Nõ eñi parẽtalia celebrã
tes historiam recẽsemus. Accepta ingẽti illa ad Carauagium memora-
Carauigium biliq; clade cum Veneti rebus suis iam desperarent: ii qui Mediolani fa-
Veneti ctiosi ciues per id temporis summæ reipublicæ sorte præerant. Francisci
Mediolanum sphortiæ oẽm & uirtutẽ & gloriam: ut erant animi iudicio hulcerato: uer
tẽtes ĩ perniciẽ suam clam cœperunt per henericum panicarolam uirum
Henericus pa callidum & idustrium: qui mercaturam uenetiis exercebat: de pace cum
nicarola uenetis agere ea cõditione ut Frãciscum unum sphortiam ex hac Gallia
Gallia cisalpi- cisalpina oĩno extruderent: & ipĩ certa iter se lege quas ille urbis: & oppi
na da possidebat diuiderẽt. At Veneti quãquam ĩtelligebant nihil tutum si-
bi futurũ cum ciuitate factionibus dissidẽti: tamẽ quia intelligerent oẽm
mediolanẽsium cum suo duce discordiam sibi nõ posse nõ prodesse: rẽ
ueluti probare: & uana cõsilia uerbis alere: opãq; dare: ut eæ omnes insi-
diæ ad Franciscum Sphortiam perferrẽtur: qui etiam ipse iampridem oĩa
ꝑ nõnullos optimos ciuis ex mediolano antea didicerat: dissimulabat ta
men futurum sperans: ut ĩproborum animi præclaris suis ĩtegerrimisq;
operibus flecterent: ad sanitatẽq; redirent. Sed ubi uidet ĩ dies magis at
q; magis res suas apud Mediolanẽses habere periculosius: & brixiã quã
iam esset ĩ deditionem recepturus e manibus sibi eripi Mediolanẽsium
ad Brixianos litteris quæ ne id facerẽt: qm̃ propediẽ cũ uenetis forent fœ
dera percussuri: suadebant: ea coactus necessitate ne & ipse & Mediola-
nẽses una perirent: societatem init cũ uenetis ea cõditione: ut seruato fœ
Philippus Ma dere quod Philippus maria socer ferrariæ paucis diebus prius q̃ uita ex-
ria cederet: cum illis percusserat: sibi auxilio forẽt: & equitibus quattuor mil
Ferraria libus: & peditibus duobus millibus & aureis nummis ternisdenis milli-
bus in menses singulos: donec omni Mediolanẽsium ditiõe quæ philip-

pi soceri fuerat:potiretur. His humano atq; diuino iure sanctissime con stitutis atq; firmatis:cum Fr. Sphortia municipia & castella omnia quæ ex Bergomensi agro atq; brixiano nuper abstulerat:restituisset Venetis: & Chremam: præterea ex illo ferrariensi cum duce Philippo fœdere, traditurus prope diem foret:atq; Veneti contra annum iam integrum quæ conuenerant q̄ absolutissime obseruassent:eo iã res erat adducta: ut Mediolanẽses diutius tanti belli molem tolerare non possent:præsertimqđ intestinis seditionibus fluctuarent:& boni omnes nobilissimiq; ciues eã popularem tyrannida iuxta atq; infelicissimum auspicium quãerumnosissime ferrẽt. Tum Veneti cœpere consilium eius soluendæ societatis auxiliiq; ferendi Mediolanensibus contra Franciscum Sphortiam: ubi minus ipse quamprimum & a bello desisteret:& quicquid intra Padum Ticinum atq; Adduam Mediolanensibus bello abstulisset:iis restitueret Quæ ratio senatus Veneti grauitatem a proposito mouerit: non satis compertum est. Alii dicunt eos noluisse diutius tãtam sine ullo emolumento impensam ferre: alii quod uitio sibi dari: & a Frederico rege romanoꝝ & a Frãcoꝝ rege Carolo:& ab Alphõso rege grauiter ducerẽt:qđ q libertatẽ uni oĩum ãplecti maxĩe tueriq; deberẽt:ii urbẽ q̄ libã eẽ uellet:ad seruiẽdũ cogerẽt. Sũt pterea:q asserãt illos sibi ut uiros prudẽtissimos metuisse:ne Franciscus sphortia ubi uoto potitus esset tantis auctus elatusque uiribus uictricia in se arma conuerteret. Qui decretum hoc edictumq; Francisco Sphortiæ nunciarent: lecti iam fuerant duo Paschalis Malipperius & Vrsatus iustinianus: hiq; iam in itinere esse ferebantur: cum Carolus Gonzaga uir strenuus ac fortis ducem hortatur huiusmodi fere uerbis. Quæ Veneti decreuerint: tenes: qd igitur cunctamur. Sine ipse Bartholomæum hunc collionem ac reliquas Venetorum auxiliaris copias quæ hic prope apud nos sunt: deimprouiso adoriar. Facile enim opprimam: uertamq; in prædam.

Idem tu ipse facito de cæteris Venetorum uiribus: quæ Chremam obsident. Et hoc pacto eadem hora tum Mediolanensium peruicatiam: tum Venetorum insidias una uiceris. Ad quæ nobilissimus ĩperator ita respondit. Doleo equidem Carole & uæhementer profecto: quod me Venetorum societate quos & amaui semper: & feci plurimi: ita priuatum iri intelligam: ut quos ob maxima utriq; data acceptaq; beneficia amicissimos semper oportuit: hostes sim habiturus. Cæterum utrunque res habeat: malo illos iniuriarum q̄ me & esse & haberi auctores. Deus est cunctis hominum uiribus lõgissime supior. Huius ego fretus auxilio metuo neminem. Quare nihil prius qđ me deceat: sum facturus. Quæ cũ dixisset: curauit illico: ut legatis Venetorũ

Chrema
Philippus dux
Padus
Ticinus
Addua
Fredericus rex
Carolus rex
Alphõsus rex
Paschalis Malipperius
Vrsatus iustinianus
Bartholomæus collio
Carolus gonzaga

Chrema

chrema traderetur. Id. n. per ipsum Carolum cuius magnæ militum manus præsidio erat chremæ uel chremēsibus inuitis efficit. Nam ꝙ antea fuerat per Philippum socerum ferrariensi fœdere cōstitutum: & ipse postea cōfirmarat: uoluit ratum esset: nequid abse factū uideretur iniuste. Neq; minore se animi uel magnitudine uel clæmētia gessit: posteaq; rerum mediolanēsium ē potitus. Nam ubi post acceptam Francisci sphortiæ beneficio chremam Veneti decreto sunt usi: atq; is suo dūtaxat marte & icredibili sapiētia suis cœptis deesset nunq̄: tandem post annum a mediolanēsi republica prostratis atq; compressis sceleratorum quorundam ciuium nefarriis conatibus ultro est ad urbis & totius regni gubernacula una cum uxore ipsa muliere & sancta & pia Blanca Maria summis etiam cum precibus accersitus: q̄ sese modeste moderateq; gesserit: auditore: quæso. Vt uniuersa urbs i sex partis distributa est: quas portas appellant: oratores duodecim lecti sunt bini pro singulis portis. Tertius decimus lectus est publico decreto Frāciscus Philelfus: siue id linguæ dicēdiq; beneficio factum fuerit: siue ꝙ hūc existimarint imperatori esse ꝑgratum: ut qui nō metuerit i summa gladiorum impunitate duas ad populum acerrimas habere oratiōes i teterrimos illos immanisq; tyrānos: q̄ diuina oīa humanaq; iura uexarēt atq; cōfunderēt: & id quidem i sacratissimo hoc templo i maxima omni magistratuum ordinumq; frequētia Hic igitur cū nomīe mediolanēsis reipublicæ solus ex oībus oratoribus: quemadmodum a publicis magistratibus mediolāi cōstitutū: fuerat orationem ad Frāciscum sphortiam: qui adhuc se moguntiæ cōtinebat: habuisset q̄ magis potuisset ad persuadēdum accōmodatam: ut pro imortalium suarum uirtutum meritis pro tot tamq; multaꝶ rerum gestarum gloria si uellet uniuersis ciuibus rem facere gratam & periucūdam: triūphali curru urbem īgrederet̄ more maiorū: ad hæc ille ut erat unus omnium īgenio & miti & uerecūdo & graui: locutus de se pauca & mira cū modestia absit: īquit: ut ego i patriam meam tam liberaliter ueluti reuocatus triūphās īgrediar. Quod si me cupitis pro benignitate uestra maxime honoratum operā date: ut oīa pacata iter uos eē offendam. Cessēt ciuiles oēs discordiæ: extinguant̄ oīa odioꝶ icēdia: iniuriæ oēs mea gratia cōdonēt̄: quod ut etiā ipsi & priuatim faciatis & publice: ego primus quicq̄d est aduersus me meosq; perpetratū aut iiuste aut ꝑuicaciter: nō ignosco solū: sed oēs rogo: atq; oro: ut sempiterna id obliuiōe ex aīo deleatis. Mecūq; i posterum ita mutuis certetis officiis: ut & uici & uicere æque sit dulce. Ita diuius ille pr̄iceps locutus ē. Et quæ locutus ē: re ipsa ꝑstitit. Quo factū est: ut & oīs ciuiles discordias e medio sustulerit: & ulciscēdi flamas oīs extixerit: & inimicos oīs r̄ddiderit sibi amicissimos adeo

Blanca Maria

Frāciscus Philelfus

ut eius obitum nõ ſecus doluerint ac parẽtis. Sed qua poſtremò animi
æquabilitate ſegeſſit cum Venetis:qui ãno tertio poſt acceptum ſoceri
Philippi imperium pacatis trãquilliſq; rebus oibus ubi cõſpiraſſent cum Philippus dux
Alphõſo rege:maiore hũc belli apparatu adorti ſunt?Quos uni Frãciſcõ Alphõſus rex
ſphortiæ nõ reddiderũt aut hoſtes aut inimicos alios aptos occultos ali- Florentini
os?Florẽtini ſoli iuſticiæ partes tutati ſũnt:qui auctore Coſmo medice in Coſinus medi
fracto animo uiro atque ſapienti nullam impẽſæ molem nullum bellicæ ces
fortunæ periculum recuſarũt:quo illi optimo iuſtiſſimoq; pricipi bene ꝑ
ſpectum eſſet.Cum ſemp deus optimus maximus tum eo potiſſimum
tempore Luce clarius oſtẽdit ſibi nõ eſſe neglectui uiros bonos & inocẽ
tis:Veneti.n.qui nullo iure alienum appetebant imperium:ſuum pœne
amiſere:Nam præter has duas urbis Bergomum ac Brixiam & oppidũ Bergomum
unnm Chremam oia quæ i gallia ciſalpia poſſederãt iãdiu:itra paucos Brixia
mẽſes ſub unius Franciſci ſphortiæ diciõem ultro atque alacriter deue- Chrema
nerũt.Idemq; & brixiani & bergomẽſes chremẽſeſq; feciſſent:niſi bartho Bartholomæ-
lomæus collio uſus ea qua ſemper fide cõſueuit:i medio uincẽdi curſu us collio
ad Venetos defeciſſet.Qua ipſa in re bonitas etiam noſtri pricipis præte
reũda hoc loco cette nõ eſt.Didicerat Bartholomæum corruptum pecu-
niæ magnitudie fugam parare ad Venetos:amici & familiares oẽs hor-
tabantur imperatorem:ut illum caperet:ne tãta de hoſte uictoria iam ſe
re parta per unius hominis ꝑfidiam impediretur Idq; ſe facile effecturũ
Alexãder ſphortia frater uir igenio promptus & itrepidus & iduſtrius cõ Alexander
ſtãter recipiebat:Tum frãciſcus Nolite me inquit mei obliuiſci:ut ei ma ſphortia
le faciam:quem affecerim maximis beneficiis:Nam & ſenæ gallicæ cum Sena gallica
eſſet pro Philippo ſocero:& ego me ꝑ id temporis cõtinerem hæſi:audi- Philippus dux
ens eum premi nõ mediocri inopia octomillibus nummũ aureum eius Hæſis
inopiæ cõſului:quos reddidit mihi nunq̃:& mortuo Philippo ſocero:ab
quo quia clam ſentiret cum uenetis:fuerat Moguntiæ cõiectus in teterri Moguntia
mum illum carcerem:quem nominant furnum:mea eſt opera miſeria il
la omni liberatus reſtitutis etiam omnibus eius & bõis & pecuniis:quæ
in ticinenſi arce quam ego iam poſſidebã:ab ipſius uſq; captiuitate ſer-
uabantur.Meaq; dein qucq; factum eſt opera atq; ſponſione:ut a repu-
blica mediolanẽſium conduceret ſtipendio & amplo & honorifico:A q
bus cum nõ multo poſt tranſfugiſſet ad Venetos contempta omni fidei
ſanctitate quam mediolanenſibus ſpõſoriq; dediſſet:nõ deſtiti tamẽ ad
poſtremum ut uidetis eundem hunc fugientem a Venetis:ab quibus ad
ſupplicium quærebatur:inermem nudũq; excipere:& emolumentis ma
ximis ac honoribus proſequi.Malo igitur in tantis beneficiis meis rur-
ſus falli a Collione q̃ rationibus ullis adduci:ut falli ab iſto credam: præ

fertim quod ea est uis diuinæ iusticiæ ut nullum sit neq; malum impuni
tum neq; bonum irremuneratum. Hæc Fráciscus sphortia & benigne &
grauiter. Cæterum quo Bartholomæi auiditati occurreret: ei belli sũ-
Bergomum — mam cõcessit aduersus bergomum: q' eius rei maxime ille uidebat' cu-
pere. Sed neq; hoc item pacto mederi potuit igenio auarissimmo ac neq̃
quo minus contẽpta oĩ hominum fama deiq; reuerentia post acceptum
grãde auri põdus homo unus oĩum igratissimus tráffugerit ad uenetos
Qui sibi tñ rebusq; suis nihilo eius accessione minus metuentes de pace
Paulus barbus — per Paulum barbum legatum suum uirum patricium & illustrem conti-
nuo egerunt: quam ipsam princeps moderatissimus nõ solum nõ recusa
uit: sed ultro etiam castella omnia mũicipia omnia oppida omnia: quæ
iure belli sibi uẽdicarat: uenetis dono cessit: quo nihil deesset omnino ad
perpetuæ pacis stabilimẽtum ac robur imitatus sane quod scriptum est:
Euangelicum ꝓceptum — pacem meam relinquo uobis: pacem meam do uobis: Cum. n. delectaret'
omnem per se pacari Italiam: nihil per sese deesse uoluit ad tollendã om
nem belli nõ materiam modo sed etiam suspitionem. Altius certe aius
eius suspiciebat: qui mortalia despiceret omĩa immortalis illius uitæ glo
riam beatitudinemq; cõtemplans: ad quam sola iusticia nos perducit. Ec
Zacharias — ce rex tuus uenit tibi iustus & saluator: inquit Zacharias. Itaq; uenit redẽ
Ihesus — ptor humani generis rex Ihesus: ut iustissimum nostrum pricipem corpo
reo carcere aliquãdo liberatum pro sua iusticia saluum faceret. Nam ut
Homerus — recte ac uero apud homerum ait Eumæus: Non amat iniustos homines
Eumæus — qui iusq; piumque Ornat honore deus. Haud sane mortuus est Franci-
scus sphortia: qui per tam multa tamque præclara iusticiæ opera se ĩ om
Christus — nem uitam tutatus est: sed dormit: ut de puella iquit christus: Reuiuiscet
enim ac resurget in gloria nõ hac fragili & inani: quam uanæ hominum
circũferunt auræ: sed ĩ illa potius: quam nulla circũscriptura ẽ ætas nulla
deletura antiquitas nullus extincturus iteritus. Nunc omnibus humanæ
peregrinatiõis periculis liber est. Iam nusquam deuiis oberrare potest an
fractibus. Quiescit iam tãdem apud creatorem suum omni cura sollicitu
Secũda causa — dineq; solutus. Nũc trãquillus nũc beatus est. Nam qd per ĩmortalem
deum tãtopere doleamus? Lugeant' sontes: lugeãtur flagitiosi: quorũ ani
mi sempiternis suppliciis cruciant': Nam puod est cuiquam apud ĩferos
Tertia causa — supplicium metuẽdum: qui supplicio dignũ nihil ĩ uita gesserit? Quin
potius nũc posteaq̃ euasit ex huius uitæ laborihus: quæ stimulis & mole
stus & corporis & animi nunquã uacat: fruitur Franciscus sphortia uera
incorruptaq; uoluptate & gaudio sempiterno: quando quidẽ coram illũ
& aspicit: & uidet: & contẽplatur: qui solus fons & origo est totius felici-
Quarta causa — tatis atq; beatitudinis. Præterea nec ullus acerbior est dolor ĩ morte: quæ

~7

aliud nihil est q̃ uitæ priuatio i corpore atque absentia:ut docet Aristote Aristoteles
les & id quidẽ ex corruptiõe proportionis corporeæ. Nam quãdiu elemẽ
torũ proportio humanũ continet corpus:uita animis illud afficit:ac mo
uet. Ea si corrumpat᷑:animus ipse icorruptus discedit a corpore : morsq;
cõtinuo consequit᷑ sensu omni penitus sublato. Quid igit᷑ stultorũ homi
num greges mortem adeo ducũt i malis?quæ:ut monebat Arcesilaus il- Arcesilaus
lustris uir academicus:ut absens:& expectata egritudinis plurimum so-
let afferre demẽtibus:ita præsens nemini est molesta:qppe quæ a perpe-
tuo sopore quodam differat nihil. Dolere aũt ex incõmodo ꝓprio ho Quinta causa
minis est:qui nõ tam alterũ amet q̃ seipsum:quiq; a fœneratore differat
nihil:Qui enim ex amissiõe cõmodi quod sperabat:dolet mortẽ alterius
gauderet is certe:si ex eius uita incõmodum metuisset:q̃q̃ sapiẽtissimus
ille priceps a nobis abiit ita bene:atq; moderate cõpositis rebus suis: uni
uersoq; iperio:ut siquid nobis dolẽdum ẽ:illud sit sane:quod in unius il
lius obitu inumerabilium comitatu uirtutũ orbati sumus. Sed eo ꝑnci-
pes ꝓbatissimi uestra futura illustrior est laus:si annitemini:ut nulla ui-
deamini illi bonitate dissimiles. Ad hæreditatem succedere fortunæ est
bñficium:sed eam rerum gestarũ gloria ꝓpagare uestræ uirtutis ꝓprium
est munus:quasi nõ pluris faciundus sit Alexãder Macedo:quod ad ulti Alexanderrex
mas usq; terrarũ mœtas imperiũ ꝓpagarit:q̃ quod Philippi patris regnũ Philippus rex
acceperit. Nos aũt qui sub uestra dicione uitã acturi sumus: eo feremus
moderatius illius absẽtiæ desyderiũ:quoniã ante oculos ponẽtes quæ a
uobis recte:& cũ laude gesta fuerit:patrem optimum i liberis uobis opti
mis uiuere existimabimus:& ita nihil ex eius morte nobis esse incõmo-
datũ. Nec.n.mors i malis habẽda est:quæ cõstituta oibus ẽ natura.nec Sexta causa
uitã tollit:sed cõmutat corruptibilẽ hanc:atq; ærumnosam i simplicem il
lam:& securã:& sempiternã. Præterea quod pythagorei monẽt:non ab- Pitagorei
surdum fortasse fuerit audire:

Quos diuina homini dederit fortuna labores:
Quæ tibi sors fuerit capito neq; ferto moleste.

Cui ẽt ipsi sẽtẽtiæ astipulat᷑ prudẽter Anaxagoræ discipulus Anaxagoras
Euripides ille tragicus:cum ait: Euripides

Casus sinistros qui bene tulerit:mihi
Vir optimus uidetur:ac sapiens quidem.

Quamq̃ si recte rem ipsam interpretemur:neq; illi grauius : neq; nobis
inopinatum quicq̃ accidit. Nam quamdiu erat peregrinandum i huius
uitæ humanæ salebris? Aduena ego sum apud te in terra dicebat Dauid
& peregrinus : sicuti omnes patres mei . Siue enim mors altissimo Dauid
sit somno persimilis : siue longæ : atque diuturnæ peregrinatio-

ni:ut ait Plato:ea certe non bona esse non potest: cum & animi angoribus:& laboribus corporis nos soluit oĩo. Ad hæc an ignoramus quo diuturnior ẽ hoĩs uita:eo eẽ calamitati magis obnoxiã? Stultus ꝑfecto: & amẽs ille mihi uideri debet:q coĩs hoiũm casus:& humanæ uitæ fragilitatẽ nõ extimescit. Si Cyrus clarissimus ille rex ꝑsarũ post tot:tãtasq; uictorias potitus etiã babylone cõtinuo esset extictus: ludibrio Tomyridi nõ fuisset. Idẽ cũ de aliis ꝑmultis & dici:& cognosci põt:tũ maxĩe de Gn. põpeo magno:de. G. Iulio cæsare:de Marco Tullio cicerone ꝑspicuum ẽ q si iuniores obissent:inimicoꝝ oculos cladibus suis nõ satiassent. Quid tantũ nobis afferre queat maior annoꝝ numerus:q̃nquidẽ si Mathusalẽ illius æquaremus ætatẽ:q anno quartodecimo post diluuiũ morti cõcessit:cũ annos nouẽ & sexagita supra nõgentos uixisset:nihil tñ ex tanta uitæ lõgitudine nobis aliud supesset:q̃ maior sarcina peccatoꝝ. Xerxes ille isolẽs:& supbus:q cũ quiqes decies cẽtẽis hoĩum millibus hellepõto:bosphoroq; cõstratis:& Atho uelificato traiecit ĩ græciã:cũ ex altiore loco suũ oẽm cõspicaret̃ exercitũ illachrymasse tradit̃ q̃m diceret post cẽtum ãnos se ex tãta multitudine uisuꝝ neminẽ. Quæ eĩm ulla temporis lõgitudo cũ æternitate cõtendat? Si ratiõe rem malimus q̃ ullo nr̃o uel commodo expẽdere:uel libidĩe:satis sibi Fr. ꝑphortia satis gloriæ:satis naturæ uixerat:qui tãtis & tã multis rebus summa gestis cũ laude:regno pulcherrimo nõ cõparato solum:sed etiam stabilito annos uixerit quattuor & sexagita:mensis septẽ:diebus quattuordecĩ:relicto tam fœlici filioꝝ cœtu una cũ uxore spectatissima:prudẽtissima:optima ĩ tãta Italiæ pace: quã ĩpe pepererat solus:ĩ tanta illustriũ ciuitatũ :potẽtissimorũq; regũ ac pricipũ societate:& amicitia:quos suis sibi maximis deuinxerat beneficiis.
Quid aũt mirari quenq̃ oportet:si naturæ ad cõstitutã diẽ:quã præterire nõ licebat:debitũ soluerit:q natura mortalis erat. Mortuus ẽ inq̃ tempestiue Frãciscus sphortia nõ minus quã fortunate:id quod ex eius natalis Horoscopo dignosci etiam licet. Quas ob res (ut tãdem aliq̃n ponemus) quæ mea sit sentẽtia:cognoscite:obsecro moderatissimi pricipes. Satis ut opinor:modo ostẽdimus:quæ ĩ hac uita mortalium optari cuiq̃ felicitas potest:eã ita uni Frãcisco sphortiæ cõtigisse:ut fieri maior nulla q̃ret accessio. Nã & animi bonis:& corporis unus oĩum polluit maxime. Fortunã habuit semꝑ splẽdidissimis uirtutibus suis adeo ĩ rebus oĩbus obseq̃ntẽ:ut ea ꝑ arbitrio uti uideret̃. Aliud nihil erat reliquũ:q; optaret ꝑter eã beatitudinẽ:q̃ nulli fortunæ:nulli corruptiõi subiecta ẽ. Hãc illum post mortẽ adeptũ esse cui sit ambigẽdum? Nõ.n. solũ eas uirtutes consectatus ẽ semꝑ dum uixit:quibus itur:sed multo etiã studiosius q̃bus puenitur ad deũ. Nam religione:sanctimonia:pietate nihil apud se unq̃ anti-

Cyrus rex
Babilon
Tomiris
Gu. Põpeius magnus
G. Iulius cæsar
M. Tullius cicero
Mathusalem
Xerxes
Hellespõtus
Bosphorus
Athos
Græcia
Italia
Horoscopus
Cõclusio generalis ꝑ enumerationẽ & amplificationem

qus esse uoluit. Nõ tenebat solũ: sed etiã prædicabat diuinã eẽ iusticiam
qua & iusti i altera uita ꝓ his laboribus præmia reciperent: quos hic ini-
que ppessi essent: & iniusti pro ipsis operibus plecterent: Nullus unq̃ di
es illuxit ne belli qdem & iter isidias hostiũ: quin genibus nudis humi ni
xus nõ deuotas: ac supplicis minus quã prolyxas oratiões haberet ad de
um. Nunq̃ præteriit dies: quo minus religiosis officiis: atq; sacrificiis iter-
esset. Idq; ab ineũte usq; ætate: Nunq̃. n. aut ineptis ludicris: aut tripudiis
& saltatiõibus delectatus ẽ: sed ad ꝓbitatẽ suas oĩs actiones: ad deũq; re-
ferebat. Eius fide sanctius nihil erat nemini unquã opus negauit miseri
cordiæ: ne inimicis qdem. Viros rerũ diuinaꝝ peritos nõ minus uenera-
bat pie: quã audiebat libẽter. Et ne sim lõgior: quã par ẽ: cõuocarat Pius — Pius pont. maximus
secũdus põtifex maximus ãnis supoiribus i cõuentũ illũ mãtuanũ prici
pes oĩs: regesq; christianos ad cõsultãdũ de cõstituenda expeditione ad-
uersus ipetum: imanitatemq; Turcoꝝ: q capta iam: & direpta iferiore Pã — Turci
nonia Italiæ ueluti portis imminerent. Cæteri christianæ reipublicæ po- — Pannonia
tentatus: & hi qdem pauci miserũt oratores: q aliud nullũ præter uerba i — Italia
aĩa adiumentũ afferrẽt ad opus tã pium: tã necessariũ: tã salutare. At so
lus Frãciscus sphortia nõ oratores misit: sed ipsemet uenit cum uniuer-
sa aula: & illustri sua illa nobilitate: quæ uniuersam romanam cu-
riam illustraret. Is inquam Franciscus sua illa grauissima: & maiestatis
plena oratione præsens: coramque pollicitus est nõ solum expositum
ire facultates oĩs: atq; uires suas ad propulsandã: & profligandã uim om
nem: conatusq; turcoꝝ: sed iturũ etiã sese cũ exercitu pro ipsius sũmi pon
tificis uolũtate: neq; ullũ nõ modo iperatoris: sed ne militis qdem aut la
borẽ: aut uitæ periculũ omissurũ ꝓ libertate: atq; amplificatione: & splen
dore fidei christianæ. Et dubitabit quisq̃ de huius pietissimi pricipis cæ- — Christus opt. max.
lesti beatitudie apud christũ: q christi opera p uniuersam uitã represen-
tarit? Nec. n. eũ mors offendit incautũ: q sexta feria nonis martiis: cuius
postridie euolauit i cælũ: cõiectis deuotis: trãquillisq; oculis in saluatoris
imaginẽ: quã tabula depicta e regiõe lecti continebat: ait miti uoce: ac
supplici: uisine domĩe ita oĩo? fiat ergo uolũtas tua. Quare positis lamen
tis oĩbus: & querelis nõ tam nobis dolẽdũ est: quod talẽ principẽ amise-
rimus: q̃ lætandũ: quod talẽ habuerimus: cuius mirificas: imortalisq; uir
tutes si sẽp animo uolutabimus: easq; apud oẽs quottidie crebris ser-
monibus usurpabimus: icredibili ꝓfecto mihi credite: uoluptate detine
bimur. Nam qd tantũ doloris mors cuiq̃ potest afferre: in qua ipsa nõ so
lum nulla est iusta lugendi causa: ut modo probauimus: sed etiam cum
alia plæraq; bona insunt: tum illud in primis: quod & uitia sepelit: ut in- — Ambrosius
quit Ambrosius: & uirtutes suscitat? Itaq; rectissime scriptum est. Moria-

Aristippus tur anima mea in animis iustorum. Si aristippus ille cyrenaicus: quo hu
manæ uitæ cōsuleret: qcqd auri: qcqd nummorꝫ habuit: dicit̄ abiecisse:
nos ut i cælo sempiterni futuri simus: uitam hāc istabilē: & icertam tāto-
Menicœus pe tuebimur? Si Menicœus thebanus: si rex athenarū codrus: si phileni:
Codrus si curtius: si tres illi decii pater: filius: ac nepos: si alii nōnulli uiri magni:
Phileni & clari inani ducti gloria huiusmodi spōte morti se dediderūt: nos ut glo
Curtius riā cælestē adipiscamur: mortē hāc adeo doleamus: quæ uel naturæ cur-
Decii tres su obuenerit: uel dono oīpotētis dei: ꝓuidētiaq; cōtigerit? Sed ne si lon-
gior fuero: maiorē uobis pr̄es cōscripti: aulíciq; ducales: ac reliqui nobilis
simi ciues: quo ad uos tādem solos nr̄a se cōuertat oratio: acerbiorē ex re
cordatiōe illius nr̄i amissi pricipis dolorē icutiā: cū omne uulnus eo ma-
gis exulcerat̄: atq; recrudescit: quo attrectat̄ magis. Hoc ego loco finem
dicēdi faciā: si unū illud uos prius commonuero: ꝓpterea esse oēs reliqui
as ægritudinis ex animis nr̄is radicitus extirpādas: q̄ nō modo nō ē mor
tuus Frāciscus Sphortia: sed uiuit adhuc: uigetq;: ac sapit: & i dies magis:
magisq; adolescit cū i reliquis suis liberis: & sua p̄stāti idole: & spe pater-
Galeacius Maria dux næ ꝓbitatis īsignibus: tū potissimū in excellētissimo duce nr̄o Galeacio
Maria: cuius tātus igenii splēdor tāta magnitudo animi: tāta orōnis ma
iestas: tāta i deū ueneratio: tāta iusticia: tāta benignitas: tātum honestatis
studiū: ut certo spare iā liceat: hūc paternā gloriā oēm nō equaturū mo-
Achilles do: sed etiā nō secus supaturū: quā ab Achille canitur pelleus superatus.
Pelleus Nam de huius matre Blanca Maria regina nostra qd attinet plura me-
Blāca Maria minisse: cuius inocētissima uita: sanctissimiq; mores apud ipos etiā ho-
stis sunt uenerabiles? Quotiēs in hos cōiecerimus nr̄os oculos: ac mentē
cū nostre fidei: synceræq; pietatis fungemur officio: tū diui Frācisci sphor
Fr. sphortia dux tiæ humanitatē: beneficētiam: absolutissimasq; uirtutes iucundissima cū
animi uoluptate i memoriā reuocabimus. Nam qd' in me ē: unum illud
uobis polliceor: ꝓmitto: spōdeo: quātum p̄stare ingenii potero uiribus:
quātum lingua resonare: quātū arūdine latine: græceq; scribēdo cōsequi
Frāciscus philelfus aut oratoria: aut poetica facultate: sp unus apud me Fr. Sphortia memo-
rabit̄: audiet̄: leget̄: ut nō mortuū minus: quā uiuū ab uno Frācisco phi-
lelfo & amatū illū: & obseruatū: & celebratū p̄ntē oēs: uēturiq; cognoscāt.

FINIS.

Quæ qdē orō habita ē ab eodē Frācisco philelfo eqte aurato: laureatoq; poeta i ecclesia cathedrali Mediolani: die lunæ. vii. Idus Martias: anno a natali xp̄iano Millesimo quadrigentesimo sexagesimo septimo.

25

FRANCISCI PHILELFI Oratio habita in funere diuæ uiraginis Blancæ Mariæ Mediolanẽsium ducis.

n VNQuam Futurum existimaram: Patres cõscripti: ut nostro huic īuictissimo: atq; optimo pricipi Galeacio Mariæ sphortiæ cõsolator accederẽ i luctu tam īopinato: tanq̃ immaturo clarissimæ: īdulgentissimæq; matris: ac uiraginis īclytæ Blãcæ Mariæ: qua quidẽ una ex uniuerso mulierum omnium genere nihil ætas nostra pulchrius tulit: nihil illustrius: nihil præstãtius: nihil melius: nihil uenerabilius: nihil deniq; ex oī parte perfectius. Nam etsi noram illam esse natura mortalem: tamẽ cum mecum ipse tacitus cogitarem: quãta foret uitæ cõtinentia: quãta frugalitate: quãta i rebus omnibus moderatione: & ordine: minime ꝑfecto dubitare poteram homo septuagenarius iam & amplius: me nunq̃ eius funeri interfuturum: quæ nõdum absoluisset ætatis ãnum quartum & quadragesimum. Sed īanis est ꝑrsus: atq; irridẽda nostra omnis humana prudẽtia: ut uelimus nobis certi quicq̃: incertiue polliceri: qui qua hominis parte mortales sumus: omni mutabilitati: īfirmitati: corruptioni subiaceamus. Itaq; non possum nõ misereri & humanæ conditionis: & ipius mei qui i id miseriarum īciderim: ut eius sim funus deploraturus: ī cuius uita certissimũ mihi: liberisq; meis præsidium collocaram. Venione ipe te laudaturus mortuam Blãca Maria: quæ ob īnumerabilis tuas: diuinasq; uirtutes digna fueras ut nõ morte solum: sed mortis omni uacares suspitione? Nam quo magis atq; magis tuam probitatem: & morum integritatem: pudicitiam: inocentiam: fidem: pietatem: sanctimoniãq; consydero eo me maior ex obitu tuo mæror adeo inuadit: ut quid de te primum locuturus sim: nesciam. Fulgor enim patriæ: parentũq; claritudo: ac cætera oīa: quæ sub fortunæ imperio posita cẽsentur: tametsi magna i te fuerãt: & excelsa: hæc tamen alia sunt: ut ꝓpria nequeãt cuiusquã bona appellari. at excellẽtia animi tui: maiestasq; uirtutis me de te mecum diligẽtius cogitãtem ita reddit attonitum: ut ab hac omni consolandi oratione deterreat. Oh quanta: & q̃ grauis ad nos calamitas uirago heroica ex tua decessione peruenit. Heu q̃ nostri nos cogitatus de tua diuturnitate fefellerunt: ut cuius uitam quanlongissimam fore putaremus: ea in florescentis adhuc ætatis decore deciderit. Sed quo feror fanaticus senex? Quo meus me intollerabilis præcipitem rapit mæror? Quo pacto sim alios consolaturus in tanta luctus acerbitate: nisi mihi tantisper antea moderer a doloris aculleis: donec de tuis diuinis laudibus uerba faciens ex illarum breui commemoratio-

Galeacius Maria

Blanca Maria

ne digna cõsolatio oriatur. Sed quod tandem initium de iis facere aggredior? Nõne id unum est præstãtiæ tuæ certissimum argumẽtum: qđ natura omnipotens: quod deus ipse optimus maximus de te una mulierum plane omnium: quæ aut sunt: aut fuerunt unq̃: aut in omnem posteritatem futuræ sunt: inocentissima: & optima admirabilia quædam: ac dilucida signa tulit: quæ nulla hominum queat deprauare malignitas? Cum primum enim cœpisti ægrotare: nouum astrum exoritur: quod antea nunq̃ huiusmodi nec uisum: nec auditum magnũ nescio qđ: atq; ob stupẽdum portẽdere uidebatur (Nam ut mea fert opinio.

Comętes

Nõ est ille ferus: qui uexat regna Cometes:
Et solet humanis rebus adesse minax:
Sed quod olympiaco deus auctor misit ab axe.
Sydere quo tãto regna superna colas.

Voluit eim deus: ut quo illustrium uirtutum omnium ductu ueluti splẽdidissimo quodam sydere tuæ futuræ post mortem beatitudini in terra præluxeris eodem nunc illustreris i cælo. Quo factum mirabiliter uidemus: ut una cum tuo obitu astrum ipsum ex hominum oculis occidens cõtinuo euanuerit. Nulla est sane tãta uel leuitas uel celeritas: quæ cum animi aut leuitate aut celeritate conferri queat. Tu Blanca Maria tu in quam mulier pientissima cũctis abstersa humanis sordibus & omni terrestri cœno purgata penitus corporeisq; soluta uiculis libera omnino atq; tui compos leuissimo quodam celerrimoq; uolatu i cælum illicet es euecta æterno gaudio iter ãgelos potitura. Nõ eim cum illis sentio patres amplissimi: qui nemini patere putãt neq; bono cælestem gloriam: neque malo ifernale supplicium ad plenitudinem usq; temporis ac futurum illud uniuersale iudicium. Sed ascẽdit cõtinuo i cælum tum e corpore ẽ egressa diua regina hæc nostra: ubi iam fruitur suorum mercede meritorum i cõspectu creatoris sui. Id uero quãquam ita de te mihi & tenẽdum uidetur & affirmãdum uirago sanctissima: tamẽ cum tãta nos ob tuam ex hac uita migrationem læticia & tanq̃ beatitudine priuatos itueor nõ possum equidem nõ fateri aliquid esse cõcedẽdum imbecillitati naturæ. Nam ut nimia ægritudo animi est mollium stultarũq; fœminarum: ita moderatus quidam atq; sedatus animi motus i luctu repræhẽdi nõ debet. Quo eim pacto per deum immortalem nos ipsos cõtieamus generosa excellẽtissimaq; uirago: quo mius animo commoueamur: cũ te coram iacẽtem extictamq; aspicimus. Vbi est tua illa uenusta facies niue oi cãdidior. Vbi roseæ nitidæq; genæ: quibus gratiarum: quas fabulãtur: mirabilis decor quidam referebatur? Vbi oculorum splẽdor solaribus micãtior radiis? Vbi ubi tuus ille grauissimus sermo mira suauita-

Ambrosii opĩo ĩ libro de bono mortis

Gratiæ

te cõditus? Heu heu me miſerum atq; infelicem. Quis uſq; adeo ſit ani-
mo ſaxeo ac ferreo: q̃ hæc tanta & tam eximia naturæ bona ĩfinitis qui-
buſdam atq; iauditis illuſtrata uirtutibus nõ requirat amiſſa? non quera
tur? nõ ingemiſcat? non collachrymetur? Cæterum oĩ ĩ re modus ſeruã-
dus ẽ patres cõſcripti: & ita humanæ infirmitatis cõcedẽdum: ut nequid
minus ſecũdum illius Chilonis lacedæmonii ſapiẽtiſſimum dictum. Ita-
q; omiſſis omnibus & querelis & lachrymis noſtra ſe omnis ad te conuer
tatur oratio Galeaci Maria priceps moderatiſſime. Scio tibi neq; admo
nitore opus eſſe ad acriter recteq; de unaquaq; re iudicandum: q̃ ſis ige-
nio diuino potius q̃ humano: neq; adhortatore ad ſingulas uitæ actiões
pro dignitate atq; officio obeũdas: cuius prudẽtia tanta eſt ut uix habe-
as parem: ſupiorem certe neminem. Quo ſit: ut paucis mihi tecum ſapiẽ
tiſſimo & igenti aio uiro agendum ĩtelligam. Aegre tuliſſe te & pmole-
ſte maternum obitum & ſi dubitat nemo: tamen ea eſt perſpicua cõiectu
ra: quod ubi certior factus es prudẽtium medicorum litteris matrem extre-
mo iam ſpiritu laborare: ipſe tam triſti perculſus nũcio confeſtim relicto
firmiſſimo robuſtiſſimoq; exercitu: quem aduerſus adoriẽtis Sabbaudiẽ
ſium copias, ad ĩdubitatam ac certam nõ pugnam ſed uictoriam inſtru-
xeras: matrem uiſurus allocuturuſq; deuolaſti. Neq; itcrea temporis uſ-
quam a gemitu ac lachrymis es tibi inter equitandum moderatus. Abia
tem ad meridiem cum ueniſſes: nec multo poſt Mediolanum: quo-
tiens te itra cubiculum recepiſſes: lamẽtationibus & flætibus nunquam
abſtinuiſti. Ad Meliníanum ubi peruiniſſes ad matrem iam morti propin
quam: tu hoc loco facile oſtẽdiſti ut par erat: & magnitudinem iuicti ani
mi tui: & præcipuam quãdam ſingularemq; ſapientiam. Nam quãquam
eam intuens tãta es cõfectus animi acerbitate: ut uix a te manum conti-
nueris: tamen quod unum difficillimum eſt: uiciſti teipm: qui gemitu oĩ
lachrymiſq; compreſſis in hũc modum locutus ſine ulla mutatione uul-
tus perhiberis. Mater dulciſſima cur adeo te proſternis atq; affligis. Vbi
eſt fortitudo animi tui? Vbi conſtantia? Vbi magnitudo? De te mihi me
dici ſpem dant optimam. Teq; propediẽ omni aduerſæ ualetudinis peri
culo liberam fore certo pollicẽtur. Noli obſecro mater indulgentiſſima
a teipa deſciſcere. Collige animum tuum. Noli te ultro deſerere. Num
fortaſſis ignoras meam uitam a tua pendere uita? Propter me ſaltem
quem ex oibus tuis liberis maxime diligis: dilexiſtiq; ſemper: redi ad te:
ſpemq; uiuendi reuoca. Quibus mater inter frequentis anhælitus audi-
tis & ſpiritu: quem iam pœne amiſerat: ueluti reuocato oculos ĩ te unum
cõiiciens. Vero inquit. Galeaci fili mi: iucũdiſſime locutus es. Nullum ex
omnibus meis liberis neq; magis dilexi unquam: neq; pluris feci quã te.

Chilo lacedæmonius

Sabbaudienſes

Abiatis
Mediolanum
Melinianum

Sed ego ut potes animaduertere:naturæ satisfeci. Deus noster me pro
sua misericordia ad se reuocat. Huic parendum ē. Commendo tibi aiam
Elysabeta — meam:deide fratres hos tuos omnis Elysabetamq; sororem:quorum te pa-
Hippolyta — trem eē oportet. Hyppolytæ uero filiæ mihi dulcissimæ ut qbuscūq; i re-
Mediolanēses — bus opus fuerit:nunquam sis defuturus:ita abs te peto:ut aliud ex ani-
mo nihil magis. Commendo tibi Mediolanēses meos cæterosq; paternæ
Cremonenses — ditiōis populos. Cremonēses uero qui mihi ex paterno iure dotales sunt
tibi do atq; reliquo dono:quos nec alterius cuiusq; fore unq̄ uolui. Ea tñ
lege cremonēses tibi do atq; reliquo dono:ut urbs tui sit iuris:sed urbis ꝓ
uētus oēs æqualiter īter te frēsq; tuos diuidāt. Eos aūt oēs ciues ut cōmē
datissimos habeas:uelim. Ita enim meriti de me sunt. Ad postremum fa-
Maria uirgo — miliā nostram omnem ita tractabis:ut intelligat obsequia in me sua non
Ihesus xp̄s — fuisse frustra. Ego iam pœnis corporis liberata beneficio beatæ Mariæ
uirginis cum Ihesu xp̄o redemptore nostro futura sum. Quibus dictis ꝑ-
ide quasi obdormisset:uitam deseruit. Quod ipse prīceps humanissimæ.
aspiciens diutius naturæ aduersari nequiuisti:quin sensibus cunctis fere
Fratres obser- — amissis uoce etiam interclusa excideris. Quo quidem tempore a fratri-
uantiæ — bus obseruantiæ beati Francisci:qui diuino quodam nutu sex ac trigīta
Beatus Franci — ex ordine illo primarii eo die in id cubiculi nec accersiti nec rei cōscii cō
scus — uenerant:ulnis exceptus in proximum cubiculum es delatus. Vbi cum
Aeneas — post spatium redisses ad te:& interceptas corporis uires uix recuperasses
Virgilius — tum est ab omnibus intellectum idem dici de te uerissime potuisse: qd'
de ænea uirgilius cecinit. Spem uultu simulat:præmit altum corde dolo
rem. Simulabas tu modo hilaritatem quandam ī facie:cum matrem ad
bene de se sperandum adhortabaris:cum doloris tamen uulneribus cor
tibi tuum trāsfigeretur. In quos eim singultus euestigio es solutus? Quæ
mæroris uerba in medium protulisti? Quos lachrymarum effudisti ri-
uos? Quæ non es questus. Non lamentatus. non uociferatus? Oblitus tu
quidem ob maternam pietatem id quod tua bona cum uenia dictū ue-
lim:decere principem nihil habere commune cum uulgo. Lamententur
mulierculæ. Eiulētur indocti. At uir magnus atq; idem sapiens se sui simi
lem semper præstet. Tu sicuti unus es ciuibus tuis uniuersis ut potestate:
ita etiam omni uirtutis genere superior:te talem ostende:qualis & es: &
haberis infracto & forti animo principem:præsertim cum nulla sit tibi o
blata honesti:cuiusquam fletus & eiulatus causa. Mater tibi mortua est.
Artemisia — Mortua sane mulier omni muliebri sexu & dignitate præstantior. Quā
Panthea — enim Artemisiam quam Pantheam quam Corneliam quam Liuiam au
Cornelia — gustam cum unius Blancæ Mariæ tot summis:tantisq; uirtutibus com-
Liuia — paremus? Quid enim loquar ut hinc primum ordiar de eius animi pu

dicitia: quæ nesciam: maior ne fuerit an castitas impolluti illius corporis quam semper non uenerati minus q̃ admirati sunt omnes. Sermonis autem pudor cum facti cuiusq; uerecũdia contẽdebat: ut æque i uerbis nulla depræhẽdi posset uel oscœnitas uel scurrilitas atq; in factis quicquam quod minus conueniret cum grauitate & sanctimonia. Itaq; cynicorum ineptam impudentiam loco flagitii ducebat: qui & suis uerbis nude omnia appellarent: & facere multa in propatulo non erubescerent: quibus nihilo differrent a spurcissimis animantibus. Nec tamen interdum non utebatur salibus & cauillis: quibus ita utebatur: ut offenderet neminem: & placeret omnibus. Humanitate uero & clæmentia erat tanta: ut uirum etiam Frãciscum anteiret: quo quidem uno nec. G. Iulius cæsar ille: q̃ humanitatis & clæmentiæ laudibus fertur in cælum: uel humanior uel clæmentior haberetur. Quam naturæ bonitatem & animi magnitudinem: per uniuersam uitam adeo est amplexa: ut nedum omnem obliuisceret iniuriam: sed iis etiam benefaceret: a quibus iniuriam accepisset: secuta ea quidem diuinum præceptum illud mihi uindictam: & ego retribuã. Omnia enim mulier integerrima semper ad deum referebat: quem norat supra hominum merita munificentissime retribuere. Artaxerxes cognomento memor ut adeũtibus & facilem sese præstabat & obsequentẽ ita legitimæ iubebat uxori: ut carpenti regii aulæis undiq; sublatus aditum adeũdi sui inter proficiscendum is quam facillimum faceret: qui re aliqua egerent? At Blanca Maria ita ingenio erat miti ac placido: ut sine cuiusquam admonitione adire se uolentem intempestiuum duceret neminem. Quinimmo ea attentione atq; lenitate unũquẽq; audiebat: ut obsequentissimi numinis benignitatem repræsentaret. Videmus plærasque prope omnis mulieres & comparandæ & congerendæ pecuniæ per cupidas. A quarum natura ac moribus q̃ esset hæc aliena operæ præcium est breuiter audire. Nondum excesserat infantiæ terminos cum hanc Philippus pater ad sese accersitam: nam huius & suauissimo affatu & aspectu ipso delectabatur plurimum uel ob eam rem maxime: quod circa liniamenta corporis uideret eam sibi quam simillimam: ut aureos nummos: quorum millia permulta casu iacebant in apposita mensa a Genuensibus missa dono: acciperet: quotquot uellet: hortatus est. At infantula ne oculos quidem conuertens in genuinos non mihi istis opus est: iquit: mi pater. nã nihil istiusmodi mihi deest ꝑ matrem meam. Quæ uerba Philippus admiratus. At uolumus: inquit: accipias saltem decem. Tum illa paternis obsecuta iussis aureis decem acceptis: & ei gratias egit: & manum uerecunde osculata cum primum reuertisset ad matrem eã oẽm pecuniã iter an

Pudicitia
Castitas
Pudor
Verecundia
Cynici
Sales
Humanitas
Clæmentia
Fr. Sphortia
G. Iulius cæsar
Bonitas
Magnãimitas
Beneficentia
Artaxerxes rex
Facilitas
Auaricia
Philippus dux
Genuenses
Genuini
Liberalitas

cillulas distribuit:accipite īquiens:quō matri meæ carissimæ libentius si mul ac diligentius pareatis.A quibus sane initiis infantiæ cum nullum unq̄ peculium fecit:tum quascunq; ex amplissimis ꝓuentibus suis con- secuta est pecunias:eas oīs q̄ liberalissime & ꝓ dignitate merentium us- q; distribuit.Quid sigillatim eos meminero :quos nullo quasi numero suæ munificentiæ magnitudine sibi q̄diu uixit deuinxerat?Quot in ge- nuas puellas quæ ob dotis inopiam forsitan turpiter pissent suis pecuni is uiris legitie & honestissime collocauit?Quæ monasteria nō restituit? quæ nō amplificauit?quæ nō ornauit:ac locupletauit? Quos religiosos quos dei seruos imunes suæ beneficentiæ unq̄ esse uoluit?Profecto hæc una ex omnibus fuit:quæ comunem bonoꝝ oīum nata utilitatē posset iudicari.Quantam aūt curam ꝓ iis gereret:q uita defuncti essent:eius tā multa nec unq̄ intermissa āniuersalia atq; parentalia dilucido sunt argu mento.Neq; minor eius fuit iusticiæ obseruātia erga hoīes:q̄ pietatis er- ga deum:Nam eius fide sanctius nihil erat.Quicqd.n.ꝓmisisset:emori mallet q̄ minus q̄primum effectū reddere.Quare cū diem obituram se aiaduerteret:aiebat ob eam rem dūtaxat uitā tantisper cupere:donec æri alieno satisfaceret:Nam ob donandi magnificētiam æs alienum nō me- diocre cōflarat.Idq; ut dissolueret̄:accuratissimo cauit testamēto.Omia iusticiæ munera ī mediū referam nō est opus:cū neminem prætereat nō modo illam oī iniuria ac maleficio semꝑ abstinuisse sed ita operam atq; industriam semꝑ adhibuisse:ut nullus sibi locus propulsandæ ab aliis ī- iuriæ reliqueret̄.Quā ob aliā cām putemus cū & eius uir dux Frācīscus nō esset inuiuls:& Galeacius hic prīceps noster cum exercitu abesset in Gallis in auxilium Lodouici regis missus a patre nullos tumultus nul- los oīo motus ī tanto rerum discrimine cōsecutos:cum terror ꝓpter su- periora bella īmineret a finitimis oībus præsertimq; a Venetis:q & poten tissimi forēt:& ob nō absurdas quasdam suspiciōes honestam uiderent̄ hēre causam iusti belli.At hi ut sunt uiri iustissimi:nefas esse atq; piaculi simile iudicarunt armis lacessere sanctissimam mulierem.Quimpotius eam per benigne hortati sunt:ut bene de sese amicissimeque speraret:cū nihil prorsus prætermittere decreuissent:quod ei eiusq; rebus omnibus profuturum itelligerent.Quam uenetoꝝ mentem cū finitimi cæteri co gnouissent:lōge facilius sunt adducti:ut quiescerēt:nec in ducem claris simam temptare aliqd auderent:quam hi ēt præ uirtutis magnitudie ue rebant̄:quos hostili in eam aīo esse censebāt:Habebat cum iusticiæ cō iunctam opibus Blanca maria nō solum ingenii acrimoniam qua dicto citius res singulas discernebat:sed prudētiam q̄dam supra hoīs naturā: ut suo falli iudicio nunq̄ posset.Hanc muniebat corroborabatq; ualidi-

Pietas

Anniuersalia
Parentalia
Iusticia
Fides

Frācīscus dux
Galeacius dux
Galli
Lodouicus
rex
Veneti

Acrimonia
Prudentia

us tēperantiæ adminiculis:qua existimatio potissimū seruat̃ omnis. Nā & cibo erat moderatissimo & uino dilutissimo utebatur atq; aqua mera nōnūquam: cum diuinis ieiuniis idulgeret:quod eius rei sæpissime faciebat.Quanta uero in ea eēt dicēdi grauitas quātus lepos quanta suauitas:hi omnes meminere:qui quottidie loquentem audiebant.Et loquebatur illa quidem ornatissime:uel potius eloquebatur cum opus foret : & rursus tacebat:cum locus tempusq; requireret. Audiebat enim quod legitur apud sophoclen poetam.Mūdum mulieri fert silētium o mulier. Verum quoniam norat i perpolita castigataq; oratione uim maximam ī eē ad omnes animi motus uel cōcitandos uel sedandos:curauit assidue ut liberi sui cum sapientiæ studio eloquētiæ cōiungerent maiestatē.Non eim ignorabat muliet prudentissima q̧ parysatis regina illa persarū Cyri iunioris & artaxerxis mater filiis consilium dabat:decere eum pricipē: qui apparate atq; imperiose quicq̃ dicturus eēt:oratione uti grauissima : atq; ornatissima.Tradūt Corneliam africani superioris filiam atq; Gracchorum matrem permultum filiis ad eloquētiam profuisse:quoniam latinitatem perpulchre calleret:essetq; disertissima.Num fortassis existimemus paruo adiumento a prima usq; īfantia nostro huic sapiētissimo eloquētissimoq; pricipi matrem hāc Philippi mariæ filiam Franciscīq; uxorem extitisse:cuius ut uita omnis erat honestatis plena:ita quottidianus sermo mirificam dulcedinem quādam omni melle suauiorem grauitatēq; redolebat sentētiarum crebritate atq; acumine redūdantem? Quantum momentum habeat copiosa elegāsq; oratio & ad persuadēdum accommodata.M.Tul.Cicero cum in aliis pluribus causis: tum in illa præcipue demōstrauit:quā habuit apud.G.Iulium cæsarem dictatorem pro Qu.ligario.Ita erat Cæsar in Qu.legarium animo iflammatus:ut eū oio foret cōdemnaturus.Quare cum uenietem Ciceronem uidisset:ut hominem defenderet:cōuersus ad amicos clam dixisse fertur.Quāquam reus mihi certo dānandus est:nil tamen prohibet:ut Ciceronem audiamus. Quantum fuerit dicēdi pondus quātus torrēs:quāta uis quantus impetus in diuino illo igenio.M.Tul.ciceronis:uel hic ītueri licet:q̧ & Cæsarem & dictatorem & romanorum oium eloquētissimum : & ira exestuātem i reum ut quem aio iam cōdēnarat:absoluere coegerit uel inuitum. Non solum enim Cicerone cām agente pro dignitate inter attentius audiēdum cæsar se cōtinere nō potuit:qui & uultum sæpe & colorē mutaret i facie:sed ubi ad commemorationē pugnæ pharsalicæ prudēs deuenit oratio:seq; cicero cōuertēs i accusatorē Tuberonē turbato uultu uoceq; altiore eaq; ueluti iracūda i hæc uerba erupisset.Quid eim Tubero ille tuus districtus i acie pharsalica gladius agebat:cuius latus petebat?

Tēperātia
Eloquētia
Taciturnitas
Sophocles
Eloquentia & sapiētia
Parysatis regina
Cirus iunior
Artaxerxes rex
Cornelia
Scipio africanus
Gracchi
Philippus Maria
Fr. sphortia
M.Tul. cicero
G.iulius cæsar
Qu.ligarius
M.Tul. cicero
Cæsar
Pugna pharsalica
Tubero

quis erat sensus armorum tuorum? quæ tua mens oculi manus ardor animi? Quid cupiebas? Quid optabas. Cum i hæc inquam Cicero nō artificiosius minus q̄ uehæmētius uerba erupisset: ita cæsar aio est cōmotus: ut p inde atq; sui imemor ac pene amens p totius corporis cōquassationem libellis: quos inter manus habebat: abiectis cōtra pertinacē illā animi sententiā eū absolueret: quem non iniuria oderat. Quid dicam de. M. Antonio illustri illo & grauissimo oratore? Nōne quos Marius ac Cina milites ad se obtrūcandū miserant: ita sermone suo flexit ac placauit: ut quos i eius sanguinem mucrones distrinxerant: & iā uibrabāt pcussuri: eos ob stupefacti oi cruore uacuos i uaginas remitterent. Athenienses uero sola pisistrati capti facūdia regium eius iperium ppeti maluerūt q̄ solonis cōsilium sequētes publica frui libertate. Idēq; pericli quodammodo contigisse legimus: qui qm̄ sapiētiam cū eloquētia cōiūxisset. Fuerat eīm Anaxagora usus præceptore: agebat i atheniēsi populo p uoluntate oia. Delectabat Blāca Maria ubi diuinis officiis cæterisq; rebus necessariis functa cēt: nam ociosa erat nunq̄: semp aliquid lectitare: quo & sibi prodesset: & melioris redderet suos liberos. Quare cū i eam Platonis sentētiam incidisset: qua ille dixisse traditur. Tum demum terrarum orbem beatū fore: cum aut sapiētes regnarēt: aut reges sape cœpissent: lōge maiore studio curauit: ut filii sui quātum humanum pateret igenium: & ignorarēt nihil: & quod didicissent: apposite decoreq; loquerentur: ut quos parētū diligentia munisset tam opulēto: tam florenti imperio: hi quo recte sape rēt: doctrina & eloquētia ornarent: huiusmodi enim studiis eos præditos lōge apud omnes fore admirabilioris arbitrabat. Id uero quātā præ se ferat utilitatem: exemplum oibus pspicuū reddidit nr̄ hic priceps: cum adhuc eēt adolescētulus. Fatebor aūt uel psente ipo q̄ uerum ē: haud quaq̄ dissimulanter. Noui eim humanitatē & modestiā eius: qui nō modo mētiri me nolit sed ne mēdaciū qdem dicere. Nam tā etsi honestissimus p factis delectatur magis q̄ ullis secūdis laudationū auris: ueram tn̄ gloriā aspernari nō debet præsertim eā: quā sibi cōem eē itelligit cū ciuibus suis cum idignis parere pricipibus pmolestum sit ac dedecorsum. Legimus Cyro seniori illi qui primus i psis regnauit: multas gentes nationesq; paruisse terrore eius nois: utpote qui & sapiētissimus quidā fortissimusque uir quicqd aggrediebat: ex sentētia sua q̄celerrime efficeret: sed multos pluris eius iperium ultro expetisse: quod & iusticia & aī moderatione inter mortales oīs hrēt insignis. Solis inquam animi bonis splēdidissimisq; uirtutibus rex Cyrus tantū sibi nomē: tantā gloriam i uniuersum terrarum orbē cōpauit: ut oēs ad sese cōuerteret: & ita beniuolētia deuiciret: ut ab eo regi gubernariq; exoptarēt. Cui qdē uni nō finitimi ppl'i solū sed illi

M. Antonius orator
Marius
Cinna
Atheniēses
Pisistratus
Pericles
Anaxagoras
Plato
Cyrus rex
Persæ

quoq; nō īuiti paruere q distarēt a Perside nō mō plurimos dies uerūetiā
mēses:eū alii nc ipm qdē uidissent unquam:& alii certo futurꝝ existima
rent:ut pp imensum regionū interuallū nunq̄ uiderēt.Et eim prudētissi-
mo optimoq; pricipe qd optabilius qd beatius qd deniq; diuinius dari
queat i hoium uita? Talē aūt cē pricipem hunc nrm & i dies magis atq;
magis fore:haud obscure licet nō dignosci minus quā spari. Aberat is
quod mō memineramus:i Gallia trāsalpina iussu paterno auxiliū ferens
regi frācoꝝ Lodouico:ab quo agnati eius oēs necessariiq; defecerant:cū
repēte iter ipsam de hostili præda uictoriā per maternū fit nunciū certior
Frāciscum sphor.pr̄em iopinato pisse obitu.Quare hortatus ut nullo ,pr
sus itermisso tpe iter quā posset tutissime:,pparet in patriā:iis nocte iūcta
cū die ut res postulare uidebatur:idutus mercatoris habitu cum qnq; fi-
delissimis comitibus quasi mercatoribus p alpes ipsas obequitat quāue
locissime.Nam iccirco hac ē usus calitate militari Galeacius:qm iure si
bi metuēdum eē cēsebat a Sabbaudiēsium isidiis.Exercitū uero oēm lo-
co tuto i delphinato reliquerat.Nā eū secū agere i tanta qua opus erat:
celeritate q poterat? Quo die octauo idus martias dux Frāciscus mortu
us ē.Erat Mediolani Petrus lignanēsis:q sub eius merebat iperio.Is cōti-
nuo p celerē nunciū Augustino abbati monasterii cæse nouæ: q ut erat
hō facinorosus:rebus sp nouis maleficiisq; studebat:rē oēm significat:eū
q; hortat':ut qd' accidisset:cōi dn̄æ hyolanti Sabbaudiæ duci confestim
exponat:& qd' faciundū sit paret.Nā mediolani tumultuaria eē oia. At
abbas augustinus igenium ueritus muliebre cū primoribus qbusdā se-
natoribus solū eā rē cōicat:quoꝝ etsi aliq intercipiēdum eē Galeacium
suadebant:qui se tn̄ magis grauitate consilioq; præstabant:id dissuade-
bant omnino:ut rē iniquam ac piculosam:qnimo libeꝝ præbendum trā
situm cōsulebant:& tantum tanq; formidandum pricipē quāhonorificē
tissime excipiēdum.Egerat in sentētiam suam abbas Augustinus equitē
auratum ac uirum sane strenuum Vgolinum alemannum cambiensem
qui Taurini per id temporis prætorem gerebat. Ii duo ex chambriaco
mox abequitant citato itinere mōtem cinisium transgressuri Italiam uer
sus:quo ex ea parte quæ Mediolani gerebantur agnoscerent. Et ,supera-
to iam eius montis cacumine famulus illorum aduenit inquiens se uni
uersam adequitasse noctem amisso equo:posteaquam ex chambriaco:
ubi ab iis ob negocium quoddam cōficiundum relictus fuerat:discessis
set adhuc cū die:quodq; in Galeacium icidisset indutum ornatu merca
torio:quiq; laneo pilleo tectum caput capitioq; haberet atq; faciem fere
totam præter oculos.addebat etiam se cū illo frustra sermonē cōseruisse
cum ne minimum quidem uerbum ex eo excipere potuerit: habere aūt

Persis
Gallia trāsalpi
na
Lodouicus
rex
Fr sphortia
dux
Sabbaudiēses
Frāciscus dux
Petrus ligna-
nensis
Augustinus
abbas
Sabbaudia
Augustinus
abbas
Vgolinus ale-
mannus
Taurinum
Chambriacū
Cinisius mons
Mediolanum

ſecum ad qnque comites identidem ĩdutos:nec deeſſe poſſe quantũ ex
eius equitatiõe poſſet animaduertere:quin poſtridie eius dici tranſitum
illac faceret ĩ italiam.Quibus auditis cum nihil locutum fruſtra ſagacẽ
ſollertemq; famulũ cẽſuiſſent:ambo omni ſublata mora Abbas & Vgoli
nus cõuocatis cum primo diluculo iis hominibus q plus poſſe uideban-
Noualicia
tur Noualiciæ:qui uicus eſt italiam uerſus ſitus ad radices eius montis:
Galeacius ma ria
eis iubent ut ſumptis armis diligẽter obſeruẽt trãſeuntem Galeaciũ Ma-
riam papiæ comitem ĩdutum una cum paucis habitu mercatorio:& cũ
captiuum faciant:ita.n.ſibi imperaſſe illuſtriſſimam ſuam dominã Sab
Secuſia
baudiæ ducem:& ut captum agerent quãprimum ĩ arcem ſecuſiæ:atq;
arcis præfecto.traderẽt cuſtodiendum:donec a duce ipſa imperatũ ali-
ud fuerit.Cum uero nõ multo poſt montem deſcẽdiſſet:uidiſſetque Ga
leacius ex Nouacia uico magnam montanorũ hominum manũ armis ĩ-
ſtructam currere aduerſus ſeſe ab illo diuertit itinere commonefactus a
Petrus aquo-bibus
Petro mediolanenſi mercatore:cui cognomentũ eſt aquobibo (is enim
Galeacium comitabat)non lõge abeſſe Sancti petri ædem:cui p ſacro-
Sancti petri ec clesia
ſanctæ eccleſiæ romanæ priuilegia aſili ius foret.Eo igit Galeacius p lo-
ca deuia:ſcopuloſque aſperrimos maximo cũ labore:ac difficultate uix
Ecclesia Ro-mana
puenit montanis illis uſque ruſticis ĩſequẽtibus:cum præſto adfuerunt
duo ĩduſtrii:ſtrenuique iuuenes Amideus iuris põtificii profeſſor filius
Asylum
clariſſimi equitis aurati:ac iuriſcõſulti illuſtris Antonii marchionis ro-
Amideus ro-magnanus
magnaniæ iuſque ex cõſobrino natus Briãtius:hos enim Antonius ro-
magnanus tranſituro Galeacio obuiam miſerat cum aliis multis:quo il
Antonius ro-magnanus
li nõ fauori ſolum:ſed etiam auxilio eſſent:ubi opus foret.Reſidebat au
tem p id tempus antonius Taurini in ducali ſabbaudiæ ſenatu:cum ab
Briantius ro magnanus
ĩfracto animo muliere Blanca Maria edoctus eſt p litteras de obitu uiri
ſui ducis inclyti Franciſci ſphortiæ:ac rogatus:ut curam oẽm:atq; diligẽ
Blanca Maria Fr.Sphortiæ dux
tiam adhiberet:ut Galeacio filio quãtutiſſimus pateret in patriam redi-
tus.Et Briãtius qdem cognita periculi magnitudine dimiſſo Amideo re
gredit continuo ad Antoniũ:quæ accidiſſent:renũciaturus oĩa.At ami-
deus ĩ mõtanos ruſticos:q alii templũ circũſederant:alii ĩtra templũ co-
mitẽ Galeacium obſeruabãt:grauiter ẽ ĩuectus eorum ĩcrepans audaciã
quod tã deteſtabile facinus eſſent aggreſſi.Qui reſpõderunt ſe id feciſſe
Augustinus abbas
facereq; inuitos:Ita uero iuſſiſſe Auguſtinũ abbatem:& Vgolinũ alemã-
num taurini prætores.Tum amideus ad galeacium reuerẽter ingreſſus
Vgolinus prætor
ubi eſt cum hortatus:bono ut eẽt aĩo:quoniam ab Antonio romagnano
patre ita eius ſaluti:& dignitati prouiſum foret Taurini in ducali ſenatu
Antonius ro magnanus
ut ei nihil quod nollet:poſſet accidere:monuit:ne illic diutius inter ruſti
cos illos barbaros tempus terret:quin ſe tutiſſimæ uiæ ducem eueſtigio

ſequeret̃.Iacere enim ad poſtremã eius ædis teſtudinẽ ſubiectam uallẽ a
nemine cuſtoditã:minuſq; frequentatã:qua trãſitus eẽt pbreuis in loca
pr̃is ſui:quo ubi peruenerit:tutiſſimũ iter fore ad Taurinũ:Nam taurini
oĩa futura p ſuis optatis.Verũ aportere:ut p feneſtram:quæ erat in parie
te eius ædis poſt altare magnum:ſe demitteret in ſubiectã humũ. Nam
equitationẽ inde futurã p uallem:Quod ut clam faceret:corrũpendos eẽ
pecunia mõtanos illos:q intra ædem ſe cõtinebãt.Quæ locutus fert̃ plæ
roſq; aureos Galeacio tradere douo uoluiſſe qbus ad eã rẽ uteret̃: quos
accipere ipſe noluit:inquiẽs ſatis ſibi eẽ pecuniæ.Rurſus amideus celeri-
tatẽ hortatus ait ſe cõtinuo idcirco ãncedere:ut p feneſtrã illã ubi ſe de-
miſerit:ſit paratus ẽt cum equo:quo p eam uallẽ q̃ cõmodiſſime uehere
tur.Et ita rurſus celeritatẽ hortatus abiit.Nec Galeacius lõgius cunctan-
dũ eẽ iudicauit ea ductus fiducia.quod iampridẽ norat Antonii roma-
gnani fidẽ:atque obſeruantiã in patrẽ ſuũ ducẽ Frãciſcum.Verũ quopa-
cto inde abiret clauculũ:nõ uidebat:Nam tametſi montanos illos arma
tos ĩtelligebat manũ in ſe iniicere nõ audere:q̃diu eẽt in eo tẽplo ꝓpter ĩ-
hibitionẽ eccleſiaſticã:tũ cũ ſecũ ipſe cogitaret eos nullas admittere ſuas
muneratiões:quas facere tẽptarat:& pauloante ueniſſe quendã ad ſe iu-
uenẽ ab Vgolino prætore uerſute miſſum tanq̃ ſalutãdi gr̃a nõ ab re ſi-
bi cauẽdũ norat:nc inde abiẽs ab illis offenderet̃.Et iã dies ĩalbeſcebat.
Itaque poſt alatere ſe recepit tanq̃ ſomno ĩterceptus cãcellario prius edo
cto quod facto ſit opus.Is ruſticos mitibus adit uerbis:rogatq; : tantiſper
ex æde ſecedit:donec dñus ſuus:q tota nocte uẽtris doloribus uæhemẽ-
ter uexatus ſuerit:ſomno aliquo recreet̃.Qui qdem oẽs neſcio quo hu-
manitatis afflatu ſe exorari ſunt paſſi:ea fortaſſis rõne:qm̃ de uẽtris do-
loribus uera audiebãt.Et ita ex æde egreſſi ſunt.At Galeacius ꝓpere mu
tato hitu cũ ſuis oĩbus ex ea feneſtra ſe demiſit:cãcellario Bonifacio ali-
prãdo relicto dũtaxat ad ſimulãdũ ſomnũ:cũ paulopoſt Vgolinus præ-
tor aduenit:ut inde contẽpta:atq; deſpecta oĩ eccleſiaſtici iuris cenſura
Galeacium Secuſiã trãſferret cuſtodiendũ:Is cũ ex cãcellario dormire eũ
audiret:inãbulabat alios:alioſq; ſermões de ĩduſtria cõferẽs.Sed cũ a ſu-
perueniẽti quopiã didiciſſet comitẽ Galeaciũ ĩ fugã ſe uẽdicaſſe:& abeſ
ſe iã lõgius:tũ excãdeſcens iubet cãcellario ædẽ curriculo patefaciat: nã
eã ille:quo priceps:eius abire cõmodius quiret:ualuis ſuis occluſerat.Ait
q; tu mihi mentiẽs Galeaciũ dormire ſuadebas:q ſe fuga ſubripuit: ad
eaq; cãcellarius r̃ndit:eqdẽ nõ meo cõſilio:ſed dñi mei iuſſu ſum uſus: q
diceret nõ eẽ dimittendũ:q capiũdus nõ fuerat:ac ſe malle auẽ eſſe ſilue
ſtrem:q̃ caueałẽ.Vgolinus uero ita deluſus ira feruens equum aſcendit
boreã in euxino pelago ſecuturus.Nam Galeacius cum inde mouiſſet.

Frãciſcus dux

Vgolinus prætor

Bonifacius aliprandus

Secuſia

Boreas

Euxinum pelagus

iter minus cæteris frequẽtatũ faciẽs iam ĩ portu nauigabat. At amidei pr̃

Antonius cũ ex briãtio accepisset: quãto ĩ periculo pẽderet Galeacius: se natũ cisalpinũ uniuersum Taurini coegerat: quẽ: & qa præerat: & qa grauitate: & eximia quadã bonitate polleret: uel Augustino: Vgolinoq; ptinacius repugnãtibus illũ oẽm cũ mira assensione traduxerat ĩ sententiã suã de excipiẽdo Galeacio Maria ut ducis Frãcisci filio: & ipo futuro post illũ duce nõ solũ phumaniter: uerumetiã pbenigne: atq; honorifice. Tum uero Antonius ipse romagnanus multis uiris nobilibus sociatus iter capit ad tẽplum sancti petri: quo Galeaciũ ide liberũ reddat: cũ offendit eũ prudẽtia: & ĩgenio amidei filii inde exemptũ plæraq; passuum millia per loca ĩculta: atq; siluestria factitasse: ut idẽ ãtea filiũ faciũdum monuerat. Interea heroica hæc uirago Blãca Maria cũ rescisset: qbus erat ĩsidiis Galeacius filius circũuentus: mittit illico uirũ strenuum: & ex nobilitate mediolanensi præstantẽ Petrũ posterulã: cui oium uni maxime fideret: cum legatione libera: ut nihil oio prætermitteret ob filiũ Galeaciũ liberandũ: etiam si cæteri liberi sabbaudiẽsibus obsides dedẽdi essent: & suũ ad hæc dotale pᵃrimoniũ cremona tradẽda dono. Nec tñ inter ea tẽporis quicq̃ negligẽtius curat: q̃ ad bellũ ptineat: ubi sabbaudienses nullas honestas cõdiciones admitterẽt. Cæterũ nulla ut fuit opus: nullis obsidibus: nulla donatiõe: Nam & Taurini Galeacius: & p oia sabbaudiẽsium oppida: atq; urbes liberalissime & summo cũ honore exceptus ẽ. Cum uero Nouariam puenisset: oẽs undiq; subiecti populi ĩcredibili multitudiẽ cõfluxere lachrymas gaudiis cõmiscentes. Lachrymabant̃. n. recentẽ ducis francisci obitum. Gratulabant̃ aũt comiti Galeacio insperatũ reditum: sibiq; plurimũ lætabant̃ eũ non secus præstupore ĩtuentes q̃ numẽ aliqd̃ demissum e cælo. Vbi uero reuertisset mediolanũ statuto die. xiii. Kalẽdas: apriles: & ducatus ĩsignia more pᵃrio accepisset: nulli se uoluptati: nulli relassationi tot: tãtisq; laboribus fatigatus: nulli otio dedit: sed ea quottidie obibat oia: quæ & ĩ parentes erant pietatis munera: ĩ ciues aũt caritatis: ac iusti. Et iudicabat̃ certe ab oibus supra ætatẽ sapere. Sed q̃ ei & nomẽ: & auctoritatẽ mirũ ĩ modum auxit: pulchrum ẽ audire: & id qdẽ cursi. Quod mõ attigeram: diuia hæc regina nr̃a: cuius aĩa pridie huius diei in cælum pro sanctissimis eius meritis una cũ suo sydere est assumpta: cũ omnĩ in re circa liberos regie educãdos præcipua diligentia utebat̃: tum in ea a pprime singulari: ut eloquentiã cum sapiẽtia coppularen. Rebat̃. n. id inertis cuiusdam neqciæ eẽ persimile: ut quæ prudentissime qs sentiret: ea iepte loqueret̃. Id quantũ Galeacio duci profuerit: quæso: attẽdite. Iussit cõuocari ordines cũctos: atq; magistratus ĩ semotũ ducalis curiæ locũ quẽ ipse delegerat: Nã neq; pater: nec alius qsquã ex eius maioribus

Antonius romagnanus
Briantius
Augustinus abbas
Vgolinus prætor
Fanciscus dux
Galeacius
Sci petri eccl'a
Amideus romagnanus
blanca Maria
Petrus posterula
Cremona
Taurinum
Nouaria
Mediolanum
xiii. Ka. apriles
Curia ducalis

id unq̃ egerat:Qui ubi oẽs cõuenerũt:tũ is aggreſſus ab ordĩe ſenatorio:
cui ſecreto cõſilio nomẽ eſt:deinceps a prætoꝝ collegio:quod iuſticiæ cõ Cõſiliũ ſecretũ
ſilium appellatᷣ:gradatimq; ab utriſq; ædilibus & ordinariis:& extraor Cõſilium iuſti
dinariis q̃ dicuntᷣ:& a quæſtoribus deinde:magĩatibuſq; cæteris dicẽdo ciæ
ꝓſecutus ita memoriter:ita copioſe:ita ornate:atq; elegãter locutus ẽ: ut Magiſtri ordi-
ex eius lingua:quod de Neſtore apud homerũ legitᷣ:melle dulcior ꝓflue narii
re uideretᷣ oratio cum ea ſententiaꝝ ui:atq; grauitate:quæ ex uniuerſa Magiſtri extra
philoſophoꝝ ſchola colligi maior queat:nullũ is profecto præteriẽs mu- ordinarii
nus:quod ad ſingulos pertineret.Ad poſtremũ uero ſubdidit cum qua- Theſaurarii
dã ĩperatoria maieſtate eã ſibi eẽ mẽtem:ut ſingillatim præmia ꝓ digni- Neſtor
tate repẽderet:& ſecundũ iuſticiæ ſanctitatẽ:neq; affectioni cuiq̃ locum Homerus
apud ſe fore:ꝓinde quiſq; opam daret:neq̃d præter officiũ perpetraret:
Quæ ubi locutus eſt:ita oẽs a ſe dimiſit:ut eius eloquẽtiam:atq; ſapiẽtiã
admirati dicere nõ dubitarẽt:certe noſter hic princeps iuuenile nil ſapit
q̃ ita ſuperat pr̃em:ut pelea traditᷣ achilles.Inter hæc Bartholomæus col- Peleus
lio bergomẽſis:ut nunq̃ ſua ſorte cõtentus erat:cõtractis undiq; uiribus Achilles
cõſiſus magnitudini rei pecuniariæ:cuius auiditate ſemꝑ ardebat:abdi- Bartholomæ-
cat ſe ab ĩgenti uenetoꝝ ſtipẽdio:ne illis q̃dem inuitis ꝓpter inexplebilẽ us collio
hoĩs auariciã:cui auri cõgerendi ſatis eſſe nil poterat.Mouetq; ĩ flamini Veneti
am ea ductus ſpe:ut Immola nullo prorſus ĩpedimẽto potiretᷣ: quã iam Flaminia
uænalem ꝓpoſuerat Borſio æſtenſi:Borſius enim ut eſt animo inclyto: Immola
& ueluti natus ad ĩperandum:in rempublicã bononiẽſem oculos cõiece Borſius dux
rat:quam facile putabat ob ciuilis factiones:q̃bus ea ciuitas ſemꝑ fluctu Bononia
at:ſuæ uolũtati:ĩperioq; ceſſuram:modo ii:quos in ea urbe fautores ha-
bebat ꝑmultos:ſed id facile cõfecturos aĩaduerterẽt. Auxerat huius rei
cupiditatẽ Borſio calliſtus põtifex maxius:q̃ ei pollicitus foret dono Bo- Calliſtus pon.
noniã datũ ire:cum primum ſibi huius munificentiæ gratia dinumeraſ- max.
ſet centum millia nummum aureum:ac deinceps quotannis iure eccle-
ſiaſtici tributi aureos penderet quadragintamillia:id quod ex eo uſq; tẽ-
pore utrinq; confectum eſſet:niſi dux Franciſcus hoc tam execrabile fa- Frãciſcus dux
cinus prohibuiſſet ſuis uiribus Iohanni bentiuolo auxilium ferẽs aduer Iohãnes benti
ſus Calliſti:borſiuq; cõuenta.Exiſtimãs igitᷣ Bartholomæus collio ſibi im uolus
molã extincto duce Frãciſco ſphortia eẽ in manu:nã Galeacium ducẽ
nil cõtra auſuꝝ ut adoleſcẽtulum iudicabat:ideq; dux borſius ſentiebat
quã poteſt celerrime ꝑ agrum ferrariẽſẽ copias agit.Quod ubi apud Ga Ferrarienſis
leacium ĩcrebruiſſet:ut ẽ oĩ in re ſolleres:ac diligẽs:ſenem iã prope d'cre ager
pitum adoloſcens ſtrenuus anteuertit expreſſum:& ĩcorruptum de ſeſe
oĩbus documẽtum exhibens:nõ minus bellicam diſciplinam ex patre.

Frácifcus dux
Blanca Maria
dux

Parma
Fredericus comes urbini
Bononia
Regium
Mutina

Francifco fphortia:q̃ urbanam oẽm ex matre Blanca maria didiciffe:habereq; i promptu. Nam qm̃ & quos pater moriens equitatus:peditatufq; reliquiffet:& quos ipfe ex trãfalpina gallia reuocaffet:iam antea ad contineñdos i fide populos fuos oĩs circũquaq;:ubi opus eẽ cenfuiffet: distribuerat:iis fine labore ullo fequi iuffis i agrum pmẽfem deuolat: ut inde pro tpe cõfilium caperet. Fredericũ uero feretranũ comitem urbinatem q̃ non lõge ab Immola fe cum fuis copiis cõtinebat:inde bononiam uerfus ꝓpter bartholomæi bergomenfis aduentum mouiffe audiẽs:nõ diutius differendũ ratus per Regii:mutinæq; agrum citato agmine i bononiẽfem agit exercitum:quo & bononienfibus ipfis animos excitaret aduerfus hoftilis infidias:& imolẽfibus auxilium ferret cõtra Bartholomæum:uel cõtra borfium potius:cuius iductu bartholomæus oia moliretur Putabat eni Borfius ubi Immola potiret̃:facillimus fefe bononiã acturũ i ditionem fuã. Galeacius ubi bononiã cum maximo ciuiũ applaufu eft igreffus:curauit apud oĩs magiftratus:urbifq; primores hr̃e orõnẽ. Qui ubi oẽs alacriter cõueniffent:eos hortatus eft:neq̃d fibi neq; a bartholomæo:nec ab aliis ullis uiribus timẽdum exiftimarẽt. Nõ eni fe modo:fed etiã Pherdinãdum regẽ:& florẽtinos:& cæteros quofq; focios bononienfibus auxilio femper fore:modo fecũ ipfi ad publicã utilitatẽ:dignitatẽq; cõuenirent:& cõcordiam alerẽt. Quæ tãta cum maieftate:& ornatu uerboꝝ locutus eft:ut ab oibus nõ minus eloquẽtia:q̃ fapiẽtia uniuerfos principes anteire iudicaret̃. Tãtam uero i eoꝝ aĩs excitauit erga fe beniuolẽtiã:ut i oĩum ore honorifice:& icredibili quadã cũ obferuãtia uerfaretur nec aliud quicq̃ mallẽt:quam uni Galeacio Mediolanẽfium duci gratificari oĩa. Rebus ita apud bononiẽfes cõpofitis mouet illico ifeftis fignis Immolam uerfus:quam Bartholomæus iam obfederat. Iungitq; fibi renouato ftipẽdio Fredericum feretranum. Is eim quod ftipẽdium fub Francifco patre mæruerat:eo functus iam erat. At Bartholomæus collio longe fecus quam fperauerat:fibi accidiffe itutus obfidionem foluit primo ad Rubicona nõ longe a caftrocaro:dein uero ad fauẽtiæ fuburbia fe recipiẽs. Nihilq; oĩum magis caucbat:q̃ pugnandi neceffitatem:quã ipfam effugere tãdem nõ ita potuit:quin ingenti cum detrimẽto:ac dedecore ĩtra difficillima ferrariẽfis agri ftagna fe tutaretur:& ita coactus eiufdem Borfii. Venetorũq; interuẽtu folueret omnem belli fufpicionem eodem regreffus re infecta: unde modo egreffus maria uidebatur: ac montes fubiugaturus. Cum hæc a Galeacio geruntur i flaminiis. Sabbaudiẽfes: quos fabbatenfes licet a Sabbatis montibus: atq; allobrogas appellare: rati fibi opportunitatem: oblatam agrum nouarienfem hofti li manu adoriuntur igni omnia:ferroq; uaftãtes. Qua quidem re factum

Pherdinaudus rex
Florentini

Immola
Bartholomæus collio
Fredericus comes urbini
Rubicon
Caftrocarum
Fauentia
Sabbaudienfes
Sabbatenfes
Sabbati mõtes
Allobroges
Ager nouariẽfis

ē:ut dux Galeacius raptim regrederetᷣ ſabbaudiēſibus occurſurus: quos breui oēs & repreſſit:& uicit nō nullis eorum oppidis aliis direptis: aliis expugnatis. Quæ tñ oia illis pacem petētibus perbenigne:amiceq; reſtituit:& Hyolante ſplēdidiſſima Sabbaudiēſium duce:Caroloq; nāta rege francoꝝ affinitatem cupidius petēte Blācā filiā eius filio Sabbaudiæ duci Filibertho iunxit matrimonio. Cum hæc tam multa tāq; & uaria:& præclara:& belli:& pacis tam breui tempore a filio Galeacio duce geſta aio uolutaſſet Blanca Maria mater:cum certe digniſſimum cenſuit:qui ſe tam difficili tanti imperii gubernādi ꝓuincia liberaret. Ad quod obeūdum eo magis adducebatᷣ:quod diuino quodam ſomnio iam præſagiret ſe nō admodum diu futuram ī uiuis. Somnia aūt fuit huiuſmodi. Cū poſt caſtigatiſſimum cum multa ſobrietate ieiuniū ſoluta ieſſet in ſomnum apparuit ei quam qetiſſime dormiēti (ita.n.uidebatᷣ) dux Frāciſcus ſphortiam:quē uel mortuum uxor pudiciſſima æque amabat:atq; uitā ſuam. Is in hæc uerba eam adire uiſus ē. Blanca Maria qua mihi in uita iucūdius nihil fuit: Iam quieſcendi tempus aduenit. Nō multo poſt una futuri ſumus. in illa cæleſti patria:ubi oia ſunt plena trāquillitatis? & gaudii ſempiterni. Tuæ de me pientiſſime orationes apud clæmētiſſimum humani generis redemptorem exaudiri meruerunt. Vides ornatum meum:ac uultus hilaritatē. Nihil triſte apud me eſt:nihil lugubre. Apparuerat enim ī habitu ducali:habereq; uidebatᷣ ſupra caput auream illā coronam:quā Ladiſlaus nobiliſſimus rex ſiciliæ dono miſerat ad Philippū Mariam ducem. Proſequebatᷣ deinde:ſuſpice ad dexteram altius. Contēplareq; illud ſydus:ꝙ multis illuſtratᷣ ſtellis. Hæ āgeli ſunt:quorum tu comitatu tolleris ī cælum. Cū primum ſydus id apparuerit:itineri te accinge: Nō enim tibi diutius laborādum fuerit. Itaq; ianti:tamq; difficilis imperii gubernacula trade Galeacio filio:q etiam tibi monēdus eſt: ut pro acrimonia īgenii ſui gerat oia moderate:neque rei cuiquam magis confidat quam deo:q ſolus eum tueri poteſt:reddereque incolumem. Nam humana cūcta præſidia uana ſunt:nulliuſq; momēti. Coniiciatq; oculos ad coronā:quæ paucis poſt ānis ei debetᷣ:ſi iuſticiæ maluerit:q̄ cupiditati ſtudere. Quibus dictis & ipſe euanuit:& blanca ſomno ē ſoluta:ſecum igitᷣ ipſa cōſyderans quæ dormienti apparuerant:nihil ſibi cum in ſomnis:quæ græci enypnia uocant:eē iudicauit:nec item cum uiſis:quæ ſunt:cum hæc duo genera nihil poſt ſomnum portendāt futurum:ſed aut eſſe ſomnum hoc eſt oneriō:aut uiſionem:quod horama appellatur:aut oraculū potius: quem chreſmon græci nominānt. Et oia quam accuratiſſime diſquirens non difficulter coniectauit tria hæc genera ad futuras actiones

Hyolātis dux
Carolus rex
Blanca infantula dux
Filiberthus dux
galeacius dux
Blanca Maria dux
Ladiſlaus rex Sicilia
Philippus Maria dux
enypnia
phātaſmata
oniros

referri oportere. Itaq; admonito filio Galeacio ꝑ iussis p̃nis nihil ex ea die aliud curabat: q̃ ea oĩa: quæ ad aiæ salutẽ spectabãt. De qbus qdem rebus quoniam satis multa ꝑ tp̃re sum: atq; loco antea locutus: luctui: mærori q; nimio fine imponendũ cẽseo nobilissime dux Galeaci: cũ bñ: atq; pbeate cũ sanctissima tua m̃re blanca Maria actum sit: præsertim cũ nihil unq̃ optarit i uita: cuius nõ se uiderit affatim adeo cõpotem factã: ut iam decessio magis metuẽda foret in tãta humanaꝝ rerum mutabilitate: q̃ accessio expectãda. Itaq; soluta aliquãdo aduersæ omi cuiusq; rei sollicitudine: & formidine bonitatis suæ: pietatisq; p̃enis euolarit ad cælum Quãta p deum imortalem cum animi æqtate arbitremur reginam n̄ram migrasse ex hac caliginosa uita i serenum illud cælesteq; domicilium in tanta ciuium oĩum: & populoꝝ beniuolẽtia: fide: cõcordia: obseruãtia: quos æque amauit semp atq; uitam ipsam? Quamobrem ẽt moriens nõ desinebat mediolanẽsem populũ inter cæteros tibi præcipue commẽdare. Idq; iterum atq; iterũ. Id unũ dũtaxat pinde atq; suspirans: ꝙ mediolani diem obire ꝑpter ingrauescẽtem uim febris nequisset. Illud aũt in primis addebat pmagnæ sibi eẽ cõsolatiõi: ꝙ foret relictura te filiũ pientissimum nõ ducem solum ac principem tãti: & tam florẽtis imperii: uerum etiam beneficum: clæmentissimumq; p̃rem illustrium tuoꝝ frũm. Quare cum itelligebat iam sibi ad hãc humanam felicitatem nihil amplius optãdum eẽ in uita: nihil ẽt sibi ducendum eẽ intẽpestiuum: nihil imaturũ: quo diutius iter hoĩes laboraret: nec. n. se corpore moriturã existimabat mulier sapiẽtissima: quæ sup̃stes foret i liberis: at animi imortalitate non se prius frui didicerat: q̃ i illius conspectum puenisset: ad cuius imaginem: & similitudinẽ nouerat se creatam. Igitur ut rem tãtam breui oratiõe complectar: nõ mortua ẽ: sed uiuit m̃r tua princeps illustrissime diua Blanca Maria: quæ commutata hac temporali uita cum sempiterna illa iam id præmii i cælo adepta est: ꝙ usq; optarat: cum esset in uiuis. Fruitur præsentia: fruitur uisu coram: fruitur consuetudine: & colloquio humani generis redemptoris. Hunc rogat: hunc orat: hunc præcat: ut tibi semper in oĩbus rebus: actionibusq; tuis & propitius adsit: & adiutor: teq; dirigat assidue in uiam iusticiæ: atq; pietatis. Quæ cum ita sint: æquo nobis aio ferenda est hæc omnis uel naturæ necessitas: uel uoluntas diuinæ mentis. Nam ut nullum malum sit natura: ita qcquid ab deo est: id bonum certe æque: atque salutare ducendum esse nemo sanæ mẽtis ignorat.

Mediolanum

Peroratio

Francisci philelfi oratio funebris pro Magnifico ducali Senatore: & clarissimo equite aurato Philippo borrhomæo Comite haronæ.

p Erdifficile mihi profecto:& apprime laboriosum oblatum eē dicendi argumentum intelligo uiri excellentissimi:qui cum ipse consolandus sim:uos consolaturus aduenerim. Quid enim nō admodum doleam:atq; ingemiscam Phi lippi huius botrhomæi splēdidissimi uiri obitum: i cuius uita permagna erat bonis oībus spes reposita: Quare cum publicum: & cōmune quoddam perfugium:atq; præsidium e medio uideam eē sub latum:iure mihi dolēdum possum existimare.Itaque merito libet mihi exclamare.Oh duram:& ineuitabilem naturæ humanæ necessitatē: cui nulla nr̄a remedia aduersant̄.Oh inexorabilē:& imitem hominū sortē: quæ tum opprimis maxime:cū nullas abs te putamus īpendere insidias: Sed quo feror demens?leuaturus accersot nō exasperaturus acerbitatem crudissimi uulneris.Vinciat̄ igitur:obstringaturque oīs animi dolor ra tionis custodia:ut quem denique tempus toliet omnino:eum iam hinc sedet prudentia:& cōsilium.Nam animus perturbatus ita sese abhorret: ut recte iudicare nihil queat.Et quoniam uulgo putant non eē humani tatis solum:sed etiam iusticiæ lugere plurimum eius mortē:quem pluri mum dilexerimus:quæ adduci possint istiusmodi mæroris causæ: uidet̄ dicendum paucis.Namq; hæ diligentius cogitanti mihi offerunt̄ quin que numero. Aut.n.dolemus nr̄a causa:quod existimemus ex alterius morte magnis nos qbusdam priuari cōmodis:aut illius causa: quoniam eū opinemur uitæ huius suauitatē amittere:aut qa arbitremur mortē si ne acerbissimo dolore accedere posse nemini:aut qd̄ uereamur fore: ut animus ipse itereat una cū corpore:aut propter futuros apud iferos cru ciatus. Et dolere qdem nr̄a causa hominis est sese amātis:nō alterū:ob eamq; rē neque magnanimi:neque liberalis:quin potius ignaui prorsus nulliusque uirtutis. In morte aūt qui dolor ineē potest:quæ simillia sō no ē adeo:ut Diogenes ille cyon solutus i somnū anteaquā moreret̄.ue luti iocabūdus dixerit fratre sororē anticipari.Nā eadem uia:atque ui & mortē:& somnū fieri acutissimi philosophi tradidere.Sed ut somno ita ēt morte ne sentiētes quidem corripimur. Qui uero censent animos simul cum corporibus interire:hi sane cum maxime uidentur uiuere: mortui sunt non ea scilicet morte:qua huius uitæ cursum:munusque ex plemus:neque ea:qua peccato morimur:& deo uiuimus:ut inquit Apo stolus:Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed ea potius:quæ ē peccati:de qua ēt scriptū legitur:aīa quæ peccat:ipsa mo riet̄. Futuri aūt apud iferos cruciatus illis horrēdi sūt:q semetipsos cū uiuerēt hāc mortalē uitam:p omne flagitii imanitatisque genus quā foe

Philippus bōr thomæus

Quinq; lugēdi causæ

Prima causa

Secūda causa

Diogenes cyon Philosofi

Tertia causa

Apostolus

Quarta causa

dissime uolutarunt. Non Philippo borrhomæo: cuius uniuersam uitam
plenam fuisse honestatis: & officii nostis oẽs. Quis. n. uno Philippo con-
Humanitas
tinẽtior: quis modestior? quis cõstantior? quis ĩ oĩ re moderatior. Nã & hu
Beneficentia
manitate: & bñficẽtia semper quãta fuerit: nemo est: quẽ lateat: & nõ mo
Religio
do nemini unquam iniuriam intulit: sed ne cuiquam inferretur: oĩ ope:
operaq; curabat. Religionis eius: & pietatis studium ne parietes quidem
ipsi ignorant. Intelligebat eĩm homo prudentissimus nõ eẽ in hac mũda
na uita patriam nostram: sed in cælo. Et quãdiu hic peregrinamur: opor
tere nos meminisse illius patriæ: ubi nostra mãsio futura sit sempiterna.
Quare ut ab oĩ cõtagione peccati: & maleficio abstinebat: ita die: noctuq;
aliud nihil neq; agebat: neq; cogitabat quam prostratis: & cõculcatis tur-
bulẽtissimis animi motibus: ad illius se uoluntatẽ componeret: atq; con-
firmaret: ad cuius imaginem: & siľitudinẽ factus esset. Nullis inquã nũc
Philippus Borrhomæus
suppliciis est obiectus innocẽtissimus: & optimus uir Philippus Borrho-
mæus: sed illis fruitur præmiis: quæ in cælo his proposita sunt: q̃ dum in
huius uitæ curriculo se exercent: quam minimã sibi societatem cum cor
poribus esse sinunt. Nam quã mihi fabulet̃ quispiã uitæ suauitatẽ? Quæ
nã ẽ in hac ꝓcellosa uita suauitas? quæ tranqllitas: quæ reqes ulla? Quod
si quam tandẽ suauitatẽ deprauata hominũ ratio sibi finxerit: non tam
eius accessio ulla optanda fuerat ĩ Philippo: quã metuẽda secessio. Im-
plerat iam quĩtum ætatis & quadragesimum annũ ualitudine prospa: &
eadẽ integritate sensuũ: qua ab ineũte adolescẽtia semp fuit. Bona uero
externa quæ aĩo bene ĩstituto erãt maiora alia expectãda? Natus ẽ Vita
liano pr̃e uiro ĩ oĩ genere laudis probatissimo: quo uno illustrissimus ille
Vitalianus
& sapiẽtissimus dux Philippus uix hũit apď se qcquã aut carius: aut splẽ
Philippus dux
didius. Vitalianoꝝ aũt originem altius si qs repetere uoluerit: iueniet eã
Vitalianorum origo
manare a Vitaliano antiqssimo totius Venetiæ rege: a quo etiã ipo flu-
xisse comptũ est scissimam Virginẽ hanc Iustinam: cuius sacratissimum
Vitalianus rex
nomen p tot religiosissima monasteria in uniuerso prope orbe terrarum
Iustina
celebratur. Sed ne curiosius q̃ par est: uetera consectemur: & ut reliquas
etiam affinitates propinquitates: necessitudines: quæ sunt fere innume-
rabiles: breuitatis gratia prætereamus: reliquit: ut oẽs scitis: nobilissimus
Philippus Borrhomeus
uir Philippus borrhomæus filias tris: easq; pudicissimas: filios uero duos
Nonne ex illarum honestissimis matrimoniis tris sibi clarissimas potẽ-
tissimasq; familias perpetuo affinitatis: ac beniuolentiæ uiculo cõiunxit
Ruscones
Ruscones comi: Vicecomites mediolani. Parmæ autem rufos? Nam ex
Comum
huius Iohannis coniugio ornatissimi equitis aurati: in quo uno patritæ
Vicecomites
auitæq; uirtutes mirificæ resurgunt: Magnificos carpi dominos habebat
Mediolanum
affinis. De Vitaliano autem ingenti spe puero: quem hic præsentem lu-

gubrēq; uidetis:nondū p ætatem ei licuerat aliam curā capere:q̄ id præ-
ſtare:ut & fratris:& ſui q̄ ſimillimus foret.Quid enī loquar de patriæ ſplē
dore:q qualis q̄tuſq; ſit:ſatis:ſupque patet:cū de eius maioribus ſum lo-
cutus.Nam ſiue Patauinum Philippum dixerimus:ſiue mediolanēſem:
patria natus eſt & uetere:& ī primis iclyta.Nam patauium troianus an-
tenor cōdidit:q qcqd iacet iter alpes:& ſinum adriaticum magna ſua cū
laude ſubiugauit.Mediolanum uero ab Heduis.Galliſq; trāſalpinis con
ditum eē cōſtat:q; ipm nomen accepit ab urbe priſca illa:& nobili Medi
olano:quæ ī xanthonibus adhuc extat.Quanti autē Mediolanēſem hāc
urbē fieri oporteat:ex eius rebus tam multis:& tam præclaris cū ſupiori-
bus ſæculis:tum nr̄a etiam tempeſtate aſſidue geſtis nō obſcure iudicari
poteſt.accedunt opes:& ampliſſimæ facultates:quibus cæteris Medio-
lanēſibus oībus poſt ipos pricipes ſupior philippus erat:atq; habebatur.
Dn̄abatur eīm nō angleriæ:& haronæ ſolum:cuius erat Comes:ſed aliis
quoq; nōnullis municipiis:& caſtellis.Quid enī meminero:uel militiæ:
uel ſenatorii ordinis īſignia:quibus a diuo pricipe noſtro ppter eximias
eius:illuſtriſq; uirtutes ornatus ē.Quam uero carus eēt:& piucūdus uni
uerſis ciuibus:atq; peregrinis:ex pn̄tis funeris pompa licet aīaduertere.
Quod ſi duo maxime ī oī rep.expetunt̄:honos:& utilitas:ī qbus ipſis p-
magnam poſitam uoluptatē rentur:qd uni Philippo defuit ī tātis uel ſu
is:uel fortunæ cōmodis ad uitæ ſuauitatē.Tēpeſtiue igit̄ exceſſit ex hac
uita turbulētiſſima ī eam pfecturus uitā:quæ nulli eſt motui:nulli muta
bilitati ſubiecta. An fortaſſe neſcimus:quo diutius uiuitur:eo magis
peccatur? Itaq; optāda profecto eſt ea mors:cuius īteruentu fit:ne culpa
reddatur quottidie cumulatior.Quod ſi Ariſtippus uoluptarius ille cy-
renaicus:quo uitæ cōſuleret:quicquid nummorum ferebat ſecum:abie
ciſſe fertur:nos:quo uitam poſſideamus æternam:miſerabilem uitam
hāc:atq; ærumnoſā:quæ & caduca ē:& lubrica:& incerta:tāti ducendā
arbitrabimur? Cupio:inquit Paulus:diſſolui:& eſſe cū Chriſto.Quis ue
ro cum Chriſto futurus ſit:ubi ſe minus eius imitatorem geſſerit? Quod
ſi ille nr̄a cā mori uoluit nos pp nos ipos dubitēus mori? Nec ei ea mors
mala eē ullo pacto pōt:q̄ ubi aduenerit:oī mālo nos libat.at dixerit qſpiā
qd̄ uitā tollit:nō malū eē nō pōt.Nec illud rurſus in bonis nō eſt hn̄dum
per quod uitam adipiſcimur ſempiternam.Niſi boni plurimum eſſet in
morte:nunquam dixiſſet ſapientiſſimus ille Dauid.Precioſa in conſpe-
ctu domini mors ſanctorum eius.Quod ſi beneficio Mortis terreſtri hac
omni mortalitate:perturbationibuſq; exuti immortalitatem ſimul cum
tranquillitate induimur:ſi ne reſurgere quidem licet:niſi animi a corpo-
re ſeparatio anteceſſerit.Nolimus per deum immortalem:nolimus mor

Rufi
Parma

Philippus
Patauium
Antenor troia
nus
Alpes
Mediolanum
Hedui
Galli
Xanthones

Angleria
Harona
Municipia
Caſtella

Pompa
Honos
Vtilitas
Voluptas
Philippus
Mors
Ariſtippus cy-
renaicus

Paulus apoſto
lus
Ieſus xp̄s

Dauid

Dolor
Aegritudo

tem in malis ducere: quæ aut ē optima: aut optimorū bonorum causa. Itaq; ponēdæ sunt lachrymæ: reprimēdi gemitus: & animi dolor sedandus penitus. Nam cum omnis perturbatio grauis sit: oīum tamen molestissima est: & perniciosissima ægritudo: cuius ui atq; impetu sæpe factū legimus: audiuimus: uidimus: alios ī ægrotationes incurabilis incidisse: alios furore: insaniaq; correptos: alios sibi manum consciuisse. Et ne prolixius nostra protrahatur oratio: prudētissimus ille mihi uideri debet: q & naturæ legi nō aduersat: & æquo aīo fert necessitatem.

Quæ qdem oro habita ē in tēplo Diui Frācisci. xiii. Kalendas semptēbris anno a Natali xpiano Millesimo quadrigentesimo sexagesimo quarto.

Francisci Philelfi oro funebris p magnifico eqte aurato ducaliq; Senatore Stefano frederico todeschino.

Stefanus fredericus

q Vamquam nō obscure futurū aīaduertam illustres uiri & amplissimi pres: ut mea hæc omnis de Stefani frederici todeschini obitu hominis sane & præstātis & magni tumultuaria cōsolatio non tam psuasionis apud uos locū quam impetitudinis cōsequatur: uolui tamen ī hac uehæmenti: ac ppe cōmuni omnium uestrum acerbitate pertinacius eo uoluntati refragari: qui apud me & auctoritate & gratia ualere plurimum: & possunt & debent. Nam si alia etiam omnia quæ huic tāto tam pio: tam singulari tam eximio muneri pnecessaria sunt mihi adessent: quæ certe adesse nequaquā sentio: duo tamen sunt: quibus nō temere a dicēdo nō deterreor. Quo eni pacto aut ausit aut speret quispiam cōsolari alios: qui uel ī primis cōsolandus ipse sit. Nō eim possum nō dolere & grauiter & permoleste ferre eius uiri obitum: cuius uita tum nostro diuo pricipi Philippo Mariæ anglo suauissimis suis moribus periucūda tum bonis omnibus grata. Quippe qui intelligerēt commune sibi quoddam & firmissimum patrocinium præsidium opem in eius salute positam ac locatum esse: his igitur nō absurde cum officii aut auxilii quicq̄ uel aduersis uel secūdis ī rebus suis desyderant. Virgilianum illud liceat crebra memoria atq; lachrymis usurpare. Quis te palinure deorum eripuit nobis? Quod autem secūdo loco me ab huiusmodi oratione magis atq; magis dehortatur: est recentior & inusitatus dolor acerbi uulneris: cui si mederi intempestiue studeo: uereor ne uim doloris aggrauascam potius q̄ ulla ex parte leuem: faciam tamen necesse est quod imperiti medici nonnunquam

ſolent:qui ubi grauius ægrotantes curandos acceperunt:ueriti ne ſi diu
tius tardarunt fore ut morbus & inualeſcat:& incrudeſcat magis: non
graues ſolum ſed etiam periculoſas curationes adhibent. Et ita fit fortu
na quadam:ut quam ſana ratio deſperarat:temeritas bonam ſæpe uale
tudinem afferat. Nolim autem miretur quiſquam:ſi in hoc ſubito & re-
pentino dolore ac luctu ſubita quoq; & repentina noſtra erit oratio: ſa-
piatq; Demaden magis quam Demoſthenem. Ex tempore eĩm mihi di- Demades
cendum fuit nullo apparatu nulla præmeditatiõe nullo ordine uti licuit Demoſthenes
tanquam tumultuarius Miles in aciem deſcendo. Magna profecto iactu
ra nobis:& ea pœne intollerabilis patres ampliſſimi in huius Magnifici
& excellẽtis uiri Todeſchini obitu facta eſt. Amiſimus eĩm eum qui nul-
lius officii:nullius bonitatis:nullius erat uirtutis expers. Nam cum ab
ineũte ætate accepiſſet duas eſſe uirtutes ac uias hominum animis ꝓ-
poſitas quarum altera per temporales actiones:altera quæ in cõtemplã-
dis æternis rebus uerſatur perueniretur ad deum nõ ſolum ut ſciret: ſed
longe magis ut ſaperet operam omnem ſuam induſtriam omnem dili-
gentiam accommodauit. Memoria enim tenebat qnod Iob uir ſanctiſ- Iob
ſimus loquebatur:pietatem ſapientiam eẽ:malis autem abſtinere ſcien-
tiam. Nihil uero magis eẽ ex media pietate quam deum colere:quippe
qui & uera & unica ſapientia ſit:& omnis rerum temporalium ſcientia
ab ipſo manat id quod tum alii nonnulli tum apoſtolus Paulus plane Paulus apl'us
docet:inquiens. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapiẽtiæ:alii ſer-
mo ſcienriæ ſecundum eundem ſpiritum. Quamobrem non ſolum
has nobiles inferioriſque uirtutes prudentiam:iuſticiam: fcrtitudinem:
temperantiam egregie in omnem uitam ſequutus eſt Todeſchinus: ſed
multo magis atq; magis ſapientiam ipſam. Intelligebat enim per hu-
iuſcemodi temporalium rerum cognitionem: & humanæ turpitudinis
fugam iter ſibi quoddam parari ad immortalem deum:quod tamen ſe
nunquam eſſe ad eum omnino deducturum:niſi & pium ipſe ſe & illi-
us incompræhenſibilis & ineffabilis maieſtatis indefeſſum obſeruatio-
rem cultoremque præſtitiſſet. Itaque nihil tanti faciebat quanti diui-
nam religionem. Ea ſe recreabat & reficiebat: ea ſe dies nocteſq; ob-
lectabat: nec illorum quicquam aut omittebat aut prætermittebat:quæ
ſacroſancta chriſtiana fide præcipiantur. Tunc ſe ſancti & boni ui
ri officio maxime fungi arbitrabatur: cum nihil quod a diuina le-
ge abhorreret: ſed quod fas piumque uidiſſet: factitaret. Prædica-
re palam conſueuerat quod Pauſanias pliſtonatis filius: cuipiam Pauſanias
olim reſponderat: leges uiris non legibus uiros dominari oportere.

Et quoniam omni in re deum semper ante oculos poneret: cui nihil oc-
cultum eē iudicabat: nihil erat eius fide constantius nihil certius nec ꝓ-
missi pœnitebat unquam: Ea.n. in ꝓmittendo grauitate utebatur & ita
metiri oīa ac conspicere studebat: ut nemini unquam iniuriam faceret.
Agesilaus rex Qua in re illud regis Agesilai minime ꝓbabat: cui cum qdam aliquādo
diceret. At ꝓmisisti: eodemq; sæpius reuolueret Ita mehercule ꝓmisi in-
qt: si istud qdem est iustum: sin autem iniustum locutus sum non ꝓmisi.
Nihil enim neq; ꝓmittendum neq; ullo pacto per simulationem dissi-
Agis. mulationemue dicendum eē censebat: quod a iusticia honestateque fo-
ret alienum. Itaque Agin illum: quem lacedæmonioꝝ ultimum regem
ꝓdidere: mirum inmodum laudabat: q cum parentes ut qppiam per in
iusticiam sua gratia ageret hortarentur ac rogarent: Vbi aliquandiu con
tradixisset & illi nixius urgerent ait: Quandiu apud uos fui nullam tene
bam iusticiæ notionem. At posteaquam me patriæ tradidistis huiusque
uiribus itemque iusticia atque ꝓbitate pro uirili parte īstituistis: hæc eni-
tar: & non uos sequi. Et qa uultis me quæ optima sunt agere: optima ue
ro sunt: quæ iusta fuerint: cum hōi priuato tum ualde magis pricipi: quæ
uultis agam: quæ dicitis missa faciam. Non igit mirari quenquam opor
tet: si tanta cum æquitate moderatione & abstinentia ius omnibus dice-
ret: si nullius nec precibus nec opibus a iusticiæ & pietatis regula dimo-
ueri unquam potuit: adeo erat & magno & iuicto & elato animo: ut nul
la earum rerum cupiditate caperetur: quas uulgus maxime haberet in ꝓ
tio: Quotus enim quisquam est: q si cui negotio procurationiue præfue-
rit: non iure possit repetundarum arcessi: nequaquam hi cum animo se
Alchanes cum reputant: quod & prudenter & uere Alchanes thelecri filius aliquā
do respondit. Nam cum quis percunctaretur: quam ob rem a mesenits
munera non accepisset: Quoniam ii accepissem inqt: leges pace frui ne-
quiuissent: At cum Thodeschinus ei a nostro humanissimo pricipe ma
gistratui præfectus esset: quo nullus alius inter insubres liguresque om-
nis neque maior est neque illustrior: Quippe quod eius dicioni iurisque
reddendo omnes sacerdotum omnium dignitates: quæ permultæ āplis-
simæque sunt: subiiciuntur ac parent: non modo a nemine munera un-
quam accepit: sed eos etiam pro sua grauitate acerrime castigabat: Qui
uel post iudicatam causam disceptationemque omnino compositam &
trāquillam huiusinodi aliquid sibi detulissent: Existimabat enim homo
prudentissimus decere iudicem & magnum uirum non corruptela so-
M.Curius lum sed omni corruptelæ & auariciæ suspitione uacuum esse. Proindeq;
Photion & M.Curii factum: quia a samnitibus aurum dono missum noluisset ac
cipere: non poterat non probare: & quod Photion atheniensis his respō-

36

derat:qui centũ ad se talenta donaturi attulissent:laudibus ad cælum ex tollebat. Nam cũ rex Alexander regale id pulcherrimumq; munus ad eũ misisset:nũcios rogauit photion quid tãdem ĩ toto atheniẽsium numero se solũ alexander ea pecunia donaret:q cum respõdissent:quoniam solũ ip̃m alexander duceret:& bonum & æquum uirũ:p̃inde ait,sinat me & uideri & esse talẽ. Quis igitur heu talem & tãtum uirum non iure nobis ereptum doleat:p̃sertim ac turbulẽtissima tempestate cũ eius tũ præsentia tum uirtute maxime opus ec̃t. Non eĩm is erat:qui titanum:ut ita dicamus ac gigantum genere se natum existimaret. Nam qui ex illis ortũ sibi uẽdicarent:perpetuas cum deo inimicitias gerere:ab eoq; puniri nõ dubitabat. Sed quod iustis oibus ĩnocentibusq; uiris commune est:& ab deo se certe opinabatur:& ad deum reditum sibi facilem expeditũq; patere. Nos enim dii coloniam inferiorem hunc orbem incolere:quia & coloniæ ciuitatum illarum a quibus missæ fuerunt:& iura & leges seq obseruareq; cõsueuerint:itidem & nos diuinæ iusticiæ atq; pietati lege cælesti obstrictos esse. Quod si religiose castæq; tueremur:breui fore:ut tanquam ex laboriosa quadam peregrinatione atq; exilio potius q̃carcere ex hac mortali uita moleq; corporea in ciuitatem patriam in cælestem libertatem ĩ beatitudinem sempiternam reuocaremur. Itaq; stultos & isanos appellabat:qui uentri & somno dediti: qui uel inanibus uel turpissimis obnoxii libidinibus:nec unde uenissent:nec quo redeũdum foret: nec qui tandem ipsi eẽnt cogitarent. Nec eĩm nos corpus eẽ:sed aliquid maius corpore multoq; præstantius & diuinius. Nam minime dici frustra nos ad dei imaginem creatos. Præterea nũquam ignorauit antiquũ illud siue dei Apollinis:siue sapiẽtis alicuius dicere maluerimus:& apud omnes celebratum:grauissimũq; præceptũ. Nosce te ip̃m. Nam aliud nihil eẽ interpretabat̃ seip̃m noscere:q̃ ut & animum suum eẽ immortalẽ: & corpus mortale quisq; cognosceret. Quæcũq; igitur ageret: quæcunq; diceret:quæcũq; deniq; cogitaret ad immortalitatem animi: ad beatam uitam:cælestemq; referebat. Meminerat quod Simonides poeta Pausaniæ regi lacædemoniorum consuluerat se hominem eẽ. Meminerat bonorum mortem nõ eẽ interitum omnia dissipantem:atq; delentem: sed uł separationem quandam animi a corpore:hoc est ĩmortalis uitæ a uita mortali:uel sempiternum somnum:ut Plutarchus ait. Tam diu autẽ sempiternum:quo ad cælestis illa tuba ĩsonuerit. His igitur cogitationibus Todeschinus utens:ac sese per omnes humanæ: ac diuinæ uirtutis modos exercens:& deo carus:& hominibus admirãdus est redditus. Nõ enim sine quadam diuina dilectiõe:atq; benignitate tantã ĩ huius sæculi fluctibus:ac naufragiis p̃speritatem ad ultimam usq; diem expertus ẽ:

Alexãder rex

Agis

Simonides

Pausanias

Plutarchus

Leutichides

& eam certe prosperitatem propterea firmam:atq; immutabilem: quod omnia deo:& non fortunæ:quod leutychides etiam ille primus monebat:semper credidisset.Qui enim spem suam in deo collocarit: nunq̃ se sua fallit spes. Respicit sp deus pios: & iustos hoies:eosq; nõ modo tuetur:sed rebus secũdis omnibus auget atq; amplificat.Verum quid cælestia:quæq; supra nos sunt:pluribus consectemur? Quanti esset hic uir florẽtissimus faciũdus·satis nobis illustrium uirorum: laudatissimarũq; uirtutum optimus estimator:premiatorq; ostẽdit sapiẽtissimus princeps noster:qui ubi mirabili illa sua accutissimi ingenii ui:& diuino quodam mẽtis aspectu omnia diligentissime rimatus penitus perspexisset: nihil ĩ eo esse quod minus fidem:& integritatem saperet.Quem adhuc infans a patre summo principe ad sese instituendum:formandumq; acceperat: non aliter semper apud se habuit:& omni honore dignatus:prosecutusq; est:q̃ ul' chironem:uel phœnicem Achilles traditur:nec id quidem ab re:animaduertebat enim ĩ Todeschino facilitatem:humanitatem:& modestiam singularem:mirificam animi cõstantiam:atque magnitudinem rerum gerendarum intelligẽtiam nõ uulgarem:eximiam grauitatẽ quadam ĩgenua comitate conditam:præcipuam ĩnocentiam:egregiam eq̃tatem:fidem incorruptam:pietatem inauditam. Quæ certe singillatim omnia:aliaq; permulta:dum mecum ipe cõsidero:non possum eqdem eius obitu:non uehæmẽter moueri:angi excruciari.Nec stoicis assentior qui quod natura fieri nõ potest:ægritudinem omnem amouent:nõ cim sum animo perfracto:saxeo:ferreo:adamãtino.Verum cum rursus expẽdo me:& qua cõditione nati omnes sumus ĩtueor: facile ĩtelligo huiusmodi omnem dolorem frustra a nobis suscipi.Quid eĩm per immortalẽ deum tãtopere mouere nõ debet? Nõ uolumus cum natura pugnare? Quæ tãta demẽtia nobis est? Quæ deliratio? Quæ tãta demum ĩsania? An illud:quod græcorum sapiẽtissimus apud homerum Vlysses loquit̃: nũquam audiuimus.Nihil homine ĩfirmius tellus animalia nutrit. Inter cũcta magis.An qui mortales nati sumus perĩde atq; dei similes quin potius supra deum.(Nam deus ip̃e mori etiam uoluit:)ueluti cum deoip̃o quo immortales futuri sumus:cõtendere audemus? an ignoramus non ĩ hoc terreno cœno:sed ĩ cælesti illa:& triumphali gloria immortalitatẽ parari nobis.Homo eĩm:ut ĩquit Plato:nõ terræ:neq; immobilis plãta ẽ: sed cæli:cuius caput:ĩ quo mẽtem:& rationem:& ĩtellectum posuit. Et ex quo reliquum corpus uersum ad terram prodeat:ueluti radix sit erectum ad cælum. Quid præterea hæc uita:quæ tot tẽpestatibus:tot naufragiis:tot ĩcendiis:tot ruinis obnoxia erumnosa plane mors est:adeo delectare nos debet:ut cum eius ergastulis:& uĩculis nostri aliqui liberant̃:

Chiron
Phœnix
Achilles

Vlysses

Plato

flere:lamentari:lugere nõ desinamus. Non iniuria illud prudentissimi ducis Epaminõdæ dictum uideo a ueteribus laudari:qui cum tempore leuictricæ cladis audisset bonum quendam & fortem uirum animam ef flasse. O hercules inquit:quod ocium uir hic nactus est:ut inter tot nego cia:ac turbatiões per egrotationẽ ex hac uita discesserit:discessit inquam Todeschinus ex hac mortali uita ætate iam ultima mente sana: & sensibus integris:post omnia:quæ externa uocantur bona in mediis totius Italiæ procellis:ac fluctibus. Et ita discessit ut quoniam bene:ac beate uixerat:mortem:quam inuocare non cogeretur: felicissimam sibi duceret. Nam cum sciret eum male uiuere:qui semper in uita fore se putaret:ita bonis animi semper studuit:ut nihil ei inopinatum posset accidere:& mortẽ ipsam quandocũq; ueniret non inuitus expectaret. Qubius qdem oratiõibus id tandem est mea sentẽtia assecutus:ut quod semper optarat:nunc per hanc:quam mortem uulgo appellamus: immortalis effectus immortalem deum coram aspiciat:& quod humano generi ultimum:sempiternumque bonum est:& uero: & solido: & incommutabili: & æterno fruatur gaudio. Quare nolimus obsecro patres amplissimi uæhementius dolore affici:quam oporteat:& quod non diu post tempus docebit:huiusmodi necessitatem æquo animo ferendam esse. Iam hinc ratio ipa docere nos incipiat:ne nostro uideamur non alterius torqueri icommodo:& alienæ quodammodo inuidere felicitati. Mediolani in templo diui Ambrrosii. M.cccc.xl. Epaminõdas

ORATIONES NVPTIALES.

FRANCISCI PHILELFI ORatio de inita societate inter illustrissimos Duces Bonam eiusq; filium Iohannem Galeacium & Herculẽ æstẽsem.

a RISTOTELES ILLEPERIPA TETICVS: Qui ob singularem quandam:ac prope diuinam ingenii acrimoniam:& uarietatem:magnitudinemq; doctrinæ: & diligentiam præterea indefessam: atque incomparabilem inter uniuersos philosophos habitus est illustris: docet in iis præceptis: quæ ad Alexandrum macedoniæ regem reliquit scripta: opus esse in omni rerum publicarum genere eorum societatem constituere: qui & potentissimi sint: & in proximo habitent: quo tum adesse tempestiue inuicem: tum usui mutuo esse possint. Quæ autem societas aut coniũctior:aut cõuenietior:aut etiã certior ac tutior q̃ ea offerri queat:quæ maxime est secũdum naturam:& deum? Exordium cũ diuisione Alexander rex

Scimus hoiem ex oibus aiantibus natũ ad societatẽ:& hũc deũ oipotentẽ
ubi creasset.i amœno illo:atq; iucũdissimo deliciarũ paradiso ipolluti ui
culo matrimonii cõtinuo munisse:atq; decorasse:cũ ait.Crescite:& mul-
Narrario tiplicamini:terramq; replete.Sapiẽtissime igit᷑: atq; optime gloriosissimi
Bona dux pricipes Bona simul cum Iohãne Galeacio filio Mediolanẽsium duces:
Iohãnes Ga & uos itẽ magnifici oratores Bonifaci aquobibe:Nicolaeq; Roberthe iu
leacius dux riscõsulte:q noie:ac uice illustrissimi ducis Herculis æstẽsis hic adestis:cũ
Hercules æstẽ. uobis ipsis:tum uestræ posteritati cõsuluistis:q per sacratissimum cõiugii
Anna Maria uinculum inocentissimæ ifantulæ Annæ Mariæ uicecomitis:& præclaræ
Alphonsus idolis Alphõsi æstẽsis:q & ipse item ẽ ifantulus:eam hoc die initis societa
æstensis tem:quæ utriq; pricipatui & decori plurimo:& utilitati nõ mediocri futu
Amplificatio ra ẽ. Cæterum ut rem omnem præstãtissimi senatores & uos alii duca-
les magistratus:utriq; nobilissimi apertius itelligatis & melius:conuene-
rũt iuictissimi nostri duces cum excellẽtissimo duce Hercule:ut pro mu-
tua beniuoiẽtia:beneficiisque quamplurimis citro:ultroq; collatis ad p-
petuam societatem utriusque principatus Anna Maria ducis Bonæ filia
& Iohannis huius Galeacii ducis soror coniugatur p legitimi ius matri-
Confirmatio monii alphõso Herculis ducis filio primogenito. Quod enim ad tantæ
rei cõfirmationem:ac stabilimẽtum potest aliud sacramẽtum interueni-
re aut uenerabilius:aut icorruptibile magis:q̃ quod i primis parentibus
suo ineffabili ore statuit deus optimus maximus p coniugii sanctitatem
Christus Nõne Christus etiam ipse humani redemptor generis in coniugio nasci
uoluit:q ad nuptias quoque inuitatus non iterfuit modo:sed eas orna-
uit:ac iuuit:cum aquam uertit in uinum.Quinetiam apud priscam illã
gentilitatem quanto in honore habitum cõiugium fuerit:satis dilucide
declarat nobis perpulchra illa:atq; perurbana fictio poetarum:qui perhi
Cerops bent Cecropa primum extitisse inuentorem:auctoremq; matrimonii:eũ
demq; fuisse dissimili corporis figura:quippe qui a dimidio sursum re-
præsentaret hominem:iferiore aũt parte bæstiam. Vertisse hunc scilicet
uolunt icompositam illam:& incontinentem hominum uitam:q bestia-
Athenienses rum more in mõtibus:ac siluis passim nullis certis neq; nuptiis:nec legi-
Cecropidæ bus:nec domiciliis uagabant᷑:in usum ciuilem:atque cõiugalem.Itaque
Athenæ ob tãtæ rei gloriã Cecrops ab atheniẽsibus pro deo & habitus est:& cul-
Cecropis tus:a cuius etiam nomie ii sunt Cecropidæ appellati:& urbs athenæ ce-
Amplificatio cropis.Et sunt hi sane duo pricipatus nõ finitimi solũ:sed iis muniti ciui
Italia tatibus:quæ nullã Italiæ potentiã metuãt.Thesauris uero tot:tãtisq; abũ
dãt:ot & i pace oẽm aliorũ ornatũ superẽt:& siqua bellãdi:ut fit: necessi-
tas acciderit:possit & terra:& mari copias maxias:robustissimasq; parare
Ad hæc q̃ pñtes affinitates iter se cõueniãt:expediã paucis.nec altius re-

petā:ne q̄ dicēdo gratus audiētibus eē uelim:afferam ꝓlyxitate ipsa fastidiū. Quattuor mihi requirēda occurrūt i quolibet matrimonio : nec ea q̄dem i sponso minus:q̄ i ipsa spōsa ꝓbitas:pulchritudo:nobilitas:diuitiæ. Probitas hoc tēpore nō tam i ipsis ifantulis ē considerāda:q̄ i parētibus:Nam ea ætate sunt:ut spē de se optimā ex educatione duntaxat nobis præstare uideant̄.Alphōsus cū ab iclyta matre Leonora regis Pherdinādi filia & altat̄:& educet̄:nō debet nō egregios de se fructus polliceri.Est.n.leonora nullius uirtutis iops:Nam de Bona iclyta duce nostra quæ possint laudes a quoq̄ excogitari:q̄bus ipsa nō superet oēm hoium opinionē?Prætereo eius pudiciciā:humanitatē:benignitatē:modestiam:cōtinētiā:religionē:sanctimoniā:clæmētiā:& omne deniq̄ bonitatis genus.Vidistis certe uos oēs:uidistis inq̄:quāta cū animi magnitudie:ac robore proximis domesticæ cōiuratiōis tumultibus illis nocturnis uel furoribus potius occurerit.Quo ipso i discrimine tāto:tamq̄ repētino:atque inopinato:& formidabili q̄s nō miret̄:atq̄ obstupescat itrepidū : iuictūq̄ heroicæ bonæ aīum:quæ icredibili quadā i cū fiducia uoluerit arma capere:atq̄ arcem egredi:manumq̄ cōserere cōminus cū pditissimis tāti:tamq̄ truculēti:atq̄ imanis sceleris auctoribus?Quā ergo Myrinā:q̄ Penthesileam q̄ Tomyriu magnamiæ huic uiragini cōparemus:quæ in tāta animoꝝ cōsternatione tam præclarum facinus uel sola aggredi nō pertimuerit?Huiusmodi igit̄ nata:educataq̄ uiragine Anna Maria talis spōsa futura ē:quæ nulla ꝓbitate sperāda sit matre ipsa iferior. De pulchritudine aūt utriusq̄ uel ex hac diiudicare possumus & spōsam:& sponsum ea uigere formæ bonitate:ut cū angelica specie quadā existimētur comparādi.Quod si de nobilitate utriusq̄ ꝑ dignitate loqui uoluero : dies me deficiat:Nā maternum Alphōsi genus auum refert Pherdinādum regē manu ꝑfecto strenuū:& aio ifractum.Quid.n.meminero Alphōsum pro auū illum:q̄ talis:tātusq̄ fuit:ut nō absurde cū omni ātiq̄tate potuerit de regia maiestate contēdere?Nā pater Hercules quātam de se laudē polliceat̄:probāt eius res clarissime gestæ cum sub alphōso:& Pherdināḋo regibus nobilissimis:cum multo clarius i recuperādo:seruādoque patrito auitoque principatu.Quis autem est nescius:quāta in luce uixerit splendissimus dux Borsius:qui oium primus ducalem dignitatem iuexit in æstensem prosapiā?Cuius frater Leonellus marchio doctrinæ splendore cæteros suæ ætatis pricipes antecelluit. At nicolaus horum oium pater nulla uirtute carēs immortalitatis sibi memoriam comparauit.Annæ āt Mariæ genus unde originē ducat:nemo est:quem cēseam prætetire: Nā maternum nō solum a Sabbaudiensibus:qui allobroges sunt:manat pricipibus:sed a Cypriorum.francorumq̄ regibus:Paternum uero si uetu-

Quattuōr i cōiugio requiri
Probitas .i.
Alphonsus
Leonora dux
Pherdinandus rex
Bona dux
Myrina
Penthesilea
Tomiyris
Pulchritudo .ii.
Nobilitas .iii.
Pherdinādus rex
Alphōsus rex
Herculus dux
Alphonsus rex
Pherdinādus rex
Borsius dux
Leonellus marchio
Nicolaus marchio
anna Maria
Sabbaudiēses
allobroges
Cyprii reges
Frācoꝝ reges

ſtatē Sphortianoꝝ ĩ medium efferamus:ĩueniemus a Daciæ regibus ori
ginem ſumpſiſſe. Verum cæteris breuitatis gratia prætermiſſis illos tãtũ
attingamus:quos oẽs & uidimus:& nouimus:Philippum Mariam: Fran
ciſcum ſphortiam:& Galeacium Mariam:tris mea qdem ſententia in oĩ
gloriæ numero præclaros:atq; ſummos duces.Ingenio:& prudentia:atq;
cõſilio Galeacius nõ difficulter mortales; oĩs mirabiliter ãteribat.Eloquẽ
tia uero fuit tãta:ut ex eius lingua:quod de Neſtore Homerus cecinit:
melle dulcior proflueret oratio.Inſuper rebus bellicis quantum clarue-
rit:teſtis eſt Gallia trãſalpina:qua tempeſtate uiuo adhuc patre auxilium
tulit regit francorum Lodouico.Teſtis eſt poſt patris obitum flaminia:
quo tempore Bartholomæus collio:ac cæteræ tam multæ hoſtium uires
profligatæ ſunt. Teſtis eſt ſemel:& iterum extrema illa atque opulẽta ci
ſalpiæ Galliæ regio:quam uulgo pedemontanam uocãt.In ea enim ingẽ
tis hoſtium copias ſuperauit:uicit:oppreſſit:perdidit. De Franciſco autẽ
Sphortia huius patre quid dignum eius memoria recitemus? Is per oẽm
inuictus ætatem:& uictor ſemper tale:tantumq; imperium nullis homi-
num adminiculis ſed ſola ſua:immenſaque uirtute adeptus eſt: & italiã
uniuerſam quandiu uixit:perinde atque peculiarem haberet in manu:ĩ
pace perpetua:trãquillitateque ſeruauit.Nam de huius ſocero nobiliſſi-
mo illo pricipe & ſi uerecundius uerba facio:quod nõ parem eius diuis
meritis orationem referre me poſſe intelligo:tamen nõ ambigam profi-
teri(& id ueriſſime quidem)neminem unquam mihi neque uiſum:neq;
lectum:nec auditum:qui & belli & pacis artibus cum uno egregio duce
illo Philippo Maria fuerit conferendus:uſque adeo ſupra omne huma-
num ingeninm fuit animo infracto ac ſublimi:& amplo. Quod autem
ad poſtremũ quarto loco mihi dicẽdum ꝑpoſueram:id omne circa utri-
uſq; patris opes:diuitiaſque uerſat᷑:quæ cum aliis multis ĩ rebus:ac maxi
mis plurimum ualẽt:tum ĩ parãdo:gerẽdo:cõficiendoq; bello neceſſariæ
ſunt oĩno.Hæ uero tales:tantæq; exiſtunt ĩ huius ſpõſæ:ſponſique paren
tibus:ut cũctos Italiæ exercitus quãdocũque fortunæ aliqua uis:turbulẽ-
tiorue caſus ĩgruerit:aut hominũ ĩſidiæ uoluerint aduerſari: minimo cũ
labore cõducere audeãt:& quãdiu uoluerint:ſuſtinere. Quare cum &
diuitias:& nobilitatẽ:& pulchritudinẽ iuxta ut ꝓbitatem utraq; pars de
ſe merito ꝓfiteri queat:reliquũ ẽ:ut quæ utriuſq; pricipatus ſocietas potẽ
tia plurimũ pollet:& cõfinia habet admodũ ꝓxima:ea ſolido:atq; inuio-
labili futuri cõiugii ſacramẽto quã ſanctiſſime confirmet᷑:& uiculo robo
ret᷑ indiſſolubili.Quod igit᷑ felix:fauſtum:fortunatumq; ſit:uos magna
nimi duces Bona mater:Iohãneſq; Galeaci frater Annæ Mariæ infantu-
læ:& uos item ornatiſſimi oratores:q uicem:ac perſonam conſtantiſſimi

Sphortiani
Daciæ reges
Philippus Maria dux
Franciſcus ſphortia dux
Galeacius Maria dux
galeacius dux
Neſtor
Homeros
Gallia tranſalpina
lodouicus rex
Flaminia
Bartholomæus collio
Gallia ciſalpia
Pedemontana regio
Frã.ſphortia dux
Italia
Philippus Maria dux
Diuitiæ .iiii.
Italia
Coaclufio per enumeratiõnẽ
Bona dux
Iohãnes galeacius dux

ducis Herculis prò eius filiò Alphònſo infantulò primògenitò repræſen tatis:quæ cætera ad tantam rem pertinent poſt auxilium indiuiduæ tri- nitatis:Mariæq; uirginis imploratum per expreſſam uultus hilaritatem: animique læticiam facitote.

Anna Maria
Hercules dux
Alphonſus
Trinitas
Maria uirgo

Quæ quidem oratio habita eſt ab eodem Franciſco philelfo Mediolanꝫ in arce portæ Iouis.vi.Idus Iunias.M.cccclxxvii.

Franciſci philelfi poetæ laureati:& oratoris egregii Epithalamion in Ill. Beatricis:& Triſtani ſphortiæ nuptiis habitum.

Prohoemium
Borſius dux

e

Tſi lætãdum mihi admodũ ſentio.Illuſtriſſime dux Bor- ſi:quod eam ſum nactus dicendi materiam:quæ cum fe cunditate ſua:tum etiam dignitate ſit tanta : ut ne tenui quidem:exiliq; ingenio uerba deeſſe unꝗ poſſint: nõ ad loquendum modo ſed ad copioſiſſime quoq; & ornatiſ- ſime eloquendum:tamen non debeo non commoueri:cum intelligo nõ tam ipſius rei amplitudinis:atq; ſplendoris ꝗ temporis potius rationem habere me oportere Dicendum eſt enim de nuptiali bono:cuius nobili tas quanta ſit:quantiq;.faciunda:uel ex eo probari auctore poteſt:q pri- mus matrimonium inſtituit.Et quem nam hunc fuiſſe dixerimus?Num Cecropa illum uetuſtiſſimum legumlatorem:qui genere ægyptius eadẽ apud græcos tempeſtate clarui:qua ſapientiſſimus Moſes apud hebreos An Vulcanũ :qui mercurio apud ægyptios ſucceſſit in regnum.Nã uter q; horum ꝗlongiſſime fuit antiquior Romulo:quem tamen non medio crem laudem aſſecutum perhibent:qm̃ Vrbe cõdita nihil ſibi potius du xit ad ſalutem:decuſq; imperii:ꝗ fide caritateq; coniugali ciuium aĩmos diuincire.Tradunt enim & Vulcanum legem tuliſſe de pudicicia mulie bri:&Cecropa ipſum poſteaquam homines:qui in ſiluis:ac mõtibus paſ ſim ritu ferarum nullis domiciliis:nullis certis nuptiis nullo deniq; uitæ cultu diſperſi uagarentur:unam in ciuitatem quamprudẽtiſſime coegiſ ſet:eaq; urbe muniſſet:quam a ſuo nomine Cecropida primum dici uo luit:Athenas deinde nominatam:ſalutiferas dediſſe leges: quibus pro- miſcua illa concubitus:inconſiderataq; libidine ſublata certos redderet partus:& omnem uiuendi feritatem e medio tolleret.Quibus ſane pul- cherrimis:atq; optimis non tam ĩuentis:quam ĩuentorum imitationibus eam legimus utriq; gloriam cõtigiſſe:ut & Cecrops ĩ græcis:& Vulcanus in ægyptiis regnauerit:honoribusq; diuinis ornatus fuerit . Quid enim

Narratio
Vulcanus
Cecropis
Athenæ
Cecrops
Græci

e gentilitate: quid ex humano genere quẽquam meminerimus: cui hu-
iusmodi inuẽtio danda sit: cum rem tum multo antiquiorem: tum adeo
nobiliorem esse uideamus: ut si ad ullum humanum ingenium refera-
tur: quam stultissimum sit. Nullus certe uir usquam tãtum coniugii fru-
ctum: tantam sanctitatem: tantam suauitatem: tantam bonitatẽ primus
Deus oĩpotẽs — inuenit. Fuit enim solus: fuit inquam deus ipse omnipotens solus: qui in
primis parẽtibus prior ostendit nihil eẽ humano generi conuenientius:
nihil cõducibilius: nihil omnino melius dilectione: & necessitudine nu-
Impie dogmatizat. — ptiali. [redacted]
ac cõiugii immortalis deus est auctor: & id quidem quod modo dicebã
in primis parentibus: illisq; innocẽtibus: & nulla adhuc titillatione sensu
um irritatis. At quo in loco? Nunquid in cubiculo? Num in tenebris
Græci — In sereno certe illo: atq; floreo: & peramœno delitiarum horto: quẽ græ-
ci paradison uocant: hedem ab hæbreis nominatum.
paradison — Et hunc quidem locum rerum omnium uisibilium: atque inuisibili-
um deus conditor: iccirco in terra quasi quandam regiam nullius pror-
sus neque pulchritudinis: neque bonitatis inopem constituit: ut quem
ad suam imaginem: ac similitudinem: proinde: atque regem terrestrem
creauisset: uitam in sanctissimo agens: pientissimoque coniugio felix in
ea: beatusque sederet: uniuersæq; terræ imperitaret. Non igitur est mi-
Christus optimus maxius — randum: si deinceps Christus optimus maximus: qui & uerus est deus:
& ueri dei filius: tum in coniugio nasci uoluit: tum uxorem nisi adulterii
causa dimittendam prohibuit: tum etiam nuptiis inuitatus interfuit: eas-
que probauit. Quo fit: ut quamrectissime utrique uestrum prospectum
existimem & tibi Beatrix illustris: ac præclara totius muliebris uirtutis: at
Beatrix — q; dignitatis species: & tibi item Tristane paterni illius Sphortiani: insu-
Tristanus — perabilisq; splendoris fulgentissimum lumen? Satis es præsens: satis es
coram o Tristane: qui per legitimum procuratorem auunculum tu-
um ornatissimum equitem auratum Lancelotum mainum: omnia tuo
Lãcelotus mainus — nomine transigi uolueris: quam rectissime inquam uobis prospectum:
consultumque existimo: qui ut estis incomparabile continentiæ: & pudi-
citiæ ornamentum: sacratissima uos coniugalis necessitudinis: caritatis-
q; lege mutuo deuinciri ĩstitueritis: ut quæ humanæ societatis coppula
prima est natura: iam uestrum alterum uirum: alteram uxorem & dici:
Fides — & haberi oporteat. Non enim parua sunt: aut negligenda nuptiarum bo
Proles — na: si ea nobiscum docte cogitemus: quippe quæ tripartita uiri sapien-
Sacramentum — tissimi prodiderunt: fidem: prolem: sacramẽtum. Atq; sacramento quidẽ

ipſo:quo æterni uerbi repræſentat̃:eccleſiæque cõiunctio:hoc uel maxie
præſtat̃:ne diuortium fiat:ne quoniam cõiugale decus in regendi matri
monii:ſuſcipiendorumq́ liberorum officio poſitum eſt:alter ab altero ſepa
ret̃:ne dimiſſa:dimiſſuſue alteri cõiungat̃ : ne prolis q̃dem ullius gra-
tia. At proles cum pie ſuſcipienda eſt:tum benigne alenda:& quam reli-
gioſiſſime educanda. Fidei autem munus eſt:ne quam in libidinis intẽ-
perantiam præter coniugalis uinculi ſãctitatem delabamur. Idque æque
uiro atque uxori cauendum cenſeo:quo neuter adulteri crimini fiat ob
noxius:ſed mutua ſe dilectione ꝓſequantur. Itaq́ memineritis iam utrũ
q́ ueſtrum quantum ad corporis poteſtatem attinet:alterum alteri ſerui- Aurelius Au-
re & uxorem uiro:& uirum item uxori. Num ut Aurelii Auguſtini gra- guſtinus
uis eſt:uera q́ ſententia:ne cõtinere quidem coniugi licet:ubi cõiunx no
luerit. Hæc autem una ſeruitus uſque a deo eſt libera:ut alia libertas nul
la in ciuili uita neq́ liberior ſit:neq́ utilior:nec ſanctior. Itaque non ab- Lycurgus
ſurde Lycurgus lacedæmonius ſapientiſſimus legumlator eos omnis:q Gymnici ludi
nubere noluiſſent:a ſpectaculo gymnicorum ludorum arcendos iuſſit:
& quem honorem:atq́ obſeruantiam iuniores præſtabant ſenioribus aſ
ſurgendo:cedendoq́ eoſdem carere uoluit. Quo factum eſt:ut illud po- Dercyllidas
ſtea dictum in Dercyllidan improbaretur a nemine:Dercyllidas qui ſpe
ctatus eſſet:& clariſſimus impator:cum aliquando ueniſſet in cõſeſſum
adoleſcens quiſpiam ei ſubſellium haud ceſſit:quin quaſi exprobrando
inquit:nam nec tu mihi:q ceſſurus eſſes:genuiſti. Et ut reliqua bene con
uenientis:feliciſque coniugii commoda breuitatis gratia prætercam:q̃d
de eius iucunditate:quid de laudatiſſimo:inſuperabiliq́ amore dicen-
dum ſit. Nam nec ſecũdis:nec aduerſis in rebus qui ſe tanto : ac tam pio
coniugii bono dignos præſtitere:inferiores uſq̃ iudicati ſunt:quominus Penelope
omnis uel fortunæ:uel naturæ difficultates ſuperarint. Quid enim aut Euadne
Penelopes:quam fabulantur:cõſtãtiam:aut Euadnes tum patientiã : tũ Tiberius
aĩ magnitudinem in medium referam? Nonne Tiberius ille Gracchorũ Gracchi
pater uxoris uitam ſuæ uitæ prætulit? Nam Artemiſia regina carum non Artemiſia re-
modo ſe uiri mauſoli cineribus ſepulchrum præbuit: ſed ne diutius eẽt gina
in uiuis tabeſcẽdo inuenit. Omitto utrumq́ Plaucium. Omitto:M.Bru- Cares
ti. Omitto Mithridatis? Pompeiiq́ uxores:quæ tamen ipſæ perſpicue de Mauſolus
clararunt nullum eſſe inter humanas ſocietates uĩculũ:quo magis quã Plaucii
cõiugio modeſto.atq́ morigero nos uinctos eẽ in omnem fortunam ga M.Brutus
udeamus. Poſſem inumerabilia pœne exempla meminiſſe q̃bus coniu- Mithridates
galis felicitatis ius:atq́ decus magis magiſq́ pateret. Sed quoniam bre- Pompeius
uitate utendum eſt:cæteris omiſſis uos illud unum fortunatiſſimi con-
iuges etiam atque etiam moneo:atque hortor:ut nihil uobis maiore ſtu

dio magnifice ex aīo curādum existimetis:q̄ ut deum semp ante oculos
coràq; habeatis:quo ꝓinde atq; præsente:uidèteq; & cogitetis : & agatis
oīa:ad eumq; mētem omnem:aīumq; uñum sancte:pieq; referatis.Quod
Deus
si feceritis:sicuti certe facietis:agetis oīa sobriæ:omnia cōtinēter : omnia
pudice:omnia ritu:moreq; diuino.Itaq; deus cunctis in rebus propitius
Liberi
uobis aderit:uos compl⸗xabit̄:uos tuebitur.Propediem uobis:cuius rei
Nepotes
gratia matrimonium e.ā cōstitutum:optati liberi iucundiq; dabūtur:cō⸗
sequētur nepotes.posteriias ꝓpagabitur:oīa deniq; uobis fausta:felicia :
fortunata erunt.Et quod ꝓxime accedit ad deum facile obsecro: ut pa⸗
Beatrix æstēsis
rentū:generisq; uestri laudatissimos mores:præstātissimasq; uirtutes quo
ad eius rei fieri a uobis poterit:dies:noctesq; imitemini.Tu eni Beatrix
Nicolaus æstē
sis
splēdidissimum pudiciciæ:castitatisque documētum(ut reliquos illustris
maiores tuos tempori absequēs cōticescā)nata es eo patre Nicolao æstē⸗
Leonellus
si florētissimo principe:q grauitate:& animi magnitudine cum oī ātiqui
tate potuerit de gloria contēdere habuisti Leonellum fratrem:cuius sapi
entia:uirtusque tāta fuit:ut nulla sit ætas laudes eius obscuratura.Est.n.
tibi nō frater solum sed humanissimi:& bñficētissimi patris loco:quē hic
Borsius dux
præsentem:& mirabili cum animi uoluptate coniectis inte oculis astan⸗
tem intueris.Illustrissimus dux Borsius:qui & belli & pacis laudibus q̄ti
sit faciundus cum aliis permultis argumētis ostēdi potest:tum uel ea ra⸗
tione maxime:quod primus suoꝝ omnium in præclaram& præpotētem
æstēsem familiam cum immortali sui nominis gloria ducatum inuexe⸗
rit:quam quidem dignitatem hoc tempore scimus ad regiam eē proxi⸗
mam.Quare tui est officii:atq; probitatis Beatrix nobilissima:ut tuis te
maioribus:atq; domesticis quātum fert ingenium tuum castissimiq; mo
res:rebus ī omnibus dignam præstes:& ita præstes ut & luce functi ī tua
prudentia:integritateq; reuiuiscant.& dux Borsius:qui te nō secus ac fili
am mira caritate prosequitur:de tuis laudibus audire in dies magis ma
Tristanus
gisq; delectetur . Id autem una re facile cōsequeris:si tecum assidue me⸗
mineris:& quo genere nata es:& cui iradita coniugio.Tristanus eni uir
tuus inter uniuersos nostræ ætatis iuuenes:siue ingenii splendorem: siue
robur:magnitudinemq; animi:siue corporis dignitatem:ac uires consi⸗
Iason
deremus:talis ē:ac tantus:ut ea de se:quæ at oia nō iniuria polliceri:quæ
Orpheus
de Iasone ī argonauticis fingit Orpheus:cū illū cæteris heroibus p̄ferēs
Iuno
ita cecinit Clarior in cūctis dius fulgebat Iason:Iuno & eni lætos oculis
afflarat honores:ac pulchrū dederat:magnūq;:& pectore fortē.Nā qd de
Fr.sphortia
ipsius patre Frācisco sphortia fortissimi illius ac summi īperatoris Sphor
Italia
tiæ filio quē oīs mirata ē:sensitq; Italia:ī præsentia mihi ī tam breui tēpo⸗

ris curriculo dicẽdum sit? Cũ eius res clarissime gestæ tot:tãtæq; sunt: ut si eas nõ dicam exponere:sed enumerare uelim:ante diem clauso componet uesper Olympo. Satis illud:superq; sit:quod unnm ex omni hominum memoria eẽ nouimus q parua etiã manu uniuersos Italiæ:ac maximos:robustissimosq; exercitus:qbus cũ est cõgressus:cũ.qbus.n. cõgressus nõ est? & ne id qdem lacessens unq̃:sed lacessitus:semp:coactusq; iniuria eos semp cum gloria fuderit:fugarit.uicerit.oppresserit. Quæ certe nũq̃ aduersus omnis fortunæ turbines:atq; ꝓcellas potuisset efficere:nisi ob maximas:inumerabilisq; uirtutes:qbus mortales cæteros mirabiliter ante it:omni potẽti deo gratus:carissimusq; eẽt. Et enim frustra sunt hominum conatus:q se a iusticia abduxerũt. Illos solos tuet̃ deus:ac rebus secũdis auget:atq; ornat:quos uiros iustos:bonosq; cognorit. Quare mirari neminem oportet:si aduersus florẽtissimas:opulẽtissimasq; resp. aduersus maximos:potentissimosq; reges:aduersus omnem irruẽtis: & infestæ fortunæ:quam uocãt impetum:illud imperium est adeptus nullis humanis opibus sed deo dũtaxat in tãtarum:& tam illustrium uirtutum præmium auctore:duce:atq; uexilli fero:quo nullum est i Italia nec opulẽtius.nec pulchrius:nec magnificentius. Et quod magis stupẽdum esse iudico:cum uniuersa Italia mutuis bellorum icendiis modo conflagraret:reliquis omnibus principibus:Ciuitatibus:regibus de pace omnino desperantibus:Solus Franciscus sphortia est inuentus:q singulari sua ingenii acrimonia:diuinaq; sapientia ardentissimas bellicorum flamas præter oẽm omnium opinionem subito represserit.extinxerit.deleuerit. tantamq; repẽte pacem intulerit:quãta ex omni hominum sæculo i Italia nũquam fuit. Cumq; disperati qdam:prostratique Antæi romanæ ecclesiæ oppida:urbesq; disturbare:atq; dissipare moliant̃:solũ hũc unũ eẽ prospicimus:q quasi uitalis:salutarisq; oĩbus bonis aura ecclesiam ipsam iam metu examinatam:atq; sui iopem cõseruet.alat.augeat. sustineat.sensuq; afficiat. ndignum sane & impium eẽ ducens:si qui rebus i cũ ctis deo utitur salutifero adiutore:non eius sacrosancto se domicilio & adiutorem:& liberatorem præbeat. Cum tales igitur parentum uestrorũ splendidissimiq; generis ideas per omnes uirtutis numeros nobis propositas esse intelligatis felicissimi coniuges:curate quæso:efficiteq;:ut corporis oculis:& mentis luminibus ita eas intuamini:inspiciatisq;: ut uestris oĩbus honori:uobis uero ipsis emolumẽto:& q̃iucundissimæ uoluptati eẽ possitius. Quod aũt ad rẽ attinet:iure gratulandũ eẽ uideo: & tibi ꝓstantissime dux Borsi:& optimo illi meo:maximoq; pricipi gloriosiss.mo Mediolanensium duci Francisco sphortiæ:qui per conuenientissimi

Italia

Borsius dux
Fr.sphortia dux

huius:pulcherrimiq; coniugii uiculum nō modo pristinam necessitudinem uestram:singulari beniuolētia confirmastis:sed bonis omnibus:totiq; Italiæ spem certissimam attulistis perpetui ocii:exoptatæq; quietis. Quis eim dubitet bene uobis iter uos cōsentiētibus pacem Italicā firmā: incōcussamq; duraturam. Sed ne sim dicēdi prolyxior ad ea ueniēs:quorum gratia tāta omnes frequētia cōuenerunt:quæ reliqua sunt:materno usitatoq; sermone transigam.

Ferrariæ.viii.Idus apriles.M.cccc.lv.

Franciscus Philelfus sal.d.Lodouico casellæ.

Baldasar Beatrix Tristanus Borsius dux Lodouicus casella Guarinus Philelfus Aestenses Sphortiæ Fr.sphortia

b

Aldasar cremēsis:qui medicinæ studet apud uos renūciauit mihi hoc die sese interfuisse nuper sermoni:cuipiam Guarini ueronēsis:q affirmaret iccirco i proximo Epithalamio:quod i inclytæ:atq; pudicissimæ beatricis:& Magnifici Tristani sphortiæ nuptiis habuissem ferrariæ:nullis me donatum muneribus a p̄stantissimo duce Borsio:qm̄ dicere p̄termisissem de æstensium pricipum origine: idq; oium maxime dicendum fuisse Guarinum nostrum cōtendere. Hæc ipse audiens Lodouice partim cogor tibi quodammodo:ut ita loquar:succēsere:partim Guarini memoriæ ridere:atq; commiserescere: qui oblitus uideatur Philelfum in scribendo omnino neq; præterire: nec negligere solitum. Quid eim Guarinus nouit:quod Philelfus ignoret? Nam si q̄d plus ualeat Philelfus an id minus:doctiores iudicēt. Omnium primum breuitati:ut scis:fuit inseruiēdum:id quod in meæ orationis initio paucis quæstus sum:deinde nō altius repetendum de pricipibus æstensibus fuerat:q̄ de Sphortiis facerē. at plures sunt a me laudati æstēses:q̄ sphortiæ:cum tamen eēm a Frācisco sphortia tali:ac tāto pricipe ad id negocii obeūdum & delectus:& missus. Quid quod multo fuissem & copiosior & ornatior si me per tuas litteras docuisses:q̄ de tuis immo nostris æstēsibus abs te antea tribus deiceps epistolis cōtenderam? Nunquid es oblitus me tertium scripsisse tibi eam eē pricipis mei i sentētiam:ut istuc irē habendi epithalamii gratia? teq; etiam atq; etiam rogasse: ut quouiam mihi nulla esset eorum cognitio:quæ ad æstēsis familiæ laudes maxime pertinerent:ad me omnia q̄diligentissime perscriberes: quæ laudanda: ac pricipi tuo grata censeres? Nonne eadem quoq; abs te per litteras: tū per antonium Triciēsem ducalem aulicum cōtinuo petii:quo die in suburbanos illos ferrariæ hortos diuertimus. at hæc qs ē uī mediocriter doctus:quem latere debeat extraria ista omnia:quæ tanti Guarinus facit: ab aliis uiris sapiētibus i minimis duci bonis:ab aliis uero ne i bonis q̄dē

duci? quo fit:ut omnis uera laus fit. At uirtutis a me æſtẽſes ſunt:pro tem Laus
pore egregie laudari. Nulla igitur aduerſus me qſquam utatur i ſimula
tiõe:nulla calumnia:quare minus me munifice munificentiſſimus dux
Borſius tractarit:cũ ab ipſo equidem (q̃ta mea fert opinio) perhumani- Borſius dux
ter tractatus fueri:& ut græci dicunt quippe q me
tum publice miris laudibus extulerit:tum hilariter priuatim monuerit ſi megaloprepos
quid eſſet:quod de ſe mihi uſui foret:id omne i mea eẽ poteſtate poſitũ.
aut igit̃ nihil a me erratũ ẽ:aut ſi qđ ẽ erratũ:id oẽ tibi amiciſſime Lodo- Lodouicus
uice dãdũ exiſtimo. Itaq3 uł meã tu apud iſimulatores iſtos uel tuã apud
me cãm tuere. Vale & me illuſtriſſimo iſti pricipi unice commenda. Ex
Mediolano.vi. Idus Auguſtas. M.cccc.lv.

Frnaciſci Philelfi oratio nuptialis habita i ſponſalitiis Theodori plati iu
reconſulti:& Eliſabet Vicecomitis.

s Iue ip̃m naturæ ductum:ſiue rationis:atq3 honeſtatis uim conſi
deremus:nihil eſſe i actiua ciuiliq3 uita aut antiquius:aut digni-
us reperiamus bene cõueniẽtis cõiugii caritate: & ſanctimonia.
Nam ſi ex omnibus gregalibus aĩalibus homo eſt maxime ad ſocietatẽ
natus:quis nõ id uel inſtitutum:uel ſacramentum maiorem imodum ꝓ
bet:laudet:admiretur:ꝙ hãc naturæ communitatem & tuetur:& propa-
gat? Hoc autem matrimonio præſtari qui neſcit:ſeip̃m uidetur ignora-
re. Recte igitur:ac uero ſcriptum legimus ab Ariſtotele acutiſſimo illo: Ariſtoteles
eruditiſſimoq3 philoſopho hominem ſolitarium aut bæſtiam duci opor
tere:aut deum:utpote bæſtia paucis egente rebus:deo autem nulla. Se-
cus uero de homine uſu uenit:qui cũ multarum:uariarũq3 rerum ad ui-
tam idigeat:eas ſolus parare ſibi nullo pacto poſſit. Itaq3 prima uitæ:do-
muſq3 ſocietas i coniugio eſt ſita. Eſt hoc enim tanq̃ ſæminario reipubli-
cæ manãt liberi:nepotes:poſteriq3 omnes:qui cum unis ædibus capi ne-
queant:i uicos primum:dein in ciuitatem propagãtur:& regnum. Qua-
re non prudẽter ſolum uerũetiam ſancte:ac pie ille mihi humano gene-
ri uidetur conſuluiſſe:qui primus ad hãc naturæ communitatem matri-
monium iſtituit:ab quo ip̃o qui abhorret:nõ debet nõ fateri:cũ deus nõ
ſit:ſe ſimillimum eſt belluæ. Et quinã is fuit? Num Romulus? num Ce-
crops? Nam Vulcanus? Stultus profecto exiſtimandus uidetur mihi: q Romulus
huiuſmodi inuentum humano igenio tribuat. Altius certe repetendum Cecrops
eſt nobiliſſimi huius:ac ſciſſimi iſtituti principum: Fuit inq̃ fuit oĩpotẽs Vulcanus
ille:ac ſummus rex oĩum & auctor:& creator deus:qui cõtinuo i primis
noſtris illis parẽtibus cõiugiũ cõſtituit iubẽs. Creſcite:& multiplicamini:

terrã'q; replete. Itaq; possumus liquido itelliggere: quãta isit in matrimõ-
nii scitate nõ laus solum: sed etiam ueneratio: cũ id a mẽte diuina & ꝑfe-
ctum sit: & cõstitutũ: & iussum. Et est sane cõiugium hoc ẽ uiri atq; mulie
ris secũdum legem ad procerãdos liberos cõiunctio ea prima societas: q̃
cũ societatum oĩum inter hoĩes & origo ẽ: & fundamẽtum: tum & suauis
sima ducitur: & utilissima: honorificaq; in primis. Hec eĩm tria maxime
expetunt' i uita honos: utilitas: uoluptas uel ea ꝑotissimum ratiõe: q; ho-
nos debet' uirtuti: utilitas necessariis rebus: cultuiq; domestico: uoluptas
aũt ea: qua uel corporis: uel animi labore: atq; negocio aliquando cõqe-
scimus. Quæ quidem omnia iesse i bene morato cõiugio nõ difficulter i
ueniamus: si uelimus nobiscum ipi animo uolutare: a quot: quantisq; fla
gitiis per matrimonii sanctimoniam & tuti reddimur: & salutares: ob eã
q; rem maxime honorifici. Temperantes enim: atq; pudici cõiuges nihil
agunt: nihil cogitãt: nihil loquũtur: nisi quod honestum: decorũq; sit: at-
q; secũdum deum: quippe qui semper ante oculos habeant ad illius se
imaginem: ac similitudinem creatos nihil agere oportere: quod minus
creatori suo gratificẽtur sed omnia sobrie: omnia castæ: omnia inocẽter:
omnia secũdum legem diuinitus cõstitutam. De utilitate uero quid est
opus prolixiore utamur oratione: cum nemo sit natura usq; adeo profu
sus: aut incõsyderatus: qui dum se uidet obstrictum coniugali bono: nõ
cõtinuam habeat rationem amplificandæ rei familiaris: qua sese: atque
uxorem: suosq; omnis nõ alat solum: sed cum dignitate tueatur. Eadẽq;
mente uxor omnia ad cõseruatiõem rei domesticæ: omnia refert ad par-
cimoniam. Quibus utriusq; studiis quãta cõfletur utilitas: nemo est: quẽ
lateat. Quem præterea fugit eorum: qui sine cõiugio sunt: rem omnẽ fa-
miliarem habere deterius in dies: utpote cui parcat nemo: sed obliguriãt
eam omnes: atq; diripiant? At uoluptatem nõ ea metior ratione: qua pe-
cudes uidemus: ut sit suauis quædam sensuum titillatio: leuisq; pruritus.
Sed ea mihi uoluptas uidetur optanda: qua quod modo dicebam & ni-
mil corporis labores remittũtur & animi perturbationibus quãdoq; ꝑssi
ueluti relaxãtur. Huiusmodi uero uoluptatem bene compositum ma-
trimonium in sese cõtinere nemo sane mentis ignorat. Nam & uir i uxo
ris probitate: pudicitia: parcimonia: diligentia: atq; charitate mirifice cõ-
quiescit: & uxor in uiri prudẽtia: strenuitate: idustrua: ac mutua erga se
uoluntate omnes animi molestias: curas: sollicitudines & reponit: & se-
dat. Ad hæc uero quanta est ea animi uoluptas: quæ continuo ex ꝓcrea
tis liberis percipitur: cum in iis sese parentes intueantur non solum esse:
sed perpetuo fore? Possem alias plærasq; ratõnes i medium afferre: qbus
ostenderem in hac actiua: atq; ciuili uita nihil esse cõiugio nec præclari-

us:nec melius:sed unum illud potissimum:quod cætera sacramenta hominum prudentium excogitatione atq; auctoritate:& inuēta sunt:& cōstituta. Matrimonium uero cū deus ipse i prima nostra origie suo ore cōstituit:ac iussit:& id quidem in horto delitiaꝝ:& in summa uitæ cōtinentia:atq; puritate:tum etiam xp̄s optimus maximus dilucide confirmauit qui i matrimonio nasci uoluerit:& diuortium temere fieri prohibuerit: & ad nuptias inuitatus eas sua præsentia honorauerit:ac iuuerit. Perbeate igitur illis ego ꝓspectū reor uiri magnifici matresq; nobilissimæ:q hac felicitate coniugii muniri sese isigniriq; istituerit. Quoꝝ honorifico splēdidissimoq; cœtui uos hoc; die ascriptū iri iurecōsultoꝝ clarissime:atq; integerrime. Theodore plate & nobilissima pudicissimaq; uirgo Elisabet uicecomes iure ac merito pro mea erga uos inocentissima uoluntate & lætor:& gaudeo. Intelligo enim in hoc mutuæ caritatis uinculo fore: ut tranqllā ac faustam & fortunatam uitā uestrū utriq; partā & aiaduertant oēs:& fateant᷑. Hoc aūt loco haud absurdū fuerit mea sentētia:ut qd uobis tenēdum seruādūq; sit:paucis cōmenter. Enimuero prima cōiugii cā est spes quædam immortalitatis:quæ ex liberis nobis parit᷑. Nam qui corpore mortales sumus:per illos reddimur immortales? Propagatur enim caro nostra i iis:quos gēuerimus. Accedit etiā illud:quod cōiugati haud difficulter uitāt illicitos ois prohibitosq; congressus:ob quam quidē rem monet apostolus:ut quisq; habeat suam. Est præterea uxor uiro ꝑmultis in rebus adiumento non mediocri. Solere etiam per uxoriam caritatem & acerbissimas inimicitias tolli ardētissimaq; bella restingui raptæ sabinæ nobis exemplo sunt. Possem alia meminisse permulta:quibus coniugii bonitas elucesceret. Sed quoniam res patet ipa per sese:ea breuitatis gratia missa facio:modo unum illud uestrum prætereat neutrum triplicia esse bona coniugii secundum aurelium Augustinum fidem prolem sacramentum. Fidei autem illud est munus:ne præter uinculum coniugale cum altero,aut altera concubatur:id quod non minus uiro seruandum est q̄ uxori. In prole uero attenditur:ut cum caritate suscipiatur:religioseq; educetur & urbane. At in sacramēto cauendum est omni studio:ne coniugium separetur:ne per diuortium alteri coniugatur:ne ꝓlis quidem ipsius causa. Estq; præceptum illud perpetua recordatiōe usurpandum. Quos deus cōiunxit:homo nō separet. Quare illud ē maxime officio:ut oī ope atq; opera studeat᷑:ut non corporum modo: sed nec ēt aioꝝ ulla sit diuortii suspicio. debēt.n.cōiugati assidue mutua se caritate cōplecti meminisseq; iccirco matrimoniū appellari:ut q̄ uiro cōiūgit᷑ mr̄ fiat. Hæc.n.ē tanq̄ regula nuptiaꝝ:quo generationē regeneratio excipiat:& ita deinceps regenerando perpetuo propagetur ꝑ mutuū caritatis

Matrmonium

Xp̄s opt. maxi.

Theodorus platus

Elisabet uicecomes

Bona triplicia

Fides proles sacramentum

& obediētiæ uinculū:cum neuter hēat ſui corporis poteſtatem: ſed alter alteri ſint adeo obſtricti:ut ſe cōtinere nequeāt altero cōnubii debitū poſtulāte. Cæterū quid pluribus ē opus. Solum cōiugii ſacramtum diuino ore cōſtitutum ē:cum cætera ſacramēta humanæ ſint iuentioni aſcribenda. Quod deus igit̃ uoluit:cōſtituit:iuſſit:id ſi quis negarit ulla carere bonitate:hūc ego auſim appellare & ſceleratū & impium. Nūc autem ſeparatim ad utrūq; ueſtrum quædam pauca ſim dicturus. atq; te primo alloquar Eliſabet.

[Eliſaber] [Probitas]

Habes tu ſane ea oīa:quæ in ſponſa ſpectari conſuerunt: probitatem uenuſtatem nobilitatem dotē. Tua probitas ē tota: quippe quæ in aīo eſt poſita:hāc tibi eripere nemo poteſt. Quare cum tibi ſit peculiaris noctes tibi ac dies curādum ē:ut ei ſemp aliquid addas:eam amplifices:exornes:illuſtres. Venuſtas corporis eſt:quæ eo magis hētur in pretio:quo magis fuerit cum uirtute cōiuncta.

[Nobilitas] [Dos] [Vicecomites]

Nobilitas & diuitiæ fortunæ cenſent̃ bona. Dos tibi & pulchra eſt & pro ciuitatis cōſuetudīe ſatis ampla. Nam de tui generis ſplēdore quid attinet multa memorare. Non eīm familia uicecomitum aut obſcura ē aut noua:ſed & priſca admodū & illuſtris & præpotēs. Nam ut reliquos miſſos faciam uiros in omni dignitatis gradu clariſſimos:q̃ ex hac proſapia emanarunt:id ſatis mihi ſuperq; uidetur ꝙ uni uicecomites inclyti & excellētiſſimi pricipes annos

[Mediolannm] [Italia] [Gallia ciſalpia] [Liguria]

iam ꝓpe cētum ac ſeptuaginta nō Mediolanum dūtaxat qua una urbe nihil habet orbis terræ populoſius nec uniuerſa Italia magnificētius:ſed alias item ꝑmultas & Gaillæ ciſalpinæ & liguriæ potētiſſimas urbis feliciſſimo imperio & tenuerūt quādiutiſſime:& hac etiam tēpeſtate tenent quāpacatiſſime. Sed ne ī maioribus tuis enumerādis ampliſſimis certe oībus optimiſq; uiris uidear dicēdo prolyxior:ſatis pro tēpore fuerit meminiſſe

[Gaſparinus uicecomes] [Philippus Maria] [Iohāna] [Ruſcones] [Comum] [Iohānes aloyſus] [Franchinus]

Gaſparini uicecomitis parētis tui uiri profecto & generoſi & ſingulari bonitate præditi:q̃ illuſtriſſimo illi pricipi Philippo Mariæ ob icōparabilis ſuas multipliciſq; uirtutes & cariſſimus fuit & piucūdus adeo: ut nihil unq̃ ab eo fruſtra poſtularet. Quid eīm loquar de tua nobiliſſima illa Iahāna matre:quæ præſtātiſſimis Ruſconibus nata q̃ tum alia n̄ nulla oppida tum etiam urbem Comum quōdam tenuere dominatu:in oī pudiciciæ ac prudētiæ gloria nulla ſe geſſit clariſſima fœmina inferiorem. Habes præterea q̃ hic adſunt tū ornatiſſimū eqtem auratū Iohānē aloyſiū tum Frāchinum nō fraterno ſolū ſanguine ſed ēt mirabili caritate cōiunctos:q̃ ut ſunt corpoꝝ magnitudīe ac forma iter oīs mediolanēſes ſpectatiſſimi ita pluribus uirtutibus ac maximis apprime celebrandi ob eaſq; res excellentiſſimo noſtro principi gratiſſimi.

[Agnes] [Antonius marlianus]

Sunt ad hæc tibi in uiuis ſorores tres nō uulgari celebres honeſtate Agnes uiro grauiſſimo eidem ſapientiſſimo & optimo Antonio marliano coniuncta matrimo

nio & Lezadra comitis Francisci turriani uxor:qui qdem ambo itegerrimi sunt prudētissimiq; ducales ædiles:quos uulgo magnos uocāt ducalium itratatū. Est itē soror tertia Margarita nupta ducali aulico aloysio dugnano. Quibus sane sororibꝰ tuis Elisabet pudicissimis,pbatissimisq; debes nulla uirtute cedere.In primisq; meminisse hūc te uiꝶ eē habiturā id quod faustum felix fortunatūq; sit.Theodorum Platum:qui & genere natus est splēdidissimo & parētibus optimis & ipse quoq; ,pbitate eruditiōe eloquentia posterior nemine:siue cum iurecōsultis cōferatur:siue cum philosophis siue cum oratoribus maximisq; uiris i omni genere laudis & gloriæ.Vellem mihi liceret Elisabet ea oīa de tuis laudibus dicere quæ & pulcherrima sunt & uerissima.Sed cum ea sit apud omnes de te fama pudicitiæ prudētiæ probitatis:ut uirginibus omnibus una tu exēplo eē & possis:& debeas:iam tempus me admonet:ut omnem meū orationis cursum i futurum hūc sponsum tuum breuibus cōuertam. Quid aūt de te primum laudem:Theodore plate:uel quid nō laudem potius? Nam quis omnium ē:qui de tuis pulcherrimis maximisq; uirtutibus igenio disciplina certius testimonium uno Francisco philelfo afferre queat: cuius uel admodum adolescens istitutus es disciplinis:& cum ætate,pue ctus:& sapiētia:ab eiusdem te familiaritate & amicitia:nunq̄ alienum te uoluisti? Finxit te natura igenio uigili acri strenuo dextero. Quare non modo quæ recte audires:celeriter tanq̄ præcipiebas:sed permulta quoq; assiduo studio diligentiaq; tua:ex uariis lectiōibus conquisita atq; collecta peride atq; in optimæ quēdam atq; frugiferæ messis aceruum cōgerebas nihil quod uel ineptum esset uel minus luculentum admittens.

Quibus quidem naturæ tuisq; institutis factum est breui : ut nihil quod ad oratoriam attineret:nihil quod philosophiæ grauitatem saperet ignorares.Cum uero itelligeres & pro cōditione temporum:& pro maiorum tuorum gloria legum ciuilisq; iuris sapiētiam oīno tibi esse obeūdam ad hāc te totum tanq̄ i patritā & auitam,possessionem recepisti.Idq; usus & ingenii acrimonia & memoriæ bonitate & cōtinua quadam diligentiq; idustria breui temporis curriculo præstitisti:ut iuriscōsultorum & eruditissimus habereris & inocētissimus.Nec tamē iter hæc studia siquid ocii uenati poteras:id uacuum fluere petiebaris. Sed quod alii plæriq; omnes ad relaxationem & uoluptatis illecebras cōferunt:id tu omne aut ad rerum diuinarum perspicientiam aut ad aliarum disciplinarum cognitionem trāsferebas.Quo factum uidemus:ut omni i laude uersatus existieris.Nec eni te fugiebat duo esse hominum genera alterum doctū & urbanum:alterum indoctum & rusticum:& hoc quidem humanæ præstantiæ q̄ minimam,partem repræsentare:quo de uno uerecundæ locutus ē

Lezadra
Fr. Turrianus comes
Margarita
Aloysius dugnanus
Elisabet
Theodorus platus

Duo hominū genera

hierōnymus īquiens. Sancta quippe rusticitas soli sibi prodest. At alterū
illud lōge ꝓpius uidetur ad diuinam bonitatem accedere: cū nō sibi so-
lū sed uniuerso humano generi natum iure queat iudicari: quod & cōsu
lēdo & monēdo & instituēdo & tuendo sit oībus usui. Et enim cum duæ
sint animi partes: quaꝝ altera rōnem habet: altera caret: i utriusq; ui exi-
mius eē uoluisti. Quapropter uirtutes oīs cōplexus est & cōtemplationis
& actiōis: quo utriusq; felicitatis etiā īter uiuos fieres cumulatissime par-

Plato Solon
Origo domus theodori plati

ticeps. Turpissimum certe iudicās a primis tuis illis maioribus Platone-
q; & solone ulla ex parte degenerare. Platorum enim familiam & priscā
esse & percelebrē satis nobis ōndit ipse unus plato: ab quo plati defluxere
Quis eni audeat negare extitisse platonē philosophorum plane oīum &
maximū & grauissimū. Vt diuini illius ingenii summæq; sapiētiæ cætera
argumēta prætercam: fuit ille omnium philosophoꝝ primus: q & de tri-
nitate & de rebus diuinis ac nostris multo ante humani generis redem-
ptorem q̄ apertissime fuerit piētissimeq; locutus. Qua ipsa re una quanq̄
philosophorum oīum nobilissimus iudicari debet: altius tamen eius est

Platōnis ōrigo
Aristoteles peripateticus
πλατύς
Platys
Codrus
Melanthus
Solon
Nileus
Chlora
Amphion
Nestor
Theodorus platus
Georgius iurisconsultus
Petrus Antonius platus

nobilitas recēsenda. Plato uir fuit atheniēsis Xenocratis academici &
Aristotelis peripatetici doctor. Is suo ꝓprioq; noīe aristocles dictus est. Nā
platonis appellationem aut a pectoris latitudine ab oratione huberiore
deductū putāt πλατύς platys .n. græce latum latine significat. Hu-
ius paternum genus a Codro manauit atheniēsium iustissimo rege me-
lāthi filio: at maternū a Dropide poeta elegātissimo Solonis legūlatoris
fratre. Qui quidem ipsi altius referunt genus suum ī Hileum heroa ne-
ptuni filium ac peliæ fratrem. Ex quo item nileo & chlora amphionis fi-
lia nati sunt filii duodeci: quoꝝ natu minor fuit Nestoris: q ī bello troia-
no sapientia & eloquētia īter græcos cæteris præstitit. Itaq; mirandum
certe nō est: si Theodorus platus huiusmodi ortus genere & ipse iuxta ac
pater Georgius clarissimus ille iurisconsultus legum ciuilisq; iuris sapiē-
tia ē illustris: & Petrus antonius huius frater cū militiæ gloriatū poetica ē
& oratoria laude īsignis. Theodorus .n. ꝓ trāsfusa & ꝓpagata in posteros
ui sollertiaq; naturæ platonem solonaq; repræsentat. At Petrus Antonius
tum nileum illum qui & pilum cōdidit & res gessit maximas: tū amphio
na & dropiden: quos eloquētia reddidit celeberrimos. Vterq; autem bo-
nitate referūt Codrum regē. Is eīm pro iusticia & caritate patria sese ul-
tro morti obiicere non dubitauit. Ea deniq; ratione hi duo frēs ꝓ diuino
prīcipe nostro patriæq; salute si opus esset: uitā ipsam ultro alacriterq; ex
ponerēt: præsertim cum aiaduertant in prīcipis salute patriā salutē eē cō
stitutā. Quam in uno ipo Theodoro omnem maiorum suorum laudem
& gloriam ita liceat reperire ut nullus nobis neq; amphion neq; dropi-

85

des nec etiam nestor sit desyderādus. Nam ad cæteras uirtutes & uersu ualet & oratione soluta adeo: ut quod de nestore apud homerum legimus: ex eius lingua melle dulcior oratio pfluat: adde modestiam facilitatem mansuetudinem comitatem morūq; elegātiam mirifica & inaudita quadam igenii dexteritate prudētiaq; conditam. Quid multis? Ita ipse per sese pollet: ita suo splēdore præclarus est: ut uideatur maiorum etiam claritudini præluxisse. Quid eim sim longior i recēsenda platorum nobilitate: cum non modo in Insubribus: ut uetustiora illa silētio: iam inuoluam: uerumetiam & i placētino ac parmensi solo superioribus temporibus: & in ipa etiam liguria: cuius caput ē Genua lateq; per Italiam nōnulli ex platoꝝ familia uiri magni & prepotētes castella plurima oppidaq; possederint? Quare ne prisca illa curiosius repetētes quæ magis ad rem faciunt: prætereamus: paucis mihi complectendum uidetur: qꝺ & ostēdi omnibus potest: & ipe legi. Extāt enim grauissimæ quædam tabulæ quæ uulgo hac tempestate uocantur publica istrumenta: & æe quidem repertæ in archiuo placētino confectæq; anno a natali christiano uigesimosecūdo supra millesimum. Quibus quidem tabulis perspicue patet fuisse fratres sex ex quodam natos magnifico militaris dignitatis uiro Plato nomine: qui ex plata familia ortus esset ac nobili fœmina Mathodia: q̄ filia foret magnanimi equitis aurati comitisq; lonielli luciani atque his paternum auum extitisse Facinum platum & ipsum equitem auratum: auiam uero probatissimam & nobilem fœminam Domnillam arasmi turriani filiam. Atq; his quoq; in tabulis quæ confectæ sunt hercisćundæ familiæ gratia dilucide apparet fuisse illis platis amplissimum patrimonium & arces permultas atq; oppida: quæ pro suis portionibus singillatim inter eos fratres diuisa sunt. Castellum autem unum nomine platonum iccirco indiuisum atq; commune relictum esse: quoniam platorū familia a diuino illo platone philosopho trahēs originem haberet agnationis suæ perpetuum cognomentum. Cumq; hi sex fratres secundum portiones quæ cuique obtigerant. Alius bononiam. Alius ferrariam. Alius genuam. Alius parmam. Alius Immolam sese contulissent. Antonius platus qui foret ex illis omnibus natu minor: haberetq; portionem suam in Mediolanensi ditione: Mediolanum se recepit: ab quo quidem uno cum cæteri maiores tum illustris & sapientissimus iurecōsultus Georgius platus clarissimi huius sponsi pater profectus est. Quid eni memorem quod est omnibus luce ipsa magis perspicuum: uirum illū grauem atque sapientem Guidetum platum: quem ipe Georgius auum habuit. Fuit enim ille tanta probitate & sapientia: ut nō modo apud Iohānē mariam secūdum mediolanensium ducē iuuenem sane ferocissimū

Insubres
Liguria
Genua
Platus
Mathodia
Loniellus lucianus comes
Facius platus
Domnilla
Arasmus turrianus
Castellum
Guidetus platus
Georgius platus
Iohannes maria dux

primum locum obtinuerit:sed apud eius etiam pr̃em Iohãnem galeaciũ quo nihil uidit ætas illa i omni præstãtiæ genere nec admirabilius nec pfectius:tãto est habitus i honore:ut existimari posset diuinus ille priceps nihil apud se habere uno Guideto plato aut carius aut prætiosius. Itaq3 nõ est mirãdum:si talis ille tantusq3 uir pro suæ pietatis munere ad scãm

Hierosolyma

ciuitatem hierosolymam cũ ornatissimo famulatu nauigauit: quippe q intelligeret honorem omnem huius mũdi inanem esse:ubi diuino uacaret cultu. Quam obrem deuotissime eo profectus ubi uoti sui piẽtissime

Carolus rex

factus est compos:a serenissimo hungariæ rege Carolo apud sacrosanctum sepulchrum ipsum militaribus est ornatus insignibus. Hoc igitur auo Guideto & patre Georgio natus est excellẽtissimus hic iurecõsultus Theodorus & quo de modo uerba feceram Petrus antonius & cum alii

Anastasius platus

fratres tum Anastasius adolescens: qui etiam ipse paternam atq3 aliorũ suorum maioꝝ gloriam egregie imitatur. Nam ipse quoque legali ciuiliq3 sapientiæ ita operam dat:ut suorum æqualium cedat nemini nequa

Solon
Romani
Græcia

quam is quidem solonis qlatonisq3 oblitus:Nam & solonis leges quãto fuerint in honore:uel unum illud est dilucidum argumentũ:quod Romani ipsi rerum domini legatos decem in græciam usque miserint: qui eas ab athenienfibus petitas in urbem ferrent ad suum stabiliendum iu-

Plato

sticia & decorandum imperium:Et Plato quantam præ se laudem ferret legum iusticiæ uniuersæq3 administrationis ciuitatis cum alia permulta eius uolumina eruditissime atq3 sapientissime lucubrata tũ libri decem de republica duodecimq3 de legibus apetrissime declarant. Sed his omnibus omissis quid loquar de materno genere Theodori? quid inquam

Agnes
Maffeus muzanus
Philippus Maria dux

de huius matre pudicissima atq3 optima muliere Agnete Maffei muzani illius filia:qui & senator sapientissimus fuit & ob maximas suas innumerabilisq3 uirtutes Philippo mariæ nobilissimo duci carissimus: Num tantus ille princeps cuius splendidissimum nomen nulla unquam neq3 inuidia nec posteritas obscurabit:tanto fecisset unum maffeum mazanũ nisi omni laude dignum censuisset? Vellem mihi liceret ea omnia in medium referre:quæ ad uera de te laudes attinere intelligo præstantissime

Theodorus platus
Plato

iurisconsulte Theodore plate:quæ quoniam temporis breuitate impedior:ut prætercam:est necesse. Vnum illud certe scio:te unum eẽ inter omnis:qui non tam platus dicendus sis quam plato:utpote qui non modo platonem in oĩ sepientiæ gloria repræsentes:ueꝝ etiam sis idem plato: a quo illustris familia olim tua quæ nunc deprauatione tempoꝝ plata dicitur:platonica fuerit appellata. Sed quoniam me tempus iam admõet: ut ad uerba illa sollemnia qbus tota uis mr̃imonii per uerbũ de præsenti concludit̃:nostra oĩs oratio se conuertat:de his nũc satis atq3 sup.

**Fräciſci philelfi òratiò nuptialis hita in deſpònſaliciis Petri biragi & Eli-
ſabet princiuallis.**

q Vi ſacratiſſimum coniugii uinculum non ſummòpere
laudant excellentiſſimi principes idigni profecto illi mi
hi uideri debent:qui ex ullo hominum numero iudicē
tur:Nam ſi natura fieri uidemus:ut quicquid aut alit̃ aut
ſentit:producat aliquid ſibi ſimile:quo in ſua ſpecie pro-
pagetur:idq; non in cæteris aïalibus ſolum quæ ratione carent:ſed i hær
bis etiam & arboribus quæ ſunt inopes ſenſus:intueri liceat:quid de hu
mano genere dixerimus:ꝙ diuinam imaginem præſe fert? Nonne ad ip
ſum naturæ appetitum diuino quoq; præcepto admeonmur : ut creſca-
mus:ac multiplicemur:terramq; repleamus? Et eſt ſane coniugiũ ut mea
fert opinio:uiri atq; mulieris ſecundum legem ad procreandos liberos
coniunctio. Non enim ad pruriendis libidinis nõ ad titilantis ſenſus nõ
ad oſcœnæ uoluptatis intemperantiam inſtitutum eſt matrimoniũ : ſed
ut pro ratione pro lege pro ſanctimonia nobis ſimiles generemus. Itaq; ĩ
coniugio admodum eſt cauendum non modo:nequid per adulterium
ꝙ impium eſt:ſed ne per laſciuiam quidem ullam quod pecudum eſt ꝓ-
prium:perpetremus. Omnia ſunt a nobis ſecundum uirtutem ac deum
agenda.dicenda.cogitanda. Hæc qui pure caſte innocenterq; ſeruare p-
rexerint.non difficulter triplicia illa bona aſſequentur:quæ dicuntur fi-
dei prolis ſacramenti: Huiuſmodi autem matrimonium tãtum in ſe iu
cunditatis habet:ut nihil in uita poſſit eē felicius. Quod ſi ex ullo unquã
ſperandum fuit:tum ex hoc præſenti fauſto fortunatoque coniugio nõ
modo licet ſperare:ſed ita omnino ſperare:atque ea quæ oculis cernũtur
& in noſtra ſitu ſunt poteſtate. Quis enim ignorat ſponſam ipſam Eliſa-
bet princiuallis lampugnani uiri Clariſſimi atq; optimi Katherinæ ſpinel
læ nobilis & honeſtiſſimæ mulieris filiam ita eſſe ab prima uſq; infantia
educatam:ut ſimul cum lacte uideatur pudiciciam bonitatemque oēm
hauſiſſe? Nam de Petro ſponſo quid attinet multa dicere : quem omnes
ſcimus nemine ſuorum æqualium in omni probitatis genere inferiorem
Et ue longior ſim:quã tempus locuſq; patiatur:Eſt certe Petrus parẽtum
maiorumq; ſuorum q̃ſimillibus : quippe qui natus Antonio birago or-
natiſſimo uiro & Eliſabet ſouica muliere probatiſſima habuit Maffeolũ
p̃num auum:quem præſtantiſſimus dux Philippus ob eximiam erga ſe
fidem ſingularemq; prudentiam præfecit ſuæ uniuerſæ.curiæ magiſtrũ:
quem quidem pulcherrimum & ampliſſimum magiſtratum Maffeolus
ea diligentia & integritate geſſit:ut perinde atq; hæreditarium diuinus

Præceptum di
uinum
Coniugium
Liberi
Libido
Intemperãtia
Lex
Sanctimonia

Matrimõium

Eliſabet
Katherina

Petrus
Antonius bira
gus
Maffeolus
Philippus dux

ille princeps in Antonium eius filium post patris obitũ transtulerit. Quid

Andreas bira-
gus

dicam præterea de huius patruo Andrea birago uiro magnifico & gra-
uissimo: Non ne idem dux Philippus tanti eum semper fecit cum publi
cis tum priuatis in rebus ob ingenii acrimoniam magnitudinemq͡ꝫ con-
silii: ut neminem haberet cariorem: neminem iucũdiorem: neminem cui
plus aut tribueret aut crederet? Apud hunc autem illustrissimum princi
pem nostrum q̃tum semper idẽ Andreas ualuerit: quoad uixit: & aucto-
ritate & gratia & domi & belli ob eam: qua plurimum semper claruit: di-
ligentiam ac fidem: nemo uestrum omnium est: qui nesciat. Quid enim
uager per alienas familias quibus Petrus sponsus affinitate coniunctissi
mus est? Souicos posterulas amideos aduocadros morones uicecomites
ipsosq͡ꝫ lampugnanos: cum inter Biragos tot uiri floruerint ac ẽt nũc flo
reant in omni uirtutis genere: ut si eos numerare uoluero in hac tempo-
ris breuitate: sim non mediocri tædio futurus? At de nobilitate & generis

Elisabet

claritudine pudicissimæ huius sponsæ Elisabet si uerba uoluero pro di-
gnitate facere: non sit mihi huiusmodi breui sermone opus sed prolyxa
oratione uel quam spatiosissimis potius uoluminibus. Nam quæ fami-

Gallia cisalpia

lia est paulo excellentior non mediolani solum sed in hac uniuersa Gal-
lia Cisalpina: quæ non sibi maximo semper duxerit ornamento lampu-
gnanorum affinitates? Quare ut tempori inseruiatur cætera omnia omit
tentes paucis ea percurramus: quæ ad domesticas sponsæ laudes in hu-
iusmodi necessitudinis genere attinent. Nata est Elisabet patre ut modo
dicebatur Princiualle: uiro certe mea sententia: qui & dexteritate ingenii

Fr. sphortia
Blanca maria

& strenuitate magnitudineque animi alteri nemini suæ patriæ concedat
fide autem & obseruantia tanta in excellentissimos nostros pricipes Frã
ciscum sphortiam Blancamque Mariam duo huius temporis splendidis
sima luminaria: quanto esse maior nullo pacto possit. Quid enim memi-

Georgius

nero aut Petrum auum paternum ciuilis pontificiiq͡ꝫ iuris peritissimum
grauissimumque doctorem? aut Georgium illum patruum: cuius ad pa

Bernardus phi
losophus
Baptista
Iohannes an
dreas
Hieronymus
Oldradus
Philippus Ma
ria dux

ternas laudes tanta beniuolentia accessit in hunc diuinum principem:
ut eam non nisi cum uitæ exitu terminarit? Nam & Bernardum philoso
phum ac medicum & Baptistam atq͡ꝫ Iohannem andream uidetis in ui-
uis non uulgari uirtute Iuuenes. Hieronymus etiam ipse patruus quan-
ta modestia humãitateque præstiterit: dum uita frueretur: cognostis om
nes: Sed ut de reliquis ne sim in dicendo lõgior: cõticescam: Nõ ne unus
hic Oldradus lampugnanus magnificus eques auratus ducalisque sena
tor sapientissimus tãto semper ĩ honore est habitus ob eius præclaras sũ
masque uirtutes cum apud Philippum Mariam illum: tum apud hunc
ipsum Franciscum sphortiam socerum generumque duces: ut alterum

habeamus neminem:qui cum hôc unô queat de gloria côntẽnere?Quæ
cum ita ſint:non dubiam nobis omnibus ſpem affertis feliciſſimi coniu
ges Eliſabet lampugnana Petreque birage in omni uos laude ſimilis fo- Eliſabet
re parentum maiorumque ueſtrorum.Reſpondebitis.n.reſpondebitis ꝑ
ſecto genituræ ſæmini:taliſq; uos præſtabitis:ut non minus illis præluxiſ
ſe ꝗ̃ accepiſſe ab illis lucem ſitis iudicandi. Quare quod felix fauſtum
fortunatumq; uobis ſit:iam ad ipſum deſpôſationis munus propius ac-
cedamus.Mediolani.iiii.Idus ſeptembres.M.ccccluiii.

Frãciſci philelfi epithalamion in nuptiis nobilium coniugum Iohannis
antonii ſimonetæ & Margaritæ cottæ.

i Nter humanæ ſocietatis uincula:quibus ratione duce iu-
cunde inter nos uiuimus:nullum profecto neq; iucundi-
us neque utilius eſſe animaduerto:quam quo uir & uxor
mutua caritate inuicem coniunguntur. Scimus enim in
uniuerſa re domeſtica qua cõſtituitur ſæminarium reipu-
blicæ:triplicem eſſe ſocietatem heri & ſerui uiri & uxoris patris & filii: &
id quidem ſecundum triplex ciuitatis adminiſtrandæ genus.Harum ue
ro communionum coniugium quod uocamus:tantam uim in ſe habe
re tantam magnitudinem tantam præſtantiam excellentiſſimi philoſo-
phi tradiderunt:ut inde gradatim ſecundis auſpiciis ad ſummum uſq;
eatur imperium.Vt enim unius egregii uiri principatus & optimatium
præſtat & populi dominatui:ea ratione ſecundum Gregorium Nazian Gregorius na-
zenum:quod exemplo unius dei in cælo regem unum oportet eſſe ĩ ter- zanzenus
ra:eodẽ modo cõiugalis dignitas quæ unius eſt ad unam:reliquas ſocie-
tates antecellit.Itaq; mirãdum certe nõ eſt:ſi deus optimus maximus ab
ipſo uſq; humanæ creatiõis initio cõſtituit iuſſitq; matrimoniũ:cõtinuo
q; adiecit:creſcite ac multiplicamini:& replete terrã.Nõ.n.a Cecrope illo Cecrops
quẽ fabulãtur:nõ ab ægyptiaca ſuperſtitione nõ a Romulo neſcio quo: Aegyptii
eſt huiuſmodi cõiunctionis bonitas aũt ĩtroducta aut excogitata:ſed ab Romulus
ipſo ĩmortali deo:a quo qcquid eſt boni:ad nos peruenit:& ſine quo bõi
eẽ oĩo nihil poteſt.Et quãꝗ̃ maritalis caritas ĩter oĩs ſuauitates eſt ſua na
tura ſuauiſſima:tũc tamẽ fit lõge ſuauior & gratior:ſi qua ratiõe ĩſtituta
eſt:eadem etiam perpetuo ſeruet᷑.Nam procreatiõis gratia matrimoniũ
introductum uidemus & id non hominum magiſꝗ̃ communi quadam
naturæ lege.Sic enim & arbor arborem & ſeges ſegetem & animal ex ſe
aĩal gignit:quod qui diligenter ſecum aĩo uolutarit:oĩ opera diligẽtiaq;
curabit:nequid ĩ maritali præcellẽtia aut agat:aut meditet᷑: ꝗ ab eius de

coro sit alienum. Sanctum inquam & impollutum oportet eē cōiugium
ꝙ ut in omni uita mutua dilectione tueamur: illud nos oportet præce-
ptum assidue meminisse nec uirum habere potestatem sui: nec uxorem
sui eē arbitrii sed utrūq; alteri pari quadam pietate obstrigi. Quid enim
meminero: quæ quantaq; commoda atq; emolumēta ex ipō benecōue-
nieti cōnubio cōsequuntur? cum ii simus ignari ut est prudētis patrisfa-
milias rem quottidie: quātum honestas patitur: augere ita sollertis dili-
gentisq; matronæ eam domi digerere ac tueri. Quare non equidem pos
Iohānes Antonius — sum uobis nō admodum gratulari Iohānes antonii atq; Margarita: qui
diuinum præceptum ac legitimam coniugii sanctionem hoc die ꝙ utri-
Margarita — q; uestrum felix fortunatumq; sit: inituri ꝗrectissime uobis posteritatique
uestræ cōsuluistis facturi uos certe omnia pro uestra uestrorūq; dignita-
te. Nā ut abs te īcipiam castissima: pudicissimaq; puella Margarita: non
potes tuoꝝ parētum nō eē simillima. Siue eni ante oculos tibi ponas no-
Magdaleue — bilissimam & honestissimā matrē tuam Magdalenam Leonatinam siue
Petrus cotta — patrem tuū clarissimū & grauissimū senatorem hūc Petrū cottam: tanto
debes accēdi ꝓbitatis desyderio: ut nisi ꝙ honestum sit & laudabile apd'
omnes: ītelligas tibi eē ī uita ꝓpositū. Nō eim es ignara: ꝗto semꝑ tū uni-
uersarum Cottaꝝ familia tū ornatissimus pater tuus ī splēdore sit hītus.
Nā ut antiqora breuitatis gr̄a cōticescam: nisi uir iudicatus semꝑ esset ꝓ
batissimus pr̄ tuus nunꝗ præstātissimus dux Philippus tāti eū fecisset ꝗ-
diu fuit ī uiuis: neq; illustrissimus hic atq; optimus pīceps nr̄ ordini se-
natorio ascripsisset. Quo fit ut oī tibi cura oī studio oī īdustria annitēdū
sit: ut huius ætas ꝗ ad seniū iā ꝑuenit: ī tua ꝓbitate atq; laude conqescat.
De te uero Iohānes Antoni simoneta nihil eē ītelligo: quod nō ꝗoptime
sibi qsq; debeat polliceri. Es. n. tu oium ꝑmū singl'ari quadā prudētia ꝑdi
tus: ꝗ fit: ut ꝗ te seq oporteat ī mr̄imonii scitate: & ꝗ uitare: nescius eē non
possis. Accedit auūculi huius tui uel pr̄is potius ītegerrimi atq; sūmi se-
Angelus — natoris Angeli simonetæ auctoritas & amplitudo cuius prudētissimis in
stitutis: & uolūtati cū sꝑ parueris: ac peas: hāc oēm quā hēs: tibi gloriā pe
pisti. Quid. n. memorē hoc loco sapiētissimū & eruditissimū uiꝝ ducalē
Cicchus — secretariū ꝯsobrinū tuū Cicchū: q ut affinitate tibi cōiūctissimus ē: ita ma-
ximū adiumētū ad nois claritatē. His sane rōnibus fcm̄ ē: ut supiore tpe
Oldradus — magnificus eq̄s auratus Oldradus lāpugnanus ille cuius nomē illustre ē
unicā filiā quā hēbat: tibi mr̄imōio copulauerit. His ēt rōibus adductus
uir spectatissimus Petrus cotta te sibi generum libenter accepit fisus is
certæ tuæ anteacte uitæ: quam nouit omni ex parte probatissimam esse.
Qua propter tibi opera danda est: ut tantæ de te expectationi nō mō rñ-
deas: sed ēt mirabiliter supes. Aspicis præterea nō obscure: ꝗtum tibi mu-

88

nus ad gloriā ē additum quod humanissimus pričeps noster splēdidissima sublimitatis suæ pñtia cum tot illustribus iclytisq; pricipibus mrimonium hoc honorat futuꝝ is qdem sperās:ut tales e uobis cōiugibus liberi ꝓdeāt:quales. Angelum Petrumq; ē exptus:quorū erga se fidem atq; deuotionem tātā i rebus omibus eē cognouit:ut accedere nihil possit ad summū. Sed ne lōgius nr̄a ꝓtrahatur oro:iam deo duce atq; auctore ad trāfigēdas nuptias ꝓpius accedat.

Frācisci philelfi oratio uuptialis hita in desponsione Magnificæ puellæ Maruciæ & Magnifici equitis aurati Raymundi attenduli.

q Tanti fieri oporteat bene cōueniens matrimonium Magnifici atq; illustres uiri:uel ea rōne probari potest:quod quæ tria maximæ expetūtur i uita:honos utilitas uoluptas eiusmodi uiculo apprime continetur: Nam ut i societate humana nihil ē adulterio turpius:ita cōiugii sanctitate honestius nihil. Quid:quod ex oibus sacramētis qbus bene atq; beate uiuit:hoc uoum dūtaxat diuino ē ore constitutū & id quidem in primis illis parētibus:quibus præceptum est ab omnipotenti deo:ut crescerent:ac multiplicarent:terramq; replerent. In iis sane hominibus laudat cælibatus:qui cōtempta omni carnis coppula angelorum sese quam hominū similis maluerunt. Sed q uitam ciuilem adamāt:nec sibi nec reip. recte consulunt:ubi a connubio abstineāt. Quemadmodum enim uidemus natura fieri:ut quæcunq; uel aluntur uel sentiunt:preducant aliqd simile sui:id quod nō in cæteris animātibus solum intueri licet uerū etiā in stirpibus & hærbis:nonne is fuerit ob oī naturæ lege alienus:qui inter hoies manens nō se hominem eē meminerit? nō quærat p generis propagationem se in terris quoq; reddere immortalem? Legimus apud maiores eam Lycurgi legem plurimum laudari solitam : qua is sanxisset eos omnis q nubere noluissent:tum i Gymnicis ludis a spectaculo arceri: tū etiam affici ignominia:quippe q eos priuatos uoluit eo honore atq; obseruātia:quæ senioribus a iunioribus præstaret. Idq; ob nullam aliam causam:q̄ ut ꝓcreādoꝝ liberoꝝ q̄diligentissimam haberent ratione. Quo etiā factum ē:ut a nemine adolescēs ille repræhēderet:q aduenīēti Dercyllidæ i Theatrum nō modo nō assurrexerit:ac subsellium cesserit: sed adiecerit potius: Nā nec tu mihi o Dercyllida q cessurus eēt genuisti : cū Dercyllidas tamē & uir grauissimus foret:& res maximas suo imperio præclarasq; gesisset: Sed qd aut lycurgi aut multo āte lycurgū Mercurii ac Cecropis:qd dein Romuli de cōiugio istituta conqrimus: quādoqdē

Deus oīpotēs

Lycurgus.

Dercyllidas
Mercurius
Cecrops.

Christus opt. maximus

Christus opt. maximus qui & idem filius dei eēt & deus: tum ī mr̄imonio
nasci noluit: tum iuitatus: ad nuptias eas præsentia sua ornauit: ac iuuit.
Quāta uero utilitas manat q̄ta uoluptas ex cōiugali cōiūctiōe: oēs ī mr̄i-
monio sūt: facile ītelligūt: Nā cōiugali amore nihil ē ꝑfecto mitius nihil
dulcius nihil suauius. Vtilitatis aūt oīa plēa sūt: quæ mr̄imōiali ꝑcimonia
atq; diligētia administrātur. Rectissime igit̄ utriq; uṙum ꝑspectum iudi-

Iulia marucia — Raimundus attendulus

co magnifica uirgo Iulia Marucia & magnifice Raimūde attēdule: quod
p spōsalium iurium sanctimoniam atque splēdorem sitis hodierno die
mutuo caritatis uinculo coppulādi: quo & uobis ipsis posteriq; uṙis quā
saluberrime & maxima uestra cum laude cōsulatis. Nec enim præterire

Tria nuptiaꝵ bona

uos debet tria eē nuptiaꝵ bona mutuam īter cōiuges fidem prolis nō so
lum ꝓcreandæ sed benignæ alēdæ & īgenue atque īnocēter educādæ stu
dium ī primisq; sacramētum: quo impollutū cōnubium & omni suspici-
one uacuum seruat̄: Ita enim uos faciētes & cælesti satisfacietis & mūdi
gloriæ: Nam parētum & maioꝵ uestroꝵ claritas nō parū īcitare uos de-

Iulia — Baldus marucius — Nicolaus tholentinas — Philippus dux — Veneti — Florentini — Romana ecclesia — Iohannes tholentinas

bet ad omne cōiugii officium ac decus. Es tu sane Iulia nata splēdidissi-
mo equite aurato & rerum bellicarum laude celebrādo Baldo Marucio
illius Nicolai tholētinatis filio: cuius illustre nomē nullus unquam dele-
bit iteritus. Vnus enim Nicolaus ille tholētinas talis fuit tātusq; belli dux
ut prīceps ille nobilissimus Philippus Maria & patrem appellare eum cō
sueuerit: & eius fidei suam omnem dicionem administrādam commise-
rit. Hūc etiam Veneti: hūc Elorētini: hūc Romana eccelesia suaꝵ omniū
copiaꝵ imperatorem habuit: Nam de patruo tuo Iohāne tholētinati qui
& præsens ē: & te nō secus amat ac filiam: eo loquor uerecūdius: quod su
as de se laudes nō libēter audit quippe qui ut est omni in re modestissi-
mus: malit haberi & eē laude dignus quam coram laudari. Sed illud sa-
tis ē dilucidum argumētum excellētissimæ suæ summæque probitatis &
sapiētiæ: quod ob multas & maximas res suas fortissime gestas magna-

Franciscus sphortia dux

nimus ille noster & īclytus dux Frāciscus sphortia & hūc sibi generū asci
uit: & magnis copiis præfecit: & ī ordine senatorio locum ornatissimum
obtinere uoluit: & nō secus ac filium & carum habuit & periucūdū sem-
per: dum fuit ī uiuis. Quanti aūt hūc faciat: præstātissimus dux Galeaci-

galeacius dux

us: uidemus oēs. Num q̄squam minus eum admiret̄: quem diuina sapiē
tia tāti prīcipis facit maximi? De te uero Raimūde attādule q̄d multa di

Michael — Italia

cturus sim: qui natus patre Michaele fortissimo illo & laudatissimo belli
duce quem uniuersa ꝓpe Italia ob præclaras suas frequētisque uictorias
habuit ī honore: te omni in re simillimum illi præstas: dignumq; ostēdis
cognatiōe inuictissimi nostri prīcipis. Quæ cū ita sint: aliud nihil restat:
quā ut p uerba illa despōsionis sollēnia ad rē ipsam ꝓpius accedamus.

Frãcisci philelfi oratio habita in connubio magnificæ puellæ Margaritæ arcimboldæ & magnifici equitis aurati Antonii cribelli.

C
Vm inter uæhementissimos ac maximos animi affectus
tanta sit uis amoris Illustrissime princeps præstantissimi
patres matresq; honestissimæ: ut etiam antiquissimus ille Orpheus
poeta Orpheus idemq; theologus cum non dubitauerit
non modo deum asserere: sed primum quoq; deorũ om-
nium post discretum atq; digestum in sua membra chaos: quod nomi- Phanes
nant: apparuisse in cælo: ob idq; phanetis appellationem meruisse: q̃ ni-
hil scilicet sine amore atq; concordia in uniuerso mundo constare firmi-
us aut diucius possit. quid dicemus de sacratissimo ipso amoris uinculo
ac plane indissolubili: quo uiri atq; uxoris animi honestissimo quodam
nexu inuicem uinciuntur? Quod si coniugium prius in cælo fit diuino
iussu ac decreto quodam: quam celebretur in terra: quis ambigat quic- Ihesus
quid ab eo fit: id optimum eẽ oportere? At in primis parentibus matrimo
nium deus ipse omnipotens mirabili caritate istituit. Ad hæc Ihesus clæ-
mentissimus humani generis redemptor tum in coniugio nasci digna-
tus est: tum inuitatus ad nuptias non inuitus uenit: easq; sua præsentia
non solum honestauit sed etiam iuuit. Et q̃q̃ omnis amor delectare plu-
rimum solet: is tamen qui ex bono coniugali pcipitur ac manat: tantam
& tam incredibilem uoluptatem præ se fert: ut nihil in uita possit eẽ iucũ
dius. Ad huiusmodi autem amoris honestatem ac iucunditatem acce-
dit magnitudo utilitatis: quæ quidem tria cum i uniuersa uita expetun
tur tum in amicicia maxime. Nam quam aliam amiciciam huic necessi
tudini caritatique coniugali anteponamus? Non enim coniuges nõ pos
sunt rationem habere & augendæ & conseruandæ rei familiaris cum ob
uniuersam domũ tũ ob liberos pcreatos uel procreãdos: quorũ uitæ di-
gnitatique consulere naturæ etiam ductu impellimur. Erat sanc apud la
cedæmonios iis: qui ad senectutem usque uitam cælibem duxissent per
inde atque proposita quædam ignominiæ nota: quippe qui nihil in po
sterum propagandæ reipublicæ consulere uiderentur. Quo factum est Dercyllides
ut generosi illius adoloscentis dictum in Dercyllidan improbaretur a
nomine. Nam nec tu mihi qui cessurus sit: genuisti. Non enim assurre-
xit dercyllidæ adolescens: neque honorem: quem mors erat a minoribus
præstari grandioribus natu: ei exhibuit. Et quisnam dubitet eum: qui ui-
tam ut uiuat actiuam: infamiæ crimine uacare non posse: ubi sine uxo-

re uixerit:cũ uel diuino præcepto crescere nos semper oportet: ac multiplicari:& quadam naturæ lege gignere nobis similes. Itaqꝫ non absurde uestri uobis parẽtes ut sunt uiri graues & sapiẽtes:nec inutiliter prospexerunt:cum tibi Margarita arcimbolda pulcherrima:pudicissimaqꝫ puella tum item tibi generose adolescens equesqꝫ aurate Antonii cribelle: quos non modo nõ aduersantes:sed quãmodissime obtemperantes uolũtatibus adhortationibusqꝫ paternis hoc laudatissimo & optimo ad procreãdos liberos sacramẽto inuicem uideam cõiugari. Et eĩm reliqua omnia sacramẽta humanæ sunt & inuẽtionis & instituti. Matrimonium uero solus deus ipẽ cõstituit & ĩ primis parẽtibus:quod modo dicebatur: & ĩ delitiarum horto:qui a græcis paradisos dicitur. Igitur non ignorare uos oportet:quæ sint tãti ac tam præclari muneris bona:quæ triplicia uiri sapientissimi eẽ uoluerunt. Nam primum positum est ĩ fide:alterum in prole:tertium in sacramẽto. Et sacramẽto quidem caueetur: ne diuortium fiat:sed omnia quæ ad regendum matrimonium suscipiendosqꝫ liberos attinẽt:sancte ĩnocẽterqꝫ seruentur. Quod autem munus ad prolem spectat:illud esse uolunt:ut & pie suscipit:& alatur benigne: & educetur religiose. Fides uero omnem fugat intemperantiam libidinis:quo uiculi cõiugalis tam in uiro quam in uxore sanctitas pro mutua dilectione perpetuo cõstet. Et ne sim prolixior quam & locus & tempus & personarum postulet dignitas:iis in præsentia prætermissis:quæ ꝑ rei magnitudine per multa dicenda essent:ego uos spectatissimi coniuges monere:hortari:rogare:obsecrare:obtestari non desinam:ut nihil uobis potius ducatis q̃ & dies & noctes habere ante oculos deum:ad quem unum mẽtem omnem cogitatusqꝫ uestros q̃ piẽtissime referatis:quo tan q̃ præsente atqꝫ uidente omnia:nihil omnino neqꝫ agatis neqꝫ dicatis:neqꝫ meditemini nisi castæ & cõtinenter. Sic eĩm omnia erũt uobis optata: atqꝫ felicia. Quod autem secũdo loco uobis arbitror obseruandum: adhibete diligentem operam:ut parẽtibus maioribusqꝫ uestris ornamento laudiqꝫ sitis. Tu eĩm Margarita nata es Nicolao arcimboldo clarissimo iuriscõsulto ac uiro disciplinarum omnium laudatissimarum doctissime erudito cõsilierioqꝫ ducali sapiẽtissimo & optimo. Matre autem ꝓbatissima ac nobili Vrsina canossa. Nam quid ego commemorem tot ac tantos uel paterni uel materni sanguinis nobilissimos magnificosque uiros:palauicinos:rubeos:folianos:torrellos:archensesqꝫ comites:cum ĩ hoc uno Nicolao arcimboldo tanta sit uirtus:tantus splendor:ut cum oĩ antiquitate possit de sapientiæ & itegritatis laude contẽdere? Tu autem Antoni ea cribellorum familia natus es:quæ diuum Guilielmum origine comitem auctorem generis habens non mediolani solum illustris ẽ:

Margarita
Antonius

paradisos

Nicolaus arciboldus

Vrsina

Guilielmus comes

& præpotẽs:ſed ĩ uniuerſam Italiam nõ belli minus quam pacis artibus cognita:quoꝝ ego ſingulorum eximias laudes ſi uelim ſingillatim perſequi:nullam neqꝫ temporis nec loci rationem ſim habiturus.Vt eĩm ſilentio prætercam & Vrbanum tertium ſummum eccleſiæ Romanæ põtificem & alios permultos uel epiſcopos uel belli duces:ad hæc & iuriſconſultos & philoſophos:quibus familia tua eſt iam pridem ſplendidiſſimi celebritatem nominis omnium gẽtium teſtimonio aſſecuta:ſatis tibi ad optimarum actionum imitationem exemplo ſint uel pater tuus uir magnificus Vgolinus comes:uel patrui ipſi duo cũ reuerendiſſimus pontifex nouarieſis Iacobus philippus tum comes Antonius humanitate prudẽtiaqꝫ inſignis.Prætereo eĩm conſulto affines reliquos atqꝫ propinquos tuos:quorum numerus eſt prope ĩfinitus:ne iudicer ꝗ par ſit:i dicẽdo curioſior.Tu uelim ad domeſtica exempla quibus debes ad omne ꝓbitatis generis mirifice iflammari:utaris etiam illa qui ſemper ſoles:bonitate ingenii tui.Fac obſecro:ut quam de tua laude expectationẽ cõcitaſti:hanc nõ minus in hoc fauſto & benecõuenĩeti coniugio:ꝗ in cæteris uitæ partibus ſubſtineas atqꝫ tuearis.Volat eĩm adoleſcẽtia alis pernicibus & oĩs ætatis flos breui momẽto langueſcit.Sola uirtus ſtabilis eſt poſſeſſio ſola incommutabilis:quæ tãetſi ĩ omni uitæ ſtatu eſt utilis: in matrimonio tum maxime neceſſaria.In hoc eĩm reipublicæ ſeminarium cõſtituitur: quod niſi omni uitio uacauerit:nunꝗ ab bonam frugem ſit peruẽturum Sed de his ſatis.Iam ad ea ueniamus:quæ materno ſermone paucis trãſigenda ſunt.Mediolani.vii.Kaľ.Iulias.M.cccc.lviii.

Vrbanus pontifex

Vgolinus comes

Iacobus Philippus eps

Antonius comes

ORATIONES DIVERSAE.

FRANCISCI PHILELFI ORATIO AD PIVM SECVNDVM Ponti.maxi.habita Mantuæ in publico uniuerſaliqꝫ Conſiſtorio pro Duce Franciſco Sphortia die Martis quartodecimo Kaľ.octobres.M.ccccl viii

c VM ESSEM PATER BEATISSIME NOMINE Atqꝫ iuſſu humaniſſimi prĩcipis huius mei Frãciſci ſphortiæ ĩclyti Mediolanenſium ducis apud ſanctitatem tuam ĩ tãto hoc & tam florẽti ſplẽdidiſſimoqꝫ cœtu uerba facturus de rebus maximis & clariſſimis & cum neceſſariis tũ xpianis oĩbus nõ mediocriter cõducturis:nõ poteram equidem nõ ſubuereri:ne idem mihi accideret:quod grauiſſimis ac ſummis & oratoribus & philoſophis uſu aliquando ueniſſe tradit̃.Nã & L.craſſus cum paternã ulturus iniuriã apud.Qu.Maximũ foret aduerſus.Gn.

Exordium

Fr. ſphortia dux

L.craſſus

Qu.maximus

Gn.carbo

Tyrtamus theophrastus
Athenienses
Demosthenes
Philippus rex
Alexāder
M.Tull.cicero
T.annius milo

carbonem cām acturus:ne uerbū quidem potuit emittere. Et Tyrtamus cognomēto Theophrastus pauca admodum uerba apud Atheniensem populum dicturus obmutuit. Demosthenes uero talis ille tātusq; orator apud Philippum regem Alexandri patrem orationē habiturus idem est passus. Nam quid dixero de eloquētissimo uiro eruditissimoq; philosopho. M. Tullio Cicerone? Nō ne in causa illa nobilissima Titi annii milonis fortissimi uiri & optime de se meriti ita expalluit: ita tremuit: ita defecit: ut ineptius nunq̄ orauerit? Hæc igitur mecum repetens pater beatissime animoq; uolutans tum huius loci ornatissimi amplitudinem atq; maiestatem: tum incredibilem tuam diuinamq; sapiētiam merito optimoq; iure expauescebam: nequid incipienti mihi: quod nollem accideret. Sed iam ne plane recreat: ac reficit mitissimi tui istius uultus atque animi facilitas singularisq; illa benignitas: quam nuper in urbe Roma coram ipse de te expertus maiore cum fiducia ad dicendum uenio.

Roma

Narratio

Vt ad rem propius accedam: hic optimus prīceps meus ut ē sanctitatis tuæ: & sacri huius collegii cardinalium uniuersæq; Romanæ ecclesiæ obseruātissimus: cum uideret: quanto cum studio & diligentia & labore icumberes ad uidicandam xp̄ianam rempublicam: ex atrocissima & teterrima seruitute turcorum ī pristinam suam & libertatem & dignitatem: idignum profecto & iniquum a se factum iri existimasset: si abs te tantopere perhumaniterq; accersitus ad cōstitam diem minus ip̄e: quamprimū uenisset in pulcherrimum hūc perillustremq; cōuentum tot uenerabiliū patrum & dominorum & principum. Intelligebat enim ī tanto rerum discrimine quo tota religio nostra fluctuat: celeritate plurima opus esse: ne dum præstolando consultandoq; serius tempus teritur: diui Petri nauicula ante naufragio obruatur: quam tabernaculo fuerit rudētibusq; munita. Itaq; posthabitis omninoq; prætermissis cæteris negociis suis omnibus quæ circa noui prīcipatus sui administrationem ī tantis huius nostræ tumescētis fluctuātisq; Italiæ procellis atque tempestatibus: neq; parua nec leuia esse possunt: ecce ut uides: nō inuitus paruit salutiferis admonitionibus & sanctissimis iussis tuis: quippe qui ut est uir non minus studiosus religionis & pietatis quam & ingenti animo & cōsilio: animaduertebat te pontificem maximum & sanctissimum non sine causa ī tanto itineris labore & īfirmitate corporis: & apostolico illo solio Mantuam cōcessisse: & uniuersos xp̄ianæ fidei prīcipes ac reges consultandi ferendæq; opis gratia īstanti necessitati litteris ac nūciis cōuocasse.

Petrus ap̄ls

Mantua

Confirmatio & cōfutatio

Nam quid magis decet xp̄ianum hominem quam non modo pecunias atq; uires suas pro illius nomine gloriaq; offerre sed etiam semetipsum si opus fue

rit:deuouere:qui ut ipsi uita frueremur æterna:cum e domino seruus fieri tũ crudelissime & per omne ignominiæ genus mori uoluit. Oh diuinã illam clæmentiam. Oh liberalitatem & munificẽtiam obstupẽdam. Tu pro nobis xp̃e optime maxime:quo illius originalis delicti & perpetuæ culpæ reos inexpiabili facinore liberares pudẽdam acerbissimãq; mortem nõ solum non recusasti:sed ultro etiam atq; perlibenter depoposcisti Nos autem ita simus impudentes:ita igrati:ita mentis ac sensus inopes: ut facultates nostras atq; uitam ipsam si sit opus:quam a te uno gratis acceptimus: in tanta tui nominis iactura & contumelia tibi repetenti reddere dubitemus? Absit a regibus & pricipibus xp̃ianis tantum dedecus tantum opprobrium tantum nefas. Quid enim reliqui pricipes sint facturi pater beatissime:quorum opes ac uires maiores formidabilioresq; sunt:quãdo unus hic Frãciscus sphortia ne dilectissimis quidem & fratribus & filiis parcere decreuerit:modo possit aliquam opem salutemq; afferre huic salutifero pientissimoq; operi? Nouit certe princeps prudentissimus nos esse natos nõ nobis solis:sed bonis omnibus: sed toti fidei xp̃ianæ. sed immortali deo xp̃o Ihesu redemptori nostro cuius inocẽtẽ & sanctissimam ciuitatem pati ludibrio esse diritati immanitatiq; turcorum turpissimum est & dedecorosum in primis. Eo enim omnis idignitas ducenda est indignior:quo ab indignioribus infertur hominibus: si homines quidem potius quam afferate prorsus & truculentissimæ quædam bælluæ Turci sunt appellandi:cum nihil in se humanitatis habeãt præter hominis figuram & eam sane ob flagiciosissimam turpitudinis fœditatem deprauatam ac nequam. Quis unus omnium turcos ignoret fugitiuos esse scytarum seruos eosq; pastores:qui ex ergastulis illius uasti & in hospitabilis montis Caucasi cum in persida ac Mediam latrocinatum descẽdissent:nullũq; certum incolerent domicilium præter obsoleta lustra & horrẽtes syluarum latebras:primum Iustiniani temporibus ad hellespontum usque clandestinis insidiis impetum facientes: eodem ductore & collatrone perditissimo Bocchano urbem oppulentissimam Bosphorum repentina ui captam diripuerũt. Deide ubi laxius ut homines humiles abiectique negliguntur:contemnunturque:imperante constantinopoli Alexio comneno tantum rebus suis incrementum fures ob scuritissimi continuis latrociniis attulerunt: nam quid non consequatur assiduitas? Vt iam auderent aperto etiam marte cum imperio illo orientali de principatu contendere. Vsu enim fieri quottidie uidemus: ut quo quis humiliore ignobilioreque natus genere fortunæ ĩpudentia usus fuerit: eo se arrogantiorem insolentiorem superbiorem præstet. Et ne sim ĩ re minime iucũda narrãdo prolyxior:ubi turci p

Xp̃s Ihesus

Turci

Scythæ

Caucasus

Persis

Iustinianus ĩperator

Hellespontus

Bocchanus

Bosphorus urbs

Cõstãtiopolis

Alexius cõnenus imperator

Theodorus ca tacuzenus
Iohãnes impe rator
Mysia asiatica
Thracia
Callipolis
Hellespontus
Horcanes
Amorathus
Triballi serui
Lazarus
Baisetes
Thessalia
Boetia
Constãtinopo lis
Nicopolis
Sigismundus rex
Galli
christus Ihesus
Thomyris tã berlanus

Theodorum cãtacuzenum: qui Iohãnem palæologum ut pupillũ & generum impius circũscriptor patrito auitoq; regno fraudarat: ex asiatica Mysia in thraciam callipoli ad hellespõtum tradita perinde atq; socii sũt traducti: nũc socerum nũc generum Horcane ductore fallentes: ut sũt ad omne improbitatis genus procliues atq; anhælantes: breui temporis curriculo magna ex parte thracia occupata: duce Amoratho Horcanis filio in triballos: qui nũc serui appellant: irruere: Quo in loco ubi magna utrique cæde iam perpetrata Amoratus a Lazaro strenuo atq; fortissimo triballorum duce: qui se pro patria immaculatam hostiam deuouens cum duodecim intrepidis commilitonibus in castra ipsa ĩtra crudelissimi sceleratissimique tyranni tentorium impetum fecerat: multis uulneribus cõfossus occidit. Huic ubi Baisetes filius successisset non re minus fulmen quam nomine: id enim Baisetes turcorum lingua significat: non solum thessalia christianis & Boetia est erepta: sed ipsa etiam noua Roma Constantinopolis ita uallata & pressa diuturna obsidione oppugnationibus que continuis & tremendis: ut profligato iam ad Nicopolin Sigismũdo rege hungariæ cum tanto & tam rebus omnibus ornatissimo exercitu fortium uirorum ad trecentamillia post internicionem tãtæ Gallorum nobilitatis post ludibripsam & barbaram ac spurcissimam cõtumelism tot principum tot ducum post iam prope extinctum christianum & nomen & cultum ni repente Christus Ihesus qui se de inimicis suis cum inimicis item suis ulcisci dignatus est. Thomyrin massagetam cognomẽto taberlanum quoniam pede altero esset claudus: cum inumerabili firmissimoq; misisset exercitu: ipsa inquam noua Roma constantinopolis ex illo usq; tempore & capta ui esset & uersa ĩ prædam. At noluit tum deus omnipotẽs tãtam paci ĩdignitatem: quin potius perspicue omnibus gentibus declarauit frustra esse humanos cogitatus omnis qui diuino carent auxilio. Victus ẽ igitur & captus illico a Thomyride tamberlano fulmineus ille & horribilis Baisetes nulla pugna nulla cõcussione hastarũ nulla ensium uibratione sine ullo prorsus sagiptarum iactu: Nam ante uniuersus Baisetæ exercitus fugæ turpissimæ terga dedit: quam descensum esset in aciem. Oh mirabilem dei prouidentiam. Oh incomprensibilem immensamq; potentiam. Oh caritatem: qua nos complecteris: infinitam. Et nos miseri nondum respicimus? non respicimus? captus igitur & nõ multo post obtruncatus per multam contumeliam ille tam potens tam elatus tam formidabilis Baisetes cum nõ nullos filios reliquisset: cæteris demum deinceps omnibus per Sultanum fratrem strangulatis arquus neruo ex quo postea cyricis dictus ẽ: solue hic sultanus cyricis in tyrranida successit nihilo quidem minus quam Baisetes pater christia

Sultanus turcus
Cyricis

nis perniciosus. Nam & Mysos qui citra Danubium sedent: & ultra Danubium Balacchos & Moldauiam subiugauit: adiecitq;: quicquid mari ægeo Ionioq; adiacet præter solam pellopōnesum ad illiricos usq;. Qui posteaquam animam efflasset: secutus est Amorathus filius ob amorathum proauum ita nominatus. Is omnium primum post strangulatum Mustapham fratrem urbem cōstantinopolin permagno & acerrimo munitus exercitu obsedit mēsibus tribus: oppugnauitq; fortissime: quo tempore illic me cōtinebam disciplinæ græcæ cōsequendæ gratia: quam ubi nequisset expugnare: agro igni ferroq; uastato abiit adortus Thessalonicam in macedonia: quæ turcorum metu Venetis se dediderat. Hanc posteaquam dies tris continuos oppugnat: tandem expugnat: agitque ī prædam. Murum Isthmi qui pellopōnesum per continētem ab ægeo ad ionium pelagus tutabatur: cum cepisset per incolarum proditionem: solo æquauit inde abacta ingēti præda. Qui ubi sæpenumero pugnasset cum hungaris & id quidem infeliciter: demum ubi apud Barnam cum iisdem hungaris manum cōseruisset: essetq; unius Iohānis Vaiuodæ clarissimi belli ducis calliditate summaq; uirtute superatus atq; ingēti cum cæde in fugam uersus: factum est subito audacia atq; animositate regis Vladislai: ut e uicto uictor euaserit hungaris cūctis nō tam fugatis quam per subitam animorum cōsternationem ob intolerabilem dolorem quē ex interempto rege animo cōceperant: ultro fugientibus. In qua quidem christianorum fuga illud uulnus uel maximum nomini christiano infixum est: quod Iulianum cæsarinum sanctæ crucis cardinalem uirum uero dignum Romana ecclesia hūgari frustra a fuga reuocantem crudelissime trucidarūt. Amorathum autem hunc nō multis post annis maiores calamitates ī christianum populum ærumnasq; mollietem peropportunæ mors e medio sustulit relicto Mahometo filio uno certe omnium qui sunt: fuerūt: futuriq; sunt: impurissimo adolescēte & omni immanitate immaniore. De hoc autem tetro diroq; portēto de hoc īquam tam truculēto tam sæuo tam horrēdo tam funesto prodigio quid dicēdum qd sentiēdum quid tenēdum sit: nescio. Illud certe scio nemiem unquam alterum ex omni hominum memoria extitisse: qui breui adeo tempore tāta trepidatiōe atq; terrore uniuersum prope terrarum orbem affecerit. Et ne id quidem mirum. Quas eim calamitates unus hic alter impius & abominabilis mahometus tam paucis annis xp̄iano populo ītulit? Nobilissimum illud oriētalis imperii emporium Nouam Romam Cōstātinopolin: heu miseram nostram īfelicemq; tempestatem: num latissimi illi altissimiq; muri crassissimæq; turres: quæ singulæ munitissimas arces repræsentabant: cum uiderentur omni adamante solidiores: num ulla

Mysi
Danubium
Balacchi
Moldauia
Aegeum mare
Ionium mare
Pellopōnesus
Illarici
Thessalonica
Macedonia
Veneti
Isthmus
Hungari
Barna
Iohānis uaiuoda
Vladislaus rex
Iulianus cæsarinus cardialis
Mahometus tyrānus
Noua roma
Cōstantinopolis

hominum aut ĩgenia aut uires tutari potuerunt: quo minus a turcis ca-
ptum & immiserabilem ac luctuosissimam prædã uersum omnibus gen
Pellopõnesus — tibus sit exemplo nihil esse nobis superbiẽdum? Nõne paulopost Pello-
Triballi — põnesus eodem tacta fulmine periit? Quid enim Triballos quid Illirico
Illiryci — rum quid Dalmatiæ reliquias commemorem: quos omnis assiduis icur
Dalmatia — sionibus & incendiis præmit: ac perdit idem nefarrium abominabileque
monstrum? Verum quid triballos memini? Hos enim Mahometus iam
Pãnonii — omnis ægit in erumnosissimam seruitutem. Nunc ultimo exitio panno-
Spẽdorobus — niis imminet. Eoq̃ faciliorem sperat de iis uictoriam: quod Spendorobũ
triballorum emporium expeditum per danubium transitum in Hunga-
ros præbet. Hungari uero ipsi etsi sunt tum animorum ferocia: tum robo
re corporum pæritiaq̃ bellandi aduersus turcos aptissimi: tamen quia in
testinis seditionibus assidue inter se digladiãtur: sunt ad rem tantam tã-
q̃ necessariam imbeciliores. Quo fit: ut nisi propediem a cæteris xp̄ia-
nis principibus eorum imminẽti: extremoq̃ periculo succurratur: indu-
bitato sint perituri. Illius autẽ populosissimi regni bellicosissimiq̃ euer-
sio: quod omen deus auertat: quantam sit cladem cunctis xp̄ianis illatu-
ra: quis est tam rerum inscius: qui ignoret? Expergiscimini ergo: exper-
Cõclusiõ parti — giscimini tãdem principes & populi xp̄iani: ferte periclitãtibus auxilium
cularis — ferte Christo Ihesu: ferte uobis ipsis: ferte filiis uxoribusq̃ uestris. Nolite
pati per deum immortalem: nolite pati tantam pestem tãtam perniciem
aduersus xp̄ianam rempublicam diutius inualescere: icrudescere debac
chari. An ignoratis fore: ut subiugatis hũgaris: qui nobis clipeo sunt &
muro: continuo uobis sit de uestra & libertate & gloria saluteq̃ pugnan-
L. Brutus — dum? Laudatur a uiris sapiẽtibus & L. Brutus & Manlius Torquatus:
Mãlius torqua — quod proprios filios uirgis cæsos securi percuti uissernt ducti illi quidẽ
tus — ut aiunt: alter disciplina rei militaris alter salute patr æ. Laudatur Curti-
Curtius — us: quod se in profundissimum terræ Hyatum illum periturus præcipi-
Decii tres — tãt: quo metu mortis patriam solueret. Laudãtur tres decii pater & filius
ac nepos: quod in extremis reipublicæ periculis sese deinceps pro patria
deuouerint. Laudatur. M. Attilius regulus: qui ut fidem hosti seruaret ad
M. attilius re- — acerbissimos corporis cruciatus ad dedecorosissimam contumeliam: ad
gulus — indubitatam mortem redire nõ dubitarit. Laudãtur inquam: Laudãtur
cum alii multi tum phileni & Codrus: qui honestam mortem turpi uitæ
Phileni — ingẽti animo præferre pertulerint. At hos omnis qua ratione ductos ar-
Codrus rex — bitremur? Alia nempe nulla: nisi ut umbratilem & inanem huius sæcu
li gloriam uel mortui uiderentur assecuti. Nos autem qui ad huius ui
tæ celebrem gloriam æternam quoque atq̃ cælestem gloriam simus asse

cuturi: cunctabimur diutius obuiam ire pulcherrimis gloriosissimisque triumphis. Iam tandem felicissima signa in barbaram turcorum illam & abiectam seruilemq; nationem tollenda sunt te auctore & duce atque uexillifero pontifex Maxime pientissime Pie secunde: qui christi uices in terris gerens omnia pro animi tui magnitudine & incomparabili sapientia diuinaque uirtute cōstitues: geres: moderabere: perficies. Quis adeo sit a fide christiana alienus: quis ita abhorrens ab omni humanitate: qs tam suis rebus sibique aduersus: qui in re tam pia tam necessaria tā laudabili tam utili beatitudini tuæ parere subterfugiat. atque nolit uitam suam si sit opus: deo offerre: quo tanto dedecore amarissimoque flagello christiana respublica liberetur. Nam qđ ad Franciscum sphortiam mediolanēsium ducem principem meum attinet: hic eo consilio abs te accersitus eo animo huc uenit: ut omnia sit pro tua & sacrosanctæ romanæ ecclesiæ uolūtate: iussuq; facturus. Non modo enim & uniuersam tibi substantiam & exercitum suum omnem pollicetur ad hanc rem tantam: tā sanctam tam deo hominibusque acceptam sed fratres etiam ac filios: p̄sertim cum non ambigat cæteros quoque principes regesq; christianos idem siugulos pro sua facultate facturos. Ac multo sane alacrius & libentius ipsemet præstantissimus princeps meus: ut est inuicto & excelso animo religionique deditissimus & sanctitatis tuæ obseruantissimus in tam præclarum tamq; salutiferam expeditionem proficisceretur: si p Italicarum rerum conditionem ei liceret.

Conclusio generalis

Fr. sphortia dux

Francisci philelfi ad uiros Papienses oratio congratulatoria de creatione Iacobi Borrhomæi Vitaliani comitis. f. ad dignitatem & gradum episcopalem.

Exordium

n ON POSSVM EQuidem Viri papienses & uos cæteri Patres amplissimi non uæhementissime uobis ecclesiæque uestræ gratulari: quod eum tandem pontificem estis adepti: cui ad decus & ad gloriam nihil est: quod deesse insigne queat. Videtis enim diuina benignitate eum uobis contigisse episcopum Iacobum istum Borrhomæum præsentem hic coramq; astantem: quem eē magno splendore præditum: magna doctrina magna fide: magna religione non fama uaria: aut dubia. Sed longo usu: & multiplici experientia didiceritis. Quæ dum mecum ipse consydero: tum uobis gratulor: quibus cupio eē quamoptime: tum

mihi gaudeo: cui secũde res uestræ omnes nõ letæ esse nõ debent: Nam pristina illa uestra maximaq; merita quibus hic iampridem docẽs & pu plice sum a uobis & priuatim ornatus: nullus unquam obliuionis interi tus e memoria mihi deleat. Quare cum noua hæc & peroptata præsen tis põtificis creatio communem mihi uobiscum uoluptatem afferat: quã tum hodierno die ab immortali deo nobis bonum oblatum sit: breui sal tem oratione recẽsendum existimo. Cum papiensis põtificatus sedes annos complusculos iam uacaret: & ingens competitorum numerus ma ximis opibus & studiis ad tãtæ dignitatis fastigium niteretur: idque per sæpe frustra temptatum eẽt: quippe quod nõ humani sed diuini potius fauoris opisq; indigeret: prospexit opportune Christus optimus maxi mus huic rerum difficultati: qui nõ quod ipsi uolumus: sed quod nobis optimum fore nouerit: multo ante deliberat. Itaq; eodem fere tempore & christianissimus princeps noster philippus Maria Anglus & summus pontifex Eugenius: qui Christum in terris gerit: uterq; ueluti diuino quo dam afflati numine Iacobum borrhomæum reliquis omnibus reiectis ac repudiatis competitoribus: nihil tale neque petẽtem nec cogitantem eadem mẽte communiq; cõsensu episcopatui papiensi præesse uoluerũt Quæ quidem res triplicia mihi bona illa uidetur esse complexa: quæ ad bene beateque uidẽdum maxime expetunť. honestatem. utilitatem. iucũ ditatem. Harum autem pulcherrimarum laudum cãpum quoniã nõ tam prolyxe disserere: quam attingere paucis tempus iubet: & si cupiebã ita dicendo explicare: ut non modo fruges & fructus omnis feracitati hu bertatiq; respõderet: sed nihil omnino relinquerem aut desertum aut in cultum: oratione metiar expedita magis & circunscripta quam ambienti & locupleti. Et ut eodem prosequar ordine: quo proposui: quoniã ho nestum id duciť: quod uirtute constat: quid honestius papiensi episcopa tui quid pulchrius quid illustrius cõtingere potuerit: quam quod eum si bi põtificem uidet oblatum: cuius uirtutes & multæ sint & singulares in primis? Cum enim ueluti duo quedam itinera quorum altero se ituros altero peruenturos ad diuinam illam & incommutabilem bo nitatem arbitrãtur: mortalium animis sint proposita scientia atq; sapi entia: ita in utroq; Iacobus borrhomæus uel ab ineunte usq; ætate uersa tus est & agendo & contemplando: ut ne grandioribus quidem natu ui ris eruditissimis & eisdem religiosissimis unquam cesserit: Nam cum sci ret quibus præcepuis in hac temporalis uitæ fragilitate exerceri se oppor teret: omnium primum ita semper temperantiam coluit: ut nullis cupi ditatibus uictus: nullis uoluptatum illecebris labefactatus: id assiduis su is laboribus laudatissimisq; operibus effecerit: ut nihil sibi facilius sit ni

Narratio

Christus op. Max.

Philppus Mari a anglus Eugenius

Diuio trimẽbris
Honostas
Vtilitas
Iacunditas

Cõfirmatio .i. & cõfutatio

Scientia
Sapientia
Actio
Contemplatio
De scientiæ p̱tibus
Temperantia

hil usitatius nihil antiquius uita sobria & pudica. Quod cum in omni aetatis cursu tum in adolescentia difficillimum factu sit: id magno nobis argumento esse debet hunc diuino quodam munere facillime adeo potuisse tam indomitas atque effraenatas corporis baelluas uinclis iugoque rationis obtemperantes sibi & obsequētes reddere. In iis autem domandis subiugādisque nō fortitudinis minus quam temperantiae & moderationis adminiculis usus est: quibus nixus omnes blādientium appetitionum insidias atq; irruptiones nō modo constantissime sustinuit: sed etiā acerrime fudit: ac prostrauit. Non. n. est inscius probatissimus hic pontifex eum qui pestiferis animi perturbationibus liber non sit: omni turpitudini seruire. Nec ullum esse iniusticiae genus: cui alacri animo non occurrat: non pareat: nō se penitus dedat Quare omni ope atq; opera semper studuit: ac studet: ut nihil agat: nec meditetur: nec cogitet quicquam quod a iusticia sit aequitateq; alienum. Nec id iusticiae munus ducit: ut lacessenti cuiquam noceatur: quippe quod cum feris cōmune sit: quae uix cuiquam nocent: nisi fuerint lacessitae: Sed prohibere iniuriam: & prodesse omnibus in media iusticia situm putat: Nam prudentiam quae ꝑpter uarios casus inopinatosq; rerum euētus uix senectuti omnino conceditᷣ ita callet: ac tenet: ut nihil usquam in humanis actionibus accidere posse uideatur: quod uel cōsultando uel gerendo aut icognitum sibi aut minus prouisum futurum sit. Prudentiae autem omne & iusticiae & fortitudinis temperantiaeq; officium nō ad aures popularis: sed ad dei gloriā semper refert. Humanos enim fauores omnis ita admittēdos arbitratᷣ: quoad huic itineri: quod aditum parat ad deum: impedimento esse non possint: Nam has omnes uirtutes quibus gentilitas gloriatur: non tam propter se censet expetendas: quam quod sapientiae: quae sola perducit in caeleste spectaculum: ueluti proscaenia quaedam sint. Itaq; maxime omnium pietatem colit: Quid enim diuino cultu agere potest aut melius aut pulchrius? Nam si id est bonorum omnium maximum: ad quod reliqua bona omnia quae ducuntur: referri oporteat: deum ipsum duntaxat nostram esse felicitatem siquis ignorat: omnem uim boni naturamq; ignoret. Felicitatem autem omnes uolunt: quam qui norint: ꝑpauci sūt; Non enim in hisce terrenis sordibus ac coeno hominis bonum collocatum est. Id omne caelitus est petendum. Inferiora haec omnia & infirma sunt & instabilia & caduca. Quod uero & incommutabile est & summū & sempiternum bonum: sola nobis sapientia pollicetur: quae ita rerum calestium ueritatem diligenter inquirit: atq; contemplatur: ut non prius conquiescat: quam ad diuinum splendorem illum usq; peruenerit. In huiusmodi inq̄ sapientiae lumine sese intuens Iacobus borrhomeus liquido

Fortitudo

Iniusticia

Prudentia

Sapientia

Pietas

perspicit nihil esse humano generi præstabilibus nihil magis optandum q̄ omnes suas & actiones & cogitatus referre ad deum: qui solus colēdus sit & omni religionis & fidei sinceritate unice uenerandus. Sed quoniā de honestatis parte locuti sumus: iam ad utilitatis rationem nostra tendat oratio: Nam quanquam id solum est utile: quod sit honestum: cuiusmodi tamen alia quædam separatim utilitas ex hoc pontifice sit in papiensem episcopatum & in uos item uniuersos emanatura: breuiter cōplectar. Latere uos id nō puto: quod est etiam peregrinis luce ut ita dixerim: clarius: consuesse plærosq; pontifices superioribus iampridem temporibus papiensem ecclesiam permagnis detrimentis afficere: alios quoniā essent inopes: alios quoniam expleri nō possent: Quare cum hi nollent pecuniis abstinere: nequirent autem illi parcere: se utrique perniciosos in rem ecclesiasticam præstiterunt. Nihil autem huiusmodi esse de præsenti pontifice uerēdum tum eius probatissimi mores docent: tum paternæ diuitiæ ac splēdor. Nam quopacto aliena uł auferat uel surripiat: qui ultro sua beneficentissimeque conferre sit solitus? An estis obliti: quanta liberalitate semper sit usus Iacobus borrhomæus: & cum apud uos ingenuis artibus studeret annos nō nullos: & cum paucis ante mensibus hoc ipso in loco pōtificii iuris insignibus quampulcherrime ornaretur? Quis enim omnium dici queat: qui ullo uel humanitatis uel facilitatis uel benignitatis & munificentiæ genere cum hoc uno sit conferendus? Quod si & adolescens & abbas nihil sibi laudabilius esse censebat quam benefacere quam æqui & boni nosse tuerique rationem quid nūc iudicandū est de uiro plane sapienti religiosissimoque episcopo? Atqui huius pater uir magnificus & illustris Vitalianus comes iis facultatibus atq; opibus fraetus est: ut magni putet interesse ad decus & ad laudem suam: si omēs semper intelligant suos quosque aliis nullis quam paternis & suis locupetatos esse diuitiis. Quod quidem cum aliis permultis in rebus tum in sacris templis apparatuque diuino quottidie ostendit non coniecturis & argumentis quod facere nō nulli solent, qui uideri quam esse malunt liberales ac benefici: sed magnis muneribus magnisque impensis. An fortasse nescimus diui Barnabæ mōasterium cui noster hic amplissimus pōtifex in hāc usq; diem sua maxima cum laude abbas præfuit: quanta primum inopia mendicitateque premeretur? Non fundi omnes prædia omnia ædes omnes superiorum abbatum uel auaricia uel negligentia fœnore rapinisque perierant? Non hæc omnia uidemus unius Vitaliani pergrandi auro singularique industria nō modo recuperata restitutaque monasterio sed ita amplificata & in cumulum aucta: ut nunquam eius

Cōfirmatio .ii. & cōfutatio

Vitalianus cōmes

Diui barnabæ monasterium

census aut maior fuerit:aut expeditior aut liberior?Est enim comes Vitalianus pro suo ingenti animo eodemque regali non minus splendidissimis moribus præstantissimisque uirtutibus quam fortunis ornatissimis & maximis.Quare quicquid habet:Tantum autem:habet:quantum alius in Italia unus nemo:id omne cum bõis habet commune:Nam quod in bonis & claros homines beneficium confert:id nõ tam dare quam accipere existimat. Itaque mirari neminem decet:si in huius quidem unius hominis uita tanta est apud diuum principem nostrum auctoritas tãtum consilium tanta fides:ut non tam oret:quam exoret omnia. Quæ certe res quanto etiam uobis omnibus usui sit futura:licet uel me reticẽte cognoscere. Tertius locus erat iucunditatis:quæ quanta esse debeat:non solum ex honestatis utilitatisque ratione æstimari oportet:sed ex ipsa quoque ui propria & natura iucunditatis. Triplex esse bonum in animo contemplationis actionis iucunditatis:quam eandem uoluptatis nomine appellant:& alii plures inclyti excellentissimique philosophi & Aristoteles locupletissimus testis est.De sapientia & uirtute antea percurrimus.De tertio autem bono nõ pluribus transigamus quam rei atque temporis ratio postulat.Per multi sunt:qui uoluptatem uitio dent:hi nomen magis nescio quo pacto quam rem ipsam fallaciter expendentes. Sed uoluptatem quam ipse honestiore uerbo si quẽ forte uoluptatis nomen offendat:iocunditatem nomino quippe quæ & mente & sensum iuuet:quanti fieri conueniat: perspicue docet christiana etiam ueritas. Quod enim præmium nobis aliud est futurum uigiliarum laborumque nostrorum:quos plurimos & maximos ad sinceritatem fidei & dies obimus & noctes:quam peremne quoddam & infinitum gaudium: quo in uidenda coramque contemplanda ineffabili dei essentia & animo & corpore quãiucundissime perfruemur?Nam si quis eiusmodi uoluptatem statuat:quam Sardanapalus ille rex assyriorum aut Smindyrides sybarites secutus dicitur:hic non multum differat a pecude.Sed nos eam uoluptatem ponimus:qua bene institutus animus & in hac uita fruitur: & in illa perfruitur.Huiusmodi autem uoluptatem uos capturos uiri papienses ex præsentia & consuetudine huius uestri pontificis non sum nescius:Cum enim perspexeritis humanissimi huius patris suauitatem: uitæ integritatem singularem modestiam morum sanctimoniam lenitatem grauitatem isignem expressamque probitatem:qui uos plurimum & monẽdo & hortãdo & docẽdo & cõsulãdo & subueniẽdo iuuerit:nõ poteritis affici nõ mira iucũditate. Quæ cũ ita sint recte uobis lætãdũ sentio:q tãlẽ sacerdotẽ ecclesiæ uestræ præfectũ eẽ uideatis:qualẽ post illa pria tẽpo

Cõfirmatio .iii & cõfutatio
Triplex animi bonum
Contrmplatio
Actio
Iucũditas
Aristoteles
Voluptas
Vñ iucũditas
Sardanapalus
Smidyrides
Peroratio

Syrus

ra diui Syri:in cuius hoc sacratissimo templo hæc a nobis habetur oratio:alterum nunq̃ ullum habueritis.Habetis inquam eum episcopum:q & sciētia rerum temporalium nemini agendo cōcedat:& sapiētia cultuq; diuino:uiris etiam religiosissimis antecellat. Tantam uero sit uobis utilitatem iucūditatemq; allaturus:quātum a plærisq; superioribus pontificibus & detrimēti fuerit & ægritudinis importatum.Tu autem pater amplissime Iacobe pōtifex ages omnia geresq; pro ingenio & cōsuetudine tua hoc ē ingenue inocenter moderate abstinenter castæ pudice contincter.Omnia ad religionem refert oīa ad pietatem.Expectationē quā de tua præstanti isigniq; uirtute apud omnes mirabiliter cōcitasti : hanc para nō modo ut sustineas atq; tuearis:sed amplifices etiam:ac exupes.

Eugenius

Respōde Eugenii de te iudicio respōde opinioni pricipes nostri:q te quoniam bonæ spei adolescēs uidereris:decimonono ætatis anno abbatem esse uoluit:& hoc tempore nōdum natum annos octo &uigiti:quia cum ætate simul bonitate processeris:ad episcopalem dignitatem amplitudinēq; promouit:eo(ut mea fert opinio)animo ac mente:ut ad maiorē laudis atq; honoris gradum auspiciis suis:ductuq; peruenias: si nō te minorem gesseris episcopū : quam fuisti abbas.Meminerisq; eo tibi maiorem necessitatem additam ad uirtutis & nominis claritudinem quo non infimo aliquo & humili genere natus es:sed Vitaliano patre:qui nō modo

Vitaliāi unde
Vitalianus rex
Iustinus rex
Diua Iustina
Antenor
Attila
Totila
Gotthi
Pataulum
Venetia
Vitalianus

maiorum splēdore sed multo etiam magis suis laudibus ac meritis: & illustrem se omnibus & admirādum reddiderit.Nam quāquam Vitalianorum familia nobilitatis & originis suæ Vitalianū regem Iustini regis filium & diuæ Iustinæ patrem qui ex Antenoris troiani posteritate fluxisse traditur:auctorem memorat:& nōnulli post hunc reges ad Attilæ usque humorum & Totilæ illius in christianos flagelli gotthorumq; procellas Pataui Venetiæq; regni successionem gessere:deinde tamen ut res humanæ plæræque omnes labiles caducæque sunt paulatim præclarum illud & præpotēs Vitalianorum nomē simul cum opibus & fortuna extenuatum in id calamitatis iciderat:ut nō lōge abesset ab iteritu.Itaq; diuina quadam ope immortaliq; beneficio Vitalianus hic splendidissimus Pater tuus quasi sol quispiam Vitalianis omnibus iam prope obscuratis tempestiue illuxit:qui noctem late omnia occupantem suis radiis tolleret : incubantibusque tenebris altius fulgens serenitatem lucemque i ferret.

Cicero

Quare quod in suam laudem Cicero iactare aliquando consueuit : maioribus se suis præluxisse : id de se Vitalianus iure profiteri meritoque possit. Igitur non mediocris tibi opera danda est : ut quod perpulchre facis & laute tui patris uiri optimi & hominis magnifici dissimilis nō sis.Nō eni minor ei i te uno spes reposita eē debet q̃

in fratre tuo uiro clarissimo Philippo ipo borrhomæo paternæ gloriæ atque uirtutis æmulo & repositam uidemus & constitutam. Voluta præterea tecum animo: quantum munus susceperis: qui & sis & nomineris Episcopus: Quoquidem nomine idcirco ab homero iuterdum hectora honoris gratia appellatum inuenimus: quod & rex esset: & speculator: & tutor: & altor. Rege igitur etiam tu Christi hunc opimum & amplissimũ gregem tuæ fidei & tutelæ commissum pro tua integritate & excellenti iusticia diligenter ac sedulo. Quid agendum obseruandumque sit: & dies tecum speculare & noctes. Bonos omnis quam studiosissime tuere: constantissimeque defende. Qui se flagitii & facinoris quam probitatis maluerint pietatisq; participes: digna censuræ ultione compescendos cura. Hæc si pro tua singulari grauitate atque uirtute feceris: nõ modo pulcherrimo tuo nomini & muneri satisfacies: sed omnipotenti etiam deo te gratissimum reddes & cunctis hominibus acceptissimum.

Philippus borrhomæus

Episcopus qd significet

Christus

M.ccccxlvi. septimo Kal. octobres papiæ:

Canzon morale di Francisco philelfo a dio omnipotente in commendatione & raccommendatione dil Ill. principe Philippo maria anglo a lintrata dil uescoue di pauta Iacobo borrhomæo.

f

Ignor che pur di nulla fatthai iltuto
I ciel col solo insieme e lauree stelle
Tra laltre cose belle
Che prodecesti p tua gratia e duono
Sel mio iudicio. e. buono:
Non mi par la minor ne di men frutto:
Che un tal lume al mondo habbi produtto:
Il qual si aduanza di uirtu e di honore
I prencipi e gli re e ciaschun sire
Per le sue opre mire:
Come fa il sole o mostra il suo splendore
Tra gli specchi piu chiari
Di lethereo pol: o son men rari
I lampeggianti lumi el gran fulgore.
Queste quel gran signore:
Che per mare e per terra e il piu nomato:
Chalchunaltro: che sia in uita pregiato

Quando la terra sforzandosi uolle
Produr di se il glorioso parto:
Premendo ciaschunarto
Acioche non nasciesse cosa molle
Ma dura e fiera e folle
Partori di giganti il grieue stuolo
Per dare affanno e duolo
Achi laueua brugiata e pria somersa.
Ma gioue per sentita la sciocheza
Ela uana baldeza
Di lorgogliosa terra: hebbe dispersa
In brieue spatio lira
Digliabbattuti corpi: in cui saggira
La diuina uendetta in lor riuersa.
Ben fu punita e persa
La terrena audatia el uan consiglio:
Che uolle icōtra il ciel drizar suo artiglio

Ma il cielo in cui mahgior saper se stende
Per sua gloria monstrar con uero effetto
Quanthauea dentro al petto:
Tutto per humilta col uiso chino
Al sommo amor diuino
Nulla occoltando scuoure: o piu facēde
Dimandando merze: il perche prende.
Giusta licenza e gratia al parto occolto
Di darci quello triumphal monarcha:
Il cui intelletto uarcha
Tutti li sensi humani: peroche tolto
Dal celo: oue piu alto
Labitacol diuin lempyreo smalto
Donque il sydereo globo in se racolto
Partori il nobil uolto
Di philippo Maria anglo possente
Pregio & honor di tutta humana gente.

Heroica statura in costui sorge
Celestial saper ingegno & arte
E come gioue e Marte

Sempre in piacere e tranquillo riposo,
Estato glorioso
Se regge.e serba.e degna pena porge
A suoi nimici:qualunque saccorge
Hauer cuor di gigante a se rubello:
Cosi a tutto prouede il mio sir giusto
E comel buono augusto
Igiusti exalta e deprieme ognom fello
E sol per pace hauere
Sostene ogni fatigha al suo potere:
Amando il seruo come car fratello.
Qual Cleobis qual Tello
Non.e.remunerato di suoi affanni:
Sien di costui infiniti igiorni e glianni.

Alegrar donque o popolo pauese
Col cuor giocondo e con lauista lieta
Te puoi:quando tal pieta
Vedi il tuo sire il tuo padre benegno
Hauer di te:che degno
Tha giodicato in cui lui sia cortese:
Vedere ben puoi:sel duca milanese
Ama la tua quiete il ben.la pace:
Quando di tal pastor tha honorato:
Il cui ingegno.e.ornato
Di doctrina e uirtu e fede uerace.
Figliol dil suo buon seruo
Conte Vitalian:cogni suo neruo
Metter per glisuoi amici mai li spiace.
Qual donque.e.quel che tace:
Che meco isieme al somo dio non facia
Per costui preghi con le stese braccia?

Omnipotente dio
Che tutto uedi.e regi.e ben gouerni:
Per gli tuoi imperii eterni
Con humilta te supplicamo tutti:
Che serui.e guardi il nostro signor pio
O dolce signor mio

Per quegli amari e saporiti frutti
Morendo e risorgendo
Riceuoti da te uero missia
Sol per ristuor di nostra colpa hauēdo
Pieta di noi che essendo:
Il delitto impunito
Ciaschunera nel suo ben far perito.
Degnati il tuo Philippo Anglo Maria
Guardarlo dogni inciampo e sorte ria

Eodē anno & die & loco

Francisci philelfi oratio de laudibus Lazari scarāpi epī ad cōmenses.

Lazarus scarā pus

Institucti mihi uiri commēses uerba apud uos facere cum de episcopali dignitate tum de ipo uestro episcopo Lazaro scarāpo: quē præsentem hic corāq; uidetis: haud equidē facile dixerim: uter maior dicēdi labor de dignitate ne an de homine sit oblatus. Vtraq; sane res tanta est & tam nobilis tam magnifica tam excellens: ut uix ulla ingenii ui: ulla orationis copia uideatur esse cōtenta. Scimus enim ut hic primum aggrediar: ab heroicis usq; temporibus eodem episcopum esse nomine regēq; appellatū: id quod apud Homerum de hectore licet animaduerti. Et ne id quidem absurdum. Quid eim aliud Episcopus significat apud græcos: quam inspectorem: speculatorem: custodem: cōsultorēq;: & ultorem: ac ppositi cōpotem? Rex enim omnia diligenter inspicit: omnia prouidet: quæ ad tutandum regnum & amplificandum attinēt: suis præmiis bonos psequs: ac dignis animaduersionibus malos afficiens. Et quoniam nihil agit incōsulto: nihil imprudēter: quicquid pposuit efficit. Hæc eadem certe mēs idem animus episcopo in ecclesiam esse debet: & eo studiosior atq; propensior: quo humanæ res cūcte ne cum minima quidem alicuius diuinæ rei particula cōferri possunt. Enimuero quis fidelis atq; doctus xpi anus minus nouit a xpo optimo maximo esse episcopos quasi reges suis ecclesiis īstitutos. Ipse enim cum adhuc esset i terris manum apostolis suis imponens eos ordinauit episcopos: iussitq; ut irent i mundum uniuersum: & omni creaturæ euāgelium prædicarent ac dicerent regnum cæleste appropinquasse. Ad hæc ut curarent: sanarētq; infirmos: mortuos suscitarent: mundarēt leprosos: dæmonas eiicerent: permītaq; alia i suo nomine facerent: quæ naturæ diuinæ sunt: non humanæ. Ihesus inq̄ salua-

Episcopus & Rex
Homerus.
Hector
Episcopus qd Græci

Euangelium

58

tor noster huiusmodi præsules instituit: id quod Apostolus paulus spiritui sancto ascribens ait. Attendite uobis & uniuerso gregi: in quem uos spiritus scus posuit episcopos regere ecclesiam Iesu christi. Atq; talium sacerdotum tanta est amplitudo & ita sublimis gradus: ut eos angelorum nomine i Apocalipsi appellatos inueniamus. Accipimus enim episcopũ munus a primis inde tpibus illud in catholicis ecclesiis extitisse: ut pplos docerẽt: ipsisq; ea annũciarẽt: q̃ ad gloriam pertinẽt sempiternam. Quare cũ in apocalipsi iubentur angeli pœnitentiam agere: nõ de iis sermo ẽ angelis: qui & in corporei sunt: & quorum alteri ob efferatam ingratitudinem peruicaceq; superbiam æternis suppliciis sunt addicti: alteri humiles & accepti memores beneficii longe absunt a terrena contagione: sed de hominibus potius: q q̃diu in uita sunt: obnoxii sunt peccato. Nec eim episcopi qui humani quidam sunt angeli: quoniam diuina præcepta ac redemptoris nostri Christi Ihesu uolũtatem nũciant: sine peccato eẽ ullo pacto possunt. Atqui põtifex ipse quem præcipui honoris cã summũ uulgo appellamus: aliud quicq̃ nihil habet egregium: quã quod episcopi est proprium. Quis enim est alius summus põtifex quam ecclesiæ Romanæ episcopus? Et singularum quidem urbium episcopi dici pontifices & possunt & consuerunt: qui quãquam in suis ecclesiis sunt maximi ac summi: eo tamen minus dicũtur: ut quem cæteris pontificibus lex præesse uoluit: is honorificẽtiore epitheto ornaretur. Sed quoniam paucis ostendimus eundem eẽ in ecclesia dei episcopum: quem & regem & angelum uocamus: reliquum est: ut de hoc ipso Lazaro scarampo: qui felici quodam diuinoq; auspicio episcopus uobis contigit: non quæ dici laudando possent: sed quæ non dici iniustum sit: breui oratione perstringamus. Vidi plerũq; nonnullos qui cum maxime student aliquem laudare: eas potissimum laudes cõquirunt & consectantur: quæ alieni sunt iuris: nec præstari a nobis possunt. Nam patria & parentes: quæq; alia uel fortunæ uel corporis siue bona siue commoda sint dicenda quamcunq; merentur laudem: propterea scilicet mærentur: quod iis moderate prudenterq; utamur: quãdiu adsunt. Fragilia enim & caduca sunt: nec i nostra potestate posita. Aliud profecto nihil præter uirtutem & rationem afferre possumus: quo de certi quicquam habeamus magnũq; polliceri. Bona animi nostra sunt: quæ fortunæ omni contempto impetu nullam uim morbi nullam temporum mutabilitatem nullum ĩcommodorum turbinem contremiscũt. Itaq; uera omnis ac perfecta laus posita est: & collocata i sola animi præstantia. Quid eim memorem Lazarum episcopum esse nationem ligurem: familia uero scarampum. At Ligures i Italia quales sint: qualesq; semper fuerint: nemo sane rerũ paulo peritior

Paulus apl's

Angeli Apocalipsis

Ligures

h

ignorat.Nam ut tempori obsequns silentio prætercam:quæ præclara quã
q; permulta facinora tempestate nostra ligures sæpe gesserint:& nũc etiã
gerant:tradũt nobiles nõnulli rerum scriptores tum latini tum græci ab-
Aborigines
origines extitisse:qui maiore ex parte imperitarent Italiæ:cum ĩ eam tro
Italia
iani primum uenissent ænea duce.Aborigines uero alios nullos eẽ quã
Troiani
ligures:ita nominatos:quod montani sint populi.Horos eĩm græce mõ-
Aeneas
tem significat.Nam liguria prope tota mõtuosa est & ardua ob idq; ge-
nus hominum acre atq; bellicosum. Inter ligures autem scarampi pro
ceres semper habiti sunt illustres:& id quidem in omni laudis ac probi-
tatis genere.Quot iurecõsulti:quot in omni doctrina magnitudine eru-
ditissimi & eloquentissimi uiri:quot equites aurati e scaramporum fami
lia prodiere? Quid eĩm repetam in præsentia priscum illum & iclytum
auctorem huius generis ac nominis scarampum:qui ex Aragonum re-
Italia
gia in Italiam profectus post res splendidissime gestas in liguria cõsedit:
cum floruerit semper scaramporum domus & fortissimis belli ducibus:
& religiosissimis plærisq; atq; amplissimis nobilissimarum Vrbium pon-
tificibus.Itaq; mirandum non est:si scarampis proceribus cum præstan-
tissimis prope omnibus primariisq; familiis non ligurum & Insubriũ mo
do:sed totius huius galliæ cisalpinæ affinitas ac summa necessitudo cõ-
Ligures
tracta est.Omitto reliquas clientelas amicitias uires facultates:qbus sca-
Insubres
rampi proceres plurimum pollent.Prætereo consulto ĩ medium afferre
Gallia cisalpia
uel Antonium huius auum:uel Rainaldum patrem.quorũ uirtus & do-
mi & foris tanta est habita & tam celebris:ut eorum nomen nulla sit anti
Antonius
quitas deletura.Satis enim hic unus Lazarus episcopus superque est:qui
Rainaldus
omnem de se laudem queat profiteri.Non is ꝑfecto est Lazarus:qui suũ
Lazarus
iactet clarissimum genus:qui aliena laudet:cum semper studuerit non
aliũde sed ex sese ipso potius deoq; pendere. Nam quid de hoc tã san-
cto & sapienti præsulæ uestro Viri comẽses primum ducamus laudandũ
Num eximiam formæ bonitatem?Quæ tanti fieri in principibus consue
Priamus
uit:ut non dubitauerit tragicus ille de Priamo loquẽs ita affirmare.Pria
mi quidem species meretur imperium.Quod si materia sequitur formã
natura:quis ambigat animi præstantiæ debere corporis excellentiã oẽm
respondere? At fit sæpe malo hominum more:ut naturæ probitas depra
uetur.Eo igitur maiore admiratiõe dignus ẽ Antisthes hic uester:quod
omnia fit semper natura duce pro animi ratione non minus feliciter cõ
secutus:quam diligentissime secutus. Omnem inquam corporis di-

gnitatem omne robur:omnem ualitudinem cum animi sanitate:& ui: atque pulchritudine cõformauit. Quare cum intelligeret ad tantam naturæ bonitatem accedere opportere bonam quandam præstantemq; doctrinam:hanc tanto studio:tanta industria:tanta diligentia est amplexus: ut non diuina poetica:non regina humanarum rerum oratoria: nõ optimarum omnium artium procreatice philosophia contentus sese penitus sacrorum librorum lectioni Theologiæque dediderit.quibus in rebus tantum ualet:ut omnium opinionem superarit.Nec sibi aliud quicquam boni proposuit unquam i uniuersa uita: q̃ quod ipsa ueritas quæ solus est deus:definierit. Nam per huiusmodi sapientiæ genus se facile assecuturum existimabat quod uerum & incommutabile atq; sempiternum foret. Quid enim uerecundos eius memorem continentissimosq; mores:cum nulla sit omnino uirtutis pars:cuius assidua consuetudine priuatum se uoluerit? Præ cæteris autem iusticiam atq; pietatem præcipua quadam cura & ueneratione prosequitur. Solebant prisci illi gentilesq; philosophi qui dicuntur: uirtutem sequi non tam uirtutis gratia:quam ut inanem hominum gloriam uenarentur. Itaque studebant: quod est simulationis proprium: magis uideri boni quam esse.

Theologia — Iusticia — Pietas — Gentiles philosophi

Omnes eorum uigilie atque peregrinationes qui septem existimati sunt sapientes in græcia: referebantur ad humanæ gloriæ nebulam. Idem stoici: idem Academici:& peripatetici:reliquique socratici faciebant. Quæ nam mens uel pythagoræ samio: uel agrigentino Empedocli fuerit: tum illius auratum femur: tum huius inhiatum ætnæ præcipitatio dilucide declarat. Nam Romani quod aut pro patria se deuouerint:aut filios interemerint: aut tot tantosq; labores exanclarint: uel acerbissimos cruciatus mortesque pertulerint: quid aliud quam nominis immortalitatem apud homines affectabant? Non enim ullam ii sibi omnes: si recte uelimus iudicare: certam uirtutem expressamque proponebant: sed adumbratam quandam ac fucatam uirtutis imaginem. Nam uera & indubitata uirtus suis nixa hærensque radicibus nihil habet supra se maius nihil præclarius nihil preciosius: quod aut bonum aut expetendum censeri oporteat. Quo fit: ut solus deus ea sit: atque sola uirtus: a qua tanquam abundantissimo & peremni atque inexhausto totius uirtutis fonte nostri omnes & cogitatus & actiones debent emanare eoq; referri. Nec enim in terris ulla est hominis gloria præter eam:quæ cum cælesti gloria sit coniuncta. Qua

Sapiẽtes — Stoici — Academici — Peripatetici — Socratici — Pithagoras — Empedocles — Aetna — Romani — Virtus

Lazarus scarā-
pus

re cum Lazarus scarampus ab usqꝫ pueto ī eō se uirtutis genere accurate ac summo cum studio exercuisset: quod ī agēdo uersatur: mox ieūte ado lescētia ad ueritatis perspiciētiam animum cōuertit. Intelligebat eīm generosus adolescēs īferiora hæc oīa & mutabilia esse & obnoxia iterituī. Sola ea quæ ī cælo diuīaqꝫ sunt: nulli casui subiecta esse: planeqꝫ sempiterna. Itaqꝫ ab assidua exercitatiōe sciæ ad sapiētiæ studium sese cōferēs: tātum ea ī re breui tempore profecit: ut cum maxima sui nomīs claritudie iuris pōtificii ornaretur īsignibus. Et q̄m nosset nō idcirco discēdum esse ut quæ pulcherrima optimaque sunt: sciamus dūtaxat: sed multo etiam magis: ut secūdum ea: quæ didicimus: operemur: quicquid egregii & cōspicui tot laboribus & lucubratiōibus suis per disciplinam fuerat assecutus: id ita usu quottidiano sibi fecit familiare: ut oībus ambiguum redderit: utra præstātior iudicādus esset actiōis ne laude an cōtemplatiōis. Vtraqꝫ certe uæhemēter excellit: adeo ut nemini cōtēdēdi secum ī hac oī gallia spem reliquerit tāta est eius dicēdi facūdia: tāta legum & sacrorum canonum memoria: tāta rerum uariarum & laudatissimarum ī dissere ndo subtilitas. Mirari ergo neminem decet: si ī tot ac tātis & externis &

Pius pont.

suis bonis Lazarus Scarampus est a summo pōtifice Pio cæteris omibus in electiōe comēsis episcopatus sine ulla cōtrouersia prælatus: qui & multi & grauissimi uiri nō mediocri iter se cōtentione ad id splēdidissimi muneris ferebātur. Nō enim erat ignarus pater sapiētissimus nemīem oportere aliis præesse ī ecclesia dei: qui sit ullo genere laudis iis īferior: quibus

Fr. sphortia

præest. Accedebat ad rem quod nō sine causa tāti hūc fieri itelligebat: a præstātissimo pricipe nostro Frācisco sphortia: cuius animi magnitudo: cuius splēdor īgenii: cuius tāta est uirtus: ut omni pœne antiquitati uideatur anteponēdus. Quid enim humanissimus prīceps noster hūc minus diligat: minus amet: quem norit nō modo esse obseruātissimum sui rerumque suarum sed plane talem: quem oīs honos & oīs dignitatis gradus debeat cupere atque exoptare? Quamobrem ut & pricipi nostro quā optime de se merito gratificaretur pater beatissimus: & ecclesiæ uestræ ui

Comēses
Lazarus eps

ri Comēses cōsuleret saluberrime: hūc uobis Lazarum delegit episcopū: qui & uobis ānunciaret: quæ dei sunt: & eam doctrīam traderet: quæ ad uestræ salutis atquæ cælestis gloriæ rationem attinet. Vestrum igitur munus erit: ut hūc cum omni fide ac pietate audiatis: & eius ītegerrimis paternisque institutis diligentissime obtemperetis: si cupitis uobis atque uestris omnibus bene & perbeate consultum iri. Habetis enim præsulem eruditum. eloquentem. sobrium. pudicum. facilem. benignum. affabilem omni præditum humanitatis officio. omni bonitate insignem: cuius admonitionibus parere honorificum est. Tu autem pater amplissime etsi

60

minime uereor fore:ut omnia regas atq; administres moderate & sapienter:tamen pro mea erga te obseruantia non desinam dignationem tuã monere:hortari:obsecrare:ut cogites etiam atq; etiam:quãtam simul cũ hoc ipso augusto episcopatus fastigio molem subis:cum sit episcopus nõ minus operis atq; honeris q̃ honoris nomen. Quid eĩm aliud in ecclesia est episcopus quam rex in Christo Ihesu? Exerce igitur officium regium. Quid enim inter regem atq; tyrannum iterest? Illud nempe secundum Aristotelẽ: quod tyrãnus:ut est cõis quidam bonis omnibus: teterrimusq; hostis:omnia refert ad utilitatem cõmodumq; suum. At rex quasi animus reipubli. quoniam omnia sibi cum ciuitate ducit eẽ communia: nihil sibi priuatim quærit:nihil uult:nihil admittit:quod idem cũctis ciuibus non sit ueluti proprium. Ita etiam tibi faciundum censeo. Cura:quæ sunt ecclesiæ. Huic uni stude. Huic inuigila. Ad huius emolumentum & dignitatem cogitatus tui omnes referẽdi sunt. Ita enim præesse debes ut prosis:quibus te præesse uoluit deus. Pasce oues meas:præcepit dominus. Quod uni Christus iussit episcopo:id esse & tibi & episcopis cæteris iussum existimato. Qui eĩm rex in ecclesia & angelus diceris: gere etiam te pastorem. Neq; id tibi turpe ducendum est: cum nobilissimus poeta homerus appellet etiam Agomemnona sæpenumero pastorem populorum. Vt enim pastor ouibus suis a lupo metuens ex aliqua specula oculis attentissimis lustrat circunquaq; omnia:nequid detrimenti per ĩsidiatorem suum ĩportetur:ita etiã tibi acerrimo ĩgenio iterũ atq; iterũ speculãdum est: ne frustra sis nominatus speculator hoc est Episcopus. Nam qđ sit diligentis pastoris officium Ihesus ipse docet ĩ Euãgelio:cum ait se eẽ pastorem bonum & non mercenarium:qui cum pastor non sit is: cuius sunt oues propriæ:cum primum uiderit lupum uenientem:illas dimittit ac fugit. Lupo relictis ouibus rapiendis dispgendisq;. At pastorem bonũ cuius sunt oues:facere secus omnia. Nam quia nouit eas sua interesse: ne animam quidem suam pro illis ponere uereri. Inspice igit' quam accuratissime omnia:quæcũq; sint ecclesiæ commensi conductura:nullum detractans laborem:nullũue uitæ quidem periculum reformidans. Nam sicut nihil est ut inquit Ambrosius:Episcopo excellentius:sic nihil miserabilius:si oues sibi commissas neglexerit. Pasce igitur oues Christi. Earum saluti prospice : quibus custos quibus speculator es datus. Quod si tu illa omnipotentis dei:quam sub prophetæ Ezechielis persona episcopo ipsi quid obseruandum sit:præcipiunt:uerba quæque consyderaueris:nunquam errabis. Speculatorem inquit dedi te domui Israel. Audiens ergo sermonem ex ore meo annũciabis eis ex me. Si autem

Rex
Tyrannus
Aristoteles
Deus
Ihesus
Ambrosius
Ezechielis
Israel

uideris gladium uenientem:& tu non annunciaueris:ut reuertatur im-
pius & a uia sua:ipse quidem in iniquitate sua morietur:sanguinem ue-
ro eius de manibus tuis requiram.Si autem annunciaueris: & ille non
fuerit reuersus:morietur ipse quidem ī iniquitate sua.Sed tu animam tu-
am liberasti.Satis enim tuo officio pater integerrime fungaris: si populo
Dominus — Commensi ac reliquæ tuæ ecclesiæ:quæ iussit dominus pro singulari tua
eruditione annūciaueris:si quæcūq; ad animarum salutem pertinēt: gra
uiter eloquenterq; docueris:si operam quantum in te fuerit:dederis: ne
relicto calle cælestis patriæ in miseriam deruant sempiternam. Ad quæ
quidem omnia quoniam liquido ac perspicue animaduerto tua te spon
te mirifice incitatum:nihil est:quod oratione sim longior. Noui enim i
nocentiam tuam. Noui sanctimoniam uitæ. Noui magnitudinem &
altitudinem animi. Noui prudentiam & consilium. Noui iusticiam.
Noui pietatem. Nunc exprome:quæso:recōditos thesauros tuos iustos
non pecuniarum:quibus unus omnium liberalissimus es: sed sapientiæ
cæterarumq; uirtutum:quibus es omnibus admirandus.Scis eum fidei:
Comum — & religioni tuæ populum esse prouidentia diuina commissum: quo
Mediolanum — uix alius in uniuersa Gallia cisalpina est nobilior:utpote quod ab eadē
Bergomum — olim Gallorum gente Comum est conditum:a qua & Mediolanum &
Brixia — Bergomum & Brixiam Veronamq; & Tridentum aliasq; nonnullas ur-
Verona — bis clarissimas ac maximas prisci rerum gestarum scriptores conditas
Tridentum — tradidere.

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Francisco philelfo Comi in ec
clesia Cathedrali. xvi. Kalendas decembres anno a Natali Christiano
millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Francisci philelfi oratio pro Theodoro plato Iureconsulto.

f

Verat profecto æquum & ab omnibus mea sententia pla-
ne concedendum Illustrissimi principes & uos reliqui pa-
tres grauissimi:ut qui in dicendi acie miles haberi possem
non modo ueteranus:sed iam omnino emeritus huiusmo
di omni oratorio munere uacarem in tanta præsertim do-
ctissimorum & eloquentissimorum hominum repub. Est enim hoc of-
ficium iuuentutis:& robustioris cuiusdam feruentiorisque ætatis. Non
ingenio dumtaxat ad orandum non eruditione: non exercitatione est
opus:sed facili quadam atque expedita linguæ mobilitate:& in celerita-

61

te uerborum uoce tum clara & sublimi tum sonora & piucūda. Quare si qua mihi ad dicendum adiumenta: uel natura uel disciplina uel industria attulisset: quæ tamen corporis sunt non animi: hæc in homine secūdum & sexagesimum annum iam nato non esse eadem quæ in iuuenæ fuerunt: & ipse intelligo: & alium fugere puto neminem. Itaq; si de laudibus huius præstantis & perdocti adolescentis. Theodori plati cum pauca breui oratione perstrinxero minus fortassis aliqua ex parte satisfaciā expectationi de me uestræ: erit mansuetudinis uestræ: atque sapientiæ: id quicquid deterius fuerit non tam negligentiæ a qua semper omnium maxime unus aborrui q̄ ætati ipsi ascribere. Namque hoc omne quicquid ē oneris potius quā honoris non tā adiui q̄ admisi: quippe q neque Theodoro ipsi deesse poterā: quo tempore uirtutis studiiq; sui pulcherrimis donaretur insignibus: qui eēt a me antea institutus oratoriis socraticisque ornatus neq; huius patri clarissimo & sapientissimo iurisconsulto Georgio plato de me persæpe quāoptime merito i tanta eius lætitia obsequi nō debebam. Sed quoniam hæc oīs laudatio a legū ac Iuris & ciuilis & pōtificii sapientia proficiscit pauca primum de initiis ꝓgressuq; huius rei in mediū referam. Qui primus leges inter mortales iuenerit isti tueritq; iudicia nō eadem oium est opio. Hebrei hunc Mosen fuisset uolunt. Atheniēses Cecropa. Argiui Phoroneum: a cuius noie forum nō minus commode acceptū reor q̄ ob eam rem ita noiatū quod eo lites cōtrouersiæq; ferātur. Cretenses Minoa atq; Rhadamantum Lacedæmonii lycurgum. Aegyptii Mercurium nili filiū cui uulcanus successit i regnum. Persæ uero zeroastrē. Nam latini quo i legibus ferendis: quo iuniores extiterunt eo cæteris hoibus in hoc doctrinæ genere mirifice oibus præstiterunt. Quod aūt ad Mosen attinet: hunc alii legūlatorem: ut philo iudæus ē locupletissimus testis: alii sacrarū legum iterpr ætem prodidere. Claruitq; eadem tēpestate apud suos qua cecrops apud Atheniēses: quos cecropidas ab ipsius & conditoris & legumlatoris nomine appellatos esse constant. Et id quidem annis a mundi creatione tribus millibus sex cētis quinquaginta. Et Phoroneum qui inacho natus regnauit argis secundus annos circiter trecentos postea legibus argiuos ac iudiciis munisse. Nam Rhadamantum & huius fratrem Minoa qui Ganymedem rapuit. Europa & Asterio natos fuisse longe his tribus posteriores. Lycurgum uero quas leges lacedæmoniis tradidit a cretensibus accepisse.
At Zeroastres rex battrianorum qui primus omnium magicam illusionem repperit: quibus fuerit tēporibus satis ea rōne patet. quod aduersus eū Ninus rex assyriorum dimicauit. Et ne sim narrādo plyxior neminē i-

Theodorus platus

Georgius platus

De legum iuētore

Moses

Cecrops

Argiui

Minos

Mercurius

Zeroastres

Philo iudæus

Phoroneus

Ninus rex

terlegũ latores inuenio:quẽ antiquitate Mercurio comparẽ. Hunc aliis oibus legumlatoribus q̃ longissime superiorem: Idcirco Ioue Maiaque natum poetæ cecinere:q̧ & mentis acumine iuguerit & prudentissimus fuerit. Mercurium enim auctorem fuisse affirmant eloquentiæ:quæ ex ĩtellectu gignitur & prudentia eundemq̧ & palæstræ & liræ & præstigiorũ peritiam primũ tradidisse. Sũt etiam qui hanc laudem legum ferendarum dent Eaco Achillis auo:cuius filium Peleũ eum argonautis aduersus Cholcos nauigasse oñdit Orpheus. Quãplurimos præterea legimus: q cererem oĩum primam extitisse arbitrentur ferẽdæ legis auctorem: qđ eo argumento refelli põt quod cererem fuisse constat annis ab initio mũdi tribus millibus septingentis octoginta: Sed q omnem illam superiorẽ antiqtatem legalis sapientia gloria superarit. Solona fuisse contendunt: q antiquatis oibus Draconis legibus præter eas quas de cede tulisset: ĩpe leges Atheniensibus dedit:quos ob eam rõnem axes nominauit: qm̃ in ligneis axibus scriptæ essent. Et floruit qdem solon inter septem græciæ sapientes Olympiade quadragesimaseptima: uel ut alii phibent qnquagesimasexta Pisistrato Athenis regnãte. Huius aũt unius philosophi leges adeo apud omne pene hoĩum genus illustres atq̧ præclaræ sunt habitæ: ut ne Romanos qdem puduerit post exactos reges easq̧ leges omĩs penitus sublatas quæ prius ab ĩpo usq̧ Romulo latæ fuerãt athenas mittere decem legatos:q inclytas leges Solonis peterent: qbus romana resp. fundaretur. His in decem eburneas tabulas perscriptis in Vrbemq̧ allatis & pro rostris ad apertiorem uolentium pceptionem positis: propterea duæ postea tabulæ Hermodoro ephesio auctore in annum pximum ex publica potestate adiectæ sunt:qm̃ ad tantæ ciuitatis ĩperium pluribus legibus esset opus. Et ita leges sunt duodecim tabularum appellatæ. Deinde secutum est ius ciuile. Legis actiones. Ius elianum. plebiscita quæ postea lege hortẽsis pro legibus hĩta obseruataq̧ sunt. Post hæc ius id additum necessario est quod senatusconsultum noĩatur. Deiceps adiecta opportune sunt edicta prætorum: a quorum honore ius est appellatum honorarium. Ad postremum aũt principe constituto accepto ue illud ẽ ius introductum: quod ab unius principis uolũtate manans principale uocatum est: Quid.n. singillatim memorem aut de publicis aut de priuatorum legibus quæ priuilegia dicuntur? qd de consularibus & tribunitiis? qd de satyra? qd de iure militari? qd de iure quiritiũ? quid de constitutionibus? qd de prudentium responsis? Nulla est prorsus neq̧ legis nec æqtatis nec iuris pars quam Romani aut legumlatores aut iurecunsulti intactam ĩdiscussamq̧ reliquerint. Non.n. in tot corũcanis. brutis. sceuolis paulis. labeonibus. pomponiis. trebatiis. tulliis atq̧ aliis ppe infinitis unũ

Eacus
Achilles
Olympias
Romulus
Romani

62

aut Lycurgum aut Solona iuenias. Quam.n.nunq̃ in uniuerso terrarũ orbe remp. excelluisse meminerimus: quæ cum i oīs laude uirtutis: tum maxime i splēdore iusticiæ cum romanoꝝ imperio cōparari queat? Hæc autem nō natura sed disciplina primum acqritur: & ea qdem disciplina: quam nobis legum & iuris ciuilis & sciētia subministrat. Hæc sane ea est iusticia quam ait Euripides Hespero atq; lucifero magis eē mirabilem. Hæc iquam una uirtus ita cūctis uirtutibus antecellit: ut q eam adeptus sit solus: bonitatis cognomētum adeptus existimetur. Quare cum ornatissimus adoloscēs. Theodorus platus ab ipsa usq; puericia quodam nature ductu bonitatem arderet: audiretque quottidie hāc per iscitiam potissimum comparari ab eloquētiæ studio qua nō mediocriter ualebat ad legum & iuris ciuilis sciētiam quasi sulpitius qdam animum cōuertit. Et citabat eum præterea uel paterna uel maiorum suorum gloria: quorum se dissimilem fore mōstri similimū ducebat. Nō enim erat ignarus platorum familiam quæ nūc uocat̃: nam priscis temporibus platonica dicta ē a platone philosophoꝝ oīum maximo & grauissimo duxisse originem. Platonem uero ipsum q suo proprioq; noīe Aristocles dictus ē referre paternum genus in codrum regem Melanthi filium: maternum aūt i dropiden poetam solōis fratrem. At solona & dropiden i nileum heroa. Hic uidere licet uim solertiamq; naturæ nō absurde in posteros etiam propagari. Vt enim Theodorus ad legalis excellētiæ laudem raptus ē Solona scilicet imitatus. Ita huius frater Petrus Antonius diuino īgenio adolescēs ad oratoriæ poeticæq; præstātiæ gloriam impulsu quodam & tanq̃ necessitate naturæ: quæ a Dropide fratre solonis flueret: tanto se studio cōtulit: ut iam natu maioribus illisq; doctissimis coæquandus iudicetur. Scimus enim Dropiden eē ab omnibus poetam eloquentissimum & grauissimū habitum. Nam nileus adeo claruit rebus bellicis ut inter heroas numeretur: quem etiam ipsum q̃ Petrus antonius perpulchre emuletur nouistis omnes. Sed ut eo unde diuertit nostra reuertatur oratio: qualia quantusque legumlator solon fuerit ex iis satis superquem patere arbitror: quæ a me modo narrata sunt. De platone uero quid attinet prædicare? cuius libri decem de rep. & duodecim de legibus locum nullum prætermisere: quē ad oēm iusticie iurisq; rōem ptinere uir sapiētissimus iudicasse. Quā uero Theodorum oporteret uæhemēter accendi atq; inflamari ad eam quam naturæ suoque instituto tantopere cupiebat sciētiam consequendam Georgii patris nomen atque honos erat in causa: quem uidebat in mediolanensi rep. præstantissimis etiam iureconsultis doctrina & innocētia plurimum anteire ob eamq; rem adeo ualere & auctoritate & gratia apud diuinum principem nostrum Frācīscum sphortiam: ut de nemine

Theodorus platus

Plato Aristocles

Petrus ātonius Platus

Dropides

Solon
Libri. x. de rep.
Libri. xii. de legibus.

Georgius platus

Fr. sphortia dux

melius sentire uir prudētissimus summusque uideatur. Quam obrem cū primum se Ticinum cōtulisset id studii cuius gratia profectus est tāto labore tāta cura tāta aggredit̄ diligētia ut intra tertiū annum i publica repetitione: quam uocāt scholastici: eam de se opinionem i omnium aiīs collocarit: ut nulla ex parte maioribus suis inferior futurus censeretur. Videmus sane apud nō nullos usu plærunque fieri: ut qui adoloscentes asseruatione aspectu q̧ suorum liberi sunt licentia ea oi: quam habēt: nō tam uitantur quam abutātur. Nam quod tempus in audiēdo debet legē doq̧ consumi: id aut in ludis aut i comesationibus teritur cū magno ipsorum dedecore ingētiq̧ detrimento rei familiaris: At istorum talium dissimillimus Theodorus ne pūctum quidem temporis omittebat quominus aut eruditissimos honestissimosq̧ doctores audiret: aut legēda tractaret: aut quæ legerat & tractarat litterarum monimentis commendaret Eorum autem æqualium & cōdiscipulorum semper cōsuetudine usus ē: qui aut docti & boni essent aut cuperēt tales effici. Sciebat enim probos adoloscētis: ubi etiam minus improborum cōsuetudine a recto animi instituto flecterētur: suspicione tamē deprauari moris nō uacare omnino. At eos omnis qui cæteris aut auxilium sint aut cōsilium allaturi nō mius famæ quam Iusticiæ atq̧ integritatis rationem habere oportere. Consultoribus uero in omni quæstione æque facillimum atq̧ subtilissimum se præstabat. Quod autem ipse uel di cēdi uel disserēdi gratia quæreret: ut acute iuenerat: ita modestissime ꝓponens mirabili artificio: ad quem finem itenderat: deducebat. Et peruicacium omnem exosus id solum qđ ueritatem saperet: sequebatur. Spectatissima. n. ingenia mendacium nullum admittūt eamq̧ sibi in disserēdo uictoriam propōi uel maximam arbitrātur: si a ratiōe nusq̄ diuerterint. Præterea quod tempus uix aliis in audiēdo ciuili iure satis eē cōsueuit: id Theodorus platus in utroq̧ iure penitus perdiscēdo lōge prius absoluit: Et ne id qdem mirū. Nō enim otio se debebat nullas illecebras sectabatur. nullam faciebat itercapedinem: totus erat i audiēdo. totus i legēdo. totus i scribēdo. totus in disserendo: Quo factum ē: ut cum quarto studii sui āno docere q̧ didicerat publice i maxima audiētium frequētia cepisset. Ecce cum icredibili admiratione oium āno septimo ex quo primum ticinēsem: ut ita dixerim: ariopagum ex nostra mediolanēsi academia petiisset ab oibus sit: ut uidetis: dignissimus iudicatus quem utraq̧ isignia decorēt. Sed iam me locus ipse atque tēpus admōet: ut posteaq̄ de legibus ac iure ciuili locuti sumus: paucis ꝑcurramus de iure pōtificio. Id aūt q primus apud romanos iuenerit quēnūc Pompilio anteponā: habeo neminē. Nā apud alias natiōes atq̧ ciuitates ut uarii dii i honore sunt hīti: ita uarii supstitiones ritus iuraq̧ fuerūt adeo ut ēt dæmones pro diis haberent. colebat eim stulta illa gētilitas

Theodorus platus

Gentilitas

& bonos quos opinabat̃ & malos deos. At malos q̄dem ne obeſſent: bo-
nos aũt ut ꝓdeſſent. Sed ut reuertar ab Numã. Is genere ſabinus: cũ Ro-
mulo ſucceſſiſſet ĩ regnũ: uideretqꝫ Romanũ populũ lõga bellãdi cõſue-
tudine efferatũ aliud nihil malle q̃ uaſtationẽ q̃ prædam q̃ interitũ: quo il
lum tãdem ab ea ĩmanitate aĩ diritateqꝫ auerteret ius põtificiũ ĩtroduxit
ꝑ tripudia & ſaltatus ludoſqꝫ ſolẽnis adhibitis ſacrificiis & carminibus: q
bus placari numina ꝓpitiaqꝫ reddi maximo ſtudio rex callidiſſimus per-
ſuaſerat. Quæ q̄dem ſupſtitio ubi ſimul cum ĩperio ĩ dies magis magiſqꝫ
augeſceret: ea demũ ꝑ aduẽtum ueri & oĩpotẽtis humani generis redem
ptoris chriſti optimi maximi radicitus exciſa corruit. Eſtqꝫ tempeſtiue no
uum ius põtificiũ impolutũqꝫ oblatũ ꝙ a ſacris libris grauiſſimiſqꝫ ſãctio
nibus cõflatũ decreti atqꝫ decretaliũ uoluminibus ſãctiſſime continetur.
Quæ certe oĩa Theodorus platus nõ audiuit & didicit ſolũ ſed etiã q̃acu
tiſſime edidicit: & alios q̃ſubtiliſſime & quã elegãtiſſime ſũma cũ laude
docuit. Quæ cũ ita ſint: Reliquũ ẽ præclare adoleſcẽs Theodore plate ut
quæ tibi humãi diuiniqꝫ iuris ornamẽta ĩ hoc ſacratiſſimo tẽplo ĩ hoc re
ligioſſiſſimo die ĩ hoc tãto & tam illuſtri ãpliſſimoꝝ hoĩum cõuentu ex
ſũmi atqꝫ uniuerſi magiſtratus auctoritate corã parata ĩtueris: accipias ea
mẽte: eo aĩo: eo cõſilio: ut oĩa ſemꝑ & dicas & agas: & modereris pro di-
gnitate tua maiorũqꝫ tuoꝝ. Nec .n. ſatis eſt q̄d iuſtitiã pietatẽqꝫ didiceris:
niſi eas ĩ oĩ actiõe repræſentãs & iuſtiſſimũ te præſtiteris & ĩtegerrimũ &
hoĩbus deoqꝫ cariſſimũ. Verſet̃ tibi aſſidue ante oculos ſciẽtiſſimus hic
& cõtinẽtiſſimus iurecõſultus Georgius pr̃ tuus. Verſet̃ Plato ĩpe. Verſet̃
Soloni. Verſent̃ quotquot a Codro rege athenaꝝ & ab heroe Nileo ma-
gni & egregii uiri in oĩ genere & uirtutis & gloriæ. Ad hãc uſqꝫ ætatẽ ema
narũt. Et ut breuitatis gr̃a præthereã ĩnumerabilis fere nõ ſolũ utriuſqꝫ iu-
ris eruditiſſimos uiros ſed ẽt eq̄tes auratos & fortiſſimos belli duces & ur
biũ dñ̃os ac põtifices: q̄bus polluit clariſſima domus tua: Repete memo-
ria Maſeũ muzanũ auũ maternũ uirũ illũ grauiſſimũ planeqꝫ humaniſſi
mũ cuius prudẽtia cuius eloquẽtia tãta fuit ut eius opera & ĩduſtria ex-
cellẽtiſſimus prĩceps nr̃ relicto ĩ apulia tot urbiũ tot populoꝝ opulentiſſi
mo prĩcipatu ad magnanimũ illũ ducẽ diuũ Philippũ uenerit: cuius ad-
uentũ diu cõcupitũ atqꝫ exoptatũ q̃ti philippus fecerit: nõ obſcure nec diſ
ſimulãter oſtẽdit. Nã Maſeũ q̄ eẽt cõſilii iuſticiæ ſecretarius ordini ſenato
rio q̃ primũ aſcripſit: tãtoqꝫ ſemꝑ hũit ĩ honore ut ĩ maiore neminẽ Nam
q̄d ego memorẽ: q̃ta de tua & eruditiõe & ꝓbitate ſit expectatio cũ apud
alios uniuerſos uiros claros & præpotẽtis tũ apud nobiliſſimas primarias
familias: quibus cũ tibi ẽ affinitas: quorũ certe oĩum opinioni tibi niten-
dũ ẽ non modo ut reſpondeas: ſed ut ea mirabiliter ſuperes. Verum ne
ſingula perſequar quãta nunc tibi ad bonas actiones neceſſitas quãtum

Georgius platus
Plato
Solon
Codrus rex
Nileus
Opera Maſei muzani Frãciſcus ſphortia uenit Mediolanum

Blanca Maria dux
Galeacius Maria
Hippolyta
Latona

calcar est additum: quod regina hæc nostra diua Blanca Maria simul cū splendidissimis regulis Galeacio & Hyppolita quasi latona quædā phoebo dianaq; omnia coruscās sua te præsentia honorat. Quæ sane res una lōge est: & præciosior & illustrior q̄ ciuilis pontificiiq; iuris aureū omne gemmatumq; diadema.

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Fracisco philelfo Papiæ in ecclesia cathedrali tertio Nonas augustas anno a Natali xp̄iano Millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Francisci philelfi oratio habita Mediolani ī pricipio studii.

Galeacius Maria dux

Italia

t Anquam eloquentiæ & illustrium disciplinarum studia ad triarios sint redacta: reuocatur miles emeritus post quītum & uigesimum annum ī aciem docendi & ne is quidem iuitus: cum intelligat huiusmodi benignitatis munere se rē factūrum excellentissimo suo principi Galeacio Mariæ non gratam solum uerum etiam periucūdam. Si ita instituerit florentissimæ huius reip. iuuētutem: ut & dicendo & iudicādo iure possit cum uniuersa Italia de gloria contēdere. Non igitur cuiquam obscurum eē debet uiri clarissimi & quod sit nostri sapiētissimi principis cōsilium: & quod item meum institutum. Cæterum ea mihi molestia: quod non eadem uis: ac uigor tuetur: atq; corroborat corporis huius instrumēta: quo ingenium ip̄m meū itellgētiaq; munit: ac pollet. Vbi eī pristinus ille uocis uł sonorus cōcentus uł tēpestiua cōtētio? Vbi firmitudo laterꝰ? Vbi linguæ ī oē motū uel celeritas uel facilitas? hæc oia sunt una cū ætate magna ex p̄te facta debiliora. At uolūtas certe bene ꝓmerēdi eadē ē: q̄ prius: & sapiēdi studiū lōge uæhemētius. Aīus uero tū īfractus tū nulli neq; ignauiæ neq; desidiæ seruiēs. Nec Dareti cedebat Entellus. nec Annibali Fabius: & bos quo lassior ē: eo magis cauet: & firmioribus nitit̄. Eniuero quāto pulchrius ē didicisse quā discere: tāto aīus senis quam aīus Iuuenilis plus & uiget: & sapit. Quo fit: ut & cōsulēdo & īstituēdo senilis grauitas ueneratiōi habēda sit semp perinde atq; iuuētutis: & dux & gubernatrix. Quibus ipse ductus rationibus non sum ueritus tertium iam & septuagesimum: agens ætatis annum docendi arma resumere: & tanquam Neoptolemus quidam in aciem descendere aduersus iacula sagittasq; ignorantiæ & īscitiæ: breui futurum sperans: ut gratificando humanissimo nostro principi: & huberrimos & honorificos fructus his omnibus pariam: qui se cum doctioris: tum etiam melioris mea industria reddi non detrec-

Dares
Entellus
Annibal
Fabius

tauerit. Quare qui modestissimi adolescẽtes ĩ hũc locum discẽdi studio cõuenistis: ad audiẽdum aĩmos parate. Vos autem cæteri uiri grauissimi qui nõ ut aliquid discatis: sed uel iudicãdi uel mei honorãdi gratio hic adestis. Si æquo animo ac placide tuleritis quæ a me paucis differẽtur: permagnas sim profecto uobis & immortalis gratias habiturus. Nũc uero ne simus dicẽdi prolyxiores quam uel personarum dignitas uel temporis breuitas patit: ad eorum declaratiõem nostra oĩs se cõuertat oratio quæ ĩ politicorum libris ab Aristotele eruditissimo eloquẽtissimoq; philosopho tractata diuinitus atq; perscripta sunt.

Frãcisci philelfi oratio ad Sistum quartum pont. maximum.

q Vam mihi profecto mirificam animi lætitiam affert cõcupita diu atq; exoptata sanctitatis tuæ præsentia pater beatissime: hãc nõ mediocriter offendit importuna hæc uocis raucitas: quam partim itineris difficultas partim asperitas hyemis ĩrulit homini seniutpote iam agẽti septimum atque septuagesimum ætatis ãnum. Qua quidem ĩcommoditate fit: ut quo ut me oportuisset ĩ agẽdis tibi gratiis ornatu dicẽdi pro tãta tua ĩ me beneficentia: qua sim accersitus ĩ hoc domicilium orbis terræ: quo reliquum uitæ meæ exerceam ĩ laudem omnipotẽtis dei ac tuæ beatitudĩs: eo ĩ præsentia cogar abstinere. Sed recreat me: ac bono animo esse iubet singularis tua summaque sapiẽtia: qui nihil temere nihil ĩconsulto sed omnia potius pro ratiõe & recto animi iudicio metiaris: cõsyderes: modereris. Quo factum iri existimo: ut eum etiam imiteris: cuius expressum quoddam & uiuum es simulacrum: eiusdemque uices ĩ terris sanctissime atque ĩnocẽtissime repræsentas. Vt eĩm ille seipsum donãs sola beneficẽtia: cuius partes secũdum Ambrosium beniuolẽtia liberalitasque sũt redemit uniuersum humãum genus: quod perierat: ita etiam tu pater beatissime pro caritate diuinitus tibi ĩgenita ac benignitate põtificali cum me mihi restitues: tum uocem illam pristinam ac sonoram efficies etiam clariorem. Pro autem tali tãtoque bñficio: quas tibi tãdem gratias sim acturus? eas certe quibus tibi sapiẽtissimo reipublicæ christianæ antistiti gratias offerri nihil queat. At quas denique? alacrem atque syncæram aĩ gratitudinem: quæ una uirtus quam sit pulchra quãtique faciũda: uel eo probatur argumẽto: quod primus ille angelus impietatis filius sola ingratitudine corruit præceps ex illa cælesti sublimitate in tenebras sempiternas: Nam si gratus esse uoluisset: si accepti memor beneficii: neque inuidisset creatori suo: nec in diram illam sceleratamque superbiam exarsisset. Mea uero

Angelus

Superbia

animi gratitudo ea futura sit: ut tuum diuinum nomē quod sua natura splēdidissimum est: splendore etiam orationis tam græcæ quam latinæ eodemque & carmine & oratione soluta: id quod alius ex hominibus nostris præstare nemo potest: quātum uel anniti īgenio: uel doctrina efficere diligentiaque potero: transfundam in omnem posteritatem: & ita trāsfundam: ut nulla sit hominum ætas illud obscuratura. Non enim ea humana gloria appetenda non est: quæ per optimas actiones se diuinæ gloriæ similem reddit: tum omnia hominum bona a diuinis bonis profluāt sit necesse. Interea uero temporis clæmētiam tuam rogare orare obsecrare obtestariq; nō desinam: ut hūc humillimum seruum tuum ut omni fide & obseruātia tibi deditissimum ita commēdatissimum habeas: siquidem putas nullum apud me beneficium tuum itermoriturum.

Francisci philelfi oratio habita in principio Quæstionum tusculanarum M. Tull. Ciceronis in studio urbis Romæ.

Tirenes

q Vi tirones primum in castra uenerint: ne rerum bellicarum imperiti omnino possint existimari: consuerunt ea ītra uallum repræsentare: quæ in dimicandi arte didicissent. Et ita cum mira quadam corporis agilitate nunc exilientes resiliētesque nunc procedentes audentius: nūc in pedem se referentes per omnem motum gestumque membrorum aut ensem in uarias iubrando corruscandoque partis: aut hastam ultro citroque in multiplices ictus concutiendo perspicuum afferre argumentum cum uirium suarum ad alacriter strenueque pugnandum tum etiam fiduciæ ad uincendum. At milites ueterani uiri clarissimi qui in hunc locum cōuenistis honorandi mei potius: ut existimo: quā audiendi gratia: ut sunt diu ac multum exercitati fortissime per pulcherrima quamplurimaque facinora: nihil huiusmodi facere aggrediuntur: sed tantisper quietem agunt: donec descendatur in æciem: Quo ubi uentum est: & itur in pugnam: nō secus ac leones marmarici qui uocātur in hastem obuiam illico feruntur tāta ui tāto impetu tāto robore ac turbine: ut nusquam nisi parta uictoria cōquiescant. Idem mihi quodammodo ii facere soliti uidētur: qui nuper in docēdi quasi aciem profecturi prius quam de rerum magnitudie atque splēdore: quarum se iterpretes haberi uolūt: quicquam laude dignum in medium efferāt: tempus fere omne cōsumunt: ut sunt Iuuenes: i elegātissimo quodam orationis apparatu: De rebus autem ipsis uix aliquid pro auditorum utilitate attingētes. Quam ego cōsuetudinem etsi minime reprǣhēdo: cum sit tum ea ætate tum prima exercitatiōe minime idigna

Consuetudo
Exercitatio

nō satis tamē eos cum illis cōuenire semper existimaui:qui i dicēdi docē-
dique curriculo quam diutissime uersati rerū debēt grauissimarum po-
tiusquam fucatæ cuiusquam oratiōis ad demulcēdas audiētiū auris ha-
bere rationem. Quod si alteri cuiquam est cōsyderādum tum mihi potis-
simum qui ætatis iam ānum agens septimum ac septuagesimum : tādiu
sum i omni oratiōis genere per uniuersam propemodum exercitatus Ita
liam i maximis & amplissimis ciuitatibus eisdemq; primariis:ut dici iu-
re possim i huiusmodi studiorꝫ certamie miles nō modo ueteranus sed i
dubitato etiā emeritus & ita emeritus:ut musarꝫ tēplo arma uictricia per
ide quasi Romulus qspiā Ioui feretrio iāpridē obtuleri. In præsentiauero
tāquam i aciem accersitus atque reuocatus a Sāctissimo & eodem i om-
ni laude nobilissimæ disciplinæ & exquisitissimæ eruditiōis sapiētissimo
Domio nostro Sisto Quarto totius reip. christianæ pōtifice maximo atq;
optimo ad Iuuētutem istituēdam i hoc domicilio orbis terræ humāitatis
artibus:quæ aliud nihil est quam totius uitæ morumq; disciplina :quem
omnium magis imitari debeo quam tāti pōtificis summam sapiētiam ?
Ex illius enim ore nihil prodit omnino:quod minus sit quadam mirifica
grauitate excultaque doctrina præceptisque iis refertum:quæ tam ad be
ne beateq; uiuēdum quam ad omnem honestatem & dignitatem perti-
nent. Accedit ad rem quod eē Romæ nō nullos audio:qui uiri disertissi-
mi nullum quottidie prætermittūt luculētissimæ dictiōis ornatum : quo
& delectent eos:qui audiūt & agāt ad omnem animorum aut motū aut
etiam quietē . Quæ de tribus reliqua tribus pars i docēdo uersatur: quæ
que & meæ est dignitatis:& ad iterpretationem quæstionum tusculana-
rum. M. Tull. ciceronis spectat maxime i ea tractāda nullum meū:ut spe-
ro:desyderabitis officiū. Quare ad audiēdum animos parate : De rebus
enim altissimis & cognitiōe dignissimis i his quinque libris quos sumus
expositituri:quam cumultatissime simul & quādiligentissime scripsit cice-
ro. Romæ pridie idus Ianuarias. M.cccclxxv.

Romulus Iupiter fere trius

Sistus quartus pont. max.

M. Tull. cice. Quæstiones tusculanæ

Francisci philelfi oratio de suo in urbem reditu ad Sistum Quar
tum pontificem maximum.

q Vāta sit i obseruatiōe promissæ fidei grauitas quāta uenera
tio cōstituta:pōt uel eo argumēto nō difficulter animaduer
ti pater beatissime:quod religio uniuersa & sāctimonia chri
stiana in sola fide fundata est:& eam quidem fidem quæ in
conuentis atque promissis consyderatur: idcirco arbitran-
tur uiri docti & diligentes hoc appellatam nomine : quoniam per il-

Fides

Mediolanum

Cæsar
Fredericus agathus
Laura magdalena
Sistus quartus pont.max.

iam quæ promissa fuerint: fieri oporteat. Non igitur absurde quo fidem eam impollute seruarem: qui hinc Mediolanum repetēs adducēdæ familiæ meæ gratia me obstrinxeram tuæ beatitudini: ecce ut uides: redii contemptis cæteris rebus omnibus & publicis & priuatis. Fateor equidē serius me redisse quam putaram. Quod certe nulla mea uel negligentia uel culpa alia factum est: sed aut diuina quadam prouidentia: cui aduersari nemini licet: aut malignitate fortunæ: si quā tandem fortunam eē dixerimus: quæ quod nefas est credere: potior sit diuino iudicio nobis sane occulto: sed eo plane & incommutabili & oī certitudine certiore. At ausim affirmare pater clæmentissime ꝑmulta mihi fuisse īpedimēto: quo serius fungi officio meo quiuerim: & primū quidē repētinus: ut cætera missa faciam: duoꝝ meoꝝ liberorum casus mihiq; pro humanæ ībecillitatis conditiōe admodū molestus: quippe q̄ ꝑ dieꝝ paucoꝝ īteruallū uitā deseruere præclaræ illi q̄dem idolis īfantes & magnæ spei. Agebāt eīm ætatis annum alter septimū alter octauum: cū & uigerēt: & saperēt lōge magis quā pueri. Ex quorum īopinato celeriq; obitu misera mater mihiq; carissima tātum aīo dolorē mærorēq; cōcepit: ut ī uæhemētissimā ægrotationem īciderit. De cuius breui recuperāda ualitudine cū eruditissimi prudētissimiq; medici mihi suaderēt: coactus sum euētū rei expectare: ut nō īanis oīno reuertisse Mediolanū possem existimari. Quæ eīm alia cā eo me reuocarat: quā ut uxorē & filios reliquāq; familiā mecū ad urbē ducerem: ubi sub Christo meo Sisto quarto pōtifice Maximo: uitam oēm eē acturus? Sed oh quā uarii quam īcerti quā mutabiles sunt casus humanæ huius naturæ: quā miserabilis cōditio nostra oīs. Cū uisa iā foret uxor cōualuisse: meq; itineri accīgerē: uel potius iā essem ī itinere: noua calamitas supuenit. Illa eīm exceptis ītra præcordia penitus acerbissimis illis filioꝝ amissoꝝ uulneribus cū diutius ea ꝑpeti nō posset: repēte ꝑꝑ abortiuum partū: quē ante illoꝝ obitū passa fuerat: ita uexata ita exaīmata ē: ut morti ipi prope cōcederet. Quæ q̄dē oīa aliaq; quāplurima mecū ipe uolutās aīo statui potius eē redire solus: ut antea solus uenerā: quā si diutius differē: aut irā diuinā aduersus me cōcitarem: tanq̄ oīa uellē pro meis optatis cōseq: aut tuæ summæ sapiētiæ suspicionē afferrem uiolatæ fidei: qua ipa apud me nihil ē nec antiqus nec sanctius. Adsum igit̄ pr̄ beatissime ea facturus oīa: q̄ uel ipse iusseris: uel tibi grata fore aīaduertero. Nam ego tibi & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ me & uiuū & mortuū dedicaui ac deuoui.

66

FRANCISCI PHILELPHI AD IACOBVM ANTONIVM MARcellum patriciũ Venetũ & equitẽ auratũ de obitu Valerii filii cõsolatio.

c VPIENTI MIHI ALIQuid ad te scribere Iacobe Antonii Marcelle quo tuus acerbissimus mæror ille quem ex ĩopinato & immaturo obitu Valerii dilectissimi filii aio cõceperas: aut tolleretur omnino: aut magna ex parte leuaretur: eo difficilius consolationis genus est oblatum: quod paris ægritudinis socius accedens non minus ipse consolandus uidear: q̃ te consolaturus. Quod eĩm cõsilium cuiquam sit daturus: qui sibi uix possit? Qua spe alteri medeat̃: qui ipse ĩ morbo sit? Sum equidem eodẽ quoq; transfixus uulnere: quo te uideo laborare. Erat eĩm mihi puer mirabili ĩdole Olympus Gellius: qui nato tertio Idus apriles anno a natali xpiano millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio cũ nondum implesset octauũ annũ: ea & loq̃batur: & sapiebat: quæ uix adultæ: aut ẽt grandioris ætatis solent. Nihil leue præ se ferebat: nihil cõtemnendũ. Vrbanis erat & cõpositis moribus. Ingenio acri & fæcũdo & splendido. Lingua ad omnem celeritatis ad oẽm motus conueniẽtiam expedita. Voce clara facili & sonora. Aspectu miti & grato. Ea compactione aptitudineq; membrorũ: quæ & strenuitatem referret & robur. Et ne curiosius cũcta singillatim persequar: talis erat Olympus meus: ut in eo omnia naturæ ad probitatem adminicula inesse uiderent̃. Quid eĩm memorem: qua esset in me obseruãtia? quo cultu? Qua pietate? Quam omnibus ĩ rebus studeret paternæ uel istitutioni uel uoluntati nõ minus obsequi q̃ parere Hic mihi iocũdissimus tantæq; spei filius nuper ad octauum Idus Martias depositum quod acceperat usurarium: repetenti deo optimo maximo non modo reddidit: sed ita grato aio ita libenter reddidit: ut nõ uita excedere sed ĩ sempiternæ atq; beatæ uitæ domicilium sese commigraturum & cõstanti sermone & uultus tranquillitate hilaris quodammodo ac lætus certo credere significaret. Quid animi tum mihi fuisse putas: cũ repente illum inter loquendum simul cũ uoce spiritus defecit? Non potui equidem quod fragilitatis est naturæq; humanæ: in tam recenti tamq; inopinata luctus acerbitate non commoueri animo: cum eodem temporis puncto quem tam uæhementer diligerem: & uiuum ituerer & mortuum. Itaq; ubi cogitabũdus ac subtristis aliquãdiu siluissem: tandẽ non sine gemitu erupi in hæc uerba. Quam miserabilis est humana conditio Quam ridendi cogitatus nostri. Quam stulta consilia. Quam uanitatis plena sunt oĩa. Nihil ẽ certi ĩ hoĩum uita: nihil cõstãtis: nihil diuturni. oĩs spes nostra ĩanis ẽ. Omne uotum frustra. Quid de te mihi fili dulcissime

Iacobus Antõnius marcellus

Olympus gellius

nón pponebã? nón pollicebar? nón futurum existimabam? Gratissima tua præsentia iucũdissimoq; affatu lauabam curas: oblectabam animũ: meq; ipse mihi totum uendicabam: Quem senectutis meæ bacchulum: ac præsidium fore arbitrabar: en exanimum subito nullũq; aspicio. Heu me miserum atq; infelicem. Sic me Olympe dilectissime deseris? Sic destituis patrem senem. O ineuitabilem nostram necessitatem. O ferreum atq; inexorabile humanæ legis iudicium: quod nullis præcibus nullis pmiis: nulla ui neq; mutari nec flecti potest. Hæc paucis questus illico rediens ad me totus cœpi me tacitus mecum cogitare: ac me paulatim leuitatis arguere quod ea essem imprudentia: ut nescirem: & qua lege nati essemus omnes, & quantum quodq; dolendum foret: aut non dolendũ. Continuoq; ita cogitanti mihi ea uenerunt in mẽtem: quæ græcæ apud Menandrum dicta sunt ĩ Trophimũ. Sed ea referãtur a me latine.

Menãder Trophimus

Si lege natus Trophime tu fores ea:
Vt omnia ad uotum tibi? quæ uelles: flueret:
Et id deorum aliquis recepisset tibi:
Recte doleas quidem: fefellit enĩ fidem:
Ac fecit absurde: sed iisdem legibus
Commune quoniã tu quoq;? qbus nos alii:
Cælum hauseris: ut audẽtius tecum loquar:
Ferenda sunt hæc fortius: & animo simul:
Voluenda graui quæ dico: paucis accipe
Homo es & ob id mutabilis quidem citius
Res admiseras: rursusq; aĩal nullum mala
Admittit ultro: iureq; id sane: quoniam:
Natura quẽ tulit imbecillum: maximis
Se rebus is fulcit: cadens igit̃ bona
Quãplurima cõterit: ipse uero nũc Trophime
Neq; admodum orbatus bonis ex eximiis
Nam sunt tibi nũc: mediocria quidem mala.

Mediocriter igitur tibi quod deest: feras. His igitur menãdri uersibus primum admonitus: & quæ esset naturæ lex: & quæ hominis infirmitas: & quanti quod accidit ĩcommodi: faciundum sit: & quomodo ferendum: deĩde ad ualidiora rationis remedia auxiliaq; cõuersus ita sum iis & adiutus & confirmatus: ut ĩtelligam plane mihi mali euenisse nihil: quod Olympum meum quo ne uitam quidem ducebam cariorem: nõ tã morte amiserim q̃ permiserim. Hæc aũt qualia fuerint: ĩ te cõsolando breuiter ostẽdam. Neq; enĩ futuræ uereor: quo minus rationi malis q̃ perturbationi obtẽperare. Noui magnitudinem aĩ tui: noui prudẽtiam: noui grauitatem. Facile ut es maximo splẽdidissimoq; ingenio: rauocabis

67

uim aĩ a sensuum imbecillitate: & nõ quid indocti sed quid uiri sapien-
tissimi sentiant: cogitabis. Nec sane commissurus sis: ut post tot tibi ac tã
tas res pulcherrime gestas patiaris clarissimum nomen tuum ulla uel in
cõstãtiæ uel molicię nebula obduci. Erat tibi Valerius filius cum formæ
præstantia tum animi robore acrimoniaq; ingenii & elegantia morũ tui
admodum similis. Hic a prima usq; infantia qualis futurus esset: nullis
aut præceptis aut admonitionibus: sed sola naturæ probitate suaq; addu
ctus certissima signa dedit. Aberas tu Chremæ prætor: cum tibi nuncius
ẽ allatus de infante nato. Quod ipse audiens tãta uoluptate animi affe-
ctus perhiberis: ut ex oris hilaritate admirationem iniiceres circunstanti-
bus. Inest sane ĩ animis nostris diuina uis quædam: quæ supra corporis
sensus permulta ex sese & itelligit & uidet: quæ nos plerũq; ne cogitamus
quidem. At primũ de nato tibi infante nũcium tantam de illius futura ꝓ
bitate: spem cõceperas: ut tibi magnum ad felicitatem cumulum additũ
putares. Nec te tua fallebat opinio. Fertur enĩ susceptus in lucem infans:
& cum minimo parturientis breuiq; labore: & quod mirabile dictũ ẽ: nõ
modo non uagiens sed etiam surridens ac ueluti parenti ipsi alludẽs: ut
de eo rectissime dici posset Virgilianum illud. Incipe parue puer risu co-
gnoscere matrem. Erat facie liberali & eleganti. Inerãt ĩ oculis quasi cor
ruscantes scintillæ quædam: quibus pſni intutus & uigor repræsentabat̃
& grauitas. Totum uero corpus ut erat ætatis initio grãdiusculum ita &
decorum & solidum. Et quoniam ipe ob publici magistratus officium a
desse nõ poteras: cõtinuo religione diligẽtiaq; materna ꝑ sacri baptismi
lauacrum renascitur ĩ xp̃o Ihesu idito noĩe Valerio. Quod ipsum non si-
ne quodã naturæ ueluti ꝑsagio (secũdũ Platõis sñia mihi factũ uidet̃. Re-
cte.n.q supra ætatis rõnẽ plurimũ esset ualiturus & igenio & ꝓbitate. Va
lerius noiat̃. Solẽt ĩfantes natura fere oẽs admittẽdũ uitæ alimẽtũ eẽ pro
niores: & tanq̃ edaces ob eãq; rẽ corpore ẽt imũdo. At Valerius secus oĩa
Nutrici quã ei mr̃ prudẽtissima & sobriã delegerat & pudicã: nunq̃ mole
stũ se pstabat. Sed horis ꝑ iteruallũ q̃si cõstitutis lac modice capiebat quo
& corpusculũ scite ĩ ꝓceritatẽ alebat̃: & qm̃ nulla eẽt ꝑter debitã stoma-
chi cõcoctionẽ ei supfluitas: erat cute pnitida ac tersa: nullisq;: neq; dige-
stiõis sordibus nec alia purgatiõe naturæ aut nimius aut grauis. Agebat
iã mẽsem tertiũ cũ mirifico mẽbroꝝ oĩum icremento: dũ ipe magistratus
cremẽsis mũere iã pfũctus aduẽis domũ. Vix ianuã es igressus: cũ nullo
adhuc ꝑcedẽte domesticoꝝ neq; strepitu nec uoce: ut qui a nemine subi
to adueniens uisus esses: cõfestim dimissa ex ore nutricis mamilla: quã
mõ solutus somno sugere cœperat: caput sil̃ oculosq; sustulit: & ueluti:
arrexit auris tanq̃ aliquid noui uel uisurus uel auditurus: quæ qdem res

Chrema

Virgilius

Xp̃s Ihesus
Plato

Valerius

præstãtiorem uim quãdam animi declarat. Vbi uero e uestigio apparuis
ses: uix teneri poterat a nutrice: quo post emissas ui manus atq; brachia
ex icunabulis qbus erat artius iuolutus: nõ se totũ ĩ te cõiiceret lætis ocu
lis risuq; suauissimo. Et quæ p ætatẽ proloq nõ poterat: dimidiato nomie
patrẽ balbutiebat. Appræhẽderas eũ tu nõ stuporis mĩus quã læticiæ ple-
nus. Cunq; ĩfantem bñdicens oscularetis: ille te cõtra e collo pendens ex
osculari nõ desinebat. Et ita oculos tuos oculis fixis ĩspiciebat gestiẽs: ut
dicere uideret᷑ te sibi eẽ omni uitæ suauitate iucũdiorem: Nã & a nutrice
quæ ori mamillã obiiceret: tanq̃ ĩdignabũdus auertebat᷑: & blãdiẽti ma-
tri eũq; abstrahẽti pudore quodã magis ĩgenuo q̃ uolũtate concessit: sed
ita cõcessit: ut te reflexa ceruice ĩtueri usq; & p uerboꝝ fractionem nescio
qd blãdius balbutire nõ desisteret. Tu aũt præ admiratiõe loquebaris ni-
hil: tecumq; tacitus gaudebas quod magnũ quẽdam & excellẽtem uirũ
atq; ciuem futuꝝ Valeriũ iudicares. O fallacem læticiam. o incertam spẽ
nostram: Alia sunt humana cõsilia. alia dei iudicia. In dies augescebat in
Valerio cum sensu corporis mẽtis ĩtelligẽtia: quam ĩnata quædam prudẽ
tia: quæ periiæ senectutis ẽ propria: miro quodã incremẽto comitabatur.
Cumq; supra etatem & calleret & saperet: deum oĩpotentem religiosissi-
me uenerabat᷑ Caritate patria nihil ducebat sãctius: parentes incredibili
pietate ꝓsequebatur. In necessarios oĩs erat obsequentissimus Eruditoꝝ
autem & grauium uiroꝝ præcipue studiosus. Cupiebat semp præclaꝝ
aliqd discere aliqd audire. Itaq; aut abs te cum quippiam otii a publicis
muneribus nactus esses: aut a magistris aliqd quo doctior fieret: continẽ
ter quærebat. Et quoniã in te uno atq; eodem oĩa inesse gloriabat᷑: quæ
sibi effingẽda discendaq; proponeret: adeo te semp per oẽm pietatis cul-
tum admirabat᷑: tãq̃ assidue nouum aspiceret. Te sequẽbat᷑ ĩ omni uitæ
ĩstituto. tibi adhærebat. te imitabat᷑. Quo tua ꝑsentia tuus sermo tua ad-
monitio se meliorem efficeret: q̃diu eras domi: nusq̃ lõgius abs te aberat
Erat eim insatiabili quadã aliqd semp discendi cupiditate. Eoq; mentis
acie ferebat᷑: ut aliqd boni quottidie supra ãnos supra naturã assequere
tur. Quo qdem sciẽdi studio qua uitæ institutiõe: qua puritate moꝝ effe
ctum est: ut eius animus nullis blãdiciis seduci decipi illud posset. Et cũ
ĩ eoꝝ quæ discebat: ueluti certamen ut fit: cum æqualibus sociisq; descen
deret: quanq̃ modestiæ & generosæ animi submissionis laude supabat ĩ-
uidiã: eã tamen multo magis ĩ admirationem sui uertebat: quod nullã
cuiq̃ relinqueret secum contẽdẽdi ꝓuinciã: adeo cunctis uirtutibus oẽs
supra modum antecedebat. Vincẽdi autem laude nulla efferebatur: nul
lam ferebat præ se iactantiam: quin ingenii morumq; grauitatem fron-
tis hilaritate condiebat: alios blandiciis leniens: alios sibi beneficiis con-

cilians:alios ĩ stupórem sui obseruãtiãq; cónuertens ob eam animi præ-
stantiam:qua ĩ omni bonitatis numero sine ulla cõtentione eminebat.

Nihil inerti ocio sibi magis ducebat aduersum.Hoc enim & contabe
scere uim igenii & robur corporis demoliri dictitabat:itaq; nullũ sibi ua-
cuum tempus dabat puer egregius:quo minus aliquid aut lectitaret:aut
tenellis digitis iã scriberet:aut ageret deniq;.Cum enim a matre quãdo-
q; icreparetur:ut ẽ igenium muliebre erga filios indulgentius:ne tantam
operam litteris daret:fieri eĩm posse:ut nimia animi cura ĩ aduersam ua
litudinem incideret:uix tandem ab eiusmodi studio tantisper dum ma-
ter aderat:ueluti auulsus tanq̃ ab intelligendi ratione ad actionem se cõ
uertebat.Circuibat uniuersam familiam.Quid præbitor quid procura-
tores quid negociatores:quid reliqui domestici facerent : diligentissime
disquirebat singulos leni hortatu atq; hilari uultu monens:ut suo funge
rentur officio:sic enim fore:ut uel se internũtio atq; adiutore quicquid a
patre uellent:assequerentur.Ex quibus unus ubi iocabundus subdidis-
set:cura Valeri litteras:& hæc relinque patri:cõtinuo excepit:at ego in pa
tre:& pater in me est.Præterea an ignoratis ex litteris sciẽtiam gigni:sciẽ-
tiam uero omnem referri ad actionem? Quid enĩ profuerit cuiquam uir
tutem scire: nisi secũdum uirtutem egerit? Quæ illi audientes admirabã
tur:quasi diuinum quiddam ĩtuerentur in puero.Frequentabant ut quo
tidie solent:inumerabiles prope uiri amplissimas ædes tuas:alii tui salu-
tandi alii negocii sui gratia:quibus ille si forte aberas:cõfestim fiebat ob-
uiam alacer ac lætus.Quid nam uellent sciscitabatur accuratissime atq;
permodeste:seq; omnia patri cum primum reuertisset domum:renuncia
turum pollicebatur.Et ita cuiusq; intellecta aduentus causa neminẽ di-
mittebat:quem sibi non antea reddidisset singulari affectum beniuolen
tia:cum aliis opera aliis uerbo uoluntate & diligentia omnibus inserui-
turum se ostenderet.Quotiens domum redires:occurrebat ad ianuam:
teq; reuerenter salutato dextram blandius appræhensam osculabatur &
q̃fortunatæ res publica & q̃ belle ipse haberes:quærere nunquam omit-
tens eaq; deiceps addebat:quæ te merito ĩ stuporem adducerent. Erant
enim omnia prudentis senis non pueri uerba.Cumq; erat domi : quan-
tum fas esse arbitraretur:abs te longius nusquam aberat:aut sedẽti asta
bat:aut inambulantem subsequebatur.Deniq; quicquid aut ageres: aut
diceres obseruabat.Tum ip̃m uultum atq; omnem corporis tui gestum
conspicabatur acutius:sibiq; imitandum proponebat. Tantaq; animi
uoluptate in te contemplando afficiebatur:ut eum gestientem aspiceres
Quod si fortassis interdum te cogitabundum ut usu uenire solet : aiad-
uerteret:attentissime tuos omnis & oculorum & corporis motus cõside-

rabat tacitus. Deinde tum ex matre tum e seruis quærebat: accidit ne patri noui quippiam. Quid ita cogitabat secum? Demum pudibundus & tanq̄ subtimidus te adiens petebat: nunquid quod nolles: quod deus auerteret: noui aliquid accidisset: quam ob rem ita minus læticiæ ostenderes in facie. Cui cum leniter arridens subderes: nihil mi Valeri: illico exhilaratus dicebat. Pone igitur mi pater aliquantum difficilioris istos cogitatus tuos: estoq; tui similis. Quid enim tot te semper curis affligis & publicis & priuatis? Serua teipsum q̄diutissime & reipublicæ & nobis: quorum uita omnis manat e tua uita. Quæ loquētem dum oportunæ & apte ex tuis familiaribus quidam seorsum abduxisset: quæsissetq; ex eo dic mihi Valeri: si tuis optatis omnibus faueat deus: si quod Ihesus saluator noster auertat: alteri moriēdum esset: utrius obitum malles tuum ne an patris? Tum ille totus facie uultuq; commotus cōstantissime est indubitanterq; iuratus suam se uitam pro paterna uita cum usus foret: nō ultro solum sed libenter etiam traditurum semper: cum diceret sua se morte: aut nihil posse aut parum incommodi afferre cuiquam: paternam uero mortem cum patriæ non mediocre incommodum tum uniuersæ familiæ nostræ maximum detrimentum ruinamq; illaturam. Sed quid ego plura commemorem: quæ tanta sunt & tam multa: ut si ea uelim referre cuncta in medium: me dies sit defecturus? Quare ne in prolixiore oratione eo uidear tibi magis refricare acceptum uulnus: quo diligētior fuero circa diuini illius pueri commemorādas laudes: ueniam ad id: cuius causa hoc est consolandi munus a me susceptum. In tanta ingenii atq; morum felicitate in tanta spe probitatis: in tanto futuræ gloriæ studio ut est hominum natura fragilis ac uariis & pœne infinitis obiecta periculis. Valerius ille tuus ægrotat ægrotationem primum: quantum uideri poterat: nō admodum grauem. Accersuntur medici: quæritur morbi causa: quæ quoniam puer erat uita continētissima: alia nulla est uisa q̄ uæhementior susceptus labos in ludo. Nosti eīm Valerium tuum fuisse adeo natura bene institutum: ut nūquam se ne in summa quidē in edia: ac siti aut cibo īgurgitaret: aut obrueret potu: sed & hoc dilutissimo utebatur: & illo uilissimo ita: ut sæpius ad panem obsonium nullum adderet: & obiurganti quandoq; matri: quid ita faceret: ille blandiens respondebat: quia hoc o mater dulcissima delector magis. Præterea crapula & ebrietas litteras non admittit. Itaq; malo stomachum de me quæri quam mētem. Quapropter ex communi medicorum consensu ea omnis ægrotationis causa data est nimiæ lusioni. Nam ad remittendum animi laborē cui Valerius circa litteraturæ & eloquentiæ instituendæq; uitæ studium erat plurimum deditus: ut ludo se iterdum exerceret permittebatur. Res

Ihesuus

ſane pueris omnibus natura maxime grata. Itaq; non abſurde qui primi apud græcos nomen pueri inuenerunt: id a ludendo deduxere. Ludere enim apud illos dicitur παίζειν pæzin: ex quo παῖσ pæs hoc ē puer deſcēdit: quod ipſum nomen apud noſtros etiam qui per litterarum mutationem quandam ab eodem uerbo acceptum cōtenderint: non inepte fortaſſe cōtendant. Ludebat igitur quandoq; Valerius ſed non teſſaris quidem unq̄ nec alio ullo genere aleæ. Aut enim in palæſtra aut in curſu exercebatur: aut in emittendo iaculo: aut in iactu lapidis aut in pila. Deniq; ludum omnem ingenium, quo uel agilius uel robuſtius redderetur corpus: eiuſmodi nullum prætermittebat: & id quidem ſine ulla æqualium uel minima offenſione. Non modo enim uictor aliis iſultabat: at ne uerbo quidem ullo utebatur: quo ſe uiciſſe oſtenderet. Quin potius quaſi illorum cauſam ageret: ſemper aliquid excogitatum acutius efferebat: quo illis non ſuo ſed fortunæ uitio minus ex ſententia: & ut par fuerat: eueniſſe contenderet: decereq; euentis conſilia æque anteponi atq; fortunæ probitatem. O generoſam pueri indolem. O præclara eximiæ ſummæq; uirtutis documēta. Malebat puer modeſtiſſimus extenuare laudē ſuam q̄ in uero prædicando uictis ægritudinem augere. Qua ex re factū eſt: ut æqualibus omnibus & cariſſimus eſſet & honoratus in primis. Inualeſcebat in dies: & incrudeſcebat morbus: Nullæ rationes medicorum nulla remedia proderāt. Vis mali radicitus inhærens aſſidue magis magiſq; emergebat ī robur. Febriebat inclytus ille puer febrem & uæhementem & erumnoſam. Et quo magis efferueſcentis ægrotationis immanitate atq; diritate affligebatur corpus: eo is erat animo maiore ac magis inuicto. Remedia medicorum nulla depræcabatur. Quicquid iuſſiſſent & alacer obibat & fortiter. Speiq; bonæ plenus quo uitalis ſpūs magis atterebatur in dies: eo erat ui animi erectiore. Vſu certe fieri uidemus ut q̄ moribus fuerit bene inſtitutus: quo magis ē ꝓpinquus morti: eo ſit ſenſu mentis uiuaciore. Deficiebant ī illo pedetēti ac ſenſim: ut fit: uires aīæ.

Strenuū illud delicatūq; corpuſculum iam languebat. Frigus ac rigor pedes atq; genua occuparat. Facies quæ omni erat niue cādidior: pallore īduebatur. Roſæ genis exciderāt. Syderei ocelli ſegnius luceſcere palpebræq; iam demitti. Lingua uero qua neq; tenuius nec expeditius nec mobilius quicquam fuerat: habetior fieri. Vox deniq; ſonora illa & cygnea ac fere diuina obmuteſcere. Quæ aduētantis luctuoſiſſima mortis ſigna cū tu corā aſpiceres: nō potuiſti ita tibi moderari: quo minus ꝓ pīni affectuſ ibecillitate & lachrymis & gemitu aī ſolicitudinē oñderes. Quod ille ita ut erat ui morbi moleq; deiectus: tanquam e ſomno excitatus ubi aīaduertit: febribus æſtuans laſſuſq; anhælitu q̄d agis iq̄t Pr̄ mi dulciſſi-

παίζειν pæzin παῖσ pæs

me? Quid gemis? Quid ita illachrymaris? Ita cõsolaris Valerium tuũ? Pone quæso lachrymas mi pater. pone oẽm aĩ curam. Bene nobis sperãdum est. Nos deus nõ destituet: Cui tñ quicquid placuerit: id trãquillo atq; læto aĩo feramus: necesse est. Quod si bonã ualetudinem recuperaro: nunq̃ patiar: ut eã nimia ludẽdi exercitatiõe amittã: idque tibi bona fide polliceor: Meminerat eĩm puer spectatissimus se plærũq; abs te admõitum: caueret sibi a nimia lusione: ne ob laborem immoderatũ in aliquod morbi genus ĩcideret. Tum ipse fide igit' mi fili. Fac aliquod uotũ christo Ihesu: Fac Mariæ uirgini: Nam q̃cquid uoueris: ipse ꝑsoluam. His auditis puer nobilissimus q̃q̃ erat toto corpore prostratus atq; semianimus: perinde tamẽ atq; collectis in unum dispersis & ꝓfligatis uiribus sublato ad cælũ ĩtutu in hæc uerba suauissimũ os aperuit. Deus oĩpotẽs christe Ihesu redemptor noster te q̃ deuotissime precor per sanctissimã passionem tuã: te ĩquam clæmẽtissime rex gloriæ q̃humillime obsecro ꝑ impollutæ Mariæ uirginis tuæ piẽtissimæ matris merita: ut hãc a me domine: qua tam uæhemẽter affligor: ægrotationem: si tibi placitum est: amoueas: meq; iucũdissimo patri huic meo matriq; dilectissimæ restituas. At ego tibi liberator humanis generis quid sim pro tanto bñficio relaturus? Nempe ad perpetuum deuotiõis uenerationisq; meæ studium omnia uestimẽta mea ac reliquũ omnem corporis ornatũ dono do pauperibus. Quæ locutus mirabili cũ animi affectu quasi extremo labore fessus ac lassus obticuit. Hic tu pater aliquãdo exhilaratus tempestiue subdidisti: Meũ autem uotum Valeri mi suauissime illud est: ut ego una tecum: si cõualueris: utar fusca ueste: Verum tu serica & in annũ: at ego lanea idq; in omnem uitã. Addidisti enim serica: ueritus quoniam puer uti semper consuesset læto quodam amœnoq; cultu corporis: ferret tristius fuscam uestem. Sed audi obsecro tu: ut cæteri tecum audiant: quid is respõderi. Absit: ĩquit: absit mi pater. Imo ego induar ueste & fusca & lanea: sic eĩm decet: tu uero eleganti ut semper: atq; senatoria: Nam in te nõ familiæ ac tuorum solũ sed reipublicæ decus repræsentatur. Dum hæc scite serioq; loq̃tur: mors paulatim irrepens præcordia frigore obsidet. horret iam puer: ac tremit: Nã quo magis animi magnitudine uicere nitebatur fragilitatem afflicti corporis: eo magis febris immanitas membra prosternebat. ita ut demum diceret sublatis ad cælum oculis: Miser ego q̃s me liberabit de corpore mortis huius. Quandiu claudar hoc sæculi carcere? Quod ipse audiens cum trãsfixus doloris iaculo cœpisses durius flere: tunc ille. Quid est mi pater ut tãto te dolore cõficias? Stat sua cuiq; dies. Impleui cursum: qui mihi a domino datus est. Nõ hic uiuitur nostro arbitrio. Peregrinamur: quãd iu sumus in uita. Quæ tamẽ uita certe nõ est: sed simulacrum quoddam pu

Ihesus Maria

Oratiõ

Virgilius

re innocenterq; uiuentibus uitæ illius beatæ & sempiternæ. Itaq; studẽdũ semper est: ut q̃ properãtius licet: redeamus ad communem bonorũ omnium patrem: qui mitis est & misericors. Sic enim frui licebit corona iusticiæ. sic saturari æternis gaudiis: Suauis. n. est dominus. Volentiq; plura loqui iam lingua balbutiebat: Iam grauior somnus sensum oppresserat. febris i ardorem æstuabat. iam desperatum erat de puero. iam parabãtur quæ sũt funeris: cum nequid itemptatum uideret: cõfestim accersit Gerardus medicus ueronẽsis uir sane & doctus & amicus: Nam alii nõ nulli ueneti medici antea puerum curandum acceperant: q quoniam desperarãt de salute: se inde subtraxerant. Gerardus igitur cum uenisset: oĩum primum urinam in uitrea mathula cõspicatur: quã & rufam uidet & turbidam: deinde manibus appræhensis arteriolisq; uitalibus contrectatis: reperit earum motiũculas perdebilis ac raras & per intercapedinẽ se mouentis. Contrectat extremos digytos pedum. deinde genua. demum partem uicinam cordi. Sentit omnia mortis uiribus intercepta. Vocat puerũ suo nomine. Respõdet is nihil. Vocat rursus altiore uoce: Valeri mi nihil respondes medico? Valerius ad hæc ueluti reuiuiscens cœpit rursus leuiter respirare: & cum difficultate maxima prolapsas palpebras tollit. Tum Gerardus pupillas diligẽter intutus quæsiuit a puero: an se agnosceret: ad quem ille etsi cum difficultate spiritus agnosco inquit: Venisti enim iam pridem ad patrem salutatum: cum se per æstatem ruri soluẽdi animi gratia contineret. Id autem factum est: cum nondum Valerius implesset tertium ætatis annum. Memoriæ bonitatem medicus admiratus i tãta præsertim ui morbi rursum minutatim quæsiuit singulas aduersæ ualetudĩs causas ac progressus: cui ille ita deinceps prudenterq; respondit: ut medicus faciem auertens a lachrymis se nequiret cõtinere. Cumq; postea subdidisset: ne metue mi Valeri. Curabo enim te cõualescesq; q̃primum. Cõualescam inquit ille: & breui equidem conualescam. Nam mihi medicus Christus est. Petiitq;: ut uicinæ sacerdos accersaret: Qui ubi euestigio ad fuisset: rogassetq;: quidnam uellet: Respondit puer: Iam hinc mihi abeundum est. Itaq; audi: rogo: peccata mea: meq; si fas est: culpa omni absolue quo liberior iter quod sum facturus: leuiorq; emetiar: assedit moderatissimo puero sacerdos: quæ is deliquisset in uita auditurus. Quæ sunt eius errata? Vnum id sane & maximum: quod dum post animi circa litteras & facundiam morumq; disciplinam exercitationes assiduas nihil otii sibi indulgens exercet etiam corpus ingenue: ea est ui morbi correptus: qua ex hoc terrestri carcere ante in cælestem patriam reuocatur: quam p ætatem posset flagitii fœditatem: cognoscere. Miratus igitur sacerdos singularem integerrimi pueri bonitatem: quippe quem nulli reatui uideret ob

Gerardus ueronensis

Christus

noxium sed simplicis cuiusdam potius atq; absolutae probitatis speculū: dum eum iubet bene sperare: dum religionis more imposita capiti manu omni culpa libere absoluit: Valerius inocentissimus filius ille tuus dū eleuatis ad cælum oculis deum orans castissimum pectus coniunctis digytis atq; labella percutit: seque sanctissimo triumphalis crucis signaculo aduersus communis hostis isidias armat: ac munit. Post breue suspiriū ac lachrymulam tam leniter emittit spiritum: ut spōte rursus occlusis oculis obdormisse non mortuus existimari posset. Et quod mirabilius est creditu: niueus ille purpuræ mixtus color quo pulcherrimos omnis suæ ætatis pueros mirifice anteibat in uita: repente simul cum obitu maiore quadam gratia emersit in faciem: argumentum sane nō paruum neq; cōtēnēdum eorum mortem: qui recte beneq; uixerunt: nō modo non esse malū sed bonum etiam atq; expetendum. At ipse tamen non potes eius obitū non dolere ferreq; permoleste: in cuius uita magnam quandam ac certā spem & tibi & patriæ propositam esse existimabas: quem ex teipso genueras: in quo uiuo te etiam cum naturæ concessisses: uicturum arbitrabare Sunt ista profecto eiusmodi: quæ hominum animos nō commouere nō possint. Videmus opifices suis operibus quæ sibi ueluti genuerint. inscribere sua nomina. Erat nuper Constātinopoli quem barbarus hic priceps amyrasq; Turcorum Mahometus amorati filius est demolitus miræ magnitudinis atq; pulchritudinis equus aheneus: in cuius dextero pede anteriore legebantur græce expressa eminentioribus litteris huiusmodi uerba: Patrophilus fictor fecit. Egregius excusor ille patrophilus quoniā aliter fortasse non poterat: per illiusmodi inscriptionem immortalitatem sibi comparabat in uita. At phidias in eburneo Mineruæ simulacro quod eximia arte fabricatus traditur: cum lege patria suum nomen prohiberetur inscribere: effigiem suam in eius clipeo ita inclusit: ut sine totius operis demolitione diuelli non posset. Et grauissimi philosophi uiriq; sanctissimi quoscunq; libros ædiderint: propriis ipsorum nominibus illustrare consuerunt. Quod si huiusmodi monimenta ingenii idcirco plurimum nos delectant: quoniam per ea immortalitatem quasi quandam memoria nominis nostri apud uiuos assequimur: quāto magis totius hominis propagatio: quæ per filios a nobis manat: deinceps in posteros: & cara patri cuiq; eē debet & periucunda? Non. n. corpore dūtaxat quod ipsum natura sua mortale est: in filiis uiuimus: sed non nullis etiā animi partibus: Nam quāq̄ est cuiq; sua mens diuino creata arbitrio: plæræq; tamen sūt animi uires: quæ simul cum corpore a parentibus transfunduntur in liberos. Atqui fieri potest: ut uel malis moribus uel temporum calamitate uł alia maiore ui quapiam natura hominis deprauetur: uitieturq;: id quod

Cōstātiopolis
Mahometus amyras Turcorum
Patrophilius
Phidias
Mineruæ simulacrum

in.M.Tullii Ciceronis in.Qu.Fa.maximi alobroici in Aristotelis philoso
phi in Dionysii senioris filios eodem quoqꝫ modo in . Qu.hortensii in.P.
crassi in Africani fratris nepetes accidisse legimus.Rarissimos tamen in-
uenias:q parentum maiorumqꝫ suorum & exteriorem & interiorem tum
magna ex parte si minus exercent:haud referant tamen.Quare cũ & bo
nitate naturæ & institutione diligentiaqꝫ paterna eum haberes filium : q
totus tui erat simillimus:cum existimes fortassis ex illius obitu magnam
tibi factam esse iacturam:censes te iure ac merito & eius & tua causa do
lere oportere:Verum erige te obsecro Iacobe Antoni Marcelle . Cedant
rationi turbulentissimi atqꝫ præcipites motus animi.Fac ut interior exte
riori homini dominetur:si te ipsum audire:si tui compos esse uolueris:in
telliges profecto tibi non modo nihil accidisse mali:quod Valerius tuus
abs te abierit:sed eo te esse meliore condicione:quod certo didiceris dile
ctissimum filium simul cum ægrotatione corporis liberatum omni ægre
titudine animi frui nũc cælestis gloriæ gaudiis sempiternis:esseqꝫ tui apud
iudicem eum depræcatorem:qui & iustissime semper iudicat:& quæcũqꝫ
aut agimus:aut dicimus multo ante cognouit:q̃ a nobis fuerint cogitata
Quid enim per immortalem deum in unius infantis obitu acriter adeo
tibi dolendum esse arbitraris?An ignorabas:quod Telamon euripideus
longe ante Anaxagoran clazomenium de aiace responderat: filium abs
te genitum esse mortalem?Non omnes ea lege nati sumus:ut alii cilius
alii serius omnes tamen moriamur deniqꝫ?Xerxes ille maximus atqꝫ po-
tentissimus rex persarum qui montes prostrauit:mariaqꝫ constrauit:cum
ex altiore loco exercitum illum dispiceret:quem ex quingentis myriadi-
bus ut tradit herodotus hoc est ex quinquies decies centenis hominum
millibus conflarat:se a gemitu ac lachrymis continere non potuit:Inter-
rogatusqꝫ:quid ita faceret:idcirco se flere respondit:quod post annos cen
tum eorum nemo quos tũc uidebat:superstes.futurus eẽt.Quam nature
humanæ ibellicitatem Euripides meditatus:ut est omni in re grauis ac
diligens:ita locutus est :

Natura quæ mortalibus est rebus:tenes?
Haud uideor equidem:nam unde?at auribus accipe.
Mors omnibus debetur his.nec est aliquis:
Qui cras futurum se sciat.Quam igitur nobis polliceamur huius uitæ fe
licitatem:cuius omnia sunt incerta.omnia mutabilia.oĩa plena formidi-
nis?Itaqꝫ alio spes nostra dirigẽda ẽ alio itẽdẽdi cogitatus:nam qd serius
dici põt ĩ hominũ uita:cũ nullus sit tãtus ãnnoꝝ numerus:q si cũ æterni-
tate conferatur:minimã puncti pticulã repræsentet?Nec ea pfecto uita ẽ

M·Tull.cicero
Qu.Fab.Max.
alobroicus
Aristoteles
Dionysius
Qu.hortensi'
Qu.Crassus
Telamon'
Anaafixoras
Aiax
Xerxes
Myriodes
Herodotus
Euripides

Nestor
Sibylla
Mathusalem

optima:quæ uel Nestoris uel Sibylle quã fabulantur:uel ea potius quæ Mathusalē ãnos uixerit:sed quæ honestissima fuerit probataq; apud deum:etiam si unius diei uitã quis uixerit. Nos enim multitudine annorũ magnitudine præstantiaq; uirtutis hominis beatitudo simul cum uita definitur. Num icc᷑co Chrysippũ aut alium quempiam huiusmodi: uel Platoni uel Aristoteli prætulerimus:quia plura in philosophia uolumia ꝓlyxiora scripserit? an illos potius chrysippo & chrysippi similibus: quoniam acutiora & meliora igenii doctrinæq; monimenta posteris relique re? Num propterea arborem laudemus:quod plurium sit annorum? an quia & pluris de se fructus & suauioris efferat? Et ne celerius q̃ par ē:a similitudine discedamus:ut ĩ arborum fructibus accidere uidemus:ut ali is alii citius maturescant:idq; non in diuersis modo sed ĩ eodem etiã genere fructuum:ita de hominibus quoq; uenire usu quis dubitet:ut ꝓ cuiusq; naturæ tempamēto alii serius alii citius uitam finiãt? Si eum arrogantem solemus & dissolutum existimare:qui hominum legibus aduersatur:qualis ducendus sit:qui succenset naturæ legi:quæ uiuēdi tempus oĩbus definit:ut id præterire nemini liceat. At naturæ legibus irasci quid aliud est q̃ deo aduersari:a quo natura oĩs creata est. Qui enim ægre fert quod uoluit deus:is plane uidetur deum arguere iniusticiæ:in eũq; irasci. Itaq; non absurde hunc ab Eschylo legimus repræhensum: cũ dixit: Boni est grauisq; uiri mali:si quid patitur. Nunq̃ deis irasci. Quam sententiam apte secutus Euripides ait. Aduersa qui bene fert:uir optimus mihi uidetur ac prudens. At mea me de Valerio meo:dicas fefellit spes. Qui enim non doleam:quod ab eo relictus sim hæres:quem mihi fore sperabã hæredē. Et quē sup̃stitē optabã:ei uideã me sup̃stitē. Et ĩ quo uitæ huius oẽm collocarã iucũditatē:eũ morte sublatũ aspiciã. Qui ergo tã tristi tã acerbo tã ĩfelici casu nõ crucier nõ angar aĩ:cũ illũ mihi tã imature tã ĩopinato ereptũ sentio:quo aliud nihil ĩ uita p̃ciosius habebã nihil amabilius nihil carius nihil suauius. At nihil debet esse ĩopinatũ sapiēti. Amisisti:fateor:ĩ Valerio magnã huiusce uitæ iucũditatē magnũ solatium magnũ ornamētũ. Nõ peteras eius ĩgeniũ atq; ꝓbitatē cõsiderãs nõ tecũ admirari:nõ tibi plaudere:qd' talē filiũ genuisses tã modestũ tã uerecundũ tã facilē tam strenuum tam benignũ. Delectabat te plurimũ ĩgenita eius prudentia & bonarum artium studiũ ac facundia singularis. Et eius caritatem atq; pietatē obliuisci nõ potes. Quæ quidem oĩa cum uideas tam repente una cum illo amissa:irrecuperabili te detrimēto & maximo affectũ arbitraris. At uelim tecum aĩo uolutes illam Vlysses sentētiam apud Euripidē poetã. Sapiētis ē quæ oportet ĩ malis sapere. Nũ iccirco fortasse te illusum & destitutum putas:quod antea:q̃ tua ferret opinio. Valerium

Chrysippus
Plato
Aristoteles

Eschylus

Euripides

Vlysses
Euripides

tuum ad ſe deus reuocarit? An tibi moleſtum ē:quod celerius tua ſenten
tia euocatus ille ab deo ē & emiſſus ex his corporis uinculis ad ſeq; ideo
accerſitus:ut omni cura liberaret oi ſollicitudine? Quod ſi in re bellica
turpe exiſtimatur dicere nō putaſſem:ubi iopinato ī nos hoſtis ac repēte
īpetum fecerit:quāto id ē turpius iudicādum ī huius uitæ cōdicione:quæ
īnumerabilibus periculis & calamitatibus ē obiecta:cuius finis ē ille: quē
effugere nemo pōt? Oēs enim morimur horaq; mortis īcerta eſt. Itaq; re-
cte admonemur: Vigilate:& orate:qa neſcitis horam neq; diem. Quid in
quam facere nos oportet:qbus ſapientiæ magiſter Iheſus ē datus: quādo Iheſus
idem & a gentilitatis philoſophis poetiſq; prædicatur. Pati multa neceſſe Næuius
eſt ait Næuius poeta mortalem mala. Sxd eruditiſſimus perſius lōge ap- Perſius.
tius. Viue memor lœti fugit bora:hoc quod loquor:inde ē Decet nos cer
te ita uiuere ut ſemper credamus futurum:ut moriamur. Aliud nihil eſſe
philoſophoꝝ uitam affirmat Plato q̄ mortis cōmentationem. Et docte id
qdem atq; ſapienter. Nam ſi ad finem oia referēda ſūt:ſi bene beateq; ui
uēdi pricipium capit ab ipſo fine rōnem:ſi finis humanæ uitæ mors ē:cui
nulla ē mortis meditatio:is ſane neq; prudēs nec felix eē ullo pacto pōt.
Quam me uerba illa delectāt:quibus utitur apud Euripiden:ut mihi ui- Euripides
detur Theſeus. Theſeus
At ego quod a ſapiente quodam didiceram;
Curas calamitates & exilia mihi
Mortis acerbas & malorum alia genera
Verſaueram animo:nequid illorum prius
Quæ cogitaram:ſi quid accideret:magis
Recens noceret. Didicerat Theſeus a ſapiēte quodam hoc eſt ab Anaxa- Anaxagoras
gora:Euripides eē oia quæ in huius uitæ mutabilitatem poſſunt cadere:
diligēti meditatiōe prouidēda:quo ī omnem caſum armati inſtructiq; ſi-
mus aduerſus omēs animi motus:ut ſicuti uigiles & periti gubernatores
priuſq̄ dent uela:Scythiā p euxinum pelagus petituri ſe anchoris muni- Scythia
unt & rudētibus:ne ſiqs ſecus quam opus ſit:uētus īcubuerit. fruſtra ſint Euxinum pela
auxilium deſyderaturi:ita etiā nos nō adeo rebus lætioribus efferamur: gus
aut deiiciamur aduerſis:ut uideamur obliti:quam uaria ſit q̄ fragilis q̄ in
conſtās humana cōdicio. Quid.n.aut noſtroꝝ aut noſter etiā obitus nos
affligat? Fac uitam corporis ſempiternam eē. Quis adeo ſit tāta demētia:
qui non mori q̄ primum malit. ubi ī eam ſit uitam puenturus:de qua fo-
re ſcriptum legimus:ut deleat deus oēm lachrymam ab hoīum oculis:&
ubi neq; mors amplius ſit futura:neq; luctus neq; clamor nec dolor q̄ in
hac uerſari diutius hoīum uita:quæ plena eſt miſerabtlium ærūnarum ī
tot rerum oīum commutatiōibus ī tot cupiditatū tædiis ī tot faſtidiis uo

Pindarus

Plato

Nam perturbatiões aïoꝝ:ut inquit Pindarus:sapiētem ēt uirum cōgunt ī sanire. Neq; flēda tibi Valerii mors nec dolēda ē:sed laude potius & gau-dio ꝓsequēda:quē dignum deus iudicarit cælesti domicilio. Nunc uiget ī rerum oīum cognitiōe earum:quas ita facile cum uiueret: discebat: ut eas nō tam discere quam reminisci secūdum platonem quiret existimari Proīde satius feceris:si dolorem pectoris tui quo iopinato percussus es: recordatiōe illius laudum cōsolabere:Nam si eos dolemus:qbus bene ē: quid de nobis simus facturi? Nobis ꝑfecto potius de nobis ipsis dolendū est:atq̄ cauēdum merito ne dum filios flæmus:eorum beatitudini iuide-re iudicemur. Illi enim iis bonis nūc fruūtur:quæ nec oculus uidit:nec au ris audiuit:nec ī cor homīs ascēderunt. Nos autem assidue uolutamur ī cœno. Et eo mors nostra & durior est & tristior futura:quo diutius uiui-mus. Verum ea nobis offert̄ cōsolatio quod nō multum abesse possit: ut quos tāto animi ardore desyderamus:corā liceat ītueri & tibi Valerium tuum & mihi Olympum meum æqualibus nobis æqualis illos:Nam ut illi eodem & āno & mēse nati complerāt ānum octauum neuter: ita nos ānum quartum & sexagesimum igressi uterq; sumus:tu ad.xvi.Kl.febru arias:ego uero ad octauum Kal.augustas. Et immortales certe q̄tum mi hi uideor augurari:futuri nō sumus. Quare iter nos & filios:quos amisi-mus:non admodum longa futura sunt diuortia modo demus operam quod in nobis est:ut una cum illis quos tanto desyderio ardemus:eē pos simus. Quāuis enim nesciamus:quæ dies morti sit præstituta:quod tamē scriptum est:nos latere non debet. Omnis caro fœnum: & omnis gloria eius quasi flos fœni. At cum sciamus pulcherrimos atq; recentis floscu-los leui aura tactos languescere paruoq; uenti flatu agitatos marcescere solere:nihil eē uideo:quod immaturum natura quod intempestiuum di ci debeat inter homines. Quandocunq; nos morituros iusserit deus: id & maturum ducundum est & tempestiuum. Quid enim est aliud mori: q̄ depositum reddere? Deposuit deus apud nos animum nullo præscrip to tempore. Quæ igitur iusticia nostra fuerit cum repetenti minus alacri-ter q̄primumq; restituere? Num grauiter nobis ferendum est: si quod ab deo nobis datum est usui:id ei cum exigit:reddere. Reddimus enim non damus. At ne mensarii quidem si sapiunt:si decoquere erubescunt:mo-leste ferant depositum reddere alienum. Num uir sapiens atq; idem gra-tus quem animum accepit ab deo usui ac ueluti depositi iure: repetenti domino aduersari audebit? Nec ille minus in culpa iudicari solet: qui doleat uel depositum uel commodatum restituisse: quam qui illud sit abiuratus: Nam fides in utroque & gratitudo desyderatur. Cūq; omne

Valerius
Olympus

luptatum? Quæ hic nobis reges est? quæ trãquillitas? Quæ nõ omia plena formidis? plena angoris? nihil eẽ uidemus ĩ hac ĩstabilitate uitæ ita homi cõcupitum: cuius post usum satietas nõ sequat: ut quod maxie cõsequi studemus id cõpotes uoti facti nõ abdicemus: & alia atq; alia deiceps appetamus. Nunq̃ nisi ĩ morte appetitiõis fax extiguit. Itaq; nõ ab re & Dauid & Hieremias & Elias aliiq; nõ nulli uiri sancti & sapiẽtes uitæ diuturnitatẽ ĩgemuerũt: ita sũt oĩa uaria. ita ĩcerta. ita ĩfirma nusq̃q; manẽtia. Id quod aĩaduertẽs Pindarus ut ẽ in oĩ re prudẽs: ita locutus est. Dauid Hieremias Elias Pindarus

Spes uirum sursum simul & dehorsum.
Multa lactantes celeri feruntur
Orbe uersatæ probat id: quod ore
Nemo uenturam potuit deorum
Nosse fortunam. quoniam futuri
Cæca mens nobis. hominiq; multa
Præter optatum tulit ipse casus
Tristia. & rursus miseris subactam
Extulit rebus ꝑpere uoluptas.

Quare cũ ĩ rebus humanis nulla sit certitudo nulla stabilitas nulla fides: nihil sapiẽti oportet eẽ ĩopinatũ: cũ usu didicerit quottidie euenire: ut lætis tristia & tristibus læta succedãt. Itaq; ad eadẽ te hortabor: ad quæ Corydon apud Theocritum Battum. Corydon Theocritus Battus

Fidere amice decet: melius cras forsan habebis
Sperandum est uiuis: non est spes ulla sepultis.
Nunc pluit. & clarus nunc Iupiter æthere surgit.

Vt eĩm silẽtio ĩnuoluã uel. P. uẽtidiũ: quẽ a patre Gn. põpeii magni actũ ĩ triũpho & oculis populi romani miserabiliter antea subiectũ: de parthis ad postremũ pulcherrime triumphãtem Roma cõspexit: uel. G. Corneliũ Scipionẽ nascicã: q a carthaginẽsium carcere ac uiculis nõ solũ oĩa quæ seruitutis cõdicione amiserat: postliminii iure recupauerit: sed ad sũma cõsulatus ĩperiiq; fastigia ẽ euectus: satis unus Iob exẽplo sit: Quid. n. hic triste passus nõ ẽ: quæ acerba nõ pertulit? ipse de se testimoniũ perhibet. Suscitabis ĩquit: corpus hoc meũ: ĩ quo multa mala sum passus. At idem Iob ubi aduersa oĩa & corporis & fortunæ uirtutis patiẽtia mirifice supasset: ita sibi ꝑpitium benignũq; deum reddidit: ut ad huius quoq; humãæ uitæ felicitatẽ nihil reqreret. Magna ꝑfecto uirtus est patiẽtia. Moderate nobis ĩ utrãq; fortunã ferẽda sunt oĩa. Nunq̃ diffidẽdum ẽ rationi: nunq̃ legi naturæ aduersãdum. Tollenda spes nostra in deũ est Iacobe Antoni Marcelle: qui solus quid nobis rebusq; nostris aut cõducat: aut non conducat: & nouit semper: & tempestiue prouidet. Seuocandus est nobis animus atq; diiungendus ab istiusmodi cogitatibus & motibus turbulẽtis: P. Ventidius G. Cornelius scipio nascica Iob

uitium graue sit: ac periculosum: tum ingratitudo turpissima atq; admodum detestabilis censeri debet. Homo eim ingratus pudore uacat. Qui uero impudētiæ se facit obnoxium: is omnis se flagitio facinoriq; ascribit. Si primus Angelus uoluisset gratitudinis meminisse: neq; i superbiā exarsisset: neq; inuidisset creatori suo: nec e summo beatitudinis gradu in extremæ miseriæ præcipiciū corruisset. Quam me delectant duo illa præcepta: quæ uocantur Delphica. Cognosce teipsum & nequid nimis. Hæc talia sunt: ut alterum manet ex altero: & inuicem se commutent.

Angelus prius

Delphica præcepta

Nam & qui se nouit: nihil nimis neq; cogitat: nec facit. Et qui nihil nimis aut dicit aut uult: seip̄m nouit. Qui ergo se mortalem esse cognouerit: neq; efferetur nimis rebus secūdis: neq; aduersis ita humilem abiectū q; prosternet: ut luctui semper ut eiulatui sit addictus. Honoratur sane luctus ut est in fabula: lachrymis & doloribus. Itaq; nō inuitus ad eos ꝓficiscitur: a quibus huiusmodi honoribus excipitur: ab quibus autem negligitur: iis abstinet. Vt omni ire demisso nos animo aduersus deum eē oportet: & quicquid ab eo fit: ad nostram utilitatem factū existimare: ita quæ uidentur aduersa & uoluntati nostræ expectationiq; infesta: & constanter ferenda sunt nobis: & sapienter. Nam ut grauiter īquit Euripides Necessitati qui dedit terga: sapiens ē ille uir: nec inscius quidem deū. Si eīm necessario omnes morimur: finisq; huius uitæ mors est: quid hæc nobis & frustra & inutiliter uel lachrymanda ē uel dolenda? Audiamus obsecro Menandrum: quā scite hæc: ut omnia.

Luctus

Euripides

Menander

Nostris mederi si malis possent lachrymæ.
Semperq; tolli flætibus quiret dolor:
Lachrymas emeremus auro: at herus negocia
Non curat hæc: nec respicit: suam uiam
Seu tu flæas: seu non: faciēt: proin qd facimus?
Nihil dolor arborum instar hos fructus habet.

Lachrymas. Nihil igitur dolendum est: roges: nihil īgemiscendum: nihil lachrymandum omnino: ne in morte quidem carissimi filii? At flæuit Ihesus Lazarum: quem reuocabat ad uiuos. Non flæam ip̄e: non animi torquear: qui me in iucundissimo mihi filio mortuum sentiam. Respondebo equidem tibi audacter: & ex animi sententia respondebo: ut nihil dolere omnino inhumanum est: ita dolore confici effœminatum & molle. Nullos inquam sentire in utraq; fortunam anim motus lapids ē non hominis: q̄q̄ etiam in lapidibus inesse motus quosdam natura insitos non ex magnete solum sed ex silicibus ipsis percipit. Verum pati motus eos effrænatius ferri: nec ullis compescere rationis consiliiq; remediis belluæ est ꝓprium. Si enim in nobis nulla prorsus inesset affectio: cum

Ihesus
Lazarus

aliæ plæræq; animi uirtutes:tum amicitia ipa qua nihil in hominum ge-
nere suauius eē nec necessarium magis aiaduerto: beniuolentiaq; ois e
medio tolleretur.Itaq; cauendum eē arbitror:ne falsa quadā decepti opi
nione aut quod nullum est:iudicemus malum:aut quod sua natura mi
nimum sit:maximum ipsi faciamus.Qui eni quod per sese aut bonum ē
aut boni cā:ducit in malis:hic nō potest esse non demens. Qui uero &
tristicia & læta pro ratione apteq; tulerit:uir mihi prudentissimus uidet
efferendusq; summis laudibus.At non potes tu quidem non dolere : qd
tali uideas filio te orbatum:quod sentias uiscera tua abs te ueluti diuul-
sa:quod in eo sis mortuus:in quo te futurum superstitem putabas. Ho
mo:argumētaris:sum non deus.Et recte tu quidem:præsertim cum deus
etiam ipe:qui mortuum Lazarum ut obiicis:erat suscitaturus:collachry- Lazarus
matus ē.Velim tamen memineris grauissimæ illius quam modo dicebā
Solonis sententiæ:nequid nimis.Nam quod ais collachrymatum etiam Solon
Ihesum:recte quidem narras modo intelligas id esse ab eo factum nō mi Ihesus
nus:quod Lazarum quem plurimum diligebat:esset reuocaturus ab al- Lazarus
terius ueræq; uitæ beatitudine in huius:quæ falso uita nominat:miseriā
quam ut humanæ imbecillitatis affectum exprimeret.At se supra homi-
nem gerere:hoc est supra uulgi consuetudinem & oīa pro rationis regu-
la deoq; metiri uiri est magnifici planeq; heroici.Præterea si uolueris me
minisse optime cum illo actum esse:quod adeptus te patre suaq; uirtute
omnem uitæ huius felicitatem quam dicimus:ita excesserit:ut cum ad-
umbrato fucatoq; sæculi bono æternam sibi gloriam : & beatitudinem
possessurus:intelliges tibi lætandum esse potius:quod talem genueris:q̄
dolendum quod talem amiseris.Quod si illius non potes absentiam fer
re:qui cælum habitat:non tam eius uideris q̄ tuam uicem collachrymari
At istud certe non est animi uero liberalis:neq; magni:neq; paterni neq;
ipsius tui:qui pluris faciebas unum ualerium quam uitam ipsam: q uir
magnificus es & omni uirtute illustris. Illius bono gaudendū est inquā
potius quam tuo dolendū īcommodo.At qui ea conditione filios nobis
commendauit deos:ut quādocūq; repeteret redderemus.Num igit mali
mus creditori succēsere:quod suum exegerit:q̄ commodāti gratias age-
re.Quin potius imitandus est:nobis sanctissimus ille patiētissimusq; Iob Iob
atq; illius uerba sincero mentis affectu usurpanda.Dominus dedit: do-
minus abstulit.Sicut domino placuit:ita factū est:sit nomen domini be-
nedictū.Quid tanto eim torqueamur dolore:quid diuturnis lachrymis:
quos amisimus:lugeamus:si qdem ad tempus est creditū id perpetuo ser
uare non possumus? Nihil nobis cum agit natura durius quam cum ele
mentis uniuersoq; mundo cōsueuit.Num quæritur terra: quod fructus

quos tāto cū labore cōcepisset:peperisset:aluisset:amiserit:cū tā sæpe antea uomeribus scissa esset rastris & ligonibus cæsa:ibribus obruta:tempestatibus fracta:nūc rigore nūc æstu uexata:quo annua munera parturiret:cūq; uariis amænisq; floribus iduta gestiret:mox exuta spoliataq; omnē ornatū lataq; deposuerit? At ne mare qdē moleste fert:quod p anni ac tēpoꝝ uices eorūq; momēta nūc remissioribus nūc uæhemētioribus uētorū flatibus iter ꝓcellas fluctusq; agitatū nauibus circūquaq; sulcatum: & hamis ac rætibus appetitum sentiat:quos genuerit auxeritq; tātos piscium greges prædæ oībus rapinæq; expositos & præciosissimas margaritas aliaq; pmulta & gemmaꝝ & reꝝ nobilissimarum genera ab se aut ui auferri aut isidiis abduci. Nam quid aer ipe mihi memorādus est? Luget ne an gemit:quod q mō solis radiis illustratus albesceret: & iucūdus oībus eēt aspectu:mox nocturno caligat horrore:sæpenumero etiā iterdiu obscuratur:quodq; aues quarū & ludēti uolatu & mulcēti cōcentu gaudet:multiplici dolo uariisq; artibus i summa ēt regiōe capiant᷑. Et ne uidear i singulis enarrādis curiosior:cælū etiā ipm nō sp eodē lucet aspectu:sed ꝓ ortu occasuq; solis nūc manātibus radiis collustrat᷑:nūc corruscationibus stellaꝝ ueluti scitillis debilius fulget:qñq; etiā nusq̄ apparet. Quare si oīa sunt plena mutationū: si nihil ē in uniuerso mūdo liberum ab iteritu:nihil ē:quod ipsi nobis præcipuū postulemus. Quod si ꝓ ibecillitate humani igenii nō potes talē filium nō reqrere:nō dolere:nō igemiscere:cū boues ēt uideamus reqrere uitulos quos amiserint:multoq; mugitu ac tristi testari piū naturæ affectū. Sed oī in re modus seruādus est: & nusq̄ a ratione discedēdū. Vsus corporis cū mētis affectu nobis ē cōmutādus:ut quoꝝ aspectu atq; sermone curas leniebamus: eoꝝ gaudeamus recordatiōe ac btitudine. Ad hæc tibi cauēdū est:ne continuis lachrymis eo cōtrahas grauiorem culpā:quo diuinæ uolūtati magis uideris aduersari. Solet.n.qñq; deus uæhemētius illos affliger᷑:quos repugnātes sibi rebellisq; cognorit. Itaq; nō absurde poetæ fingūt Niobē ob huiusmōi cām filios amisisse. Quis scis præterea:si deus ipe:cui & pterita & futura oīa corā sunt:miseratus ē Valeriū tuū:ob eāq; rē ad maiorē ætatē uenire ꝓhibuerit:neqd tristius pateret᷑? Quot.n.& q̄ta quottidie accidūt in uita tristia miserabilia ærūnosa:q̄ sola morte effugiunt᷑. Si Cyrus ille senior q res tā multas tāq; pclaras gesserat:ad senectutē nō peruenisset:nunq̄ tā crudel᷑r tā ignominiose tā seruil᷑r p caliditatē ipotētiāq; fœmineā pisset. Idem de Croeso rege. de pœno Annibale. de Gn. Pōpeio magno. de. G. Iulio Cesare. de. G. Mario. de Cicerone. de. L. annæo seneca:aliisq; pmultis pōt aīaduerti. Quāto igit᷑ Valerius tuus celerius excessit e uiuis:tāto eius mors ꝯsiderabilior ē cēsenda:qđ mali nihil neq; nosset:neq; ppetrasset: qđ eius

Niobe
Cyrus
Tomyris
Croesus
Annibal
Gn. Pompeius magnus
G. Iulius cæsar
G. Marius
Cicero
L. Annæus Seneca

rei cõsiderãs Menãder idẽ:quẽ mõ meminerã:ait.Quẽ dii amãt:morit iu Menander
uenis.Liberat ꝑfecto mors sæpe nõnullos & maximis & acerbissimis ma Priamus
lis:q̃bus ii uacãt:q uel ĩfantes uel pueri ex hisce uitæ ærũnis excesserunt· Homerus
Si Priamo cõtigisset ea mors:quã falso ĩmaturã dicimus:nunq̃ hæc tã flæ
biliter apud Homeꝝ quereretur.

Ingredere o fili murum:quo troas & omnis
Troiadas serues:nomen neq; clarius hosti
Pellidæ efficias:tua nec tibi fata ministres
Ante diem:misericq; patris miserere:suṗstes
Quem facis elatum:senii quem limine sæua
Sorte deũ genitor:perdet mala plura tuentẽ
Funera natoꝝ.natas hostiliter actas
Stupratasq; nurus infantum strage sub alta
Mẽbra ĩflicta solo:nã me mucrone supræmũ
Postq̃ aliquis uita spoliarit:rictibus atræ
Ante fores catulæ pergent laniare iacẽtem
At quãdo canũq; caput canãq; molossæ
Dedecorent barbam grãdæui ĩ cæde natãtis:
Hoc miseris fuerit lõge miserabile cunctis.
Talia uoce senex queritur:multũq; capillum
Vertice uellebat:sibi quod minus audiat Hector. Hector

Quã q̃dẽ Homeri s̃niam Virg.fãiliaris nr̃ aptissime secutus ul̃ potius exe -cutus iq̃t. Virgilius
Hæc finis Priami fatoꝝ:hic exitus illũ. Sorte tulit troiã ĩcẽsam &ꝓlapsa
uidẽtẽ. Pergama tot quõdã ppl̃is terrisq; supbũ. Regnatorẽ asiæ:iacet
ĩgẽs littore trũcus. Auulsũq; hũeris caṗ & sine noĩe corpus.Ex quo possu
mus ĩtelligeř ñ obscure:q̃ ꝑiculosũ q̃ formidabile sit diutius eẽ ĩ uita. q̃d
n.aut nr̃is aut nobip̃is lõgiorẽ uitã optãus tãq; nescii:quo diuturnior fue
rit uita nr̃a:eo mortẽ fore peccatoꝝ mole ğuiorẽ. Dies annoꝝ uitæ meæ
quos hẽo.c.&.xxx.iq̃t Iacob:minimi & mali.Vñ apl̃s.Mihi uiueř xp̃s ẽ:& Iacob
mori lucrũ. Recteq; addidit:dissolui.n.& eẽ cũ xp̃o mľto melius . Quid Apostolus
igr̃ tãta sit nob̃ uiuẽdi cupiditas:cũ ñ sumus ĩgri mľtitudinẽ ãnoꝝ uitioꝝ Christus
mľtitudĩe cumulari.q̃d' s̃.q̃d ẽ boni:q̃d' de se q̃at hæc uita mortaliũ polli
ceri:id nõ ĩ aĩ & corpis ꝯiũctiõe ac uicul̃ sed ĩ uirtute ip̃a:q̃ aĩ rõne adipi-
sciur:& ĩ bõis ẽ moribꝯ positũ.Itaq; ut uirtute q̃d' malũ ẽ suũ:cauet hæc ui
ta mortal̃:ita q̃d' bonũ ẽ morte ꝯseq̃t.Quare q sibi hoc ẽ secũdũ aĩ uirtutẽ
deoq; uixerũt:quocũq; tp̃e moriãt & tẽpestiue moriunt & bñ:eorũq; mor
tẽ nõ eiulatu sed laude:nõ luctu sed celebri memoria:nõ lachrymis & do
lore sed gr̃aꝝ ad deũ actiõe & aĩ tranquillitate prosequi debemus : quod
his periculis sæculi liberati cælestibus illis sempiternisque bonis potiti

sunt:qbus solis uera hoium definit beatitudo. Cum tuus igit Valerius ita egerit anos suos:ut nullam ne minimam qdem senserit corporis cōtagionem:sed potius eēt & puritatis & bonitatis exemplum:nō tam tibi lugēdum ē:quod tali careas filio:q̄ immortales agēdæ gratiæ Christo Ihesu quod illius te patrem facere sit dignatus:quo etiam aliquando patrono uti apud se possis:Quid.n.tātum lachrymarum effundis?Quid adeo gemis?Quid diutius doles?An ignoras quod totiens diximus fragilem nostram & caducam esse naturam cōditionemq; corporis nobis datam eē cōmunem cum pecoribus & iumentis?Quænam ē huius uitæ suauitas? Quæ cōmoda?uel quæ potius nō incommoda?nō tristia?nō plena malorum omnia?Scio me eo tibi dolorem facere lōgiorem:quo i dicēdo sum lōgior.Verum cum uideo tui te Valerii:quē tanto desyderas opere:ueluti sagiptis assidue uulnerari & eo qdem ai uulnere:quod dolore te conficit:istitui non antea finem dicēdi facere:q̄ ita te tibi restituero:ut me mihi i luctu meo restitutū sentio.Nō possum inqs a dolore nō possum a gemitu nō possum a lachrymis cōtinere me:Vt quem superstitē atq; hæredem mihi fore opinabar:eum efferri & sepeliri uiderim. O immitis atq; iniqua mors:quæ filios pietissimos ab idulgētissimis parētibus distrahis: ut quos imortalis eē oporteret:i ipso uitæ limine opprimas. O malorum oium malū atrocissimū teterrimūq; pessimū.Eodē uideo nos fuolui Iacobe Antoni marcelle.Frustra me uideo pcepta eloquētiæ didicisse: q eo tibi quod cupio:quodq; in re ē:minus psuadeo:quo sum in suadēdo cupiosior.Num tibi soli mortuus ē filius?An ignoras:quæ in mūdo sunt:& mutabilia esse oia & mortalia?Num putas singultibus flætibusq; tuis reditu rum ad te Valeriū?Vis ne tibi licere:quod sibi deus ipse nō patit deus: ut agathon inqt.infecta facere:quæ facta sunt:tametsi deo nihil ē neq; præteritum neq; futurum:cui omnia sunt præsentia:Audi obsecro:qbus uerbis Ditys consolatur danaen.

Esse inferis curæ gemitus putas tuos?
Suspiriisq; tuis tibi redditum ire filium?
Quiesce:moneo.proximorum si mala
Respexeris:feras facilius consyderans
In uincla quot laxantur homines:quot patres
Orbi senescunt:quiq; regnantes opibus
E maximis lapsi nihil sunt:hæc tuo
Versāda sunt aio.Cōsyderādæ sunt inquā tibi alior calamitates & ærumnæ.Et quod monebat Socrates:incōmodum tuū cū aliorum aduersis rebus cōferendū.Quod si feceris:inuenies profecto lōge tibi meliorē esse fortunā:q̄ aliis multis:q hēt fortunatissimi:laudat a nō nullis Antima-

christus ihesus

Agaton

Ditys
Danae

Socrates

Antimachus

chus poeta & id qdē nō iiuria:q cū ex obitu Lydæ uxoris: q̄ unice ama-
bat:dolorē itolerabilē cōtraxisset:scripsit ḡuē elegātēq; elegiā noie lydam
q̄ p enūeratōnē illustriū mulieꝝ q̄ extrēis cladibꝰ sᷣt ↄfectæ:seipm ↄsolatus
ē.Et.M.Tul.Cicero cū filiæ mortē æquo aio ferre nō posset:ḡuissimā ipse
quoq; ea de re ↄsolationē sibi lucubrauit:ubi cū.Qu.Maximi illius &.M.
Catōis tū alioꝝ pœne inumerabiliū & grecoꝝ & Rōanoꝝ patientiā atq;
ↄstātiā i mediū referēs se sibi sua i cā pſonū ↄstituit:ḡuissimis exēplis rōni
busq; oñdēs dolorē oēm:q ex alicuius morte suscipiatᷣ:& muliebrē eē.&
uanū:cū nl̄ sit malū iudicādū:qđ fit natura.Et cū oia noq dederit đs: nec
sit qcq̄ ꝓrsus:qđ tāq̄ iure peculii nr̄m dicere possimus:qd ē:qđ l̄ amissū
l̄ redditū tāto ægritudis cruciatu nos torq̄at.Prudentᷣ igr̄ & ḡuerissime i
hāc sniam Simonides poeta locutus ē.   Hoies paꝝ pn̄t iania studia.
Breuiq; tpe labor ad laborē etiā.   Quod ē ieuitabile : iminet oibus
Mors sæua:cuius & bōi & mali parē.   Partē īcipiūt:nec mius apte Euripi
des.Nō solū.n.pecūias minīe ꝓpas.   Hoies hn̄t:sed ꝓrsus humanū nihil
In oibꝰ itaq; dicerᷣ par ē:ea gerius.   Quæ sᷣt hoibꝰ a deis hæc cū uolunt.
Rursū aufert.Cū igr̄ nl̄ nob̄ sit ꝓpriū:sed qcqd hēmus:id đs nob̄ usui
dedit:qd tā moleste tāq; iniq; ferius alienū redderᷣ & restituere mutuāti.
Nulł hic meritis nlł i uirtuti pcitᷣ.Alia ē dei alia hoim rō:diuiæ retributio
nes mł to nr̄is meritis sᷣt maiores.Veꝝ eæ dei iudicio nō nr̄o æstiandæ sᷣt.
Dđ rex & scūs & sapiēs filiis antea duobꝰ amissis altᷣo icesto altᷣo pricida
quos ēt mortuos flæuit ut iprobos:amisit deide tᷣtiū eūq; puulū:quem hē
bat carissimū hūc:q̄diu sparat seruari posse:nec destitit lachrymari & di-
uinū auxiliū orōibꝰ assiduis iplorare:& ieiuniis uti & i cilicio iacere:cætᷣa
q; oia facere:qbꝰ dn̄s ꝓpitius redderetᷣ.Vbi uero ad se pueꝝ euocauit đs
sił cū luctu lachrymis positis & surrexit de tᷣra cōtinuo: ac lauit : & regio
more unctus atq; idutus deū adorauit:eiq; grās agēs refectus ē cibo.Suis
āt rē mirātibꝰ rn̄dit se recte uiuo ifāte ieiunasse plorās seq;:qm̄ arbitraretᷣ
uitæ dūm misereri posse:nec dubitādū eū q posset mortuos suscitare: ui-
tā ēt seruarᷣ posse.Iā uero obita morte qd ieiunaret.Nō.n.sibi licere mor-
tuū reducere exanimūq; reuocare.Ego:iqt:ibo ad eū:ipe aūt nō reuertetᷣ
ad me.Et ḡuitᷣ qdē ille & demisse:q neq; de diuo iudicio auderet q̄ri:aut
lachrymas fundere p̄serti cū sciret puero melius eē ↄsultū:& đsyderiū suū
spe altᷣius uitæ ↄsolaretᷣ.Quid.n.exēpla gētiliū i mediū ꝓferā aut Horatii
puluilli aut Dionis siracusani aut Antigoni regis aut Demosthenis ora-
toris:aut Periclis olympi aut Xenophōtis Socratici:aut.Qu. Martii regis
aut eoꝝ:quos mō noiarā:Telamonis.Anaxagoræ.Qu.Maxi.L.pauli hæ
mylii M.Catonis Cicerōis aliorūq; huiusmōi:q filioꝝ obitū & forti tulerᷣt
& iuicto aio.Satis tibi unus Dđ exēplo sit.Hūc nob̄ ꝓpōamus:hūc imite-
mur.qd frustra collachrymemur:quos recupare nō possumus:& qbꝰ ui-

Lyda
M.Tul.Cicero
Qu.Maximus
M.Cato.
Simonides
Euripides
Horatius pul-
uillus
Dion syracusa
nus
Antigonus
Demosthenes
Pericles
Xenophon
Qu.Martius
rex
Telamon
Anaxagoras
Qu.Maximus
Paulus hæmy
lius
M.Cato
Cicero

ta nõ erepta ẽ ſed cõmutata. At nõ pòtes nõ deſiderare: quẽ ex te gẽueras quẽ magis amabas q̃ teipm. Sed uir ſapiẽs nł unq̃ deſideret: qd ſibi ↄtige re poſſe deſpet. Et ut fruſtra qd habuimus: deſideraũs: ita fruſtra qd amiſ ſũ ẽ: lugemus itaq; pcẽdũ ẽ lachrymis: ↄpmẽdus gemitus: ægritudo ai lẽi enda: neque pietas flætũ excitat: diffidẽtiæ aſcribit. Nõ. n. mortuus ẽ Vale rius: ſed uitæ trãſegit ↄditionẽ: ut q mortał erat: factus ſit imortał. Ille nũc ſił cũ ãgeł: quoꝝ ſił imus creatus ẽ & gr̃a & pulchritudie & ſplẽdore: faciẽ dei uidet: uultuq; reuelato ſẽpitnã dñi gloriã ieffabileq; btitudinẽ lætus cõtẽplat & gaudẽs. Nũc pſpicue cernit: q̃ certo ſparat: cũ eẽt i uita: ſibi glo riæ apd hũani generis redẽptorẽ rpoſitã eẽ mercædẽ ſuũq; ſibi ſeruatum ab ãgeł hitaculũ. Nũc pñti corãq; aſpicere ei licet ordies illos. vii. qbꝯ btõ

Septẽ ordines beatorum

rũ ai p iſaciabilẽ læticiã pfruunt. Nã & eos cernit: q ſupata carne & domi ta nulł ſr̃ eius illecebris deliniti: & itẽ eos: qbꝯ p aſſiduitate & inocẽtia il lud ẽ pciũ datũ: ut erroribꝯ ↄctis pturbatõibuſq; pſtratis ob q̃ꝝ reꝝ mẽo riã flagitioſoꝝ ai p curaꝝ æſtus ſollicitudinũq; ardores torq̃nt pẽnit: iceſ ſanteq; cruciãt: trãqlla ipi potiant ſecuritate. Eos deide uidet: q ob legem ſeruatã eo dei teſtionio itelligũt ſe mũitos: ut ob ea q̃ geſſert in uita: neq; iudiciũ ſe oporteat neq; iudicii euẽtũ formidare. Tũ illos ↄtẽplat: q & rgẽ ſuã itelligere: & q̃ ſibi futura ſit gł ia: uidere iã icipiũt: eoq; ſe leniẽtes ſola tio ãgelorũq; pſidiis ſtipati ſuis i hitacuł mira cũ trãqllitate reqeſcũt. Dei ceps eo ituet: q qm̃ ex huius corporei corruptibił q; carceris tenebris ac uicuł i lucẽ libtateq; ueneꝛt: & affluẽtiſſime exł tãtõis ſuauitatẽ hñt: & re pmiſſã ſibi hereditatẽ poſſidẽt. Poſt hos ãt ii uiſui offerũt: qbꝯ qd ſcriptũ ẽ: demõſtrabit. qa uultus eoꝝ ſicut ſol icipiat refulgere: & ſtellaꝝ lumibꝯ ↄpari. Demũ uero i eos figit itutũ: q ſũma cũ fiducia exł tãt: certoq; ↄfidũt & itrepide gaudẽtes accelerãt eius uideꝛ uultũ: cui p aſſiduã ſeruitutẽ ob ſeq̃ntis ſe pſtiteꝛt: & a quo p inocẽtis mẽoriã ↄſciæ itelligũt gł ioſam & ſem pitnã minimi laboris ſui ſe mercædẽ ↄſecuturos. Nũc firmo fixoq; obtutu Valerius tuus aſpicit: aſpicit atq; admirat ſplẽdorẽ imẽſũ & corruſcãte il lius uibrãtis luis: quo dei facies oĩa illuſtrat & icõpræhẽſibili fulgore quo dã irradiat. Nũc ille reuelata facie totũ robuſtus aſpicit ac uidet: quẽ hic ex pte cognoſcebat: ut puulus & ueluti p ſpeculũ i ænigmate. qd ergo do lẽus illũ regre cũ xp̃o: q p breui curricło uitæ lõgã bñ agẽdo uixit ætatem An ignorãus xp̃i morte oẽm mortuã eẽ mortẽ. Itaq; uiuit filius tuus: q ob dormiuit i xp̃o. q ẽt ip̃e dixit i euãgelio. Nõ ẽ mortua filia tua: ſed dormit & lazarus a ſõno ñ a morte: q̃ ppe diẽ erat pitura ſuſcitatus ẽ. Nõ de filiis inq̃ nob̃ dolẽdũ ẽ: q bñ hñt: & pbtẽ: ſed de nob̃ipſis: q quottidie obiiciur p turbationũ uł neribꝯ: & a qbꝯ de uerbo ẽt ocioſo rõ exiget. Securus nunc Valerius uiuit tẽptationũ oim: Iã nulł põt flagitiis ſordidari: quoꝝ uulæ

Aenigma

Lazarus

ra sil' cū morte ꝓstrauit ac uicit. Ille nūc uictor ac triūphās nō eqs Camilli aut Scipionū sed piis uirtutū opibꝰ sed cōtinuis illis ac scis orōibꝰ qbus mitē sibi dn̄m ꝓpitiūq; reddiderat: decorā illā atq; mansuetā faciē suā: & splēdidos ocl'os uerecūdūq; uultū i te ɔuertēs cū & dolētis misereť: & laborāti assistit: tū ut bono aīo sis: hortať: qm̄ tibi iā sedē paret: q̄ secū oī aī angore curaq; solutus æternis i gaudiis sis māsurus. Quid. n. mortē accusemus: sine q̄ ad tātū fēlicitatis bonū puenire nō dať? An potius cū i ea tātū sit boni: repn̄tāda nob̄ ē: cū adhuc sumus i corpe. qd sp̄ iacemus humi ꝓstrati? Surgāus aliqñ ex hoc terrestri cœno. Abducāus aīam a sensuū tenebris. Mētis luīa tollāus ad cælū. Surgite eamus hic: p̄cepit dn̄s. Euolēus ad Ihesum exuti t̄renis cūctis pmotōibꝰ ac pēnis pietatis iduti. Volētibus bn̄facere nl' ē difficile. Adest d̄s iplorātibꝰ se. Orātis exaudit. Inuocātibus p̄sto ē. Quid affligimur quottidie ianibꝰ desideriis? qd capi patimur illecebrar̨ laq̄is? qd ultro fallimur uisco libidinū. Quid sciētes uidētesq; dolosis uoluptatū isidiis irrætimur? Eiiciamus a nob̄ tādē: eiiciamus inanis cogitatus. Fallacis opiones lōgius ferri qd sinimus. An ignorāus quo magis nob̄ blādiť mūdus: eo maiorē de nob̄ uictoriā hostē illū imanem atq; formidabilē spare? q̄ res multæ fluūt ad uotū: sine aliquo demū īgēti malo finire nō pn̄t. Itaq; laudať rex Philippus alexādri pr̄: cui cū sub idē tp̄s tres grati & fortunati nūcii eēnt allati: & qd' eq̄stri q̄drigar̨ cursu Olympia uicisset: & qd' ab eius duce Parmemone eēnt Dardanii pug̃ supati: & qd' uxor Olympias ei filiū pepisset; ɔtinuo sublatis i cælū māibꝰ. O fortuna inq̄t puo me malo aliquo ꝓ tot tātisq; bonis afficito. Verebať. n. uir prudētissimus: ne qd' accidere sæpe solet: post tot res lætas magnū aliqd' i fortuniū seq̄reť: sicuti certe demū secutū ē. Nā quā Attalū ppetrati flagitii pœnā dare neglexit iniuste: iustissime ip̄e luit. Scimus. n. Philippum ab adolescēte Pausania itereptū Theramenes āt uir grauissimus ubi ædes: i qbꝰ una cū aliis familiaribꝰ q̄plurimis cænabat: fūditus corruissent: cæterisq; obrutis atq; oppressis oibus solus ip̄e seruatus esset: ob idq; perinde ac felix a cūctis extolleretur: alta uoce exclamauit iqens: o fortuna ad qd igiť me reseruas? Nec se suus fefellit metus. Nā non multo post tpe trigita tyrannor̨ iussu ueneno itrepide abducto piit i carcere: quē acerbitatis casum eo patiētius tulit: qm̄ se ātea i oēm aduētū accixerat. Itaq; ubi mortifer̨ uenenū illd' aduētius ac tāq̄ sitibūdus hausisset: arridēs deide atq; iocabūdus eiectū qd' reliquū erat: e poculo hoc iq̄t pulchro Critiæ ꝓpio. Neq; illi quē i se fuerat i iustissimū exptus: falso mortē ē ominatus. Critias. n. nō multo post eorūdē iussu tyrannor̨ morte mulctatus ē. Et ita qd' ei mortis poculū Therāmenes mō præbiberat: idē deinceps ip̄e non minore appotus mensura absorbuit. Istiusmodi uero humanarum rerum

Camillus
Scipiones
Ihesus
Philippus
Alexāder
Olympia
Parmenio
Dardanii
Olympias
Attalus
Pausanias
Theramenes
Critias
Theramenes

Paulas hæmi-
lius
Perseus

mutabilitatẽ atq̧ icõstãtiã cogitãs Paulus hæmilius sibiq̧ sactius nihil du
cẽs priæ caritate cũ ob uictum Perseũ macedõiæ regẽ i maxio atq̧ clarissi
mo felicitatis suæ puẽtu metueret: neqd mali reipubicæ imineret: deos p̄
catus ẽ ut siqd aduersi i populũ romanũ moliret̃: id oẽ i domũ suã cõuer
terẽt. Quare cũ ex q̃ttuor filiis quos & bõitate formæ & splẽdore idolis hẽ
bat egregios: duos ãtea adoptiõis iure i Corneliã fabiãq̧ familiã trãstulis
set: reliquos duos q domi erãt: alterũ ãnos q̃ttuordeci natũ qnto ãte triũ-
phũ die: alterũ uero q ãnũ duodecimũ agẽs i triũphali curru cõspectus fu
erat: qnto itẽ post triũphũ die amisit. Cũq̧ pcedẽtẽ sibi obuiã ppl̃m uide-
ret: q & eius uicẽ miser̃ doleret: collugeretq̧: Paulus eadẽ oris uultusq̧ ḡui
tate: qua uti cõsueuerat semp: Nũc ait priæ sũ eqdẽ metu atq̧ p̄iculo libe-
ratus: q̃n successuũ meoꝝ iuidiã q̃ i familiã meã fortuna euomuit: p oi-
bus tuleri. Cõtigit. n. mihi: qđ optabã: ut uos meũ casũ potius lugeatis: q̃
ego ũrum igemiscã. Nũ tibi uidet̃ tal̃ tãtusq̧ uir aut doluisse aut fudisse
lachrymas: qđ ul̃ iopinato sibi qcq̃ tristius accidisse: ul̃ imature i tãta reꝝ
læticia pueros duos quos reliquos hẽbat: itra dies tã paucos diẽ obisse di
ceret? Vt ẽ. n. prudẽtis & magni uiri oĩa q̃ accidere possũt i u ta: lõge ãtea
meditari: seq̧ i oẽm casũ cõponere: ita nihil ducere imatuꝝ: qđ ul̃ natura
facit ul̃ rõ aliqua tẽpestiuũ. Nã qđ difficillimũ scitu ẽ: siqs diligẽter obser-
uaret: atq̧ p̄spiceret: horoscopiũ i syderũq̧ eoꝝ ifluxus: q̃ nascẽti ualerio il
luxerũt: itelligeres pfecto nihil mirabile accidisse: qđ mius is diu uixerit.
Vixit. n. q̃tũ ei fuerat natura definitũ. Id ãt quonã hẽat mõ ita ostẽdimus.
Valerius tuus natus ẽ eodẽ & ãno & mẽse quo meũ Olympũ supius natũ
meminerã: iteꝝ hic ad tertiũ idus ap̄les paulo ãte solis ortum. At Valerius
post solis ortũ circit̃ horã secũdã ad octauũ Kal. maias. Volũt ãt astrologi:
q istiusmõi tẽpore natus sit: eius uitã diuturnã eẽ nõ posse idq̧ tũ ex Mar
te: q teneret secũdã domũ: tũ ex Mercurio q a saturno offẽsus domui præ
eẽt: cũ Mars ẽt ipse iouẽ: q fortunæ pti domiaret̃: i sua q̃dratura offẽderet
Huic. n. secũdæ domui ipsiq̧ Mercurio sub quo Valerius dr̃ natus: uis q̃-
dã itrisecus atq̧ extrisecus data ẽ: sine qua uita eẽ nõ põt. Quod si ab ea
secũda domo Mercurioq̧ q domui domiat̃: uis qua alimur: iest i nobis:
nõ uideri debet absurdũ: si ex offẽsiõe & domus & dñi ãtea qs moriat̃: q̃
pfectũ rõnis usũ attigerit. Nec mihi qsq̃ obiiciat uolũtatẽ diuinã p̄mã eẽ
cãm & sphæraꝝ & motionũ nihilq̧ fieri: qđ nõ de iteriore itelligibiliq̧ au
la sũmi iperatoris egrediat̃: cuius qdẽ uolũtas cã p̄ma sit & bõæ & aduer-
sæ ualitudis uitæq̧ ac mortis: tũ ẽt p̄mioꝝ pœnarũq̧ eodẽq̧ modo & col
lati cuiusq̧ beneficii & relatæ gratiæ: eandẽq̧ dei uolũtatẽ solam eẽ: unde
oĩa quæcũq̧ sũt: traxere ortũ cũ ipa æterna sit: ortũq̧ nullũ habuerit. Qua
si mẽs diuina & cælum ipsum & uniuersum mundum minus creauerit:

Horoscopus

Valerius
M.cccc.liii.
Olympus
Mars
Mercurius
Saturnus
Iupiter
Quadratura

Aurelius augu
stinus

eamq; naturam & pótestatem infuderit:ut oĩa certa ratione atq; órdiñe progressus faciant suos & oriendo & occidendo per uarias diuersasq; & causas & effectus nunc seruis nunc cicius:& tempestiue tamen omnia.

Quis.n.sãæ m̃tis ignorat oia ꝑ diuio arbitrio ac nutu & creata eẽ & cõsti tuta:nihilq; cuiq̃ uel accidere uł cõtigere:qđ aut dono eius aut ꝑmissiõe ñ fiat?Id ãt ita eẽ ne Hõerus qdẽ ignorauit.Apud illũ.n. Achilles Priamũ ĩterẽpti Hectoris corpus supplr flæbilrq; rogãtẽ hisce uerbis cõsolat: Ah miserãde senex mala q tibi plrima pectus Obsedere tuũ:nauis ut solus achiuas Veneris:atq; oculł huius te oñdere corã Pertuleris: q tot natis & talibus orbũ Te mõ r̃ddideri?mẽs ẽ tibi ferrea ꝑrsus.Ast nũc aĩo qbus ãge re:pelle dolores.Hocq; sede solio.gẽitus nil ꝑfuit ullus.Vt statuere dei:mi seris mortalibus ægra Vita dat: nulł tãgũt numia curis.Dolia nãq; iacẽt ĩ limĩe bia tonãtis:Diuisim q̃ dõa bõi tẽuere maliq; Iupit hæc miscẽs tribu it q̃doq; maligno Et q̃doq; ꝑbo.Veꝝ cui tristia dira Sorte dedit:cũctis tẽ nẽdũ r̃ddit:& unũ:Quẽ dolor ĩ t̃rã stimuł agit acer amaris:Quẽq; d'i atq; hoĩes nullo dignãt honore.Quod si bonoꝝ maloꝝq; nr̃oꝝ uel naturæ or do uł dei uolũtas ẽ ĩ cã:q qcqd facit & recte facit & utilr nobis:nihil ẽ:qđ ullus nob̃ casus acerbus uideri debeat.Nã is nouit solus:qd nob̃ aut cõ-ducat:aut nõ cõducat.Itaq; mõebat Socrates aliud nihil a diis ĩmortali-bus petẽdũ eẽ:q̃ ut bõa tribuerẽt:qm̃ iidẽ scirẽt:qd cuiq; expediret.sed qm̃ iã satis mihi uideor oñdisse neq; nr̃a cã lugẽdũ eẽ:qđ neq; liberał sit neq; p̃rni neq; magni neq; amãtis aĩ:nec ẽt filioꝝ certe cã:qđ eos.s.putẽus ui-tæ suauitatẽ ac fructũ obitu amisisse:cũ hic ñ mõ nulla sit suauitas:sed in cõmodoꝝ atq; acerbitatũ plẽa uideamus oĩa:siquæ reliquæ sũt:quærat tã ti mæroris causæ:eas ĩuenio tris posse afferri:qđ aut existimemus cũ cor-poribus simul aĩos ĩterire:aut mortẽ sine maxĩo ĩtolerabiliq; dolore acci dere nemini:aut ꝑꝑ futura ĩ ĩferno supplicia.Quid si has cãs quoq; nõ mi nore ui uictoriaq; ĩfrigã atq; ꝑsternã:quã de duabus ilł supioribus factũ uides:Cessabisne tãdẽ a luctu?redibis ad te ipsũ?Intelliges tibi mali nihil ĩ Valerio accidisse?Nã futura illa supplicia qbus tãdẽ horrẽda sũt? bonis ne an flagitiosis?Nõ ignoramus id:qcqd ẽ mali quo qdẽ alid nullũ neq; formidabilius eẽ põt neq; ærũnosius neq; maius:illud hominũ culpæ ꝑ-petratisq; ĩ uita sceleribus:ñ morti ĩpĩ:quæ maloꝝ oĩum finis ẽ:dari opor tere?qnimo ꝑpterea eẽ morti maiorẽ g̃ram habẽdã:qđ culpã ñ patiat an noꝝ accessiõe fieri grauiorẽ?Præterea quæ illi supplicia debẽt:q ñ mõ nł li se flagitio unq̃ fecit obnoxiũ:sed ita ꝑbitati studebat assidue:ut ĩ eo ab solutissima quædã uirtus nõ mĩus natura diuĩoq; afflatu:ut de nympho leptis theoleptisq; fabulãt:q̃ disciplĩa ĩesse exercitatiõeq; uideret.Adeo.n. egregius ille puer erat ĩ oẽm uitæ partẽ pulcherrĩe ĩstitutus: tãtaq; ĩgenii

Homerus
Achilles
Priamus
Hector

Socrates

Aliæ quot sint lugẽdi causæ

Nympholepti.
Theolepti

Horoscopus

Gemini
Mercurius
Aries
Mars
Saturnus

ad oẽm bõitatis præstãtiã acrimõia & splẽdore:ut nis quædã supra hõiẽ ĩ eũ diuinitus uiderẽt ĩfusa. Quid.n.ad natalẽ:qd ad horoscopũ reuertamur. Nõ.n.dicã ea rõne Valeriũ tuũ ĩgenio fuisse & acri & graui & facili & excelso appetẽtissimoq; discẽdi:qđ natus sit ascẽdẽte p̃ma geminoꝝ facie:quo tẽpore Mercurius eẽt ĩ ariete:q & a Marte feruorẽ & tẽperamẽtũ a Saturno acciperet. Quãq̃ hæc oĩa ut cætera quæq; ab deo sũt:tñ qa minus nota sũt oĩbus nõ cõtẽdã cũ idoctis & ptinacibus:Sed illud affirmaꝛ ñ dubitabo ñ potuisse Valeriũ ea & loq & ageꝛ:nisi aliq̃d supra hoĩs ingeniũ diuinũq; hũisset. Quo factũ ẽ:ut diuio quoq; bñficio uix puericiã igiꝛ sus huius sit uitæ picul' libatus:ne si diuturnior hic fuisset:sordibus pcoꝝ ĩquaret'. Perdifficile.n.ẽ eũ demũ a ſcabie ñ corripi:q diutius utat' ɔsuetudie scabiosoꝝ. Quod si eos ĩmania q̃dã manẽt atrocissimaq; supplicia: q uixerũt flagitiose:q̃ illi p̃mia nõ sũt ꝑposita:q se totos uirtutũ deoq; dediderũt? Qui uero opinãt' ñ fieri mortẽ sine g̃uissimo sẽsu doloris:ii maxiõ ĩ errore uersant'. Nõ.n.mihi crede:ip̃a mors cuiq̃ g̃uis ẽ:sed mortis metus: q oĩs tollit':cũ mors aduenerit. Hic illđ ẽ g̃uissimi diogenis dictũ:q ĩtrogatus:an mors eẽt mala:quomõ iq̃t mala:q̃ ꝑsentẽ ñ sẽtimus? Atq; metus ille uiuẽti hoĩ g̃uis ẽ:cuius đprauata opinio maloꝝ eẽ arbitrat': qđ bonũ sit. Nã nullũ eẽ dolorẽ ĩ morte:rõne haud difficili asseq̃mur:si quomõ illa fiat:nolimus ignoraꝛ. Eadẽ.n.mors uia nos corripit:q̃ sonus ĩuadit. Nã ut docet Alcmæõ sãguis ꝛcessu ĩ finitimas uẽas fit sonus q si diffũdat': expre ctionẽ ĩducit. At si oĩno sãguis recesserit:ɔtiuo mors cõseq̃t'. Si ꝛcedẽte igiꝛ ĩ uenas sãguie rapimur ĩ sonũ ne sẽtiẽtes q̃dẽ:qd miremur:si sãguie ĩ locos suos ñ redeũte q̃si ꝑpetuo sõno occupati morimur? Vt.n.morte ĩ oẽ tp̃us sẽsũ amittimus:ita sõno cõsopiti sẽtimus ad tẽpus nihil. Itaq; nõ idocte inq̃t Aristoteles sõni stuporẽ uolẽs oñdere ĩ dimidio uitæ felices nihilo p̃stare miseris hoĩbus dimidiũ.n.uitæ ꝓ sõno posuit. Et mortẽ ñ nulli philosophi sẽpiternũ eẽ sõnũ definierũt:ob id tñ illi errãtes:qđ sonus ille ñ ẽ ađo sẽpit'nus:ut finẽ nullũ sit hiturus ĩnq̃. Resurgẽt.n.hoĩes idq; ñ solũ nr̃a hoc ẽ christiana sed gẽtiliũ ẽt philosophoꝝ sẽtẽtia eoꝝq; psaꝝ. Futuꝝ.n.eni p sæ affirmãt:ut reuiuiscãt hoĩes:sintq; ĩmortales. Quod si sonus sit secundũ Diogenẽ Apolloniatẽ:q ait ubi oĩno sãguis diffusus uenas ĩpleuit:& eũ aera q ĩ uenis cõtinet':ad pectus ĩpulerit atq; ĩ subiectã aliũ:sonũ fieri ac thoraca quẽ uocãt:reddi calidiorẽ:qđ si tota uis aeria e uenis defecerit:mortẽ effici:qd plus ĩ morte molestiæ sit q̃ ĩ sõno. Sin aũt Platonẽ malimus sequi:sonus fit remissiõe spũs sẽsitui elati ad sinciput:quo ĩ loco p̃ncipatus ponit'. Cũ uero sẽsitiuus spũs oĩo remittit':atq; relaxat':tũ mortẽ effici platõi placet. Quod si ita eẽ cõcedimus:nõ minorẽ eẽ g̃tiã morti habẽdã q̃ sõno mihi uideor ĩtelligere. Hic.n.ad breue tẽpus curaꝝ mole nos leuat:ac mors ꝑpetuo libe at. Atq recte q̃dẽ Homerus sonũ q ꝓfũdissimus sit:æne

Diogenes

Quomõ fit sonus & mors
Alemæon

Aristoteles

Persæ

Diogenes

Plato

um uocat & eūdē mortis fratrē. Mortēq; ac sōnū ob eā: q̄ int̄ sese & genera tionē & similitudinē hēnt: gemios dicit. Itaq; Diogenes ille sinopeus: q co gnomto dictus ē cyon: cū uæhemētissime ægrotās laxaret̄ i sōnū: & excita tus a medico iterrogaret̄: molestius ne qcq̄ pateret̄: respōdisse tradit̄ nihil Verū frat̄ sororē āticipat: hoc ē sōnus mortē. At Paulus apostolus ut spūs sācti plenus ita nullius elegātioris doctriæ iops cū cōsyderasset mortē: q̄ nomiamus: idest sepationē aī a corpore alid̄ nihil eē q̄ dormitionē atq; sō nū quēdā: uetuit de dormiētibus eē dolēdū. Ita. n. mōet credēdū eē eos q dormiūt: suscitatū iri: & posteaq̄ soporē digesserit fore: ut cū sāctis uigilēt: atq; una cū āgel̄ dicāt: gl̄ia i excelsis deo & ītra pax hoibus bōæ uolūtatis In t̄ra. n. & i hoc mortali cœno qd alid̄ ē q̄ factiōes q̄ seditiōes q̄ discordiæ q̄ bella q̄ icēdia q̄ uastatiōes q̄ cædes? Quos i hoc uitæ salo & m̄tis & cor poris: fluctus ñ patimur? Quibus ñ obiicimur naufragiis? quo qs melior fuerit: eo se magis addicit iuidētiæ iacul̄ & mucrōibus: tū feriāt sūmos ful mia mōtis. Quid p̄riæ caritas Camillo ꝓfuit? qd Miltiadi? qd themistocli qd Aristidi? qd utriq; africāo? Nū de his oibus triūphū age‍r̄ uictrici iuidiæ pudor fuit. Nōne iuidētiæ diritate p̄iit Abel. Nō eadē Ioseph oī ludribrio inocētē obiecit? Nōne i horto deliciaꝝ serpēs hoiem eo ueneno ifecit: cu ius morte hūanū gēus mors corripuit? Nō ēt i cælo p̄mus āgelus eadē pe ste correptus isidias suo tēder̄ creatori ē ausus? Quid ago p̄t̄ribus i re p̄spi cua? Vt. n. p̄riarchas & ꝓphetas ut apostolos ac martyras cōticeā: Ihesū ip sū ipii liuoris imāitas p oēm sæuiciæ & sceleris ꝯtumeliā erubescēdæ affi xit cruci. Quæ igit̄ supbia n̄ra fuerit: ut q ad imaginē d̄i ac similitudinem creati sumus: melior̄ postulēus eē ꝯdiciōe: q̄ se deus ip̄e uoluerit? Nū ima go id añcellat: cuius ē imago? Nū deus morit̄: & hō sit imortalis? Quod si Christus pp nos mori ñ dubitauit: nū ipi pp nos ipos tā uæhemēter mortē horremus? An ignoramus mortē eē itroductā pp hoīs uitiū: ut ea restitue ret bōitate sua: qd̄ uitæ malignitate pierat? Quid arrogātius qd ipudētius aut dici pōt̄ aut cogitari: q̄ cū sciamus nos eē mortal̄: imortalitatē appeter̄ Quid. n. id q̄si p̄uatū n̄rumq; lugeāus: qd̄ oibus eē cōmūe: oibus eē p̄scrip tū: qd̄q; n̄llo pacto uitari a nob̄ posse itelligāus? Nulli ē odio nob̄ hēnda mors: sed optāda potius cū sit maloꝝ omium finis: qbus quoitidie affligi mur: & cū sepl̄tura uitioꝝ q̄ sola corpus aiumq; int̄imūt: tū uirtutū suscita tio: quaꝝ meritis i gl̄ia uiuimus sēpit̄na. Itaq; r̄ctissime dictū legimus: Mo riat̄ aia mea i ais iustoꝝ. qd. n. molestiæ pōt eē i morte: q̄ sōni simillimā eē oñdimus? ois āt aī ꝯtractō ñ ex alio mortis icōmodo: q̄ ex solo metu ꝑficit̄ Itaq; aptissime d̄ morte. arcesilaus locutus tradit̄ eū dicer̄: solū hoc qd̄ ma lū d̄r ex aliis oibus: q̄ putāt̄ mala: nemi ūq̄ p̄sēs molestū fuit sed absēs atq; expetatū affert egritudinē. tolle igr̄ metū: malū oē sustuleris. metuer̄ āt mu lieris ē ñ uiri. et metuēda qdē ea sūt: q̄ a nat̄a maxie abhorrēt. Sed ut mor

Homerus

Diogenes cyon

Paulus aposto lus

Camillus
Miltiades
Themistocles
Aristides
Africani
Abel
Ioseph
Ihesus

Christus

te nihil ẽ magis ſecũdũ naturã:ita iuſtius certe nihil.Sola.n.mors æq̃l' eſt
oibꝫ:q̃ neq; paupes diſcerit:nec excipit locupletes:regeſq; pi iur̃ adit & ſb̃
ditos.qđ niſi corpus nob̃ fragile eẽt:cor lubricũ:aíus ibecillus:ñ mõ mor-
tẽ ñ timerẽus:ſed miro potius đſiderio eã appeterẽus.itelligerẽus.n.maxi
mã nob̃ i morte poſitã eẽ utilitatẽ:cũ uita hæc pnicioſa ſit tota : & extrẽo
Paulus obiecta diſcri.qđ' Paulus apte ſignificãs.Mihi:iqt:uiuere xp̃s ẽ & mori lu
Christus crũ.Nã xp̃m eẽ itelligebat corpis mortẽ & ſpũs uitã.Mors certe illa ẽ opti
ma:q̃ cũ adhuc ſumus i carne:pctõ qdẽ moriur:deo ãt uiuimus.Illa uero
& horribil' & peſſima:đ q̃ ſcriptũ legimus.Dimitte mortuos:ut ſepeliant
mortuos ſuos.Iſtiuſmõi.n.morte:dũ uiuit ẽt corpus:aíus ip̃e facinoꝝ mo
le opp̃ſſus morit'.hic illđ' ẽ.Aia q̃ peccat:ip̃a moriet'.Qua qdẽ morte quæ
mors alia eẽ q̃at aut triſtior aut amarior:nullã repio.Hæc.n.mors illa eſt
ob cuius horrẽda formidinẽ dcm̃ audimus.q̃rẽt hoies mortẽ:& ñ iueniẽt
eã.qq; fruſtra dicturi ſt̃ mõtibꝫ:cadite ſr̃ nos:& collibꝫ opite nos. Et mors
qdẽ:q̃ diſceſſũ aíus facit a corpe:q̃q̃ ſua natura i maxis bonis hñda ẽ: qđ'
& maxis huius ſcl'i mal' nos lib̃at:& ad maxia altius uitæ bõa nob̃ trãſi-
tũ p̃bet:dãda tñ ẽ opa:curãdũq; diligent':ne nos ipatos offẽdat. Nã & ſa-
lutifera medicoꝝ pocl'a q mius tẽpeſtiue:& ut oportet obduxerit:ad pni
ciẽ ſui corpis ñ ad ſalutẽ obducit.Et gub̃nator qbꝫ uẽtoꝝ flatibus poťat
mõ ſcđis uti:fit qñq; eius ul' negligẽtia l' iguia:aduerſos ut patiat' . Mors
n.nuſq̃ lõgius a nob̃ abeſt:q̃ p oẽm uitæ curſũ nos comitat':nob̃cũ pno-
ctat:nob̃cũ uigilat:nob̃ adhæret ſp:& qcqd l' agimus:l' dicius:l' aío uerſa
mus:curioſe obſeruat.Nec ẽ qđ' qcq̃ malit:q̃ pdeſſe nob̃.mõ aiaduertat
nos ſui ñ obliuiſci.Monetq; exẽplo totius uitæ:ut quottidie diſcãus mori
cũ pſpicue cognoſcere liceat nl'l'am eẽ uitæ ptẽ:q̃ diutius duret:q̃ nob̃ ẽt
uolẽtibꝫ petẽtibuſq; ñ ſe morti dedat.Quẽ.n.repies:q ſuo ætatis ſtatu cõ
tẽtus uiuat?Debil' balbutiẽſq; ifantia pcacitatẽ & luſionẽ puericiæ ɔcupi-
ſcit.At pueri adoleſcẽtiæ libidinẽ atq; amores adamãt.Hæc uero ætas iu
uẽtutis robur & gloriã admirat'.Iuuenes ãt grãdioris ætatis tũ prudentiã
tũ auctoritatẽ maxie oium optãt.Sed illo ubi ẽ puẽtũ:qs ẽ:quẽ ſui nõ pœ
niteat:cũ itelligat ſibi fruſtra eẽ oia cõcupita:ſeq; uideat l' ignorãtẽ ſingul'
ætatibꝫ uitæ ſuæ ẽẽ mortuũ:nec ita mortuũ:ut ãplius moriẽdũ ñ ſit. quo
fit:ut i oibꝫ ſit inata q̃dã mutatõis finiſq; apetitio.Sola mors ea nr̃aꝝ acti
onũ oium ultia:q̃ tãto nob̃ ẽ horrori:& pturbatõnũ oium finis ẽ.& cũ ma
loꝝ oium ceſſatio tũ cõmigratio ad qetẽ.Nã qd mortẽ abñtẽ horremus:
q̃ pñs ſil'ima ẽ ſomni? Vt.n.ſomno ſæpius itercipimur ne aduertentes q-
dẽ illũ adeſſe neq; ſentientes:ita etiã morimur ſenſu pœnitus itercepto .
Eadẽq; facilitate mortẽ obimus:qua ſomno occupamur.Plurimi uero i-
tereſt:utꝝ nos illa paratos expectãtiſq; iueniat:an iparatos iter oſcitãtiſ-

q̃ offendat. Eadem.n.quæ nobis quã optime cupit fore : ſpeculat᷑ noſtra oia acutiſſime: inſidiat᷑ q̃ꝫ: ſiq̃d agat᷑ a nobis perperã. Et captato tempore uiribus omnibus impetũ in nos facit. Nullaſq̃ꝫ neq̃ꝫ rationes nec p̃ces admittens naturæ debitum exigit. Facitq̃ꝫ confeſtim: ut quod concretũ fuerat ſecũdum Epicharmum: diſcernat᷑: eoq̃ꝫ redeat: unde uenerat: terra in terram ſpiritus autem ſurſum: Cuiq̃ꝫ enim elementorum: quod erat elemẽtale ĩ corpore humano: ꝑ ſua reddit᷑ portiõe & humus humo & aquæ humor & aeri flatus & igni uis ignea. Nam animus: q̃ ẽ ſubſtantia incorruptibilis ĩcommutabilis ſempiterna: q̃ uitam infũdit corpori : q̃ uita eſt corporis: nõ humi remanet natura ſui: ſed ubi ſe a corporea concretione ſecreuerit: morit᷑ q̃dem corpus: ipſe uero mortem non recepit: ſed relicto corpore: ſi nullis ſe carnis ſordibus inquinauerit: euolat altius : nuſquamq̃ꝫ cõſiſtit: donec eo ꝑuenerit: unde ꝓfectus ẽ ad illum ſcilicet: q̃ ait: Qui ſcis an nocte hac a te tua anima repoſcat᷑? Non.n.morit᷑ animus una cum corpore: ſed ab eo repetitur.a quo uſui datus eſt. Itaq̃ꝫ nõ interit: nõ diſſipat᷑: nõ deletur : ſed ut inquit propheta: in manibus dei eſt ſemp. Eo aũt cũ ꝑuenerit: quieſcit tãdem lõgiorius ſuæ peregrinationis fructus huberrimos ꝑ oẽm beatitudinis læticiam aſſecutus. Cum tãtum igit᷑ in morte ſit bonũ: eaq̃ꝫ tanta ſerpat facilitate: ut ne ſentiat᷑ q̃dem q̃d mors nobis timenda eſt: uel potius nõ optãda? Audi etiam quæſo: quibus uerbis Socraten facit Plato uti apud iudices. Nec mireris: quod tã multa a græcis traduco. Non.n.id a me factum ẽ propter eam orationis facilitatem: quã mihi in omni & ſcribendi & dicendi genere æque apud græcos atq̃ꝫ apud latinos prõptu eẽ opinaris: ſed ut ad latinos: quos hẽre potes ipſe ꝑmultos græcis quoq̃ꝫ teſtibus additis nõ ſis perſuaſu difficilis. Socratis autem uerba hæc ſunt: ut memini: Timere.n.mortem o iudices aliud nihil ẽ quam exiſtimare ſe eẽ ſapientẽ: q̃ nõ ſit. Videt᷑.n.ſcire: quod neſcit: Nã nemo ſcit mortẽ. Hæc aũt bonoꝝ oĩum eſt homini maximũ: quã homines æque timent: ac ſi certo norint eẽ maximũ oĩum maloꝝ. Et recte q̃dem Socrates Quid eĩm boni in ſe hẽt hæc uita mortalis? Vel q̃bus potius malis nõ abũdat? Permulta ꝓfecto nobis in huiuſce uitæ agitationibus ac fluctibus in oẽm partem obeũda ferendaq̃ꝫ ſunt animo cõſtanti atq̃ꝫ inuicto: quæ ſũt omni mortis acerbitate quam falſo exiſtimant: lõge acerbiora : q̃d᷑ ni ita eſſet: nõ tam multi fuiſſent: qui ut ſe iis difficultatibus aut animi aut corporis ſoluerent: uitæ mortẽ ſponte atq̃ꝫ alacriter prætulerunt. Quem enim inuenies: cui uni ad animi præſtantiã᷑ commoda oia & corporis & fortunæ pro uoluntate cõtigerint? Nõ patitur ratio naturæ: deus ipſe non patitur: ut bona ſimul omnia: quæ uulgo exiſtimant᷑: ita in unum aliquem uirum confluant: ut tanq̃ perpetua ſint futura: id quod etiam Helene illa

Epicharmus.

Profecta

Socrates
Plato

Homerica non ignorans ita loquitur.
Ast alias alii quisquis ualet omnia solus.
Datq; bonūq; malūq; deus. Oīa inq̄ nobis & bona & mala hoc est cōmoda & incōmoda ab deo sūt: idq; semp ad nr̄am utilitatē. Nā uitium & peccatū: quod certe sua natura malū ē: a deo eē nō potest. Itaq; studendū ē: quod i nobis: positū puto: ut bonoꝝ operum ueræq; pietatis simus studiosi: Quæ uero aut extraria sunt aut a nostra potestate aliena: ea si aderūt: & modeste utamur & grauiter: sin aberūt: nō turbemur: Nam ut breui exēplo Vlysses monet apud Homerum:

Vlysses Homerus

Non uni dat cuncta deus: formosus ut idem
Sit simul & prudens ac multa laude disertus.
Qui specie caruit: deus hunc uenerabilis ornat
Viribus eloquii: quo fit: mirentur ut unum
Hunc alii suauis linguæ dulcedine capti.
Hic autem fidens orat: leniq; pudore
In cœtus excellit agens: quem numinis instar
Suspiciunt. urbem quisquis petiere: loquentem
Ast alium formæ bonitas quem cōminus æqnat
Cælitibus: penitus defecit gratia linguæ.

Vt igit̃ naturæ atq; fortunæ cōmodis moderate utēdū ē & secūdum rationem ita ēt icommoda siqua sunt: aīo infracto atq; igenti tolerāda sapientes iubēt. Siq̄d igit̃ Valerii obitus tibi fortassis icommodat: debes tu sane id q̄cq̄d est: incōmodi cū illius maximo cōmodo pēsare. Ille eim ex huius sæculi tædiosa & pmolesta peregrinatiōe ex hisce erroribus turbulētis in trāq̄llum illū & exoptatum beatitudīs portum bn̄ficio mortis elatus ē. Et mors q̄dem ipsa quæ stultis tāto hētur odio: nō solū ē naturalis atq; necessaria sed habēda i bonis optatissimis. Nā si q̄cquid ex cōtrariis rebus constat: corruptibile ē natura: cui mirū uideri debet: oportere hominē aliquādo corrūpi: quoniā sit ex cōtrariis cōcretus. An ignoramus id eē necessario corruptibile: quod generabile sit natura? Cumq; homo naturaliter generet̃: necessario fieri: ut is secūdum naturā corrumpat̃? præterea humani corporis elemēta nō alius sunt speciei quā alioꝝ partes elemētoꝝ: sed cum ea elemēta quoꝝ cōcretione alia cōstant corpora: corruptionem admittāt necessitate naturæ: nunq̄d meliore sint priuilegio humani corporis elemēta? elemētis aūt corruptis huiusmodi: nostrāe corpora integra sint futura? Ad hæc si natura ipsa quā dicimus: a mēte diuina & pducta est & cōstituta: sicuti certe est: quæcūq; a natura sunt: nō bona eē nō possūt: fluunt eim ab illo: de quo scriptū ē: Vidit deus cūcta quæ fecerat: & erāt uald̃ bona. Nec eim naturā solū sed ēt effectus oīs q̄ sunt secūdum naturā: ab

81

deo ut a prima efficiētiq; & uniuersali rerū oīum causa ꝓductos eē & theologi oēs philosophiq; affirmāt. Cū mors igit̄ sit effectus adeo naturalis: ut unus sit secūdū sapiētissimum Solomonē hominis iumentorūq; interitus & æqua utriusq; cōdicio: eam q malā eē dicit: & naturæ contradicit & deo. Nihil ē inq̄ morte cōmunius. Animāti parcit̄ nulli. Nemo ē neq; fuit unq̄ tāta felicitate tāta gratia apud deū: cui moriēdi ius detrectare licuerit. Quam rei necessitatem Homerus secum animo meditatus ita Mineruam loquentem introducit. Solomon Homerus Minerua

Sed neque cælicolæ quem dilexere: tueri
Aequa morte queunt: ubi perniciosa trahentis
Sors rapuit lœti. Et ne id quidem absurdum.

Num inquā q sibi nō pepercit: quo nos ab æterna morte recuparet: nos patiat̄ ꝓpter nos ipsos sæculi mortis imunes: sine qua ad sempiterna uitā ire nō licet? Quod si aīalia uniuersa ieuitabili quadam naturæ lege morti sunt adiudicata: quid ipsi frustra atq; inutiliter naturali iudicio ad uersemur? præsertim cum uix ullum sit animal homine imbecillius uel Homeri sententia: qui ait.

Nil magis est hominis natura infirmius omni
Enumero: spirant quæcunq; animalia terris.

Ac serpunt. Si.n. uellimus nr̄i corporis naturā cū cæterorū singillatim aīaliū natura cōferre: iueniamus multo nos & pluribus & maioribus subiectos incommodis q̄ aliud ullum aīal. Itaq; nō incongrue Vlysses ille sophocleus id cōsiderans ita loquitur. Vlysses sophocleus

Quicunq; uitam uiuimus: aliud nihil
Quam simulacrum aut inanis umbra nos sumus.

Recte sane hominē simulacrū sophocles atq; ūbrā uocat rē sane & uanā & cōtēnendā. Hunc aūt ꝓpemodum secutus Horatius Flaccus inqt. Puluis & umbra sumus: Sed lōge id aptius & apertius Pīdarus expressit. Horatius flaccus Pindarus

Quid autem est ullus? quid nullus?
Vmbræ sōniū homo.

Nā cū umbra debilius nihil sit: quale sit umbræ somniū: nō ē itellectu difficile. Vnde igit̄ tāta sit nobis aī elario: nescio ut q cæteris animātibus sumus fragiliores: soli uelimus ex oībus detrectare ius mortis: quæ ut natura rōneq; d̄bet̄: ita necessario cōmūis ē oībus. Quod si itelligeremus: quātū iest i ea boni: nunq̄ adeo nobis essemus aduersi atq; inimici. Quæ eīm iprudētia nr̄a ē: ut ignoremus ad finē oīa r̄ferri oportere? finē uero ut bonū appeti? finis āt uitæ huiusq̄ mors alius ē nullus: qd̄ si sūmū bonū & finis ultimus cōuertūt̄: mortē habēdā eē i rōne felicitatis q negarit: q̄ sit felicitatis rō: nō itelligit. Simul.n. cū morte & uita & hūana oīs finit̄ actō. Itaq; r̄cte cræsū & sapiēt̄ mōuit solō huiusmōi fine expectaī Crœsus Solon

oportere:& tum demum de humana felicitate iudicare. Nōne præterea scriptum est:ante mortem non laudaueris quenquam? Mors enim & finis est & testimonium anteactæ uitæ. Tum demum suo officio functus est gubernator:cū nauim deduxit ī portum. Nec orator laudem meruit: nisi persuaserit. Nec medicus:nisi sanauerit. Et miles absolutam stipēdii mercædem nōn recipit nisi hostem superauerit. Et īperator cōfecto bello laurea decoratur. In ea secessione:quam animus facit a corpore:ipse quidem molestia omni sollicitudineq; absoluitur:at corpus resoluitur. Quo fit: ut animus ita absolutus incredibili gaudio perfundatur. Corpus aūt resolutum in terram cū nihil sentit:mali omnino patiatur nihil. At mors est humanæ huius uitæ priuatio. Argute quidem obiicitur & subtiliter. Priuamur enim mortis beneficio quottidianis curis diurnisq; & nocturnis angoribus. Priuamur inquam priuamur iis cūctis perturbationibus: quæ tanquam efferatæ quædam & imanes truculētissimæq; bælluæ animum corpusq; conficiunt. Quem enim mihi excipies:qui minus sit: aut ad sollicitudines anxius aut ad labores desidiosus aut procliuis ad uoluptates? Quid tanti facimus hanc uitā:ī qua nulla est securitas nulla tranquillitas nulla quies. Ad quas eni cupiditates nō incendunt nostros aīos nō inflammant ardentissimæ faces corporis? An præterit unquam dies integer sine aliqua uel corporis uel animi saltem offensione? Nonne ī rebus etiam lætissimis tristia ne interueniant:nobis timēda occurrūt a deo ut metus ipse magis etiam nos affligat:quā quod peride atq; miserrimū timuimus:cum aduenerit? Num secūdæ res quas opinamur maiori nobis sunt uoluptati quam dolori aduersæ? Quod si etiam bona:quæ existimantur:sine angore nō sunt:quid in uita sit boni? non intelligo. Non nasci longe optimum inquit Solomon:& id quidem multo melius quā Silenus. Is eni cōpræhensus:ut est apud Crantora:monuit Midam regem uitam hanc esse cruciatum:& a pricipio usq; ortum hominis infortunium esse maximum. Et Iob uir ille sanctissimus diu antea ait:Benedictio moriturī ueniat ī me. Sciebat eni id humi teneri ac sepulchri latebris occlusum resolui in terram:quod non secus morti quam uitio esset obnoxiū. Illud uero quod uirtutem disciplināq; appeteret:quod summi boni deiq; esset studiosum:altius euolare:eiq; adhærere ad cuius imaginem ē creatum:unde uitæ accepit spiritum:& in animam uiuentem factum ē. Itaq; iure aliquando dicere consueuit. Pereat dies illa:in qua natus sum. Satis enim ostendebat:quantum boni esset in morte:cum dies natalis sui: ut periret optabat. Nam ut natalis initium est incommodorum atq; malorum omnium:ita etiam mors transitum nobis præbet ad bonorum omnium sempiternam possessionem. Cuius rei desyderio & hieremias

Solomon
Silenus
Crantor
Myda
Iob
Hieremias

82

se generatū esse deplorat:& Rex Dauid petebat a dño:ut notū sibi face-ret finē suū & numerū dierū suorū. Quod neuter certe fecisset:nisi mortem ut egregiū quoddam bonum optasset. Quantum præterea sit bonum in morte:non modo patriarchæ & prophetæ ac cæteri sancti uiri:sed ii etiā: qui gentium dii sunt habiti:iussu ueri omnipotentisq; dei dilucide osten derunt. Cleobis & Biton fratresq; & argiui:quoniam pro iumentis iugo colla subdidere:matrēq; curru insidentem ad templum Iunonis usq;:qđ stadiis quinq; & quadraginta distabat ab argis:mira pietate traxerūt:pro summo tantæ bonitatis præmio ut est apud Herodotum:a numine mor te donati sunt:Idēq; boni inter dormiendū contigit:cū Agamedi & Tro-phonio:quoniam pulcherrimum delphis templum Apollini sunt fabri-cati:tum etiam Pindaro:cum quid esset homini optimum: ab Apollinis oraculo quæsisset. Nam non multum post tempus in gymnasio cū esset relaxatusq; in somnum caput in dilectissimi pueri sinum posuisset: sua-uissime diem obiit. Sed quid pluribus gentilitatis deliramenta consecter cum ratione non obscura mortis bonum probari queat. Illud prope ue-roq; bonum & dicimus & tenemus:quod ad animi pertinet dignitatem Quod autem animo detrimētum non affert:id malum certe non est. Sed cum mors nullum afferat animo detrimētum:malum esse non potest. Quod uero malum nō est:id bonum esse patet. Quid ergo uel nostrā uel nostrorū mortem adeo ægre ferimus:quæ tantum continet in se bonum: ut sine illa esse beati nullo pacto possimus? Quare cum ostenderimus mortem esse & communem & naturalem & necessariam & oībus debitā eandemq; habere rōnē finis:qui nō bonus esse non potest:& tanta præ-terea facilitate irrepere:ut uix a somno suauissimo quicquā differat:quid est:quod eam nobis lugendam existimemus:quæ sola nos liberat omni turbido corporis motu:seq; nobis tutissimam ducem præstat:qui ex his tenebris excedamus in lucem illam:quæ & uniuersum mundum illumi-nat:& ex hominum corde caliginem omnem eiicit? Num forsitan igno-ramus mortem ipsam:quid sit? Nec aliud quicquam nos magis torquet: quam ipsius nominis significatum cū uulgo affirment iccirco mortē esse noiatam:quod mordeat? mordere aūt esse atrocium & immanium bel-luarum? quasi culices quoq; & muscas & pulices mordere non dicamus: quasi culices etiam oia noia sint uel a natura uel a sapientibus indita: & non plura opinio sæpe uulgi ac uoluntas quam ulla exquisita ratio inue nerit. At ego nō a mordendo mortem deduci arbitror:sed a græco nomi ne quod est μοροσ moros quod sortem mortēq; significat:unde & mo-rior & mortē descēdere qs ambigat? Moros aūt a uerbo μερεὶν merin de scēdit quo uerbo partiri ac separe significat. Nā qđ aliud ē mors:q̄ quod

Dauid
Cleobis
Biton
Iuno
Argi
Herodotus
Agamedes
Trophonius
Delphi
Apollo
Pindarus
μοροσ
moros
μερεὶν
merein

modo dicebã:animi a corpore sepatio naturæ.s.incommutabilis atq; im
mortalis a natura mutabili & mortali.Num sumus obliti:quicqd culpæ
Adam
obnoxium est:id etiã morti deberi.Si pp Adam sumus oẽs in culpa : oẽs
propter Adam debemur morti.Si debitũ igit' est mortis:decoctores indu
bitato futuri simus:ubi impatientius feramus mortis solutionem.Debet
ei finis cõuenire pricipio..Et quo pacto,possimus ,p charitate pria pectus
offerre obuiam morti:si aliorum obitum tanto luctu tãto mærore prosecq
mur.Quod eni accepimus:qui ,p patria mortem appetiuere: quod certe
nunquam fecissent:si tãtum in morte doloris tãtum mali posuissent. An
pluris fortasse patria nobis faciunda sit quã natura:quã deus? Num qd
dies tandem obliterabit:id non ratio prius leniat? An malimus eorum :
quorum mortem acerbe ferimus:memoriam obliuisci quam p cõsolatio
nis remedia tueri:ut quorũ recordatio uoluptate debet:afficiat animum
ægritudine? Si rursus effusior si ĩmoderatum gaudium uitio datur:num
luctus:num lachrymarũ nimietatem laudemus? Quid:quod pturbatio-
nũ oĩum ægritudinem esse pessimam grauissimi philosophi tradiderũt.
Paucosne iuenias:quos nimius aĩ dolor alios ad ĩsaniam alios ad laqueũ
Niobe
alios ad ferrũ ĩpulerit:ut quem mærorẽ ferre nõ possent ab eo se morte uẽ
Artemysia
dicarent? Prætereo Nioben:quæ nimio luctu sensum amisit. Artemysiã
Mausolus
conticeo:quæ ob uiri Mausoli obitum ĩ assiduis lachrymis & ciulatu cõ-
Phillis
tabuit.Quid phyllin illã Demophõtis·Quid Aiacem Telamoniũ cõme-
Demophon
morem.Quid.M.Catonem.Quid.M.Brutum.Quid.M.Othonem cæsa
Aiax
rem.Quid alios pœne infinitos ĩ medium referam.Romanorũ & Græco
M.Cato
rũ historiæ amentium hominũ plenæ sunt:qui sibi propterea mortẽ asci-
M.Brutus
uerunt:qm̃ patientiã non didicerãt.Itaq; dum animorũ magnitudinis se
M.Otho.
laudatum iri iudicassent:sunt a sapiẽtibus uiris oĩbus mollissimi iuxta at
q; superbissimi iudicati.Nam quem animum ueluti deposuit apud nos
deus:hunc debemus reddere non abiicere:ne collatum beneficiũ uidea
mur maleficii loco ducere.Quæcũq; ab deo sunt:ea oĩa bona sunt:sine il
lo aũt boni eẽ nihil cuiq̃ põt.Vt mors igit' optãda:ita minime anteuerten
da.Quin opera dãda ẽ:ut nos uigilãtis sp accictosq; inueniat.Quod si fe
cerimus:de animi sede nunq̃ neq; deiiciemus:neq; mouebimur. Et non
modo interitum animi:quem ĩdocti nõnulli falso opinatur:sed ne dolo-
rem quidem corporis ĩ morte qui nullus ẽ oĩno formidabimus. Nam ui
Animũ uiuere post mortẽ tri- pliciter ,pbari
uere animum post dissolutionẽ,corporis ac p sese cõsistere:põt triplici de
mõstrari:& primum quidẽ quadam naturæ ui tũ rõne demũ uero diuia
iusticia.Et ĩmortalitatem sane aĩorũ satis nobis,pbare debet ipa natura:si
Prima ,pbatio
alia etiam nulla rõ quæ sunt fere ĩfinitæ:posset adduci.Videmus eni nul
lã eẽ oĩo nationẽ neq; fuisse unquã:quæ nõ gerat diligentẽ curã mortuo

83

rũ uariis officiorũ & generibus & ritibus eorum aĩos proseqns: quod certe nemo faceret: si ea putaret ad uita defunctos nihil ptinere. Ad qđ omnes gentes cõmuniter sentiunt: id quadam naturæ lege fieri uidetur. Quem qdem populorũ oĩum de aĩorũ immortalitate consensum: ii omnes q habiti sunt aĩo altissimo acerrimoq; ingenio maiorem immodũ confirmarunt. Quis enim uir magnus ac sapiens mori ultro uoluisset: si animum una cũ corpore moriturum esset arbitratus? Num se præcipitasset in ætnam Empedocles sine spe magna immortalitatis. Si falsum esse Theombrotus putasset: quod de aĩorũ immortalitate apud Platonem legerat nũquam se de muro pcipitem dedisset: quo illam assequeretur. Quæ tanta cupido gloriæ Curtiũ. quæ tãta patriæ caritas in illũ terræ hiatum potuisset imergere: si totũ se periturum morte credidisset. Idem de Codro rege Idem de Philenis. Idem de tribus deiceps Deciis. Idem ẽ de aliis q̃ plurimis existimandum: qui prudẽtia & uirtute plurimum claruerũt. Ex qbus rebus cognosci potest animum: nõ modo nõ interire cũ corpore: sed ab eius uinculis solutum longe esse meliore statu uitæ. Itaq; recte inquit Phocyllides.

Aetna
Empedocles
Theombrotus
Curtius
Codrus
Phileni
Decii tres
Phocyllides

Vita breuis nobis: ad tempus uiuimus oẽs.
Ast animus mortẽ seniũq; ignorat: & idẽ
Viuit i æternum. Nec illa ieptius dicta ab eodẽ Phocyllide legimus
Nãq; manent animi mortali in corpore mortis
Expertes: homini cõcessus spũs usu:
Est imago dei. Quod si ui naturæ prisci illi gentiles p quasdam uelu ti coniecturas perq; nocturna atque diurna uisa animorum immortalitatem assequebantur: quid nobis faciundum est: quibus renatis in Christo Ihesu omnis caligo inscitiæ e mentibus debet esse sublata? Homerica illa necati hominis diuinatio quæ uocatur νεχυομαντεία necyomãtia: quid aliud tota demõstrat q̃ aĩos esse imortalis. Et hoĩem aliud nihil esse quã animũ ipsum inquiẽs.

Phocyllides
Homerus
νεχυομαντεία
necyomantia

Tiresiæq; aĩa sceptroq; ornatus & auro.
Venit. Dedita enim opera cum anima in fœmineo genere usus esset poeta sapientissimis: ad maschulinum transiuit genus: ut ostenderet animam esse Tiresiam. Itaq; omnium primus Homerus fuisse legitur ex gentilibus: qui hominis corpus carcerem nominarit hoc est δεμας demas: ut doceret solam esse mortem: quæ hominis animum corporeo carcere atq; nexu liberat. Animum uero a corpore separatum & uigere & sapere meminisseque ac uelle. Quam quidem sententiam Homerus secutus ita Patroclum i somnis facit loq perite Ad Achillen.

Tiresias
Homerus
δεμας
Demas
Homerus
Patroclus
Achilles

Num dormis oblite mei?nunc negligis orbum
Luce:modo uiuum quem sic curaueris ante?
Me sepeli propere:quo inferni Dytis Achille
Transuehar ad portas:animi nam me eminus arcent
Extincti populi secum tranare uetantes
En uagor:& frustra manes peto.porrige dextram:
Imploro:nec enim retro me annare potestas
Post ignis sortem.nec uiui longius acti
A sociis sessum.nos consultabimus ambo.
Sed me quæ genuit:sors dura absorbuit olim.
Et te fata eadem Troiæ sub mœnibus almæ
O superis fotma similis stát certa perite.Nũ hæc finxisset unq̃ átiqssimus ille diuinusq; poeta:nisi firmissimis rõnibus cõpertũ habuisset aíos hominũ cũ discessũ fecisset a corpore:p sese cõsistere nullaq; tãgi mortis suspicione?Et ut reliquos poetas missos faciá audiamus Euripiden:q Anaxagora doctore é usus apud hũc.n.hæc loqt᷑ Polydorus.

Euripides
Anaxagoras
Polydorus

Adsum relictis promptuariis latebris
Portisq; tenebrarum:colitur ubi deum
Aregia procul erebus:cisseide
Polidorus Hecuba natus ac p̃amo patre:
Qui urbem piclum cum teneret argolici
Martis:ruiná ueritus ad Thracis hospitá
Polymestoris me clanculum misit domũ.
Is cherrhonesiam optimam glebam serẽs
Populum ferocem ui regit.mecum simul
Multum dat auri pater:ut esset filiis:
Quo uiuerent:satis superstitibus suis
Atqui p̃amidum qm̃ eram natu minimus
Me misit extra genitor.arma nam iuueni
Hastamq; ferre non potis eram brachio.
Dum troia rectis mœnibus:dũ turribus
Infracta staret:dum meus frater feri
Hector secundis utitur belli uicibus
Paternus hospes me quasi quem surculũ
Alebat augens miserum.at ubi p̃ria periit
Hectorq; frater:& patris lares penitus
Cecidere.Pyrrhi & ipse ꝓcubuit manu
Iugulatus impii pater ad aram deæ:
Occidit auri gratia me hospes miserum:

84

Corpusq; pelago tradidit: quo auꝝ domi
Haberet ipse: iaceo nunc i littoribus
Nũc i salo põti sine sepulchro & flætibus
Quãplurimis uorticibus actus fluctuum
Nũc corpe relicto feror mřem ob hecubã
Iam tertiũ pendens diẽ: quantum mea
In cherrhonesio solo ex troia ueniens
Adest misera parẽs: quietẽ danai agunt
In littore omnes huius agri threici
Cum nauibus simul suis: nam peleo
Satis parẽte super suo uisus tumulo
Omnis Achilles copias classis danaæ
Quæ palmulas domũ maritimas dirigũt
Remoratur unus uictimam suo dari
Ac præmium Polyxenã tumulo petens
Meam sororem cõsecuturus quidem
Nec.n.ab amicis ñ feret quẽ petit iugulũ
Fatum sororem cogit hocci die perimi
Cadauera duo filium tuebitur
Mater duorum illius infauste ac meum:
Nãq; ut sepulchrũ rite cõtingat mihi
Seruæ offeram me pedibus i maris salo
Manes eni exoraui: ut i matris manus
Cadã: ac sepeliar: quod itaq; optaui mihi
Erit: anui matri eminus cedam meæ
Hæc ex tabernaculo Agamemnonis ueni
Mei metu uisi: o parens quæ regia
Genita domo seruis: ut infelix agis.
Quantũ prius nunq̃: deus quis te bona.

Ex ante fortuna malis cõficit uariãs. Obscure ne Euripides nobis i-mortalitatẽ aioꝝ oñdit i hac lõgiuscula iterfecti Polydori conquestiõe. Et ne cũ poetis sim dicẽdo prolixior: audiamus: q̃ ex academico Crãtore auditore Xenocratis Arcesilaiq; doctore & Cicero & Plutarchus memoriæ prodidere de Euthynoo quodam Italo Elisii terinæi filio. Tradunt.n.hũc Euthynoum nulla neq; morbi nec alia q̃ uideri posset: antecedẽte cã repẽte eẽ morte correptũ. Quã qdem iopinatam casus afflictionẽ pr̃ Elisius qui iter oẽs urbis Terinæ ciues & opibus & uirtute & gloria priceps esset: cũ ferret ipatienter: putabat eni filiũ sibi ueneno subreptũ: nec aliũ in tantis opibus & pecuniis ullũ hẽbat filium: quare cũ nesciret: quo alio modo

Euripides
Crantor
Xenocrates
Arcesilaus
Cicero
Plutarchus
Euthynous
Elisius
Terina

Ψυχομαντεῖον psychomantion

quiret liberari ea suspitõe: petiit Ψυχομαντεῖον psychomantion quoddam. i. animi uaticiniũ: eliciebant' eni a malefica illa supstitiõe stultæ gẽtilitatis aĩ mortuorũ quibusdam sacrificiis & carminibus: p quos ueritas disceretur. Quare ubi post pacta sacra: ut mos erat. Elisius obdormisset: habuit uisum tale. Visus est ei suus adesse pater: cui cum narrauisset de filii obitu: illũq etiam atq etiã rogaret: obsecraretq: ut sibi iterẽpti filii auctorẽ indicaret: ille ob hanc cãm uenisse rñdit. Itaq ab hoc iquit: accipe: q̃ tibi uides allata. Nam ex his oĩa q̃ adeo doles: itelliges. Erat aũt ille quẽ pr̃ secũ adduxerat: adolescẽs quidam Euthynoi p sĩlis: & ætate & forma: Is iterrogatus qnam esset: geniussum rñdit: filii tui. Quæ locutus tabellas ei reddidit. Ea uero aperte tris huiusmodi uersiculos cõtinebãt scriptos.

Infans uirorum tu elisi mentes rogas

Nam morte fatali Euthynous iacet tuus:

Quẽ uiuere neq parẽtibus erat utile. Quod si gentiliũ opinioni non credimus: an etiã uiris xp̃ianis: illisq & scissimis & eruditissimis non credemus? Hæc sunt Aurelii Augustini uerba ad paulinũ ep̃m nolanũ. Porro cũ Mediolani essemus: audiuimus: quod cũ debitum repeteret' a quodam defuncti pr̃is cautione ꝓlata: quod filio nesciente a pr̃e iam fuerat psolutum: cõtristari homo grauissime cœpit atq mirari: quod ei pr̃ moriẽs nõ dixerit: qd deberet: cũ fecisset etiam testamentum. Tum ei nimis anxio apparuit idem pr̃ eius i somnis: & ubi esset recautum: quo illa solutio uacuata fuerat: idicauit. Quo iuẽto iuuenis atq mõstrato: nõ mõ falsi debiti calumniã ꝓpulsauit: sed ẽt pr̃nũ recepit chirographũ: quod pr̃ nõ receperat: qñ est pecunia persoluta. Hic igitur putatur aĩa hoĩs curam gessisse pro filio: & ad eum uenisse dormientẽ: ut docẽs quod ignorabat: a magna eũ molestia liberaret. Ambigendum ne est cuiquam aĩos hominum eẽ imortalis: ubi a corpore se diremerit: cum pspicue intueri liceat eis uiuos etiam esse curæ? Sed audi deiceps magis admirandum: quod sequitur: Sed eodẽ ferme tp̃e quo audiuimus: id nobis apud Mediolanũ cõstitutis. Carthaginis Rhætor eulogius: qui meus i eadem arte discipulus fuit: sicut ipse mihi posteaq̃ i africam remeauimus rettulit. Cum Rhætoricos Ciceronis libros discipulis suis traderet: recẽsens lectionem quã postridie fuerat traditurus: quẽdam locum offendit obscurum: quo non intellecto uix potuit dormire sollicitus. Qua nocte somnianti ego illi qđ nõ intelligebat: exposui: imo non ego sed imago mea nesciente me & tã longe trans mare aliquid aliud siue agẽte siue somniãte & nihil de illius dubiis omnino curante. Quomodo fiant ista: nescio. sed quomodolibet fiant: cur non eodẽ modo fieri credimus: ut in somnis qsq uideat mortuum: quo fit ut uideat: & uiuum ambobus utiq nesciẽtibus neq curanti-

Aurelius Augustinus

Paulinus ep̃s

Mediolanum

Mediolanum

Carthago

Cicero

busːqs uel ubi uel qñ quorũdam imagines somniet. An fortassis cupiã minus locuples testis uideri debet Aurelius augustinus & eps & tãta sapientia uirːqd' nõ q ipe fortasse pmulta i se esset exptusːpræ uerecũdia narrare uolueritːsed aliena rettulerit? At nõ ea pfecto narrasset uir grauissimusːnisi uera esse certo didicisset. Verum audiamus præsbyterum Hieronymũ uiꝝ ut triũ linguaꝝ eruditissimũ ita ueritate & sanctimonia nemini imparẽ. Is. n. in iis q ad Eustochiũː& ad reliquas uirgines scribit de regula uiuẽdi i monasterioːita iquit. Expto itaq seni deuote cõsulẽti credite filiæ. Si semel gustastisːq dulcis ẽ dñsːad quẽ accedentes poteritis ab eo illud audireːuenite:& oñdam uobis oẽ bonũ. Et tunc oñdet uobis taliaːqualia nõ nisi assuetæ mẽtes norunt. Scio qd carissimæ. Nã ut inscipiẽtiam loquarːego homũculus sic abiectus sic uilis i domo dñi adhuc uiuens i corpore angeloꝝ choris sæpe iterfui de corporeis p hebdomadas nihil sentiens diuinæ uisionis itutu post multoꝝ sæpe dieꝝ spatia pscius futuroꝝ. Corpori redditus flæbãːquid sic manẽs felicitatis habebamː qd inerrabilis delectationis sentiebã. Testis est ipa trinitasːquã cernebãː nescio quo intutuːtestes sunt & ipsi bti spũsːq aderantːtestis est & consciẽtia mea qbus bonis ipe fruebarːquot & qlia nescit pferre mollicies corporis mei. Nõ põt ad tãte cõtẽplatiõis dulcedinẽ cor sæcularibus plenũ negocis puenire. Hæc ab Hieronymo scripta st. Quæ uero uas electiõis Paulus apl's de se scripseritːnõ st uisa mihi ptereũda. Nã & auctoritate scribentis & rei magnitudine st auditu dignissima. Si gloriari iqtːoportetːnõ expedit qdẽ. Veniã aũt ad uisiões & reuelatiões dñi. Scio hoiem i xpo ante annos. xiiii. siue in corpe siue extra corpus nescioːdeus scitːraptũ huiusmõi usq ad tertiũ cælũ. Et scio huiusmõi hoiem siue i corpe siue extra corpus nescioːdeus scitːqm raptus i padisum & audiuit arcana uerbaːq nõ licet hoi loq. Si uiuẽtiũ adhuc i corporibus ai nõ p uisa quædã allata extrinsecus q a græcis uocant' phantasmata Phantasmata sed sui ipoꝝ ui atq natura siue ad breuissimũ tpis pũctũ ab illo fuerit a corpibus sepati atq iisdẽ redditiːq uerbo & Lazaꝝ suscitauit & puellãːsiue a sensibus abducti atq altius eleuati ea lumie mẽtis pspexeritː q oculo corporeo uidere nõ licetːsi uiuẽtiũ inq ai pñt sine ullis corporis adminiculis permulta scire atq cognoscereːquæ sunt ab omni sensu corporis alienaːquid dubitemus & animos esse immortalisː& tum demum frui suæ immortalitatis bono : cum a se omnino abdicarint corporeum omne impedimentum. Sed hæc horũq similia : si cui fortasse uideantur antiquioraːexemplis itẽ duobus tempestatis nostræ cõtenti simus. Gabriel condelmarius qui postea Eugenius nominatus summa cum dignitate & gloria Romano põtificatui præfuitːcum uæhemẽtius ægrotaretːesset q de eius salute a me-

Hieronymus
Eustochius
Paulus apl'us
phantasmata
Phantasmata
Lazarus
Gabriel cõdelmarius
Eugenius

Petrus
Paulus

Martinus colūna
Nicolaus quintus

Nicolaus cardinalis
Thomas

Petrus apl̄us

Germania
Eugenius

Philelfus
Aeneas Sluius
Fredericus rex
Philippus dux

Pius secundus

Samuel
Saul
Iacob
Iohānes apl̄us

dicis oibus desperatum: illi iam de morte nō tam sollicito quam nihil certius expectāti & Petrus & paulus apostoli duo apparuerūt in sonis: utque bono aio esset: hortati sunt. Nam & bonam ualetudinem ei redditam eē & ꝓpediem fore: ut sūmus pōtifex crearet᷑. Quod qdem utrūq; secutum ē Nam tum simul cum sōno illum reliqt febris: tum nō multopost cū Martinus Colūna prudētissimus ille & amplissimus pōtifex quam fortunatissime & cum mirifico ecclesiæ romanæ icremento uitam finisset: pōtificatui ipse præfectus ē. At Nicolaus Quītus optimus ille & eruditissimus plane uir in cuius munificētissimi patris obitu docti oēs ingenioq; præstātes extremum aufragium passi sunt: Cum Nicolai albergati sapiētis in ꝑmis & sancti uiri Cardinalis bononiēsis obitum molestius ferret: hūc tandem ꝑ sōnum ad se uenire existimauit: & ita anxium appellare: Thoma fili qd diutius gemis: qd adeo te affligis: pone lachrymas: & te collige. Nobis.n. bñ est benignitate Ihesu. Itaq; surge atq; accingere. Ad breue.n. tēpus graue tibi subeundum ē munus petri gubernādæ nauiculæ. Quam qdē sōni uisionē haud ille dissimulāter præ se tulit: Nam cū aliis nō nullis familiaribus: tum ēt mihi cū hac iter faceret Germaniam petēs ab Eugenio legatus: cum iter loquēdum i sermonem incidissemus de māsuetudine & grauitate Nicolai cardinalis id oē sōnium coram ueluti iocabūdus rettulit: subdidit eim cum hoc euenerit: Philelfe mi fructū recipies ueteris nr̄æ cōsuetudis. Cumq; intra alpes eodem itinere obuiam habuisset Aeneam siluium itegerrimum & eloquētissimum episcopū trigestinū: q a Frederico austrio Romanoꝝ rege orator ueniebat ad philippum Mariam iclytū Mediolanēsium ducem: simulq; uterq; uesperi diuertissent in quandam cauponulam: & aeneas parcius sumptum faceret: utpote q ab eo rege legaret᷑: q stoica eruditus instructusq; disciplina nō minus parsimoniæ nūmorum quam uitæ frugalitati cōtinēter studet: tum ad æneam cōuersus Thomas Reuerendissime pater inquit: qd est opus tanta utamur parsimonia: cum uterq; in ecclesia romana pontifices maximi futuri sumus? Quam qdem rem nō serio minus q̄ ioco eum prædixisse certus ostendit euētus: Videmus.n. alterum summa sua cum laude summum pōtificem cōcessisse naturæ: at Aeneam cui nūc Pio secūdo nomen ē: nō secus fortiter quam cōstanter pōtificatum gerere. Sed qd tam multis exemplis utimur? Nū uetus nouumq; testamtum frustra emanarit i mūdū? Suscita Samuelem ait Saul. At Iacob descēdam ad filiū meum in ifernū lugēs. Hæc ne ab utroq; dicta essent: si minus certo tenuissent filioꝝ animos post corporis dissolutionem ēt uiuere? Quid.n. afferam testimoniū Iohānes apostoli atq; euangelistæ? An huic ēt nō credemus? Licet inqt exterior homo noster corrumpat᷑: interior tamen renouat᷑ de die in diem. Rursusq; licet

86

moriat in corpore: uiuit in aia. Quid. n. meminero aut mortuū diuitem sepultumq in iferno: aut mēdicum ab angelis portatum in sinu habrae cum ore domini dictum audiamus. Qui credidit in me: nō moriet i aeternum. & licet moriatur uiuit? Viuit iquam Iacobe Antoni Marcelle Valerius filius ille tuus. & uiuit is qdem eam uitam: quae mutabilitati nulli subiecta ē: sed eadem semp atq perbeata. Itaq uinciēdus tibi ē atq obstringendus rōnis custodia ois animi maeror. Luctus ois ac gemitus abdicandus in te florētissimi senatus & bonoꝝ grauiumq uiroꝝ oium oculi dirigunt. Quare tibi cauendū ē: neqd cōmisisse existimeris: quapropter rephēdi iure queas. Quam me delectat Hesiodus: q natales oium dolēs gaudet in funere: Quem ipsum fortasse Thraces secuti tradunt ortus hoium lugere: obitus uero celebrare soliti. At Massilienses eodem die quo funus ē elatum. adhibito domestico sacrificio necessarioꝝq couiuio luctum finire cōsuesse. Apud lycios uero nō morem dūtaxat sed legem fuisse legimus: ut nō nisi ueste muliebri luctum seruarēt: Idq ob eam rem factū: ut cultus deformitate commoti se maturius a maerore abducerent: cū intelligerent luctum effoeminatum eē & mollem & a uiri grauitate, dignitate q maxime alienum. Tot igit exemplis admoniti nō uincemus tandem oēm animi molliciam? nō reprimemus lachrymis? nō luctui finem statuemus? Cauendum ē: si sapimus: ne nimia nra in filios pietas desperationis loco apud deum habeat. Quod si communis ea oium gentium opinio si tot graues ueraeq sententiae nobis aiorum immortalitatem nō probant, ppter eos: q deprauatis moribus existimant aios una interire cum corporibus ob eam. s. rem: quod ne in corporibus qdem ipsis suos sibi aios eē sentiunt: utamur ēt rationis adminiculis atq armis: qbus omnis male credentium pertinacia nō oppugnet modo: sed etiam expugnee: opprimatq. Sed anteaquam disserendi aciem descendam: in medium ueniant priscoꝝ philosophoꝝ de animo sententiae. Sic enim facilior uictoria nobis erit. Aggrediamur autem ab iis: q in philosophia ionica claruerunt. Thales milesius animum dixit esse naturam: quae semper seipsam moueret: talis autem definitio & si declarat animum eē immortalem: nō homini tamen magis conuenit: quam praestantiori cuidam essentiae. Aanaxagoras uero clazomenius esse animum dixit specie aerum & corporeum Zeno stoicus animum uoluit ignem esse alii uero plaeriq stoici spiritum calidū aium eē dixerunt. Et hi qdem omnes nō de hominis animo hoc ē intellectiuo sed de sensitiuo atq corporeo sunt locuti. Platonis autē discipulus Aristoteles dupliciter de animo ē locutus. Nam ubi quattuor nota illa pncipioꝝ genera complexus esset: ex qbus corpora inferiora oriuntur oia: quintam quandam censuit esse neturam: ex qua sit mens. Eam uero no-

Habraam
Hesiodus
Thraces
Massilenses
Lycii
.ii. probatio
Thales
Anaxagoras
Zeno
Plato
Aristoteles

ἐντελέχεια entelechia ἐνέργεια energia

Animi defini tio

Essentiam dei tripliciter

Plutarchus Auerrhus

minauit ἐντελέχεια entelechian hoc est perfectionem idcirco ita appel-
latam: quod aiatum corpus perficiat ea ui atq; uirtute: qua corpus est ani
maiũ. Entelechiã uero ipam aliud nihil eẽ uult Aristoteles quã ἐνέργειαν
energian id ẽ agilitatem quãdam & operationem interiorem: quæ ẽ uelu
ti uia ac dux ad exteriorem corporis actionem. Huiusmodi enim ui atq;
motu ai corpus aiatum ad operãdum impellit᷑. Ipum autem aium ita de
finit: Animus ẽ entelechia prima corporis natural᷑ instrumẽtal᷑: ꝙ uitam
habere põt. At huiusmodi de animo definitio nõ interest magis hois q̃ &
pecudis & stirpis. Præterea enthelechian Aristoteles: quæ ut dixi: pfectio-
nem significat: pro speciali intelligi uult essentia: quæ est in effige: Nam
essentia tripliciter accipit᷑ apud Aristotelen: Vna quæ constat corpore q-
dem: sed ut animalia & ea quæ nõ arte fiunt: Et hæc ꝓpterea essentia dici
tur: qm̃ & hæc ipsa sit: & cætera quæ sunt: eẽ faciat. Altera est essentia: qua
materiam iformem & rudem adhuc mente cõsyderamus. Et hæc qdem
essentia potestate est oia: quæ fieri ex se possunt: effectu autẽ nihil adhuc
ut æris massa & ligna rudia. Tertia uero ẽ essentia: cui effectu accidẽs pfi
cit eam: exornatq; forme impressione: Ex qua qdem forma q̃ insigniuit
ars: id quod perfectum ẽ: nomen accipit ut statua: quæ ex similitudie for-
mæ: cuius ẽ statua: simulacrum uocat᷑. Similiter iquit homo animal certe
est: & ẽ rudis materialisq; essẽtia: & hæc sane composita ex materia ac for
ma: qppe quæ ex corpore aioq; constat. Eius igit᷑ corpus materia est aius
uero forma. Et secũdum eam formam hoc est animum animal nomẽ ac
cepit. Hanc igitur formam qua singula formãtur: Aristoteles general᷑r uo
cat entelechian id est absolutam perfectiõem: Hac enim obueniẽte perfe
ctiõe rudia quæ antea & in sola potestate fuerant: ad actum effectumq; p
ueniunt: Nam sunt quædam ut ipse inqt: sola potestate aialia: ut oua aut
sæmina quædam uero cum opatione & effectu: ut quæ adhibito fotu ex
cudũtur animalia queãdmodum cognosci ex auibus põt: Nã eæ ex ouis
quæ fouerint: pullos excudũt. Qua ex re nõ obscure apparet entelechian
nõ cuiusuis corporis eẽ aium: sed eius tãtum ꝙ animi capax sit: & ob eam
rem dixit: quod uitam hẽre põt: Nõ enim qcquid ẽ corpus: idem ẽt uiuit.
Nec tñ prætereũdum arbitror Aristotelen pro illo qnto genere aliud itel-
lexisse nihil secũdum Plutarchum q̃ cælum ipsum. Quare cum Auerrhus
ille cordubẽsis: q i plærosq; eius philosophi libros egregie ẽ cõmentatus:
colligit ex Aristotelis dictis unam eẽ & eadem in oibus mẽtem: ita id pu-
to accipiẽdum: quod ita ex illa cælesti specie aius intellectiuus in cunctos
hoĩes æqualiter fusus sit: ut corpora animãtium oia ex quattuor illis elem̃
tis ortum habẽt. Hãc autem animi uim eundem hũc eẽ immortalem uo-

fuisse patet ex iis:quæ ab eo sunt scripta in libris de aio:Ita.n.iquit.De mē te aūt & ui cōtemplatiua nōdum ē perspicuum.Sed uidet ēē aliud genus animi.Et hoc solum pōt separari:quēadmodum id:quod ē perpetuū ab eo:ꝙ corrūpi pōt.Sensit igit Aristoteles tātus ille & tam illustris philoso- phus quod secūdum erat ai genus:imortalem ēē animum:cum ostendit mētem:quæ nobilissima est & optima pars ai:& corrumpi nō posse & ēē sempiternam.Et mētem qdem docet eam ēē animi partem atqȝ uirtutē: ad q̄ referunt:quæ singuli sensus nunciant:& quæ de iis quæ sentiunt: iudiciū facit:examinatqȝ cuiusmodi ea sint:quæ sensibus uarie occurrūt. Hāc uero locatam ēē in penetralibus cordis asserit:ubi alias quoqȝ ai spe cies locatas dicit imaginationē memoriā appetitū excursionē.Et alio i lo co asserit Aristoteles mētem aduenire extrinsecus:eamqȝ solam ēē diuinā Ita.n.scribit libro secūdo de aialium generatione ad uerbum. Aristoteles

Relinqtur ergo mentem solā extrinsecus aduenietem ingredi:& eādem solam ēē diuinam:Nihil.n.cum eius agilitate habet cōmune opatio cor poralis.Ois igitur uis ai uidetur alius corporis ēē pticeps & eius qdem diuinioris q̄ illa sunt corpora:quæ uocātur elementa.Nec me latet: quæ sit cōmunis philosophoꝝ quorūdam nostræ tempestatis opinio:q se so- los Aristostelicos haberi uolunt etiam iis:quæ nusquam ab Aristotele scri pta cogitataue sunt:contendentes isti quidem animum esse totum in to to corpore & totum item in qualibet parte corporis.Sed habeant isti sibi poilosophiam:quam uolunt philosomati potius quam philosophi:mo- do aut Augustini sententiam:quam minime improbo:ubi scilicet intelli- gatur de illo toto solum:quod perfectionis essentiæqȝ uocatur:aut inep- tias suas aristoteli non ascribant:Nam q̄q̄ animi uires magis n uno loco quam in alio apparent:aliæ in cerebro aliæ in iecore aliæ i testibus & aliæ in aliis membris pro qualitate & aptitudine corporeorum instrumento- rum earum tamen omnium initia & quasi radices quasdam Aristoteles ꝑ bat e sede cordis emanare:quando sucus concocti atque confecti cybi ꝑ uenas cordis cæterum corpus irrigat:& motus corporeus qui localis ē: a corde ipso initium sumit. Venarū.n.& neruorum initium & ueluti qui dam nodus ipsum cor est:ut Aristoteli placet.Penes cor autem intellecti- ua uis agitata rationabiliterqȝ ignita se ibidem coaceruare existimat po- testate quidem illic habitans actu aūt atqȝ effectu ad corporis conseptū & uiciniam commeans:Quin etiam docet Aristoteles in iis quæ de mo- tua animalium causa reliquit scripta: nulla necessitate fieri: ut in qua- que corporis parte sit animus sed in quodam principio. Id autem esse cor antea exposuimus. Itaque neque secundum totum quantitatis aius

Philosomati
Augustinus

est in qualibet corporis parte:cum animus talē totius naturam : nec ꝑ se
hr̄e possit:nec per accidens:neq; etiam secūdum uirtutis totum.Nō eīm
pro sua ui qualibet animus ē in qualibet corporis parte:sed secūdum uī
uisiuam ī oculo & secūdum auditum ī aure:& secūdum alios sensus in
aliis sensuariis.Sed ut redeam ad mentis immortalitatem:separari docet
Aristoteles ītellectiuum hoc animi genus ab illo:quod sensitiuum uege-
tatiuūq; dicimus.Hæc enī pars tota est corporis:quod quoniam constat
ex cōcretione quattuor illoꝝ elemētorum:& discernatur:& corrumpat᷑:
Dicæarchus necesse est.Aristotelis autem auditor Dicæarchus & Dicearchi condisci-
Aristoxenus pulus Aristoxenus mihi probari nullo pacto possunt:quorum alter ani-
mum esse dixit conuenietiam corporis & intentionem quādam:quæ ex
ipsius corporis natura figuraq; uarios motus multiplicesq; cieret.Dicæar
chus uero animum uoluit aliud nihil esse quā cōuenientiā quattuor ele-
mentorum.Vterq; enim de animo in communi locuti sunt.Hos autem
Asclepiades quodammodo secutus Asclepiades medicus animum esse dixit concer
tationem sensuum.Concertationē autem uoluit eam esse conuenietiam
qua sensus ipsi certati ad naturæ munus uterent᷑.Itaq; hi tres pariter ani
Critolaus mū uoluerūt esse corporeum.At Critolaus & ip̄e peripateticus animum
Hipparcus dixit cōstare ex quinta essentia:hanc uero pro cælo ītellexisse nemo est:
qui secus sentiat.Hipparchus uero stagerites a doctore suo necessarioq;
Aristotele dissentiens ob idq; longe deterior uoluit animum aliud nihil
Plato esse quā ignē.Sed anteq̄ de Platone reliquisq; platonicis uerba faciā: me
Pythagoras conferam ad Pythagorā:qui philosophiæ Italicæ prīceps fuit uir sane &
doctus & magnus.Veꝝ pythagorici hūc aliqui narrando antecedant.
Epicurus Et omnium primus Epicurus:qui animū eē dixit tēperationem ex hisce
quattuor ex q̄litate ignea:ex qualitate aerea:ex qualitate spiritali:& ex q̄
litate quarti:cuiusdā generis inoīati.quod apud eū erat sensitiuum. Ex
Democritus quo pōt ītelligi epicuꝝ de aīo ītellectiuo locutum omnino nihil. Demo-
critus uero quē epicurus ī physicis est plurimum secutus:putauit animū
eē cōcretiōem igneā ex iis atomis: quæ ī rōnis cōtemplationē cadūt:quæ
formas quidem orbicularis habent uim aūt ignitā:quod esse corpus uo-
Leucippus luit.At Leucippus huius doctor cū posuisset numeꝝ atomoꝝ frigidarū :
dixit animum esse temperatū respirationis frigus.Nec multo melius sen
Empedocles sit agrigentinus Empedocles:qui animū esse affirmauit sanguinē cordi
suffusum ī eodē ille errore uersatus:quo ii qui dixerūt animū eē cor ip̄m
Hippon ex quo & misericordiam dicimus & concordiam.Sed Hippon animū eē
aquam:ob eam rē non dubitauit affirmare:quod diceret sæmē genitale:
Critias nō sanguinē eē sed aquam.Critias uero nō aquā aium eē uoluit sed san-
guinem:quoniam uideret:quod membrum sanguinis sit exps omnino:

cōtinuò mòrte ītercipi. Verū eò ē empedocles tolerabilior Critia: quòd in corde principatū aī intelligendiq; uim cōstituit: Inqt eim sanguie cordis uigere hois intellectū: siqdem intimis nrīs sensibus sentimus ea: quæ sunt extra nos ,ppter cognationē: ob eamq; rem ita reliquit scriptum:
Terreno terram nostro flamasq; calore
Humidaq; humenti sentimus & aera flatu:
Paceq; tranqllū sit litis imagine litē. Sed de his omibus uel qualia sint: uel q̄tam habeāt differētiam iter sese: cordis sanguie dicebat diiudicari. Fuerunt ēt qui dixerūt aīum eē aīam: hāc āt eē uoluerūt spiritū: quo uiuimus Nō nulli existimarunt q̄dam cerebri cellulā: aī tenere p̄ncipatum. Alii uero secus. Nā neq; cerebri partē ullā eē aīum uoluerunt. Sed aī sedē hac locū ii posuerūt i corde hi aūt i cerebro. At Pythagoras samius cuius nomē habitū ē illustre auctoritasq; āplissima æternitatē aīoꝝ ostēdere conatus aīum definiuit eē numeꝝ: q seipsum moueret. Nec ē mirū ita Pythagorā aīum definisse: q tantā uim numeris dignitatēq; tribuerit: ut eos ante mūdi aīum fuisse assereret: & cū unū nō eē numeꝝ diceret sed fontē q̄ndam atq; originē numeroꝝ: iferebat unitatē. quæ a græcis dr̄ μονὰς Monas: oīum eē initium ac finē: cū ipa neq; principiū i se nec finē admittat. Et ita eam deducēs ad diuinā illam sūmamq; essentiā referebat: eiusq; notionē assequētium rerū numero posteritateq; ideo sequestrabat: qd̓ nō pluralitate nec temporis posteritate sed ,pcreatiōe seiunctam uellet: eandēq; unitatem ad uniuersi mundi aīum: a quo sint aī singuloꝝ: simili rōne referre nō dubitabat. Itaq; hanc unitatē q̄ a prima rerum causa ortam affirmaret usq; ad mundi aīum ubiq; itegram semperq; indiuiduam ꝑpetuam perēnemq; potestatē seruare Pythagoras arbitrabat̓. Et q̄m putaret numeros esse reꝝ oīum substantias: dicebat unum qd̓ eēt p̄ncipium numeri: & qd̓ cum ente cōuerteret̓: idem eē. Numeꝝ enim ex unitatibus componi neq; ad ens ullam oīno accessionem facere sed diuisionē negare duntaxat. Omne aūt ens aut simplex eē & ita diuisionem nullam admittere neque operatione neque potestate aut esse compositum: & id qdem non in diuisione suaꝝ partium sed in eaꝝ coniunctiōe habere suum eē: & ita unū quodque tueri suum esse: ut suam tuetur unitatem huiusmodi igitur humani substantiam quam æternam opinabatur: numerum eē definiebat seipsum mouentem. Et is qdem numerum pro mente accipiebat: quam ipsam idcirco numerum appellauit: quoniam ad harmoniam quæ cōuenientia quædam est: numero opus sit. Verum etsi hic aliqd dixit nō multum tamen. Nam in pecudibus quoque animus q̄diu est in corpore: seipsum mouet. Philolaus uero Crotoniates Pythagoran secutus animum eē disseruit harmoniam. At Heracletus ephesius ingenio suo fisus magis q̄

Pythagoras
Aī definitio
μονὰς monas
Philolaus
Heracletus

Cauillum
Alchmæon
Diogenes
Anaximenes

doctoris cuiuspiam disciplina:quo se nullo unq̃ usum affirmat: duplicẽ esse aium uoluit:alterꝝ mundi:alterꝝ aiantium. Ac mundi q̃dem animũ eẽ euaporationem ex humidis:quæ i ipso sunt. Sed aiantium animũ ex ipsa fieri euaporatiõe:quæ extrinsecus fit:& ex ea quæ similis generis est i ipsis. Itaq̃ mirãdum nõ est:si intercutis aquæ morbus fuit i causa:ut periret:q tm̃ humidoꝝ euaporatiõi tribuerit. Quã ipsã opinionẽ Alchmæon medicus ideq̃ philosophus eadem demẽtia ẽ secutus. Diogenes uero apolloniates & Anaximenes Cretẽsis nõ multo his duobus mihi sunt uisi prudẽtiores:q reꝝ pricipium aeri tribuerũt:& hũc eẽ uoluerũt animum Nam qm̃ secundũ illos aer ẽ elemẽtoꝝ oium & tenuissimus & pricipium ideo aius & cognoscit & mouet. Qua enim pricipiũ ẽ:cognoscit ẽt cætera qua uero tenuissimus:ideo eẽ ꝓbant cõsentanee motiuũ. Et qđ prætereũdum nõ ẽ:de Heracleto:sunt q illum dicant:definisse aium eẽ scintillam stellaris essentiæ. Xenophanes quoq̃ colophonius mihi incõstantior uisus ẽ:q aium nunc ex terra aquaq̃ cõstare:nũc spiritũ esse dixerit:& utroq̃ tamẽ modo mortalẽ. Nec Xenophane mihi uisi sunt multo acutiores aut Parmenides q ex terra & igni aut Boethus q ex aere & igni animum cõstare sunt opinaii. At Hippocrates medicus animũ esse dixit:tenuẽ spiritum p corpus omne dispsum. Sed iam ad pythagoram nr̃a reuertat̃ oratio. Is enim Pherecyde syrio usus doctore philosophoꝝ omnium primus ut tradũt q̃dam:æternitatẽ aioꝝ asseuerauit:q̃q̃ Thales milesius q pythagoran annis circiter centũ antecessit:idem tenuisse ostendit̃. Pythagoras igit̃ primus ex italica philosophoꝝ familia asseruit aios nulli subiacere interitui nulla tamẽ ad eam rem reddita rõne:siue qđ definitionẽ satis ex se se firmam eẽ iudicasset:siue qđ tanta eius foret auctoritas apud omẽs: ut quæ q̃d ipse dixisset:oi ratione firmius haberet̃. Secutus ẽ tandem Plato Socratis auditor:quẽ tris ꝓbare ac sequi solitum legimus: doctorẽ suum eum quem dixi. Socratẽ i moralibus:& Heracletum i naturalibus. In iis uero quæ supra naturam:diuinaq̃ sunt:Pythagoran. Is igit̃ Plato cũ ad mundi similitudinẽ animum trifariam diuisisset: eius principatum hoc est mentem quæ ratiocinatur:intelligit:ac sapit:in cerebro tanq̃ in capitolio:aliquo collocauit:quoniam ea corporis pars longius abest a colluuione & sordibus:uigorem autem iracundiæ atq̃ animositatẽ quem græci Τυμον Thymon appellant in corde:cupiditatem uero subter præcordia Huiusmodi enim ordinẽ ẽt in uniuerso mundo & in republica ipsa seruauit Plato. In ciuitate.n.& uniuerso populo q prudẽtia cæteris ciuibus sapiẽtiaq̃ præstant:eos habitare iubet æditioris locos urbis:qque præcepta dent:iubeantq̃ agenda. In medio aũt urbis tanq̃ in castris militarem iu-

Heracletus
Xenophanes
Parmenides
Boethus
Hippocrates
Pythagoras
Pherecydes
Thales

Plato
Socrates
Heracletus
Pythagoras

Τυμος
Thymos

uentutẽ & rebus agẽdis aptam collocat:quæ exequat̃ & agat:quæ ſunt a
præſtantioribus cõſtituta.In extremis uero Vrbis eiuſdẽ locis opifices eẽ
uult & uulgaris reliquoſq; oĩs:q aut ĩ ſeſilli:aut in ſordida arte uerſentur:
ut pareant pro cõuenienti quoq; atque utili miniſterio.Eadem rõne ac ſi
militudine in mundo ẽ uſus:cuius ſummitatẽ ac pncipem q imperat.re-
git:moderatur oĩa:cæleſti domicilio dimetit̃.Huic tanq̃ in media regiõe Angeli
ſubiicit angelos atque dæmones:q agant oĩa exequanturq; pro impe- Dæmones
rio.In terra uero hoĩes ſunt poſiti:ut pareant:& miniſterio præſto ſint.
Et ita in nobis qddam regale eſſe uult poſitum ĩ ſummo:qd̃ imperat:qd
dam nero quod agat collocatum in medio.Tertium aũt pubetenus & ĩ
fra poſitum:quod regit̃ atque adminiſtratur:& ea quidem duo appetitus
ſpecies eſſe uult:quæ rõni tamen naturalr̃ pareant.Imperat igit̃ mens in
capite:quæ ẽ prima animi uis eaque cõtemplatiua:qua intelligimus ac ſa
pimus.Altera uero aĩ uis quæ ſecundæ ẽ dignitatis:ĩ pectore cõſtituta ut
agamus:quæ iuſſa ſunt:efficit.Reliqua uero ĩferius poſita illa uis uiribus
melioribus morẽ gerit.Cenſet aũt plato aĩum meare per oẽs artus totum
que corpus:& p ſingula mẽbra quaſi iſtrumẽta uim ſuam oſtẽdere & ad
ipſum in ſentiendo quidem referri oĩa:quæ ſenſibus occurrant:ea uero q̃
ſenſus referant:eſſe alia atque alia.Definit autẽ Plato aĩum hiſce uerbis. Animi defini
Animus eſt ſubſtantia ĩcorporea ſeipſam mouens ac rõnalis:Huius uero tio
immortalitatem demonſtraturus ita Socratem in libro de pulchro : qui Phedrus
Phædrus inſcribitur:differentem facit tali argumentatione & ea quidem Argumentatiõ
ad uerbum:Animus oĩs immortalis eſt.Quod enim ſemper mouetur:eſt platonica
immortale.Quod autem aliud mouet:& ex alio mouetur:cum finem ha
bet motionis:uitæ ẽt finem habet.Solum ergo quod ſeipſum mouet : ut
qd̃ ſei pſum non relinquit:moueri nũquam deſinit:ſed etiã cæteris quot
quot mouentur:hoc fons & principium eſt motionis:At principii nulla ẽ
origo.Ex principio enim omne ortum neceſſario oritur.Ipſum uero nul-
lum ortum:Nam ſi ex aliquo principium gigneretur:principium eſſe nõ
poſſet.Sed quoniam non oritur neceſſe eſt:ut nec etiam corrumpatur.
Principium enim ſi perierit:neque id ex alio unq̃ nec aliud ex illo' oriat̃ :
Si quidem a principio oriri oportet omnia.Ita igitur fit:ut motionis qui-
dem principium ex eo ſit:quod ipſum moueatur a ſeipſo. Hoc autem
nec interire nec naſci poteſt.Vel & oẽ cælum naturaq; oĩs corruat:atq; cõ
ſiſtat:Quæ ipſa nunqd ex eo cõſiſtere rurſus poſſint:Vnde agitata ortum
ſint habitura?Cũ igit̃ pſpicuũ ſit id eẽ ĩmortale:quod mouet̃ ex ſeipſo :
qs uerebit̃ hãc ipſã eẽ aĩ eſſentiã & rationẽ dicere? Omne.n. corpus : qd̃

exteriore agitatur motu:ē ianimum. Quod aūt iteriore motu suoq; agitatur:animatum est:hæc enim est propria animi natura. Quod si hoc ita habet:aliud nihil esse:quod ipm a seipso moueatur:quam animum necessario fit:ut animus neq; nascatur:neq; moriatur. Quā subtilissime certe Plato:& quā pulcherrimæ immortalitatem animi argumentando conclusit modo non ita principium queadmodum finem sustulisset. Nā etsi animi nō nascūtur:creantur hi tamen:simulq; ab illo ifunduntur i hominum corpora:ab quo sunt oīa ex eo creata:quod antea non fuisset:& eodem quidem temporis puncto & creantur & infunduntur. Nec enim cū illis sentio:qui uolunt aīos nostros simul omnis creatos esse. Nec item cū illis:qui asserunt ita hominum animos ab aīo:ut corpora ab Adæ corpore manare. Xenocrates uero aliud dicere nihil uisus est:quam quod doctor eius Plato sensisset. Nam cum ait animum esse numerum:cuius uis ex natura sit maxima:nihil plus addidit:quam oēm illam seipsam mouētem uim ab ipo deo manare:id quod etiam Platonē uoluisse ex eius scriptis depræhendi potest. Arcesilaus uero ut fuit mediæ auctor academiæ: ita etiam a Platone supioribusq; platonicis dissentiens eadem rōne animum esse putauit sanguinem:qua & Hippon & Empedocles non quæ mentis uis foret secum ipe considerans sed omnia ad sensum referēs:qui cum totus sit corporis:interit etiam una cum corpore. Nec præterundus est Heraclides ponticus:qui animum dixit esse lucem pricipatum is uidelicet igni tribuens. Sed redeamus ad Platonem. Hic non tam animi nobis qui creatus esset:immortalitatem ostendit quam eam æternitatem:cuius etiam principium nullum est:firmissima argumentatione demōstrauit. Quam ratiocinandi uim & Speusippus ac reliqui fere omnes qui a Platone fluxere:maiorem immodum approbauerūt:suntq; secuti. Vnus Aristoteles est inuentus:qui a doctore suo quem annis uiginti audiuerat dissentire sit ausus argutia potius usus quam ueritate. Quod si maluisset uir se gratu & iustum existimari quam æquæ uersutum ac doctū: nunq̄ ab eo quod non minus probat:quam accutissime norat: declinasset itinere. Sed ita sunt hominum ingenia gloriæ cupiditate plærunq; accensa ut neq; pensi uelint:nec ueritatis habere rationem. Nec tamen stoici prætereūdi sunt:qui auctore Antisthene Socratis discipulo nomen inter philosophos habent:honorificum plæriq; horum ex natura ignea constare animum putauerunt:qui cōsentientes Empedocli eius principalem partem locauerunt in corde:nec eā tamen sanguinē esse uoluerunt. Siquidē sanguis cum corpore simul nascitur. At Zeno Cittieus thebani Cratetis auditor opiatus est animum esse spiritum:ex eo nactus rationem: quod spiritu recedente a corpore animal moreretur. Itaq; dicebat hoc sane est

Xenocrates
Arcesilaus
Hippon
Empedocles
Heraclides
Plato
Speusippus
Aristoteles
Stoici
Antisthenes
Socrates
Zeno
Crates

animal. Sed naturalis spūs dum recedit moritur animal. Quo fit: ut naturalis spūs animus sit. Crysippus uero Stoicorum omnium ultimus ideq; eius sectæ eruditissimus & in scribẽdo non minus copiosus q̃ accuratus dicebat una eadẽq; re nos spirare & uiuere. Sed quoniam naturali spiritu spiraremus: eodem etiam nos uiuere spiritu. Et quia nos animo uiueremus: hinc cõcludere nitebatur animum nihil aliud esse quam naturalem spiritum. Animum uero ipsum in partes octo diuidebat. Cõstare enĩ hunc asserebat ea ui: quæ imperat & sensibus quinq;: tum uocali substantia præterea serendi gignendiq; uirtute. Partes autem animi a cordis sede tanq̃ a fontis origine manare: & p uniuersum diffundi corpus uitaliq; spũ singillatim membra cõplere omnia & ea regere atq; moderari arbitrabatur innumerabilibus diuersis uirtutibus ãlendo adolẽdo mouendo localibus motionibus instruendo: sensibus compellendo ad operandum totumq; animũ sensus qui sunt eius officia ueluti ramos ex illa prĩcipali parte tanq̃ trabe futuros: eorum quæ sentiuntur nuncios pandere Ipsum uero de iis quæ nunciauerint: iudicare tanq̃ regem. Et ut singuli quidem sensus unum quiddam sentiunt: idq; ad p̃ns tempus. Nam neq; præteritum quicq; meminere: nec futuꝝ suspicant̃ quicquam ita itimæ consultationis deliberationisq; ꝓprium esse Chrysippus uult: tũ cuiusq; sensus passionem intelligere: & ex his quæ nũciant: colligere quid ea res sit: tum accipere præsentia: meminisse præterita: prouidere futura. Addit q; muta etiam animalia habere uim animæ principalem: sed eam dũtaxat: qua cibos discernant: imaginentur: isidias declinent: prærupta præcipiciaq; prosiliant: & locos sibi tutioris quæritent: ac necessitudinem recognoscant: multaq; sibi parent: quæ ad salutem expediũt: sed hanc uim secũdum naturam esse dicit: non secundum eam mentis rationem: qua ex omnibus animantibus homo utitur solus. Adducitq; similitudinem uir eruditissimus non ieptam. Ait enĩ. Quẽadmodum Arachnea in medio cassis sedens omnia filorum exordia tenet pedibus: ut cũ ex bestiolis qd ex quacũq; parte plagas inciderit: de proximo ipsa sentiat: sic principalis uis animi posita in media cordis sede sensuum exordia retinet: ut cũ qd nunciabũt: de proximo recognoscat. Et uocem quoq; Chrysippus uult e gremio cordis mitti: quæ ubi tandem a lingua cæterisq; dictionis instrumentis formata fuerit: sonos articulatos ædere qui sermonis sunt elemẽta: quo quidem ueluti interprætetur ipsius mentis arcani motus aperiantur. Et id uocant animi pricipalc. Quare cum spiritum animum eẽ dicit. cum sane corpus dicit: ideoq; eũdem pati: quem corpus interitum: Siue autem simul cum corpore eiusmodi animus intereat: seu nõ multo post ad rem nihil quãquam non intelligo: quid non percat simul cũ corpore: Chrysippus

Possidonius

cum idem sit etiam corpus. At Possidonius cum animum diceret eẽ corporis formam aliquid dicere uidebatur: sed nõ multum: cum eã subiiceret interitui. Nos uero alia rõne & ab iis qui sibi animum cũ pecudibus communem esse uoluerunt: & a Platone & cæteris qui hominis animũ deo æqualem statuerunt: non iniuria dissentimus. Credimus enĩ & affirmare idubitato audemus ita animũ esse i corpore humano: ut deum in mundo. Nam ut deus qui nullo tangitur motu: omnia actu mouet cum ipse neq; p se neq; per accidens moueatur: eodem modo cum animus imobilis ipse sua natura sit: corpus tamen mouet. Mouetur enim per accidens animus: cum mouetur. Nam ut cæteris in rebus omnibus deo ẽ animus: ita uirtus animi quæ mouetur: inferior est dei uirtute: quæ mouet oĩa. Sed iam ad firmioris nos rõnes & xpianas & nostras ppius accessuri quibus animi immortalitas dilucide appareat: quid animus ipse sit: nr̃o quasi marte definiamus: atq; tueamur non tam fortasse subtiliter q̃ recte ac religiose. Id uero facillimum factu fuerit: si prius ostẽderimus non simpliciter dici animum: cum eius nomen latius pateat. Nam quæcũq; dicimus uiuere: iis animum damus. Quare cum & herbæ stirpesq; omnes uiuãt: hæc oĩa minime carent animo eo scilicet: quo aluntur & adolescunt Et in pecoribus & iumentis inest animus idem: qui i herbis & in arboribus: ac præterea qui dicitur sensitiuus. Sed in his neq; intelligentiam nec perfectam rationem inesse uolumus. Itaq; animus omni perfectiõis numero absolutus i homine est solo. Hunc ergo ita definiamus. Animus ẽ creata substantia spiritalis simplex rationis intellectusq; particeps: quæ se ipsam mouens naturale instrumẽtaleq; corpus tandiu afficit ea ui: quæ & uitalis est: & sensibilia admittit: quoad eorum natura capax elementalem conueniẽtiam seruat. Hic mihi humanus uidetur animus: quẽ siqs ignorat quonam pacto quo delphico præcepto admonemur: seipsum cognoscat: nõ intelligo. Huiusmodi autem animum neq; corrumpi nec aliud quicquam pati posse: quo a seipso discedat: cum discessum facit a corpore nullus mihi uidetur labore sustinere audacterq; defendere. Nam ut a facilioribus rem probare aggrediar: animus corpori applicatus nequaq̃ est: ut Platoni placet. Id enim si esset: non unum quiddam esse animus posset: sed multa permixta. Nec enim iccirco uitam suscipit corpus: quod ei animus applicetur: sed quoniam per omnes eius partes diffundatur. Quid autem aut permixtionẽ aut cõcretionem afferam: cum nullũ corpus queat aliud corpus usquequaq; penetrare. Quare si neq; corpus neq; corporeum quicquam penetrat: animum corpore carere quis neget. Atq omne corpus aut interiore agitatur: aut exteriore motu. Sed quæ exteriore utunt᷑ motu: in anima sunt: quæ autem interiore animata. Quod si

Plato

Animi definitio

Plato

91

animus esset corpus: aut animo aliunde sumpto uteretur: aut ui animi careret. Sed cum utrūq; horum absurdum sit: relinqtur animum esse incorporeū. Prætea si animus esset corpus: sequeret corpori sociari corpus At ea societas uel ex applicatione fiat: necesse est: uel ex pmixtiōe uel ex cōcretione. Sed ex applicatione animi qui solus dat uitam corpi: societas ea fieri pōt: cū applicatus animus si sit: ad corpus intimum nō pmanat. Nihil enī penetrat applicatum. Itaq; animus & corpus applicatiōe sociari nō possunt: sed nec etiā pmixtiōe. Nō.n. aīus eēt unū qddā sed pmixta multa. Nū fortassis cōcretiōe societas ea fiat? si ita foret: duo p se corpa in uicē trāsirēt: & locus unus quo corpus cōtinet: duoꝝ corpoꝝ capax esset qd fieri certe nō pōt. Quare cū neq; ex applicatiōe neq; pmixtiōe neq; cōcretiōe corpus & aīus sociant: patet aīum eē icorporeū: & qm̄ sua quadā ui naturaq; cōsistit eūdē etiā imortalē. Mouet.n. ipse ex sese: & mouet corpus. Nō mouet a corpe. Nec a corpe qcq̄ recipit secūdū eē & substātiā suam: sed uitā dat corpori: & ut sentiat efficit. Idq; sp dū adest: habitatq; in corpe. Cū se uero secreuerit a corpe: hoc sane eius discessu interit. Ille aūt qa idissolubilis & imortalis creatus est atq; sempitnus: p sese cōsistit: & comelius hēt: qd seruitute ueluti quadā corpis cathenisq; liberatus sua natura suoq; bono fruit: cū iā ei nihil eē pōt ipedimēto: quo minus acutius ac pfectius: & itelligat & sapiat: omnēq; iā pspiciēs diuinæ essentiæ ueritatē sua btitudine sit cōtentus. Itaq; ut i cæteris aiantibus mors ē interitus: quo animus simul cū corpore & dissipat & perit: quoniam nihil in iis est eo sensu perfectius: qui sine corporis uita esse nō potest: ita in hoīe est animi a corpore separatio: quæ ubi contigit: leuis ille atq; incorruptus euolat altius: nusquamque retardatur: donec in illius conspectum peruenerit: cuius imaginem ac similitudinem præ se fert: & tum demum oī labore omnique tædio peregrinationis huius mundanæ uacuus securus tranquillusq; quiescit. Nam quid aut Epicuro aut Heracleto aliiq; istiusmodi in mentem uenerit: nescio: qui simul cum sensu corporis perire intellectiuum animum putauere. Nam id fortassis opinati sunt: quoniam animum corpore solutum corporeis oculis uidere non possen?qua si non illum eadem ipsa & cogitatione complecti & ratione consequi possimus: qua deum datur: quem & si corporis oculis non uideremus: ratione tamen atque intelligentia perspicue compræhendimus. An ignoramus mentem ac sensum differre inter se plurimum? Sensus enī a sensibilitatis nimietate corrumpitur: ut de his legitur: qui sedent a Catadupos: ob eamque rem debilius sensibile a sensu ipso minus sentitur ut in tubicinibus tibicinibusque nonnullis: & i iis qui aut fistulis aut tympanis crebrius utuntur: persæpe animaduerti: redduntur enim auditu

Epicurus
Heracletus

Catadupi

Angeli
Dæmones

imbecilliore adeo ut quæ uoce sunt debiliore minus audiāt. Idemq₃ accidere illis solet: qui oculorum ītutum aut ī solis radios aut ī altiorem niuē fixius intēderint: Nam uidēdi aciem aut hebetāt: aut etiam amittunt. De mēte autem secus accidit: quæ posteaꝙ itellectu attigerit intelligibilia illa cælestia ac summa: lōge facilius ac melius itelligibilia quæ sūt iferiora mūdanaq₃: itelligit. Quare si mens magis operādo nō frāgitur: nec etiā quo minus sit: corrumpatur. Præterea rerum earum quæ sūt inter se cōtrariæ: cōtrariam eē rationem puto mihi cōcessum iri ab omnibus. Si quicquid ē cōcretum: discretionem patitur: & dissolutionem omne compositum: animus certe qui neque compositus est neque cōcretus: nec discerni potest nec dissolui. Nam si quod materia uacat: corruptioni nō subiacet: quo modo animus quem simplicem eē substātiam definiuimus: corrūpi queat? Et cum uideamus ī natura quasdam formas a materia separatas oīno ut āgelos ac dæmonas quasdam autem omnino īsitas atq₃ immensas: ut naturales formas ex materiæ ui abstractas: nōne formæ quædam tertiæ ueluti mediæ dādæ sunt ad ipsius totius perfectiōem: quæ a materna scilicet manātes secūdum illud eē: quod iferius nomiatur: ut eæ manāt formæ: quæ a materia sūt deductæ: quæ manates ī quam a materia separati ab ipsa possint secūdum suum eē superius quemadmodum sūt formæ separatæ omnino? Sed huiusmodi certe sūt animi nostri: qui quo ad uires sēsitiuas manāt a materia: sed quo ad uires ītellectiuas separari possunt. Hinc fit: ut quātum ad mētalem attinet uirtutem: æque hi atq₃ āgeli & dæmones nullum īteritum patiātur. Insuper ignorādū ne sit: quod simplex ē Id a seipso separari nō posse: Sed animus cum sit simplex: quo pacto separetur a seipso? Itaq₃ neque a suo ipsius eē: Nec enim per aliam quādam formam quam per propriam ac suam animo est suum eē: quod dicitur. Nam de cōcreto & composito secus ē: Id enim habet eē per formam: quæ potest a materia separari: & ita etiam corrumpi. Ad hæc nihil corrumpatᷣ nisi aut per id quod sibi cōtrarium habet: aut ob alicuius defectū rei. quæ sit ad eius eē necessaria. Sed huiusmodi animis nihil habet cōtrarium neque ad proprium eius eē corpus est necessarium: cum siue in corpore sit: siue extra corpus: animus ipē per sese cōstitit. Ex quo satis patet animum nō corrūpi corruptiōe corporis Neq₃ re alia differet ulla: quam quod dū ē ī corpore: se corpori aīus cōmunem facit: dum abest a corpore: nō facit. Rursus si fieri nullo pacto potest: ut frustra sit naturalis appetitus: cumq₃ homo natura appetit semp eē: & esse id dicamus: ad quod ferᷣ oium appetitus: & nos ipsum eē mēte cōcipiamus nō solum ut præsens pecudum more sed simplʳr potius. An ē obscuꝝ hominē ꝙ sit corpore mortalis: cōsequi perpetuitatem secūdum animum: quo eē absolute & secūdum omne

tempus appræhendit. At qui si animus simul cum corpore iteriret: nemo se morti obiiceret. Neq; aliud quicq̃ duceret uita carius. Num Mutius il- le qui postea Scæuola est cognominatus: habuit corporis potius quã ani mi rationem: cum solus intra tot hostium millia Porsennam est adortus moriturus? cũ foculo manum tanq̃ imprudẽtiæ ream exurendam impo- suit. Nam Zeno eleates quãti corporis salutem fecerit. Phalaris testis est: cuius sæuiciam & truculẽtiam metu mortis pluris duxisset quam animi dignitatem: nunquam facinus illud tã præclarum esset adhortus: quo & phalarim interemit: & se iam pœne interemptum reuocauit ad uiuos?

Mutius scæuo la
Porsena
Zeno
Phalaris

Quid. L. Brutum memorem: qui ut Arũtem Tarquinii regis filium interi meret: uitæ suæ nõ pepercit. Eadem fuit ratio Leonyde ad Thermophy- las: eadem Epamynondæ apud leuctra: eadem. M. Marcelli fortissimi gẽ tilis illius tui: cum ab Annibale quem nup omnium primus Romanorũ imperatorum in fugam uerterat: insidiis est circũuẽtus. Nam si corporis saluti maluisset: quam animi magnitudini decoroq; consulere: se hosti fu ga facile abstulisset. Certe si animus una iteriret cũ corpore: nunquã eẽt ullus inuẽtus: qui non se omni ope atq; opera ab omni mortis discrimie adduxisset. At uidemus & permultos & magnos uiros: qui se alii pro pr̃ia alii pro deo deuouerũt. Nõ solum uniuersa Romana legio atrocissimis impii Maximiani Cæsaris satellitibus trucidandam se præbuit: sed maxi mi quoq; ornatissimiq; exercitus idem sæpenumero fecerunt: faciuntq; quottidie. Nec enim dubitant corpus quod sua natura mortale ẽ: morti exponere: quo animum ĩmortalem p egregia uirtutis pietatisq; facinora liberent periculo atq; miseria huius uitæ. Et nos adeo nostri obliti sumus ut nostrorũ obitum non secus lugeamus: quam si animi simul cũ corpo- ribus sint sepulti tanquam aĩo: qui ẽ humani corporis forma: grauius ac cidere quicquam possit: quo corruptus intereat. Tripliciter enĩ forma cor rumpi potest: aut per actionem cõtrarii ut calor p frigoris actionem: aut p subiecti uitium ut oculus si perierit pereat etiã uis uisiua necesse ẽ: aut p causæ defectum ut si pñtia solis defuerit: deest etiam lumen aeris. Sed animus noster nihil huiusmodi pati potest. Nam quopacto per actionẽ contrarii corrumpat̃: cum p eam mentem quam Aristoteles uocat secun dum ΔΥΝΑΜΙΝ Dynamin hoc est uim atq; potestatem possit & cognosce re & recipe cõtraria omnia? Cuius autem subiecti corruptioni subiaceat qui non a corpore manat secũdum suum esse: sed ab ipso deo creatus ẽ: Defectus uero causæ qui possit ullus accidere cum eius cã quæ alia nul- la est quam deus: & immortalis sit & incommutabilis & æterna? Quem ꝑterea mihi afferes uel mediocriter doctum: qui minus confiteat̃ quic-

L. Brutus
Tarquinius
Leonidas
Thermophyle
Epamynõdas
Leuctra
M. Marcellus
Annibal
Maximianus Cæsar
Aristoteles
ΔΥΝΑΜΙΣ
Dynamis

quid eſt intelligibile:ideò eſſe & diuturnius & firmius:quòd ſenſibile eē
dicimus:ſed quod ſenſibilius in rebus eſt:ſicuti materia prima corrumpi
non poteſt quo ad ſuam ſubſtantiam:hinc fit : ut longe etiam minus ea
mens quæ eſt ſecundum poteſtatem corrumpi poſſit.Formarum enim ī
telligibilium capax eſt.Item quod agit eſt eo quo patiatur: multo perfe-
ctius atq; præcioſius.Mens eſt autem huiuſmodi ea:quæ ſecundum agi-
litatem operationēq; dicitur.Hæc eīm facit:ut actu ea ītelligatur:que cor
rumpi non poſſunt.Sed huiuſmodi mens eſt quædam animi noſtri uis
quæ neq; ſeparari neq; miſceri nec pati poteſt:& propterea immortalis.
An illud etiam fortaſſis ambigamus:quicquid ex ſeipſo mouetur &
operando & agendo:alteri applicari non poſſe.Nam ſi alteri applicaret
ſecūdum eſſe & eſſentiam:tunc operandi agendiq; cauſæ operatiōibus
atq; actionibus æqualiter reſponderent.Quod ſi ita ſit coniunctum: oēs
internæ operationes externæq; actiones ſint ipſius coniuncti:neceſſe eſt.
Quo fit:ut cauſæ quoq; ſint eiuſdem coniūcti:nec illud ſit : quicquid ex
ſeipō mouetur ad operandum & agendum.Itaq; huiuſmodi conſequēs
eſt tollendum.Nam quod ſeipſum mouet ad operationes actioneſq; ſu-
as:non applicatur alteri. Animus uero intellectiuus ita ſeipſum mouet
ad interioris exterioriſq; actus:ut ad hos nullo naturæ impulſu agitetur.
Id quod in his quoq; artibus cognoſci poteſt:cæteriſq; rebus quæ princi-
pium capiunt ab actiuo ratiocinatiuoq; intellectu.Itaq; ſecūdum eſſe &
eſſentiam non applicatur corpori.Quod cum ita ſit:patet animum inte
ritu eius interire non poſſe : cui ſecūdum eſſe & eſſentiam non applica-
tur.Num quid etiam ſimus neſcii:id cuius operatio & materiam excellit
& corpus:corruptione corporis non corrumpi.Nec enim operatio excel-
lentior eſt ea ſubſtantia:cuius ipſa eſt.Cum igitur intellectiui animi ope
ratio ſit huiuſmodi:intelligit enim uniuerſale:is ne una cum interitu cor
poris interibit? Qui uero putant animū eſſe corporis uirtutem:magno ī
errore uerſantur.Videmus enim uirtutum inſtrumentalium operationis
poſt annos quinq; & quadraginta in humanis corporibus fere omnibus
frangi & debilitari ſolere.At illo ætatis flexu & ſapiētia augeſcimus:& ad
ſciendum reddimur acriore ui quadam mētis longe præſtātiores. Quod
ſi animus ille noſter corporis uirtus eſſet:ea dumtaxat intelligeret : quæ
corporis ſunt.Nam cuiuſcūq; aliquid capax eſt:pro ſua natura eſt capax
Sed mens cum ſpiritalia ſimpliciaq; intelligat:corporis uirtus certe eē nō
poteſt.Ad poſtremum ne uideamur quam oportet argumētando: lōgio-
res:quicquid pro una eadēq; formæ rōne eſt imago & ſimilitudo ſepara-
tæ illius atq; diuinæ mentis:non manat a corpore ſecūdum eſſe & pote-

statem. Nam si ita manaret cum quicquid formæ alicuius capax est: eius pro ui propria suaq; est capax: & ita eam sibi formam pro corporis materiaeq; natura impræssam reciperet: quæ quidem in eo esset uel tanq̃ forma corporea uel queadmodum forma quæ & in corpore & pro corporis couenientia non ui propria operatur: qua quidem absurditate nihil absurdius. Nam quod mentis diuinæ imago similitudoq; est: sua ui suaque natura ita mouetur ad operandum in corpore humano: ut illam uniuerso i mūdo operari & dicimus: & certo credimus. Itaq; necessario fit: ut qcquid secundum eādēq; formæ rationem est imago & similitudo diuinæ mentis: quæ ut habetur in Osee signaculum est similitudinis: id a corpore secūdum esse & operationem & potestatem manare nullo pacto queat. Sed forma huiusmodi separatæ mentis cum & omni in loco semperq; sit: siquis ambigat eadem hanc ratione recipi in animum intellectiuum: is ab omni se ratione alienum fateatur: oportet. Quod cum ita sit: quid ueremur audacter ueroq; affirmare huiusmodi animum nec manare a corpore: nec fieri ullo modo posse: ut intereunte corpore ipse intereat: nihil inquam habet animus noster i se mixtum nihil cōcretum nihil corporeum nihil externum: sed sua quadam natura constat: suaq; ui: qua sentit qua sapit: qua uiuit: ac uiget: qua totus est dei simillimus: quo fit: ut neq; dissolui queat: nec secerni nec deleri: sed immortalis sit potius: planeque sempiternus. Quid ergo dolemus Iacobe Antoni Marcelle nobis ereptos filios? Quid tandiu collachrymamur? Quid querimur? diruperunt illi tā dem: diruperunt: atq; leues puriq; peruaserunt nebulosum: hoc est caliginosum cælum: eoq; sunt euecti: ubi nulli uentorum flatus nulli imbres: nullæ sunt tempestates: ubi nullus rigor: nullus æstus: nulla mutabilitas sed tranquilla omnia serenaq; sunt ac plena gaudii ineffabilis. Itaq; redi aliquando ad teipsum colligere: recreare: agnosce: qui sis quantusq; ciuis An unus fortasse tu inter patricios Venetos sis iuētus: q diuinæ iusticiæ diffidere uelle existimeris? Hæc eni Venetis uobis laus ē ueluti peculiaris: qđ mortaliū oium primi iusticiā colitis: atq; ueneramini. Nū Veneti iusti sint: deus uero iniustus. Nā hoc erat tertiū qđ mihi dicēdū mō ꝓposuerā: cū aioꝝ imortalitatē oñsurum me sum pollicitus. Quæ iam ꝓbata qm̄ nobis ē nō minus firmissimis rōnibus quā icorrupta quadā natura lege: reliquū ē: ut idē a diuina iusticia muniamus: ac ueluti roboremus qđ certe facillimū factu ē. Præstātissima qdē inter uirtutes: & eadem splendidissima optimaq; uirtus a uiris sapientibus iusticia iudicatur. Nam neq; domus neq; respublica neq; ipsum hominum genus uacare iusticia ullo pacto queat. Quin cælum ipsum: omnisq; natura concidat: est necesse: ubi iusticia sit medio sublata. Si solus deus ē uirtus: & omni uirtute præ-

Osee

Tertia ꝓbatio

Esaias
Osee
Dauid
Matthæus apostolus
Augustinus
Abacuc
Diagoras melius
Solomon aut philo

stâtior: solus certe deus ē & iustus & totius iusticiæ fons atq; origo. Hic est ille: de quo scriptum ē apud Esaiam: Meæ sunt iusticiæ & imperiū. Itaq; nō absurde in osee legitur. Recte uiæ domini & Iusti habitabunt i eis De hoc ipso etiam Dauid īquit Iusticia est plena dextera tua. Quod si tanta ē iusticia dei & tam abundans: si tāta est eius imperii potestas: dubitandū ne sit: eum quod ē apud Matthæum apostolū: cuiq; secundum opera sua redditurum?? Nam si secūdum Aurelium Augustinum placuit diuinæ ꝓuidētiæ præparare in posterum bona iustis: qbus nō fruent̃ iniusti: & mala impiis: quibus nō excruciabunt̃ boni: satis nobis argumēto eē debet animos nostros eē immortalis. Videmus eīm quottidie: quāta i his rebus cōfusio sit: quæ orbi lunari subiectæ sunt. Qui. n. in huius sæculi cōmodis ordo est: uel quæ potius nō abusio? Qui oī sunt seruitute īferiores: imperāt uiris bonis: atq; dominant̃. Honorātur impii: cōtemnunt̃ pii. Qui docti na ualent & grauitate: ridiculo sunt. Assentatores īdocti habētur i pretio. Flagitiosi ac neq̃ & opibus abūdāt & gloria. Viri frugi ac præstātes & mēdici sunt & obscuri. Nulli ꝓbitati nulli eruditioni est locus. Leuitatis oīa & stulticiæ plena sunt? Quam rerum absurditatē Abacuc ueluti admirās īquit. Quare respicis contēptores: & taces: cōcultāte impio iustiorē se? Et quod uidemus quottidie usu fieri: affligunt̃ uiri iusti ab īpiis: & ad mortem usq; per oēm uitæ cursum acerbissime cruciant̃. Qui aūt uim qui in iuriam q cōtumeliā inferūt nō modo pœnā subeunt: nullam pro sceleris magnitudine: sed i deliciis potius & uoluptate uiuūt. Sardanapali uitam nō exitum assecuti. Quod si uera sunt: quæ scripta legimus Nullū malū impunitum: & nullū bonū irremuneratū: cū persæpe iprobi nullam perpetrati facinoris in hac uita pœnam recipiūt: nec præmium probi: ubi esset dei iusticia: si animi simul cum corporibus interrirent? Num fortasse Diagoran illum melium malimus: quam ueritatem sequi? Diagoras eīm melius cum accusasset eum: ab quo liber quem ipse composuerat: subrectus eēt: idq; ille a se factum peierasset: deinde libro perinde ædito ac suo magnum ex ea re sibi nomen atq; gloriam peperisset. Diagoras quia impune adolescētem in tāto successu fortunæ pierasse uideret: deum esse homo stultissimus negauit. Nesciebat. n. aliam eē dei aliam hominum consuetudinem. Permittit quandoq; deus affligi bonos: quo uel magis exercitati meliores fiant: uel merita meritis cumulantes maiora sint præmia habituri: uel ob aliam reconditam cām hominibus nobis incognitam illi notam. Itaq; recte ĩ libro sapiētiæ scriptum est: Nec enim est alius deus quam tu. Tibi cura est de omnibus: ut ostendas: quam non iniuste iudicas iudicium. Neq; enim rex neq; tyrannus in conspectu tuo inquiret: de seris: quos perdidisti. Cum ergo sis iustus: iuste oīa disponis: ipsum quo

que pater qui nō debet puniri:cōdemnas:& exterum existimas a tua uir-
tute.Et paulopost.Tu autem dominator uirtutis in trāquillitate iudicas:
& cum magna reuerentia disponis nos.Quis est præterea ita ab omni ra
tione sensuq; abhorrens:ut quod ab hominibus nō negligitur:id ab deo
neglectum putet?Si nos eorum quos genuerimus:diligentissimam curā
gerimus:num arbitremur deum nullam rerum humanarum nullam ho
rum quos ipse creauerit:curam gerere.Faciamus ne deum omnino otio
sum?& secundum Epicurum prouidentiam eius tollamus omēm?At au
diatur ecclesiastes: ne dicas coram angelo non est prouidentia:ne for- Epicurus
san deus iratus super sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tua Ecclesiastes
rum.Qua propter cum deus gubernet omnia prouidentia:& cum iustus
sit dominus secundum Hieremiam:satis nobis probari debet eos omnis
qui in hac uita receperint:fore ut in altera uita post interitum corporis q̄s Hieremias
q; pro meritis suis aut præmium recipiant aut pœnam. Sed cum corpus
ab animo separatum quoniam nihil sentiat:nihil etiam pati possit:an dif
fidimus:quin id totum.quicquid ē uel optandum uel formidandum:ani
mo ipsi primum deinde post resurrectionem & animo simul cumulatio
re quadam mensura debeatur & corpori?Qua ex re patet uel pro diuina
iusticia hominum animos esse immortalis. Cum igitur iam satis osten- Cōclusio per
sum sit nullam esse neq; necessariam neq; honestam causam tam diutur enumerationē
ni ac tam uæhementis doloris tui:quod filium uideas teterrimo ac tristi
corporis carcere mortis beneficio liberatum:cum morti quæcunq; in mū
do sunt:debeantur omnia:eamq; intelligas malorum omnium atq; incō
modorum finem:quibus homīum uita cruciatur:& cum suauissimi præ
terea cuiusdam somni imaginem tum uitiorum omnium sepulturam:&
ut improbis propter futura supplicia formidandam:ita probis ac piis q-
bus æterna debetur gloria:expetendam maxime atq; exoptādam. Quid
est per immortalem deum:quod in hac tanta immortalitate libertate bea
titudine animorum lugere te oporteat faustum felicem & fortunatū Va-
leri tui obitum:qui ut te patre uiro præstantissimo ita admiratione probi
tatis suæ adeptus omnem huius uitæ quæcunq; haberi potest felicitatem
ex hisce luctuosissimis tenebris cōmigrauit ad lucem illius cælestis & pa-
catissimæ ciuitatis:ubi omnia rident:oīa exultant:oīa bonorum omium
plena sunt?Iam sane tu Valeri beneficio qui nuper solum eras uenetiarū
cælestis patriæ factus est ciuis:ubi nullus est liuori locus nullus obtrecta-
tioni nullus contentioni:Quicquid enim bonorum acquirunt liberi: nō
minus bonis parentibus quam sibi acquirunt. Quare cum pulcherrima
& dilectissima tui portio cælesti republica est donatus: potes etiam iure
tu cum uoles:uelle autem semper debes:iura tibi filii uendicare: Quid.n.

est amplius:quod requiras in uita? Abundas tu certe his oibus & bonis & cōmodis:quibus humana felicitas cumulatur. Nam si ad sæculi huius fælicitatem triplicia bona Peripatetici pertinere præcipiunt fortunæ quæ aliud nihil quam dei uolūtas ē:corporisq̃ & animi qs neget felicissimū esse te? Vt.n.a patria īcipiam:siqs secum aio uolutet:& q̄ primi fuerint Veneti & quæ regna tenuerint:& ubi tādem cōsederint:& quas urbes illustrioris cōdiderint:satis quod ad patriæ laudē spectet:a se narratū existimet. Nā res illorū maiorūq̃ tuorū clarissime gestas si uel deliberare instituero: non breui quapiam aut oratione aut libello:sed tot uoluminibus opus sit: ut uel eas enumerare difficile fuerit. Itaq̃ ut paucis rem percurrā:es tu Iacobe Antoni Marcelle oīum primū in ea patria natus & ab ineūte adolescētia ad istā usq̃ ad præsentē uel aduentātem iam senectutem p oēs ætatis gradus egregie honoratus:qua nulla uideo ī uniuerso terrarū orbe nomīs gloria clariorē. Quæ.n.gens nō modo ī Italia sed etiam ītra oēm terræ ambitum nobilior ē Venetis? Qui primū profecti a Doribus:ut diodorus siculus autumat:relicta ea galliæ trāsalpinæ parte opulētissima & præclara quæ iacet e regione Britāniæ:Nec.n.iis assentior:q uenetos putāt & ortos & nominatos alii ab Eneto rege Illyricorū:alii ab urbe Eneta:quæ ēt ipsa in Epiro & illustris fuit & potēs:cōsedere post res multas atq̃ peringentis pulcherrime gestas ī paphlagonia. Deīde Phylæmene duce atq̃ rege auxiliū regi Priamo ferētes aduersus Græcos tandē post maxima clarissimaq̃ facinora Phylæmene amisso cum paphlagoniā ob ītestinas eius regni seditiones repetere nollēt:se abeūti Antēori nauigatiōis atq̃ fortūæ socios addidere:siue is post Ilii quā uulgo tradūt captiuitatem:græcorū benignitate pro ueteris hospicii iure usus sit siue post ambitionē sub fœderibus græcorū ut sunt Aegyptii huius sentētiæ locupletissimi auctores ex ipsius Priami & Hectoris uolūtate coloniam deduxerit ītrasinum hadriaticum. Itaq̃ bello uictis fugatisq̃ euganeis qui mare īter alpesq̃ populi ferocissimi incolebāt Eneti simul Troianiq̃ uniuersæ illius regiōis ponti: ī quem primum essent egressi locum troiam uocauerūt. Idq̃ Pago nomen māsit:Gentem autem uniuersam ob multitudinem uiresq̃ enetorū ex ipsius Antenoris troianorūq̃ sententia eneti sunt appellati. Eneti igitur adepti pulcherrimam atq̃ feracissimam Italiæ orā patauio atq̃ aquileia:quā postea ipsam tēporū calamitate fūditus deletā rursus cōdidere romani:alisq̃ nō nullis ī ea cōditis āplissimis & opulētissimis urbibus ac regno mirabili īcremēto āplificato. Demū ut sūt res hūanæ icōstātes oēs ac mutabiles:eneti iidē q addito æolico digāma ueneti postea dicti sūt:ob Hūnorū Gotthorūq̃ ipetū ac uastationē fortunæ tēporibusq̃ prudēti atq̃ salutari cōsilio cedētes quotquot ex uniuersæ uenetiæ ꝓximisq̃ Italiæ urbibus &

Peripatetici. Venetorum origo. Dores. Diodorus siculus. Gallia trāsalpina. Britannia. Eneta. Epirus. Paphlagonia. Phylemenes. Priamus. Græci. Antenor. Ilium. Aegyptii. Priamus. Hector. Euganei. Eneti. Troiani. Troia. Eneti. Patauium. Aquileia. Aeolicū digama. Veneti. Hunni. Gotthi. Venetia.

ꝺpibus & nobilitate pſtabát:i hũc iſtũ locũ quẽ feliciſſime nũc tenetis: ut
erat ab oĩ barbarꝝq; turbine & imanitate apprime tutus: ſeſe oẽs cũ ſuis
oĩbus ĩcolumes receperũt. Vbi urbẽ uenetias diuino quodã ductu atque
auſpiciis cõdiderũt: qua qdẽ una nihil ẽ ſub ſole neq; mirabilius nec meli
us. Per idẽ uero tẽpus ĩclyti illi maiores tui plærique Marcelli moti nõ cum Marcelli
uetere illa neceſſitudĩe ac beniuolẽtia quæ Aeneæ Antenoriq; fuerat ĩter Aeneas
ſe maxima: tũ ſecuritate & amœnitate loci poſt uerſam a Gotthis urbem
Romã ĩ prædã & uniuerſam ferme Italiã ferro igniq; uaſtatã cũ ornatiſſi Gotthi
ma opulẽtiſſimaq; claſſe ſe Venetis puatim ac publice p oĩa ciuitatis mu Roma
nera cõiunxere. Quid. n. memorẽ ſupioris illos maioris tuos aut. M. Mar
cellũ fortiſſimũ & clariſſimũ ĩperatorẽ: p pmus Romanoꝝ ducũ uidit An M.Marcellus
nibalẽ fugiẽtẽ: q unũ de quadragies collatis ſignis mirabili ſua cũ gloria Annibal
cũ hoſte dimicauit: q nõ minus aduerſis quã ſecũdis ĩ belli uicĩbus eadẽ
ſe aĩ cõſtantia ſtrenuitateq; ſemp geſſit inuictũ? aut. M. itẽ Marcellũ uirũ
nõ minus acrem & grauẽ quã eloquẽtẽ: q ut publice libertati bonoq; cõſu M.Marcellus
leret: maluit ĩcerto ac formidabili belli diſcrimĩe Põpeiũ ſequi quam ullo Põpeius
blãdiẽtis fortunæ uſurus bñficio ſentire cũ Cæſare? Qualis ãt futurus erat
Marcellus ille adoleſcẽs: quẽ Octauiæ ſororis filiũ Cæſar auguſtus ꝓpter Cæſar
motũ ĩgeniiq; præſtãtiã ſibi adoptarat: ſi diutius fuiſſet ĩ uita: ex Virgilio Octauia
noſtro cognoſci põt. Ita. n. de illo cecinit. Virgilius
Quantos ille uirum magnam Mæuortis ad urbem Mauors
Campus aget gemitus: uel quæ Tiberine uidebis
Funera: cum tumulum præterlabere iacentem.
Nec puer iliaca quiſquam de gente latinos
In tantum ſpe tollet auos: nec romula quondam
Vllo ſe tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas heu priſca fides inuictaq; bello
Dextera. nõ illi quiſquam ſe impune tuliſſet
Obuius armato: ſeu cum pedes iret in hoſtem:
Seu ſpumantis equi foderet calcaribus harmos.
Heu miſerande puer ſiqua fata aſpera rumpas:
Tu Marcellus eris. Prætereo reliquos maiores tuos: q & plurimi extiterũt
ĩ florẽtiſſimo iſto Venetoꝝ ſenatu & ãpliſſimi uiri: quos certe oĩs cũ ma
xio ſui nomĩs ſplẽdore mirũ ĩmodũ reipublicæ ꝓfuiſſe cõſtat. Quid. n. de
uniuerſa ueſtra republica uerba faciã: aut ſim circa publicas laudes curi
oſior: cũ ueſtroꝝ quorũdã cã effectũ uideã ut ꝓpriæ laudes negligant?
Quo factũ ẽ: ut tot tãtæq; uenetoꝝ res geſte ad hãc diẽ ĩ obſcuro ſint eoꝝ
uitio: q nulla ipſi fortaſſe uel minima digni laude alioꝝ gloria offendũt
neſciẽtes ii qdẽ uix ullũ ĩ republica uitiũ eẽ ĩuidẽtia execrabilius pnicioſi
uſq;. Deſinãt igit fucatæ ſimulatores: iuſticiæ male cõſulere: ne dũ uidẽt

id agere neq́d discordiæ i bene morata ciuitate oriatur ex cognitione il lustrium facinorum: nō minus uniuersæ patriæ quā optimis quibusdam ciuibus occultis odiis nocuisse iudicent. Nos autem hoc tempore prætermissis publicis laudibus illisq́ & maximis & prope infinitis de te uno quod cœperamus: breui absoluemus. Natus ergo ex illustri genere Marcellorum adeptusq́ opera diligentiaq́ parentum ea initia & adminicula omnia: quæ bonum & egregium ciuem factura essent: & ab ipsa usq́ adolescētia i rebus grauissimis semper fortiter inocenterq́ uersatus breui temporis curriculo cū incredibili oīum admiratiōe ad summā gloriā peruasisti. Conticebo eni breuitatis gratia commoda tui corporis: q̄bus heroas etiam illos quos ob excellentiam humanæ naturæ decātat antiq̄tas: uel æquas uel superas: proceritatē latitudinem robur cōuenientē mēbro⁊ cōpactionē tum uigorē scintillasq́ oculo⁊ integritatē omniū sensuum formæ bonitatē ac præstantiā: qua ita emines iter alios: ut ea de te in re dici queant: quæ de Iasone canit Orpheus.

Iason
Orpheus

Clarior in cūctis diuus splendebat Iason:
Iuno & enim letos oculis afflarat honores.
Et pulchrum dederat magnūq́ & pectore fortem.

Quæ quidem oīa tāetsi nō mediocria ad uirtutē sunt adminicula: talia tamen sunt: ut simul cum corpore cōsenescant. Sola ē animi uirtus: q̄ i dies magis atq́ magis reuirescit ac floret: eosq́ fructus de se fert: q & suauissimi sunt & salutares & sempiterni. Quibus autem uirtutibus ipe non polles. quid īgenio tuo uel acutius uel fēcūdius? Quis te uno dicēdo aut grauior aut ornatior aut gratior: e cuius lingua quod de Nestore Homerus memorat: dulcior omni in melle oratio profluit. Iusticia uero integritateq́ tantus es: ut neq́ Fabricius neq́ Cato nec Paulus hæmilius nec Aristides nec Phocion tibi sit p̄ferēdus. Quid memorē tēperantiā: q̄d inuictū animi robur? q̄d tollerantiā & cōstātiam tuam omnibus in rebus. Nā fide & pietate ueritateq́ tibi sanctius nihil ducis. Facilitate uero humanitate mansuetudine affabilitate beneficentia tāta es: ut eos etiam qui te nūquam uiderunt: mirifico tui desiderio afficias. In omni autem prudentiæ & consilii genere quem tibi anteponam: habeo neminem. Et ne id q̄dem mirum. Ita enim a primis annis & mari & terra es per omnis uicissitudines fortunæ uel tuo uel reipublicæ tuæ nomine in rebus plurimis uariisq́ & maximis diu multūq́ uersatus: ut eadē audeā de te affirmare: q̄ de strenuo atq́ sapiēti Vlysse illo Homerus poeta finxit.

Nestor
Homerus
Fabricius
Cato
Paulus hæmilius
Aristides
Phocion
Vlysses
Homerus

Callentē dic musa uirū: qui mœnia sacræ
Duruta post troiæ multūq́ diuq́ pererrans.
Et mentes hominū multorum nouit: & urbes

Vidit:& horriſona qui triſtia plurima ponto
Pertulit:in patriam quo ſe ſocioſq̃ referret.Sed illud ĩ te eſt uirtute oĩ præ
ſtãtius:quod cum cæteros omni laude ãtecellis:te nõ modo cæteris om-
nibus parem uelis ſed multis etiam ĩ rebus iſeriorem.Et facis tu quidem
oia ſapiẽter.Nam etſi pulcherrimum ducit̃ cæteros beneagẽdo ſuperare
lõge tamẽ & pulchrius eſt &:diuinius ſeipſum ita uincere : ut nihil inani
gloriæ tributum uideat̃.His artibus his ſtudiis factũ ẽ:ut omia ĩ maximo
tuo ampliſſimoq̃ ſenatu nõ modo nõ petẽs ſed quãdoq̃ etiam fugiens
cũ maxima tua ſis læude cõſecutus.Quãti autem faciũda ſit egregia uir-
tus tua ſingularisq̃ prudẽtia:ex iſtoꝝ patrum de te iudicio facile poteſt ĩ-
telligi. Eſt.n.patricioꝝ apud uos ordo:id quod de romanis quõdam re-
gi Pyrrho cyneas rettulit:ſenatus multoꝝ regum.Itaq̃ nihil apud uos te
mere iudicat̃:ſed & mature & ſapiẽter omnia.Quod ut re ipſa clarius pa
teat:paucis e multis breuibusq̃ exemplis & grauiſſimum ſenatus tui de
te iudiciũ & tuam ĩ rebus gerẽdis cõficiundisq̃ ſtrenuitatem celeritatẽ
ĩduſtriam cõpendio exponã.Fuit florentiſſimæ reipublicæ ueſtræ nuper
cũ nobiliſſimo illo & excelſo animo principe Philippo Maria anglo diu-
turnũ bellum atque periculoſum:cuius initium a Florentinorum fractis
afflictisq̃ rebus fluxit:qui cũ a uobis opem & auxilium imploraſſent ad
uerſus eũ:qui cũ uetus uobis neceſſitudo atque amicicia ſemper fuerat:
cũ graui detrimento ueſtrũ ærariũ affecerunt:tum in tantã rerum diffi-
cultatẽ uos coniecerunt:ut de uniuerſo quandoq̃ iperio iuire diſcrimen
cogeremini.Caſalem cognamẽto maiorem:quod quidem oppidum po
ſitum eſt in padi ripa:oppidanorum defectione tenebatis.Id Philippus ĩ
genti ornatiſſimoq̃ exercitu claſſeq̃ munitiſſima flumine terraq̃ ador-
tus indefeſſe atq̃ acriter oppugnabat:& pilis ſaxeis & miſſilibus atq̃ om
ni tormentoꝝ ac telorum genere:Permultum enim rei ſuæ eum locũ con
ducturum arbitrabatur uel ad tutandum agrum cremonẽſem uel ad tol
lendam ſpem oſti ſubuehendæ claſſis aduerſus urbes ſuas:quæ pado ad
iacent.Erant iam oppidani peregriniq̃ milites aſſiduis uigiliis & labori-
bus ita defeſſi & exinaniti uiribus corporum:ut de deditione conſiliũ ini
rent.Tu uero qui oppidanis:cunctoq̃ præſidio præfectus intelligeres:ꝗ̃ti
intereſſet illud oppidum non ſolum ad turbandam rem hoſtis ſed etiam
ad Brixiæ ſalutem:quæ rei frumentariæ inopia laborabat:nec ei aliunde
quam ex Caſale quo a uenetis per padum nuper maxima uis frumenti
eſſet aduecta:conſuli per id temporis ac ꝓuideri poſſet:omnibus & ani-
mi & ingenii uiribus contra annixus alios beniuole monendo alios acri
ter accuſando hos adhortatione illos minis ſingulos ſingulis remediis ut
uſui erat impellendo:illud breui conſecutus es prudenti oratione & ani-

Romani
Pyrrhus
Cyneas

Philippus
dux
Florentini

Caſalis maior
Padus

Brixia

mi magnitudine: quod alius quisq̄ in tanto hostium terrore in tantis dif-
ficultatibus oppidi nullis uiribus sperare ausus esset Frustrari enim ho-
stis cum sua se uidisset spe ob unius Iacobi Antonii Marcelli consiliū at-
q3 diligentiam: coactus est deniq3 inde abducere suas copias. Quæ qdem
res cum magnam de tua præstanti singulariq3 uirtute admirationē apud
hostem tum præcipuam apud tuos tibi laudem comperauit. Obsidebat
Philippus dux Brixia Cœnomani — Philippus idem maximo & firmissimo. equitatu peditatuq3 urbem Bri-
xiam: quæ cœnomanorꝝ omnium caput est: & populo atq3 opibus præ-
potens. Eoq3 iam res erat adducta ob diuturnitatem belli obsidionisque
molem: ut ciues pressi fame & rerum necessariarꝝ omnium defatigati in
opia i ultimam essent desperationē acti: Nam & uniuersus cāpus ea tēpe
statē & municipia castellaq3 montana fere omnia in hostiū erant potesta
Nicolaus imperator — te. Itaq3 nullus aditus in urbem patebat oīno: adeo Nicolaus ille perusi-
nus Philippi imperator uigilātissimus bellicosissimusq3 locos oīs nō mo
do urbi uicinos copiis suis custodiisq3 uallarat: sed etiā eminus iacentis
per quos ullus patere posset accessus: munitiōe firmissima asseruabat.
Rumor quottidie magis apud Venetos īcrebruerat propediem Brixiam
periuram nisi & frumtum & auxilium illico mitteretur. In tāta rerum ini
quitate cūm fluctuarent patres: neq3 quid consilii caperent ī casu tam re-
pētino & tam difficili offerretur: tum ipse ut es ingenio acerrimo & anio
Scipio — ad res magnas atq3 periculosas inuicto: te ultro quasi alter Scipio ad id
negotii atq3 discriminis iturum polliceris: Cumq3 nō nulli te rem supra ui
Franciscus foscarus dux — res conaturum dicerēt: aliudq3 nihil quam mortem tibi & senatui dede-
cus reportaturum: solus Franciscus Foscarus priceps ille sapiētissimus est
inuētus: qui mirificæ tuæ diuinæq3 uirtutis grauissimus iudex ac cēsor &
probaret tuā profectionem: & magnā ex ea utilitatem ac laudē ad repu-
blicam peruēturam certo speraret. Tu autem moræ omnis impatiēs iter
arripis per iuia uillium diuerticula per iaccessibiles uepribusq3 cōseptos
atq3 misere ipeditos siluarꝝ ambitus per asperos mōtium saltus rupesque
præcipites. Et ita omni quiete uacuus diebus coniungens noctes quo tē
pore ducalis miles Brixiæ turrim ceperat: eratq3 i urbem iam populabun
dus descēsurus: iopinato ipse ac subito quas cælitus missum numē: cum
ardētius pugna utrinq3 ferueret: cum plūbeis omnia pilulis scorpionibus
& missilibus streperēt: atq3 intonarēt: appares iter ipsas dimicātium dex-
tras: Quem hostes repēte intuiti atq3 stupescētes: tāquam fluminis ictu ali
quo tacti eēnt sese cōtinuo omnes & ab urbe & a turri quam occuparāt:
præcipites auertere: coactiq3 sunt ab osidione re infecta discedere. Tu aūt
recreatis confirmatisq3 ciuium animis oratione primum deinde etiam re
Roatum — rum omnium copia & præsidio Roatoq3 municipio tuo etiam ductu ex

obsidẽtium hostium faucibus erepto: ĩ agrum ueronensem qui ab iisdẽ hostibus præmebatur: mira celeritate reuertisti: cuius aduentu ueronensi præsidio quod hostilum metu uirium ĩtra moenia urbis se cõtinebat: magnisq; præmebatur incõmodis: cõfirmato rebusq; necessariis & oportunis omnibus ĩstructo: ager ueronensis omnis qui ad Mintium iacens labare iam & sentire cũ hostibus cœperat: ad sanitatem rediit nihil fide ad uersus uenetos sibi sanctius ducens. Cumq; non multo postea idẽ Philippus maiore apparatu & uiribus bellum Brixianos instaurasset: classemq; in Benacum ualidam & ingentem inuexisset: omniaq; terrore tumultuq; implesset: nouum ipse nauigandi genus & nunq̃ antea auditum excogitasti: & id quidem tum admodum salutare uenetæ dicioni: quod exẽplo postea nocuit plurimum regiæ urbi Cõstãtinopoli. Nam impius iste Mahometus Amorathi filius eodem machinamẽti genere traducta classe per cõtinentẽ a Bosphoro Cõstãtinopolitanum in portum ĩexpugnabili illa nobilissimaq; urbe potius est cũ maxima christianorũ oĩum iactura. Laudatur sane Xerxes quod Asiam atq; Europã ad hellespõtum ponte cõiunxerit: quod cõtinentem ad Athon nauigabilem reddiderit. Sed lõge tua ẽ laus illustrior: quod classem uenetã quasi Dædalum remigio alarũ cælo ipsi credideris. Nã cum oĩa municipia & castella quæ Benaco adiacẽt: ĩ hostium essent potestate: nec ullus pateret aditus ad classem deducendam in eum lacum: montium iter ad nauigandum mirabili quodam ingenii acumine reperisti. Compactis enim trabibus æqualibus inter sese p nauium latitudine atque longitudine interuallis: illisque sultatim excisis in longum pro carinæ dorsi capacitate in iis myoparones biremesque atque triremes omnes singulæ singulis sunt impositæ. Et ita ab Athesi fluminæ per asperrimas atque eminentis montium rupes scopulosque horrendos ad ipsa usq; caligantia montium cacumina rudentibus ac machinamentis incredibili sunt tracte celeritate? Continuoque eadem ui atque industria retinaculis tamen quibusdam impetum moderantibus & aqua ueluti peremni in trabium sulcos infusa: ne nimio pondere ac motu accenderentur: eadem inquam industria eædem naues omnes suis ordinibus a summo ipso montium uertice subiecta præcipitia demissæ: prius in Benacum uisæ sunt descendisse: quam de illarum molitione quicq̃ audiretur. Quarum subita præsentia quasi portento hostium animi consternati nihil sibi inhonesta fuga potius duxere. Magna tamen ex parte formidabilis illa Philippi classis aut capta est aut demersa. Blasius ãt axeretus classis eius p̃fectus q paucis añ ãnis nobilissimũ regẽ Alphõsũ ĩ mari tyrrheno cũ duobus simul f̃ribus totq; r̃gul' ac ducibus ad Caietã illustri illa nauali pugna supauerat: & ĩ captiuitatẽ egerat piscatoria ĩscẽsa cym-

Philippus
Brixiani
Benacus
Mahometus
Bosphorus
Cõstãtinopolis
Xerxes
Asia
Europa
Hellespõtus
Athos
Dædalus
Athesis
Blasius exaretus
Alphõsus rex
Caieta

ba in fugam uerſus hoſtiles manus uix effugit. Et hæc quidem uictoria
tibi tota eſt danda: cuius caliditate & cõſilio factum ē: ut uinceretur. Ad
Nicolaus īperator
hæc cũ non multo poſt tempore idem Nicolaus īperator cum īgentibus
copiis ac uiribus ueronẽſem uincentinũqꝫ agrum non parua ex parte oc
cupaſſet. Venetorum imperium ī tanta rerum mutatione īſtabilitateque
animorum non mediocri periculo laboraret. Totaqꝫ ſpes ī uno Frãciſco
Fr. Sphortia
Sphortia fortiſſimo & fortunatiſſimo imperatore: qui nũc Mediolanen-
ſium dux & iſubribus & tot ampliſſimis urbibus pacatiſſime imperitat:
ubi accerſitus a Venetis cũ exercitu quadraginta millium militum rei ue
ſtræ auxiliũ ferrunt: certe niſi tua īduſtria obuiam occurriſſes: fruſtra for
taſſe tãtus apparatus extitiſſet. Nicolaus enī qui tanti īperatoris aduentũ
præſenſerat: cum non eſſet īſcius: & quantus Frãciſcus eſſet in re bellica:
& quã īpe illo uiribus īferior: ſe prærupta latiſſimaqꝫ foſſa ac uallo & tur
ribus munierat futurum opinatus: ut ante urbe Verona quam obſidebat
potiretur: quã trãſeũdæ foſſæ Franciſco facultas eſſet. Tu uero q ut es mẽ
tis acie acutiſſimus & rerum peritiſſimus humanarum uiri conſilia opti
me calleres: intellecta periculi magnitudine nihil cõctatus tecum aſſum-
pta parte præſidii ueronenſis ītrepide atqꝫ expedite per medias hoſtium
ſtationes cũctis munitionibus ſupatis ad iuga montium inaudita celeri-
tate peruaſiſti. Illudqꝫ es ꝑpere conſecutus: ut municipiis cunctis caſtelliſ
qꝫ recuperatis & hoſtium præſidiis pulſis omnibus te quãprimum impe-
ratori Franciſco cõiunxeris: & exoptati in urbem tranſitus comitem ſimꝉ
ducẽqꝫ præſtiteris. Qua quidem re audita confeſtim Nicolaus obſidio-
nem omnem deſeruit: fugæ ſimilem reditum faciens: parũqꝫ defuit: quin
a Sphortianis inſequentibus caperetur. Idqꝫ opinione omniũ factum eẽt
niſi a ſuis domeſticiſqꝫ militibus ſublatus humeris: nam dũ incautius ſe
Nicolaus reciperet: equus in præcipitium obuium lapſus eſt: ex īſequen-
tium manibus eſſet ereptus. Tua igitur nõ minus diligentia quam tanti
imperatori aduentu ac uiribus factum uidemus: ut & uerona obſidiõe
illa ducali: atqꝫ imminẽti captiuitate liberaretur: & Vicẽtinus ueronenſis
que ager omnis recuperatus immortalis ageret tibi gratias. Si uelim oĩa
tua memorabiliaqꝫ facinora ſingillatim ſuoqꝫ ordine referre: dies me de-
ficiat. Itaqꝫ cæteris omiſſis: illud certe reticẽdum non ē. Cum idem dux
Philippus dux
Philippus ſuperato etiam Mintio uerona urbe per inſidias eſſet potius:
Mincius
nihilqꝫ ei deeſſet præter arces: & iam ciues omnes alii ꝑterriti ob tantam
Verona
hoſtium multitudinem quos intra mœnia receptos curſitanteſqꝫ uide-
bant: alii rerum nouarum cupidi: ut populorum mos: ſe Nicolai unius
Fr. Sphortia
poteſtati permitterent: tu accerſito imperatore Franciſco qui iuga ſupra
Benacus
Benacum occuparet aduerſus hoſtium præſidia: confeſtim ſuperiorem

ingressus arcē cum expeditissimis uiribus in urbem redis. Tantusq; ī ho stes impetus factus est: ut firmissimus ille pons qui Athesim coniungebat laxaretur: atq; una cum igenti militū numero in subiectum amnem fractus corrueret. Aufugit igitur bellicosissimus ille inuictusq; Nicolaus nec eum puduit clara uoce testari apud Philippum Mariā se ab uno patricio ueneto Iacobo Antonio Marcello urbe uerona extrusum eē. Quin etiam imperator ipse Franciscus sæpenumero aliisq; permultis audientibus quotiens de tuis laudibus loquitur: loquitur enim & frequenter & p libenter: addit etiam illud Nicolaum perusinū non minus tua quam sua opera urbe uerona eē eiectum. Sed oīum tuorum quæ & plurima & pulcherrima facinora fuerunt: illud mihi uisum est ueluti colossus aliqs extitisse: quod post Nicolai obitum quo nihil Philippus unquam duxit ī ui ta tristius: cum uestræ copiæ Adduam usq; uniuersum Philippi agrū populatæ essent Michaele attendulo imperatore: factuq; utilissimum omni bus uideretur: transmittere quāprimum ī agrum isubrium: quo & Medio lano & laudi & Como & Ticino ac reliquis insubrium populis facultas eorum omnium tolleretur: quæ sunt ad hominum uitam uictumq; necessaria: nemo in tanto exercitu est inuentus: qui prior flumen peruadere auderet. Nā iam hyems erat asperior: & Addua qui sua natura semp ē altus: tunc imbrium ui magis intumuerat: uorticibusq; feruebat: & pontes omnes im Mediolanensium erāt potestate. Parandi autem ex tempore nauigii nulla præstabatur occasio. & celeritate opus erat & diligentia. Hic tu cæteris trāsitum detractantibus aio illo tuo infracto planeq; Marcellus repente flumen eques ingrederis: reliquosq; ut te sequant: hortaris Nusquāq; deflectēs inter altissimos rapidissimosq; uortices ante in ripa ī subrium uisus es: quam alius quisquam ex tāto & militum & ductorum numero equorum ungulas aqua tinxisset. Cæpit tādem cæteros pudor: seq; oēs animi fortunæq; cōmisere: paucisq; fluminis rapiditate amissis se insubres contulere. Fuit 'ane dies illa præstātissimo illi principi Philippo Mariæ Anglo: & tristis & ad mortem usq; perniciosa: ut qui modo ꝑpter tot tantasq; uictorias & terras & maria terrore sui nominis concussisset: nunc se uideret amisso & imperatore & uisu. Nam & Nicolaus perusinus iam diem obierat: & Philippus ipse nimia uigilandi assiduitate uisum amiserat: intra Mediolani mœnia urgeri: & qui antea semp afflictis omnibus auxilio esse consuesset: iam cogi ut aliunde auxilium imploraret.

Athesis

Colossus

Addua

Insubres
Mediolanum
Laus
Comum
Ticinum

Tu enī unus Iacobe Antoni Marcelle: quod certe uel mea uel aliorum plurium eruditissimorum & grauissimorum hominum causa factū nolle: præcipuus auctor extitisti extremæ calamitatis illius clæmētissimi atq; optimi pricipis: q nō cōtentus Adduā supasse: & amœnissimas late uillas

uicosꝗ bonis omnibus refertissimos diripiendos militibus obiectasse: ac tot pecorum greges tantum hominum numerum uertisse ĩ prædam: uoluisti etiam: ut uexilla ipsa signaꝗ Venetoꝝ ex illa celebri sublimiꝗ arce sua Dux Philippus quantum oculi paterentur: posset coram aspicere.

Annibal *Michael*

Nam cum uniuersis copiis intra secũdum lapidem quasi Annibal conse disti: teꝗ ab imperatore Michaele aureis militiæ insignibus in illius humanissimi principis ludibrium ornari es passus. Cũꝗ ad ipsa usꝗ suburbia te quottidie inter præliantium militum globos uisendum ostẽderes: nunc hos nunc illos ad suburbiorum irruptionem hortando incitando impellendo: nimirum ita animi ægritudinem diuino illi principi auxisti: ut inde uæhemẽti ægrotatione cõtracta post paucos menses ĩ maxima regni clade uitã ipse amiserit.

Laudenses *Placentini*

Cuius morte cum omnia essent tumultuaria tuis adhortationibus atꝗ suauioribus laudenses placentiniꝗ adducti se uenetis dedidere: principium sane ingens ad totum Philippi regnum & breui consequendum & expedite: si plus amor patriæ apud tuos quam quorũdam priuatus aduersus te liuor ualuisset. Sed utendũ est uulgari illa consolatione. Quid si hoc melius. Cadũt persæpe inter principes simultates irritamẽtaꝗ animorum: & id quidem occulto quodam ac iusto dei consilio: quod ipsum etiam Agamemnona & Achillẽ accidisse Homerus narrat. Ita enim incipit carmen Iliados.

Agamemnon *Achilles* *Homerus* *Iliados principium*

Iram diua refer Pellidæ immitis Achilli
Innumeris quæ sæua malis afflixit achiuos:
Heroumꝗ animas tot fortis impulit horcho
Mẽbra minutatim quorum laniata molossis.
Alitibusꝗ dedit pro regis mẽte deoꝝ.

Atꝗ miꝝ uideri neminẽ debet: si ĩ tot tuis & tã illustribus successibus ulli sint repti: qui tuæ clarissimæ uirtuti ĩuiderit: ob eãꝗ rẽ non patriæ minus obfuerit: quã tibi optarint: quẽ ĩsectando splẽdidiorẽ effecere: cũ uideamus non defuisse p idẽ tpis: q iter grauissimum tuũ sapiẽtissimũꝗ Senatum: & inuictissimũ principẽ hunc meũ Franciscũ Sphortiam maximas discordias bellaꝗ infuderũt. Quibus non multum post tp̃s e medio sublatis pax repente: rursus atꝗ societas ĩuicẽ ẽ suborta aduersus mediolanẽses: qui collati ut nosti: ĩmemores beneficii aduersus eũdem hũc pricipẽ ĩpie coniurarãt. Quo ĩ bello cũ tu legatus a tuo Senatu datus legatiõe libera cũ multis maximisꝗ in rebus huic uni profueris: tũ illud beneficiũ fuit maximũ: quo prudẽtia cõsilioꝗ tuo idẽ sibi uitam ferme ereptã recuperauit.

Franciscus picininus *Nicolaus picininus* *Iacobus picininus*

Franciscus enim perusinus qui a patre Nicolao fortissimo ĩperatore nõ minus fide degenerauit: q̃ Iacobus frater uirtutes paternas oĩs nõ mediocriter uel æquauit uel superauit cũ aĩo efferato ac nefario decreuisset huius humanissimi pricipis ne

cē: occultisq̧ insidiis cū hortaret̃ ad inuadenda huiusce urbis munitissima:suburbia:cū instructā se habere diceret quādam mediolanēsium factionē:quæ secū pro eo sentiret:eiusmodiq̧ nonnulla afferret argumēta: quibus facile sibi fidem uendicarat:solus certe fuisti tu:q̄ hūc ne id faceret:iis rationibus es hortatus:q̄bus aptissime posset aīaduertere sibi oīo cauendum esse ab omni braciana factione.Itaq̧ abs te uno persuasus a Suburbiis se abstinuit.Quæ si esset ingressus:quē Mediolanenses nūc habent salutarē:hoc principe carerēt.Quid aut dicā de insidiis Mogontinis Quas de te laudes prædicat pr̄iceps meus?Quam de te honorifice semp loq̄t̃?Obsidebat Mogontiā Frācīscus sphortia.Et in id difficultatis oppidum coniecerat:ut diutius obsidionem ferre non posset.Iāq̧ de deditōe Mogōtini cōsultabant:cum idem frācīscus Perusinus de interimēdo imperatore suo clā cōsiliū init.Idq̧ postridie futurū erat:cū tu noctu Sphortiā adiens mones cū inter loquendum:ne ita solū se quottidie immisceat ordinibus bracianis:fieri enim posse:ut oportunitas pariat : quod nulla honestas sinit.Inueteratā eni esse simultatem atq̧ maliuolētiā bracianis aduersus Sphortianos.Præterea franciscum non eē p̄ris sit̃em & eundem sibi uideri incōstantem ac leuē.Itaq̧ cauendū eē ab illo plurimū . Quare cū Sphortia in posterū diem tuum seq optimū cōsiliū q̄ morem suum isti tutūq̧ maluisset:seq̧ ab inuisendis ordinibus abstinuisset. Frācīscus idē ueritus ut opinor:insidias suas illustratas patefactasq̧ teneri cōtinuo trāsfugit Mediolanum.Addā item ad hæc unū egregiæ tuæ prudentiæ documentum.Iā inhorruerat anni tp̄s:tantaq̧ erat actam uæhemēs hyemis magnitudo:ut uniuerso insubriū agro & niuibus obruto & obstricto glatie nihil pabuli usq̄ offerret̃ Aloysius uermius:aliiq̧ ductores plæriq̧ oēs imperatorem adeunt:eūq̧ pro se quisq̧ impensius hortantur : ut in Comensem agrum citato agmine uires agat.Sic enim fore:ut Comenses q̄ intestinis inter sese discordiis digladiantur:deditionem faciāt.At Sphortia & si itelligebat suorum cōsilia aliud nihil q̄ prædā machinari: tēpori tñ cedens eis obsequebat̃.Verebat̃ eni militū inconstātiam.Iam uniuersæ copiæ procedebāt:cum tu ut es facundia insignis:ab iis cœptis & ductores ipsos dehortaris:& milites eos docens:& pabuli rerum omnium iopiam passuros apud Comenses.Apud Nouarienses autem secus omnia. Quibus illi adducti rationibus cum in nouariensem agrum diuertissent:continuo ciues imperatori se Ssphortiæ dediderunt plures ad ducti beniuolentia pauci etiam metu:& ii quidem qui ad ducem Sabbaudiæ eodem ipso die deficere instituerant.Quod certo factū uidebat̃ nisi calidissimo tuo sanoq̧ cōsilio eēt obtempatū.Qua quidem spe Sabbaudienses copiæ destitutæ Romanianum Nouariensiū municipiū i fi-

Mogontia
Mogōtini
Insubres
Aloysius uermius
Comenses
Nouarienses
Dux sabbaudiæ
Sabbaudiēses
Romanianū
Nouarienses

dem receperunt. At Frãciſcus Sphortia ut eſt aĩo gratiſſimo:te quanami ciſſime complexus palã & alta uoce profeſſus ẽ ſe tibi debere plurimum: cuius opera factum foret:ut Nouaria potiretur. Quæ uero deinceps ſũt ſubſecuta tã belli q̃ pacis:ea diuino cõſilio uoluntatiq; danda eẽ ambigẽdum certe nõ eſt. Quod aũt laudenſes placentineq; partes Venetas ſũt ſecuti tua prudẽtia factũ ſcimus. Quod ĩ præſentia Duci Frãciſco feliciſſime parẽt:a uobiſq; deſciuerint:nõ tua ſed illorꝝ culpa q tuæ uirtuti inuiderũt:effectũ ẽ:& id q̃dem ut modo loquebar:iudicio quodã ac mẽte dei. Quis.n.ut eſt apud Eſaiam:cognouit:ſenſum domini?aut q̃s cõſiliarius eius fuit? Quod ſi ea quæ & incõmodãt hõibus & a pleriſq; dicunť ĩ maximis q̃buſdam malis:ſine diuia ſentẽtia nõ fiũt:nec ea tũc in tãtis tuis & tam ſecũdis rebus ſine diuino cõſilio acciderũt aduerſa nõ tam tibi q̃ reipublicæ:nec Valerii recẽtem obitum ſine mẽte dei:q q̃cq̃d facit:ad nr̃um facit emolumẽtum:debemus factũ eſſe exiſtimare. Nũ idcirco ĩ tot & animi & corporis ac fortunæ bonis deterius habes:quod ex tot liberis puerꝝ unũ ad ſe:reuocarit Deus? Quod ſi ĩ mercatura nõ ſumus uiuo cõtenti:ni ſi lucrum ẽt dignũ acceſſerit:nũ Deus iniuſtus ſit:ſi ex tot liberis quos nobis mutuo dedit:unũ ſibi exegerit?habes tu & filias & filios pluris moribus ĩgenioq; eximios:eoſq; & grãdiuſculos & minuſculos:q̃bus te potes ñ cõſolari ſolũ:uerũ ẽt p oẽm aĩ iucũditatẽ oblectare. Vt eni cœteros prætercam:quãto tibi ſolatio:quãto gaudio uoluptatiq; eſſe debet Frãciſcus tuus tanto ingenio tanta morꝝ elegãtia tanta ꝓbitate uir? Nũ habeas: q̃d ad tuæ felicitatis ſummã tibi ſit deſyderãdum:cũ oculos ac mẽtem ĩ Franciſcum unũ cõieceris? Nõ ne etiam iſte tui eſt quãſimillimus? Nũ pueri te magis recordatio torqueat:quã uiri filii præſentia aſpectuſq; delectet? At de Valerio mihi magna ſpes erat. Quod de Valerio futurꝝ ſpabas: id tibi de Franciſco præſtare licet:etiam Alcibiaden qui magna ſpe puer fuerat pditiſſimum pniciosiſſimũq; ciuem Athenæ expertæ ſunt. Itaq; ſi me audias:imo te uirũ magnũ & ſapientem: omnem iſtum animi motum uinces tandem: ut antea monui: atq; obſtringes ratiõis cuſtodia:ut quod tẽpus aliquãdo eſt facturꝝ:faciat ratio eadem nũc:qua poſtea es uſurus: Nec.n.tunc erit meliore uitæ cõditione Valerius: Et turpe eſt ꝓfecto plus apud te ualere tempus quam ratiõem. Quid quod iam annũ prope agis in luctu? Hic eſt natalis chriſtianus. Ad proximum Kalendas ianuarias Valerius tuus reliq̃t mẽbra mortalia. Satis naturæ affectui ſatis cõſuetudini datum eſt. Redi tamen ad te:& tibi te totum uendica. Simuſne ĩgenio muliebri ĩſeriores? Quot.n.legimus mulieres:quæ obitũ filiorꝝ & conſtanti & ĩfracto aĩo tulerunt? Mulier lacæna filium:q in acie ceciderat:ſepeliẽs hoc eſt illum diſticho hilaris proſecuta:

Nouaria

Laudenſes Placentini

Eſaias

Frãciſcus marcellus

Alcibiades Athene

Lacæna mulier

100

Sit flendum timidos:hilaris te nate sepulchro
Condo meũ pariter & lacedæmonium.
Altera cum filiũ sepeliret:& tenuis quædam anicula propius accedẽs miserabiliter dixisset o mulier fortunæ:cõtinuo illa per geminos bonæ respondit.Qua enĩ gratia filium peperi:ut pro sparta moreret᷑:hoc mihi cõtigit.At Gyrtia & ipsa lacæna cum nuncius uenisset ex Creta:qui Acrotati ex filia nepotis mortẽ nũciaret:respondit:nõne cum iret aduersus hostes:aut erat ab illis interimẽdus:aut illos interempturus:libẽtius uero ait eũ mortuum audio ꝓ matris & urbis maiorũq; suorum dignitate : quã si tp̃s omne ignauus uiuere.Damatriæ uero factum ẽ longe seuerius: quæ cũ accepisset filiũ & timidũ esse & se idignũ:eũ cũprimum aduenisset occidit: ĩscripsitq; huiusmodi epigramma. Gyrtia Creta Acrotatus Damatria

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit Damatrius
Nec dignum matre nec lacedæmonium.Et alia itẽ lacæna cũ audiuisset filium & seruatũ eẽ & fugisse ex hostium manibus:ita ei scripsit.Mala de te fama diffusa est:aut hanc nunc elue:aut ne sis.Alia rursus filium aduenientem intuta:& quid ageret patria pcũctata:cũ is respondisset:oẽs perisse:eũ tegula sublata pcussit:atq; interemit:inquiẽs te igit᷑ malũ nũcium nobis miserunt.Idẽtidem etiã a lacæna illa muliere factum legimus:quæ filium:qui ex acie fugerat:occidit:inquiens:non meum ẽ hoc germẽ:addiditq; huiusmodi epigramma.

Vade malũ tenebras germẽ pete:quẽq; perosus
Eurotas ceruas nec fluat ad timidas.
Si catulus nequã prexeris:ito sub horchum.

Nec sparta dignus:nec generis titulis.Et qm̃ exẽpla huiusmodi possem infinita pœne afferre:uno tantum & pegrino & de lacæna item generosaq; muliere exemplo addito:reuertar ad uiros eosq; patricios ac Venetos.Lacæna quædam mulier filios quinq;:quos habebat ad id bellũ miserat:quod in suburbiis gerebat᷑.Quare cum stetisset euẽtum pugnæ expectans.ubi quis aduenies percũctanti ei nunciasset filios omnis obisse: non hoc inquit percũctabar ignauum mãcipium:sed quid agit Pria: cui cum ille subdidisset ab ea eẽ uictoriã:libẽter igitur ait accipio etiam filiorũ mortẽ.Sed audi iam de tuis eruditissimis duobus: & sapientissimis uiris Leonardo Iustiniano ac Frãcisco barbaro. Hic enim fratrem habebat Zachariam uiꝝ certe grauem & perhumanũ patrem amplissimi Veronẽsis pontificis Hermolai:qui non secus Franciscũ educauerat atq; dilexerat: quã si ex se ip̃e genuisset.eũ uero Frãciscus æque obseruabat & omni pietatis munere uenerabat᷑ ac si pater extitisset:ubi uero diem obiit Zacharias:primarii urbis ciues ad Frãciscum uenere cõsolandum: quos ita Leonardus Iustinianus Ftãciscus barbarus Zacharias Hermolaus ep̃s

ille excipiebat:& oris tranqllitate & grauitate sermonis:ut qui consolatu ri uenerat:cosolandi fuisse uiderent. At Leonardus qua constantia qua æquitate ai:qua lenitate:qua ui oratiois i obitu Marci fratris uiri cõtinen tis & itegri:quo uno nihil habebat i uita carius:usus fuerit:qs est: qui me lius norit quam ipse tu. Quod talium uirorum factum laudas: quid tibi faciundum sit:nosti. Turpe est eni qua laude ipsi careamus:eam cuiquã

Paschalis dux

ut rem præcipuã præclaramq; tribuere. Reliquum est:ut duorum pricipum

Fracíscus dux

& Paschalis & Malipperii:qui pñtia summæ reipublice præest: & Fracisci Foscari:q hunc in ea dignitatis maiestate antecessit:iclytas eadẽ in re uir tutes silentio inuolui nulla uel consuetudine uel negligentia uestra patiar:quamq̃ id fieri fama est quorũdam culpa:qui uel domesticæ cuiuspi am sibi notæ cõscii:uel quia neq; i sua nec in suorum maiorum ulla uir tutis luce uersati alioꝝ gloriæ inuideant. Francisco enim Foscaro tãta prudentia tanta reꝝ magnarum oium cognitione tanta eloquẽtia:tanta

Iacobus foscarus

aĩ magnitudine uiro Iacobus erat filius:quem pater & qa filium & quia unicũ icredibili caritate atq; idulgentia diligebat:adeo ut eo nihil habe re in uita iucũdius posset ab oibus iudicari. Quid aũt in cã fuerit:nescio. Illud mihi uideor scire nullũ:aut esse aut excogitari posse genus cruciatus:quo ille fere ad mortem usq; afflictus sæpe non fuerit. Ad postremũ

Creta

arcessitus ex insula Creta:ubi relegatus asseruabat:& in organo porrectus ac uinctus:quo torquendi genere aliud nullũ fertur neq; durius eẽ: neq; horribilius:ita membratim tractus exagitatusq; est:ut solutis neruis artubusq; laxatis exanimus ꝑpe redderet. Nũ dux Franciscus aut uultũ mutauit unquam:aut uerbum fecit ullũ in tãta & tam atroci filii clade q̃ coram quodammodo intuebat. Satis eni intuebat:cum & filii uocifera tiones eiulatusq; e proximo cubiculo audiret:& quod sit organi supplici um:non esset ignarus. Cũq; post illius immanitatem truculentiãq; supplicii coram uideret allatum:nam quo is modo duci potuisset:cui nulla corporis pars cõsisteret. Num qd ullum inuitatũ signũ ostẽdit i facie:qcq̃ ne est locutus aut mollius:aut remissius? quasi istiusmodi questionis hor ribilitas non superet oẽm mortis nõ dicam dolorẽ:qui ut docui nullus ẽ

Paschalis dux

sed doloris formidinem quem idocti iudicant. Nam Paschalis dux quo uno nihil produxit:natura humanius nihil mitius nihil melius nihil amabilius:solum filium quem habebat uirũ magnũ & modestũ quito mẽ se ante ducatum amisit:& quem filii loco mirifice diligebat solum ex eo filio nepotẽ præstanti indole & spe maxima puerum hoc anno paucis an te mẽsibus sepeliuit. Quis eũ uidit aut in filii aut in nepotis obitu uel lachrymulam unã fundere. Et sapienter id qdẽ. Quid eim ullus doleat:qd & naturale ẽ & necessariũ & bonũ? Scimus hunc casum oibus eẽ cõem:

Itaq; uatius est dolor: quē nec primum nec solum esse cognoscimus. Et præsens uita quid habeat i se boni nihil uideo. Proīde sapiēter ait ecclesiastes totā uitam odio habui. Quod si uita habēda ē odio: ut maloꝝ oīum cā: certe mors & appetēda est & amāda plurimū: hoc habet tātum uita in se boni: quod p eā transitus patet ad mortem: sine qua reuiuiscere nemo pōt. Quē enī mihi probabis resurrecturū: nisi mortem antea moriat? Cupio dissolui inquit Apostolus & eē cū xpo. An id dixisset uir ille sanctissimus: nisi intellexisset: ut erat omni doctrina sapiētiaq; īsignis: & in hac uita mortali nihil esse oīno boni: & in morte ut mali omnino nihil: ita boni etiā plurimū? Quare si Franciscum philelfum tuum: qui & ipse i simili casu ē: & te plurimū diligit: audire sequiq; institueris Iacobe Antoni Marcelle: nō modo nō lugebis obitum Valerii filii: sed gaudebis potius: qm̄ cum illo actū est optime. Exultat ille nūc inter angeloꝝ choros pturbatiōe curaq; oī uacuus. Diuinæ substantiæ uisiōe fruitur. Tibiq; p i idulgentissimo: quo dū erat in terris: nihil sibi neq; carius hēbat neq; iucūdius: i cælo domiciliū parat. Inest enī adhuc in filiis nostris sanctus qdā appetitus recipiēdi corporis: ut quo socio i terrestri ac peregrinatiōe & comite usi sunt cū eo ēt sit in cælesti tranquillitate & beatitudine gaudeant. Quod si corpus appetunt secū eē: parentes etiam quoꝝ portio corpus ē: consentaneæ appetunt. Quid igitur doleamus i gaudiis & gloria filioꝝ? At indulgendum aliquit fuit naturæ desyderio: ne si efferuescente adhuc uulneri remedia fortiora essent adhibita: dolor magis atq; magis exagitatus incrudesceret. Qui enim recenti uulneri curationes adhibet ualidioris: dolorem exasperat magis: quam lenit. Sed ecce annus iam tibi præterit. Satis naturæ imbecilitati satis opinioni satis officio tributum est. Iam ratione uti nos decet. Priuatus dolor cū amicorum dolore tibi est digerendus. Omnes enim quibus es carissimus: tua causa dolemus. At fuerit uel humāitatis: cuius mirifice ab omnibus laudaris: uel liberalitatis tuæ qua cæteros homines antecellis: liberare nos tādem omni doloris aculleo: qđ una sane re feceris: si te uiderimus finem imposuisse tātæ doloris acerbitati. Quod si neq; tua neq; nostra etiam causa: ut tibi tuæq; ætati parcas: potes adduci moueant te saltem reliqui tui liberi: quos tuus mæror tenet in lachrymis: moueat luca uxor nobilissima prudentissimaq; uirago q̄ longe magis tantus dolor tuus affligit: quam communis iucundissimiq; filii mors commouerit. Quam eius ingenium eius moderatio me delectat. Quem se maiorum suorum similem quam se ostēdit illustrē. Est uxor ista tua patauia: & ex leonibus quidem patauina: Fertur autem leon inter Antenoris proceres clarissimus extitisse. Ex illo aūt auctore leonum familiā patauii emanasse ne græce quidem negāt historiæ. Quare

Ecclesiastes
Paulus apl's
Christus
Fráciscus philelfus
Iacobus antonius marcellus
Valerius
Leones
Antenor
Leon
Patauium

ut nobis amicis oĩbus:ut liberis tuis ut tãta ꝓbitate uxori tam diuturnã tam grauem tam ĩtollerabilem animi molestiam oĩno auferas:& monet tempus & cogit ratio.Id aũt facillime assequaris:si iisdem remediis ĩ tuo
Olympus isto casu:ut aliquando ĩstitueris qbus ipe in obitu Olympi mei sum usus Nam ad eas cæteras rationes:quas modo collegi:plurimum tibi prode-rit:nõ ad leniendam egritudinem solum:sed ẽt ad lætioris uitæ suauitatẽ si oẽm Valerii filii infãtiam si indolem si ingenium si corporis formam si morum probitatem hac decus si doctrinæ & eloquentiæ studium si tot il las tantasq; uirtutes repetere tecum aio perrexeris.Nec.n.esse debes obli tus:cum tuo ex collo ualerius penderet:cum te oscularet᷑:cum hæreret in brachiis:& quo magis garrula lingua balbutiebat:eo fiebat ipsa uerborũ offensione iucundior auditu.Reminiscere præterea:quam lucebat ĩ eius oculis scintilla uigoris tui:& ut tuoꝝ morum similitudo tanq̃ per cutis e-rumpens speculum aĩ tui magnitudinem ac prudentiam referebat.Re-cordare faciem illam niue oĩ candidiorẽ roseasq; genas purpuræ q̃simil-limas.Nonne sic ore matris uenustatem formæq; paternæ dignitatem re præsentabat:ut uno in corpore uterq; cognosci posset?Repete eius man suetudinem & modestiam:qua erat tanta:ut oẽm uinceret sanctimoniã: Neq;.n.ingenii doctrinæq; & eloquentiæ bonitate abutebatur:ut in sup-biam elatus abducta fronte æqualis cæteros contemptui haberet:sed se oibus facilem affabilem amabilemq; præstabat.Grandioris uenerabatur præsertim eos:qui uirtute & grauitate antecellerent.Inferioris uero tanta sibi conciliabat beniuolentia:ut se illis parem facere uideretur. Et adeo gloriam purgati animi uirtute anteibat:ut nullam aduersus se concitaret inuidiam:sed æque diligeretur atq; obseruaretur ab æqualibus oibus.Et quasi intelligeret ex æqualium moribus se iudicatum iri:illorum puero-rum semper consuetudine utebatur:qui oĩ uacarent incontinentia:quos nullius flagitii reos sentiret:quos ad disciplinam:quos ad probitatem in citatos agnoscere.Quos tamen omnis quasi stellarum fulgores ipse tanq̃ iubar solare quoddam mirabili splendore obumbrabat atq; obscurabat & quo magis ab illis fugeret honorari:eo se honorabiliorem præstabat: quoq; erat aĩ celsitudine excellentior:eo se humilitatis uirtute:quã apud.
Christus Christum primam esse didicerat:magis deiiciebat.Iurgantis aũt inter se socios quẽq; pro more cuiusq; aggrediebatur:alium monendo:aliũ blan diẽdo:alium rogãdo:& ita oĩs leni amicoq; sermone mutua beniuolẽtia ueluti fœderabat.Quod si quem uidisset ex sociis aut uerbo lasciuo uti aut ieptiore:illum uel cõtracta frõte uel tristi uultu aspiciẽs arguebat leni ter ac submissa uoce ĩquiens eiusmodi sermonem nõ esse patricii nec ĩge nui pueri:& quod ꝓ oris orõnem uolũtas ostẽderet᷑.Et nequa uanæ cog

tatiõis sagipta feriri posset icautus:nullum otiũ admittebat.Nam quãdo ab aliis rebus sibi otium uidebat oblatũ:diuinã aliquã orationẽ aĩo uolutabat:qua ueluti clipeo uæhemẽtior ictus oĩs repelleret.Quis.n.adeo est a natura bene ĩstitutus:ut tanq̃ sensus expers pturbationũ initiis nõ tãgatur?quibus tñ resistere:& eas nõ pati effundi latius summæ uirtutis ẽ.Meminerat sane quod scriptum est:pcliuius esse cor hoĩs a puericia ad malũ Quare tametsi erat generosa quadã atq; pœne inaudita aĩ magnitudine ab ira tñ quam nõ nulli cotem fortitudĩs esse dicũt:ita se compescebat:ut iratus nunq̃ uideret.Repetebat.n.frequẽter aĩo nõ modo illud Archytæ tarentini dictũ in uillicum:Afficerem te supplicio:nisi iratus essem:sed ẽt multo melius illud ppheticum:Turbatus sum:& nõ sum locutus:atq; irascimini:& nolite peccare.Quid:quod ornatu corporis sæculo ac mentis puritate deo seruiebat?Diuitiarum affluẽtia nõ uitioꝝ sed uirtutum materia illi erat.Quicq̃d pecũiolæ aut abs te patre prudẽtissimo aut ab indulgẽtissima matre accipiebat:id oẽ pauperibus tribuebat.Illudq; præceptũ assiduo sermone celebrabat.Si uis esse perfectus:uade:& uende oĩa:quæ habes:& da pauperibus:& ueni:& sequere me.Et quoniam uerecũdia se nõ metu ad uirtutem munierat:modeste semp aliq̃d pponebat.libenter audiebat:nec unq̃ sine igenito illo pudore:q ornabat ætatẽ:pponentibus respõdebat.Recta suscipiebat.quæ praua esse aĩaduerteret:acriter cõfutabat.Operamq; dabat:ut aduersarium docere magis quam uicere uideretur:Siquid boni aut fecisset aut dixisset:eius laudem oẽm uel in parentes uel ĩ magistros referebat.Quod si quicq̃:ut fit:aliter euenisset:q̃ uellet suum esse erratũ dicebat:magistros aũt aut parẽtes nulla eẽ ĩ culpa.Ita eius fæcũdum ĩgenium multipliciũ uariaꝝq; laudum studiis tenebatur:ut instar lætæ segetis huberisq; agri culmis atq; aristis luxuriãtis supra oẽs uirtutis gradus mirifico incremẽto quottidie adolesceret.Quid.n.plura meminerim?Nihil eius ingenio natura docibilius protulit:nihil acutius:nihil feracius:nihil admirabilius.Et cum non eẽt in discendo minus uelox quam in audiendo:quæ didicerat:ita memoriter tenebat:eloquenterq; pferebat:ut diuino quodã afflatus numĩe quiret ab oĩbus iudicari.An hæc & alia fere ĩfinita si tecum tactus recẽsueris:nõ cogitatiõe ipsa lætabere? nõ gestes?nõ exilies gaudio?Eqdem existimo te illum nũc absẽtẽ perinde reflexa ceruice iter dormiẽdum persepe & quærere & aspicere & complecti & alloqui:quasi præsentem.Nũ paꝝ tibi ex illius recordatione suauitatis superest:cum uidet adhuc cogitanti tibi oculos tuos deosculari: uultui hærere:ceruicẽ complecti ulnulis:teq; blãdiens rogare:ut sollicitudis tædia abducas:ut curas leues:ut ægritudinẽ oẽm aĩo abiicias:ut nihil seruilius nihil lãguidius nihil eneruatius nihil humilius nihil demissius

Architas

præ te feras: cum q excelsiore loco natus sis: q res illustris tot tãtasq; gesse ris: nullum tuum neq; dictum neq; factum latere possit. Hæc inquam ti bi reminiscẽda sunt Iacobe Antoni Marcelle: atq; uersanda freq̃uẽter aĩo Quod si factum abs te fuerit: nõ poteris nõ miro pfundi gaudio: cum in tellexeris & tibi & filio cõsultum eẽ quãoptime: illi qdem: quod post inno center & bene actam sæculi uitam æternã adeptus beatitudinem iã nihil sibi sentiat formidãdum: tibi uero: quod certo sperare liceat a Valerio tuo paratam ĩ cælo sedem: ubi tu nõ post diuturnum admodum tẽpus trãql lam atq; iucundam uitam una cum illo p sempiternam gloriam sis actu rus. Interea uero quod reliquum est: ad idem te adhortabor: ad quod Ni coclen regem Isocrates. Quoniam mortale tibi contigit corpus: animus autem immortalis: enitere: ut animi memoriã relinquas immortalem.

Iacobus Antonius Marcellus

Ex Mediolano anno a natali christiano millesimo quadringentesimo se xagesimo primo. viii. Kalendas Ianuarias.

Ad illustrem & summum uirum & clæmentissimum patrem dominum Alphonsum Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem.

Frãcisci philelfi præfatio in Aristotelis rhætoricã ad Alexãdrum regem.

Bononia

c Vm superiore ãno Bononiæ docerẽ clarissime pĩ qd' ea ĩ urbe nemini maioribus aut honoribus aut præmiis unq̃ cõtigit: cœpere nõ nulli & nobiles & magni uiri dare ope rã græcis litteris: qppe q iam aĩaduertissent: si secus face rent: ne p dignitate ad latinũ eloqum eniterẽt. Quare cũ Aristotelis præcepta illa iis græce legerẽ: quæ de ciuilibus causis ad Alexã drũ regẽ: cum p auctoris more doctissime: tũ ut semp disertissime scripta sunt sũmis a nobis pcibus cõtenderũt: id efficerẽ: ut ea latine loquerẽtur: Censebãt. n. prudẽtes uiri: quod lõge plus & utilitatis & ornamẽti exiis la tinis a me factis: quoniã & illi latine loqui: q̃ græce mallent: q̃ si græca eẽt: assequerent. Nõ. n. eo græcas lr̃as tãtopere oẽs discere studemus: quo iis apud atheniẽses bizãtiasue utamur: ut illa℞ subsidio atq; ductu latinam lr̃aturã atq; eloquentiã melius teneamus & lautius. Præterea nescio quo pacto q minus & diu & multũ græcos codices ptractarit: & sese illis totos dediderint: nusq̃ icredibilẽ illũ ac prope diuinũ lactei græco℞ eloquii le porem atq; dulcedinẽ neq; apud oratores neq; apud poetas neq; apud philosophos pcipiunt: quo fit: ut nr̃i fere oẽs qui auris delinire cõcupierit: malint initio græca latine q̃ eadem græce lectitare. Ignorãtes hi qdem &

Alexãder rex

utilius admodũ fore uolẽtibus græca discere:ut grææ uoces græciq; con
cẽtus illoꝝ auribus die noctuq; obstrepãt:& quẽadmodũ grauitate latios
græcis ita nobis suauitate illos & quadã quasi dictiõis ambrosia ac necta
re mirũ immodũ ãtecellere.Id igit̃ ita familiaribus a me illis efflagitãtibus
obstinatissime refragari cœpi:tum q̃a uidebã rem a nobis peti cũ sua na
tura difficilẽ.Est.n.in arte uerbũ sæpius e uerbo exp̃mẽdum quod ne ab-
surde fiat:laboris nõnunq̃ maximi:iterdum aũt propter sermonis uel dis
similitudinẽ uel angustias uoti est:tum quia nõ eo me pollere ĩgenio usu
ue intelligerẽ:q̃ maiestatem Aristotelicæ dictionis latinæ ĩterpretationis
filo exprimerem.Proĩde nolebã aut ĩeptus apud aliquos aut temerarius
iudicari.Sic igit̃ pro uirili p̃te refragãtibus nobis clarus uir mihiq; amicis
sime & tui noĩs eximius prædicator Alberthus is q̃ p̃ id tẽporis Bononiæ
quæstorem ꝓ summo põtifice gerebat:idem cœpit:quod illi antea cõsues
sent:studiosissime a nobis cõtendere.Qui tametsi ꝓ suo iure oĩa apd̃ me
poteſt:eo tamen facilius persuasit:quod unam hãc rem fore diceret: quã
præcipue gratificari mãsuetudini tuæ quirem.Aiebat enim te unum esse
qui pro regia ista & innata tibi animi magnificentia generositateq; & in
audito quodam splẽdore magnitudineq; ĩgenii cum reliquas oĩs illustris
disciplĩas ĩsignisq; uirtutes maximi pẽderes:tum asce elegãtioris artes in
primis.Id mihi uir ille & amicus & grauis p̃suasit haud difficulter utpote
quẽ uera loqui nõ minus nosse:q̃ uelle:iãpridem aĩaduertissem.Quod q̃
dem cum aliis multis rebus de illo expertus sum:tum ĩ iis laudibus quas
de tua felici & augusta illa bononiẽsi legatiõe dies noctesq; prædicabat:
Eas enim ita ponebat ante oculos:ut nihil postea bononiensium reipu-
blicæ acciderit:quod non multo ante impendere:uel lapides ipsi proui-
derint.Et profecto si tua sequi uestigia quibus ea res erat in manu: uoluis
sent:neq; ipsi excidissent:neque tanta tamq; præclara urbs in tantas cala
mitates ærumnasque decidisset.Sed de his alias.Cum hanc igitur tradu
ctionem non ingratam tibi futuram intelligerem:ut amicissimo homi-
ni morem gererem:idest:ut meipsum tuo nomini cum Albertho meo de
dicarem:oblitus sum nostri. Omnia uincit amor.Rem difficillimam &
meis imparem uiribus sum aggressus.Audentis fortuna iuuat.Potuit ho
mericus ille Aiax hectora:quem neq; Vlysses neq; Nestor in prælium pro Aiax
uocantem excepisset:sola audacia & aggredi:& singulari certamine su- Vlysses
perare.Potuit & Troias idem ab incensis iam nauibus fusis achiuis om- Nestor
nibus arcere:potuerimus fortassis etiam nos etsi minus orationis Aristo- Troes
telicæ nitorem : at ipsa certe sensa latinis uerbis explicare. Verumne id Achiui
unum omiserim: Nos a Fabio Quintiliano non nullis in dictioni- Fabius quinti-
bus interpretatione discrepasse. Idque non inconsulto factitatum lianus

ΔΗΜΗΓΟΡΙ-ΚΟΝ ut quod ille ΔΗΜΗΓΟΡΙΚΟΝ demegoricum uerbum e uerbo exprimens
demegoricum cõcionale genus:& ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΙΝ procatalepsin præsumptionẽ dixe-
ΠΡΟΚΑΤΑΛΗ-ΨΙΝ rit:nos usitatiore uocabulo deliberatiuũ:& præoccupationem nõ absur-
procatalepsin dc:ut arbitror:exprimere maluimus.Sic & alia plæraq; inueniri cõtigerit
Cicero Nã quis pdoctus ille qdẽ & acutus uir fuit:ueluti certe ẽ uoluit tñ i nõnul
M.Tullius lis uerbis & rebus magis se sui q̃ Ciceronis similem dici. Nos autẽ &.M.
Horatius flaccus Tullii & Horatii flacci & Eusebii Hieronymi q latinissimi sit & eloq̃ntissi
Eusebius mi extiterũt:testimonio & auctoritate freti:i id maxime studemus: ut q̃ a
Hieronymus græcis trãsferimus:nihil aliud quo ad eius rei fieri possit:q̃ latinitatem sa
Aristoteles piant.Proide & hoc pñtis opis ad numeꝝ caractera ac figuram pro uirili
Alexander rex parte traduximus.Suscipies igit̃ pñs hoc quicqd est:munusculi magnifi
Alberthus ce pr̃:quod siquidem auctorẽ ipm tecum reputes Aristotelẽ:nõ te minus
Alberthi c regia,psapia genito magnanimo pricipe:quam Alexandro macedonũ
rege dignum existimes.Si nostrã uero in te obseruãtiam si nostrã i Alber
thum & in pclarã oẽm Alberthorum familiã dilectionem amoreq; consy
deres:& eximium certe id i primisq; deuotũ.Cæterũ si hisce te rebus dele
ctari intellexero:efficies:ut propediẽ huic quasi pludio maiora fortasse
qdã ualentioraq; certamina subnectã.Intea uero hũc Aristotelẽ lectitabis
Intueberisq; magna ex parte:quæ a maioribus nostris de bñ dicendi sci
Aristotelicus fons entia & tradita uobis ac relicta sunt:ab Aristotelico fonte pcepta illa quæ
q; emanauisse.Qua quidẽ ex re eo magis eorũ impudentia mirãda est q
cum se Aristotelicos dici uolunt:& loquẽdo & scribendo absurdissimi si-
mul & infantissimi plane reperiuntur.

PRAEFATIO.

Aristoteles Alexandro regi salutem dicit.

(C)Um tuis litteris factus certior nõnullos sæpe ad nos misisse:
qui ut ciuilium causarum præcepta ad te perscriberẽ a me
peterẽt. Ego uero haud negligentia quidẽ ulla in hoc usq;
tempus rem distuli.Sed ut quærerem ita diligenter de iis ad
te scribere:ut alius certe nemo qui iisce in rebus elaborasset
diligẽtius unquã scripserit.Hæc igitur recte mihi fuerat sententia. Nam
queadmodum uestiũ decore atq; magnificẽtia cæteris hoibus pstare ma
xime studes.Ita ut etiã dicẽdi iuentionem ac uim eã accipias nitendũ est:
quæ pulcherrima sit:apprimeq; præclarissima.Lõge eni pulchrius est: ac
regale magis aio esse bñ cõstituto:quam habitum corporis uestibus or-
natum pulchris intueri.Absurdum enim est:eũ qui rerum gestaꝝ gloria

cæteris antecellat:uideri humillimus quibuſpiam in dicendo cedere:præ ſertim cum non ſis neſcius eos qui in populari principatu uerſentur: res omnis ad populum:qui uero ſub unius imperii ductu conſtituti ſunt: ad rationem orationemq; referre.Quemadmodum liberas ciuitatis communis lex:quæ ad honeſtiſſimum aliquem finem ducat:dirigere conſueuerit:eodem ẽt modo & oratio tua queat eos:quos imperio tenes ad id agere:quod conducibile ſit & utile.Et.n.lex ut ita dixerim:oratio quædam ẽ quæ communi ciuitatis conſenſu definita iubet:quo pacto unumquodq; agendum ſit:Accedit ad rem:quod neq; tibi obſcurũ exiſtimo:ſolere nos laudibus eos perinde atq; honeſtos & fortis proſequi:q & ratione utunt᷑: & oĩa ea duce agere pergunt:Qui uero abſq; ratione & oratione quicq̃ faciunt:tanq̃ atroces immaneſq; odimus:Qua quidem re factum eſt: ut & malos eorum uitium oſtendentes:male affecerimus:& bonos eoꝝ uirtutem declarantes:quaſi beatos admirandos imitandosq; uoluerimus. Sic quæ & quomodo futuras calamitates euitaremus:boniſq; inſtãtibus frueremur:adinuenimus:Proinde & imminentes difficultatis effugimus: & abſentes utilitates comparauimus:Nã ueluti uita:quæ nulli mærori ſubiacet:eligenda:ita prudẽs eſt oratio deligenda.Neq; id te prætereat: oportebit:quod hominum plurimis aliis quidem lex ipſa:aliis uero tua tum uita tum oratio exemplis datur:Vt cunctis igitur tum græcis tum barbaris antecellas:omni tibi ſtudio annitendum eſt:quo hi qui uerſantur ĩ his exemplis,Ita horum imitationem per uirtutis elementa pulchre effingãt ut haud ſibi deteriora conſulant:ſed eius ſe particeps fieri & cupiant: & exoptent.Rerum eſt prætcrea humanarum auguſtiſſimum conſulatiõe uti.Quare ne in ſuperuacaneis uulgaribusq; rebus ſtudium tibi terendũ eſt:ſed pro uirili potius parte elaborandum:ut ipſam belle conſultãdi artem & perdiſcas & teneas.Quis.n.ſane mentis dubitarit:ſiquis inconſulto quid egerit:amentiæ quidem:ſin aũt ratione duce:ſapiẽtiæ ſignum cẽ Intueri etiam licet eos.omnis:qui optima inter græcos repu.utuntur.oratione prius q̃ rebus conuenire:Itemq; apud eos qui inter barbaros dignitate præſtant:orationem rebus anteire:quippe qui probe norit eam: quæ ratione orationeq; perſpectio utilitatis cognitioq; fit:eſſe quandam ſalutis arcem.Et eiuſmodi certe Arcem:quæ non manufacta:uerum & inexpugnabilis quidem ſit:in primiſq; ſecura opinanda.Sed uereor hac de re pluribus ad te ſcribere:ne fortaſſis oſtẽtare meipſum uidear:hiſce præſertim in rebus:quæ probatione non indigent:ſed plane patent:& in promptu ſunt omnibus.Quam ob rem hæc omnia miſſa faciens:illa dixerim ſolum:de quibus in omnem uitam dicendum eſt.Hoc unum eẽ:quo cæteris animalibus præſtamus:præclarum quoddam ab immortali deo ad

Lex quid

Græci

Barbari

cepti uideamur. Nam ſiquidem & cupiditate & ira & aliis huiuſcemodi af fectionibus utuntur: etiam reliqua quæq; animalia: oratione autem ho-mo dũtaxat: abſurdum profecto maxime oīum cædat: ſi qua una re bæ-ſtiis ãtecellimus: eam beneuiuendi ducem præ negligentia reliquerimus Proinde te iam pridem tua ſponte incitatum etiam atq; etiam hortor: ut dicendi philoſophiam omni ſtudio complectare. Nam ueluti corpus bo nam ualetudinem ita & animus diſciplina eruditioneq; ſeruatur. Huius enim ductu haud quãq̃ tibi in rebus gerendis aberrare contigerit: quipo tius omnia. ut ita dicã: quæ tibi iam parta ſunt: bona plãe tuebere. Quod ſi præterea oculis uidere iucundum eſt: animi luminibus cernere penituſ q; perſpicere admirabile certe plurimum. Rurſus autem quemadmodũ imperator ſui eſt ſeruator exercitus: ita ẽt eloquentia quæ ſapientiæ con-iuncta ſit humanæ eſt uitæ gubernatrix. Sed hæc oīa atq; his ſimilia ope-ræ pretium puto: ut miſſa hoc tempore faciamus. Monuiſti autẽ tuis litte ris: nequis omnino mortalium hũc librum accipiat: quippe qui nõ ſis ne ſcius: ſicuti parentes: quos ex ſe genuerint magiſq̃ hi quibus ſuppoſiti ſũt partus amare ſolent: eodemq; modo ii qui præclarum aliquid ex ſe inue-nerint: maiore ad id ſtudio afficiuntur: quam quibus eo uti cõtigerit: Nõ ſecus enim pro inuentis atq; pro liberis emori periclitentur. Eninuero ii quos parios uocant ſophiſtæ: quoniam nihil ipĩ pro inerti quadam negli gentia pariunt: ne diligunt quidem: ſed acceptis pecuniis ab ſe dimittunt Hãc igitur ob rem te uæhementer moneo: & exhortor: ita hæc dicẽdi præ cepta ſerues atq; tueare: ut. cum & ipſa adoleſcunt nullius opibus uiolen tur: ſed honeſte tecum decoreq; una uiuãt: & cũ ĩ adultam ætatem euaſe rint: imortalem gloriam nãciſcãtur. Aſſumpſimus aũt ſicuti nobis Nica-nor expoſuit: ſiqd hiſce de rebus apud cæteros artis ſcriptores expolitum elimatũq; iuenimus: Impẽdes aũt operam ẽt hiſce duobus libris: quorũ alter meus eſt eas cõtinens artes: quas ad Hheodectẽ ſcripſerã. Alter autẽ eſt Coracis. Reliqua uero oīa quæ ſiue ad ciuilia præcepta: ſiue ad iudi-cialia ptinent: ſeparati hoc ĩ libro ſcripta ſũt. Quapropter ex hiſce ad te co mẽtæriis ad ea cõſequẽda abunde tibi adiumẽta ſuppetent. Vale.

Philoſophia dicendi

Sophiſtæ paru

Nicanor

Theodectes Corax

TRACTATVS

Genera tria Species ſeptẽ

t Ria ſunt genera ciuilium cauſaꝶ. Deliberatiuum Demõ ſtratiuum Iudiciale: horum autem ſpecies ſunt ſeptem. Suaſio diſſuatio laus uituperatio accuſatio defenſio & queſtio: aut ipſa ſecũdum ſeſe: aut ad aliud. Species igitᷣ ĩ quibus oīs uerſatur oratio: hæ ſunt numero Iis autem uti mur & in cõſultatione ciuili: & apud iudices: & circa alicuius certæ perſo næ dictionem: de quibus quid eſt oībus: ita poterimus apte dicere: ſi ſin-

gillatim uniuscuiusq; spetiei uim & usum & exercitatione numero copre hēderimus: & primum qdem de suasionibus est dissuasionibusq; dicēdū Ipsarum.n.usus in demōstratiuo deliberatiuoq; genere locum in primis hēt. Vt igitur sūmatim dixerim. Suasio est ad aliqd eligendum aut dicendum agēdumue exhortatio: Dissuasio uero ne quid eligatur: aut dicatur agaturue dehortatio. His aūt ita definitis suasor ostēdat: oportet: hæc ad quæ exhortat͛: & iusta & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia factu esse. Quod si minus id poterit: demōstrandum erit: cum ad laboriosa & grauia quædā exhortatur hæc factu & possibilia esse: & q̄ necessaria Dissuasor aūt ex contrariis dehortetur: oportet: ut neq; iustum neq; legitimum neq; utile neq; honestum neq; iucūdum neq; factu possibile hoc sit: uel saltem & laboriosissimum id esse: & minime necessarium. Omnes aūt actiones haꝝ utriusq; sunt causarum particeps. Quare dubitandum nō est: quin oratio harū alteram cōtineat: Quæ igit͛ suadentes dissuadentesq; desyderare cōueniat: hæc sunt. Definire aūt iam aggrediar unumquodq; horum: qd sit. Demōstrabiturq; unde ea nobis in dicēdo suppeditemus. Iustum igit͛ est oīum aut plurimoꝝ nō scripta cōsuetudo: honestia turpiaq; determinās. Id uero est honorare parētes: amicis bn̄facere: & beneficiis gratiam referre. Hæc.n. & his similia nō iubēt scriptæ leges hominibus faciunda: sed cōsuetudine non scripta & cōmuni quadam lege legitimū fit. Iusta igitur hæc sunt. Lex aūt est cōmunis ciuitatis consensus: q scriptis præceperit: quomodo unum quodq; agēdum sit. Vtile non est præsentium bonoꝝ conseruatio: aut absentium comparatio: aut maloꝝ instantiam propulsatio: aut futurorum incōmodorum inhibitio. Hoc autem diuidas oportet: priuatis qdem hominibus in corpus & animum & res extrarias. Corpori.n. est utile robur: formæ dignitas bona ualetudo: Animo uero fortitudo sapientia iusticia. Extraria uero sunt amici pecuniæ possessiones his aūt contraria inutilia sunt. Ciuitati autē utilia talia quædam sunt: concordia uires ad bellum pecuniæ & prouētuum copiæ sociorum uirtus atq; multitudo: ac sūmatim reliqua his similia utilia esse ducimus. Quæ uero his cōtraria: sunt īutilia. Honesta uero sunt: ex qbus splēdor aliqs atq; illustris honos in eos: q aliquid gesserint: emanaturus sit. Iucūda aūt quæ afficiūt gaudio. Facilia uero sunt: quæ breui tēpore & minimo labore impensaq; absoluuntur. Possibilia aūt quæcūq; fieri natura possunt. Necessaria uero quæ ut fiant: arbitri nostri non est: sed tanquam ex diuina quadam aut humana necessitate omnino fiunt. Iusta igitur & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia & possibilia & necessaria hæc sunt. De his autem dicere abunde poterimus

Suasio quid
Dissuasio qd
Iustum quid
Lex quid
Vtile quid
Bōa triplitia in p̄uatis hoībus
Bona ciuitatis
Honesta quæ sint
Iucunda quæ
Facilia quæ
Possibilia quæ
Necessaria

& ex antedictis & his similibus:& ipsis cōtrariis:& ab his quæ iudicata sūt: aut a diis immortalibus: aut a claris hominibus:aut a iudicibus: aut ab aduersariis nostris. Cuius modi igitur iustum esset:declarauimus. Simile autem iusto ē huiusmodi. Nam quemadmodum iustum existimamus obtēperare parētibus:idētidem cōuenit filios parentum res gestas imitari:& ueluti beneficis benefacere iustum est:ita & iis a quibus mali nihil suscepimus:iusto simile est non nocere. Hoc igitur modo simile iusto capiēdum est. Ex cōtrariis autem opus est exemplum ipsum perspicuum faciamus. Nam ueluti iustum est in eos animaduertere:qui aliquid perperam patrauerint:ita iis qui nos beneficio fouerint:referre gratiam decet. Id autem iustum:quod ab aliquibus claris uiris iudicatum fuerit:sic erit accipiendum. Verum neq; nos soli odio hostes insequimur: maloq; afficimus:sed & Athenienses:& Lacedæmonii iustum esse iudicant inimicos mulctare. Iustum igitur hoc modo crebra exercitatione accipies. Legitimum uero quale etiam ipsum sit:antea nobis definitum est. Oportet aūt ubi usui sit:ut is qui sententiā dicit:legem etiam assumat: deinde simile legi scriptæ esset uero huiusmodi. Nam sicuti legumlator maximis animaduersionibus fures plectendos uoluit:ita & seductores maximopere sunt mulctādi. Et enim hi furantur eius quem deceperint hominis mētē. Et ueluti legūlator heredes eos statuit:qui genere proximi iis essent: qui sine filiis interissent:eodem modo & huius pecuniarum rerumq; liberti me nūc dominū fieri decet. Nam cum iis qui ipsum liberarit:hac luce orbatis proximus ipse sum cognatione:iustus certe sum:qui illius res omnis dominio teneam. Legitimo ergo simile assumitur:hoc modo Contrarium uero sic. Siquidem lex prohibet publica priuatim distribuere: pspicuum est eos qui illa distribuunt:iniuria omnis afficere a legumlatore iudicatos. Nam si eos leges ornari iubent:qui honestæ rebus communibus iusteq; præfuissent:nequaquam obscurum ē:quin & publicarum rerum dissipatores multa dignos existimant. Ex cōtrariis igitur ita legitimū clarum fit. Ex iudicatis autem hoc modo neq; ipse solum præsentem legem harū cā reꝝ a legūlatore positā dico:sed ēt antea ipsi iudices auctore Lysitida:æque atq; nūc a me dicitur sententiam de hac re protulere. Legitimū igitur hoc modo tractantes multipliciter demonstrabimus. Vtile autem quale sit:antea definiuimus. Assumendum est autem in dicendo etiam siquid ex utili inciderit:eodemq; modo tractandum:quēadmodum i iusto legitimoq; tradidimus. Et sic crebris in locis ostendendum. Esset autē utilis simile huiusmodi. Sicuti namq; in bello conducit eos:qui plurima ualent animi magnitudine:primos in acie ordinare:eodem modo in rebus publicis ꝑmagnæ utilitati ē:prudētissimos multitudini iustissimosq;

Iusti simile qd

Athenieses Lacedæmonii

Simile legi

Legi contrariū

Ex iudicatis Lysitida

Vtilis simile

præesse.Et quēadmodum hominibus i bona ualitudine cauere ne in ad
uersam icidant utile est.Ita etiā pacatis urbibus concordiaqꝫ utētibus cō
ducibile est:sese ab omni seditione custodiant.Similia ergo utili hoc mo
do crebro tractāda sunt.Ex cōtrariis aūt utile sic perspicuum fit.Nā si cō- Vtili cōtrariū
ducit eos ciuis:q & æq & boni sunt:honoribus ꝓsequi:ita punire iprobos
utilitatis plurimum affert.Et siquidem inutile ē:nos solos aduersus the- Thebani
banos bellum gerer̄:utile erit:ut lacedæmonios socios nobis assiscamus Lacedæmonii
Itaqꝫ aduersum illos belligeremus.Ex cōtrariis igitur sic utile clarum effi Vtile a claris
cies.Vtile uero a claris uiris iudicatum hoc pacto assummes. Nā & lace- uiris.
dæmonii ubi atheniēses bello superassent:usui sibi fore existimarunt: ne
eorum urbē in prædā uerterent.Et Atheniēses rursus cum possent spartē
funditus euertere cōducere sibi arbitrati sunt:si lacedæmonii supessent:
Et iustū qdē & legitimū & utile sic tibi tractādum ē.honestū uero & facile.
& iucundum:& possibile & necessarium quo mō & hæc supiora te tracta
re cōueniet:& de iis qdē & hisce dicere cōmode poterimus.

Vrsus aūt definiemus quantū & quale & qd tū in curia:tū i cōcio
r ne cōsultabimus.Nam si hoꝝ singula plane tenuerimus:res ipsæ
pro una quaqꝫ nobis cōsultatiōe uerba suppeditabunt:cōis aūt spēs quas
diu ante nouerimus:facile in unā quāqꝫ cām inducere poterimus. Qua- Quæ sint con-
propter ea sunt nobis diuidēda:de qbus uulgo cōsultant oēs. Vt summa sultāda
tim ergo dixerimus:eæ de quibus orationē hēmus:propositiōes septē sūt
numero.Necesse eīm ē:nos & cōsultare & orare:tū in senatu:tū apud po-
pulū aut de sacrificiis aut de legibus aut de apparatu ciuili:aut de socie-
tatibus ac fœderibus aduersus alias urbes:aut de bellis aut de pace: aut
de pecuniarum prouētibus.Hæ igit̄ ꝓpositiones sunt:de qbus oīs est no-
bis & cōsultatio & oratio.Haꝝ autē unāquāqꝫ diuidamus: cōsideremusqꝫ De sacrificiis
quibus modis orōne ī his utendū fuerit.De sacrificiis aūt abūde dice-
re necesse ē.Aut.n.dicimus pn̄ti i statu ea seruāda eē:aut ut magnificen-
tius:aut ut i his humilius quodammodo agēdū sit.Cū igit̄ dixerimus in
pn̄ti statu ea seruāda esse:cās inuenimus:ex iusto qdem dicētes. Iniustū
apud oīs esse:præter cōsuetudines primas qcq̄ agere.Quodqꝫ oīa uatici
nia hoībus iubent patrio more sacrificia eē faciūdā.Et quod coꝝ qui ur-
bes primo cōdiderūt & tēpla diis īmortalibus erexere:diuini cultus maxi
me sunt diuqꝫ obseruandi.Ex utili autē dicemus:quod ad rei pecunia- Ex utili
riæ īpēsam aut priuatim aut publicæ cōducet ubi pro patrio more sacrifi
ciis sit indutū.Et quo ad ciuiū audentiā ea res cōfert non mediocriter qp
pe quod grauioris armaturæ peditibus equitibusqꝫ ac uelitibus ludos ce
lebrantibus:ciues ea ambitione delectati audētiores fient. Ab honesto Ex honesto
aūt dicemus:si hoc modo celebritates pulchras spectari cōtigerit.A iucū-

o

ditate uero:si & uarietas quædã circa deorũ sacrificia ad aspectandum ac

A possibili

cesserit. A possibili autẽ si in eiuscemodi ludis nihil fiat:neq; parũ neq; ni
mis. Cum igitur i rebus diu cõstitutis cõsultatio nobis habet̃:cũ hæc tra-
ctamus:operæpretiũ est de antedictis aut de horum sĩlibus cõsideremus
& ea pro rei natura edoceamus. Cũ uero cõsultemus ut ad splẽdidiorem
quẽdam apparatũ sacrificia traducant̃:eæ sunt causæ nobis afferendæ:q

De apparatu splẽdidiore

bus merito cõsuetudines patrias mouere uideamur:dictitãtes addere pñ
tibus qcq̃ id haud eẽ soluere:sed augere potius res antea constitutas ac
firmatas. Deide quod & cõsentaneũ sit:deos imortalis beniuolẽtiores in
eos esse:a qbus magis uenerent̃. Itẽ quod neq; maiores ipsi eũdem semp
modum in sacrificiis obseruabant:sed pro tempore proq; secũdis rebus:
& priuati & publicæ deorum cultum legibus sanciebant. Postea uero qd'
& ueluti in cæteris rebus oĩbus consueuimus:ita & respub. atq; priuatas
domos administramus. Dicas eni opus est:si qua ex his ita cõstitutis utili
tas ciuitati aut splẽdor aut uoluptas futura est:quæ quidem oĩa ita tra-
ctabis:ueluti in supioribus dictũ est. Cum ad humilius exhortemur:pmũ

Ab humiliore apparatu

quidem temporibus ẽ accommodãda oratio:dicẽdumq; quibus i rebus
deterius nũc hẽant:q̃ antea habuissent. Deide uero quod nc cõsentaneũ
quidem sit deos sacrificantiũ sumptibus sed pietate potius gaudere. Item
quod eos q supra uires qcq̃ faciũt:& dii & homines q̃stultissimos iudicãt
Demũ uero qd' nec in hominum arbitrus publici sumptus modo:uerũ &
i secũdis aduersisq; rebus existũt. Has igitur cãs & harũ similes in sacrifi-
ciorũ ppositionibus hẽbimus. Vt autem & quæ ad optimum sacrificium
ptinent:sciamus & exponere & sancire:hoc etiam definiam. Est enim id
unũ omnium quidem optimũ sacrificiũ:quod aduersus deos pie ac diui
næ:ad sumptus uero moderate:ad bellũ aũt utiliter: ad spectacula uero
splẽdide habuerit. Aduersus aũt deos hẽbit pie:si patriæ cõsuetudines in
stitutaq; nõ soluant̃. Moderate uero ad sumptus:si nõ quæcũq; ad pom-
pã missa fuerit:cõsumant̃. Ad bellũ aũt utiliter:si eqtes & milites una cõ-
posite ludos agant. Ad spectacula uero splendide si & auro & his huius-
modi rebus:quæ haud cõsumũtur:magnifice qs utitur. Quæ igitur ad-
uersus deos seruãda sunt:perpulchre ex his cõstituemus. Ex iis uero quæ
antea dixerimus:plane scire poterimus:quibus modis oratio de unoquo
q; sacrificandi genere hẽri possit. De legibus aũt deq; cõstitutione ciuili

A legibus & ciuili cõstitutiõe

Lex quid

rursus eodem modo tractemus. Et eni leges sunt ut summatim dixerim
ciuitati publici cõsensus:q scriptis terminant:atq; imperãt q unũquodq;
agendũ sit. Eæ uero leges colendæ sunt qbus magistratus parui qdem ac
multi ex sortitione id qd' seditione uacat. Maximi aũt ex totius multitu-
dinis suffragiis i popularibus pricipatibus designẽtur. Ita eni & ipse po-

pulus qm̄ i ipso sit eos donare honoribus: quos uoluerit: haud quaq̄ accipientibus inuidebit: & clariores magis: magisq̧ probitati studebunt: utpote: qui intelligāt usui sibi futurū apud ciuis se probari. Quæ igitur circa comitia in populari dominatu sanciri oporteat: hæc sunt. Quæ uero ad reliquam administratioñē ptinēt: singillatim exponere operosum admodum fuerit. Verum ut breuiter dixeri: id obseruari oportet: ut multitudini leges impedimēto sint: ne locupletum rei insidient̄. Diuites aūt iducant: ut ultro ad publica ministeria munificentissimi sint: hoc aūt assequi poterūt: si locupletes pro ea: quā in publicū munificentiam exhibent statutis quibusdā honoribus ab ipsis legibus donent̄. Siq̧ & agricolas paupibus: & nauiū gubernatores uectoribus anteponāt. Sic eni & locupletes nō inuiti reipu. inseruiēt. & plæbes nō calūniæ: sed ministeriis studebunt Opus ē præterea ea icōditis legibus seueritatem inesse: qua neq̧ agrū ad egestatem redigere: neq̧ morientium substantias publicare fas sit: & magnos iis cruciatus inscribere: q hæc obseruare neglexerint: decet autē aliquem his honestū sepulturæ locum ante urbē publicæ dari: qui pro patria bellando perissent: & eoꝶ filios ad pubertatem usq̧ publicis alimentis enutriri: huiuscemodi igit̄ leges i populari pricipatu ferendæ sunt. In oligarchiis uero: quæ paucoꝶ dominatu administrantur: magistratus æque sunt i oēs illius ordinis uiros distribuendi legibus. Horū autem pluri mi quidem ex sortitione: maximi uero magistratus occulto suffragio: & iureiurādo & magna cū diligentia atq̧ studio decernendi sunt: i eos aūt qui ulla i ciues uti cōtumelia perrexerit: maximæ sunt pœne cōstituendæ Plebes nanq̧ nō ita ægre patitur: quod magistratibus caret: q grauiter & moleste fert: quod afficit̄ contumelia. Ciuium aūt cōtrouersias perbreui dissoluere neq̧ i tp̄s trahere cōuenit. Neq̧ uulgus i urbē ex agro ē cōgregādū. Nam ex huiusmodi cōuenictibus plebes turbātur: paucorūq̧ pricipatus rescidūt. Vt paucis igit̄ dixeri: debēt i popularibus pricipatibus leges cohibere plebē: ne locupletiorū bonis ihient isidienturq̧. In paucorū uero pricipatibus auertere illos: q rēpu. gerūt: & ab ibecilloꝶ cōtumeliis: & a calūniis: isimulatiōibusq̧ i ciues. Quæ igitur & in legibus & i oi cōstitutiōe ciuili desideranda obseruādaq̧ sunt: ex his cognosces. Is autē orator q quicquam lege suadere uoluerit. hāc oñdat: oportet: æqualem eē ciuibus & reliquis legibus consentaneam ciuitatiq̧ conducibilem ad quietem & cōcordiam maxime: uel ad ciuium probitatem: aut ad publica tributa: aut ad ipsius reipu. gloriam aut ad urbis potentiam: aut ad aliud huiusmodi aliquid usui cedere. Aduersarius uero primum considerabit an mīus lex illa communis sit omnibus. Deide an reliq̄s legibus non cōsentiat: sed aduersetur potius quodāmō: præterea an ad hoꝶ quæ ante Contrarium

dicta sunt cōductura sit nihil:sed cōtra docitura potius.De legibus igitur deq; cōstitutione ciuili:ex his & cōtendendo & orādo nobis facilius aditus fiet.De sociis aūt deq; aduersus alias urbes fœderibus dicere īcipiemus.Fœdera igit͛ atq; eo℞ ordines necesse est publicis cōuentiōibus fiāt. Socii uero ꝓ ea temporum sunt cōditione faciūdi:cum aliq̄ suis uiribus ī firmi sunt:aut bellū aliquod uideat͛ impēdere. Aut eo est cum aliq̄bus in cunda societas:quod bello quosdā a se defecturos putēt.Hæ igit͛ sūt causæ:hiisq; cōsimiles:q̄bus pluris nobis assiscimus socios.Necesse est aūt cū ieūdam societatē persuadere uolueris:eā maxime tempestiuam ostēdas declaresq; eos socios apprime iusticiam colere:& bene antea rempu.affecisse:esseq; potētissimo : & in ꝓximo residere.Quod si minus hæc oīa potueris:quæ suberunt oratione complectere.Cum aūt societatem dissuaseris:primum ostēdas oportet:haud nūc eam facere opus esse : deinde q͛d neque ii iusti sunt:postea uero quod & male nos prius affecerint. Sin id minus poterimus:dicemus eos a nobis porro habitare : neq; facultatem iis esse quo nobis opportune adsint auxilio. Ex his igitur hisq; similibus circa faciundas:aut nō faciundas societates & dissuadendi suadendique usum facile cognóscemus.Rursus autem & pacis & belli faciundi maxima nobis argumenta capiantur.Causæ itaq; bellandi aduersus aliquos sunt huiusmodi.Par autem est:de his tempestiue nūc ultionē capiamus: qui nos antea iniuria lacessiuerunt aut nunc iniuria prouocati pro nobis ipsis:aut pro cognatis aut ꝓ iis qui benefici erga nos fuerint:aut quo auxilio simus iniuste affectis sociis:aut publica pro utilitate:aut ad gloriam aut ad opes:aut ad uires:aut ad aliud quippiam huiusmodi bellum suscipiamus.Cum igitur ad bellū auditores uoluerimus exhortari : debemus ex his causis q̄plurimas dicendo complecti:ac demum demonstrare eo℞ plurima:quibus bellātes superiores fiāt ipsis auditoribus adesse. Superiores &.n.omnes fiunt:aut deorum beniuolentia:quam bonam fortunam appellauerimus:aut corporum multitudine atq; robore:aut pecuniarum affluentia atq; imperatoris prudentia aut uirtute sociorum aut opportunitate locorum.Ex his igitur & similibus quæ maxime rei congruāt: bellum sūmi oportere exhortabimur aduersario℞ ꝑtes deprimendo:nostras aūt augēdo atq; amplificādo.Quod si futu℞ bellum impedire studuerimus:ꝑmum eæ causæ inueniēdæ sunt:quibus demonstret͛ aut oīo nullā aut ꝑuas humilesq; molestias afferri:q̄bus ad bellum rapiamur:deīde q͛d bellū minime cōducit:eritq; ꝑcurrendum:quæ hoibus bello soleāt accidere:calamitates:ad hoc itē ostendēdum:quæ uictoriā solent ī bellādo efficere:ea hostibus magis adesse:hæc aūt sunt:quæ paulo ante commemorauimus.Futu℞ itaq; bellū ex his rebus dissuademus.Quod si ab instāt.

De societatibus & fœderibus

Contrarium

bello quiescendũ esse cohortabimur:siquidem consultores supiores fue rint:hoc ipm primũ dicendum erit:decere eos:q mente ualent haud opperiri quoad casum eant:sed cũ uincũt:pacem faciũdã iis esse.Deide qm ea belli natura sit:ut & plærosq ex eis:qui secũda in eo fortuna primum usi sunt:ad postremũ perdat.Pacis uero contra:ut & uictos seruet: & uictoribus rerũ bello adeptarum fructum afferat. Exponẽdum etiam erit eas:quæ in bello cũ multæ:tum uariæ mutationes fieri solent. Qui ergo supiores i bello fuerit:ex huiusmodi rõnibus ad pacem exhortabimur.

Eos autem quibus aduersæ in bello res extiterint:tum ex ipsis casibus exhortabimur:tũ ue a quibus iniuriam ante susceperint:suis calamitatibus admoniti irritare eos pergant:tum ex his periculis:quæ antea quam pacẽ noluissent perpessi fuerint:tũ deniq quod satius partem aliquam suaꝝ fortunaꝝ potioribus ipsis cedere:q̃ bello periculose decernere: quo ipsi una cũ sua re pareant.Summatim aũt id sciamus oportet:tũc solere omnis homines bellũ iuicem soluere:cum aut iusta hostes rogare arbitrent̃: aut cũ aduersus socios ulla fuerit exorta cõtẽtio:aut bello defatigati sint: aut aduersarios timuerũt aut ipsi iuter sese dissideant.Quamobrem quæ ex his omnibus atq horum similibus cõmodatissima i rem fuerint:colligens q̃facillime & de bello poteris & de pace disserere. Reliquum est ut de pecuniis comparandis iam loquamur.Primum igitur considerandũ erit:si quid ex urbis possessionibus neglectum ẽ:& neq redditum afferat neq diis immortalibus dedicatum sit:ueluti sint quidam publici loci iã neglecti:ex qbus aliquis prouẽtus ubi ii priuatis hominibus:aut uenditi mercede exculti fuerint:ciuitati fiat huiusmodi namq census oium maxime communis ẽ semper:quod si nihil sit huiusmodi:necesse erit ꝑ singuloꝝ copiis tributa inferant̃.Vt pauperibus quidem indictũ sit corpora locupletibus aũt pecunias:opificibus uero arma præstent aduersum pericula.Summatim aũt oportet eũ qui de huiusmodi prouentibus narret dicere eos æqualis ciuibus & diuturnos ac magnos eẽ:hostibus aũt secus.

De pecuniis comparandis

Propositiones igit̃ de quibus i deliberatiuo uerba faciemus: & haꝝ ptes de quibus orationem & suadẽdo & dissuadẽdo constituemus:ex antedictis cognoscemus. Rursus aũt propositiones de laudatiua uituperatiua q specie deiceps dicere aggrediemur. Laudatiua igitur spẽs ut cõpendio utar ẽ & uolũtatum & reꝝ gestarum:& uerborum illustrium amplificatio:& eoꝝ quæ absint accommodatio.Vituperatiua aũt cõtra illustriũ horũ extenuatio:obscuroꝝ uero exaggeratio. Et digna qdem laude ea sunt:q̃ iusta q̃ legitima:q̃ utilia:q̃ honesta:q̃ iucũda:q̃ facilia factu sunt: q̃ qdem omnia cuiusmodi sint:& quopacto iis abũdæ utamur:in superioribus dictum est.Oportet au[illegible]m eũ q laudat:orationem ostẽdat in hoc seu

De genere demonstratiuo

hoīe ſeu in rebus huius aliquid ineſſe:quod aut ipſe geſſerit:aut ꝑ ipſum
manarit:aut ex hoc cōtigerit:aut huiuſmodi gratia factū fuerit:aut quod
ſine hoc patratū non ſit.Eodem uero modo & uituperator oſtēdat: opor
tet:hoꝶ cōtraria ineſſe in illo quem uituperatum uelit:quod ex hoc con
tigerit hoc modo.Ex ſtudioſa corporis exercitatione uictoriæ cōtingunt:
& ex ocio in ægrotationē incidit᷑.Item ex philoſophiæ ſtudio hoīes circa
prudētiam ſunt acriores.Et ex negligentia ſunt rerum neceſſariaꝶ idigē
tes:ꝙ huiuſmodi gratia factū fuerit hoc modo.Vt a ciuibus coronent᷑ ꝑ
multos labores permultaqꝫ pericula mortales ꝑferunt & ut iis quos dili-
gunt gratificent᷑:aliud curāt nihil.Quod aūt ſine hoc patratū nō ſit : hoc
modo.Neqꝫ ſine nautis naualium pugnarū uictoriæ:neqꝫ ſine potu æbri
etates fiunt. Hæc aūt atqꝫ his ſimilia proīde ut ſuperiora ꝑcurrens & lau-
dare & uituperare abūde poteris.Amplificationes uero extenuationeſqꝫ
ac talia ſimul quæqꝫ hoc modo tractabit.Primum quidem oſtēdes ueluti
modo docebamus ab hoc multa uel bona effecta eē.Vnus igitur amplifi
candi modus hic ē.Secūdus aūt modus eſt cū iudicatum aliquid trāſfers
ſi quid laudes:bonum ſin autem uitupes malū:deīde cōferas oportet qđ
abs te dictū ſit: & ad inuicē compares ex tuis maxima ex aduerſarii uero
dictis minima enarrādo & hoc modo magnum illud iudicatū oſtendas
Tertius modus ē:ut ad illud:quod abs te dictū eſt:minimum qđ ex his ꝗ
ſub eandem ſpēm cadūt:compares.Sic enim quod abs te dicit᷑ maius ap
parebit:ueluti mediocri ſtatura hoīes maiores apparēt:cum ad minores
comparant᷑.Amplificare aūt poteris hoc modo. Si magnū ſit hoc bonū
iudicatum:magnū appareat malum neceſſe eſt:ubi cōtrarium huic ali-
qđ narraueris.Eodem uero modo:ſi magnum malum exiſtimatur : ubi
huic cōtrarium dixeris:magnum bonū apparebit. Amplificabis aūt &
hoc pacto uel bona uel mala:ſi eū gradatim oſtēderis: quod præmedita-
tus iam diu fuerit:quod de induſtria multa gerere aggreſſus ſit:quod ꝑ-
multum tempus geſſerit:quibus cum nemo alius:qđ poſt hos poſt quos
alius nemo quod ſponte quod ex ſentētia quod ſi omnes pariter atqꝫ hic
fecerimus:ꝓfecto bn̄ beateqꝫ aut contra male miſereqꝫ uixerimus.Opor-
tet aūt & cōſequenti cōtinuatione uti:& rem alteram tanꝗ in alterā ꝓpe-
rando amplificare hoc modo.Cuius uero amici curæ ſunt hunc recte cō
ſentaneum eſt ſuos etiā colere parentes. Qui aūt ſuos parentes colit:hic
profecto uolet etiā patriæ bn̄facere.Summatim aūt ſi multarum ſiue bo-
narum ſiue malaꝶ rerum cū cām oſtēderis:eæ magnæ uideantur neceſſe
eſt.Cōſiderandum ē etiam:qualis res ipſa uidebit᷑:eā ſuis partibus diui-
dēdo ſingillatimqꝫ narrādo:quæqꝫ maior uiſa fuerit:eam hoc modo ex-
plicare cōueniet. Amplificando igitur ubi hoc pacto tractaueris:& pluri-

mas facies & maximas. Extenuabis autem ĩ dicẽdo & bona & mala ſi cõtrario modo tractaueris: ſicuti ĩ magnis dixeramus: & tum maxime cum nullius eum rei auctorem demõſtraris: uel ſi id minus quod minimaꝝ & paruiſſimarum. Quomodo igitur & laudando & uituperãdo amplificabimus: atq; extenuabimus: quæcũq; uoluerimus ſcire ex his poterimus. Amplificationum aũt cauſæ ĩ aliis quoq; ſpeciebus utiles ſunt. Sed plurima ipſaꝝ uis ĩ laudatiõibus uitupatiõibuſq; cõſiſtit: de qbus qdẽ ex ante dictis plane adiumẽta nobis ſuppeditabimus.

r Vrſum autem ſiĉi modo accuſandi defendẽdiq; ſpẽm: quæ circa iudicialẽ uerſat̃ cãm: quibuſq; rebus cõſtat: & quomodo iis uti cõueniat diuidamus. Accuſatio qdem ẽ: ut breuiter dixerim: iniuriarum delictorũq; expoſitio. Defenſio autẽ ẽ delictoꝝ & iniuriarum: quæ uel ĩ accuſationem uel ĩ ſuſpicionem uenerint diſſolutio. Cum utraq; uero ſpecies hanc uim habeat: accuſatori quidem dicẽdum eſt: quando qdem improbitatis aduerſarios crimiet̃: eoꝝ facinora & iniuſta & iniqua eſſe: ac ciuium multitudini pernicioſa. Cum uero ſtulticiæ crimínet̃: qđ & ipſi agenti iutilia ea ſunt: & turpia & iniucũda: & quæ perfici nullo pacto queant: hæ & his ſimiles aduerſus improbos uanoſq; argumentiões ſunt. Eſt præterea & hoc accuſatoris obſeruandum aduerſus cuiuſmodi crimia ſupplicia ſunt a legibꝰ cõſtituta & circa q̃ ipſi iudices mulctas definiũt: cũ lex itaq; pœnã definierit: hoc ẽ dũtaxat accuſatori cõſiderandũ ut demõſtret facinus patratũ eẽ. Cũ iudices ãt crimẽ admiſſum ſciũt: cria illa q̃q; aduerſariorũq; delicta augeri cõuenit: ac maxie qdẽ demõſtrari ſpõte illũ: & de iduſtria nõ forte q̃dã: ſed debita uæhemẽter opa iniuriã itulit ſe: qđ ſi mius hoc fieri abs te potuerit: putãſq; potius ab aduerſario demõſtratũ iri ſe mõ quodã deliqſſe: aut ꝙ hæc agere ꝓbe meditato ſibi minus ꝓſpe ſucceſſerit: debes uẽire apđ auditores auditũ itercludere. Inqes nequaq̃ aduerſarios decere ut poſt geſtũ negociũ ſe ĩprudẽter erraui ſſe dicãt: ſed añ potius uereri q̃ gerãt. Deide qđ q̃uis ille ĩprudent̃ geſſerit: aut ei aduerſæ ſucceſſerit oportet ĩpm tã ob caſus atq; ĩprudẽtiã lõge mulctari magis q̃ q hoꝝ neutrũ ꝑpetraſſet. Præt̃ea qđ ẽt legũlator eos q ĩpruden ter deliqſſent nõ penæ ĩmunes: ſed iudicio obnoxios fecit: ne oibus errando noceãt. Dicendũ ẽ ẽt qđ ſi talia r̃ndentẽ admiſerint: nõnullos ſunt habituri ad iniuriã q̃promptiſſimos. Nacti nãq; occaſionem quæcũq; uoluerint efficient. Si uero aberrauerint rem in fortunam reiicientes ſupplicio ſe liberabunt. Accuſatores igitur ex huiuſmodi rebus ueniæ locus auferendus eſt: ſicuti antea dictum eſt: multorum maloꝝ cauſæ aduerſariorũ facinora ꝑ exageratiões demõſtrãda ſunt. Spẽs igit̃ accuſandi ꝑficitur ex his ꝑtibus. Defendẽdi aũt ſpẽs tribus ꝑræceptis cõſtat: aut enim defen

De genere iudiciali

Accuſatio qd

Defenſio quid

Defendendi ſpecies

ſori oſtēdendum eſt:ſe nihil eoꝝ quoꝝ accuſatur:patrauiſſe:aut ſi cogat fateri enitendum eſt:ut geſtū a ſe negotiū & legitimum & inſtū & hone-ſtum & publicæ utilitati uſui eſſe oſtēdat. Si hoc aūt oſtendere nequiue-rit:aut in īprudentiam aut in fortunam geſta negotia cōferens:& iactu-ras ab his profectas quāminimas oſtendēs:ut ſibi ignoſcatur:operam da bit. Iniuriam autem & īprudentiam & caſum ita definias:quod ex medi-tatione mali fit quippiam id iniuriā ponere:inquiēs oportere pœnasꝗ ma ximas in huiuſmodi rebus capere:quod uero per ignorantiam detrimen ti quid agitur. Imprudentiam eſſe dicendum eſt:quod autem non ſpōte: ſed aliena potius ui aut fortuna quadam nihil eorum:quæ rectis conſiliis adminiſtrata ſunt:perficit. Caſum eſſe ponendum eſt:dicitoq; iniuriam ī ferre malorum eſſe hominum proprium. Imprudenter uero delinquere & circa rem gerēdam aduerſam fortunam pati nō eſſe ſibi priuatim mo do ſed & commune & ipſoꝝ iudicium & aliorum quoꝝq̄ hominum:coa ctus aūt ex huiuſmodi cauſis quid fateri:ut tibi ignoſcatur:præcabere. Et ut per imprudentiam caſumq; delinquere tibi cum auditoribus ipſis cō-mune eſſe oſtendas:ſtudebis. Oportet aūt defenſorem undiq; intueri:q-bus in criminibus leges ſupplicia iuſſere. Iudices uero ipſi pecuniis puniū tur. Et cum lex ſupplicia iuſſerit:demonſtrandum erit:aut omnino nihil patrauiſſe:aut legittime iuſteq; feciſſe. Cum iudices uero conſtituti fue-rint punitionis extimatores:rurſus eodem modo haud dicendum eſt:qđ hæc non egerit:ſed elaborandum eſt potius:aut oſtendat ſe paruo detri-mento aduerſarium affeciſſe:& inuitum deliquiſſe. Ex his igitur atq; ſi-milibus accuſando defendendoq; uerba ſuppeditabimus. Reliquū ē: ut iam queſtionis ſpeciem pertractemus.

De quæſtione

u T igitur ſummatim dixerim. Quæſtio ē uoluntatum uel rerum uerboꝝue adinuicem aut ad aliam diſſentiētem uitam demō-ſtratio. Oportet aūt quærentem quærere ſicubi aut uerbū eius quem quæret aut actiones:aut uoluntates inter ſe diſcrepant. Præceptū uero hoc ſit. Conſiderandum erit in præterito tempore: ſi cui quis antea amicus cum eſſet:rurſum inimicus & iterum hinc ipſi amicus effectus fu erit aut aliud quid contrarium aut ꝑ petulantiam & flagitium ferat geſ-ſerit:geſſurusue ſit:ſi quando ipſi detᷣ occaſio quod ante actis rebus eius contrarium ſit. Identidem quoq; intuere:ſi qđ dicendo contrarium nunc iis dicit:quæ prius ab eo dicta fuerint:aut ſi qđ iis quæ dicuntur:aut quæ antea dicta ſunt:contrariū dixerit. Eodemq; modo ſiqđ dicere uoluit iis contrariū:quæ ab ipſo ante dicta ſunt:aut uelit opportunitate oblata. Idē tidem uero aſſumendæ ſunt etiam ad alia præclara ſtudia eius:qui que-rit:uitæ contrarietates. Quærendi ergo ſpeciem ſi hoc pacto tractaris:nul

lū relinques quæſtiōnis modū. Harū autem ōmniū ſpecierū quas ſuperi-
us partiti ſumus oportet etiam diuiſim qualibet pro cōmodo uti: & una
ipſarū proprietates commiſcere. Hæ namq; differentias habent maximas
Enimuero communis earū eſt ad inuicem uſus & idem quod & hominū
ſpecies patiūt. Hi nāq; partim ſimiles ſunt: partim ueri diſſimiles tū aſpe-
ctibus tū etiam ſenſibus. Sic aūt determinatis ſpeciebus rurſū qbus indi-
gent: cōmuniter enumerabimus: & quō his uti cōueniat quæremus.

p Rimū igit & iuſtū & legitimū & utile & honeſtū & iucūdū: reli-
quaq; deinceps: quemadmodū ab initio ſū partitus ſpeciebus
omnibus ſūt communia. Verūtamen maxime in ſuadendo his
utimur. Secūdo aūt loco amplificationes extenuationesq; præ cæteris oī-
bus utiles ſūt: harū uero uſus in laudem ac uituperationē maxime cadūt.
Demū aūt ꝓbationes ſunt: qbus & ſi circa omnis cauſarū partes utendum
eſt. In accuſationibus tamē defenſionibusq; q̄utiliſſimæ ſunt. Hæc nāq;
plurimæ cōtrouerſiæ indigēt: Sūt præterea & præoccupationes & poſtula
ta & iterationes & orationis ꝓlixitas & ꝓlixitatis modus & breuitas & in-
terpretatio. Hæc. n. & his ſimilia ſpeciebus oībus ſunt comunia. Quoniā
igitur de iuſtis & legitimis ac de his ſimilibus prius determinauimus &
eorū uſum enarrauimus: & de amplificationibus quoq; extenuationibus
que diximus: iam de aliis declarabimus.

u T igit a probationibus primū incipiamus duo ſūt earū genera: De probationibus
fiunt. n. aliæ qdem ex ipſis uerbis & negotiis & hoībus. Aliæ ue-
ro appoſitæ ſunt iis quæq; dicunt & quæ gerunt. Nam Icota &
exēpla & coniecturæ & cōmentationes & ſententiæ & ſigna & argumēta
& ꝓbationes ex ipſis uerbis & omnibus & negotiis ſunt. Appoſitæ aūt ꝓ-
bationes teſtes iuramenta & quæſtiones exiſtunt. Opus eſt aūt harū unā
quāq; probationū intelligere: qualis ſit: & unde idonea in eam uerba abū-
de nobis ſuppetēt: & qd demum ex inuicem differūt εἰκοσ icos igit qd
ꝓbabilem ꝓpoſitionem dicimus: illud eſt: quod cū dixeris: auditoribus i εἰκοσ icos
mentibus eius exempla tenent. Dico aūt ueluti ſi quis inqat uelle patriā
magnam eſſe: & neceſſarios rebus ſecūdis uti: aduerſis aūt inimicos: atq;
his ſimilia ſummatim ꝓbabilia uideant. Quilibet enim auditorū q huiuſ
modi deſyderiis teneat: Ipſe ſibi de hiſce deq; ſimilibus rebus conſcius ē
Quam ob rem hoc nobis in dicendo ſemper ſuadendum eſt: ſi rei d qua
loquimur: conſcios auditores perceperimus: hiſce. n. rebus par eſt crede-
re eos maxime. Vis ergo ꝓbabilis eſt huiuſmodi: Ipſum uero in tris diſtri
buemur ſpecies. Vna quidem eſt: quæ eas perturbationes accuſando aut
defendendo uerbis comprehendit quibus homines natura afficiuntur:
ueluti ſi quem aliqui floccipenderint: aut timuerint: aut eandem rem ſæ-

pissime fecerint:aut iterum uoluptate uel dolore uel libidine affecti fue-
rint:aut cupiditatem uacarint:ut diuitiis abūdarint:aut aliam huiusmo-
di perturbationem siue animis siue corporibus siue aliquo illoꝝ sensuū
q̄bus homines afficiunť:passi fuerint. Hæc namq; & his similia quæ cōes
sunt humani ingenii ꝑturbationes:auditoribus nota sunt:quæ igiť secū-
dum naturā hoibus fieri cōsueuere:quæq; dicendo compræhēdenda di-
cimus:sunt huiusmodi. Altera uero probabilis pars est mos:quem ꝑ con
suetudine singuli facimus. Tertia uero species lucrū est. Nā sæpe lucrādi
gratia naturæ uim afferētes cōsulto mores inducimus. His aūt ita deter-
minatis in suadēdo q̄dem ac dissuadēdo demōstrare pro quæsitis opor-
tet:ut hoc negotiū:ad quod ipsi exhortamur:uel cui aduersamur:ita fit si
cuti a nobis diciť. Vel ut ea quæ huic negotio similia sunt:hoc modo fiūt
quo nos dicimus:aut plurima aut oia. Cōtra res igiť hoc pacto ꝓbabile
est capiūdum. Cōtra hoies uero ī accusationibus q̄dem si potueris:demō
strabis aduersariū hoc idem negotiū sæpe antea patrauisse. Sin id minus
poteris huic similia demōstrato. Ostēdere āt elabora quod hæc facere cō
ducibile ei fuerat. Hominum aūt plurimi quoniam ipsi utile oibus rebus
anteponūt. Itidem etiam alios oia gerere huius genera facile putāt. Siq̄dē
igiť ab ipsis aduersariis ꝓbabile capere potueris. Ita illud inducito. Sin id
minus quiueris:a similibus tibi:quæ hoies cōsueuere īferenda sunt. Dico
aūt ut huiusmodi iuuenis est:quē accusas:quæ ii qui id ætatis sunt agūt.
Hæc ipsum fecisse dicito. Nam ꝑ similitudine etiam quæ aduersus hunc
dicunť facillime credenť. Eodemq; modo si eius socios tales ostenderis:
qualem hūc esse dicis. Et.n.ob eam:quæ huic cū illis cōsuetudo ē:uidebiť
iisdem rebus īdulgere q̄bus amici solēt. Itaq; ꝓbabile accusatoribus hoc
pacto tractandū est. Defensores aūt maxime ostendāt:oportet ut minime
ꝓrsus oium quicq̄ antea eaꝝ reꝝ quaꝝ insimulanť neq; ipsi neq; amico-
rū aliq̄s neq̄ ipsoꝝ similiū q̄s unquā egerit:utq; nihil in iis utilitatis cōseq
potuisset. Quod si liq̄dum sit hoc idē te antea patrauisse: causam ī ætatē
reiicies:& aliquā huiusmodi aliā afferes causam:quā tūc nō absurde erra
ueris. Dic aūt nec ea tēpestate:dum hæc gesseras:cōduxisse tibi: nec etiā
nūc cōducere potuisse. Sin aūt nihil abs te huiusmōi patratū sit:sed ex tu
is amicis aliqui talia quædā fecerint. Dicendū est haud quaq̄ iustū esse te
ab illis calūnia affici. Eritq; demōstrandū eoꝝ socios q̄ tibi cōsuetudie iū-
cti sint:& moderatos & honestos esse. Sic.n.ī simulationē ambiguam red
des:quod si similiū aliquos demōstrarint eadē patrauisse:absurdū esse in
quies:si ꝓpterea quod alii q̄dam deliquisse appareāt:creditū erāt:te eoꝝ
aliq̄d q̄bus in iudiciū arcesseris factitasse. Si q̄dem igiť inficiatus fueris:
haud ea fecisse:quoꝝ accusaris:sic te per ꝓbabilia respōdere oportet. Ita

namq; accusatiõis uerisimilitudinẽ infirmabis. Si uero fateri compellaris ex multorũ cõsuetudine similitudinẽ negotiis tuis uẽdica: quã maxime i quiẽs ut plurimi uel potius oẽs & hoc & similia agũt: sicuti etiã abs te factitatũ sit: quod si hoc demõstrari nequeat: cõfugiendũ est ad casũ & ad i prudẽtiã: & ut ibi ignoscat̃ enitẽdũ. Oẽsq; hoium ꝑturbatiões qbus rõne deficimur cõplectẽdæ: hæ aũt sunt: Amor. Ira. Vinolẽtia. Ambitio & his similia. Itaq; his præceptis ꝓbabile pulcherrime tractabimus. — Factitatum

[e]Xẽpla aũt sunt res iis quæ factæ sunt: similes: & his de qbus nũc loqmur cõtrariæ. Iis uero utendũ est: cũ quod ipse affirmas: ubi minus uerisimile sit: id te ꝑspicuũ facturũ dicas. Nã si minus fidei ꝑ probabile ꝑstet̃: ubi didicerint rẽ aliã ei similẽ d' qua loqueris: ita habuisse: ut a te dicit̃: magis crediderint uerbis tuis. Sũt aũt exẽplorũ duo genera. Res nãq; partim rõne partim præter rõnẽ fiunt. Quæ uero ratiõe fiunt: facile credunt̃. Quæ aũt præter rõnem: nõ credunt̃. Dico aũt sicuti si quis ait diuites esse paupibus iustiores adducitq; iustas aliquas uirorum diuitũ actiões. Huiuscemodi exẽpla secũdũ rõnẽ uidẽtur eẽ. Plurimi.n. putãt diuites paupibus iustiores. Quod si qs rursus enũciet diuitũ quosdã ob pecunias iniuriã itulisse: eo usus exẽplo: quod præter rõnẽ sit: plãe afficiat quo locupletibus fidei minus adhibeat̃. Idẽtidẽ etiã si qs earũ rerũ exẽplũ afferat: quæ rõni similes sunt qm̃ Lacedæmonii quãdoq; aut Athenĩẽses fræti essent magna sociorũ manu: hostis expugnauere: & sic audito ribus suadet socios multos eẽ faciũdos: huiusmodi ergo exẽpla secũdũ rõnem sunt. Oẽs.n. existimãt i bellis multitudinẽ ñõ parũ momẽti ad uictoriã ferre. Siqs aũt ostẽdere uoluerit nõ hãc esse uiuẽdi causam: earũ rerũ utatur exẽplis: quæ præter rõnem factæ fuerint. Inqens ut athenarũ exules cũ qnquagita primũ uiris dũtaxat & tribu assumpta etiã aduersus eos q admodũ plures i urbe fuerãt: quãq̃ Lacædemoniis sociis utebant̃: bello i urbẽ rediere. Thebani aũt lacedæmoniis atq; oibus ꝓpe pelopõnẽsibus i boetiã ipetum faciẽtibus. Hi soli ad leuctra cõmisso prelio lacedæmoniorũ uires ꝑfregere. Dion uero syracusanus cũ militibus tribus millibus syracusas nauigãs dionysiũ lõge maiore ui frætũ debellauit. Itidẽ aũt & corithii cũ i syracusanorũ auxiliũ nouẽ triremibus issent: Carthaginẽses q cẽtum & qnquagita nauibus i syracusanorũ portus applicuissent: atq; urbẽ oẽm præter arcẽ haberẽt: nihilo tñ minus expugnauere. Sũmatim uero hæc atq; his similia: quæ præter rõnẽ sint gesta: ea icõsultationes iprobare cõsueuere: quæ pro rõne fiunt. Exẽplorũ igit̃ natura est huiuscemodi. Iis uero utroq; modo utendum est. Nam cum res quæ ratione fiunt dixerimus: ostendemus utplurimum hoc pacto negotia ꝑfici. Cũ aũt quæ præ-

De exẽplis

Quot genera exẽplorum

Lacedæmonii
Athenienses

Atheniẽses exules
Lacedæmonii
Thebani
Lacedæmonii
Peloponnẽses
Boetia
Leuctura
Dion
Dionysius
Corinthii
Syracusani
Carthagineses

ter rõnẽ fiũt:loq̃mur:afferemus quæcũq; temeritate uident᷑ facta rectissimo fine conclusa. Cum aduersa aũt hoc dixerint:oportet ostẽdere: hæc peride ac fortunato casu aliquo accidisse.Eritq; dicend ũ eiusmodi res q̃ rarissime contigisse:quæ uero ad te narrarentur:q̃ sæpissime. Exemplis igit᷑ ita uti conuenit:enimuero cũ ea quæ nulla ratione sunt facta in me diũ attulerimus:opus est eoꝝ q̃plurima complectamur:dicamusq; nihil ea magis q̃ hæc fieri consueuisse.Exemplis uero nõ ex his solum uerum etiam ex cõtrariis est utendum sicuti si ostenderis auare quosdam usos sociis:& propterea ipsorum solutam amicitiã & asseras:nos uero si æqualiter ac pro commodis erga ipsos rem gesserimus:societatem multũ tẽporis cõseruabimus.Et iterum si quos alios quoniam imparati descẽdissent in bellum:deuictos superatosq; ostendas:ita dixeris si instructi bellũ aggredi uoluerimus:meliores certe spes de uictoria habuerimus.Multa uero assumẽs exempla:tum ex præteritis:tum etiam ex instãtibus negociis. Plurimæ nãq; res partim similes:partim dissimiles iuicẽ sunt.Quãobrem ob id causæ exemplis abũdabimus:& quæ ab aliis dicũtur:haud difficile refellemus.Exẽploꝝ ergo genera & q̃uo iis uti oporteat:& unde m̃lta capiẽda sunt:ex antedictis cognoscere possumus.

De cõiecturis

Coniecturæ autem sunt:quæcũq; iisce rebus:de quibus omnis habetur dictio:repugnarint.Et quibus ipsa sibi oratio aduersatur. Auditorum enim plurimi his contrarietatibus:quæ dicendo agẽdoue contingunt.Coniectant sani inesse nihil:neq; in dictis neq; i factis quidem.Multas autem capies coniecturas intuẽs:siue ipsa sibi aduersarii cõtradicit oratio siue res ipsa ẽ dictioni cõtraria.Cõiecturæ igit᷑ huiusmodi sunt:& ita uti hubertim poteris.

De cõmentationibus

Commentationes uero sunt.nõ ex modo quæ orationi atq; negotio aduersant᷑:sed & aliis rebus oĩbus.Assumes aũt multas easq; tractabis:quẽadmodũ inquærẽdi specie dictũ est.Cõsiderabis etiã sicubi ipsa sibi dissentit oratio:aut si gesta negocia iustis aut legi aut utili aut hõesto aut possibili aut facili aut ꝓbabili aut mori dicẽtis aut reꝝ cõsuetudini aduersat᷑.Huiusmodi igit᷑ cõmẽtatões sᷓt ꝯtra aduersarios assumẽdæ.His uero cõtrariæ ꝓ nobis dicẽdæ sᷓt.Quippe q̃ oñdamus & negocia & uerba nr̃a iniustis & ex legibus & iutilibus & iproboꝝ hoium moribus & summati his q̃ neq̃ cẽsent᷑ maxime aduersari.Oportet aũt haꝝ singulas breuiter & noibus q̃paucissimis eloq.Cõmẽtatiõibus igit᷑ hoc mõ copiosissime uti optimeq; poterimus.

De sententia

Quot sententiarũ genera

Sententia uero ut summatim dicam:est aduersus res omnes opinionis propriæ declaratio.Sententiarum autẽ duo genera sunt. Alterũ quidẽ credibile.Alteꝝ uero incredibile.Cũ ergo credibile

dixeris:nullæ sunt reddẽdæ causæ. Nam neq; quod dicitur:ignorat᷑: neq; nõ credit᷑ q̃dem. Cum uero incredibile dixeris:causæ paucis sunt dicẽdæ ut & dicacitatem & incredulitatem effugias. Sentẽtiæ aũt eæ sẽp afferẽdæ sunt:quæ sint rebus præsentibus q̃consentaneæ:ne quod dicitur incõcinum uiolentumue appareat. Eas aũt multas faciemus:aut ex ꝓpria natura aut ex superlatione aut ex similitudine. Sententiæ aũt ex propria natura huiusmodi sunt. Nemo mea sententia rerum imperitus grauis ip-erator esse põt. Altera autem talis est. Prudentium uirorum certe est:ex rerum præteritarum exemplis operam dare:ut inconsulta effugiant errata. Ex ꝓpria igit᷑ natura huiusmodi sententias faciemus. Ex superlatione uero talis:ex acerbiora mihi uident᷑ fures q̃ latrones admittere. Nam ii clanculum:hi uero palam pecunias eripiunt. Sẽtentias igitur ex superlatione hoc modo multas faciemus. Ex similitudiue aũt sunt huiusmodi:qui pecunias auferunt:idem faciũt mea sẽtẽtia:q̄ ii solent:q̄ urbes produnt. Vtriq;.n.crediti iniuria credẽtes afficiunt. Alia uero huiusmodi ẽ. Vident᷑ mihi aduersarii tyrãnos plane imitari. Nam etiam illi quarum ipsi rerum iniurias aliis faciunt:pœnas dare indignum putant:quæ autem aliis crimini dant uæhementissime horum causa illos cruciant: & hi si quidem ipsi aliquid mihi debent:haud reddunt:si quid uero his ego debeo: & id & fœnora restitui sibi decere arbitrantur. Sententiis igitur ita tractando affatim abundabimus.

De signó

s Ignum uero est alterius aliud nõ quod ius cuiusuis:neq; omnis omne:sed quod aut ante fuerit:aut in ipso negotio:aut post fieri consueuerit. Est autem signum & factum non facti solum:sed & non facti. Identidem uero & non factum non solum non facti uerum & facti. Signa uero efficiunt alia quidem opiniouem:alia uero sciẽtiam. Id autem pulcherrimum est quod sciẽtiam efficit. Secũdo autem loco qđ opinionem maxime uerisimile operatur. Signorum autem copia nobis hubertim erit:ut summatim dicam ex eoꝝ singulis:quæ dicũtur:quæ gerũt᷑ quæ uident᷑:pro uno quoq; assumendo tum ex magnitudine:tũ ex prauitate eorum:quæ nobis mala bonaue contingunt. Item ex testimoniis ex testificatis ex nostris ex aduersariorum fautoribus ex ipsis illis ex prouocationibus ex temporibus ex aliis multis hinc igitur signorum multitudine abundabimus.

Signum quid

De argumẽto Elenchon

a Rgumentum autem est:sic.n.elenchon iterpretamur:quod aliter habere nõ potest:atq; ipsi dicimus. Assumitur autem ex natura necessariis:ut nos dicimus:aut aduersarius & ex iis quæ natura fieri aut possunt:aut non possunt:sicuti aduersarii dicunt. Natura igitur necessarium est:sicuti uiuos cibis indigere: & his similia. Vt uero

nos dicimus:necessarium est:affectos uerberibus ea confiteri:quæ cæden tes in fferint.Natura autem fieri non potest:puellum argenti tantum fur to subripuisse:quãtum ferre nequeat:& id ferentem abisse.Vt autem ad uersarius dicat:fieri nõ poterit:si quidem dixerit quibus temporibus athe nis debiti tabellas nos fecisse:ipsi aũt possumus auditoribus demõstrare: ut ea tempestate ad aliam quãdam urbem aberamus.Argumenta igitur ex his atq; similibus faciemus.Prorsus uero & ex ipsa conditione & ex ne gotiis & ex aliis probationes omnis transegimus.Cõsideremus etiam qd item inuicem eæ differunt.

De probabili & differentiis

p Robabile igit᷑ ab exemplo hoc differt:quod ꝓbabilis ipsi audi tores notionem hẽnt.Exempla uero ex cõtrariis & ex similibus fieri possunt.Coniecturæ aũt solum ex dictionibus actionisq; contrariis constãt.Verum commẽtatio a coniectura hãc habet differenti am:quod coniectura quidem circa dictionem actionẽq; cõtrarietas quæ dam est.Commentatio uero & circa reliquas species cõtrarietates excipit Aut quod & cõiecturam nõ est in nobis assumere:nisi circa res & uerba repugnãtia quædam fuerit.Cõmentatio uero e multis locis trahi dicẽdo põt.Sentẽtiæ aũt a cõmentationibus differunt:quod eæ solum ex contra riis constãt.Sẽtentias uero & cum repugnãtiis & simpliciter ipas secundũ sese ostẽdere possumus.Signa aũt a sentẽtiis & ab oibus ãtedictis hãc ha bet differẽtiam:quod reliqua quidem oia opinionem faciũt apud audito res.Signoꝝ aũt quædam ut etiam perspicue hi cognoscãt:efficiũt.Itẽ qđ ex reliquis nequaq̃ cõtigerit:ut ipsi plurima suppeditare possimus.Signa uero plurima facile queũt fieri.Item & argumẽtum a signo hãc habet dif ferẽtiam:quod signoꝝ quidem aliqua opinionem dũtaxat faciunt apud auditores.Argumtum aũt oẽm ueritatem iudices edoceat.Verboꝝ igitur rerumq; probatiões eiusmodi sunt:& unde his abũdemus:quidq; inter se differunt possumus ex antedictis cognoscere:quæ aũt apponũtur eas sin gillatim percurramus.Opinio ergo dicẽtis est suã aduersus negotia de clarare sentẽtiam.Opus aũt est earum se rerum:de quibus orationem ha buerit:peritum esse ostendat:demonstretq; sibi cõducere nõ mediocriter ut ueritatẽ de his loquat᷑.Aduersariũ uero demõstret nullã prorsus:de q bus cõtra enũciet:tenere peritiã:opinionẽq; identidẽ ostẽdat.Sin hoc fie ri neqerit:dicẽdum erit:solere etiam rerum peritos errare nõ nunq̃.Si hoc aũt dici nequeat dicetur perniciosum aduersariis esse de hisce rebus ueri tatem loq.Itaq; hoc modo dicẽtis opinionibus utemur:& nostra asseren do & aduersariis contra dicendo.

De testimonio & testibus

t Estimoniũ uero est rei cognitæ uolũtaria cõfessio.Necesse aũt ẽ: aut uerisimile testificatũ cẽ:aut nõ uerisimile:aut ad credẽdũ am

big
uū.Eodē quoq; modo testē aut ꝓbabilē aut iprobabilē aut ambiguū esse:cū ergo testificatū uerisimile fuerit:& testis uerax:testimonia epilogis minime idigēt:ni fortasse decoris gratia uel sētētia uel commētatiōe ut paucis uolueris:cū testis aūt suspectus fuerit demōstrādū erit:ut neq; gratia neq; cruciatu neq; lucro aliquo hic mēdacii qcq̄ testificaret̄.Docendū ē etiā:neq; cōducere qdem mēdosum testimoniū.Nā & utilitates puas eē & argui difficilimū p̄sertim cū deprehēsum nō solū argēto uerū & gloriæ & ꝑsidiæ pœna leges plectēdū uolunt.De testiū igit̄ fide ita loquemur. Ii aūt qui testimonio cōtradicūt:oportet testes moribus detrahāt:si improbus fuerit:aut testificatū quærēdum eē dicāt:si minus ꝓbabilitatis habuerit:aut hoꝝ utriq; cōtradicāt:& in unum oīa aduersarioꝝ uitia flagitiaq; congerāt.Cōsiderādum ē etiam:an testis ei : cui testimoniū dicit:amicus est:aut si secū negotii alicūde est particeps:aut si ei quē cōtra testificat̄ inimicus est aut pauper.Hi &.n.alii gratia alii cruciatu alii lucro mēdacii suspicioni obnoxii testificādo existūt.Et falsoꝝ testiū legē de his legūlatorē tulisse inqemus.Proīde absurdū esse dicemus:qbus legūlator nō crediderit:Iudices q secūdum leges iudicare iurati sunt:testibus ipsis credāt.Hoc igitur modo testiū fidem īfirmabimus.Poterimus aūt & testimoniū īprudentibus aduersariis nostris subducere:hoc pacto.Dic mihi o calicle testimoniū per deos īmortalis nullo modo sum dicturus.Nam me prohibēte hæc gesta ab hoc sunt.Et ob id inferēda sentētia falsus testis falsi testimonii pœnæ nō erit obnoxius.Cum igit̄ testimoniū subducere nobis cōduxerit:sic eo utemur:quod si aduersarii tale qd fecerint : demonstrabimus eoꝝ uersutiā & scriptis testimoniū dicere uidebimus . Quomodo igit̄ & testibus & testimoniis uti cōueniat ex his sciemus.

q Væstio uero est inuita conscii hominis cōfessio.Cum nobis igitur utile fuerit eam uæhementem efficere:dicendum erit:ut p̄uatim quidem homines de ualde necessariis : ciuitates autem de maximis rebus ex quæstionibus probationes capiunt:quodq; certior testibus est quæstio.Nam testibus mentiri conducit sæpe : quibus autem quæstiones admotæ sint:ueritatem loqui plurimum utilitatis affert . Sic enim cruciatu celerrime liberantur.Cum uero quæstiones improbare uolueris:primum qdem dicēdum erit:ut quæstionibus cruciati iis:a quibus traditi sunt:hostes fiunt:& propterea non nihil in heros mentiuntur.Deinde quod quærentibus plerūq; nō uera cōfitentur:quo maturius doloribus sese eximant.Erit etiam demonstrandum non nullos liberos homīes quo celerius suppliciū effugerēt:aduersum semetipsos tormentis effectos emētitos.Quam ob rem magis consentaneum esse seruos aduersus dominos:quo suum effugiāt cruciatum ementiri q̄ multos dolores & corporibus & aīs tollerare:quo cæteri nihil mali patiāt̄:ubi mētiri ipsi uoluerit.

Quæstiones igitur ex his atq; horum similibus probabilis & improbabilis constituemus.

De iureiurãdo

i Vsiurandũ est cum diuina ueneratione dictio probatiõis expers. Cum igitur augere ipsum uoluerimus: ita dicendum erit. Nemo certe peierare uellet: cum diuini supplicii metu: tum dedecoris apud homines: eritq; subdendum latere homines posse: deos autem nõ posse. Cum aduersarii uero ad iusiurandum cõfugerint: si extenuare id uoluerimus: demõstrandum erit: eorũdem esse hominum: ut male agãt: & peierare nõ curent. Nam qui facinorosus deos latere putat: hic neq; peierans supplicium se ire sortitum putat. Et iusiurandum quidem eodem modo: quo etiam reliqua antedicta tractauimus plane dicẽdo nobis suppetere. Summatim autem omnis probationes quemadmodum proposuimus: iam percurrimus: dedimusq; non eam uim solum: q̃ earum quælibet haberet: uerũetiam quid iter se differũt: & quo pacto iis uti cõueniat ostendimus. Nũc autem edocebimus de reliquis partibus: quæ & trium specierum sunt: & i oẽm orõnẽ plurimũ decoris & utilitatis afferũt.

De præoccupatione

p Ræoccupatio igitur est: qua & auditorum existimationes & eorũ qui contradicturi sunt uerba præuenientes obuias difficultates remouebimus. Auditorum autem existimationes hoc sunt modo præoccupandæ. Admirãtur autem alii qui fortasse uestrum: quod ipse iuuenis ita de rebus magnis uerba facere aggressus fuerim. Et rursum Nemo sese mihi difficilem obuiam offerat: quod de his sim uobis rebus consultaturus: de quibus alii quidam audacter apud uos eloqui cũctant. Quæ igitur moleste auditoribus laturi sunt: sic præoccupando causas feras oportet: quibus recte facere cõsultãdo uideare: utpote qui demõstres oratorũ inopiam periculorum magnitudinem aut publicam utilitatem: aut aliam huiusmodi cãm: qua auditorum indignationem soluturus sis Quod nihilominus auditores turbẽtur: breuiter dicẽdum est uel tanq̃ in sentẽtiæ uelut i commẽtationis figura: quarũ oĩum absurdissimum ueni re quidem tanq̃ ea hisce de rebus cõsulturos: quæ optima sint. Nũc autẽ quãdo quidem uolũt eos audire: qui sentẽtiã dicũt: arbitrari pulchre consulere posse. Et rursum honestum ẽ: aut ipsos assurgẽtes sententiam dicere: aut dicẽtes audire: quæcũq; ex suffragiis facere ipsi cẽsuerint. Deliberatiuo igitur in genere sic ẽ: & præoccupationibus utendum & tumultibus occurrendum. In iudiciali autem præoccupationibus utemur quẽadmodum etiam i prædictis. Occurremus autem tumultibus siquidem i orationũ pricipiis fiant: hoc modo. Nonne igitur absurdum ẽ legũlatorem q dem iussisse duas orationes aduersariorum cuiq; reddendas: uos autem

udices ex lege iudicare iureiurãdo astringi:deĩde ne unam quidẽ oratio
nẽ audire uelle:& eã quidẽ orationẽ:quæ tantã cõsilii uim habet:ut in ea
audiẽda rectissime sitis sẽtẽtiã laturi.Vos aũt in his adeo negligentes eẽ
ut cũ neq; ipsa dictionũ initia ꝑtuleritis:iam oĩa accuratissime didicisse
existimetis:& alio modo qui nõ absurdũ est:legũlatorem quidem in pari
sẽtẽtiaꝝ numero imperare reo uictoriã dari.Vos aũt usq; adeo cõtra de
his sentire:ut neq; in simulationi reos respondentes audiatis:& illũ qdem
ob maius reoꝝ periculũ hãc ipsis prærogatiuã atq; priuilegiũ in ferendis
sẽtẽtiis ĩpartiri.Vos aũt cõtra his qui ullo sine periculo accusatũ ueniũt
neq; cõtentiosos:neq; ꝑtinaces esse:eos uero q cum metu periculoq; cri-
minibus rñdent:clamoribus corripere atq; ꝑterrere.Siquidem igit' ĩ ora-
tionũ initus turbe fiãt:hoc pacto erit iis occurrendum.Quod si in dictio-
nis progressu dicentẽ turbauerit:siquidẽ pauci quidã id agant:erũt ii cor
ripiendi:dicendũq; ipsoꝝ profecto eẽ iusticiæ:ut sese nũc ad audiendum
præstent:ne aliis recte iudicandi impedimẽto sint:cũ uero audierit:ut tũc
qcqd libuerit:faciant.Sin multitudo omnis tumultuet':nõ ipsos iudices
sed ipm te corripias:oportet.Nam si illis molestus fueris:irã in te contra-
hes.Si te uero accusaris ac dixeris deliquisse:ut ueniã cõsequare:facile ꝑ-
stabis.Opus ẽ etiã iudices depræcemur:ut nos dicentis benigne audiant
& quarum reꝝ clam sẽtẽtiã sunt laturi:iã perspicuã mẽtem ponant. Et
autẽ breuiter cõplectamur:turbis summatim occurremus uel sẽtẽtiis ul'
cõmẽtationibus:ostẽdemusq; perturbãtes:aut iusto aut legitimo aut pu-
blico utili aut honesto repugnare.Ex hisce nãq; maxime fit:ut auditores
a tumultibus acquiescant.Quomodo igitur præoccupatiõibus apud au
ditores utẽdũ sit:& quo pacto turbis occurrendum ex antedictis cogno-
scemus.

q Væ aũt ab aduersariis uerisimiliter dici poterunt:rursum quomõ
præuniẽda sint demõstrabo.Forteq; suam deflebit iopiam. Cuius
non ego qdem sed huius mos erit cã.Et rursus audio ipm: & hoc
illudq; dicturũ.In supiore ergo orõne:quæ aduersarii dicturi uideantur:
sic præoccupando & soluere & ĩfirmare oportet. Et eni tãetsi firmissima
sunt quoꝝ insimulamur:non itidem magna iis qui iam antea audierint:
uidentur.Quod si secũdæ in dicẽdo partes nobis date fuerint:& aduersa
rii quæ dicturi sumus præoccuparint:ea rursum cõtra anticipando ita a
nobis soluenda sunt. Hic aũt ne dum multa de me mentitus apud uos
fuerit:sed certo sciens sese a me redargutum iri meã orationem occupan
do calumniæ dedit ne eam quam oranti sibi præstiteratis:in me audien
do attentione sitis:uel ne ipse orationẽ habeã apud uos ob eam quã hic
de me prius calumniam habuerit.Sed plane puto oportere uos meã di-

ctionem ex me ipso potius q̃ ex aduersario meo cognoscere: & si hæc ab eo sunt prius dicendo insimulata: quas non mediocres dixerim eē coniecturas eũ nihil nũc sani dictitare.

Euripides

Vtit' aũt et Euripides in philotete pulcherrime hac specie hoc modo. Dicemus ipsi licet & hic nostram putet iã pdidisse dictionẽ suggerẽs iniuriã fecisse. Veꝝ ex me meas res disce: sese pãdet: hic de se loq̃ns. Quẽadmodũ igit' p̃occupatiõibus & erga iudices & erga aduersarios sit utendũ ex his sciemus.

De postulatis

[p]Ostulata uero ĩ orõnibus sunt: quæ auditoribus oratores postulãt. Horum aũt alia sunt iusta: alia uero iniusta. Iniustum qdẽ postulatum est p quod his quæ loquimur attẽtionẽ præstari: ac benigne audiri petimus. Iniustum uero quo secũdum leges nos iuuari: ac nihil p̃ter leges in nos decerni & casibus ignoscendum postulamus .. Siquidem postulatum præter leges fuerit iniustum. Si uero secũdum leges fuerit iustum dicitur. Postulata igit' sunt huiuscemodi. Ipsorum aũt differẽtias diuisimus: quo & iustũ & iniustum postulatum dignoscentes nõ inepte iis uti possumus & ne nos aduersarii lateãt cũ iniusti qcq̃ a iudicibus flagitẽt. Et de iis qdẽ & ex antedictis scire poterimus.

De iteratione

[i]Teratio aũt ẽ breuis admonitio. Ea uero utendũ est tũ circa ptium tũ circa totius orõnis exitum. Iterabimus aũt summatim uel rõcinãdo uel iterrogãdo uel enumerando uel eligendo. Ipsorum aũt unũquodq; quale sit: demõstrabo. Rationari igitur est huiusmodi. Ambigo aũt ipse quidẽ quid ii fecerint: nisi uos plane antea reliquissent. Arguebatur aũt aduersus hanc urbem nostram cũ exercitu processisse. Nihil uero eoꝝ unq̃ quæ spopõdissent: factitarunt. Itaq; rationari ẽ huiusmõi. Enumerare aũt tale ẽ. Demõstraui autem ipsos q priores societatem soluere: q primum nos sunt adorti: quo tẽpore aduersus lacedæmonios bellum gerebamus: quiq; maxime studuere urbem nostram in prædam uertere. Enumerare igitur est huiusmodi. Ex electione aũt admonere est huiusmodi. Recordari oportet cõtigisse nobis: ut posteaq̃ societatẽ cum his iniuimus: nihil unq̃ mali ab hostibus passi sumus. Nã cum sæpenumero nobis auxilio uenisset: lacedæmonios q nr̃m agrũ deuastarẽt: propulsãt. Multas ẽt pecunias ẽt hoc tpe ad nos deferũt. Ex electiõe igit' hoc mõ admonebimus. Ex iterrogatiõe uero hoc mõ. Libẽter aũt ex istis q̃rerẽ: quid uobis p cõuẽtis haud soluũt. Neq; .n. idigẽtis se dicere audeãt: quippe q tãtũ pecuniaꝝ & hoc solo quotãnis accepisse demõstrent'. Neq; dixerit qdẽ multũ æris circa rẽpu. cõsumpsisse. Prorsus .n. minores ipẽsas: q̃ reliq oẽs isulani ptulere. Ex iterrogatiõibus igit' hoc pacto tractabimus.

De ironia

[i]Ronia uero quã tũ simulandi: tũ dissimulandi cauillationem uocamus: ẽ cũ aliud dicimus: & aliud dicere simulamus. Eius autẽ

forma sit huiusmodi: ut i antedictis breuiter cōmorādo psistam. Nequaq̄ uero dicere oportet mea snia: ut hi q multas se bōa factitasse pdicāt: malis plurimis ciuitatē affecerint. Nos uero qui ab his ingratitudinis carpimur: & his auxilio sæpe fuerimus & iniuriam nemini intulerimus. Cum igit̄ aliqd simulamus omittere: eo quod breuiter dicimus: hoc pacto admonemus. Res uero cōtrariis noibus appellare ita fit: hi qdem probi uiri multoꝝ maloꝝ socii extitere. Nos aūt ignaui plurimoꝝ fuimus bonorū auctores. Ex his igit̄ breuiter admonētes iteratōibus utemur. & circa singulaꝝ partiū & circa totius orōnis exitum.

De facetiis

u Nde aūt facere dicendū: & pro arbitrio orationis prolixitate utendum sit: rursus exponemus. Hic igitur facere dicēdi locus est: siqdē commētationes totas mediasue dixerimus. Ita ut quod reliquū ē: mediū auditores ipsi cōpræhendāt: quo locis & sententiis uti conuenit Opus ē aūt in totā orōnē facetias hasce dispartiamus: uerbaq; commutemus: neq; easdē sp i eandēq; sentētiam freqntis afferamus. Est hoc pacto nostra comis apparebit orō. Qui uero dicēdi ꝑlixitate uti uoluerit opus est: rē diuidat. Et q̄ qualibet in ꝑte insint. quāq; naturā sapiāt: edocet: eoꝝq; usum oēm tū proprium tū cōem & ipsas cās enarret. Quod si longiorē quoq; uoluerimus orōnē efficere: pluribus noibus circa singula utendū est: eritq; singulis i orōnis ꝑtibus iterādum: & iteratione ipsam paucis absoluendū. In fine uero orōnis hæc oīa de quibus singillati dixeras: congestim ponas ac de rebus oibus dicas: cōuenit: hoc igit̄ modo ꝑlixiores reddi orationes poterunt. Qui aūt dicendi uoluerit breuitate uti oportet: totū negociū uno uocabulo cōplectat̄: & hoc maxime qđ i ipsa re breuissimū isit. Opus ē ēt paucis uti copul̄: plurima uero cōiūgere. Noibus ita uti ut una dictio duabus seruiat rebus: Eritq; freq̄ns illa iteratio e ꝑtibꝰ amouēda: & i orōnū dūtaxat finibus iterandū. Et hoc qdē modo breuis poterimus orōnes efficere. Quod si mediocritate uti i dicēdo uolueris partiū maximas delegens de hisce uerba facias: oportet. Est etiam mediis utēdū noibus: q̄ scilicet neq; lōgissima neq; breuissima neq; multa de aliq̄ una re sint sed mediocria potius. Oportet & epilogos ex intermediis ꝑtibꝰ neq; oino auferri: neq; ubiq; rursum inferri. Sed q̄ maxima auditoribus nota esse uolueris: i his maxime ad finē iteratiōibus uti cōuenit ex hisce igit̄ qncūq; libuerit: prolyxitate uti i dicēdo qbimus.

De faceta oratione

q Vod si facetam uolueris orōnē scribere: ꝑmaxime tibi obseruādū ē: ut uerboꝝ mores hoibus similis queas reddere. Id aūt efficies: si q magni q curiosi: qui mediocres sunt mores cōsideraris. De his igit̄ poteris hac uia cognoscere: de noium uero cōpositiōe iā declarabius Est eni ēt hoc apprime necessarium.

p Rimum igit' figuræ noīum sunt tres: simplex cōposita & translata. Eodem etiā modo positiōes sunt tres. Vna qdem: quæ in uocalē cōnexionibus terminat: & a uocali icipit Secunda uero quæ a muta icipiēs in mutam desinit. Tertia aūt quæ mutas uocalibus iūgit. Item ordies sunt quattuor: quoꝝ unus similia noia aut inuicem collocat aut dispgit. Alius uero q eisdem rōnibus utit': aut inuicē mutat. Tertius uero q uno multisue noibus rem appellat. Quartus aūt ordo est: quo gesta negotia noiamus aut præterimus: quo igit' pacto pulcherrime orationis filiū texendū: sit nūc edocebimus.

De noīum cōpositione
Positiones tres

p Rimū qdem iterprætationē ipsam i duas partis distribuere: dei de cōuenit dilucide dicere. In duas uero ptes iterpretationē distribuimus: hiscemodis. Vno quod ipse pōt & hoc & aliud. Secūdo quod hic qdē haud potest: alius aūt potest. Tertio quod hic & hoc & aliud pōt. Quarto quod neq; ipse neq; alius pōt. Quinto quod ipse quidem potest: alter uero nō potest. Sexto quod ipse qdem alterum pōt: alius uero non potest: alterum hoꝝ aūt unumquodq; ex hisce pspicies. Quod &.n. ipse potest & hoc & aliud huiusmodi est. Ego aūt non haꝝ dūtaxat rerū auctor uobis extiti. Verū & Timotheo qui aduersus uos eēt expeditiones ducturus: impedimēto fui. Quod uero hic nō potest: alter aūt pōt tale est. Ipse qdem nō potis est: q pro uobis legatiōe fungat': hic uero qui spartiatarū ciuitati amicus est: facillime apud eos quæ uultis queat efficere. Quod hoc aūt & hoc & illud est huiusmodi. Nō aūt in bellis solum hic se robustissimū & fortissimū præstitit: sed & cōsiliis ciuiū cedit nemini. Quod aūt neq; ipse neq; alius potest tale est. Neq; ipe parua munitus manu hostes queat: neq; alius quisq̄ ciuium expugnare. Quod uero ille potest: ipse aūt neqt: ē huiusmodi. Nēpe hic corporis ualet uiribus: ego uero sum corpore ibecillus. Quod aūt ipse aliud potest: ille uero nō potest aliud huiusmodi est. Eqdem ipse q clauo & gubernaculis præsim ualeo: hic aūt neq; q remo utat': potis est. Figuras igit' iterpretādi in duas ptes facies hoc modo. Oibus i rebus idē modus seruādus ē: qbus aūt rebus dilucide tua reddat' oratio. Id rursum ē considerādum.

Quomodo sit texēda oratio

De oratione dilucida

p Rimū qdem quodcūq; dixeris ꝓpriis suisq; nomibus appella & qcquid ambiguū fuerit: euitato. Caueas etiā oportet: ne uocales deinceps ponas. Aduertēdum ē præterea: ut quos articulos uocāt: opportune & apte locos. Itē cōsyderes: opus est: ne cōfusa sit: neq; ꝑturbata nominū cōpositio. Talis.n. oratio & obscura ē & cognitu difficil' cōiunctiōibus uero quascūq; ante dixeris consequētis reddito coppulas Coniūctiones aūt coniūctionibus reddere ita fit. Ego qdē ad quod tēporis dixerā: affui. Tu aūt qn̄ te uentuꝝ dixeras: non uenisti. Itē cū eadē con

116

iunctio consequens sit. Tu etenim & illorum auctor extitisti: & horum auctor ipse tu: de coniunctionibus igitur dictum est: ex quibus licet: & reliqua quoque coniectari. Ipsa uero nominum structura neque confusa neque perturbata fieri debet. Et confusa quidem est huiusmodi sicuti cum dixeris. Graue est hunc uerberibus afficere. Nam obscurum esset: quis esset cædens: quod si ita dixeris: graue est hunc uerberibus ab hoc affici perspicuam reddes orationem. Structura igitur nominum confundere tale est. Ut autem aduertas quo pacto articuli ipsi tempestiue apteque addantur: ex hisce tibi liquidum fiet. ουτοσ ο ανθρωποσ τουτον τον ανθρωπον αδικει hic ipse homo hunc ipsum hominem iniuria afficit. Nunc enim interiecti articuli dilucidam faciunt dictionem: exempti uero obscuram apud græcos efficient. Contingit autem & aliquando contrarium. Quæ igitur in articulis seruari conuenit huiusmodi sunt. Vocales autem iuxta inuicem ponendæ non sunt: nisi aut aliter obscura reddatur oratio: aut replicatio quædam aliaue segregatio fiat. Ambigua uero fugere ita quibimus quædam noia diuersis seruiunt rebus: sicuti ludus quem ludimus & ludus schola. Oportet autem in huiusmodi noibus semper id complectamur: quod proprium est significatum. Et dilucide quidem in noibus si hæc fecerimus: loquemur. Ex superioribus uero præceptis in duas partes interpretationes distribuemus. De contentionibus autem & comparibus & similiter cadentibus iam dicere aggrediamur. Nam & his quoque nobis opus erit. Est igitur contentio: quæ contrarium nomen simul & uim oppositis rebus habet: aut horum alterum quæ igitur contrarium nomen simul & uim habet huiusmodi esse poterit. Non enim iuris est hunc meis rebus usurpando locupletari. Me uero meis priuatum rebus paupertatis ita præmi. Contentio uero nominibus solis erit huiusmodi. Det enim locuples ac felix pauperi & egeno. Vi autem contentio hæc sit. Ego quidem hunc aduersa ualitudine laborantem curaui: hic autem mihi maximorum auctor malorum extitit. Nam hoc loco non in noibus sed in ipsis rebus contrarietas est. Quæ ergo & ui & nomine contentio fuerit: ea erit longe pulcherrima. reliquæ uero contentiones duæ sunt. Compar autem est: quando duæ pares enunciantur clausulæ: pares autem esse poterunt multæ etiam paruæ clausulæ paucis magnis & pares magnitudine paribus numero. Figuram uero habet compar huiusmodi. Aut propter pecuniarum inopiam: aut propter belli magnitudinem. hæ namque clausule neque similes neque contrariæ sed tamen inuicem pares sunt. Similiter uero cadens est: quod compari quidem maius est. Non enim pares solum clausulas uerum & similes & similibus efficit uerbis. Est autem huiusmodi quantum te decet orationis imitatio tantum adsit delectationis machinatio. Maxime uero similes fieri oportet exitus dictionum. His namque uel in primis efficitur similiter cadens. Similes autem dictiones sunt ex similibus syllabis: in quibus plurimæ litteræ eædem sunt sicu-

De contentionibus & Comparibus & similiter cadentibus

De compari

De similiter cadente

ti militibus nullis ualet:& uiribus multis caret:quæq uero extra artē posi ta sunt:ea ultro idipm demōstrabunt.

Enumeratio

Sed de his hactenus satis & eni iustum & honestum & utile reliquaq & ipsa quæ sunt tenemus:& unde his affluamus ex antedictis plane cognoscimus.Eodem autem modo quæ sint amplificationes extenuationesq:& ex quibus hæ locis desumantur: intelligimus. Idemtidē uero & præoccupationes & postulata ab auditoribus & iterationes & facetias & orationum prolyxitates & ipsius interpretationis structurā oēm scimus.Quas ob res communem oium specie uim atq differētiam ipsarūq usum oēm si ex antedictis tenuerimus:assuefecerimus facile nosmetipsos q his oibus pro artis præceptis exercitati abūdemus. Et adiumenti ex ipsis plurimum tum dicēdo tum scribēdo cōsequamur.Igitur præcepta eārum hoc pacto accuratissime p partes distribueris.Vt aūt pro unaquaq specie ad humani corporis effigiem uerba locari conueniat:& quæ sint circa orōnis partes obseruanda:& quomodo iisce partibus sit utendum rursum ostendam.De exordiis igit dicēdum ē prius.Ea uero septē speciebus cōia sunt:& omnibus in negotiis cōgrue dici poterūt.

De exordiis

Exordium ē ut compēdio dixerim:oro quædam:quæ rebus iis:de quibus reliqua futura ē dictio:summatim expositis auditor animos ad attentionem idoneæ:& quo ad fieri dicēdo potest:ad beniuolentiam nobis comparat.Hæc enim per exordium præstari cōuenit: quomodo autem eo utamur:primum quidem deliberatiuo i genere & i suadendi specie ostendam.Cū rem igitur auditoribus pponere ac liquidam facere uoluerimus:fieri poterit hoc modo.Surrexi:ut quo pacto p Syracusanis bellandum sit cōsulam:uel hoc modo.Surrexi:ut quid sentiam:dicam:qui nō deceat nos Syracusanis auxilium ferre. Hoc igitur modo summatim rem exponemus.Qui uero ad attentionē exhortemur scire ex hisce poterimus.Si nos ipsi animaduerterimus: quibus & uerbis & rebus ad audiendam sentētiam attenti sumus.Nempe his sumus attēti:cū de magnis uel terribilibus ul ad nos pertinētibus rebus cōsultamur aut cū orātes ipsi demōstraturos se dixerit.Iusta illa esse & honesta & utilia & facilia & uera:ad quæ nos gerenda exhortantur.Aut cū nos rogauerint:se attēte audiamus.Quēadmodum igit ipsi aliis solemus.Ita & nos si quæ ex præmissis commodissima i præsentē rem fuerint: delegerimus: eaq auditoribus perspicua reddiderimus:eos nobis attentos faciemus. Ad attentionem igitur ex his auditores exhortamur.Beniuolentiā uero comparabimus:si cōsiderauerimus primū:quo i nos animo ipsi sint beniuolo ne an in festo aut neq bono neq malo.Si beniuoli ergo fuerint de beniuolentia dicere superuacaneum cedat.Verū si omnino id facere uo-

luerimus:oportet paucis cũ diſſimulatione quadam id fieri hoc modo.
Quanta ſit mea in hanc urbem beniuolentia:ut quæ ſæpenumero ſuaſu
meo quæ factu eſſent utilia geſſeritis:& qua me præterea ad communia
commoda ꝓbeo iuſticia:quippe qui publicaꝝ magis q̃ priuatarum mihi
reꝝ habẽdam rationem cenſuerim:nequaq̃ a me dici opus exiſtimo.hoc
enim uobis ꝑſpicuum eſt & cognitum.Veꝝ quod & nunc ſi fidem adhi
bere mihi uolueritis:conſuletis in rem pulcherrime:hac de re ut nos edo
ceam:dabo operam. Hoc igitur modo eos qui bono ſunt in nos ani-
mo in cõſultationibus beniuolentiæ admonebimus. Si uero auditores
neq; nobis infeſti ſunt neq; beniuolí:dicendum eſt:& iuſtum eſſe & con
ducibile:eos iis ciuibus beniuolos fieri:qui nullum ſui dederunt exꝑimẽ
tum.Deíde oportet laude auditores demulcere:quod iuſte & grauiť quæ
dicũtur:iudicare cõſueuerint Itẽ & extenuationes afferendæ ſicuti ſi dica
tur.Surrexi nõ tam ulla dicendi ui elegantiaue confiſus q̃ exiſtimans ea
a me narrari:quæ ad communem utilitatem commodumq; accedant.
Cum igitur auditores neq; a nobis alieni neque beniuoli uobis ſunt:ex
huiuſmodi rebus beniuolentia captabiť.Sin aũt calumniæ obnoxii apď
auditores fuerint:neceſſe eſt:aut ipſos in ſeſe aut res de quibus dicũt:aut
ipſam demũ oꝛonẽ calũnias cõtinere:hæ aũt calũniæ:aut ex pñti aut ex ꝑ
teriti tpe trahunť.Ex ꝑterito qdẽ tpe ſiqua iprobitatis ſuſpicio de aliquo
hẽatur.Primũ i auditores ꝓoccupatiõe utẽdũ eſt:atq; dicendũ ita.Neque
ipſe qdẽ ignarus ſum me apď uos calũnia affectũ eẽ.Sed oẽm ego de me
iſimulationẽ falſam eẽ demõſtrabo:poſtea ſummati enumerãdo i exordi
is dicẽdũ erit:ſi qd i rẽ tuã oꝛone cõplecti q̄as.Et aut uitupãda iudicia.ne
ceſſe eni ẽ:ſiue publice ſiue ꝓuati calũnia de quo pia facta ſit:uel eẽ uľ fo
re iudiciũ:uel nolle accuſatores iudiciũ ſumere.Eritq; dicendũ ut iudica
tũ iniuſte fuerit:quodq; inimici nobis hoĩes nocuerit. Aut ſi minus hoc
ueriſimile uiſum fuerit:dicendũ erit ſatis id eẽ debere qď minus tunc ex
ſentẽtia nobis ceſſerit.Iniuſtũ aũt eẽ:cũ res iudicatæ iã fuerit:rurſum eaſ-
dẽ calũniari. Si uero celebre ſit iudicium futurum:te paratum plane di
cito:qui ad inſinuationes in hoc ipſo pulcherrimo conſeſſu reſpondeas.
Et quid aduerſus rempu.per iniuriam patrauiſſe:demonſtreris: te mor-
te mulctatum iri. Sin autem accuſatores minus in cauſa perſiſtant: eo-
dem oportet uti coniectura:quoniam falſam de nobis calumniam detu
liſſent:deſiſtunt cauſa.Non enim conſentaneum uidebitur nolle eos iu-
dicium capere:qui uerã accuſationem detulerint.Vſq; uero i calumnias
acerrime eſt inuehendum dicendumq;:q̃ trux & cõmunis & multorum
maloꝝ cã.Oſtendať quoq; oportet per multos iam iniuſte ꝑ calũniã ꝑe
riſſe.Itẽ monẽdũ ſtultum eſſe eos qui de repu.cõſultant:nõ quæ ab oĩbus

dicunt̃ audire:& quod utile sit:aio uolutare:sed aliquoꝝ insinuatõnibus commoueri. Commune facias autem atq̃ pollicearis oportet:ea te de q bus cõsulere sis pollicitus & iusta & utilia & honesta demonstraturꝰ. Eos igitur quorum ex præterito tempore calumnia delata sit conuenit hoc pacto insimulationes in consultationibus soluere. Ex præsenti uero tempore oratoribus calumniam solet afferre primum quidem etas ipsa:nam siue omnino iuuenis siue senior concionat̃:auditores moleste ferūt: huic enim nondum incipere:illi uero iam quiescere decorum esse putant. Deinde si crebro orationem habere consueuerit. Hic.n.importunus uidet̃ esse. Et si nunq̃ antea orationem habuerit. Nam & hic alicuius priuati cõmodi gratia præter consuetudinem uidetur concionari. Ex præsenti igit̃ tempore huiusmodi poterunt in illum insimulationes fieri:q apud concionem orauerit. Sed causa de his afferatur:necesse est. A iuniore qdē ex consultantium inopia & ex eo quod suum esse potissimum uidetur:quēadmodum si dixero de ludicro lāpadarchiæ uel de Cymnasio uel de armis aut de equis aut de re bellica. Horum.n.nõ minima pars adhæret iuueni. Dicēdum ē aūt:quod tametsi nōdum iuuenis per etatem prudēs eē potest:uerū natura & diligentia quadam certe potest:ostendendū ē etiā: qui aliqd imprudenter gesserit:aduersum casum sibi priuatim dari. Asse cuto uero communem eē utilitatem cum reliquis. Iuuenis igit̃ ex his atq̃ silbus argumētabit̃ senior at argumētat̃ & ab iopia õsultātiū & a facultate sua:pterea & a magnitudīe & nouitate piculoꝝ & ab aliis huiusmõi rbus Crebro aūt dictionem hēre cõsuetus ab experientia argumentabit̃:& ab eo:quod turpe sit:non eū sentētiam nūc dicere:q antea cõsueuerit. Non aūt consuetus argumentabit̃ tum a periculoꝝ magnitudine tū ab eo qd̃ necesse oio sit eū q ciuitatis est particeps:de his quæ in præsentia agunt̃: sententiā dicere. Eas igit̃ insimulationes quæ in cõcionibus circa hoiem fiūt:hoc pacto refellere studebimus.

De isimulationibus circa rē

f lunt autem circa rem:cum quis nihil neq̃ iis a quibus nulla simus iniuria lacessiti:neq̃ iis fortiores potētioresq̃ sunt perno cendum esse:consultat:aut pacem turpem fieri persuadet: aut circa deoꝝ imortaliū sacrificia q̃ mios effici sūptus monet:aut huiusmõi qdq̃ narrat oportet āt i huiusmodi rebus ꝓoccupatiõe prius ad auditores uti:quaꝝ causā aut i necessitatē aut in fortunā aut in ēpora aut i aliquod commodū referamus:dicamusq̃ nõ cõsultantibus qdem esse: sed rebus potius huiuscemodi causam ascribendā:hoc igit̃ modo eas quæ circa rē sunt:insimulationes a consultantibus remouebimus.

De insimulatõnibus circa orationem

o Ratio uero ipsa in concionibus solet insimulari. Cum autem ꝓlyxe aut nimis prisce aut minus probabiliter dicatur: & siquidē

longa fuerit:in rerum multitudinem causa est referenda. Sin prisca sit:do ceatur oportet. Nunc ipsam tempestiuam esse. Sin autem minus probabilis sit:pollicearis oportet:eam te ueram in dicendi progressu demõstraturum. Consultationes igitur ex his rebus principio cõstituemus:quo uero utamur ordine animaduerti conuenit. Siquidem nulla prorsus isimulatio sit:neq; nobis neq; orationi neq; ipsi rei a propositione continuo est inchoandum. Attente autem quæ dicuntur humaneq; audire ad postremum exhortabimur: Sin uero aliqua sumus ab illis qui ante dixerunt in simulatione præuenti post anticipatam auditorum opinionem eorũ quorum insimulati fuerimus:& responsiones & causas breuiter in medium deferentes ita proponemus:& auditores ad attentionem exhortabimur. Exordia qdem in cõsultatiõibus hoc modo sunt cõstituenda.

P Ostea uero necesse est:aut res gestas a nobis renunciari referriue:aut res præsentis diuidendo exponi:aut quæ futuræ sunt:iã prædici. Cum igitur de legatione sit nobis renunciandum: oĩa quæ dicta fuerint dilucide narrare oportet quo primum quidem grauitatem oratio præ se ferat. Hæc.n.renũciatio solum erit. Nullaq; alia oratõnis figura incidet. Deinde siqdem nobis ex sententia minus res contigerit:nõ nulla id negligentia nostra :sed alia quadam causa accidisse auditores existiment. Sin uero ex sẽtẽtia cõtigerit:nõ casu aliquo sed nostra diligentia & industria id factum opinetur. Hæc autem eo facilius credũt: si quoniam gestioni negotiorum nequaq̃ interfuerint:nostram in oratione negligentiam promptitudinemq; prospexerint:utpote qui nihil omittamus:sed unũquodq; quamaccuratissime referimus. Cum igitur legationem renũciemus:his causis singula quæq; quo pacto gesta fuerint:renũciari oportet. Cum uero ipsi concionantes aliquid præteritum narramus:siue etiam præsentia exponamus:siue prædicamus futura : necesse est:ut unũquodq; horum & breuiter & dilucide & nõ sine probabilitate faciamus. Dilucide quidem ut quæ dicuntur comprætendi queant:breuiter autem:quo quæ dicta fuerint:memoriæ auditorẽs teneant. Probabiliter uero:ne ipsi auditores priusq̃ probationibus atq; iuris partibus nr̃am orationem confirmauerimus:nostras iam narrationes falsas esse reprobent. Dilucide igitur exponemus:aut a nominibus aut a negotiis. a negotiis quidem:si non ea perturbate exponamus:sed rerum ac temporũ ordinem seruemus:reliqua non deinceps collocemus:& si neq; eo de quo dicere cœperimus:relicto negotio in rem aliam trãseamus:a negotiis igitur hoc modo dilucide narramus: A nominibus uero si quãmaxime idoneis rerum nominibus negotia appellemus:& si non ambiguis utamur: neq; perturbate ipsa collocemus:sed usq; coherentia deinceps ordiemus

Dilucide igitur exponemus:ſi hæc diligenter obſeruauerimus. Breuiter
uero narrare poterimus:ſi tum ex negotiis tum ex noibus ea remoueri-
mus:quæ nõ ſint dictu neceſſaria. Et ea ſolum complectemur: ſine qui-
bus obſcura reddetur oratio:& breuiter qdem hoc modo exponemus.
Probabiliter aũt a nobis narrabit̃:ſi ad ea negotia quæ minus ueriſimilia
uident̃:cauſas attulerimus:qbus illa nõ abſurde geſta uideãtur. Si qua ue
ro omnino ĩcredibilia cõtigerint:ea reliquamus:neceſſe ẽ. Sin aũt neceſſa
ria ſunt:quæ dicant̃:ea te ſcire oſtẽdas:oportet. Sed ad cõfutationis partẽ
qua cũ illa implicata ſint.dicẽda reſeruare. Oronisq; pgreſſu id te uerum
dẽmõſtraturum polliceri:ea uſus argutia:quod quæ pus dicta abs te fue
rint ea prius uera iuſtaq; demõſtrare:q̃ aliud huiuſmodi quicquam uelis
Et hoc qdem modo iis quæ minus uериſimilia ſunt:medebimur. Vt autẽ
ſummatim una oia complectamur:& renunciando & exponendo & præ
dicendo ex iis omnibus quæ antediximus:dilucidas breuis & probabilis
narrationes faciemus.

e As autẽ tripliciter ordinabimus. Nam ſiqdem ea de quibus di-
citnus:pauca ſint auditoribus cognita:exordio narrationẽ cõ-
iugemus:ne pars hæc ſeparatim poſita breuis admodũ fiat. Cũ
uero negotia & permulta & incognita ſint ad unum quodq; coniunctas
narratiões faciemus:eaſq; iuſtas & utilis & honeſtas oſtendemus:quo nõ
modo i narrãdis rebus occupati ſimplicem & nõ uarietate quadam inſi
gnem orationem faciamus. Verum & auditorum animos capiamus. Sin
autem negotia mediocria & minime nota opus eſt uel renũciatiõem uel
expoſitionem uel prædictionem ĩ exordio uno & eodẽ quaſi corpore col
locemus:hoc aũt faciemus ſi a reꝝ initio ad extremũ uſq; narrãdo proſe-
quamur:& nihil aliud complectamur. Sed ipſa negotia expedite decla-
remus:quemadmodum igitur in exordio narrationes ordinandæ ſunt.
Ita ſcire poterimus.

d Eiceps autem cõfirmatio ſequatur:neceſſe ẽ:per quã prænarra
ta negotia exprobatiõibus & iuſtis & utilibus ſicuti nos demõ-
ſtraturos polliciti ſumus:cõfirmabimus. Cum igit̃ cõiũctas nar
ratiões facere oportet probatiões:ĩ cõſultatiõibus q̃commodiſſime ducũt̃
a rerũ cõſuetudĩe ab exẽplo a commemoratiõe & ab ea: quæ de oratore
ſit apud oĩs:opiniõe. Vtẽdũ eſt ẽt & ſi qua ex aliis pbationũ partibus ĩcide
rit. Eæ uero ſic ſũt collocãdæ. Primũ qdem dicẽtis opinio:Sin id mĩus po-
terimus:rerũ cõſuetudĩes ordĩabimus:demõſtrabimuſq; & hæc quæ dici
mus uel & his ſimilia hoc modo fieri cõſueſſe:deĩde uero exẽpla efferre-
mus. Et ſi qua ẽ cũ iis:quæ a nobis dicũtur:ſimilitudinẽ adducemus. Ea
aũt exẽpla capiamus:oportet:quæ tum rei cõgruant:tũ ipſis auditoribus

uel locó uel tẽpore sint proxima.Sin aũt secus sint:debemus ex aliis quæ
maxima & notissima sint:accipere.Post hæc uero sntiis utẽdum ẽ.Opor-
tet aũt eas partes:qbus probabilia & exẽpla tractata fuerint:i fine commẽ
tatiõibus & sentẽtiis terminemus.Et probatiões quidẽ hoc modo ad ne-
gotioꝝ cõfirmationẽ adducemus.Si uero narratis rebus cõtinuo sit fides
adhibita:probatiões ipsas reliquemus.Et a iusti & legitimi & utilis & ho-
nesti & iucũdi & facilis & possibilis & necessarii partibus antedicta nego
tia cõfirmabimus.Et si quidẽ iustum in ẽ:id primũ collocabimus.Et per
hoc perqꝫ huic simile & p cõtrarium & p iudicatum iustum enarrabimus
Et similia iis iustis de quibus loqueris:exẽpla sunt afferẽda:habebis autẽ
p multa exẽpla:tum ex iis quæ priuatim apud singulos iustum existimãt
tum ẽt ex iis quæ i ipsa urbe ubi orationẽ habes:tum demum ex iis quæ ĩ
aliis urbibus iusta duci solẽt.Cum uero hæc oĩa hoc modo pcurrẽtes nar
rauerimus:In ipsiusqꝫ iusti fine sentẽtias commẽtatiõesqꝫ moderatas & si
bi inuicẽ dissimiles attulerimus:si quidẽ ea pars lõga sit:eiusqꝫ meminis-
se uoluerimus:paucis iterabimus.Sin aũt mediocris sit:commemoretqꝫ
tũc ubi eam finierimus:aliam quoqꝫ partẽ adiũgemus.Est autẽ id huius-
modi.Quod iustum quidem ẽ auxilium nos ferre syracusanis:satis ex iis
quæ dicta sunt:demõstrãdum existimo.Quod autem etiam id nobis cõ-
ducturum sit:enitar edocere.Et cum rursus eodem modo ut de iusto fa-
ctitaras utile percurreris:& eius extremam partem uel breuiter iterando
uel finiendo absolueris.Itidem aliam partem quæcunqꝫ tibi in manu fue
rit:adiunge.Hoc igitur modo aliam alii partem addere & orationem cõ-
texere opus est.Cum hæc uero omnia prosecutus fueris quibus ea quæ
persuades confirmare queas.Oportet in his de omnibus summati cum
commentationibus & sententiis coloribusqꝫ demonstres:non ea efficere
& iniustum & perniciosum & turpe & triste admodum fore.Contra uero
o summatim addendum est:& iustũ & utile & honestum uoluptuosumqꝫ
futurum:si hæc ad quæ eos exhortaris:effecerint.Vbi uero iam satis abũ-
deqꝫ sententiarum grauitate usus fueris:quæ persuades:conclusione ter-
minabis.Et hoc quidem modo quæ proposita fuerint:confirmabimus.
Post hanc autem partem de præoccupatione dicere aggrediemur.

De præoccupatione

Est autem præoccupatio eorum locorum:qui contra tuam dictionem ha
beri possent præoccupans reprehensio.Oportet autem quæ ab aduersa
riis dicuntur extenuare:tua uero amplificare ueluti superius in amplifi-
candi tracta u audieras.Opus est etiam conferas unum unicum tuũ sci-
licet maius sit.Et plura pluribus & unum multis:& multa uni.Sic secũdũ
omnem speciem uarietatem debemus uti nostra quidem augẽdo:aduersa-
rioꝝ aũt infirmãdo atqꝫ deprimẽdo.Et hoc qdẽ modo præoccupatiõibus

utemur:hæc aūt ubi fuerimus ꝓsecuti:iterationibus exitū termiabimus.
Colorescꝫ antedictos rōcinationis uel enumeratiōis aut electionis aut in
terrogatōis aut ironiæ assumemus.

q Vod si ad ferendum aliquibus auxiliū suaserimus. Siue priuatis
hominibus siue urbibus paucis dicere cōueniet.Et si qua iis in au
ditores siue amicitia siue gratia fiue misericordia præcesserit:i me
dium referre cōgruum erit.Maxime enī omnes iis auxilio eē uolunt:qui
tali animo ī nos fuerint:diligunt enī eos:a quibus uel ab ipsis uel ipsorū
amicis aliquid beneficii siue ipsi siue alii qui eis curæ sunt: uel opportu
ne suscepisse uel suscipere uel susceptum ire crediderint.His aūt habent
grās:qui siue ipsi siue ipsoꝝ amici aut in eos aut in eorū necessarios boni
quippiam opportune uel cōtulisse uel conferre collaturiue putentur. Si
horum igit̄ aliquid unū incidat.Id breuiter doceamus:& ad misericordiā
redigamus oportet.Id aūt affatim facere poterimus:si cognouerimus so
lere omnis in eos misericordia moueri:quos familiari erga se aīo eē opi
nētur:aut indignos calamitate suspicant̄:hæc aūt in iis esse ostēdes quos
misericordia dignos uelis demōstrare. Estcꝫ demonstrandū eos inique
passos:uel pati uel passuros:ubi minus iis auxilio auditores fuerint. Sin
uero hæc in illis non sunt:demonstrabis eos omnium bonorum inopes
esse:quorum cæteri omnes aut plurimi sint participes:quicꝫ nihil unꝙ bo
ni uel nacti fuerint:uel nanciscantur nactoriue sint:nisi auditores hoc tē
pore ad misericordiam moueātur.Ex his igitur auditores ad misericordi
am inducemus.Dissuadere aūt ex cōtrariis locis poterimus eodemcꝫ mo
do exordiemur:& narrabimus:& probationibus utemur auditoribuscꝫ
ostendemus quæ facere aggrediuntur esse & præter leges & iniusta & ꝑ
niciosa & turpia & tristia & īpossibilia & difficilia ac minime necessaria.
In dissuadēdo uero idē dispositiōis modus seruabit̄:ꝙ ēt ī suadēdo. Quā
obrē ꝙ ultro dissuadēt:disponere ita poterūt.Qui uero alioꝝ suasiōibus
cōtradicere uoluerit:ꝑmū qdē ea ī exordio ꝓponere debēt:qbus sint con
tradicturi.In reliqs uero singillati ē exordiēdū.Post singula uero ꝑdictoꝝ
exordia ē secūdum unūquodcꝫ ꝓpositū maxime demōstrandū : minime
oīum ea eē ad ꝙ aduersarius exortet̄.Necꝫ iusta necꝫ ꝙ his sequunt̄.Hoc
aūt facies:ut oñdas uel iniusta eē:ꝙ ille narrat uel inutilia uel iis sil'ia aut
iustis contraria aut utilibus aut iis quæ talia esse iudicantur. Eodē quo
cꝫ modo & cætera quæ inciderint:tractare debebis.Optimus igitur dissu
adendi modus hic est.Quod si minus hoc facere commode potueris: ex
eo quod reliqueris genere dissuadere orando poteris. Vt siquidem ad
uersarius iustum esse ostenderit:tu uel turpe esse uel inutile uel difficile
uel impossibile uel aliud quoduis huiusmodi enitere demōstrare.Sin uti

le aduerſarius eſſe oſtēderit. Iniuſtum ipſe & ſi qd aliud opportunum ad
id habueris: demōſtrabis: tua præterea augendo & aduerſarii deprimēdo
facies: quemadmodum in ſuaſionibus dictum eſt. Decet eodē quoq; mo
do ſententias cōmentatiōesq; afferre præoccupationeſq; refellerere: ac bre
uiter ad exitum iterare. Præterea quoq; in ſuaſionibus oſtendendum eſt:
aut eos qbus auxilium ferēdum ſuademus: horū amicos eē: quos ad id
faciūdum exhortamur: aut hoc gratias iis debere: qui deprecātur: quibus
uero auxilium ferre diſſuaſerimus: eos uel ira uel īuidia uel odio dignos
oſtēdemus. In odium quidem adducemus: ſi ab illis aut ipſos auditores
auditorumue amicos aut alios qui iis curæ ſint: mali quippiam īique paſ
ſos demonſtrabimus. In iram autem rapiamus: ſi uel auditores ipſos uel
ipſorum amicos uel alios qui iis ſunt curæ: īdigne neglectos iniuriaue af
fectos oſtendemus. In iniuriam uero contrahemus: ſi ſummatim indigne
fortunatos extitiſſe aut eſſe aut fore. Vel ſi nullius unquam boni fuiſſe i
opes aut eſſe aut futuros. Vel ſi nunq̃ malorum quippiam paſſos aut pa
ti aut paſſuros demonſtrabimus. In inuidiam igitur & odium atq; iram
hoc modo concitabimus. Beniuolentiam uero & gratiam & miſericordi
am ex iis poterimus comparare: quæ in ſuaſionibus dicta ſunt. Eas autē
ex antedictis omnibus contexere ordinareq; poterimus. Species igit̃ ſua
dendi & qualis & ipſa ſit: & ex quibus conſtet: & quomodo ea utendum
ſit: ex his liquido cognoſcimus.

Quomodo in genere demonſtratiuo ſit exordiendum

r Vrſum autem laudandi uituperandiq; ſpeciem deinceps conſi
deremus. Cum in hoc genere exordiri uoluerimus propoſitio
nes primum ordinamus inſimulationeſq; diſſoluimus itidem
atq; in ſuadendo. Ad attentionem uero exhortamur: tum ex iis: quæ ī cō
ſultationibus dicta ſunt: tum ex eo quod mirabilia illuſtriaq; dicamus:
& eqtatem noſtram eorumq; quos uel laudamus uel uituperamus: facino
ra demōſtremus. In huiuſmodi.n. cauſis ut plurimum nō diſceptationis:
ſed oſtentationis potius cā orationem habere conſueuimus. Primū autē
exordia eodē modo cōſtituemus q in deliberatiuo a nobiſ genere demō
ſtratus ē. Poſt exordiū uero ꝑtiri: debemus: & ea quæ extra uirtutē ſunt: &
ea quæ ī ipſa uirtute bōa cōſyderant̃: hoc mō. Externa qdem bona ī bo
nam ualetudinē & robur & formæ dignitatē & diuitias: uirtutem uero in
ſapiētiam iuſticiā & fortitudinē illuſtriſq; diſciplinas diſtribuimus: horū
aūt quæ in uirtute poſita locataq; ſunt: iure laudant̃. Extraria aūt ſubdu
cunt̃. Robuſtos namq; & pulchros & nobilis atq; locupletes nequaq̃ lau
dare ſed dicere beatos conuenit: his aūt diligenter conſyderatis: poſt ex
ordia de genere primū dictionem ordinabimus. Hoc.n. primum hoībus
ac reliqs animalibus clarum ineſt uel obſcurum. Proinde recte qdem aut ho

minem aut aliud tale animal ex genere commemorabimus. Cũ uero aut
affectum aut rem aut orationem poſſeſſionemue laudare uoluerimus: cõ
tinuo ex iis quæ honeſta adſũt ñ abſurde laudabimus. A genere autẽ lau
dare ita cõuenit. Si quidem progenitores inſignes fuerĩt: debemus omnis
ab initio ad eum uſq; quẽue laudatũ uolumus: reſumere. & in ſingulis ꝓ
genitoribus clarum aliquid ſummatim apponere. Quod ſi primi iduſtrii
inſigneſq; fuerint. Reliquos uero nihil oratione dignum geſſiſſe contige
rit: primos quidem illos eodem modo proſequemur: gnauos autem atq;
degeneres omittemus: ea uſi cauillatione: quod propter maiorum multi-
tudinem nolimus auditoribus orationis lõgitudine graues effici: præſer-
tim cum nemini ſit obſcurũ qui ex bonis clariſq; parẽtibus nati ſunt: eos
cõſentaneæ fieri ſuis maioribus nõ diſſimiles. Sin autem ueteres progeni
tores obſcuri fuerint: qui uero proxime extiterũt illuſtres: ab iis ẽ laus ge-
neris capiẽda: dicẽdumq; ut de illis quidem longam repetere quãdã ora-
tionem ſuperuacaneum admodum fuerit. Sed ſi eorum laudes referant᷑:
qui proximi his qui laudant᷑: extitiſſent: plane & hi quoq; boni probique
uiri oſtendent᷑: quodq; perſpicuum ſit: horum maiores iduſtrios quoſdã
inſigniſq; extitiſſe: haud nãq; ueriſimile uideri huiuſmodi homines ho-
neſtos & bonos eſſe: qui ex improbis progenitoribus nati eſſent. Vbi ue-
ro nullus maiorꝫ ſit ſplendor: dices ipſum in ſe generoſum eſſe: colligeſq;
eos oĩs ingenue natos eẽ: qui ingenitam ſibi uirtutem habẽt. Et eos aliis
quoq; omnibus lõge antecellere: ꝗ ſuos progenitores laudãt: permultos
enim qui ex claris maioribus nati eſſent: degeneres extitiſſe. Addeſq; qđ
de huius nũc & nõ de progenitorum præconiis agatur. Eodem autẽ mo
do in uituperationibus origo generis in improbos maiores referenda eſt
Et ita laudãdo ac uituperãdo quæ ad genus pertinent: ordinabimus. Et
ſi quid illi: de quo loquimur: præclarum fortuna ceſſerit: hoc dũtaxat tue
bimur: ut ea quæ ætati cõueniunt: enarremus: & id quidem haud ꝓlyxe.
Pueri namq; tam ſua ingenio quam eorꝫ qui ipſis præfuerint: diligentia
honeſti pudici ſunt. Quare breuis de iis eſt habẽda oratio. Cum hũc autẽ
modum percurreris: habita ad poſterum commẽtatione atq; ſentẽtia de-
bes hãc partem in adoleſcẽtis ætatem terminare. Et propoſitione deinde
facta aut eius qui laudat᷑: res geſtas aut mores aut ſtudia ãplificabis: quẽ
admodum ab initio in demõſtratiuo genere prius diximus. Exponeſq;
ab hoc quem ipſe laudas cum eẽt hac ætate aut per hũc aut per ſtudium
aut ex hoc aut huius gratia tum hoc tum illud præclarꝫ facinus geſtũ fue
rit. Oportet & cæterorum quoq; iuuenum præclara facinora colligendo
cõferre: & huius lõge iis maiora eẽ oſtẽdere. Illorum quidem quæ mini-
ma ſunt: huius autem quem tu laudes: quæ maxima ſunt: enarrãdo. Cõ-

uenit autem & quæ apud alios res illustres parum pro dignitate collatæ
fuerint:eas abs te dicẽdo itidem magnas demõstrari.Et semper res ita cõ
parãdo augẽdæ & exornãdæ sunt.Et ubi & quis iuuenis ita philosophus
unquam fuit:qui uel senior magnum adeo incremẽtum habuerit? Et q
adeo robuste Gymnasiorum labores perfert:uæhemẽter is philosophiæ stu-
dium & industriam adamabit?& hoc quidem modo similitudine & col-
latione usi amplificabimus.Cum uero quæ circa ætatem adolesctis cõsy
derãtur:absoluerimus:in fine huius partis sentẽtias cõmentationesq; lo-
cabimus.Et aut quæ dicta sunt breuiter iterãtes aut ad postremam partẽ
finientes:Rursus ubi proposuerimus:quæ gesta sint ab ipso uiro quem la
udamus:de iusticia primum dicere aggrediemur:quam eodẽ modo ut
in superioribus exornantes ad prudẽtiam si fuerit:descẽdemus . Et hanc
eodem quoq; modo absoluentes fortitudinem si fuerit: proponemus : q̃
eadem amplificationis ratione item percurrẽtes cum ipsius finem partis
attigerimus:& omnia genera prosecuti sumus:summatim:quæ ãtedicta
fuerint:iterantes exitum uel sententia uel commẽtatione toti orationi ap
ponemus.Cõgruet autem laudibus nominibus etiam multis circa unũ
quodq; uti:& splẽdidam facere dictionem atq; magnificam.Eodem quo
que modo cum de neq̃ hominibus oratio nobis erit:uituperatiões consti
tuemus.Oportet aũt nullis ĩ eum utamur cauillis:quẽ carpimus.Sed ipsi
us dũtaxat uitam enarremus.Sermones.n.lõge magisq̃ iocosæ obiurga-
tiões atq; cauilla & auditoribus psuadẽt:& egritudie quos uituperamus
afficiũt.Nam huiusmodi qdem sales ad Idæam uel ad substãtiam referũ
tur.Sermones uero sunt ingeniorum morũq; ueluti imagines.Cauendũ est
etiam ne res turpis nomibus appelles turpibus.Id eĩm affert grauitati ca
lũniam.Sed quæ huiusmodi sũt:tanq̃ per ænigma significabimus:& alia
rum rerum nominibus rem ipsam manifestabimus:Debemus aũt in uitu-
perationibus ironia uti & ĩ iis aduersariũ deridere:qbus ille maxime exul
tat.Et puatim qdem paucisq; præsentibus eum dehonestare In uulgus
aũt & multituninẽ cois maxime uituperatiões maledicere. Vituperatiões
uero eodẽ mõ poterimus:quo ẽt & præconia & augere & extenuare.Ita-
q; harum specierum ex his quæ supius dicta sunt:usum oẽm intelligemus.

De accusatiõe & quæstione

[r] Eliquũ est ut accusãdi quærẽdiq; præcepta peragamus quæ rur
sus queadmodũ ĩ iudiciali genere dictũ ẽ:cõponemus:ordiabi-
mus:pcurremus:pmũ igit' ĩ exordiis rẽ de qua fit accusatio uel
defensio:proponemus ut etiam in aliis præmissis speciebus.Ad attentio
nem autem ab iisdem locis exhortabimur:quos in suadendo dissuaden-
doq; docuimus.Item etiam de beniuolentia idem quoq; modus seruan-

dus erit:qui in deliberatiuo genere præmissus est. Nam is cui auditores beniuoli sunt:ex præterito aut pñti tempore. Et is ne calumnia affectus sit:ad eos irritádos uel in se uel in rem ipsam uel in orationē beniuolenti am captabit eodem modo:ut illic docuimus.Is uero in quem neq; beni- uoli auditores neq; infesti fuerint:beniuolétiá captare poterit ex præteri- to pñtiue tempore uel p seipm uel p rē uel p orationē.Ille autē qui apud auditores calūniæ obnoxius factus fuerit:partim mixtim partim priuati beniuolentiam captabit:hic igitur modus erit p quem beniuolentia cō- parabitur.Enīuero ii aduersus quos neq; bono neq; malo animo audito res fuerint:paucis sunt laudandi:& aduersarii uituperandi. Oportet aūt eos ab iis laudare:quæ uident maxime auditorum interesse. Dico autē ciuitatis studiosum amicorum obseruatorem gratum misericordem. Et similia aduersarios autem ab his uituperare:quibus auditores ad irā irri tantur:hæc aūt sunt ciuitatis inimicus amicorum hostis.Ingratus imitis. Et huiusmodi.Opus est etiam laude iudices delenire:quod iusti iudices grauesq; sunt.Aduersariorum præterea defectus sicubi tibi minores exti- terit:siue ad dicendum siue ad agendum seu ad aliud quicq; in discepta- tione uerset:erūt oratione complectendi.Et iustum præterea & legitimū & utile & quæ deiceps sequūtur iducēda.Cum iudices igitur neq; bono neq; malo animo in nos fuerint:ex his beniuolentiam captabimus.Si qs uero in calūnia sit:idq; ex præterito tempore & circa orationem scire ex antedictis poterimus:quopacto insimulationes soluere oporteat. Quod si ex præsenti tempore calumnia fuerit:necesse est circa ipm hominē eá fi eri:aut si ineptus præsenti cōtrouersiæ:aut si criminibus subcōtrarius aut si pro cōfesso accusationi obnoxius uideatur.Ineptus quidem fuerit : si aut iunior aut senior pro alio disceptet. Subcontrarius uero esset : siqs robustus imbecillum uerberationis accuset.Aut siquis cōtumeliosus cō- tumeliæ temperantem insimulet:aut siquis admodum pauper hominē ditissimum pecuniarum agens in iudicium deuocet. Itaq; huiusmodi homines subcōtrarii criminibus sunt:pro confesso autem erit:siquis for- tis robustusq; existens ab ifirmo & ibecillo uerberationis accusetur:aut si quis fur existimatus furti reus in iudicium arcessatur.Vt autem oia uno complectamur uerbo:ii quorum moribus similis est hominum opinio: uidebuntur criminibus esse obnoxii.Circa ipsum igitur hominem ex in stanti tempore calumniæ huiusmodi fieri poterunt.Circa rem autem eæ contingent:siquid aduersus domesticos amicos aut aduersus hospites : aut in suos uel de prauis uel de turpibus rebus negocia afferat: hæc eim infamiam disceptantibus afferunt.Quēadmodum igitur eas isimulatio- nes sumus dissoluturi:deiceps ostendam duo esse communia in oibus

122

elementa existimo. Alterum quidem ut qbus rebus correpturos iudices aduersarios putes: his eos præueniens corripias. Alterum uero est: si res i aduersariis quidem maxime: sin id minus i alios quosdam trāsferas ea usus cauillatione: q non ex sentētia tua sed ab aduersariis coactus i certamen descenderis. In unamquamq uero calumniam hæc argumentari conuenit. Iunior quidem causabitur aut seniorum aut amicorum: qui pro se disceptent solitudinem: aut criminum magnitudinem: aut temporis pscriptionē aut rerum multitudinem aut aliud quid huiusmodi. Si uero habueris pro alio dictionem dicendum erit: te amicitiæ gratia aduocatū fieri: aut aduersarii motum inimicitiis aut quia negociis interfueris: aut ob utilitatem publicam aut quia is cui patronus uenis: & ab oibus est desertus: & iniuria præmitur. Quod si crimini pro confesso obnoxius: uel subcontrarius accusationi effici uideatur: cū præoccupatione utendum est: tū etiam dicendū ut neq iustum neq legitimum neq utile sit: ex opinione ac suspitione ferre prius sentētiam q̄ res fuerit audita. Quæ igitur circa ipsum hominem sunt: hoc pacto isimulationes diluemus. Eas uero quæ circa rem sunt: ita repellemus. Causa i aduersarium reiiciemus: uel si maledictum ei crimini demus: uel si iniuriam aut cupiditatem aut pertinaciam aut iram prætendamus: quod nullo alio modo ius conseq possibile possit. Priuatas igitur calumnias apud iudices ita diluemus. Cōmunes uero oibus speciebus soluere poterimus: quēadmodum in superioribus dictum est.

De exordiis in genere iudiciali

e Xordia uero in genere iudiciali eodem modo collocabimus: sicuti etiam in deliberatiuo. Eadem etiam rōne narrationes exordio coniūgemus: quas uel particulatim probabiles esse iustasq ostendemus. Aut ipsas separatim tāquam in unum corpus ordinabimus. Deide uero erit confirmatio: quam si quidem rebus ipsi aduersarii contradixerint ex probationibus. Sin autem cōsenserint ex iustis & utilibus & his similibus cōfirmare debemus. Collocanda sunt ex probatiōibus primum quidē testimonia & si quæ nobis ex quæstionibus cōfessiōes fuerit. Demū uero si nullo modo uerisimilia ea fuerint: sententiis & commētationibus: sin aūt non oio uerisimilia probabili: demū exemplis & cōiecturis & signis & argumētis: demū uero cōmētationibus & sentētiis cōfirmare debemus. Quod si uerisimilia fuerint: probatiōes qdem omittemus. Iustis autem quēadmodum in antedictis utemur. Et hoc qdē modo confirmabimus. Post confirmationē aūt ubi ea q̄ i aduersarios sunt: collocauerimus: poccupabimus eas res quas uerisile fuerit aduersarios dicturos. Et siquidē aduersarii rē negarit: pbatiōes illas a nobis dictas amplificabimus: q̄s uero illi dicturi sunt rephēdemus & extenuabimus. Si uero fateant & legitima & iusta esse: q̄:

secũdum scriptas leges a nobis iductas ondĩderimus:enitendũ ẽ: ut his sit leges quas & iustas & honestas & cõducibilis uniuersæ reipu.plures uẽdi carint.talis ẽt eas eẽ oñdamus:quas aũt aduersarii iduxerũt:eas cõtra hĩe demõstremus qđ minus cõmodæ hæc dici querit:iudices cõmonefacien di sunt eos nõ de lege sed de re iudicare:quodq; iurati sint secundũ leges latas sniam latũ ire.Et doceas haud hoc tpe decere leges:sed i constitutis diebus eas ferre.Sed si cõtigerit rẽ iis legibus agitari:q̃ inique eẽ uideant̃ dicendũ erit nõ legẽ rẽ huiusmodi ueꝝ iniqtatẽ eẽ.Cũ lex quidẽ ad utili tatẽ ferat̃:hæc aũt afferat ciuitati pniciẽ.Dicendũ etiã erit:haud cõtra le ges facturos si huic legi cõtrariã sniam tulerit:sed leges potius laturos ne sit iprobis iniqsq; decretis utendũ. Oportet aũt ad id collẽtionẽ afferre: quod nulla lex ꝓhibet reipu.benefacere:sed iprobas leges auctoritate ꝑ uare:aliud nihil eẽ:q̃ ciuitatẽ bñficio donare.Quascũq; igitur ex iis legi bus q̃ nullam ambiguitatẽ continent:habuerimus ex talibus præuenien tes abũde cõtradicere poterimus.De ambiguis uero legibus si iudices ita senserit:ut tibi expedit:oportet hæc demõstrare:quod si iudex dicat:quẽ admodum aduersarii:cõdocefaciẽdus ẽ legũlatorẽ nõ hoc sensisse:quod ab illo dicit̃:quodq; cõducit ipsis iudicibus legẽ ita dicere.Verum si nul lo modo possis in cõtrariã sniam cõmutare:oñde aliud nihil posse cõtra riam legẽ dicere:atq; ipse dicas.Et quo qdẽ pacto oporteat uti legibus:ex iis q̃ diximus:abũdabis.Summatim uero si peccasse omnino fateantur: & ex iusti tñ & legitimi partibus defensionem parent:ex his ea sunt cõfu tatione præueniẽda:quæ dicturi illi uideant̃.Sin aũt peccasse fateantur: & sibi tamẽ ignosci postularint:sic talia oportet cõfutare:primũ quidẽ di cẽdum erit:deterioris esse moris:quodq; tunc illi crimẽ i imprudẽtiam re iiciunt:cũ se depræhensos ituent̃:pinde si huic ignoscitis:alios itẽ omnis suppliciis atq; cruciatibus liberabitis:dic etiã & illud si eos q peccasse cõ fitent̃:absoluetis:quo pacto inficiantis condẽnabitis? Dicendum etiam erit:& si iprudenter errauit:non tñ decet me ob huius imprudentiã detri mẽto affici.Præterea dicetur cũ neq; legũlator iprudenter delinq̃ntibus ignoscit:eo neq; a iudicibus q secũdum leges iudicant:ignosci iure põt. Ex his igit̃ atq; silĩbus eos q sibi secũdum postulant cõfutare poterimus: sicuti etiam ab initio exposuimus.Vt cõpendio aũt utar:quæcũq; sint ad uersarii dicturi & ad probationem & ad iuris sui partes afferendas: & ad ueniam postulandã ex antedictis ꝑoccupabimus.Post hanc aũt cãm to ta ẽ oratio ꝑ enumerationẽ summatim repetẽda.Et breuiter si fieri põt:iu dicũ animi in aduersarios quidẽ uel ad odiũ uel ad iram uel ad inuidiã: in nos autẽ ad beniuolẽtiam uł gratiam uel misericordiam commouẽdi quibus autẽ rebus hoc fiat in deliberatiuo genere in suasionibus & dissu

aſionibus diximus:ac rurſum in defenſionis ſpecie ad finem pcurremus
Orationis igitur principium in iudiciali genere ſi quidem accuſem us
ita componemus & ordinabimus. Si uero defendamus: exordiũ quē-
admodum & in accuſando conſtituemus. Eſt autem res quarum ac-
cuſamur:quibuſqꝫ accuſator ſcientiam auditoribus fecerit:relinquemus
quibus uero opinionem relinquerit:haſce ubi poſt exordium propoſueri
mus:diſſoluemus. Teſteſqꝫ & queſtiones & iuramēta refellemus: quēad-
modum antea audiſti. Et ſiquidem res credibiles fuerint:poterimus ipſa
rum reſponſionem in eius quod relictum ſit:locum tranſferre. Quod ſi
teſtes per quæſtiones fidem fecerint:aut in orationem aut in negocium
aut in quodcũqꝫ aliud fuerit in aduerſariis maxime ueriſimile. Ipſorum ē
reſponſio trãſferenda. Si uero aut contra utilitatem pub. aut contra cõ
ſuetudinem accuſator te feciſſe criminetur:debes defendere. Id maxi-
me eſſe utile:quod ab eo crimini dat᷑. Vel ſi id minus potueris: dices ut
neqꝫ abs te ab iis:q tibi ſint ſimiles:aut quod non hoc modo huiuſmodi
res geri conſueuerit. Probabile igitur ita ſolues. Exemplum uero de-
bes primum ſi potes demonſtrare:id haud quaquam eſſe criminationi
ſimile. Vel aliud tibi ex contrariis præter ueriſimilitudinem exemplum
ferendum eſſe. Coniecturam autem potes cõfutare:ſi dicas quibus cau
ſis contraria ſignificare cõtigerit. Sententias uero atqꝫ commentationes
aut improbabilis aut ambiguas oſtendas:oportet. Signa autem nõ eius
ſolum cuius ipſe ſis accuſatus:ſed rerum plurimarum ſigna eſſe oſtende.
Et ea quidem quæ ab aduerſariis dicta fuerint:i contrarium aut ambigu
um conuertentes poterimus hoc modo improbare. Si uero quorũ nos
accuſator criminatur:ea feciſſe fateamur. Idqꝫ ex iuſti & legitimi parti-
bus defendere pergamus magis legitimas res noſtras iuſtioreſqꝫ demon-
ſtrare elaborabimus. Quod ſi minus commode fieri potuerit:ad impru
dentiam caſumqꝫ defugiemus. Iacturaſqꝫ paruas eſſe oſtendemus. Et
ignoſcendum nobis eſſe argumentabimur demonſtrantes: q̃ omnium
quidem hominum per imprudentiam delinquere commune ſit:ſed affi-
cere iniuria improborum eſſe proprium. Dices etiam & æquum & bonũ
eſſe:& iuſtum & conducibile iis ignoſcere:qui per imprudētiam delique
rint. Neminem enim omnium ſcire:ſi quid aliquando ſibi huiuſmodi e-
uenturum ſit. Oſtendēdum eſt etiam ſi quid aduerſarius ipſe aberraue-
rit:& ueniam tamen conſecutus ſit. Poſt hæc eæ præoccupationes ſequũ-
tur:quæ ab aduerſariis dictæ ſunt:harum igitur alias ſatis ſuperque a re-
bus ipſis ſoluere poterimus. Sed ſi calumnientur ſcriptas nos orationes
recitare:aut quo eas recitemus:meditari:aut mercæde conductos patro-
nos fieri:ad hæc talia cõtraueniamus oportet:diſſimulãdoqꝫ dicamus mi

nime omnium lege ꝓhiberi:aut se scripta aut illum nō scripta loqui: lege
namq; talia patrare non ꝑmitti:loqui uero ut quisq; uelit facile sim. Dicē-
dum quoq; erit usq; adeo aduersarii delicta uel ipsius eius sentētia ꝑma-
gna esse:ut existimet me nunq̄ digne in se accusando satisfacere posse:ni
si quæ dicturus essem:& ātea scriberem:ac multū temporis meditatus sim
Ad scripturaꝝ igit᷑ orōnum calumnias sic occurre᷑ poterimus:Si uero di
xerint nos discere meditariq; dicendi facultatem:confitebimur id q̄dem:
dicemusq; nos q̄dem quos aīs disce᷑:neq; calumniatores neq; cōtentiosi
certe sumus. Tu uero q̄ oratoriam tenes:cū hoc tempore tum sæpe alias
nos calumniis circūuenire deprehensus es:quare cōducere ciuibus uide᷑
ut & ille oratoriam discat. Non.n.sic malum neq; insimulatorem eū fore
Eodem quoq; modo siq̄s nos mercæde cōductos causaꝝ patronos dicat
& fatebimur:& cauilabimur:huiusq; rei auctorem accusatorē nostrū ac
reliquos oīs demonstrabimus. Mercædum aūt species diuidemus : dice-
musq; alios pecuniis alios gratus alios suppliciis alios honoribus aduo-
catos assistere. Te igit᷑ gratiis id obire muneris ostēde. Aduersarium uero
dicito ne paruo q̄dem pretio aduocatum assistere. Eum nāq; ut aliq̄d ar
genti iniuste capiat:non aūt ne ꝑsoluat in iudiciū ire. Idem quoq; modus
seruādus est:si quis nos aut aliquos edoce᷑ dixerit:qui cōtrouersiis apud
iudices utan᷑:aut iudicialis orōnes cōscribere Nam & alios oīs ostendes
ꝑ uiribus adiumento amicis eē:& docendo q̄dem & cōsulendo. Et artifi
ciosissime in huiusmodi rebus occurres. Oportet aūt & circa interrogatō
nes atq; respōsiones:quotquot in huiusmodi speciebus inciderint:ne nos
negligētia ulla capiat. Sed quæ respōdeo concedan᷑ quæq; negen᷑ : sunt
cōsyderāda. Cōcessiones igit᷑ sunt huiusmodi. Mihi filiū enecasti. Eneca-
ui eq̄dem. Nā ille in me prius distrinxit gladiū:filium mihi pulsasti: pulsa
ui eq̄dem. Iniuria.n.in me prius manus iniecit. Mihi caput cōfregisti. Cō
fregi equidē. Nā noctu impetū in meā fecisti domum. Talis igit᷑ cōcessio
nes legibus freti nō nunq̄ facimus:huiusmodi uero negatiōes legē decli-
nāt. Mihi filium occidisti:nō ego q̄dem:sed lex occidit:hæc aūt omnia ita
oportet respōdere:Cum duaꝝ legum altera iubet hoc faciundū:altera nō
uetet:quæ igit᷑ ī aduersarios dicēda sunt:ex his oībus colliges. Post hæc āt
eoꝝ quæ antedixerimus iteratiōe breuis ē admonitio adhibēda. Ea uero
est utilis oī tēpore q̄ ob rem & singulis ī spiciebus ea iteratiōe utendum ē
Veꝝ in accusationibus maxime & defensiōibus ea cōgruit. Itidē quoq; in
suasionibus atq; dissuasiōibus. Neq; solum ea hic cōmemorare:quæ ante
dixerimus queādmodū in laudādo & uituperādo uerū ēt animos iudicū
in beniuolētiam nr̄am cōciliare:& in aduersarios cōcitare debemus : hāc
uero iteratione in orōnis partibus postremā cōstituimus:hæc.n. facit : ut

reminiſcaris ſummatim:quæ dicta ſunt enumerando aut ratiocinando aut iterrogãdo:tua quidem quæ optima ſunt. Aduerſariorꝫ ãt quæ neqſſima:ſi quidem interrogationis figura uti uolueris. Cuiuſmodi autẽ unũ quodqꝫ horum ſit:ex iis cognoſcere poſſumus:quæ ſuperius dicta ſunt. In beniuolentiam uero noſtram iudices conciliabimus:& in aduerſarios cõcitabimus:ex iis bñficiis ut etiam in deliberatiuo genere ſummati oſtẽdimus:quibus nos aut amici noſtri ipſos a quibus iniuriam ſuſcipimus ipſorũue neceſſarios ſeu iudices ipſos uel eos qui eis curæ ſunt:ſiue affecerimus:ſiue afficimus:ſiue ſumus affecturi. Et ſi ipſis dixerimus nũc tp̃s eẽ referẽdarum pro ſuſceptis bñficiis gratiarꝫ. Et ſi eos in commiſerationem ſi opus fuerit:adduxerimus. Hoc aũt eo faciemus quo noſtram i auditores beniuolẽtiam demonſtremus. Et q̃ indignes ob ea quæ male paſſi fuerimus:aut patimur:paſſuriue ſumus:miſeria præmimur: niſi hi nobis adiumento fuerint. Si uero nihil nobis abſit:huiuſmodi commemorabimus:quibus bonis priuati fuerimus:aut priuamur:aut priuabimur: ubi iudices nos neglexerint. Seu ut nunq̃ boni quippiam nacti fuerimus aut nãciſcimur:aut nacturi ſumus:niſi ab his auxilium meruerimus. Ex his nãqꝫ cõmiſerationem nos dignos conſtituemus:& auditores nobis cõciliabimus. Aduerſarios uero calũniis circũuentos in inuidiam & odium apud auditores ex horꝫ contrariis adducemus:cum oſtenderimus ab his aut horꝫ amicis auditores ipſos iporumue neceſſarios mali quippiam indigne paſſos aut pati aut paſſuros. Ex huiuſmodi.n.rebus ad odium & iram in aduerſarios rapient᷑. Sin autem hæc fieri commode nequiuerint: ea in unũ redigemus:quibus auditores i aduerſarios ad iuidiam concitemus. Inuidia nãqꝫ propinqua ẽ odio. His autem ſummatim inuidebit᷑. Si eos indigne fortunatos:& ab auditoribus animo alienos oſtẽderimus percurrẽtes q̃ multa bona iniuſte paſſi fuerit:aut patiunt᷑ paſſuriue ſunt. Aut q̃ nunquam nullius boni indiguerit:uel idigent uel indigebunt: aut q̃ in nihil unq̃ mali inciderint:ſeu incidũt:ſed incident:niſi nunc a iudicibus puniãtur. Ex his igit᷑ rebus auditorum nobis animos ad beniuolentiam i cõcluſionibus conſtituere & in aduerſarios contra commouere poterimus. Ex omnibus uero ſupradictis accuſationes defenſioneſqꝫ quãaptiſſime ordinabimus.

q Verẽdi autem ſpẽs ſeparatim quidem ipſa raro cõſtituit᷑: ſed aliis ſpeciebus commiſcetur:& aduerſus cõtradictiones maxime ẽ utilis. Verum tamen ne huius nos ordo lateat:ſiquando uel oratio uel uita hominum actio aut ciuitatis adminiſtratio quærenda contingeret. Item etiam hac de parte ſummatim percurram. Eſt igitur quærentibus eodem quaſi modo exordiendum ſicuti etiam calumnia circumuentos oportet

De quæſtionis ſpeciebus

docuimus. Quare cum idoneas in principiis cãs attulerimus: quibus id
recte facere uideamur. Ita ad quærendum ueniemus. Causæ autem con-
gruẽt in ciuilibus quidem conuẽtibus: quod aut cõtentiõe quadam qui
potius ne auditores lateat id facimus. Demum quod nobis hi prius mo-
lesti fuerint. In priuatis uero uel inimicitias uel paruas eorum qui querun
tur cõsuetudines: uel ĩ eos ipos beniuolentiam uel ut quæ agunt remittẽ
tes nõ amplius hæc faciant ꝓferre oportebit. In publicis autẽ si legitimũ
& iustum & publicam utilitatem ꝓferemus. Ex his aũt & his similibus ex
ordio cõstituto ac singulis deinceps ꝓpositis aut dictis aut gestis aut cogi-
tatis quæremus. Eaq; demõstrabimus & iustis & legitimis & p̃uatis & pu
blicis utilitatibus aduersari. Et omnia demum cõsiderabimus: si quo ĩ lo
co ipa sibi uel moribus ꝓborum hoĩum officiisue dissentiũt. Sed ne ĩ sin-
gulis enarrãdis longiore utamur orone: quo pluribus illustrium studioꝝ
aut reꝝ aut uerboꝝ aut cõsuetudinum res eoꝝ quos quærimus aduersa
ri ostẽderimus: eo ipos obscuriores apud auditores constituemus. Opus
ẽ aũt nõ tristi & acerbo quodam sed miti mansuetoq; uultu quæramus.
Hoc eni modo uerisimiliores reddent apud auditores habitæ orones.
Et oratores ipsi nullum de se relinquent insimulationi locum. Vbi uero
diligenter oĩa quæsieris: atq; amplificaueris: oronis exitũ breui: iteratione
terminabis. Et ut eoꝝ quæ dicta fuerint: auditores reminiscant efficies.
Has igitur species ubi hoc pacto constituerimus: pulcherrime ipsis uti po
terimus.

Peroratio antedictoꝝ oĩum ꝑ enumerationẽ & amplificationẽ.

o Pus est præterea: orãdo & scribendo in id q̃maxime enitamur
elaboremusq;: ut pro rerum natura uerba accommodemus: &
ita nosmetipos trita cõsuetudine his cũctis exerceamus: ut eo-
rum usus nobis in promptu sit. Atq; ut ex arte quidem dicere
possimus: tum in priuatis publicisq; disceptationibus: tum iis etiã in ser-
monibus: quos aduersus alios habuerimus: plurima hinc & artificiosissi-
ma adiumenta suscipiemus. Elaborandum ẽ etiam: ut nõ circa uerba ora
tor dũtaxat: uerũ etiam circa uitam quam antedictis speciebus exornet:
atq; magnificet: suam diligẽtiam omnem studiumq; accommodet. Nã
uitæ compositio & ad suadendum & ad boni & æqui uiri existimationẽ
adipiscendum conducit plurimum. Primum igit diuidendæ sunt secun
dum omnem disciplinæ distributionem quid primũ quid secundum qd
tertium quid quartum tractandũ sit: demum ea tibi sunt præparanda: q̃
circa auditores attẽdũtur: de qbus in exordiis docuimus. Enim uero be-
Beniuolentia niuolentiam a persona tua captare poteris: si promissis isistas: & eosdem

175

amicos in omnem uitam tueare:neq; i aliis actionibus inconstans eē sed iisdem semper uti uideare. Attenti autem fient auditores:si iis in negociis uerseris:quæ & magna & honesta sunt multisq; conducant. Cum uero beniuolos auditores reddideris:ubi ad negociorum expositionem abs te deuentū est:quæcūq; propulsationem malorum:bonoꝝ autem cōtinent exhibitionem facile apud illos admittunt̃:quæcūq; uero secus sunt reiici unt̃. Sed pro celeri & apta & uerisimili narratione:hæc sunt tibi faciunda Celeriter autem absolues:si non omnia uolueris simul agere:sed prius p̄ mo & q̄ reliqui est deinceps. Dilucide uero:si nō statim relicta actione in alias res prius transieris:q̄ illam absolueris. Verisimiliter autem si nihil a tuo more alienū agas. Item si nō eosdem finxeris & inimicos tibi & ami cos eē. Ex his autem ꝓbationibus eas assummemus:de quibus ita scien- tiam ad præficienda negocia tenemus:ut eam aliis iterpretari:& explica re possimus. De qbus aūt scientiam non habemus:eas ꝓ ut sæpius acci dere solent:assumemus. Tutissime nāq; in huiuscemodi rebus egeris: si consuetudinem sequi uolueris. In certamine uero cōtra aduersarios siq- dem oratione cōtenditur ex iis quæ dicta sunt:nostram confirmationem faciemus. Sin uero cōtractibus hoc faciemus:si secūdum leges & nō scri- ptas & scriptas cū testibus q̄optimis ac tpe præfinito eos cōfecerimus. Ex cōclusione uero eoꝝ quæ dicta fuerint:reminisci auditores faciemus: si quæ gesta sunt:summati rursum dicimus. Ex iis autem quæ agimus:ita commonebimus:quādocūq; eadem negocia uel similia prioribus tracte mus. Beniuoli aūt nobis erūt auditores:si ea gesserimus:quibus aliqd be neficii suscepisse aut suscipe aut suscepturi uidebūtur. Magnas aūt res ge remus:si ea negocia tractauerimus:q̄ multoꝝ sint bonoꝝ cā:hoc igit̃ mō q̄ ad uitā ꝑtinēt:ꝑ̄panda sunt. Ex ꝑ̄ore aūt istituto circa orōnē ē exercita- tio adhibēda. Sacrificia uero uti ꝑ̄missum ē faciemus ad deos qdē pie:ad sumptus aūt moderate ad spectacula uero splēdide:ad ciues aūt utilit̃. Et aduersus imortalis qdē deos ea hēbunt pie:si patrio more sacrificemus. Ad sumptus aūt moderate:si nō quæcūq; missa fuerit:ab iis q sumptibus præsunt:consumant̃. Ad spectacula uero splēdide si magnifico sint appa ratu cōstituta. Ad ciues aūt utiliter:si & equites & grauiores armaturæ pe dites belle instructi pompam celebrent. Quæ igitur hoc modo morta- les in deos fecerint:pie certe fecerint. Eos autem amicos comparabimus: qui sint nobis moribus non dissimiles:& quibus eadem quæ etiam no- bis cōducant:& quibus magnis in rebus communis nobiscum fortuna sit. Talis.n.amicitia prædurat maxime. Socios aūt eos facere debemus: q & iustissimi sint:& nō mediocri:ualeāt potētia:& iꝑximo hitēt:hostis aūt eos faciemus:qui horum sint contrarii. Suscipiendum aūt bellū in eos ē:

Attenti

Beniuoli

Beniuoli

qui rẽpu.aut eius siue amicos siue socios iniuria uiolare moliunť. Præsidia autẽ habeamus oportet aut nr̃a aut socioꝝ aut hospitum causa. Et ꝑmo quidem nostra: demum socioꝝ: tertio uero hospitum. De tributis aũt id quidẽ ẽ optimum: quod a ꝑuatis prouentibus ac possessionibus ꝓficiscitť. Secundum uero a cẽsibus. Tertium autem a pauperibus: qui sua corpora ministeriis præbẽt. Ab opificibus autem arma: a locupletibus uero pecuniæ. De administratione autem reipu. popularis quidem principatus ẽ optimus: in quo leges optimatibus honores distribuit. Plebs uero neq; dandis priuatť suffragiis: neq; ferendis quidem sentẽtiis. Proxima uero illa ẽ: in qua leges a ditioribus affici contumelia plebem non sinũt. Pricipatus autem paucorum duo sunt genera: aut. n. est ex amicicia & societate quadam aut a censibus. Nec eẽ autem ẽ: socios faciamus: cum ciues minus ex sese potẽtes sunt: qui tum solum tum oppida tueantur: aut hostibus repugnent. Est autem societas omittenda: cum aut eam facere nõ sit opus: aut socii longe a nobis distent: neq; potentes sint qui opportune adsint. Ciuis autem bonus ẽ: qui amicos ciuitati utilissimos comparat. Inimicos uero & paucissimos & infirmissimos quiq; sine ulla priuatorũ bonoꝝ publicatione prouentus comparat quamplurimos: & qui sese iustissimum præbẽs eos in quæstionem agit: qui rerum pu. aliquid ꝑ iniusticiam uiolat. Largitionibus uero utuntur omnes: aut quoniam aliqd ide sperant commodorum: aut quo susceptorum beneficiorum gratiam referant. Obsequunť autẽ omnes aut lucri aut honoris aut uoluptatis aut timoris gratia. Commutationibus uero utuntur omnes aut sponte aut iuite. Omnes. n. actiones aut ui aut suasione aut fraude aut occasione ꝑficiunť. In bello aũt uincit aut fortuna aut corpoꝝ multitudine robustitate ue aut pecuniaꝝ copia aut opportunitate locoꝝ aut uirtute sociorum aut consilio & caliditate imperatoris. Socios uero derelinquẽdos putant aut maiore utilitate aut belli solutione. Iuste aũt agere est communis sequi utilitatis cõsuetudines parere legibus: priuataq; pacta seruare. Conducit aũt corpori qdem bona habitudo & formæ dignitas aut uires & bona ualetudo. Aio uero Sapiẽtia Prudẽtia Fortitudo Tẽperantia Iusticia: his aũt utriusq; pecuniæ & amici. Inutilia uero sũt hoꝝ cõtraria. Plurimum uero utilitatis affert bonoꝝ ciuium multitudo.

Plebs

Sapientia
Prudentia
Fortitudo
Temperátia
usticia

FINIS.

Erancisci philelfi ex græco in latinum traductio Aristotelis Rhetoricæ ad Alexandrum regem: quæ quidem interpretatio facta est Florentiæ anno a natali christiano Millesimo quadringentesimo decio Kalendas Iulias

AD MAGNANIMVM ET ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM PHILIPPVM MARIAM ANGLVM INCLYTVM MEDIOLANENSIVM DVCEM.

Francisci philelfi præfatio in plutarchi cheronensis apophthegmata ad Traianum Cæsarem.

l ECTITANTI mihi nuper græce quædã princeps optĩe nõnulla plutarchi cheronẽsis uolumina perdocti & in p̃mis sapiẽtis uiri: cum de moribus lucubrata grauissime: Plutarchus tum de aliis plærisq; pmagnis ac præclaris rebus ornatissime elegãtissimeq; perscripta ad manus incidunt. Quæ dum singula ĩcredibili quadam cupiditate pcurro: ille haud quaq̃ intẽpestiue se liber offert: q de apophthegmatis ad Traianũ Cæsarem ĩscriptus ẽ. Hũc accuratius ẽt atq; ẽt cum mecũ ipse cõsidero: res sane digna uisa ẽ: Traianus cæsar quæ & a Plutarcho illustri eruditissimoq; philosopho emanaret: & Traiano ipsi dedicaret̃. Fuit.n. Traianus eiusmodi pfecto & uir & imperator: q cum oi ãtiquitate ita de uniuersæ uirtutis laude cõtẽderet: ut nihil ad decus ei: nihil ad gloriã defuerit. Nam sapĩa quæ una tum aĩ magnitudinẽ tum iusticiam ipãm complexa ẽ: quæq; humanos casus ois infra se hẽt: ita diuinus ille prĩceps uiguit: ita excelluit: ita mortales reliquos lõgissime anteiuit: ut qcquid ageret: cotinuo ex oi parte pfecte ageret. Quare cum itelligeret uim dicẽdi eam rem eẽ: qua cæteris aĩantibus maxĩe præstaremus hãc uehemẽter sectatus ẽ: & coluit plurimum. Viros prudẽtia & orone insignis quoscũq; uel apud nr̃os uel apud græcos offendisset: & honoribus psecutus ẽ omnes: & familiaritate sibi cõsuetudineq; deuinxit: Nõ.n. erat ignarus: & q eẽt uirtutis p̃mum: & optimoꝶ principum nomẽ p eloquentissimos uiros sempiternũ fieri. Cum ergo apud Traianũ coniunctissime plutarchus uiueret: munus pgratum illi & putile cæteris se factuꝶ existimauit: si quæ magna cura & idustria collegisset: apophthegmata eius nomini dedicasset. Apophthegmata uero ipsa quæ pleriq; nr̃i dicteria nonnulli dicta noiarunt: sunt breues orones argutiorem sensum aliquem facetioremq; continentes. Apophthegmata Dicteria Sum his qdem mirifice delectatus: non modo q dicacitates liberũ dignas hoie suauissimosq; sales præse ferrent: uerũetiã quoniam mirabilem quandam & huberem ac uariam grauitatem sniarum ad oẽm oronem augendam atq; exornãdam adhibitura porrectura q uidebant̃. Nihil est.n. ut ita dixerim: humanis in actionibus uafre callide pudice contineter generose cõstanter benigne liberaliter innocenter itegre amice: nihil deniq; magnifice nihil sapienter nihil cum uirtute &

laude dictũ factumue:q̃ nõ inde exẽplũ uenari queat. Quãtũ uero & decoris & dignitatis ad oẽm & orõnem & uitæ cultũ afferre soleat exẽplorũ uis: nõ ẽ dicẽdi locus presertim cũ patet id qdẽ: & ĩ prõptu ẽ oĩbus. Placuit igit' præstãtissime prĩceps cũ otiosus essem: huiusmodi apophthegmata ĩ latinũ uertere: idq; nõ modo ut ꝓdessem nr̃is: sed eo ẽt libẽtius quo te tibi oñderem: idest ut mea lucubratiõe ĩtelligeres: quæ pſæpe ipse dicẽdo amplecteris: ista apud ꝓbatissimos & clarissimos uiros quosq; ꝓbatissima sẽper laudatissimaq; extitisse. Affirmãt.n. q̃bus frui licuit aditu ac sermone tuo: ea te singulis ꝓpe dictis sñiaꝝ & crebitate & põdere & comitate uti: qua præcæteris hoĩbus lycurgus ille lacedæmoniiq; oẽs aptissime usi perhibent' Tu uero regibus ipsis plane munificẽtior imitaberis hoc loci: si uidebit': pſaꝝ reges. Mos.n. fuerat: q uel in hãc usq; seruat' ætatẽ: ut q̃ adire ꝓ re quapiã reges ĩstituissent: ea deferrẽt: ad illos dona: quæ offerẽtiũ obseruãtiam atq; pietatẽ declaratura indicassent. At illi eo pacto q̃ offerebãtur suscipiebãt: ut nõ auari nõ cupidi odrysioꝝ more principũ sed humãi sed bñfici sed iure optimo regia & maiestate & splẽdore pditi cẽserentur. Nã lõge maiora q̃ accepissent munera: illustrioraq; referebãt. Itaq; cũ hoc simul q̃cquid ẽ muuusculi: obtuli aĩum tibi meũ. Siq̃d mihi fuisset maius id ẽt q̃libẽtissime obtulissem. Tu aũt nolim argentũ mihi: nolim auri q̃cq̃ referas. Nã ut es excelso atq; ĩuicto aĩo: q̃ hæc oĩa despicias: & ꝓ nihilo putes: cũ antea sæpenumero tũ nuprime his maximis & potẽtissimis regibus ac ducibus liberãdis uł ãplificãdis potius nõ obscure declarasti: quos memorabili illa iauditaq; uictoria maritimi unius ac terrestris prælii caietani captiuos habueras. Quid igit' ꝓ mea erga te fide a me poscit'? maius q̃ddã medius fidius multoq; præclarius: ut æquo aĩo feras: teipsum amẽ: te colã: te admitet. Id si feceris: nihil ꝓrsus mea sñia ad splẽdidissimæ tuæ ĩme munificẽtiæ cumulũ accesserit. Interim apophthegmata ipsa cũ p ĩngẽtis ac fere ĩfinitas occupatiões tuas molesq; licuerit: cognosces: ubi pſpicue ĩuenies cũ apud græcos & barbaros tũ ẽt apud nr̃os: q̃cquid in oĩ ꝓbitatis ac pſtãtiæ genere aut fieri: aut dici: aut cogitari memoria dignũ querit. Ego si te his delectari aĩaduertero: ꝓpediem alia subnectã.

Lycurgus

Odrisii

Prælium caietanum

Plutarchi cheronensis apophthegmata ad Traianum Cæsarem.

Artaxerxes rex persarum

Traiãus cæsar

C Vm Artaxerxi pſaꝝ regi o maxĩe ĩperator Cæsar traiane obeq̃tãti oli obuiã factus oparius q̃spiam ac rudis hõ: cui aliud nihil eẽt: aquã utraq; manu e ꝓximo haustã flumĩe obtulisset: iucũdus ille subridẽsq; suscepit: q̃ppe q non rei quæ dabat': uł ĩopia uł usu sed alacri dãtis uolũtate grãm metiret'. Existimabat ẽt eũ q benigne parua prõpteq; acciperet: nõ regali minus humanoq; fungi munere: q̃ si magna elargiret'. At lycurgus tenu-

127

issima spartæ sacrificia statuit: quò ex p̄ntibus rebus uenerati deos imor-
talis expedite facileq; possent. Qua ipse quoq; ductus sn̄ia uenuia tibi do Lycurgus
na hospitaliaq; munuscula cōesq; philosophiæ p̄micias offerro hisce com
mētariis. Quæ si quā aut ad morū disciplinā: aut ad cognitionē iperitātis
p rōne electiōis: quæ dicēdo magis quā agēdo patet: si quā inquā affinita
tē hn̄t una cū offerētis affectiōe suscipe atq; utere. Quāq̄ uitæ quoq; illoꝝ
facta simul ac dicta historia hæc cōplectit: q siue duces siue legūlatores si
ue iperatores: cū apud romāos: tū apud græcos maxie claruerunt. Atq; res
gestæ fortunā plerūq; admixtā hn̄t: sed quæ iter obeūda negotia quæ i ad
uersis quæ secūdis i rebus dicta rn̄sa negata affirmataq; sunt: ueluti qbus
dā i speculis p̄spicue cuiusq; ōndunt mētē. Proīde Syrānes ille p̄ses admi
rātibus qbusdā cur fieret: ut prudētibus eius uerbis res nequaq̄ responde
rēt: uerboꝝ iquit i sese ius eē: at rerū i fortuna & rege. Nēpe illic res: quæ di
ctis uiroꝝ cōsonāt: ut libēter ediscātur: facile præstāt: hic aūt uel sola ipsa
uerba quæ ueluti quædā uitæ morūq; indicia atq; sæminaria collegimus Syrānes
haud intēpestiua tibi molestaq; fore cēseo: siqdē p multos uiros: q memo-
ratu digni extitissent: breui inspexeris.

Exempla externa.

p Ersæ amāt hoīes adūco naso: quoniā Cyrus hac potissimū for-
ma reges eē delectaret. Aiebat. n. aūt cyrus eos: q sibi bona nol
lēt: cogi ut aliis parcrēt: atq; expedirēt. Quodq; neminē deceret
īperare: q subditis nō eēt melior. Cū uero & montuosa p̄saꝝ regio aspaq; Persæ
eēt: uellētq; ,ppterea cāpestrē ac mollē capere: ne id qdē ē passus iquiēs & Cyrus rex
plātaꝝ sæmina & hominum mores atq; ingenia regionum quoq; simili-
tudinem trahere.

d Arius Xerxis p̄r cū de suis laudibus p̄dicaret: aiebat & i præliis sese
& piculosis aduersisq; i rebus prudētiorē fieri. Idē cū tributa subdi
tis īpasset: puinciaꝝ p̄fectos accersiuit: & an tributa grauia essent: iterro- Darius rex
gauit. Quibus rn̄dētibus ea mediocrit̄ hēre iussit: dimidiū qsq; solueret. Xerxes rex
Cū aūt punicū malū qdā & id qdē magnū apuisset. q̄rēti cuidā qd nā tm̄
hēre uellet: q̄ta eēt granoꝝ m̄ltitudo. Zopyros sese uelle rn̄dit. Erat āt Zo
pyrus uir tū pbus: tū amicus. Qui ubi sese ip̄e cecidisset: naremq; & aures
obtrūcasset: & ita creditus babylōius fefelisset: ac dario tradidisset urbem Zopirus
sæpe dicebat darius lōge Zopyrū malle itegrū q̄ centū capere babilonas.

s Emiramis qd̄ sibi sepulchrū cōstruxerat: iscripsit lr̄is. Quicunq; rex
pecūiis idiguerit: patefacto monumēto quot uoluerit accipito. Itaq; Babilon
Darius sublato lapide pecuniaꝝ nihil iuenit: sed alias repperit lr̄as: q̄ hæc Semiramis
dicerēt ni malus uir eēs ac nūmis isatiabil̄: cadaueꝝ loculos n̄ moueres. Darius rex
x Erxes darii filius Arimeni fratri q ex agro bactriano de regni succes Xerxes rex
sione secum decertaturus descēderat dōa misit: iussitq; deferētibus

illi dicerent hisce te in pñtia honorat xerxes frater. At si rex designatus fu
erit: eris oium apud se maximus. Cum uero declaratus rex eēt: & eum ari
Arimenes menes continuo adorauit: ac diadema imposuit: & arimeni xerxes secun
Babylonii dum dignitatis gradum post se dedit. Babiloniis aūt qm̄ defecissent: ira-
tus potitusq; uictoria ipauit: arma ne ferrent: sed psallerent: tibia uterent̄
scorta alerent: caupōicæ idulgerēt: ac sinuosis tunichis iduerent̄. Vænali-
bus aūt caricis q̄ portarent̄ ex attica: aiebat futuꝝ: ne prius uescerent̄: q̄ q̄
Speculatores illas ferret: solo potitus foret. Idē quos in castris speculatores græcos dep̄-
hendisset: nullo supplicio affecit: qn ubi iussisset: ut audacter iduerentur
Artaxerxes exercitum libere dimisit.

a Rtaxerxes xerxis filius cognomento longimanus qm̄ manū alte-
ram hr̄et longiorē: aiebat beneficiū addere longe magis regale eē
q̄ auferre. Primus aūt iussit: qui & possent: & uellēt uenatores iactu ini-
tio uterent̄. Primus etiam iis supplicium statuit: qui circa imperii disci-
plinam deliqssent: ut ꝓ cædendo corpore exuti uestibus cæderentur: de-
Satibarzanes positaq; tiara uellerent̄. Satibarzane aūt cubiculario iniusti quiddā ab
eo petente: ubi non obscure didicisset triginta millibus daricis ab illo id
fieri: quæstori ipauit: totidē daricos ad se portaret: quos illi tradens accipe
iqt Satibarzane Hos. n. cum tibi dedero: paupior certe futurus non sum:
at si tibi q̄ petieras: fecero: iniustior.

Cyrus c Yrus iunior cū lacædemonios ut secum societatem facerēt: horta-
retur: dicebat cor sibi lōge grauius esse q̄ fratri: quodq; & plus me
ri q̄ ille biberet: & melius ferret: & ut ille uix in uenationibus equis insiste-
ret: at difficilioribus in rebus ne in solio quidem. Hortabat̄ aūt: uiros ad
se mitterent: monēs ac pollicēs peditibus equos se datuꝝ: equitibus uero
bigas: uicos aūt quibus p̄dia essent: at eos q uicos possideret: factuꝝ se ur
biū dn̄os. Argēti uero & auri nō numeꝝ sed pōdus iis fore.

Artaxerxes a Rtaxerxes huius frat̄ cognomēto memor nō adeuntibus mō sed
obseqntē benignūq; p̄stabat: ueꝝ ēt legitimæ uxori iusserat: regii
currus aulea undiq; tolleret: quo idigētibus i itinere aditus pateret. Pau
pe aūt hoie malū igētis magnitudinis ei offerēte: iucūde suscepit: p solem
iqēs: hic his mihi uidet̄: quē urbē quoq; ex pua magnā reddere posse exi
stimē. Cū uero aliqn̄ fugiēs cōmeatu ipedimētisq; direptis siccis ficis ue-
scerent̄ ac pane ordeaceo: cuiusmodi inqt uoluptatis rudis erā.

Parysatis p Arysatis cyris & artaxerxis mr̄ iubebat: q rex appate qppiā & ipio-
Cyrus rex se dicturus eēt: uerbis grauissimis atq; ornatissimis uteret̄.
Artaxerxes rex o Rontes regis artaxerxis gener cum ob iram in ignominiam exci-
Orontes dissēt: contemptuiq; esset: inquit queadmodum computatorum di
giti nunc decies millenarios numeros nunc unarios queūt ponere eodē

quoq modo regū amicos posse qnq totū quādoq minimū.

m Emnō q contra Alexādrū pro rege dario bellū gerreret: quendā qui sub se merēs multa de Alaxandro maledice petulāterq loqueret: ubi lancea percussisset: ego te iquit alo: ut pugnes: non ut maledicas Alexandro. Mennon Darius Alexāder rex

a Egyptiorum reges pro sui ipsorum lege adiurabāt iudices: ne qd p iuriā aliquādo iudicarēt: si reges id ēt ipsi impassent. Reges ægyptiorum

p Oltis rex thracū cū i troiano bello & a troiāis eum: & ab Acheis legati simul adiissent: iussit: ut helenā redderet: duasq a se pulchras mulieres alexāder acciperet. Poltis rex Helena

t Eres Sitalci pr dicere cōsueuit cū otiosus esset: neq rei militari opam daret: nihilo se sua sniā agasonibus pstare. Teres Sitalcus

c Otys pardā largiēti: leonē ipse cōtra largitus ē. Cumq natura excādescere: & i eos q in misteriis deliqssent: aīaduerteret grauius: ubi ab peregrino uasa fictilia deportata forēt cū & fragilia & tenuia tum ēt apte atq magnifice laborata cælata tornataq politissime: pegrino quidē illi dedit dona: at uasa cōfregit omīa: ne p iram ut ait: amarius illos plecteret: qui ea confregissent. Cotys

i Dathyrsus rex scytgarum aduersus quē traiecisset darius: suasit ionum tyrānis: ut soluto Istri iugo effugerēt: ac sese in libertatē uēdicarēt. Quod cū ob suam in dariū fidē facere noluissent: mācipia frugi māsueta minimeq fugitiua appellabat. Idathyrsus rex Darius

a Teas ad Philippū scribēs ait: tu qdem macedōibus īperitas hoībus iis: q bellādi pitiā didicerūt: ego aūt scythis: qui aduersus famē & sitim pugnare possunt. Idē cū equū pecteret: philippi legatos itērrogauit: nū hoc philippus faceret. Ismeniā uero quē captiuū egerat tibicinē optimū tibia uti iussit: admirātibus aūt reliqs iurauit æqstrem hinnitū auditu sibi iucūdiorem esse. Ateas rex Philippus rex Scythæ

s Cilurus cū relictis maribus filiis octoginta diē esset obiturus: hastiliū fascē cuiq obtēdēs ut illū cōfringerēt: iubebat. Id aūt singulis se posse negātibus: ipse singillatim educta hastilia oia facile cōfregit: ita docēs illos ubi una eē pseuerarent: firmos ac potētis fore: imbecillos aūt si separarent: ac dissiderent. Scilurus

s Elo tyrānus quo tēpore carthaginēses ad Imerā debellauit pacē cū iis acturus: coegit: fœderibus iscriberēt fore: ut ēt filii a pstandis Saturno sacrificiis qescerēt. Educebat ꝑterea syracusanos p sæpe: pinde atq ad militiæ plātatiōisq munus: quo & ager melior cultu redderet: & ne ipi p otiū deteriores fierēt. Idē cū ob petitas pecūias ciues tumultuarēt: eo se pacto petere pecunias dixit: ut eas restitueret: quas ēt Selo Carthaginēses Imera Saturnus Syracusani

Lyra post bellũ reſtituit. Cũ uero ĩ cõuiuio lyra circũferret᷑: tẽpantibus deĩceps
& cõtinẽtibus reliqs: ipſe equũ adduci iuſſit: quẽ leuiter facileqꝫ ĩſiluit.
Hiero tyrãnus Iero poſt Gelonẽ tyrãnus eoꝝ nemĩnẽ: q liberius eum licẽtiuſqꝫ
Gelon h adirẽt: ĩtẽpeſtiuũ dicebat eẽ. Qui aũt ſecretũ uerbũ occultũqꝫ ef
ferrẽt: iniuria afficere ẽt illos exiſtimabat: ad quos efferret᷑. Odi
mus.n. nõ efferẽtis modo uerũ etiã audiẽtis: quæ noluimus. Obiurgatus
aũt a quodã ꝙ ſibi os fœteret: ſuæ id uxori crimini dabat: utpote quæ ni-
Xenophanes hil unꝗ hac de re dixiſſet. At illa ait: exiſtimabã.n. uiros oĩs ita olere. Xeno
Homerus phani uero colophonio dictitãti uix ſe alere duos ſeruos: reſpõdit: at ho-
Epicharmus merus cui tu detrahis: pluris ꝗ decẽmillia uel mortuus alit. Epicharmum
aũt comicũ qm̃ uxore eius pñte laſciue aliqd locutus eẽt: affecit mulcta.
Dionyſius ſe Ionyſius ſenior cũ ſorte cõcionatores ꝑ lraꝝ ordine traherent᷑:
nior d ubi.d. lr̃a ſorti ipſi obueniſſet: ad eũ q dixiſſet: deliras dionyſi:
dñabimur ergo rñdit. Atqꝫ ubi cõcionẽ hũiſſet: cõtinuo a ſyracu
Syracuſani ſanis ꝑtor deſignatus ẽ. Sed poſteaꝗ ĩ tyrãnidis initio obſideret᷑: ĩſurgenti
bus aduerſus eũ ciuibus amici cõſulebãt: ni uellet ſupatus captuſqꝫ mor-
tẽ dare. magr̃atũ imperiũqꝫ deponeret. At ille bouẽ a quoquo iugulatũ cõ
Bos feſtimqꝫ ꝓlapſum ĩtuẽs: deĩde nõ iniucũdũ ac triſte ẽ: inqt: nos metu mor
Coquus tis quæ adeo breuis eſt: tm̃ ac tale imperiũ deſerere? Idẽ cũ filiũ cui pricipa
tũ erat relicturus: accepiſſet igenui uiri cõiugẽ uitiaſſe: illũ iracũde ĩterro-
gauit: ſiqd huiuſmodi a ſe ppetratũ noſſet: Adoleſcẽte aũt rñdente tu.n.
nõ hũiſti prẽm tyrãnũ. Nec tu: ĩquit: hẽbis filiũ: ni hæc ppetrare deſieris.
Itẽ cũ ad eũ ĩgreſſus uidiſſet ingentẽ poculoꝝ aureoꝝ argẽteoꝝqꝫ multi-
Syracuſani tudĩnẽ: exclamãs: inqt: tyrannus ĩ te nõ eſt: q a tãta poculoꝝ: quæ a me ac
cipis: copia amicũ tibi neminẽ cõpararis. Pecunias aũt a Syracuſanis exi-
gẽs atqꝫ illos deĩde: intuẽs queri ꝑcari ac dicere pecuniaꝝ ſibi adeſſe nihil
ut alias ſoluerẽt: iuſſit & id bis terue effecit. Sed ubi pluris ĩperaſſet: & eos
ridere: ac ĩforo circũuentis cauillari audiſſet: ut qeſcerẽt: iuſſit: nũc.n. nihil
hñt: qñ qdem nos deſpiciũt. Matri uero quæ ætate cõfecta eẽt: uelletqꝫ tũ
nubere: ait ciuitatis legibus uim poſſe afferri: naturæ aũt haud poſſe. At-
qꝫ cũ reliquos ſontes atqꝫ malefactores grauiſſimis ſuppliciis plecteret: ue
ſtiũ furibus cognoſcebat: quo ſyracuſani cænis atqꝫ ebrietatibus: qbus
Dionyſius inuicẽ utebant᷑: abſtinerẽt. Itẽ cũ pegrinus qdam diceret ſe illi ꝑuatim elo
cuturũ: quo pacto ĩſidiãtis prænoſceret ut eloqueret᷑: iuſſit. Cũ uero is dio
nyſiũ adiſſet: dixiſſetqꝫ: da mihi talẽtũ: quo ĩſidiãtiũ ſigna audiſſe uideare
dedit id qdẽ ea audiſſe ſimulãs & ita homĩs doctrinã admirabat᷑. Itẽ ĩ
terrogãti an eſſet otioſus: nunꝗ mibi hoc inqt accidat. At cum accepiſſet
duos adoleſcẽtes multa de ſe de ſuaqꝫ tyrãnide petulãter malediceqꝫ lo-
cutos ĩter potãdũ: utrũqꝫ ad cænã inuitauit. Quoꝝ cum alteꝝ ebrioſe m̃l

ta cōtumelioſeq; delirantē:alterum raro moderate aſſeruāterq; bibentē intueret̄:illū quidē dimiſit:utpote q natura eēt cōtumelioſus:& ob ebrietatē maledixiſſet:hūc aūt e medio ſuſtulit:quippe q dedita opa ut & mali uolus & hoſtis idē ppetraſſet. Accuſantibus uero qbuſdā hominē a ſe honorari & ad dignitatē ꝓuehi:qui & improbus foret & moleſtus ciuibus At uolo iquti:eum eē quē magis q̄ me oderint. Atq; ubi Corinthioꝝ legati munera:quæ iis dederat:non accipent pp legē quæ legatos non ſineret a principe munera cape:grauē eos rem facer̄ inquit:qui q; ſolum boni tyrannides hr̄ent:tollerēt:docerētq; ēt bn̄ficium tyranni formidandum eē. Cum ēt apud ſe icrebruiſſet cuidam ex ciuibus auꝝ domi defoſſum eē:iuſſit:ad ſe deferres.Sed ubi uir ille pua quadam ſurrepta pticula i aliam urbē tranſmigraſſet:atq; p̄dium emiſſet:eo accerſito ut oē id auri recipet iuſſit:quo i opera uteretur : neque āplius qd᷑ utile eēt:iutilefaceret. — Corinthioꝝ legati

T iunior dionyſius dicebat multos alere ſophiſtas : non q; illos admiraret̄:ſed quoniam p illos admirationi eē uellet. Polyxeno autē dialectico affirmante eum ſe uerbis ĩprobatuꝝ:at ego inquit ĩbus te ĩprobo:quippe qui tuis ĩlictis me meaq; obſeruas. Eiectus aūt ex tyrānide cū iterrogaret̄:qd tibi Plato ac philoſophia ꝓfuit:rn̄dit:ut æquo aīo facileq; ferrē huiuſmodi forrunæ mutabilitatē. Interrogatus quoq; quonāmodo factum ſit:ut cū eius pr̄ & paup & p̄uatus ſyracuſāos in ſuam dicionē uēdicaſſet:ipſe & tyrānus & tyrāni filius amiſerit.At pr̄ inquit cum popularis dn̄atus odio eēt:res inuaſit:ego uero cum tyrānis in inuidia eēt. Verum cum ab alio idē rogaret̄.Pater inquit ſuam mihi tyrannida reliquit non fortunam. — a — Dionyſius iunior — Sophiſtæ — Polyxenus — Plato — Syracuſani

Gathocles figuli fuit filius:qui ſciciliæ dominatum adeptus rex q; appellatus fictilia pocula conſueuit inter aurea ponere : eaq; iunioribus oñdens dicere.Ego cū huiuſmodi aurea pocula cōſueſſem:in pn̄tia q̄ꝓ diligētiæ ac fortitudini ſtuduerim hæc facio . Inſup cum urbē obſideret:& qdam e mœnibus p conuiciū diceret.o figule quo pacto ſtipēdium ſolues?manſuete is atq; ſurridēs ait:cum hanc Vrbē cœpero.Cum aūt uiribus in ſuam egiſſet dicionē:captiuos uænūdabat inqens:ſi conuicio me rurſus affeceretis:quærar apud dn̄os uīos . Ithaceſiis uero eius nautas accuſantibus q; inſulam adorti pecora aliqua abſtuliſſent.At ueſter rex inqt:cum ad nos iſſet:non modo pecore ablato uerū excæcato paſtore abiit. — a — Agathocles rex — Sicilia — Conuicium — Ithaceſii

Ion q dionyſiū exegit ex tyrānide:cū calippū:cui omium uni & hoſpitū & amicoꝝ maxie fideret:iſidias ſibi tēdere accepiſſet:eū arguere paſſus nō ē:mori iquiēs lōge præſtare q̄ uiuere ubi nō hoſtes ſolū ſed ēt amicos cauere oportuerit. — d — Dion

Archelaus
Scyphus

a Rchelaus cũ in potu familiaris petulantior quidam aureum scyphũ ab eo peteret: illũ ut euripidi traderet: iussit puero. Admirante aũt hoie. Tu eni inqt: qui petas: at hic q accipiat: dignus ẽ uel nõ petens. Cũ aũt a loquaciore tonsore interrogaret: quonam modo te tondeo: tacens iquit. Item cum euripides pulchrũ agathonẽ iam pubescentẽ i conuiuio cõplecteret: atq; suauiaret: ad amicos cõuersus ait: nulla uos admiratio capiat: pulchrorũ enim etiam autũnus pulcher est. Præterea cum Timotheus citharedus qm̃ pauciora accepisset: quã sperarat: palam eum accusaret: & hãc aliqñ particulam concinens: at tu terræ filiũ argentũ laudas: in illum sñiam detorqueret: cõcinne i eũ retorsit Archelaus. Tu autẽ flagittas. Et cũ quidam aqua eũ inspersisset: irritatus aduersus hoiem ab amicis. At nõ me inspersit: inqt: sed illũ: quẽ esse existimauit.

Euripides
Agathon
Thimotheus
Archelaus

Philippus rex
Alexander
Theophrastus
Athenienses

p Hilippum Alexandri patrem Theophrastus tradit non solum genere & dignitate regina sed etiã fortuna & moribus maiorem cæteris regibus moderationeq; extitisse. Is atheniẽses beatos esse prædicabat: quippe q singulis annis decem cum imperio prætores: quos deligerent: iuenirent: cũ ipse in multis annis unũ solum imperatorem inuenerit parmenionem. Insup cum multæ res ex sententia clarissimeq; gestæ uno die ei nũciarentur: o fortuna iquit: paruũ aliqd mihi mali pro tantis talibus q; bonis facito. Idem cum post deuictos græcos nõnulli consulerẽt præsidiis urbes cõtineret: rñdit malle frugi se longum tempus q̃ herum breue appellari. Atq; amicis iubentibus ut maledicum & conuitiatorẽ quen dam expelleret: id facturum se negauit ne inter pluris circuniẽs maledice ret. Et Smicytho Nicanora insimulante q; assidue philippum maledictis laceraret: amicisq; suadentibus accersendum illũ ac plectendum esse: uerum Nicanor inquit nõ est macedonum nequissimus. Itaq; considerandum ẽ neqd aduersus nos agat. Atq; ubi nouit Nicanora inopia uæhementer affligi: & a se neglectũ: imperauit largitionis quiddã ei dari. Rursusq; cum smicythus diceret mirificas de eo apud omnis laudes Nicanora idefesse prædicare: uidetis ne: inqt: in nobis esse & uituperari & laudari? Atheniẽsium uero factionum ducibus gratias habere se dicebat: qui suis cõuitiis meliorem ipsum facerent cum uerbis tum etiam moribus: enitor eni eos & uerbis simul & rebus mendacii arguere. At cum atheniẽses quotquot ad chæroniam captos gratis dimisisset suos amictus strataq; reposcerẽt: ob idq; macedonas accusarent: surridẽs philippus inquit: nõne uestra sentẽtia Atheniẽses putãt in talorum se ludo a nobis uictos. Cum aũt ei bellanti clauicula fracta esset: & medicus qui eum curabat: quottidie prorsus aliquid peteret: & sume inquit: quot uolueris non clauem habes. Præterea cum duos frẽs Amphoterum & Craterum ituere

Fortuna
Græci
Smicythus
Nicanor
Philippus
Athenienses
Conuicium
Macedones
Philippus rex
Clauicula
Medicus
Amphoterus
Craterus

(70)

& Craterum quidem tum acutũ tum strenuum. Amphoterũ uero hebetẽ ac stultum: dicere solitus ẽ Craterũ amphoterũ esse. Amphoterus autem utrũq; significat: ad amphoterũ esse neutrũ. Eos aũt qui consulebant amarius esse utendũ Atheniensibus: insanire dicebat: qui hoiem qui ad gloriã oia agendo patiendoq; referret: gloriæ theatrũ iuberent abiicere. Cũq; duos improbos flagitiososq; iudicaret: sentẽtiam tulit: ut alter e macedonia fugeret: alter ut illũ insequeret. Et cum i bono agro castra foret positurus: audiretq; illic pabulũ iumẽtis nõ esse: cuiusmodi iquit: nostra ẽ uita: si ad asinoꝝ commodum nobis uiuendũ est? Atq; cum munitissimũ castellũ quoddã capere uelle: ubi exploratores retulissent quãdifficillimum eẽ & nullo modo capi posse: rogauit: an ita esset difficile: quo ne asinus quidem auro honustus quiret accedere? Atqui cũ laschenis olynthii milites quererentur: molestissimeq; ferrẽt: quod a philippi militibus proditores ꝑ contumeliã uocarent ieptos inqt macedonas natura esse & agrestis: q scapham etiam scapham dicerent. Filium uero admonebat macedonibus blande atq; gratiose utendum se præstaret: quo sibi multitudinis uires compararet: donec alio rege humanũ esse licebat. Consulebat quoq;: ut qui i ciuitatibus uiribus præstaret: & bonos uiros amicos sibi cõparet & malos: deide alteris uteretur: alteris abuteretur. Idem philoni thebano & benefico & hospiti ꝑ id tẽporis: quo thebis degebat obses: cũ nullum a se postea munus uellet accipere ait: noli me: quæso: hac ꝑ̃ua re præstãtia uincendi: siquidem beneficio gratiaq; supas. Multos autẽ quos bello ceperat: eos uenũdans sublata impeditaq; tunica sedebat nequaq̃ decore. Itaq; unus ex iis qui uenũdabant: clamauit: ignosce mihi philippe. Nam a patre amicitia mihi tecũ est. Interrogãte aũt Philippo unde homo amicus es & quomodo: ait ꝓpius accedens tibi eloquar. Vt aũt ꝓpius factus ẽ: paꝛump inferius chlamyda demitte: ita. n. ineptus sedes. At philippus istum ait dimitte: nam q uero beniuolus atq; amicus esset: latebat me. Præterea cum ab hospite quodam ad cænam iuitatus: mltos quos obuios habuisset: adduceret: uideretq; hospitem turbatum: nõ eim sufficiebant: quæ parata erãt: singulis amicis commonefactis: ut placẽtæ locũ relinquerent iubebat. Ii uero ita esse putantes expectantesq; comedebant haud multum atq; oibus hoc pacto satis fuit. Hipparchi aũt euboici mortem non obscure moleste tulit. Dicẽte aũt quodã attamen tempestiue ille ac mature mortuus est sibi quidem respondit: mihi quidẽ celeriter. Prius eni diem obiit: quam a me dignam amicitia nostra grãm recеperit. Rursus cum accepisset Alexandrum queri: ac ei crimini dare ꝙ filios ex pluribus susciperet mulieribus: proide inquit quãdo quidẽ multos habes regni æmulos: dato operam: ut & honestus & probus fias: quo

Atheniẽses
Macedona
Exploratores
Asinus
Philippus rex
Proditores
Scapha
Macedones
Philo
Thebæ
Philippus
Hipparchus
Alexãder

Aristoteles non mea sed tua gr̃a regnũ adipiscaris. Eundẽq; iubebat ut & Aristote
Philosophia lẽ obseruaret: philosophiæq; studeret: neqd multa huiusmodi agas: quæ
Antipater egisset me pœnitet. Cum itẽ ex Antipatri amicis quẽdã iudicum nume
ro ascripsisset: posteaq; & barbã sibi & capillum ĩficere certo sensisset ho-
minem remouit: iquiens qui in pilis fidus nõ foret: eũ non esse dignum
Machetas existimãdum: q̃ fidem in rebus seruaret. Machetæ uero cuiusdam cãm
iudicans qm̃ esset somnolẽtus: minus accurate q̃ iuris foret: attẽdebat: p-
ide aduersus eum sententiam tulit. Illo autem reclamante prouocare
se iudicium iratus philippus ad quẽ inquit? & machætas ad teipsum rex
subdidit: si uigilans quidem attẽdensq; audieris. Surrexit tunc Philippus
ubi uero magis ad se redisset: nossetq; iniuria machætã affectum: iudici-
Harpalus um quidem nõ rescidit: ac æstimationẽ litis ipse persoluit. Item cum har-
palus rogaret: ut Crateta gentilem ac familiarem suũ qui esset iniuriarũ
accusatus: iudicio liberaret: ne in cõuitio foret: ac nihilo tamẽ minus mul
Pelopõnenses ctam solueret: melius ẽ inquit hunc ip̃m q̃ nos huius cã in infamia esse.
Ad hæc grauiter amicis & inique ferentibus pelloponnenses beneficiis
affectos ĩ olympiis aduersus eum ĩsusurrare atq; obstrepe turpiter. Quid
igit' inquit: si male afficiant'. At cum plusculum tp̃is militiæ somno in-
Antipater dulxisset: deinde ubi surrexit: tuto inquit dormiebam': Antipater enim
Græci uigilabat. Rursus cũ interdiu is dormiret: & græci qui ad fores conue-
Parmenio nerant: grauiter id ferrent: atq; incusarent. Parmenio ne admiremini ait:
Philippus si nunc Philippus dormit: nam cũ uos dormiretis: hic uigilabat. Cũ ue
Psaltes ro psaltẽ quendam uellet inter cænãdum emẽdare: ac de pulsandis chor
Olypias dis disserere: ait psaltes: supi id abs te mali rex auertant: ut hæc quam ego
Demarathus melius ipse teneas. At cũ per id tp̃is quo ĩ olympiada uxorem & ĩ Alexã
drum filium erat iratus: Demarathus chorinthius ad se uenisset: quæ-
Græci siuit quo pacto iuicem græci haberent: demarathus autem ualde p̃fecto
inquit: græcoꝝ cõcordia tibi curæ est: quando qdẽ necessarii atq; p̃piq̃ssi
Anus mi affecti adeo in te sunt. Quod cũ ille cõsiderasset: deposuit iram: & eis
Philippus rex reconciliatus ẽ. Anus uero paupcula cũ rogaret: ut suã cãm iudicaret:
eẽtq; sæpe iportunior. Philippus ait ociosum se nõ eẽ. Tunc anus uocife-
rãs iqt: ac regẽ te noli. Ille aũt uerbũ admiratus: nõ illã mõ sed alias quoq;
continuo audiuit.
Alexander a Lexander adhuc puer iis quæ p̃pe philippus multa ac p̃clare ge-
reret: minime lætabatur: sed ad sodales conuersus pueros dicebat
ac mihi pater nihil relinquet. Respondentibus aũt pueris: ille tibi hæc cõ-
parat. Verum qd prodest: inquit: si multa sint nobis: cum agamus nihil
Olympiaci lu di Idem cũ & læuitate corporis & pedũ uelocitate plurimum ualeret: hor-
tatus a patre ut in olympiacis ludis stadium curreret ait facerem id qdẽ

si cum regibus certamẽ mihi futurum. In multam uero noctem cũ ad Stadium
eũ puella:quo quiesceret:adducta foret:iterrogauit:quid tam sero? Illa Puella
ãt rñdente: expectaui enim quoad uir cubare:grauiter i seruos animad- Serui
uertit:qm̃ quantum in illis fuerat:adulteriũ sere perpetrasset. Atqui cũ Adulterium
diis immortalibus largius odores sacrificaret: leonides pedagogus quo Leonides
pñte persæpe thus arriperet:sic ait heus tu puer large odores:offeres:cum Epistola
regionis thurifere potiere. Eius igitur potius ad illum epistolam dedit. Thus
Misi ad te thuris & casiæ talenta:ne quæ minima sunt:maximi facias i di Casia
uinis rebus:utpote qui non sis nescius non pigmentiferi potitos soli.Item Talenta
cum granici prælium pugnaturus eẽt:macedonas hortabatur:affati cæ- Macedones
narent:ac omnia in medium ferrẽt peride ut ex hostium rebus postridie Perillus
cænaturi. Insuper cum ex amicoꝝ numero perillus quidam dotem filia Talẽta.xlx.
rum gratia peteret:talẽta ut quinquaginta acciperet iussit.Eo autem di-
cẽte decem satis esse:tibi dixit accipere quidem satis est:at mihi dare ne-
quaquam satis. Quæstori autem cum iussisset:ut Anaxarcho philoso Quæstor
pho quantum peteret daret:quæstorqꝫ dixisset:talenta centum eum pete Anaxarchus
re:pulchre iquit facit:nouit eñi & amicum se habere:& eum quidem ami Philosophus
cum:qui talia elargiri & possit & uelit. At cum mileti multas athletarũ Miletum
statuas qui in olympiacis phytiisqꝫ ludis uictoriæ corona donati essent:i Athletæ
tueretur forsitã huiuscemodi corpora tunc ait extiterunt:quando barba-
ri urbem uestram obsidebant. Et cum Ada regina carum absonia at- Barbari
qꝫ crustulas per artifices & coquos paratas magnifice ad eum semper mit Ada regina
tere delectaretur: inquit melioris sibi eẽ obsonatores ad prandium quidẽ
nocturnum iter:ad cænam uero prãdii paucitatem. Omnibus autẽ ad
pugnam instructis cum prætores militum interrogassent:num ad hæc a
liud quicq̃ iubes? Nihil respondit:nisi ut barbæ macædonum radantur.
Parmonione uero admirante:an ignoras inquit captum in prælio nullũ
esse quam barbæ meliorem. Atqꝫ cum a Dario ei talentum permulta Parmenio
millia darentur:& ut Asiam ex æquo diuideret:diceretqꝫ parmenio: equi Darius
dem acciperem:si Alexander essem. Et ego quoqꝫ per Iouem inquit: si Asia
parmenio essem. Dario autem respondit neqꝫ terram duos soles: neque Alexander
Asiam reges duos tolerare. Et cum ad arbelas aduersus decies centena Iupiter
hominum millia de summa rerum acie dimicaturus foret:eum amici a- Darius
diere:qui milites accusarent:quod intra tabernacula sermones haberent Asia
ac paciscerentur: ut nihil omnino spoliorum in regiam relaturi fo-
rent: sed sibi ipsis comparaturi.at ille subridens bona inquit nuncia-
tis omina: audio enim iis uiris uincendi non fugiendi consultatio-
nes esse. ac permulti milites eum adeuntes rex aiebant fide: neque
hostium multitudinem pertimesce:ipsum enim pedorẽ nostrũ nõ pferrẽt Pedor

Instructo aût exercitu cum militem quẽdam intueret̃:q iaculum amẽta-ret ex acie:ut inutilem expulit quippe qui tũc istrueret̃:cũ iam armis utẽ

Epistola

dum esset. Epistolam uero quæ a mr̃e ad eum data secretas accusatiões

Antipater

in antipatrum atq̃ calũnias cõtineret:dum una cum ephestione uti con-sueuerat:lectitaret:illum nõ amouit:sed cum legisset:sui quem eduxerat.

Hamnon

a nulli illius ori gẽmam apposuit.Idem ĩ hammõis templo cum iouis fili us a ꝓpheta esset appellatus:haud ĩquit mirum oium.n. Iupiter natura pater ẽ:suos aũt eos efficit:qui optimi sunt.Sagiptæ aũt ictu in crure uul-

Cælicolæ

neratus:ut eoꝝ multi cõcurrissent:q eum appellare deum cõsuessent:læ-

Antipater

ta hilariq̃ facie:hic qdem sanguis ẽ ait ut uidetis:& cruor.Cælicolæ qua

Parsimonia

lem diui misere flentem. Quibusdam uero ãtipatri parsimoniam tenui tatemq̃ laudantibus:utpote q dure austereq̃ degeret:extrinsecus inquit. Antipater albis ẽ uulgaribusq̃ uestibus:itrinsecus uero purpureis ꝑsus. Per hyemẽ uero ac frigus cum apud amicum epularetur essetq̃ & focus paruus & paruũ ignis allatum:ut uel ligna uel thus ingereret iussit. Atq̃

Antepatrides

cum Antipatrides formosam psaltriam duxisset ad cænam: facie in eius

Psaltria

amorem Alexander commotus Antipatriden rogauit:nunquid mulieris amore teneretur.Id autem illo confitente o scelesste ait:non abduces con tinuo e conuiuio mulierem.Item pythona:quem Euius tibicen amabat:

Cassander

cum uicassander suauitare uellet:idq̃ ægre ferentem Euium itueret̃.Ale xander:iracunde in cassandrum exiliuit uociferans:ergo nec quẽq̃ ꝑ uos amari licet.Cum eos autem macedonas qui aduersa ualitudine labora-rent:quiq̃ manci debiles inutilesq̃ essent:ad mare dimitteret:quidã ostẽ sus ẽ:qui sese inter ægrotos scripserat:cum is tamen nequaq̃ ægrotaret. Is igit̃ ubi coram adductus ac diligenter examinatus confessus est:eo se id causæ inuenisse quoniam amore Telesippæ:quæ ad mare abiret:uæhem̃

Telesippa

ter cruciaretur:quæsiuit Alexander:qui cum de Telesippa sermo haben-

Alexander

dus esset:uerum ubi didicit eam eẽ liberam:ꝓinde ait o Antigenes sua-deamus Telesippe:nobiscum ut maneat:nam liberæ mulieri uim afferre

Antigenes

nostrum non est.Quos autẽ græcos apud hostes merentes captiuos ege-rat.Athenienses quidem in pedicis custodiri iussit:quoniam qui alimen-tum ex publico haberent:stipendiis militarent. Thessalos uero qd̃ agrũ

Thessali

quem optimum possiderent:haud colerent.At thebanos dimisit inquiẽs quoniam solis hisce neq̃ urbs neq̃ ager per nos reliquus est.Qui autem ĩ

Ludi

ter ludos optime arcu uti uideret̃:diceret̃q̃ per anulum sagiptam emitte re:eum cum haberet captiuum:ut id ostẽderet:iussit.Quod cum ille nol

Alexander

let:iratus Alexander hominem imperauit interemi.Ille uero cum ageret̃ ubi ad eos a quibus agebat̃:conuersus diceret multos se dies ei rei nõ stu duisse proptereaq̃ ne aberraret:timuisset:id posteaquam Alexander au-

disset: & miratum esse & muneribus donatum hominem liberasse: quoniam occisum iri se: quam indignum gloria uideri maluisset. Insup cū Taxilles quidam rex unus indorum obuiam factus inuitaret alexandrū ne prælium secum uellet neq̧ bellum: quin potius siquidem minor esset ut sibi benefieri pateret̃: sin ipse præstaret: ut benefaceret: rn̄dit. At ob hoc ipsum pugnandum est: uter beneficus uictor euaserit. At qui cum de saxo indorum illo accepisset: quod perinde quasi auibus inaccessibile sit aornum appellatur ut locus quidem difficillimus captu esset: at qui illum teneret meticulosus: nūc inq̄t locus iste facillimus captu ē. Prærerea ubi alius cui saxum esset: quod minime capi posse uideretur: se cum saxo simul ac uiribus alexandro dedidit: eum regnare iussit: ac solum addi dit ingens. Sapere mihi uidetur homo hic: qui probo uiro se potius q̄ tuto loco munitoq̧ crediderit. Post illius uero saxi captiuitatem cum amici dicerent herculē ab eo rebus gestis superatum. at ego inquit meas res gestas simul cum imperio ne uno quidem uerbo cum herculis rebus conferendas puto. Quosdam uero ex amicis quos in alearū ludo haud uti ioco didicerat: mulctauit. Inter primarios autem optimosq̧ amicos Craterum unum omnium maxime honorabat. amabat autem ephestio nem: Nam Craterus ait regis amator est: ephestio uero alexandri studiosus. Zenocrati uero philosopho quinquaginta talenta cum misisset: atq̧ is ea non accepisset: quod sibi iisce opus nō esse diceret: rogauit an ne amicum quidem Xenocrates haberet? Nam mihi inquit uix darii diuitiæ in amicos suffecerunt. At cum Porus ab eo post pugnam interrogatus quo te pacto utar? regaliter respondisset: interrogatusq̧ iterum nunquid præterea aliud: omnia in ipso regaliter iesse dixisset: admiratus alexander eius uiri tum grauitatem tum etiā probitatē: plus soli ad id qđ antea habuisset: addidit. Certior autem factus se a quodam conuitio affici. Regale inquit est eum: qui beneficus sit uituperari: ad postremū cū diē obiret: ad amicos aspiciens ait: magnam mei funeris laudationem fore intueor.

Taxilles | Indi | Alexander | Hexcules | Craterus | Ephesiio | Alexander rex | Zenocrates | Philosophus | Darius rex | Porus

d Emades orator posteaq̄ ex hac luce alexander emigrasset: aiebat se uidere macædonum exercitum: quoniam principe esset orbatus: excæcato cyclopi persimilem

Demades | Alexander | Cyclopx

p Tolomæus lagi filius frequentissime apud amicos & cænabat & dormiebat. Quod si aliquando cænam præberet rebus illorū utebatur. accersebat enim sciphos strata ac mēses ipse præter necessaria possidebat nihil: quin alios locupletes efficere regale magis esse dicebat quā locupletari.

Ptolomæus | Lagus

a Ntigonus exigendis pecuniis erat acriter intentus. Quodā uero

Antigonus

Alexander dicente:at alexander talis nō erat.Probe īquit.Ille eīm metebat asiā: ego
Asia aūt culmos lego.at cū milites quosdam esset intutus:q thoracibus & ga-
leis pilā luderent:gauisus est:eorūq; duces accersiuit:quos laudaret. Vt
aūt audiuit eos bibere illorū ducatus militibus dedit. Idem admiranti-
bus cūctis q posteaq̄ senectutē attigisset:humaniter atq; mansuete rebus
uteretur.antea eīm inquit potentia mihi opus erat:sed nūc & gloria & be
Philippus niuolētia. Philippo aūt filio multis pn̄tibus pcūctanti qn̄ castra mouebi
mus? qd inquit:times:nūqd ne solus tubam audias? Festināte uero ado
lescēte capere domum apud uiduā mulierem:quæ tris uenustas hr̄et fili-
as:cum quendam hospitalibus muneribus īuitasset:inquit:nō educes fi-
lium meū ab angustiis.atq; posteaq̄ longam egrotationem euasisset: cō-
ualesceretq;:nihil ait deterius accidat:hæc.n.aduersa ualitudo nos mo-
nuit uæhemētius nobis efferēdum nō eē:quoniam mortales sumus. Cū-
q; ab Hermodoto solis filius ī poematis esset scriptus:in his mecum ait:
Hermodotus ollifer iste mihi nequaquam sentit.Dicente aūt quodam omnia regibus
& honesta & iusta esse ita p iouem inquit:regibus barbarorum:uobis au
Iupiter tē ea dūtaxat honesta sunt:quæ honesta:& ea solum iusta:quæ iusta sunt
Marsia Marsiæ uero fratri cum aliqn̄ esset controuersia:rogaretq;:ut eius ce rei
iudicium domi fieret.at fiet inquit:in foro uel cūctis audientibus:si nihil
per iniusticiā agimus. Idem cū per hyemem aliquando coegisset castra
Penuria in illos mouere locos:ubi rerum necessariarū penuria erat:& aliqui e mi
litum numero ī eum maledicerent:ii qdem nescii quod ppe esset: taber-
naculo uirga patefacto flæbitis:īquit:ni longius remoti maledictis ī nos
Aristodemus utemini. Item cū Aristodemus amicus quidam q pīe coquo natus eēt:
ei consuleret:ut & sumptus & largitiones tolleret: uerba tua aristodeme
Athenienses rn̄dit ius olent. Insuper cū Athenienses eius seruum honoris gratia ciui-
tati peride ac liberum ascripsissent nolle ait:unum atheniensem a me cæ
di. Et adolescens quidam Anaximenis rhetoris discipulus cum oratio-
Anaximenes nem quam apparate meditatus fuerat:recitasset atq; is ea in re q discere
uellet:tutius aliquid interrogasset:cōticuissetq; adolescens:qd ais inquit:
hic ne illa sunt:quæ ī tabulis scripta sunt? Rhetora uero alterum audiēs
qui diceret:ubi anni tp̄s niuem iacere occepisset efficit:ut pabulo careret
Thrasyllus solum:nō inquit desines me obtūdere. Thrasillo aūt cynico minimum
ab eo petēte:at hoc inquit:dare regis non est subdēte autem illo:ergo da
Demetrius mihi talentum:at nō ē īquit hoc accipere cynici. Demetrium uero filiū
Græcia cū ad liberandos græcos magna cum classe uiribusq; mitteret:aiebat glo
Antagoras riam tanq̄ a græciæ specula in uniuersum orbem suam lucem emittere .
Antigonus Item cum antagoras poeta congrum elyxaret:idēq; patellam quateret
Agamemnō Antigonus q post eū staret:homerꝫ ne ait:putas anragora cum agamē

nonis res gestas scriberet:congrum elyxasse.Et antagoras tu aűt rex ait: existimas agamẽnona cum illas res gereret:curiosum adeo extitisse : siqs in castris cõgrum elyxaret?Cum aűt per somnum uidisset aureã messem Mithrydaten emetere:eius interimẽdi consilium cepit:idq; Demetrio filio elocutus ut taceret:iureiurãdo astrinxit.Demetrius uero Mithrydate assumpto unaq; deambulans iusta mare hastæ calcaneo descripsit in littore:fuge Mithrydate.Quod cum ille intellexisset:in pontum fugit:ibiq; regnauit. Mithridates Demetrius

d Emetrius cum rhodios obsideret:cepit quodam i suburbio Protogenis pictoris tabulam:qui Iasylon pinxerat.i.imaginem liberi patris.Postulantibus aűt per caduceatorem rhodiis:& ut tabulæ parceret præcãtibus:respondit patnas se imagines potius quam picturam illam absumpturũ. Idẽ ubi fœdera cum rhodiis percussisset tormẽtum apud eos reliquit rem profecto quæ cum eius magnificentiæ tum illorum fortitudinis indicium atq; monumentum allatura foret.Post atheniensium uero defectionem cum urbẽ cepisset:quæ rei frumentariæ inopia iam male præmeretur cõtinuo concione cõuocata frumẽtum eis elargitus ẽ. Qui cum hisce de rebus in cõcione loqueret᷑:barbaræ quiddam pronũciauit.Quare cum unus e cõsessu ut uerbum dicẽdum foret: interclamasset:ergo huius quoq; emẽdationis cã alia uobis præterea quinque millia medimnum elargior. Demetrius Rhodii Prothogenes Caduceatores Athenienses

a Ntigonus secũdus cũ demetrius pr̃ captus esset:misissetq; ex amicis quẽdã:p quẽ iuberet:ne obtẽparet:siquid litterarũ coactus a seleuco ad eũ daret neq; urbes cederet:ipse p litteras Seleuco obtulit : & oẽ se illi regnũ cessurũ uadẽq; futurũ:si patrẽ demetriũ liberaret. Et cũ bello nauali aduersus Ptolomæi prætores pugnaturus esset:gubnatorq; dixisset hostium nauis multo pluris eẽ:at me iqt pñtem aduersus quot nauis opponis.Inuadẽtibus uero hostibus cũ aliqñ cederet:ait nequaq̃ fugere: sed ipm utile qđ retro potitũ eẽt:psecq. Præterea cum adolescẽs: qui fortissimo patre natus:nõ tamẽ ipse miles esset admodum probus:paternos redditus peteret.At ego ait adolescẽs ob ipsius uiri non ob patris probitatẽ mercedes largitionesq; exhibeo.Zenone aűt citieo mortuo quẽ unum maxime philosophorum omnium admiraretur:dicebat theatrũ suarum actionum interisse. Antigonus Demetrius Seleucus Ptolomæus Zeno Theatrũ

l Ysimachus in thracia superatus a dromachæta:cum & sese & exercitum præsiti dedidisset:ubi bibisset:i captiuitate positus o dii iqt ut paruæ uoluptatis gr̃a memet seruũ ex rege feci. Philippidi aűt poetæ comico:quo & amico & familiari uteretur:q̃ tecũ dixit ex meis cõmunico:q̃ ipse uis rñdit:præter secreta. Lysimachus

[Antipater, Parmenio, Alexander, Demades]

a Ntipater cum parmenionē ab Alexādro enecatū accepiſſet: ait: ſiq dem parmenio Alexādro tetēdit inſidias: cui fidendum? ſi minus tetēdit: qd agēdum? Demadis aūt oratoris iam ætate cōfecti: ait ueluti ex imolata uictima reliquum eē ſolum uētrem & linguam.

[Atinochus, Diana]

a Ntiochus tertius ad ciuitates ſcripſit: ſiquid præter leges faciūdum iuberet q litteras: ne ſibi obtemperarent ut eius rei iguaro. Dianæ autem ſacerdotem: quæ mirādum forma præſtare uideret: cum eēt intutus con tinuo deceſſit epheſo ueritus: ne quid præter animi ſententiam: quod ne fas eēt agere cogeretur.

[Antiochus, Seleucus, Gallogræci]

a Ntiochus cognomēto accipiter aduerſus ſeleucum fratrem de re- gno bellum gerebat. Sed ubi Seleucus a gallogræcis uictus nuſq̄ appareret: quin trucidatus uideretur: poſita purpura Antiochus ſuffuſco amictu indutus eſt. Non multo aūt poſt certior factus de ſalute fratris ſe- cundo nuncio diis immortalibus ſacrificium egit: ſuaſq; ciuitates coro- nis ornari fecit.

[Eumenes]

e Vmenes inſidiis perſeii circunuētus animam efflaſſe uiſus eſt. Cuius rei cum pgamum rumor platus eēt. Attalus eius frater impoſito diademate & illius accepta uxore regnum cepit. Cum uero accedere fratrem uiuum audiſſet: obuiam ſimul cum ſtipatoribns uti conſuerat: pfectus eſt aſtile habēs. At eumenes eum benigne hilariq; uultu amplexus ē: dixitq; ad aurem: ne feſtines ante uxorē capere: quam me mortuum uideris. Nec aliud ſuſpecti quicq̄ in oēm uitam neq; dixit: neq; fecit: quinetiam cum ē uita decederet: uxorem illi regnumq; reliquit pro quibus ille filium nullum aluit: cum multos ſuſcepiſſet. Sed Eumenis filio cū in adultam ætatē peruiſſet: regnum uiuus adhuc tradidit.

[Pyrrhus, Python, Caphiſius, Polyperches, Romani, Sicilia]

p Yrrhus cum a filiis adhuc pueris interrogaret: cui eēt regnum re- licturus: quicunq; e uobis inquit acutiorem habuerit gladium. In- terrogatuſq; uter Python ne: an Caphiſius tibicem melior eēt. Polypches reſpondit prætor. Cum uero congreſſus cum romanis bis eos uiciſſet: mī tis & amicis & ducibus interfectis. Si uno item prælio romanos: ait: uiceri mus: actum de nobis fuerit. At poſteaq̄ potiundæ ſiciliæ ſpe fruſtratus enauigaret: retro ad amicos uerſus qualem inquit romanis atq; carthagi nenſibus palæſtram relinquimus? Militibus autem aquilam eum appellā tibus: quid. n. ait: ueſtris armis ut præpete pēna ſublimis non tollar? dem cum audiſſet a quibuſdam ſe adoleſcentibus multis inter bibendum cō- uiciis maledictiſq; oneratum: iuſſit eos omnis interdiu coram agi. Quod ubi factum ē: eorum primum rogauit: an ea de ſe dixiſſent? ac iuuenis re ſpondit: hæc nempe rex diximus: dixiſſemuſque longe plura: ſi plus uini habuiſſemus.

a Ntiochus is qui secundum aduersus parthos expeditiones duxit: cum in ueneratione quadam ferisq; insequendis ab amicis seruisq; aberasset: hominum quorundam pauperum caulam ignoratus ingreditur. Et cum inter cœnandum sermonem de rege iniecisset: audiuit eũ alias bonum eẽ: sed flagitiosis amicis obsequentem plæraq; minus attendere: quodq; adeo uenationis studiosus foret: ut res necessarias plærunq; negligeret. Atqui tunc locutus est nihil: sed cum primum illuxisset: stipatorum ad caulam aduentu ubi quis eẽt allata purpura atq; diademate: patuisset. Cæterum a quo: inquit: die uos accepi: heri primum uera d' me uerba audiui. Præterea cum hierosolyma obsideret: iudæis ad maxima illa festalia petentibus dierum septem inducias: non modo eas dedit: sed etiam tauris auratis cornibus odoribusq; & pigmentis affatim præparatis ad portas usq; pompam egit. Atq; sacrificio illorum sacerdotibus tradito ipse in castra rediit. Iudæi uero admirati continuo sese post solemnitatem dedidere. Antiochus Parthi Iudæi

t Hemistocles cum adhuc eẽt adoloscens: inter potus ac mulieres uolutabatur. At posteaq̃ Miltiadis ductu barbari ad marathona uicti sunt nihil amplius per intemperantiam Themistocles perpetrare cõpertus est. Ad illos autem qui eius uitæ ac morum mutationem admirarentur: dicebat Miltiadis trophæum neq; sinere se dormire neq; otiosum aut desidem esse. Interrogatus etiam utrum Achilles mallet an homerus esse? Tu autem inquit utrum uictor in olympia eẽ malles an uictorũ præco? Item cum xerxes aduersus græciam magna illa classe descenderet. Epicyden Temistocles ueritus hominem popularem atq; factiosum quæstus auidum ac meticulosum: ne prætor creatus rempu. perderet: ut prætura abstineret: persuasit argento. Cumq; Adimantus qui nauale p̃lium formidaret: diceret ad Themistoclen: qui ad id græcos hortaretur: suadendoq; incitaret. O themistocle eos qui in certaminibus primi irruperint: cedunt semper: ita est inquit: adimante. Verum eos qui manserint haud coronant. Atq; cum Eurybiades uirgam tolleret: ut obstreperet: obstrepe inquit: ut libet: iterum audi. Cum autem eurybiadi persuadere nõ posset in angustioribus locis nauali prælio certandum esse: clam ad barbarum mittit monens: ne græcos pertimesceret: quippe qui fugerent. Ac ubi ille consilium secutus iũctus est: quoniam in his locis classe pugnasset: ubi græcis conduxerat: rursus ad eum mittit: hortaturq;: ut correpto itinere in hellespontum fugiat: quoniam græci de soluendo ponte cõsultarent: is quidem eo ductus consilio quo in seruandis græcis illum serua re dideret. At cum Seriphius diceret eum non sua sed urbis gloria splendorem assecutum: uera: inquit: narras. Cæterum neq; ipse: si Seriphius so Temistocles Miltiades Barbari Marathon Trophæum Achilles Homerus Xerxes Eurybiades Hellespontus Græci Seriphius

Antiphates rem clarus essem: neq; tu: si atheniẽsis. Cumq; formosus Antiphates: cu-
Temistocles ius amore Temistocles tenebatur: fugeret: atq; contẽneret eum ꝑus: at ubi magnam adeptus ẽ & gloriam & potẽtiam: adiret: atq; blandiretur: heus inquit: adolescens sero quidem ambo: uerumtamẽ sapimus. Ad Simonidẽ
Simonides uero qui iudicium quoddam iniustum ab eo contẽderet: dixit neq; illum bonum poetam eẽ posse: si præter modulum numerumq; concineret: neq; se bonum principem si præter legem iudicaret. Idem filium qui in deliciis matri cẽt: aiebat uiribus græcis præstare plurimum. Namq; principes
Athenienses græcorum eẽ Athenienses: sese uero Atheniẽsium: uxorem autem ipsius suam: at illum matris. Et cum duo filiam eius ꝓcarentur: prætulissetq; frugi ac probum locupleti alteri: ait se malle uirum qui pecuniis quam pecunias: quæ uiro indigerent. Prædium quoq; cum uenderet: proclamare iussit: ut etiam uicinum bonum haberet. Præterea cum ignominia ab atheniensibus aficeretur: quid in eos ait estis molesti: qui uobis usui sæpenumero fuere? Seq; platanis assimilabat: sub quarum tegmina tempore imbrium refugiunt: dein uero in serenitate illas auellunt prætereuntes: atq; maledicunt. In eretrienses uero cauillatus aiebat eos sicut gladiolos piscis habere gladium: cor autem non habere. Cum uero Athenis ꝑ-
Athenæ mum eiectus est: postea e græcia quoq;: ascendit ad regem apud quem di-
Græcia cere iussus. inquit orationem uariis stratis similem eẽ: nam quemadmodum illa solent: eodemq; modo orationem siquid extendatur speciem figurasq; demonstrare: sin colligatur: easdem tegere atq; corrumpere. Itaq; tempus petiit: quo persica lingua percepta pro uoluntate posset ac sine i͂tprete cum eo loqui. Multis autem honestatus muneribus ac breui locupletatus dixit filiis: ꝑdemur o filii: ni pediderimus.

Mironides m Ironides aduersus boetios exercitus ducẽs egredi Atheniẽsibus iussis cũ iam hora instaret ac ꝑmipili nõdum oĩs adesse diceret adsunt: iquit: q pugnaturi sunt: eorũq; promptitudĩe atq; alacritate usus hostes superauit.

Aristides Athenienses a Ristides cognomẽto iustus: solus semp uersabatur: societatesq; fugiebat: tanq̃ amicorũ potẽtia ad iniuriã hortaretur. Cũq; Atheniẽses testalibus relegatiõis tabulis studerẽt: & illiteratus ac rudis homo: q testã hẽret: eum adiisset: iussissetq; aristidis nomẽ iscriberet: ait ille nosti ne aristiden? quod ubi is qdem negasset: sed iusti cognomẽtum moleste ferre diceret: tacens aristides nomẽ id testæ iscripsit: & homini reddidit. At cum ei essent inimiciciæ cũ themistocle: legatus una missus: ius
Themistocles ait themistocle i cõfiniis inimicicias reliquamus? nam si uisum fuerit: eas rursum cũ reuerterimus: recipiemus Tributa uero cũ græcis statuisset: tã-

rò pauperior rediit:quātum ad iter ipsum erogauit. Cum uero hi uersus:quos in Amphiaraum Eschylus condidisset:recitarentur. Nam uult uir esse non uideri hic optimus. Qui mentis altæ fructifer sulcās segetem Cōsulta callens germinat grauissima:cuncti oculos in Aristidē cōuertere. Amphiaraus Eschylus Pericles

p Ericles cum prætorem gesturus eēt:assumpta chlamyde ad sese loquebat᷑:caue Pericle ī liberos homines mīatum geres:& eos qdem græcos atq₃ athenienses. Iusserat autem athenienses ægi nam quasi pirei portum existimarent:ac tuerent᷑. Atq₃ ad amicum quē dam qui falsum illum testimonium rogaret:ubi etiam iusiurandum iter ueniebat:respondit se ad aram usq₃ amicum eē. Cumq₃ ex hac luce foret decessurus:sese ipse beatitudinis efferebat:quod atheniensium nemo sua causa nigro amictu indutus eēt. Athenienses Aegina

a Lcibiades adhuc puer cum eo captu in palæstra comprehensus eēt:quem nequiret euadere:mordebat luctantis manum. Atq₃ illo dicente mordes ut fœminæ:minime inquit:sed ut leones. Canem quoq₃:cum optimum haberet:quem nummum septem millibus emerat:ei caudam abscidit:hoc ideo feci inquiens:quo athenienses hac de re loquentes de me aliud nihil quærirent curiosius. Cum uero ad ludum accessisset:iliados carmen petiit:magistro autem respondente homericum sibi eē nihil:illi inflixit pugnum ac præteriit. Et cum ad periclis fores uenisset:audissetq₃ non eē otiosum:quoniam quo pacto Atheniensibus rationem eēt redditurus:consyderaret:nonne melius est:inquit:cogitare:qui non reddat? Atq₃ arcessitus ab atheniensibus ex sicilia ad capitis causa:seipsum abscondit inquiens eum stultum eē:qui cum hēt controuersiam:quærit effugere:dum licet fugere. Cumq₃ dixisset quis:nō credis patriæ iudicio teipsum? Ego ne matris quidem respondit:ne fortassis ignorans pro albo calculo nigrum immitat. Vbi uero audisset sese ac suos morti adiudicatos:at iis ostendemus inquit nos uiuere:& ad lacedæmonios uersus decelicū bellum in atheniēses excitauit. Alcibiades Palæstra Ilias Pericles Sicilia Lacedæmonii

l Amachus primipilum quendam cum reprǽhēderet:quoniam deliquisset:isq₃ diceret nūquam fore:utidem amplius faceret:belli inquit bis errare non licet. Lamachus

i Phicrates quoniam cerdonis esset filius:contemptui erat is gloriam tum primum adeptus est:cum saucius hostem armatum ac uiuum & corripuit:& in suam triremem trāstulit. Item cum in amico socioq₃ solo castra mœtatus uallum iaceret:fossam foderet quē diligētissime:ꝑpterea quæ dixisset qdā:qd.n.metuimus? pessimā impatoris uocē eē rn̄dit:nō putassem. Insup īstructus aduersus barbaros uereri inqt:ne Iphicratē nesciāt:quo qdē noīe hostes alios ꝯsternatos rddeīt. Præte Iphicrates

Calumniator rea cum capitis iudicium ſubiret:ait calũniatori:cuiuſmodi homo rẽ tu facis:qui bello inſtante ciuitati de me potius quam mecum conſultandũ

Armodius eſſe ſuadeas? Ad armodium quoq; qui armodii illius priſci gentilis ſi-bi ignobilitatem exprobraret:meum quidem genus reſpondit a me ipſo initium ſumit:tuum aũt in te finit. Idem cum ab oratore quodam i cõcione interrogaret̃:quis es:qui ita efferris animo:utrum eques:an ſagittarius:nũ pedes:an ſcutatus:nullus ſum inq̃t hoꝝ:ſed q̃ hiſce oĩbus imperare didicerim.

Timotheus t Imotheus putabatur fortunator imperator:atq; qui ei inuidebãt: pigebant urbes:quæ illo dormiente ad ræte ultro ſe implicarent. Itaq; dicebat Timotheus:ſi huiuſcemodi urbes capio dormiens: q̃d me facturum arbitramini cum uigilaro. Ad hæc cum ex audacibus prætoribus quidam atheniẽſibus uulnus oſtenderet:at me ĩquit:puduit: quod me prætore ueſtro in Samo catapulta prope cõcidit. Oratores autẽ cũ chareta præferrent:taleq; dignum eſſe prædicarent:qui Athenienſiũ p̃tor eẽt:iq̃t Timotheus ĩmo:qui prætori ſtrata portaret.

Chabrias c Habrias eos dicebat pulcherrime officio imperatoris fungi: q̃ res hoſtium maxime noſſent. Et cum proditionis accuſaretur ſi-mul cum Iphycrate:increparetq; Iphycrates illum experiendi gratia in

Iphicrates Gymnaſium gymnaſium proficiſci:& ad ſolitam prandere horam. Quid nam inquit ſi aliud quiddam utriuſq; noſtrum athenienſes norint:te quidem ſqualidum & expertem cibi:me uero & pranſum & unctum enecabunt. Di-

Athenienſes cere ẽt cõſueuit formidabilius eẽ ceruoꝝ agmẽ ductu leonis: quã leonũ ceruo duce.

Hegeſippus h Egeſippus cognomento crobylus cum Atheniẽſes in Philippum

Philippus irritaret:ſucclamauit quidam e concione bellum ne ſuades? ita p̃ iouem inquit:nigroſq; amictus:& cum publicis funerum elationibus funebris orationes:ſi ad libertatem niti:quam quæ macædones imparit: factum ire maluerimus.

Macædones Pytheas Alexander p Ytheas adhuc adoleſcens decretis hiſce quæ de Alexandro ſcribebantur:contradicturus uenit:atq; dicente quodam:tu cum iuuenis es:de huiuſmodi audes loqui rebus. At alexander ĩq̃t quẽ ſuffragiis decernitis deum:eſt me iunior.

Phocion p Hocion atheniẽſes neque ridere neque lachrymare ab ullo unquam eſt uiſus. Et in concione cum quis dixiſſet:cogitabundus uideris o phocion:recte coniectas inquit:cogito enim ſiqua ualeo in his breuitate uti:quæ apud athenienſes dicturus ſum. Idem cum oraculum athenienſibus redditum eſſet unum eſſe in urbe uirum: qui omniũ uoluntati opinioniq; aduerſarctur:& hũc uociferantes athe-

mẽtes quæritandum iuberent:photion sese ait hunc eẽ:soli.n.sibi eorum placet nihil:quæ multitudo ipsa & agit & dicit. Atq cum aliqñ apud populũ sniam dicẽs auditoribus gratus eẽt:intueret q omẽs:qui communi eodemq consensu quod dixisset admitterent:ad amicos conuersus ait: num fortasse mali quippiam locutus sum nescius? Atheniẽses uero cũ ad sacrificium quoddam accessiones peterẽt:ac reliqui ea cõcederẽt:rogatus sæpius sniam diceret. Puderet me inquit si uobis accessiones cederem:huic aũt sua nõ redderem:simulq fœneratorem ostẽdebat. Rursus cum demosthenes orator dixisset:enecabũt te phocion athenienses:si insania:eos ceperit:ita inquit me enecabunt si insania:te uero:si sanitas eos cepit. Item cum Aristogiton calumniator in carcere foret aiam efflaturus:erat.n.dãnatus:phociõaq rogaret:ad sese ut iret:neq amici sinerent: ad improbum hoiem proficisceretur. Et ubi nam loci quisq̃ aristogitona iucundus r̃ndit adloquatur. Atq cum bizantus athenienses irati eẽnt qm̃ chareta quem illis auxilio aduersus philippum cum copiis miserant recipe urbe noluissent:dixissetq phocion haud oportere irasci sociis:qui non crederẽt sed iis prætoribus magis qui non crederẽtur:prætor ipse designatus ẽ. Qui a bizantiis creditus ut philippus infecta re abiret:effecit. Alexãder autem rex cum talẽta cẽtum illi misisset munesi qui illa portabant:interrogauit:cur nam factum eẽt:ut in tanto atheniẽsium numero ad se solum hæc Alexander daret? Respondentibusq illis:quoniam eum solum honestumq & probum putaret. Proinde inquit sinat me & eẽ & uideri talem. Ad hæc cum alexander triremis peteret:nominatimq iuberet populus phociona interesse ac sentẽtiam dicere:ubi surrexisset:inquit cõsulo igitur uobis:ut uel armis uincatis:aut dominantium amici sitis. Præterea cum de Alexandri obitu rumor sine auctore exortus eẽt: oratoresq tribunal continuo insilirent:neq differẽdum sed quamprimum bellãdũ eẽ iuberent:rogabat phocion ut expectarent:indubitatoq rem nossent. Si enim inquit:hodie obiit:at cras aderit uel diu mortuus. Insuper cũ leosthenes ciuitatem impulisset in bellum præclara libertatis nominis atque imperii elatam spe:illius uerba cupressibus similabat. Nam cum pulchra sublimiaq essent:fructum tñ non hñent. Initus autem succedentibus ꝓspere ac ciuitate secundo nũcio discurrẽte interrogatus:an hæc ita gesta uellet gesta hæc quidem:consulta uero illa r̃ndit. Atticam uero adortis macedonibus:oramq maritimam uastantibus iuuentutem eduxit:permultisq ad eum concurrentibus:& ut collem caperet:ibiq copias instrueret:hortantibus:o Hercules inquit:ut multos imperatores intueor:milites uero paucos uerumtamen congressus:& uicit ac macedonum principẽ. Niciona interemit. At paulopost Atheniẽses bello superati ab Antipatro

Atheniẽses
Demosthenes
Aristogiton
Philippus
Phocion
Alexander
Rumor
Leosthenes
Attica
Athenienses
Antipater

Menillus praesidium admisere. Menillusq; praesidii princeps cum photioni pecunias daret: turbatus inquit neq; illum Alexādro eē meliorem: & causam qua pp nunc eas acciperet: cum tūc noluisset: eē plane deteriorē. Atq; ait Antipater cum duo sibi Athenis amici eēnt: neq; phociōi ut a se munera

demades caperet: psuasit: neq; demaden his ipsis expleuit. Idem cum ab Antipro rogaret: ut iniusti quiddam faceret. Nō potes inqt Antipater & amico & assentatore phocione uti. Atq; ubi post Antipatri obitum atheniēsibus se se in popularē pricipatum uēdicantibus phocion morti eēt adiudicatus i cōcione: amici uero flētes sequerētur: phocioni autē qui silētio icedebat: qdam ex inimicis obuiā fcūs in faciē inspuisset: is ad magistratū ubi oculos cōuertisset: nō ne quis iquit: dedecori inseruiētem hunc represserit? Cū que eoꝝ unus: qui una morituri erant: lamētaret: affligeretq;: non amas

Thudippus Phocion ait. Thudippe cum phocione mori? Iam ueio allata ad eum culigna iterrogatus nunqd ad filium diceret. Ego inquit: iubeo: & rogo te: nequid rerum haram memoria atheniensibus irascare

Pisistratus P Isistratus Atheniēsium tyrānus cum ex amicoꝝ numero quidā ab eo defecissent: eiusq; cepissent phylam ad eos uenit collectū stratum secum ipse portās. At illis qd uellet iterrogātibus? si uobis inqt: psuasero: abibo: sin minus psuasero: uobiscum māsurus sum pro inde paratus ueni. Atq; cum ad eum delatum eēt eius mrem cuiusdam adolescētis amore detineri: & illius quidē formidātis depcātisq; plurimū clam cōgressu uti: adolescētē ad cænam inuitauit: ac rogauit iter cænādū quo pacto res acta esset: Illo autē iucunde oīa suauissimeq; disserēte: hæc inquit: tibi iterdiu futura sunt: si mrī placueris. Itē cum Thrasybolus eius amare filiam: obuiamq; factus suauiasset: ppterea q; in illum ab uxore ex asperaret: ait siqui nos amant: oderimus: quid iis faciemus: qui oderunt?

Trasybolus Vxoremq; thrasybolo uirginē dedit. Cantores lasciuiores quidam cū in eius uxorē icidissent: multaq; petulāter egissent: dixissentq; iterdiu uero

Pisistratus pisistratū ut sibi ignosceret: lachrymātes præcarent: uos inquit enitimini post hac saniores eē. At mea uxor nusq̄ heri prorsus profecta ē. Interrogantibus autē filiis cum is alteram uxorē ducturus foret: nunquid eos accusaret? minime iquit: quin laudo potius: ac uolo alteros mihi huiusmodi natos fieri.

Demerius phalæreus Ptolemæus rex D Emetrius phalæreus monebat ptolemæū regē: ut de regno iperioq; libros sibi cōpararet: atq; plegeret. Quæ.n. amici nō audēt monere reges: hæc i libris scripta sunt.

Lycurgus L Ycurgus lacedæmōius assuefecit ciues nutrire comā: iquiēs formosos coma uenustioris effici: deformis uero formidabilioris. Ad illū quoq; q populi principatum i urbe faciundū hortaret:

137

tu pmus respōdit in ædibus tuis populare pricipatum efficitō. Ad hæc iubebat ædes serra securiq; duntaxat laborādas. Sic.n.puderet in humil ac plæbeias ædis pocula & strata sumptuosiorisq; mensas importare. Præterea pugilis ac prancatii certamen inhibuit: quo ne ludendo quidem abnuere consuescerent. Expeditiones insuper aduersus eosdem hostes sæpius educere prohibuit: ne ii bellicosiores redderētur. Itaq; cum posteriore tempore. Agesilaus esset uulneratus: ait Antalcidas præclaram eum a thebanis disciplinæ mercedem capere: qui uel inuitos assuefecisset docuissetq; bellare. Agesilaus

c Harilaus rex rogatus: cur leges adeò paucas Lycurgus tulisset respondit: qui uerborum paucitate uterentur: legibus haud multis indigere. Atq; cum mancipium quoddam audacius sese illi inculcaret: per geminos ait: enecarem te: nisi irascerer. Ad illum uero q interrogaret: quid nutrirēt comam: respondit qm̄ ex omni ornatu hic quā minimus sumptus est. Charilaus

t Eleclus rex fratri: q ciues criminaret: qd sibi magis quā illi aduersarent: tu.n.inqt iniurias pati nescis. Teleclus rex

t Heopompus cum quadam in urbe murum sibi quidam ostēderet: & an sibi pulcher altusq; uideretur: interrogaret: minime: si mulierum est: inquit. Theopompus

a Rchidamus cum ī pelopōnensiaco bello socii rogarēt: ut tributis modū eis statueret: respondit bellū nō cōstitutis pacisci. Archidamus

b Rasidas cum ī caricis murē compræhēdisset: mersus eum dimisit: deinde ad astantis ait: nihil est ita paruum: quod si ausit iuadentibus repugnare: nō se incolumem seruet. Ad hæc cū in prælio eēt clipeo transuerberato ictu percussus: eadē ipsa quam e uulnere hastam eduxisset: hostem interemit. Rogatus aūt qui saucius factus eēt: quoniam me clipeus inquit prodidit. Brasidas

u Bi Brasidas occidit: liberatis iis græcis q thraciā īcolerēt: ac legati q lacedæmonia missi sunt: eius matrem adissent: pmum illa interrogauit: an pulcherrime Brasidas obisset. Thracibus aūt efferētibus eum laudibus: aliūq; tale dictitātibꝫ fore neminē: ignoratio uos hospites iqt tenet? nā brasidas qdē uir pbꝫ fuit: ueꝝ lacedæmō pml tos hēt illo meliores Brasidas Thracia Lacædemon

a Gis rex dicere cōsueuit nō eē lacedæmonios iterrogādos: quot nā eēnt: sed ubi essent hostes. Idē ad mantineā cū hostes qm̄ plures eēnt: expugnare nequissent ait qui multis uellet dn̄ari: opus eē: ut cū multis quoque pugnaret. Cum uero Elii laudarentur: quod olympiacos ludos præclare agerent: at quid inquit: admiratiōe dignum faciunt: si quattuor annorum curriculo diem unum iusticia utuntur? Cumq; laudibus insisterēt: ait: quid mirādum: si pulchra in re iusticia utunt pulchre? Agis rex Elii Olympiadi ludi Iusticia

Item cum flagitiosus homo sæpius rogaret qs spartiatarum optimus foret: qui tui dissimillimus est respondit. Rursus cũ ab altero quæreretur quot essent lacedæmonii: quod inquit satis sunt qui malos arceant. Et cũ idem ab alio quæreretur: permulti ait tibi uidebuntur: si eos pugnãtis inspexeris.

Lysander
Dionysius

l Ysander amictus: quos dionysius tyrannus ad eius filias præciosissimas misisset: nequaquam accepit: ueteri iquiens: ne hisce deformiores uiderent. Atq; a quibus carperetur: peride atq; degenerasset ab herculæ: quod dolo plæraq; gereret respondebat: qno leonis non attigeret: uulpis pellem assuendam esse. Insuper cum argiui iustius q̃ lacedæmonii de quo ambigebant solo: uiderentur dicere: districto gladio: q huius inquit: ius habet: optime de soli terminis differit. Lacedæmonios uero cum ad expugnandos corynthiorũ muros timidioris aspiceret: ut leporem uidit exilientem e fossa: huiusmodi inquit: hostes metuitis? intra quorum muros præ inertia lepores dormitant? Et cum megarensis uir qdã in publico cœtu audacte ad eum ac licẽtius loquæretur. Tua inquit uerba ciuitatis idigent.

Argui
Lacedæmonii

Agesilaus

a Gesilaus eos qui Asiam ĩcolerent dicebat liberos quidẽ malos eẽ: suos autem bonos. Cũq; ii consuessent persarum regẽ magnum appellare. At qua nam inquit re ille me maior est? nisi iustior temperatiorq; sit. Ad hæc cũ de fortitudine iusticiaq; rogaretur: utra esset melior: Nihil ait fortitudine indigemus: si iusti omnes simus. Item cum noctu repente ex hostili solo castra moturus fore: & eum cuius amore teneretur ob infirmitatem relinqui atq; lachrymare intueret: durum est inqt misereſcere simul ac sapere. Rursum cum Menecrates medicus cognomento iupiter epistolam ad eũ scripsisset. Menecrates Iupiter regi Agesilao salutem. Rescripsit rex agesilaus Menecrati sanitatem. At cum lacedæmonii Athenienses ad corinthum ac socios superassent: audita hostilium cadauerum multitudine: heu inquit græciæ: quæ tot ex sese perdidit: qui sat essent: quibus barbaros omnis uinceret. Atq; cum oraculũ a Ioue in Olympia ex sententia accepisset: deinde ephoris iubentibus ut etiam iisdem de rebus phytium cõsuleret: ubi delphos petisset: deum rogauit: an quæ patri: eadem sibi quoq; uiderẽtur. Præterea cum amicũ quẽdam a care icarico peteret: ac rogaret: ad eum scripsit. Si Nicias iniustus in te nõ ẽ: dimittito: sin ẽ iniustus: nobis dimittito omnino autem dimittito. Ad hæc ut eum qui luſciniæ uocem imitabatur: audiret hortatus: ac ipsam inquit sæpenumero audiui. Cum uero post leuctrensem pugnam ephori qui urbem exhaustam uiris intuerentur propter legem: quæ perterritos omnis notandos esse iuberet: uellent infamiæ notam sol

Menecrates
Epistola

Delphos

Nicias

uere:ac legislatorem. Agisilaum declarassent:is ut in medium pcessisset: ius legibus postridie inciperet. Idem ad regem ægyptiorum socius missus cum una cum illo obsideret:essentq; hostes & multo plures:ac fossa castra circũdarent:egrediũdum rex dimicandumq; iubebat de summa rerũ. At Agesilaus iquit non eẽ hostes ipediẽdos:quos sibi ipsis pares uellet. Agesilaus

Præterea cũ parum deesset:qn fossa cõiungeret:aduersus id quod reliquum erat instructa acie ac pari usi certamine uictoria potiti sunt. Ad postremum cum moreret amicis iussit nullam sibi neq; fictam neq; pictã facerent:ita enim imagines appellabat. Nam si q mihi opus illustre factũ est:hoc mihi monumentũ est. Sin uero nullum:neq; si omnis quidem statuas feceritis.

a Rchidamus ubi agesilai catapultam eẽt itutus:cum primũ ex sicilia aduecta eẽt:exclamauit o Hercules periit uiri uirtus — Archidamus

a Gis iunior cum demades diceret enses laconicos ob breuitatem a circulatoribus absorberi:attamen lacedæmonii:respõdit:huiusmodi ensibus hostes uæhemẽtissime assequuntur. Item cũ ephori cuidã proditori tradẽdos milites iuberent:haud illi se inquit alienos credere:q pprios prodidisset — Agis Iunior — Demades

c Læomenes cum qs se gallos ei daturum polliceret:qui pugnãdo interirent:istos mihi des:inquit:nolim:sed illos potius:qui pugnãdo interimant. — Clæomenes

p Edaretus non electus in numerum trecẽtorum:qui quidem honos in urbe cæteris dignitate pstabat:hilaris surridẽsq; abibat gaudere se inquiens:si quidem trecẽtos urbs hret ciues sese melioris. — Pedaretus

d Amonidas i ultimũ chori ordinẽ locatus a chori magistro pl chre: tu qdem iuenisti:iquit:q etiã ipe honorabilis fias. — Damonidas

n Icostratus argiuorum prætor cũ ad cuiusdam castelli pditionẽ grãdi pecunia atq; matrimonio lacænæ mulieris q̃ ipse uoluerit præter regias:ab Archidamo hortaret:respondit Archidamũ ex herculis genere nequaq̃ eẽ. Herculẽ eni lustrato orbe malos supplicio affecisse:at bonos archidamũ facere malos. — Nicostratus — Hercules — Archidamus

e Vdæmonidas cũ in academia xenocraten uidisset:q iam senex cũ discipulis disputaret:cũq; audisset ab eo uirtutem queri: at qñ ca utet:inqt? Rursum cũ philosophum audisset:q solum sapientem eẽ bonum impatorem disseret:dictio inqt admiratione digna:uerũ q loquitur tubæ strepitũ nunq̃ audiuit. — Eudemonidas — Xenocrates

a Ntilochus cũ ephorum gereret:audiẽs messeniis agrũ a philippo datũ:interrogauit:num ẽt dedidisset philippus:ut possiderẽt: cũ pro illo pugnandum foret.

r

Antalcidas

a Ntalcidas cum atheniẽsis quidam lacedæmoniis ĩpitiã obiiceret: soli certe nos inqt mali nihil a uobis didicimus. Præterea cũ alius Atheniensis ad eum dixisset. Atq nos a cephiso sæpissime uos fugauimus. At nunq̃ nos: inquit: fugauimus uos ab eurota. Ad hæc cũ Sophista qdã herculis laudationẽ lecturus eẽt: ait: qs eni eũ uituperat.

Sophista

Epaminõdas

e Paminonda thebano ĩpium gerẽte nunq̃ ĩ castris repentinus tumultus exhortus ẽ. Dicebat aũt belli pulcherimũ eẽ mori. Grauiori uero armatura peditum corpus asseuerabat exercitatum eẽ oportere nõ athlætarum solũ sed ẽt militũ more. Itaq carnosioribus se ĩfestum ꝑbebat: ac talẽ quẽdã amouit ab exercitu ĩqens uix tribus qua tuorue clipeis tegi eius uentrẽ: cuius magnitudine suã ipse mentulã: ne uidere quidã posset. Sic etiam tenui uictu ac uili erat: ut cũ a uicino ad cænam ĩuitatus ĩuenisset liboꝝ obsonioruq̃ & unguentoꝝ apparatum: abierit illico ĩqens: ego te sacrificare non contumelia uti opinabar. Et cum coquus dieꝝ aliquoꝝ sumptus rationem collegis redderet: olei solũ multitudinẽ moleste tulit. Admirãtibusq collegis: nõ sumptũ ĩquit ægre se ferre: sed quod tantũ olei intra corpus excepisset. Itẽ cũ festum diẽ urbs ageret: ac potui omnes coituiq studerent occurrit familiari cuidã sobrius atq mẽtis compos icedens. Illo aũt admirante quærenteq: quid ita solus ambularet: quo liceat inquit oibus uobis æbrietati & desidiæ indulgere. Atq neq̃ hoĩem qui flagitiose quid deliquerat: rogante pelopida nõ dimisit: at amicæ præcibus dimisit: dicens amicas decere talia munera capere non prætores. Ad hæc cũ lacedæmonii copias educerent: oraculaq thebanis referrẽtur: quæ quidẽ alia uictum iri alia uictores eos fore dicerent: iussit hæc ad tribunalis dexteram: illa uero ad leuã poni. Quibus oibus positis surrexit ĩnqens: si parere ĩpantibus: & cũ hostibus cõgredi aduersi uolueritis: hæc uobis oracula sunt: melioraq ostẽdit. Quod si formido uos ceperit: illa sunt: & in deteriora oĩonem uertit. Iterum cum ĩ hostes agmẽ opportune duceret: at tonitru facto sui quærerent: qd deũ portẽdere arbitraret᷑: hostes attonitos eẽ respondit: quod cum huiusmodi agri in ꝓximo eẽnt: ĩ talibus ipsi castra mœtarent᷑. Atq ornatissimarũ oĩum quas gessisset: & optimarum rerum iucundissimum eam sibi dicebat: quod suis adhuc uiuis parẽtibus ad leuctra lacedæmonios supasset

College

Lacedæmonii

Thebani

Leuctra

Cumq alio tempore unguẽtato corpore ac hilari facie apparere consuesset: post illud prælium postridie squalidus ac demissa fronte processit ĩ medium. Percunctantibusq amicis an ægri quicquam ei accidisset: nihil accidisse respondit: uerum sentiebam me elatiore animo heri fuisse: quam par eẽt. Itaq immoderatam læticiam hodie plecto. At cũ spartiatas sciret operam dare: ut huiusmodi casus absconderent: uolensque

illorum calamitatis magnitudinem liquido patefacere:non est passus ut omnes simul:sed ut singulæ potius ciuitates cadauera tollerent. Quare lacedæmoniorum cadauerum mille & amplius uisum est. Item cum Iason thessalorum princeps socius uenisset thebas:& Epaminondæ q plurimum inopia præmeretur:aureum duomillia misisset: aurum quidem non accepit:Iasona uero aspiciens:iniuriam iquit:incipis. At ipse denariis quinquaginta mutuo acceptis ac ciue quodam ad exercitus cõmeatum in pelloponensum irrupit. Rursum cum rex persarum daricũ triginta millia ei misisset:grauiter Diomedonta repræhendit:quod nauigationis tantum ad Epaminondã corrumpendum enauigasset. Iussitq; regi diceret:si quæ thebanis conducerent sentiret.Epaminondã gratis amicum habiturus foret:sin autem quæ non conducerent hostem. Et cum Argiui thebanorum societatem inissent:ac Atheniẽsium legati in arcadiam profecti in utrosq; inueherentur:a Calistratoq; oratore tum orestes tũ œdippus exprobraretur urbibus:ubi epominondas surrexisset: fatemur ait:& apud nos patricidam extitisse & apud argiuos matricidam:uerum qui hæc perpetrauit:nos qdem eiecimus:Athenienses uero excepere.

Iason
Peloponnesus
Argiui
Calistratus
Orestes
Oedippus
Epaminondas
Atheniẽses

Spartiatis uero qui multis magnisq; in rebus thebanos criminarentur his respondit:uos breui oratione gaudentis ociosos reddiderit. Atque posteaquam Alexandrum phereorum tyrannum qui thebanis erat hostis:in amiciciam athenienses societatemq; recepissent:eisq; ille pollicere tur carnes:quæ mina uenũdabantur:semiobolo se præbiturum. At nos inquit Epaminondas ligna ad hasce carnes atheniensibus gratis præbebimus. Istorum enim agrum excidemus:si molestiores esse perrexerit.

Insuper cum boecios uellet in armis perpetuo esse: erant enim per ocium dissolutiores quo tempore ipsorum princeps electus esset: eos monebat inquiens:etiam consultate uiri:nam si imperatorem gessero: imperio parendum est uobis. Itaque campestrem patentemq; regionem belli orchestram appellabat:perinde ut illam possidere nequeant: nisi manum pro clipei loco habuerint. Et cum chabrias paucos thebanos: quosdam qui ad corinthium sub muros auidius præliarentur: interemisset: trophæumque statuisset: Epaminondas deridens ait: hic nõ trophæum sed hecathensium: hoc est hecathes simulachrum statuendum est. Hecathen enim ante portas in triuiis non absurde erigebant. Ad hæc cum quidam nunciasset exercitum ab Atheniensibus nouis ornatum armis in peloponnensum missum: quid ergo Antigenidas suspirat:iqt:si nouas tibias Telleshẽt?erat.n.tibicẽ.Telles pessimus:at Antigenidas optimus.Itẽ cũ didicisset armigeꝝ pmultas ab hoie captiuo pecunias accepisse mihi:ait:clipeũ redde:tibi uero faciũdo qͣstui

Boetii
Chabrias
Trophæum
Antigenidas
Telles

tabernam emitto. Non.n.amplius æque discrimen subire uelis: qui unus e diuitibus beatisq; factus sis. Interrogatus quoq; utrum sese meliorem imperatorem duceret an Chabrian an Iphicraten: difficillimum est iquit: iudicatu: quoad uiuimus. Præterea cum ex laconica reuersus ad capitis causam una cum pretoribus collegis arcesseretur: quod menses quattuor boetiæ imperio præter legem adiecisset: collegas hortatus est: in se crimẽ referrent tanquam ui coacti: at ipse non habere inquit uerba: quæ rebus præstarent. Quod si omnino aliquid apud iudices dicendum eẽt: orare si se occiderint: ut statuæ condemnationem inscribant: quo græci norĩt thebanos uel inuitos ab epaminonda coactos eẽ. qui laconicam quæ annos quingentos neq; prædam neq; bellum passa eẽt: & Messenam triginta ac ducentos annos incoluisset: concremarint: composuisse etiam atq; redegisse in unum arcadas: præterea græcis libertatem restituisse. Hæc.n. ea prætura atq; imperio gesta sunt: quare iudices multo cum risu egressi sũt ne suffragia quidem in eum admittentes. Ad postremum cum in ultio prælio uulnus excepisset: delatus in tabernaculum uocauit daiphantum post hunc deinceps hyollidan: quos quidem uiros ubi efflasse aĩmam ac cepisset: iussit: cum hostibus bellum soluerent: tanq̃ eis imperator non eẽt. Remq; uerbo testatus est: utpote qui optime ciues suos nosset.

Boetia — Laconica — Messena — Daiphantus

p Elopidas epaminondæ collega in prætura cum ab amicis diceret necessarium negotium cogendæ necessariæ pecuniæ negligere: pecuniæ per Iouem ait: necessariæ huic sunt Nicomedi: hominem is quidem ostẽdens & claudum prorsus & debilem. Vxore autem cum ad pugnam egrederetur: eum precante: ut se saluum faceret: hoc alios ait monẽdos eẽ: at principem & prætorem: ut ciues faceret saluos. Item cum quidam dixisse: in hostes incidimus: quid ĩ illos nos magis: inquit: incidimus quam in nos illi? Atq; cum fractis fœderibus ab Alexandro pheræorum tyranno & captus & uinctus eẽt: ptoindeq; illi malediceret: tyrannusq; dixisset properas mori? maxime inquit: quo thebani magis excãdescant: ac tu citius pœnam des. Ad hæc cum Theba tyranni uxor ad eum uenisset: seq; mirari: diceret: quod uinctus ita eẽt hilaris: is magis illam se mirari rñdit: quod ñ uinctum expectaret Alexandrum. Item cum ab Epaminõda ueheretur: grãs inquit hẽre Alexandro: quoniã in præsentia potissimũ experiretur non modo ad bellũ sese: uerumetiam ad necẽ uti audentia.

Pelopidas — Epaminondas — Nicomedes — Alexander — Theba

Exempla Romana.

m Arcus a curius quibusdã cũ acc usaretur: quod agri bello patri mi nimam partem uiritim distribuisset: plurimam uero publicam effecisset: optauit neminem romanorum fore: qui quod agri ad alendum satis esset: parum duceret. Samnites aũt cum post aduersum

M. curius — Samnites

conflictum ad eum profecti aurum darent:rapa elyxabat i fictilibus:sam nitibus autem respondit minime se auro idigere qui tali cæna uteret atq; malle hñtibus impare q̃ hre aurum.

g Aius Fabricius cum Romanos a Pyrrho uictos accepisset: labie no dixit.Pyrrhus romanos uicit:non epirotæ. Et cum multum ei auri daretur a Pyrrho:ad quem pro redimedis captiuis uenerat:nequa quam accepit.Postridie uero qui maximus elephantus esset istructu pyrrhi post terga ignorati fabricio clamorem emittens repete apparuit: quo facto couersus fabricius:ac subridens me ait:nec aurum heri: nec hodie bællua permouit. Rogantecq; eum Pyrrho:ut secum eet: ac proximum post se imperium haberet:neq; tibi hoc:inquit:coducit:nā epirotæ si ambos nos norint:a me regi quam abs te malint. Rursum fabricio consuli Pyrrhi medicus epistolam misit:qua polliceretur:si is iuberet:se Pyrrhum uenenis interfecturum. Ad fabricius eam epistolam ad Pyrrhum dedit saniore ut mente uteretur:monens quoniam & amicorum & hostiū pessimus iudex esset. Sed posteaquam insidiis compertis Pyrrhus medicū suspendio affecisset:reddidissetq; fabricio captiuos sine redemptionis p̃cio:eos non accepit gratis:sed ne mercedem cepisse uideretur: totidem ei captiuos restituit.Nā neq; Pyrrhi gratia isidias significasse affirmauit: sed ne romani dolo uideretur uti ad necem:peride atq; palam uicere minus possent. G.Fabricius Romani Pyrrhus Romani

f Abius maximus cum nollet cum Annibale acie confligere: sed cūctando exercitum eius terere:qui tum pecuniæ tum annonæ præmeretur inopia:per aspera ac motuosa loca insequebatur:& sese a latere egressus opponebat. Cūq; a multitudine rideretur:& Annibalis uocaretur pædagogus:id minimi pendens cogitatibus suis atq; cosiliis utebatur.Et ad amicos conuersus dicebat eum sibi timidiorem: uideri:qui cauilla couiciaq; metueret:quam qui hostes fugeret. Insup cū de collega Minutio:quoniam hostes aliquos prostrasset:magnus rumor eet:quasi uir foret nomine romano dignissimus:magis se inquit secūdū Minutii fortunam quam aduersam pertimescere. Pauloq; post cum in isidias icidisset Minucius:& simul cum exercitu perire uideretur:ubi ipse auxilium tulit:cum magnum hostium numerum prodidit:tum illū seruauit. Itaq; Annibal ad amicos dixit:no sæpe prædixi uobis fore aliqn ut montana nubes in nos imbris resolueret? Atque post cannensem cladem creatus imperator una cum Claudio marcello uiro & itrepido: & qui cum Annibale quamlibetissime semper dimicaret:sperabat ipse si nemo pugnaret:breui futurum:ut annibalis miles attritus fessusq; defi- Fabius maxius Annibal Minutius Claudius marcellus Annibal

Fabius Marcellus

ceret. Quam ob rem dicebat Annibal maiori sibi metui esse Fabium pugna uacuum quam pugnantem Marcellum. Et cum miles lucanus apud eum esset accusatus: quod mulieris amore noctu sæpe in castris uagaretur: cæterum mirabili armorum uirtute uir esse narraretur: mulierem quam deperibat: compræhendi eo clam iussit: & ad se duci. Vt autẽ adducta est: accersito homine: quod præter legem: iquit: pnoctares: haud nos latuit: at ne prius quidem latuerat: quod ꝓbitati studeres: quare fortiter tuis ac recte factis errata cõdonentur? Reliquum nobiscum eris: habeo enim sponsorem: & adductam mulierculam ei commendauit: ac tradidit. Item cum Tarentinos Annibal præter arcem præsidio teneret. Fabius ubi quamlongissime dolo abscessisset: & cepit urbem: & in prædam uertit. Scriba uero interrogante qd de sacris simulacris statueret: reliquamus ait Tarentinis deos iratos. Et cum. M. liuius qui arcem præsidio teneret: urbem per se captam diceret: alii hominem ridebant. At Fabius ait: uera narras: nam nisi tu urbem amisisses: nequaquam ego recuperassem. Atq; cum iam senior esset: ac filius consul de rebus gerendis in publico loqueretur: præsentibus pluribus ascendit equum atq; procedebat. Cumq; lictorem iuuenis misisset: iussissetq; equo descenderet: aliis sese auertentibus Fabius ipse equo exiliens præter ætatem accurrit: natũq; cõplexus: belle inquit: sapis o fili: qui plane itelligas: quibus ipas: & cuiusmodi imperii magnitudinẽ susciperis,

Tarentini Annibal Fabius M. liuius

SCIPIO MAIOR.

Scipio maior cum a re militari atq; urbana studium ad litteras conuerteret: dicebat cum ociosus esset: plura tunc negocia a se geri. Idem ubi Carthaginem ui cepisset: ac milites quidam quam cepissent: captiuam præstanti forma ac uirginem aduæherent: atq; illi darent: libenter inquit: acciperem: si priuatus: non imperator essem. Rursum cum in alto positam urbem obsideret: ubi templum Veneris eminẽtius apparebat: iussit: illic uadimonia consentirent perinde ut ad tertium diem in Veneris phano discẽptãtium causas auditurus: id quod sicuti prædixerat factum dedit urbe capta. Atq; in sicilia cum quis percunctaretur: cuius rei fiducia ad Carthaginem classe foret traiecturus: ostensis ei armatis exercitatisq; uiris trecẽtis & alta turri: quæ e mari eminebat. Nemo est horum iquit: qui si super hanc turrim ascenderit: nõ se si iussero: præcipitem iaciat.

Veneris tẽplũ

Sicilia Carthago

Cum uero & agro potitus est: posteaquam traiecisset atq; hostium ca

ſtra concremaſſent: miſſaq; legatione Carthagineſes pepigiſſent ictis fœderibus tum bælluas tum nauis tum etiam pecunias datum ire: & quoniam ex italia adnauigaſſet Annibal ea fiducia ductos couentorum pœniteret: his auditis Scipio ait ne illis quidem uoletibus fœdera ſeruaturũ ſeſe: ni talentum etiam quinq; millia ad ea priora ſoluerit: ppterea quod Annibalem accerſiſſent. At ubi omnino uicti Carthaginenſes pro fœderibus ac pace legatos ad eum miſiſſent: qui uenerant illico abire iuſſit perinde ac non eos auditurus quam. L. Terentium adduxiſſent. Erat autem Romanus Terentius uir frugi & bonus: quem Carthaginenſes captiuum egerant. Qui ubi adductus eſt: eum iuxta ſe in prætorio ſedere p tribunali uoluit: & ita Carthaginenſibus reſponſum dedit: ac bellum ſoluit. Terentius autem eum triumphantem ſecutus eſt pilleatus tanquã donatus libertate. Atq; poſt eius mortem iis qui uenerant ad efferendum funus: mulſum miniſtrauit: quæq; alia ad ſepulturam attinebant: q̃ diligentiſſime curauit. Sed hæc poſtea. Rurſum cum Anthiochus poſteaquam romani aduerſus eum traieciſſent in Aſiam: pro ſoluendo bello ad Scipionem miſiſſet: prius inquit oportuit: non nũc cum & frænum & ſeſſorem ſuſceperis. Præterea cum ei pecuniæ a ſenatu ex ærario decretæ eſſent: neq; eo die quæſtores ærarium uellent aperire: ſe aperturum ait. Et enim per ſe clauſum eſſe: qui tam ingenti pecunia illud ipleſſet.

L. Terentius

Antiochus

Scipio

Quæſtores

At cum multa in eum crimina a Pætilio & Quinto coniicerentur apud populum: ait hoc ipſo die Carthanenſes cum Annibale a ſe uictos: quare coronatum ſeſe aſcenſurum capitolium. Qui autem uellet ſuffragia ferret aduerſus ſe iuſſit: quæ locutus capitolium aſcendit: populus uero ſecutus eſt accuſatoribus adhuc dicẽtibus relictis.

Pætilius
Quintus
Capitolium

t Itus quintus ita ſtatim ab initio fuit illuſtri fama: ut ante tribunatum: ante præturam: ante ædilitatem conſul deſignatus ſit. Is cum aduerſus philippum cum imperio miſſus eſſet cum illo in colloquium uenire auſus eſt. Philippo autem obſides petente: illum enim eſſe cum multis Romanis: ſe uero ſolum eſſe macædonibus. Tu enim reſpondit Quintius ſolum te feciſti: quoniam & amicos & cognatos occidiſti. Atq; ubi philippum acie uiciſſet: iuſſit in iſthmiis proclamari liberos ſe græcos dimitti ac ſui iuris. Atq quotquot romani Annibalis temporibus in captiuitatem acti apud græcos ſeruiebant: hos ſingulos redemptos denariis quingentis Quintio græci dedere dono: & illi in urbe triumphantem ſecuti ſunt pilleos capite gerẽtes ut iis mos eſt qui liberi facti fuerint. Atq; Achæos: quibus ĩ Zacynthio

Titus qntius

Philippus

rum insulam exercitum ducere mens erat mónuit:cauerent:ne quemad modum testudines protenso capite extra peloponensum discrimen adi-

Antiochus rex Græcia

rent. Insuper cum Anthiocus rex ingenti cum exercitu græciam pete-ret:cunctis perterritis cum ob militum multitudinem:tum ob armorum uarietatem. Huiusmodi ad Achæos dictione est usus. Ait enim cum chal

Chalcis

cide apud hospitem cænaret:admiratum se multitudiem carnium at ho spitem respondisse eas omnis porcinas eē sed condimentis modo appa-ratibusq; differre. Proinde nec uos ait admiremini regias copias:cum ha statos cataphractos & pæzeteros:hoc est pedestris socios:cumq; equestris sagiptarios auditis. Nam hi omnes syri sunt armis inuicem differentes. Philopœmeni quoq; prætori achæorum:qui multo equite & grauioris ar maturæ pedite abundaret:pecuniis uero indigeret:illudens aiebat. Philo poemeni & manus & crura esse:uentrem autem non esse. Et enim forma corporis Philopoemeni talis erat.

G. domitius Scipio maior Antiochus

g Aius domitius quem scipio maior in bello aduersus Anthiochū apud lucium fratrem suis legationis uicibus fungi uoluit:cum hostium aciem esset conspicatus:præfectis hortantibus ut stati hostem adoriretur:horam nequaquam satis esse respondit:ut tot homi-num millibus trucidandis:impedimentisq; rapiendis repetentes castra se ipsos curarent. Verum hoc in tempore cras factum ire congressusq; postri die hostium quinquaginta millia ad internicionem redegit.

Xlx. millia ho-stium desyde rata P. licinius Perses

p Vblius licinius consul imperator uictus equestri prælio a perse macedonum rege milites duo millia octingentos amisit ptim cæsos partim captos. Post prælium uero cum perses & pro foe-deribus & pro pace oratores misisset:uictus uictori iussit:ut & regnum & res omnis romanis cederet.

Paulus æmi lius

p Aulus æmylius secundum consulatum petens repulsam habu it. Sed ubi imperitia & mollicia imperatorum bellum aduersus persen ac macedonas prolyxitatem accepit:& ob id consulem illum declararunt:ait eis se gratiasnon habere:quoniam non eo esset im

Callide

perator designatus:quod tam imperio sibi quam illis imperatore opus fo ret. Cumq; domum e foro petisset:ac tertiam filiolam:quam lachrymā tem offenderat:quid ploraret:interrogasset:atq; illa respondisset: quoniā

perses

perses nobis mortuus est:erat aūt catellus ita nominatus:in bonam for-tunam ait o filia:omenq; arripio. Atq; cum multa in castris audaciam garrulitatemq; offendisset:quam imperatores ac rerum minime necessa riarum studiosi induxissent:ut quiescerent:ac solum gladios acuerent:ius sit:sibi enim reliqua curæ fore. Nocturnas autem excubias iussit sine ha sta & sine ense asseruarent:quo desperantes: qui hostibus repugnarent:

magis somno resisterent. Et cum macedonia per locos saltuosos inua- Macedonia
sisset: ac instructos hostes aspexisset. Nasica enim eum hortante ut confe- Nasica
stim illos adoriretur: facerem istud quidem: si tua mihi ait ætas esset. Verum
multa mihi experientia impedimento est: ut itinere fatigatus aduersus in
structam aciem dimicem. At superato perse cum pro uictoria epulum præ
beret: dicebat expertum peritumque exercitum maiori hostibus terrori esse
suauissimumque amicis conuiuium præbere. Ad hæc cum perses captus
esset: ac in triumphum duci deprecaretur: hoc inquit in te est. Ita. n. pote-
statem ei dedit: ut se ipse interimeret. Grandi autem ac propemodum in-
finita inuenta pecunia nihil ipse accepit. At genero tuberoni philam ar-
genteam ponderis librarum trium militiæ præmium dedit. Et hanc aiũt
primam æmyliorum domum argenteam supellectilem ingressam. Præte
rea cum quattuor ei masculinæ prolis filii essent: duos adoptioni aliis an
tea dediderat: reliqui duo qui domi erant: alter qui ãnos quattuordecim
natus quinto ante triumphum die: alter quinto itidem die post triumphũ
agens annum duodecimum: diem obiere. Cumque procedenti ipsi popu-
lus eius uicem condoleret: collugeretque: nunc ait patriæ se metu atque peri-
culo eẽ liberatum: quando successuum suorum inuidiam: quam ĩ famili
am suam fortuna euomisset: pro oĩbus ulerit.

C Ato senior cum apud populum in prodigalitatem & immodi- Cato senior
cos sumptus inuæheretur: inquit: quam difficile est habere ad
uentrem orationem qui aures non babet. Mirari autem: q̃ urbs
illa seruaretur: ubi pluris ueniret piscis quam bos. Item cum uxorum ef
frænatius petulantiusque imperium aliquando repræhenderet: omnes: in-
quit: homines uxoribus dominantur nos uero cunctis hominibus: nobis
autem uxores. Aiebat etiam male pro collato beneficio gratiam non reci
pere quam pro illata iniuria supplicium non subire: & iis semper omni-
bus qui delinquerent: prærerquam sibi ueniam dare. Et cum magistra-
tus ad delinquentis plectendos hortaretur: dicebat qui & possent: & non
propulsarent iniuriam: eos lapidibus esse obruendos. Rursus iis se iuue-
nibus magis dicebat delectari: qui rubescerent: quam qui pallescerent: Di
cebat etiam eum sibi militem odio esse: qui ambulando manus: pugnan
do autem pedes moueret: ac sterteret maius: quam inclamitaret. Atque pes
simum eum aiebat imperatorem: qui sibi ipse: imperare non posset. Ad
hæc maxime oportere existimabat: ut quisque sui ipsius pudore teneretur:
neminem enim unquam ab sese ab esse. Insuper cum plurimorum ho-
minum erectas uideret statuas: at malo de me inquit: homines queritent
cur catonis statua posita non est: q̃ cur est posita. Item quibus potestas
esset: ut ea parce uterentur ortabatur: quo semper potestate liceret uti. Et

qui uirtuti honorem auferrent:eos dicebat iuuentuti honorem auferre. Idem neq; pro iustis rebus magistratum aut iudicem horandum esse dicebat neq; pro rebus iniustis exorandum. Iniuriam quoq; dicere solitus ē etiam si in ferentibus minus sit:omnibus eē periculo. At senectuti multa cum adsunt turpia:ne uitii turpitudo adderetur hortabatur. Atq; iratum ab insano arbitrabatur tempore differre. Item illis minime inuideri: qui fortuna mansuete modesteq; uterentur. Non enim nobis sed quæ nobis bona sunt:inuident. Præterea qui eēt in ridiculis studiosi: aiebat in seriis ridendos fore. Et pulchras actiones pulcherrimis quoq; actionibus dicebat eē occupandas:ne illarum gloria paulati deflueret. Corripiebat autē ciues:qui eosdem semper ad magistratum designassent. Videbimini enim dicebat: existimare aut non multi magistratum faciundum: aut non multos dignos eē:qui:magistratum gerant. Rursum quia agros maritimos emisset eum sibi admirationi eē simulabat tanq̄ mari ualētiorem. Nam quæ illud uix inundet:hic facile absorbeat. Et cum censuram petens uideret alios:qui & rogarent:blandirenturq; multitudini clamabat ipse indigere populum & seuero medico ac magna purgatione proinde non eum designandum eē:qui gratificaretur:sed qui inexorabilem se præstaret. Quæ cum diceret:cunctis in electione prælatus est. Item cum iuuentutem doceret audenter pugnandum:eē:dicebat & uerbo magis q̄ ense & uoce magis quam manu plærūq; uerti & cōsternari hostes. Atqui cum bellum aduersus eos gereret:qui ad betim flumen habitarent: magnoq; in discrimine propter hostium multitudinem positus eēt. uellentq; celtiberi ducentorum stipēdio talētorum auxilium ferre:romani uero nō sinerent mercedem barbaris hominibus decerni:eos ait errare. Cum eīm uicerint:non ab ipsis mercedē:sed ab hostibus exactam soluturos. Quod si uicti fuerit :neq; a quibus illa peteret:nec qui peterent futuros. Et cum plures cepisset urbes:ut ipse ait diebus quibus inter hostes commoratus est:nihil ipse plus cepit:q̄ quæ ex hostium agro comedit:ac bibit. Idem cū argenti libram uiriti distribuisset in milites:ait melius eē ut multi cum argento quam pauci cum auro ab militia reuerterent:magistratibus enim aliud nullum in ꝓuinciis quam gloriæ additamentum faciundum esse. Atq; seruos quinq; militiæ habebat horum unus cum tria captiua emisset corpora:neq; prius lacuisset Catonem:quam in conspectum isset:hominem strangulauit. Et rogatus a scipione africano:ut achæorum exulibus auxilio eēt:quo redirent in p̄rias:simulabat eam sibi rem nulli curæ eē. At cum in senatu uerba plurima fierent:surgens tanquam nihil habeamus:inquit:quod nobis agendum sit:sedemus de græcis seniculis differētes:utrum a nostris an ab achæorum pollinctoribus efferant. At cum po-

Fortuna

Censura

Betis fl.
Celtiberi
Romani

Scipio africanus

Pollinctores

[Po]sthumius labienus historias græce scripsisset:ac ueniam ab auditoribus peteret:ait illudens cato ueniam dandam esse:si coactus amphictionum decreto scripsisset.

[S]Cipionem iuniorem ferunt annis quattuor & quinquaginta:q-bus uixit:nihil emisse:nihil uendidisse:nihil ædificasse: libras autem argenti tris ac triginta duntaxat in magna substantia & auri duas reliquisse:cum tamen carthago in ipsius potestate fuisset: & unus omnium imperatorum milites locupletasset. Præterea polybii præceptum obseruans studebat non prius e foro abire:quam aliquem ex adeuntibus familiarem sibi atq; amicum quouis pacto effecisset. Et cum iuuenis adhuc esset:tantam & fortitudinis & prudentiæ expectationem de se præstitit:ut Cato senior de iis interrogatus qui ad carthaginem militarent:inter quos etiam erat Scipio:diceret solus is quidem sapit ac uiget: ad hunc aũt umbra concedunt. Item cum romam uenisset ab exercitu: eum inuitabant:non quo illi gratificarentur:sed quod per illum propediem ac facile carthaginem capturi essent. Atq; cum murum superasset: & carthaginenses ex arce repugnarent:ne tu mare istud munies: id autem iacebat inter utrosq;:nec admodum erat profundum:dicente polybio atque consulente:ut tribulos spargeret ferreos:aut tabulas stimulis perforatas iniiceret:ne transeuntes hostes aduersus aggeres pugnarent: ridiculũ esse ait:qui muros cepissent:& intra urbem essent:inde ita se gerere: quo aduersus hostes non pugnarent. Et cum urbem græcis statius oblationibusq; ex sicilia aduectis refertam inuenisset:iussit per præconem:ut quæ præsentes urbium ciues sua cognoscerent:reportarent in patriam. Atqui rerum illarum neq; seruum:nec libertum ullum accepit. At ne emit quidem:cum & diriperent:& deprædarentur tamen oẽs. Rursum cum G. lællio:quo & amicissimo & socio utebatur:consulatum petenti suffragaret̃: pompium interrogauit:an etiam ipse peteret consulatum? erat autẽ pompius tibicinis filius:quo r̃spondente nequaquam petere:quin potius cum Lællius peteret:illius designandi gratia se quoq; comitia ambiturum crediderunt:& ita expectantes ab illo decepti sunt:nunciabat̃ enim eum circuire forũ ac ciues dextera. blandiẽdo ap̄phendere. Quare aliis turbatis subridẽs Scipio stulti inqt:sumus:q quasi nõ homies sed deos imortales p̄caturi simus:tñ terẽtes tẽporis tibicinẽ expectamus. Rursum cũ Appius claudius eius cõpetitor ĩ cẽsura eẽt:ac diceret romãos oĩs ab se nomiatim salutari. Scipio qui omnes fere ignoraret:uera inquit narras:nam maiori curæ mihi fuit:ut a nemine ignorarer:quam ut multos nossem. Hortabatur autem ciues: quando quidem aduersum celtiberos bellum gerebant ut utroque militatum misso aut legato: aut tribuno militum sumerent

Postumius labienus
Cato
Scipio iunior
Carthago
Polybius
Cato senior
Roma
Sicilia
G. lellius
Pompius
Lællius
Sipio
Appius claudius

utriusque uirtutis testes ac iudices bellatores ipsos. Insuper censor declaratus adolescentē priuauit equo: quoniam sumptuosiore i cæna quo tempore Carthago oppugnabatur:placentā melle compositam quā i urbis similitudinem fig ráq; formarat:& hanc Carthaginem appellarat:cō uiuiis proposuit rapinæ:pcūctantiq; adolescenti quam ob cām equum sibi abstulisset:prior enim quam ego:Carthaginem iquit diripuisti. Et cum.G.licinium prætereūtem intueretur:scio hunc:ait:uirum peierasse. At nequeo nemine accusante & accusator eē & iudex. Ad hæc cum a senatu tertium missus eēt:cum urbium nationum regūq; inspector intuetur:ut ait Clytomachus. Quis urbes hominesq; animis qua lege tuētur. Alexandriam uenit:cūq; egressus nauim incederet:capite toga opto.

Placenta

G.licinius

Clytemachus

Alexandria

Alexandrini qui undiq; ad eum uisendum accurrerēt:rogabant: ut & caput detegeret:atq; cupientibus sibi faciem ostenderet.Quod cum is fecisset:strepitu omnes sunt ac plausu ,psecuti. Et cum rex propter corporis tarditatē atq; molliciam uix sequeretur:incedentis illos Scipio submissa uoce immurmurans ad panætium dixit: iam alicui alexandrinis noster aduentus fructui & uoluptati est:propter nos enim ambulantem regem cōspiciunt. Comitabat' autem eum amicus unus panætius philosophus & famuli qnq;:quorum unus cum in ea peregrinatione uita defunctus esset:aliam quoniam emere nollet:ex urbe accersiuit. Rursum cum numantini uiderent' inuicti:ac plærosq; imperatores superassent:secūdum populus ad id bellum consulem Scipionem declarauit. Et cum multi in expeditionem irent:id senatus quoniam exhauriretur italia: ,phibuit neq; pecunias ex ærario sumeret concessum est:sed prouentus uectigales quorum nondum tempus aderat: decreti sunt. Ad Scipio nō opus sibi pecuniis esse dixit:suas enim atque amicorum satis superq; fore. Sed de prohibitis militibus quæstus est. Nam bellum graue & periculosum esse. Si propter hostium fortitudinem totiens superati sunt: quod aduersum tales id geratur:sin propter ignauiam ciuium: quod cū talibus. Atq; ubi in castra uenit:multamq; & licētiam & luxuriam & superstitionem delitiasq; offendit:uates continuo & hariolos lenonesq; exegit:imperauitq;:uasa cuncta dimitterent præter ollam ueru ac fictilem calicem:argenteum uero poculum non maioris quam librarum duarū ponderis pro arbitrio habendum permisit lauari:etiam uetuit & unguentis quisq; se ipē fricaret iussit:iumenta enim quoniam manibus carerēt alterius fricatiōe indigere. Imperauit quoq;:ut stātes crudū pranderēt obsonium:cænarent aūt discūbentes panē aut simplicem pultem & carnem assam aut elyxam. Ipse uero nigro fibulatus sagulo exercitum circui-

Scipio
Panætius

bat:eiuq; lugere dedecus aiebat. Atq; cum Mēmii cuiusdam tribuni militum iumēta comprehendisset:quæ lapideas peluis & uitrea pocula deportarent:mihi inquit:ac patriæ triginta dies:tibi uero in oēm uitam cū talis es:temetipsum inutilē fecisti. Et cum alius pulcherrime ornatū scutum ostētaret:heus inquit:adolescens scutum certe pulchrum ē:uerū decet romanū uirum:in dextra potius spes suas quam ī sinistra collocet. Itē cum is qui uallum sustulisset:uæhemēter se premi diceret:recte inquit:fidis.n.magis huic ligno quam gladio. Et cum effrænatam hostium amentiam eēt intutus.dicebat tempore securitatem emi. Nam boni impatoris sicuti medici officium eē:ut ferri curatione utatur ad postremum. Verum tamē tempestiue adortus numantinos in fugam uertit. Cumq; uictos grauiter seniores ferrēt:exprobrantes:quid eos fugissent:quos totiens fugassent:numantinum quēdam dixisse fertur:pecudes easdem quoq; nūc eē: at pastorem alium. Ad hæc ubi capta numantia secundum triumphasset contentio ei pro senatu ac sociis aduersum. G. graccgum constituitur. Quare turbatus populus in eum qui in tribunali eēt:tumultuabat. Tūc ait Scipio:nūquam nos legionum clamor uociferatioq; perterruit:ne dū hominum confluctuatio atq; confusio:quibus non matrem italiam sed potius nouercam eē scio. Et cum ab amicis gracchi sublatus eēt clamor de interficiundo tyrāno. Recte inquit:qui patriam oppugnant:me prius uolunt de medio tollere:non enim romam casuram putant scipione superstite:neq; uicturum scipionem:si roma ciciderit. — Memmius; G.gracchus; Scipio; Roma

c Aecilius metellus cū munitum castellum adoriri uellet:dixissetq; centurio:si modo decem uiros amiserit:fore:ut castellum caperet: rogauit Metellus:an uellet unus ex decem eē. Rursum cum iunior quidam tribuuus militum quæreret:quid facturus foret:si hanc: respondet: tunicham existimarem mentis meæ consciam eē:eam exutus in ignem mitterem. Atq; scipionis mortem cui uiuo infensus fuerat:tulit quammo lestissime:ac filiis iussit:ut subeuntes lectum tollerent dixitq; gratias habere se diis immortalibus:quod non eēt apud alios natus Scipio. — Cæcilius metellus

g Aius Marius ex obscuro genere rempu. capessens ædilitatem ampliorem pollicitus est. Cūq; perspicue aduertisset eodem se die defecturum:ad minorem transiit:atq; illa quoq; frustratus non tamē futurorum diffisus est se romanorum principem. Et cum utroq; in crure uarices pateretur:solutus crus medico execādum præbuit neq; ullo emisso suspirio nec contractis superciliis sectionem pertulit. At cum medicus trāsitum faceret ad alterum crus:noluit inquiens curationem eo dolore dignam non eē. Insuper cum Clusius sororis filius in eius secundo cōsulatu militi cuidam præstanti forma Trebonio nomine uim afferret:ab adolescente oc — Gaius marius; Varices; Clusius; Trebonius

cisus est Multisq; Trebonium accusantibus: is a se illum occisum: qui in
Marius
mratu eēt: nō negauit: sed necis cām dixit: ac probauit. Itaq; Marius quæ
ꝓ præclaris militiæ facinoribus corona dari cōsueuerat: ferri ad se iussit:
trebonioq; iposuit. Atq; cum aduersum teutonas in ꝓximo castra posuis
set eo i loco q parū hēret aquæ: dicerentq; milites siti se affici: mōstrato il-
lis flumine: quod iuxta hostiū uallū deflueret: illinc uobis potus est iquit:
emēdus sanguine. Ii aūt duci se rogabant: donec i sanguine iesset humor
ac nōdum præsiti cōstringeret. Præterea camertiū uiros mille q egregia
Cymbri
uirtute i bellis aduersus cymbros extitissent: præter oēs leges ciuitate uni
uersos donauit. Quod qdem factū cū a nō nullis accusaret: aiebat uerba
Pompeius
legū ꝓpter armoꝝ strepitū exaudire nequiuisse. Et cū in bello ciuili fossa
circūdatus & obsessus occasionem ac tempus opperiret: dixissetq; Pom-
peius Silo: o Mari si magnus imperator es: descende in aciē: proinde tu
inquit si magnus es imperator: coge me uel inuitum in aciem descen-
dere.

Catullus lutatius
Romani
c Atullus lutatius cū i bello aduersus cymbros ad Atisonē flumen ca-
stra hēret: & romani qm̄ barbaros ad trāsitū niti ituerent: cederent
ubi eos detinere nō posset: cōtendit ad p̄mum cursim abscēdētium agmē
ne romani fugere hostes sed imperatorē sequi uiderētur.

Sylla
Pius metellus
Athenæ
G. popilius
s Ylla cognomēto felix iuter maximas suas felicitatis duas existi-
mabat: pii metelli amiciciā: & quod urbē athēarum non æquas-
set solo: sed seruasset potius.

g Aius popilius ad Anthiocū legatus missus est cū ep̄la a senatu:
qua iuberet anthiochus: ut exercitū ex ægypto abduceret: nec
ptolemæi filioꝝ q orphani eēnt: regnū occuparet. Popilium uero ꝑ castra
aduenietem cū emitius ātiochus q̄ humanissime salutasset: ille nō serua-
ta salutādi uice tabellas reddidit. Quibus lectis cū rex dixisset cōsultatuꝝ
sese datuꝝq; respōsum: popilius rege uirga i gyrum circūscripto: hic ergo
stās inqt: cōsulta: & rn̄de. Cūctis aūt uiri grauitatē atq; animi magnitudi-
nē admirātibus stupētibusq; & antiocho facturū se: assentiente quæ ro-
mani uellēt: ita popilius & salutauit eum: & complexus est.

Lucullus
Armenia
Tigranes
Cymbri
l Vcullus i armenia cū decē millibus peditū & mille eqtum aduer-
sus Tigranē q cētū qnquagintamillia hoīum i expeditiōe hēret: p̄
die nonas octobres ꝓfectus ē. Quo die prius scipiōis copiæ a cymbris cō-
sumptæ sunt. Quare eū qdā dixisset romanis illū diē nefastū eē atq; formi
dabilē. Igit pugnemus: inqt: hodie impigre: quo hūc quoq; romanis diē

ex acro & tristi iucundũ hilareq; reddamus. Et cũ cataphractos maxime milites metuerẽt: bono aĩo eẽ iussit: futuræ. n. plus laboris ĩ illis spoliandis q̃ uincẽdis. Atq; cũ collẽ primus ascẽdisset: barbaroꝝq; motũ aspexisset: magna uoce: inqt: uicimus o cõmilitiones. Ac nemie sustinẽte dũ illos fugat: romãos qnq; lœto ĩterceptos amisit: hostes uero supra centum millia occidit. Romani Catafracti milites

g Næum pompeiũ æque romani amauerũt: atq; p̃rem oderãt. Is cum puer admodum eẽt: syllanæ se pti asciuit: & cũ neq; magistratu fungeret̃: neq; senator eẽt: magnum ex Italia conflauit exercitũ. Cumq; a sylla accerseret̃: negauit se sine præda ac sine cruore copias ĩpatori oñsurum. Nec prius uenit: q̃ hostium duces pmultis præliis uicisset. Idẽ cum a sylla prætor ĩ siciliam missus accepit milites egressos ĩ itinere uim iferre: ac rapina uti: q alias palãtes circũcursarẽt: supplicio afcit: sed iis q a se missi essent: ad gladios gemmas addidit. Ad hæc mamertinos q cõtrariam ptem secuti fuerant: poterat uniuersos occidere. At sthenius factionis princeps cum dixisset eũ nequaq̃ iuste agere: q pro son te ĩ sontes multos uocaret ad pœnam: hũc aũt seipsum eẽ: abs quo & amici psuasi & inimici coacti res Marianas elegissent: admiratus pompeius ait ueniam dare mamertinis: q. ab eiusmodi uiro essent psuasi: qui p̃riam saluti suæ uitæ anteferret: & cum urbẽ tum ẽt sthenium liberauit. Itẽ cũ ĩ africam aduersum domitiũ traiecisset: & illo manna pugna supato a militibus eẽt imperator salutatus: r̃ndit non se honorẽ illum admittere: q̃diu hostium uallũ staret. Itaq; simul ẽt cum imbri milites facto impetu castra expugnarũt: ceperunt: depopulati sunt. Cum aũt reuertisset: tum cæteris eum honoribus prompto aĩo uultuq; amicissimo syllã excepit: tum oĩum primus magnum appellauit. At cum uellet triumphare: quoniam nondum senator esset: nequaq̃ permisit: q̃ ob rem cum pompeius dixisset ad circunstantis ignorare syllam etiam plures orientem solem q̃ occidentem adorare: exclamauit sylla triumphet. Ad seruilius uir senatorius & si grauiter rem ferebat: tamen cum plæriq; aduersarentur triũpho quippe qui largitiones aliquas exposcerent: dixissetq; pompeius se potius triumphum dimissurum q̃ blande illos allocuturum: nunc ait uero intueri se pompeium & magnum & triumpho dignum. Insuper cum romæ mos esset: quandocunq; militiæ munus pro legitimo tempore obissent: æquum ad duumuiros: quos censores uocãt: in forũ agerent: adnumeratisq; militiæ muneribus quibusq; imperatoribus ea gesta sunt: aut laudarentur pro meritis: aut uituperarentur. Pompeius cõsulẽ gerens ipse equũ deduxit ad gellium & lentulũ cẽsores. Quibus ut mos ẽ pcunctãtibus an

Gn. pompeius
Romani
Italia
Sylla
Sicilia
Sthenius
Pompeius
Mamertini
Africa.
Domitius
Sylla
Seruilius
Pompeius

omnia militaria munera obisset:omnia respondit:& me quidẽ imperato
re. Idem sertorii scripturis in hispania potitus iter quas erant multorum

Sertorius
Hispania

ducũ epistolæ:quibus ad perturbandam mutandamq; rempublicã. Ser-
torium romam accersebant:illas omnis cõcremauit facultatem quidem
iis præbens:ut mali ad sanitatem redirent:ac meliores fierent. Præterea

Phrahates rex
Eufrates
Romani
Parthi
L.lucullus
Pompeius

cũ phrahates rex parthoꝝ ꝑ legatos eũ rogasset:ut termino eufrate utere
tur:qn potius romani:iqt:termino utent̃ aduersus parthos iure ipso.Rur
sum cum.L.lucullus militia functus uoluptatibus sese dedisset:uiueretq;
sumptuosius:pompeium autem uituperaret:quoniam præter ætatẽ plæ-
raq; sibi gerenda appeteret magis:inquit:seni præter ætatẽ ẽ deliciis ope-
ram dare q̃ impare. Et cum ipe aduersa ualitudine laboraret:ut turdo
uesceretur:medicus iussit. Illum sui frustra quæsiuerũt:erat enim præter
anni tempus.Dixit quidam fore:ut apud lucullũ turdi:quem penes an-
num integrum nutriant̃:inuenirentur.Ergo inqt:ni lucullus studeret de
litiis:uiuere pompeius non posset? Ac dimisso medico paratu facillimis
uilibusq; cibis usus est. Idem cum uæhemẽtissima annonæ caritudine
urbs ꝑmeret̃:uerbo quidem cui annonæ cura mandata eẽt: declaratus:
re aũt terræ ac maris ius habens in africam & sardiniam siciliamq; naui-
gauit:collectaq; grandi frumẽti copia ad Vrbem maturabat.Magna ue-
ro tẽpestatẽ orta gubernatoribusq; perterritis ubi primus inscẽdisset naui
& anchoram tolli iussisset:clamauit quod ad nauigationem cogeret nõ

Cæsar

ad uitam. Idem cum eius aduersus cæsarem simultas ĩ aperto iam eẽt:
& Marcellinus unus ex iis qui a pompeio ꝑducti ad dignitatem fuerant
deinde mutato erga cæsarem aio multa ĩ senatu in pompeium loqueret̃
Non te pudet marcelline iquit:maledictis me onerare:per quem & e mu

Cato

to loquax factus es:& exuriem cum uomitu commutasti? Et ad cato
nem grauius mordentem quoniam quã sæpissime prædiceret potentiam
& auctoramẽtum cæsaris nequaq̃ reipu.bono cedere.respondit tua qui-
dem magis ad diuinationem accedũt:at mea ad amicitiam. Atq; cum
de se liberius loqueretur:ait omnem se magistratum & accepisse citius:q̃
expectasset & deposuisse citius:q̃ eẽt expectatus. Ad hæc cum post cõfli
ctum pharsalicum in ægyptum fugiens ex triremi foret ĩ piscatorium na
uigium:quod rex miserat:transiturus:cõuersus ad uxorem & filiuũ aliud
nihil q̃ illud sophoclis dixit:quisquis tyrannum petit:is & si liber it: illius
est seruus. Cum uero transcendisset ense percussus suspirio semel emis
so nihil locutus ẽ:sed uelato capite se ipm tradidit.

Cicero

C Icero orator in nomen cauillatus & amicis ut id mutaret:hortã
tibus ait ciceronis nomen sese facturum q̃ & catonum & catu-
lorum & scaurorum nomẽ illustrius. Et cũ argenteum poculũ

196

diis imortalibus uotum soluisset: prima noia litteris notauit: sed ꝑ cicero ne cicer incidit. At eos oratores qui altiore uoce uterent̃: dicebat ꝓpter i firmitatem i clamorem ueluti claudos in equum ascēdere. Et cū uerres cuius filius corporis forma male uteretur: Ciceronē maledictis lacesseret pide quasi & mollē & cynædum criminaretur: ignoras: iqt: decere itra fores cōuitiis filios urgere. Rursum cū Metellus nepos ad eū dixisset: pluris testimonio tuo occidisti: q̄ patrocinio seruasti. Et enim plus mihi est: iquit: fidei q̄ eloquētiæ. Interrogāte ēt Metello quis ei pr̄ esset: hanc: iquit responsionem difficiliorem effecit mater tua. Fuerat enim metelli mater i pudica. At Metellus ipse & leuis erat: & iconstans & libidinibus deditus. | Cicer | Verres | Metellus

Rursus cū Diodoto rhetoricoꝝ doctori uita defuncto lapideum coruū metellus ipse apposuisset: iustam iquit retributionē factā: uolādi eni huic nō dicendi doctrinam tradidit: Atq; cum Vatiniū hoiem & inimicum sibi & pditissimum prius audisset interisse: mox certior de eius uita factus eēt: male inqt peat: q male mentitus ē. Ad eū quoq; q genere libys eēt: diceretq; nō audire ipm dicentē: neq; tamen rn̄dit habes aurē non foratā | Diodotus | Vatinius

Castum aūt popillium: qui se iurisperitum haberi uellet: cū & rudis tn̄ & obtusus eēt: ubi ad cōtrouersiā quandā aduocasset testē: atq; ille dixisset nihil scire: putas. n. ait: de iure fortassis iterrogari? Præterea cum hortensius orator argenteā sphīga mercedē a uerre accepisset: cūq; obliq; quidā ac subdole cicerone ad eū locuto: dixisset se enigmatū soluendorū ipitū eē. Attn̄ rn̄dit cicero sphinx apud te ē. Et cū uoconiū cū tribus filiabus de formosissima facie obuiū habuisset: submissa uoce ad amicos dixit: phœbo haud oriēte genuit hic pignora. Atq; cū faustus sylla puer ꝓpter æris alieni ac fœnoꝝ magnitudinem suppellectilē ꝓscripsisset: hanc ait: libentius q̄ patris eius ꝓscriptionē amplector. Pompeio aūt ac cæsare dissidentibus ait: quē fugiā: noui: ad quē fugiā: ignoro. Ac pōpeiū accusabat: q urbē deseruisset: eētq; Themistoclē potius q̄ periclen imitatus: cū res non illis sed hisce sil'es eēnt. Ad hæc cū uenisset ad pōpeiū: ac rursus uenisse pœniteret: ab eo iterrogatus ubi pisonē generū reliq̄sset: apud tuū: iquit: soceꝝ. Et cū quidā ad Pompeiū a Cæsare trāsfugisset: diceretq; præ celeritate atq; alacritate equum reliq̄sse: melius iquit eū de equo cōsuluisse. Item ad eū qui nūciabat cæsaris amicos tristis eē: narras iqt: eos eē cæsarē exosos: ab eoq; dissentire. Cum aūt post pharsalicū præliū pompeio fugiente Nonius quispiam dixisset adhuc aquilas septem apud ipsos eē: & ob id ut bono aio eēnt hortaretur. Recte inquit moneres: si cum graculis nobis pugnādū foret. Et cū potitus uictoria cæsar ꝓstratas pōpeii imagines honorifice erexisset: ea de re loq̄ns cicero ait: cæsar in erigendis pōpeii statuis suas firmat. Adeo aūt quod pulchre sciteq; diceretur: pluri- | Hortensius | Verres | Cicero | Sphinx | Faustus | Sylla | Pompeius | Cæsar | Themistocles | Pericles | Piso | Nonius | Cæsar | Cicero

mi faciebat:& ita ad id operā suam uæhemēter accōmodabat:ut cum ei cōtrouersia eēt apud centum uiros cōstituta:& instante die ab Eronte ser uo nūciatum foret in diem posterum controuersiam reiectam:eum liber tate donauerit.

G.Cæsar Sylla g Aius Cæsar cū Syllam fugeret adhuc adolescēs in prædones in cidit:& cum primū magna uis argēti ab eo peteret : prædones derisit tāq̄ eius:quē haberēt:ignaros ac duplum se datuꝝ ꝓmi sit. Deīde asseruatus donec pecūias cogeret:ut & dormiēti sibi qeti eēnt: silētiūq; ꝓstarēt:ipabat.q̄s āt orōes poemataq; scribet eis legebat:& q̄ mi nus uæhemēt ea laudasset fatuos ac barbaros appellabat Ac ꝑ risū eos su spēsuꝝ seiabat id qđ ēt paulopost effecit.nā cū post aduectū sui redimēdi ꝓciū libatus & uiros & nauigia ex asia cōgregasset: tū cōꝓhendit ꝓdones

Asia tū etiam affixit cruci. Insup cū romæ pontificatum peteret : haberetque

Catulus eius rei æmulū atq; competitorem catulū:qui romanis reliquis dignitate præstabat:a matre ad fores deductus hodie inquit:mater uel pōtificem fi lium uel exulem habebis. Atq; pompeiam uxorē:qm̄ eēt de clodio infa

Clodius mata:repudiauit:deīde clodio eā ob rem in iudiciū acto testis adductus nihil neq̄ de uxore locutus ē. Accusatore aūt iterrogante qd igit eā ieci sti?qm̄:inquit:decet uxorē cæsaris calūnia ēt uacare. Præterea cum Ale xandri res gestas legeret:colachrymauit:dixitq; ad amicos: is cū hac eēt

Darius ætate:Darium uicit:mihi uero in hāc usq; diem gestum ē nihil. Et cum i alpibus sterile inopsq; oppidulū præteriret:amicis quærentibus an etiā hic seditiones aliquæ cōtētionesq; de principatu eēnt:subdubius cogita būdusq; malim:inquit:hic primus eē q̄ Rome secūdus. Fortissimorum aūt facinoꝝ ea obeūda eē dicebat quæ & periculosissima maximaq; eēnt

Gallia uerū haud cōsultanda. Et cū ex gallia prouincia aduersus pōpeium ru

Rubicon flu. bicona flumē trāsiret:ait:iacta sit oīs alea. Item cum ad mare pompeius

Metellus fugisset roma:ac metellus q̄ ærario præsideret:cæsarem a capiūda pecu nia ꝓhiberet:ærariūq; occlusisset:ei mortē minatus ē. At Metello perter rito hoc:iqt:adolescens difficilius erat dictu mihi q̄ factu. Ad hæc cum

Dyrrachium serius dyrrachiū ad eum milites aduæherent a brūdusio clam oībus na

Brundusium uigium paruū igressus traiicere pellagus aggreditur. Fluctuante aūt na uigio ubi sese gubernatori manifestasset:clamauit:crede fortunæ certior factus cæsarem abs te uæhi. Et tunc quidem uæhemētior tēpestas insur gēs ei impedimēto fuit. Atqui milites cōcursu facto magna cum aīorū ægritudine quærebantur:q̄ uires alias expectaret:quasi ipsis diffideret.

Sed posteaq̄ pugna facta uictor pompeius nō ē usus uictoria:sed i ca

Pompeius stra rediit:erat inquit:uictoria apud hostes:sed uincēdi gnarum non hn̄t

Cæsar Rursum cū ad pharsalū instructam aciem locis suis stare:hostesq; recipe

147

põpeius iussisset: eum errasse cæsar dicebat q illam militum aĩ ex cursu i citationẽ illã uim: illam pugnãdi alacritatẽ naturaliter minatam debilitasset. Atq; cũ primo ipetu facillimeq; pharnaca põticum uicisset ad amicos scripsit: ueni: uidi: uici. Præterea ubi põpeiani i libya i fugã uersi supatiq; sunt: ac sese cato interemit: iuideo tibi: ait: Cato mortis tuæ: & eim tu mihi salutis tuæ inuidisti. Rursum cũ a quibusdam hortaret: ut Antoniũ atq; dolobellã: de qbus male opinabant: sibi caueret: rñdit nõ hos sibi rubicundos & piguis timori eẽ sed gracilis illos ac pallidos bruto cassioq; ons̃is. Et cũ inter cænandũ ortus eẽt de morte sermo: quæ nam foret optima: inopinata rñdit. Cato Antonius Dolobella Brutus Cassius

c Aesar q primus est augustus cognominatus: cũ adhuc eẽt adolescẽs: ab Antonio repetiuit duomillia qngẽta sex tertiũ: quæ & primi cæsaris iterfecti ædibus antonius ad domũ suã trãstulisset uolebat eni romanis soluere quos cæsar legauerat uiriti: nũmos quinque ac septuaginta. At cũ Antonius pecunias hr̃et: & illũ moneret: ut ab iis repetũdis desisteret: si sanus eẽt: pñna bona pclamauit: ac uẽdidit: largitionẽ q; psoluit. Qua ex re & sibi beniuolentia apud ciues cõpauit: & i illũ odiũ cõcitauit. Atq; cum Rhœmetalces rex thracum qui ab Antonio ad eũ trãsierat: nõ moderatum se ac demissum i cõuiuiis sed petulãtẽ odiosum q; pstaret societatẽ ex pbrãs: pprio cuidã alioꝵ regũ ait cæsar: ego pditionẽ amo: sed pditores nõ laudo. Itẽ Alexãdrinis post captiuitatẽ extrema se mala passuros opinantibus ubi cæsar suggestũ ascẽdisset. Ario alexandrino corã cõstituto ait: se Vrbi ignoscere primũ pp eius & magnitudinẽ & decorẽ: dein ob cõditorẽ Alexandrũ: demũ uero pp ariũ amicum. Idẽ cũ accepisset erota q ægyptiacas res gereret: emisse coturnicẽ: quæ cæteras ois pugna superaret: eẽtq; ipsa inuicta: & eã assam deglutisse: eo accersito atq; agitata quæstione nauis malo hoiem: ubi rẽ cõfessus ẽ: iussit affigi Ac Siciliæ p theodoro ariũ præfecit: libello aũt sibi a quopiã reddito ubi scriptũ erat: caluus theodorus tai seus fur erat: quid tibi uidet? cæsar scripsit uidet. A mecœnate aũt sodali singulis dono ãnis phialã i nataliciis accipiebat. Athenodoro ẽt philosopho ut domũ dimitteret ob seniũ pcãti cõcessit: sed cũ i se salutãdo & i extrẽo abeũdi gratificãdiq; officio Athenodorus dixisset: cũ ira te cæsar cepit: nihil pus neq; dixeris nec feceris q̃ ipas q̃tuor ac. xx. lr̃as tecũ ipe pcurreris: eo mãu apphẽso adhuc: iqt tua mihi pñtia opus ẽ ipmq; annũ totũ detinuit: iqẽs eẽ taciturnitatis quoq; nũerationẽ tutissimã. Insup cũ audisset alexãdꝵ ubi duos ac. xxx. natus ãnos maximã orƀ ptẽ subegisset: admodũ dubitasse qd rliquũ tps futurus eẽt miratus ẽ qd ñ maius opus Alex. existiasset istituere ptũ ipsũ q̃ magnũ ɔpasse. Et cũ đ adultis legẽ tulisset: q̃ sãxerat: quo pacto rei iudicãdi ac de Rhœmetalces Arius Sicilia Athenodorus Cæsar Alexãder

præhensi puniendi essent deide ira lapsus adolescẽtem: qui de Iulia eius filia esset insimulatus: pcuteret manibus: cumq; ille reclamaret legem tulisti o cæsar: ita pœnitentia ductus est: ut diem illum cænam omiserit. Rursum cum gaium ex filia nepotẽ in armeniam mitteret: optabat ab diis immortalibus: ut pompeii beniuolentia & audentia alexandri ac sua ipsius deinceps fortuna illi contingeret. Atq; eum se romanis imperii successorem dicebat relicturum: qui nunq̃ bis eadem de re consultasset de Tiberio loquens. Item cum iuuenes illos: q in cõsultatione tumultuarent: instituere uellet: nec attenderent: sed turbulẽtius potius clamarẽt. Audite inquit iuuenes senem: quem iuuenẽ senes audiebãt. Præterea cum atheniẽsium populus quippiam aduersus eum deliqsset: scripsit ex ægina putare se suam illis iram obscuram non esse: nõ. n. æginæ hyematurum sese: aliud uero his nihil neq; dixit: neq; fecit. Ad hæc cum unus ex euryclis accusatoribus temere atq; petulanter libertate dicendi ad conuicium uteret: ac insolentius efferret: huiusmodi quiddam locutus est: si hæc tibi cæsar aud uident magna: iube is mihi reddat septimum Thucydidis uolumẽ. Quare cæsar iratus eum abigendum iussit: sed cum didicisset ex posteris brasidæ hunc esse reliquum: hominem accersiuit: castigatumq; modice dimisit. At cum Piso ædes a fundamentis ad totum usq; tectum accuratissime ædificaret: bono me animo lætoq; inquit facis: qui ita ædificas: tãquam perpetua roma futura sit.

Tiberius

Aegina

Eurycles

Cæsar

Thucydides

piso

Roma

FINIS.

Plutarchi cheronensis Apophthegmata ad Traianum Cæsarem expliciunt feliciter ab eodem Francisco phileifo equite aurato laureatoq; poeta quãdiligentissime & reuisa & emendata.

FRANCISCI philelfi præfatio ad Nicolaum quintum ponsificem maximum in Plutarchi cheronensis apophthegmata laconica.

Nicolaus quintus pontifex

Prouidentia

q Vo DE TE MAGIS Nicolae quinte dies ac noctes meacum ipse cogito: eo benignus nostro sæculo immortalem deum consuluisse arbitror: qui ut res omnis humanas incredibili curat moderaturq; prouidentia: eum te uniuersæ christianæ ecclesiæ pontificem præesse uoluerit: in cuius mirabili uirtute summaq; sapientia suam spem oẽm doctiones & boni uiri positam esse constitutamq; intelligant. Haud eim uitio naturæ fieri puto: ut magis alia quam alia ætate minor sit hominũ doctissimorum & eloquentium numerus. Si enim in diuina quam uocãt

148

essentia nihil est:quod minus oī parte pfectum sit:perfectā quoq̧ esse hominum naturā quā ipse creauit deus omnipotens:dubitare quis debet? Itaq̧ eandem semp inesse humano in genere uim igenii & interiorē mētis agilitatem quā græci ενεργειαν energiam nominant:ad egregiū qd' q̧ obeundum atq̧ præclarꝝ opus plane credendum ē. At fit nescio quo deprauato hominum more:ut nisi pulcherrimis quibusdam præmiis honoribusue propositis nulli uirtuti laudi nulli opera det':eaq̧ solum florescāt studia:quibus sese hoies ī præcio magis fore opinentur. Quare quod bonum sit ꝓpter se expetendum:id haud honore aut emolumēto metiūtur. Et certe paucissimi admodum sunt:qui uirtutem ullam uirtutis sequantur studio. Itaq̧ eo maior ē laus tua pater beatissime eo admirabilior eo diuinior:quod tuas uigilias oīs curas oīs labores omnis ad uirtutē semp deumq̧ rettuleris nullā tibi proponēs inanem gloriam nullam mūdi huius utilitatem. Quibus tuis optimis cogitatibus & laudatissimis īstitutis factum est diuina benignitate:ut neq̧ petens neq̧ cogitans p oēs deinceps dignitatis gradus ad summum maiestatis fastigium sis euectus Sedes tu quidem unus inter mortales ī diuinæ altitudinis solio:christi optimi maximi uicem geris ī terra humani generis saluatorem cum auctoritate & gratia:tum per illius uitæ similitudinem omnibus repræsentas. Te sibi omnes ante oculos ponunt:& qui uirtutem propter uirtutem colunt:& qui eam commodis suis definiūt. Quam ob rem boni omnes undiq̧ ad te ueniunt. Quisquis aut igenio aut eloquentia aut elegātiore ulla disciplina excellit:ad te confluit. Tu uero ut es animo ingenti ac benefico:negligis neminem:omnes libenter admittis. Te in omnes beneficētissimum præstas. Qua tua tanta facilitate liberalitateq̧ naturæ fieri uidemus:ut iā ueluti excitatis nōnullorꝝ igeniis q̄ obdormierāt & idocti doctrinā adamare icipiāt:& docti fiāt quottidie doctiores. nā ꝓdes tu qdē oībꝫ & exēplo uitæ:& donādi magnificentia. Nō igit' nō possum eos oēs qui ullum uel bonitatis uel disciplinæ simulacrum præse ferunt: accusatione dignos existimare:si minus persæpe aliquos igenii sui fructus tibi ꝓ sua quasi uillicatione reddiderunt:ut intelligas operam tuam in tam illustri bene ficiendi munere nō eē omnino frustra. Qua rōne cum ipse quoq̧ me tibi debere plurimum censerem uel pro ea qua in me nuper cū Neapolin petens romam diuertissem:pulcherrima beneficentia usus es:aliqua studiorum meorum monimenta tuæ beatitudini referre uolui. Nā cum mihi tempestiue e græco in latinum conuersa eēnt Plutarchi cheronēsis laconica apophthegmata quæ a nostris tum dicteria tum dicta nominantur:ea uisa sunt non indigna:quæ sanctissimo tuo nomini dicarē em sane non admodum magnam si uolumen ipm cōsideretur:pulchrā

ενεργεια Energia

Neapolis Roma Beneficentia Plutarchus Apophthegmata laconica

Oratio tamẽ & uiris doctis in primisq; eloquentiæ studiosis non iutilem. Oratiõ enim quæ huiusmodi sentẽtiarum argutia exemplorũq; grauitate ac lepore referta fuerit:nõ potest omnibus non placere. Etenim duo a plutarcho libri qui scilicet extent:de huiusmodi dictis:non iisdem temporibus scripti sunt alter ad Traianum cæsarem:quem ipsi iãpridem iterpretati illius præstantissimi principis Philippi Mariæ Angli nomine insigniuimus:& hic alter:quem tuo ueluti munere & cognosci a latinis: & haberi uoluimus. Non multo autem post ut spero:maiores a nobis aliquæ lucubrationes & fortassis etiam gratiores ad te ibunt. Vale pr̃ beatissime.

Traianus cæsar

Philippus Maria anglus

PLVTARCHI CHERONENSIS Apophthegmata Laconica.

Agasicles rex

a GASICLES REX LACEdæmoniorum admirante quõdam Philophanen sophistam ab ipso non admitti præsertim cum is discendi desiderio teneretur:opus inquit : est mihi horum eẽ discipulo:quorum sum etiam filius. Ad illum uero qui dixisset:quonam pacto sine spiculatoribus tuto imperare quis possit:si ita respondit suis imperarit:sicuti patres filiis

Agesilaus

a Gesilaus ille magnus cum esset aliquãdo conuiuii princeps forte constitutus:interrogatus a pincerna quantum cuiq; afferret. Si multum ait uini paratum ẽ:quantum quisq; petierit:sin autẽ parum:ex æquo omnibus dato. Et cum latro quidam tolerãter perferret quæstiones:ut improbus admodum inquit homo flatiosis turpibusq; in rebus patientiam cõstantiamq; definit. At cum laudaret quidã oratorem:quod res paruas quãuæhementissime augeret:equidem ait:cerdonem illum minime bonum duco:qui paruo pedi magna calciamenta induit. Præterea cum quispiam aliquando ad eũ diceret:promisisti:idem q; sæpius loqueretur:ita me hercule promisi:inquit:si istud quidem est iniustum.Sin autem iniustum:locutus sum:non promisi. Cumq; idem subdidisset:uerumtamen decet reges:quicquid capite annuerint: perficere:non reges magis respondit:quam illos qui reges adeũt:petere iusta decet:& ita loqui:ut & quod tempestiuum fit:& quod regibus accommodatum consentaneumq;:considerent. Ad hæc cum uituperãtes aliquos laudantisue audiret:non minus eorum qui dicerent:quã de quibus dicerent:perdiscendos mores arbitrabatur. Et cum puer adhuc palestricis puerorum ludis in obscurum locum a chori magistro constitueretur: obtemperauit quamuis esset rex declaratus. Inquiens tu quidem ut libet facito:ostendam enim non locis uiros:sed uiris locos honoratos reddi.

Latro

De promissis

Idem cum medicus quidam difficiliorem curationem & eam minime simplicem imperaret: per geminos ait: nõ omnino mihi proposita uita ẽ: neq; si bona etiam omnia reciperem. At qui præfectus aliquando aræ chalcidicæ butytarum mineruæ cum a pediculo morderetur: nõ se auertit: sed eo ĩ omnium conspectu compræhenso atq; interfecto addidit per immortales deos libenter insidiatorem interficio uel in ara. Rursum cũ alio tempore puellum intueretur: qui ex ostio murem traheret: ubi mus ĩ eum conuersus detinentis manum momordisset: fugissetq; : astantibus ostenso mure. Quando illud minimum inquit animal sic eos excipiat: a quibus iniuriam patitur: quid uiris faciendum sit: considerate. Volẽs etiam bellum aduersus persas uæhementius aggredi: quo græcos Asiam incolentis liberaret: oraculum iouis dodonæi consuluit. Illo uero militãdum esse iubente oraculum ephoris rettulit: qui cum iussissent Agesilaũ etiam delphos petere: & eisdem de rebus numen consulere: profectus ad uaticinium ita interrogauit. Apollo uideturne tibi quod etiã patri tuo Apolline uero comprobante lectus imperator ita expeditiones duxit. Agesilaus rex

Cum initio Tissaphernes cum Agesilao fœdera metu percussisset regẽ græcas ei ciuitates liberas dimissurum: deĩde accersito permagno a rege exercitu bellum ei indixisset: ubi minus abiret ex asia: libenter transgressionem illam peierationemq; suscipiens exercitum mouit perinde quasi in cariam processurus: ubi cum Tissaphernes copias cogeret. Agesilaus soluẽs in phrygiam impetum fecit. Ibiq; quamplurimis captis urbibus grãdiq; pecunia dixit amicis: frangere fœdera impium quidem est. At hostium cogitatus fallere non modo iustum est & gloriosum uerum etiã tum iucundum tum perutile. Equitatu autem dimminuto ephesum cõcessit: pronunciauitq; opulentis si se militia solutos uellent: equum ꝓ se se quisq; uirumq; præberent. Quare statim pro timidis & diuitibus tum equi tum uiri idonei congregati sunt. Itaq; dicebat imitari se Agamemnona. Illum enim cum equam bonam accepisset: ignauum diuitemq; uirum militia liberasse. Cum uero iussisset captiuos nudos: uenire uenderetq; huiusmodi prædæ uẽditores & uestis quidem emptores ꝑmulti essent at corpora qm̃ alba & omnino mollia ob delitias ociaq; ẽrãt: ea sane tanq̃ inutilia: nulliusq; præcii deriderẽt: astãs Agesilaus hæc sunt: ĩquit pro quibus pugnatis: isti aũt quibus cũ pugnetis. Et cũ Tissaphernem ĩ fugam in lydia uertisset pluribus deletis: in agrum regium incursionem facit. At rex ubi pecuniis ante ad eũ missis Agesilaũ de belli solutiõe rogaret: rñdit is pacis ius penes ciuitatẽ eẽ: lætari aũt magis locupletãdis militibus q̃ seipo. Ad hæc pulcherrimũ ducere nõ mũera græcos ab hostilibꝫ cape: sed spolia potius ꝑdãq; pare. Insup cum Megabates spithridatis

Apollo
Tissaphernes
Agramemnon

filius qui formæ præstantia cæteros anteiret:ad eum salutatum osculatũ q accessisset. Videbatur.n.diligi uæhemẽter:decliauit Agesilaus. Sed postea q ille adire destitit:eum ultro quæsiuit Agesilaus:dicentibus aũt amicis ipsum esse i causa qui a pulchri illius osculo se auerterit:quare præ me tu illum minime uenturum:ubi non parum temporis silentio secum ipse cogitasset. Nequaq inquit oportet illum nobis persuadere:nam uelle mihi uideor rebus huiusmodi imperare magis q præpollentem hostium urbem ui capere. Melius.n.libertatem tueri sibi q aliis auferre. Præterea cũ aliis in rebus ueritatem iusticiamq seruaret existimabat in amicorum negotiis prætextũ esse nimia aduersus eos iusticia uti uelle. Itaq breuis eius quædam epistola ad Hydriæum cara:qua quendam ex amicis peteret ita fertur. Niciam si minus iniustus est:dimittas:uelim:Sin aũt iniustus: mihi dimittito. In pluribus igitur talem se præstabat Agesilaus. Interdum uero cum expediret pro amicis tempore potius utebatur. Quare cum aliquando tumultuosius castra mouerentur puero cuius amore tenebatur ppter aduersam ualetudinem debelitatemq relicto:& illo quidem precibus eũ ac lachrymis ad se reuocante. Agesilaus conuersus ait:q est difficile miserere simul & sapere. Atqui hisce in rebus quæ ad corpus attinẽt: nihilo iis qui secum aderant:præstabat:quippe qui sacietate & ebrietate omĩno abstinebat. Somno autem eo utebatur:nõ qui imperaret:sed cui a rebus gerendis imperaretur. Aduersus calorem ac frigus ita habebat:ut solus semper anni temporibus uteretur. Et inter ipsos milites tabernaculum habẽs nolebat meliorem lectum:q cuiq esset. Idq assidue dicendo usurpabat: principis esse non mollicia sed constantia atq fortitudine priuatis hominibus antecellere. Cum ergo quidam iterrogasset quid spartæ profuerũt lycurgi leges:ut uoluptates:inquit:contemptui essent. Ad eum quoq qui tum ipsius tum aliorum lacedæmoniorum uestis alimentiq tenuitatem miraretur:dixit:pro hoc hospes iuuendi more libertatem metimus. Item cum quis eum hortaretur:ut se remitteret:diceretq ne ob incertum fortunæ mortem aliquando eius rei occasio fieret:at ego ait ita me ipsum consuefacio:ut in nulla mutabilitatem quæram:& eodem instituto uel senex utebatur. Itaq cum a quodam rogaretur:quaræ uæhementi hyeme sine tunicha circũiret:quo iuuenes inquit imitentur:habentes ii quidem & senis & principis exemplum. Thasi quoq cum per ipsorum agrum Agesilaus cum exercitu iter faceret:cum farinam anseres bellaria liba belle confecta ac multiplices alias epulas pretiosasq potiones ad eum misere. Sed ipse farina duntaxat accepta:reliqua qui tulerant:iussit ad Thasios referrẽt perinde atq nec ipsis forent utilia. Illis autem precantibus obtestantibusq ut ea acciperet:iussit inter mancipia distribui. Et cum causam illi pcun

Epistolam

Agesilaus

Spartæ

Thasii
Agesilaus

ctarentur:quoniam inquit non eos decet istiusmodi crapulis delectari: q probitatem fortitudinemq; exercent. Nam quibus mancipia capiuntur: ea sunt a liberis hominibus aliena. Rursum Thasii quoniam magnis ab eo beneficiis affecti uiderētur: cum & templis eum & diuinis honoribus prosecuti essent: & hac de re legatos misissent. Agesilaus lectis honoribus quos legati ad se tulissent: rogauit an eorum patria deificandorum homi num potestatem haberet: quod cum illi affirmassent: agite inquit: facite deos uos ipsos prius: quod si feceritis: tum crediturus sum potestatē uobis eē deificandi etiam mei. Ad hæc cum eæ græcæ nationes quæ Asiam incolebant: decreuissent in præclaris florētissimisq; urbibus eius imagies erigere: ad eas scripsit: mei nulla imago esto neq; picta neq; fabricata. Et in asia domum intutus quæ culmen haberet quadratis trabibus: possessorem interrogauit: an quadrata apud eos ligna nascerētur? q cum nō quadrata sed rotunda nasci dixisset. Num igitur si quadrata inquit essent: rotunda redderetis. Interrogatus etiam quandoq; usq; quo laconici soli cōfinia porrigerentur: hasta uibrata quo usq;: inquit: hæc assequatur. Alio etiam percunctante quamobrem sparta careret muris? ostensis armatis ciuibus hi sunt: inquit: lacedæmoniorum muri. Rursus idem alio quærente non lapidibus: inquit: & lignis sed habitātium uirtutibus muri sunt fabricandi. Insuper amicos monebat non pecuniis sed fortitudine & uirtute studendum esse diuitiis. At cum uellet per milites puicq̄ confestim effici: ipse primus aggrediebatur in omnium conspectu. Gloriabatur autem eo magnifice: quod laborando cederet nemini: quodq; sibi magis quam aliis imperaret. Et cum quidam qui claudum lacona intueretur exeuntē ad bellum: equum quæreret: non sentis: ait: non fugientibus sed manentibus bello opus esse. Præterea quomodo magnam gloriam acquireret: cum quis interrogaret: si mortem inquit contempseris. Cum etiam quis percunctaretur: quare spartiatæ ad tibias præliantur: quo: inquit: quandocunq; ad numerum: modulationemq; incesserint: liquido pateat: & qui meticulosi sint: & qui fortes. Atq; persarum regem cum beatum quis diceret: quoniam esset admodum iuuenis: inquit: at ne hanc quidem habens ætatem priamus infortunium passus est. Item ubi magna ex parte asiam subiugasset: decreuit aduersus regem ipsum proficisci: quo & otiosum illum & populares græcorum factiososq; duces corrumpentem iquietum redderet: atq; perturbaret. Sed ubi ab Ephoris acersitus est ob græciæ bellum: quo sparta circundabatur: id enim pecuniæ a persa missæ effecerāt. Agesilaus inquiens oportere bonum principem obtemperare legibus ab Asia nauigauit: magno sui desyderio græcis asiaticis relicto. Et quoniam persicus nummus sagiptarium haberet impressum. Agesilaus recedens

Agesilaus

Ephori
Agesilaus
Asia

ait se a rege ex asia triginta millibus sagiptariis exigi. Tot enim athenas aduectis per Timocraten aureis daricis & iis in populares ac factionum principes distributis: tribus insurrexerunt in milites. Ad ephoros auté respondens: hanc scripsit epistolam. Agesilaus ephoris salutem dicit. Non mediocrem asiæ regionem subiugauimus: barbaros expulimus: multa i ionia arma fecimus. Posteaquam iubetis: ut ex edicto ueniam: sequar epistolam: propemodum etiam consequar: nõ enim mihi principatum gero sed ciuitati ac sociis: & tunc princeps uero principatum gerit: cum patiat a legibus & ab ephoris imperari: aut ab aliis: quicunq; magistratus in urbe fuerint. Ac ubi traiecto hellespõto per traciam iter faceret: rogauit barbarorum neminem: sed ad singulos mittẽs pcunctabat utrum: ut amicus

Xerxes

an ut hostis p eorum solum trãsiret: & alii qdem amice admittebãt deducebantq;: sed ii q troades uocant quibusq; Xerxes ut fert munera dedit p transitus mercede. Ab agesilao petiere argenti talẽta cẽtum & mulierum tantũdem. At hic dissimulatione in eos usus ac dicens quid igitur non cõtinuo uenissent accepturi: procedebat: & ubi cum iis qui essent instructa acie: congressus est: uertitq; eos in fugam: pmultis deletis libere transiuit. Et cum idem a macedonum rege p nuncios quæsisset: ac se ille cõsultaturum dixisset: inquit: consultato igitur: at nos iam iter faciemus. Itaq; miratus ille uiri audentiam ueritusq; iussit: ut amicum eẽ alloquendum. Thessalorum autem sociorum agrum uastauit: quoniam bellarent. At qui Xenoclen ac Scythen amiciciæ causa larissam misit: quibus captis & asseruatis: alii grauiter rem ferentes censebant larissam cingendam castris: hic uero inquiens nolle uirorum alterius interitu ne totam quidẽ Thessaliam

Thessalia

capere eos p fœdera liberatos accepit. Item ubi ad corinthum pugnatum eẽ accepisset: etsi spartiatarum quampaucissimi pierant: tamen quoniam corinthiorum & atheniensium aliorumq; socioꝝ magnus numerus interisset: nec lætabundus uisus ẽ nec elatus ea uictoria: quin grauissime suspirans heu inquit græciæ: quæ tot pdidit intestino bello: q ad uniuersos uincẽdos barbaros satis extitissent. Pharsalii uero cum isidiis atq; latrociniis

Pharsalii

exercitum eius urgerẽt: in fugam illos ubi quingẽtis cum equitibus uertisset: statuit trophæum sub narrhacio: & illa qdem uictoria præ cæteris omnibus delectatus ẽ: quod cũ ipse p semetipsum equitatũ imisisset: hac una re illos supauit: q equestri plurimũ iactãtiusq; efferent. Ad hæc cũ ei p Diphridã cẽt a domo nũciatũ: ut cõtinuo præteriẽs i boetiã ipetũ faceret: etsi maiore apparatu id postea factũ ei ire mens erat: tñ ne mrãtibus minus

Boetia
Athenienses
Corinthii

paruisse uideret: accersitis uigĩti millibus ex eo exercitu q ad corithũ militabãt. Boetiã igressus cũ thebanis cũ atheniẽsibus cũ argiuis atq; corinthiis ad coronã cõgredit: superauitq; utrosq;: tametsi uulnerũ multitudie

corpore sibi male cōstaret:Fuit autem ea pugna ut ait Xenophon:pugna rum:quas gesserat:omnium maxima.At qui reuersus domū nihil omni no nec circa uitam nec circa mores ob huiusmodi res secūdas uictorias. q̃ mutauit.Item cum uideret quosdam:qui ex alēdis equis aliqui eē uide rent̄:efferrēt q̃ aio:psuasit sorori cyniscæ:ut ascēso curru certaret ī olipia cis ludis:quippe q uellet græcis ostēdere res huiusmodi nullius eē uirtu tis sed diuitiaꝝ ac sumptus potius.Xenophonta uero sapientem illum se cum habens honorifice accersendū iussit ad pueros educandos lacedæ mone & ea instituendos disciplina:quæ cæterarum esset pulcherrima tū imperare tum imperium pati.Atqui alias interrogatus quare maxime p̄ ter alios secundis rebus lacedæmonii uterent̄:quoniam inquit:præter ali os se exercent:ut imperantq̃:& pareant.Lysandro hac luce defuncto cū multos eo sodalicio congregatos offendisset:quod ille simul ac ex asia re uertisset:aduersus Agesilaum cōstituit:aggressus est eum arguere quod eiusmodi uiuus ciuis extitisset:orationeq̃ perlecta in quodam relicta li bro:quam Cleon alicarnasseus scripserat:quāq̃ Lysander receperat apd̄ populum dicturus & eam quidē de rebus nouis & usq̃ de mutanda rep. illam in medium efferre uoluit.Sed cum ex senioribus quidam orationē percurrisset:metuissetque eius uim atq̃ grauitatem consuluit:ne:lysan drum effoderet:quare obtemperauit Agesilaus:acquieuitq̃.Item occul tis suis aduersariis palam molestum se non præbebat.Sed opera data ut se aliqui sequerent̄ semper ex iis duces alios declarabat:alios in magistra tu habebat.Qui ubi se in dignitatibus improbe auideq̃ gessissent:propte reaq̃ in iudicium uocarentur:auxilians rursus atq̃ assistens & familiaris illoa sibi efficiebat:& in suam beniuolentiam traducebat.Itaq̃ nemo ipsi aduersarius erat reliquus.Quidam eum rogauit:ut ad Asiaticos scriberet hospites:quo ius suum consequeretur:at mei inquit:hospites quæ iusta sunt faciunt sponte sua:uel nihil me scribente.Ostentabat ei quidam ur bis murum munitum & ualide admodum effabricatum interrogans:an pulcher sibi uideretur:medius fidius inquit pulcher:at nō quem uiri:sed quem mulieres inhabitent.Et cum megarēsis quidam de urbe aduersus eum gloriaretur:adolescens ait:uerba tua multa ui egent.Rursum quæ alios intuebatur mirari:ne nosse quidem uidebat̄.Ac aliquādo Callipi des tragœdiaꝝ histrio cū nomine & gloria iter græcos clarus tū ab oibus celebratus primum qdem ei occurrit:salutauitq̃ deinde arroganter sese ī ter ambulantes iniiciēs ostētabat se regi putans is quidem fore:ut aliqua benignitate atq̃ comitate exciperet̄:ad postremum uero ait non admo dum me agnoscis o rex:nec q sum audiuti?Sed Agesilaus ubi ī cū respexis

Xenophon
Xenophon
Lysander
Cleon alicar nasseus
Agesilaus
Asiatici
Callipides hi strio
Agesilaus

ſet:at non tu es inqt Callippides ille nicelicta. Sic enim lacedæmonii mimos uocant. Rurſus cum a quopiam inuitaretur ad eum audiēdum qui luſciniæ uocem imitaret̃: noluit inqens: perſæpe ipſam audiui. Menecrates medicus quoniam deſperatæ quædam curationes ei ex ſententia ceſſiſſent. Iuppiter eſt appellatus: hoc aūt nomine importunius utens cū ad Ageſilaum quoq; ſic aliquando ſcribere auſus eēt. Menecrates Iupiter regi Ageſilao ſalutē dicit: hic reliq̃ nequaq̃ lectis reſcripſit. Rex Ageſilaus Menecrati ſanitatē dicit. Cum Conon & pharnabazus regia claſſe maris potiti maritimas laconici ſoli oras obſiderent: & athenienſiū urbs muro cincta eſſet: datis a pharnabazo pecuniis pacem cum rege lacedæmonii fecere: miſerūtq; ciuem ad Teribazum Antalcidan: qui Aſiaticos illos græcos: pro quibus Ageſilaus bellum geſſerat: regi traderet. Qua ex re perperam accidit infamiæ huius ageſilaum nequaquam eē immunē: erat enim ei Antalcidas inimicus qui omni ui opeq; pacem egit: perinde atq; Ageſilaus amplificaret̃ bello: fieretq; & clariſſimus & maximus. Qui etiam ad eum qui dixiſſet lacedæmonios ſequi medos: reſpondit potius medos ſequi lacedæmonios. Interrogatus etiam aliquando utra uirtus eſſet melior fortitudo ne an iuſticia: nulli uſui fortitudinem: iquit: eē abſente iuſticia: quod ſi iuſti omnes forent: nihil fortitudinis indigerent.

Iupiter

Epiſtola

Epiſtola

Conon

Pharnabazus

Et cum ii qui Aſiam icolebant perſarū regem magnum appellare conſueſſent: quid autem ait ille me maior ē: ni & iuſtior temperatiorq; ſit?

Dicebat etiam eos q̃ Aſiam icoleret: liberos quidē peſſimos: ſeruos aūt bonos eē. Idē interrogatus quo pacto maxime quis gloriā apud hoīes queat aſſeq: ſi loquat̃ inqt optima: agat ēt pulcherrima. Impatoris aūt dicebat opus eē: ut audētia ī hoſtes & beniuolentia ī ſubditos uteret̃. Ac pcūctāte quopiā q̃ nā forent diſcēda pueris: hæc inquit: quibus uiri uſuri ſint. Idē cuiuſdā cauſæ iudex cū apte ab accuſatore dictū eēt: defenſor āt q̃ inepte rñdiſſet: ad ſingula diceret: Ageſilae decet regē auxilio eē regibus: & ædes iqt: ſiquis tibi euerterit: & ueſtimētū ſiquis abſtulerit: expectares ne aut architectum aut qui ueſtimentum texuit tibi auxilium datum ire. Et cum epiſtola a rege perſarum poſt factam pacem eſſet ad eum delata quam una cum Callia lacedæmonio perſes tulerat: de hoſpitalitate atque amicitia: haud accepit inquiens: regi nunciaret minime opus eſſe: ut priuatim epiſtolas ad ſe daret. Nam ſi amicum ſe lacedæmoniis græciæque beniuolum liquido præſtaret: futurum etiam Ageſilaum uæhementer ipſi amicum: quod ſi depræhenſus fuerit inſidias tendere: ne ſi multas etiam epiſtolas accepero: credat me ſibi amicum fore. Præterea cum mirum in modum filios amaret: fertur canna una cū paruis pueris tanq̃ equo aſcēſa domi ludere ſolitus: uiſus aūt

152

ab amico quodam rogauit:ne cui prius id diceret:q̃ ipse filios genuisset.
Item cum bellis continuis thebanos premeret:& uulnus tandem excepisset in prælio. Anatalcidan dixisse aiunt.pro præceptis ipsis mercedem recipis a thebanis:quippe quibus ne uolentibus quidem nec scientibus pugnandi doctrinam tradidisti.Nam uero thebanos ipsos sui ipsorum tūc bellacissimos factos perhibent:quoniam multas in eos expeditiones lacedæmonii egissent. Quare lycurgus quoq; antiquus ille in his legibus quæ eo rhetræ uocatæ sunt:quoniam essent oraculo sancitæ:uetuit sæpius aduersus eosdem militandum:ne bellandi peritiam discerent. At ubi angi continuis expeditionibus socios audisset:quoniam lacedæmonios qui pauci essent ipsi tam multi sequerentur:uolens Agesilaus eorum multitudinem arguere iussit:ut socii omnes sederent inuicem mixti:at lacedæmonii separatim soli:dein proclamauit primos surgere figulos q ubi surrexere:proclamauit secundos surgere ærarios mox fabros deinceps etiam architectos & singillatim alias artes.Itaq; omnes prope socii surrexere lacedæmoniorum autem nemo:prohibita enim iis erat operaria disciplina sordidæ artis ita subridens Agesilaus intuemini:ait uiri socii quanto pluris milites q̃ uos emittimus?In leuctrensi pugna cum multi lacedæmonii fugissent:qui legitimis pœnis erāt obnoxii:ephori uidentes urbem uiris orbatam militibus egere : uolebant eam ignominiam soluere legesq; seruare:eligunt igitur legum latorem Agesilaum.Is autem accedens ī publicum non ego:ait sim legum lator aliorum legum.Nam neq; latis addere quicq̃ possim neq; auferre neq; mutare.Sed pulchre res habuerit: si quæ nobis leges sunt:his a die postero ius fuerit.Cum Epaminondas tanto cum terrore fluctuq; irruisset:tum thebanis tum etiam sociis ea uictoria exultantibus urbi tamen Agesilaus imperauit:quamuis pauci ī urbe essent:reuerti Epaminondam coegit.At in ea pugna quæ ad Mantineam est gesta:imperauit lacedæmoniis:ut aliis omissis unum Epaminondan oppugnarent:solos inquiens mētis compotes & fortis esse & uictoriæ auctores.Si hunc igitur e medio sustulerimus:facillime alios captiuos fore. Nam & amentes esse ac nullius pretii:id quod etiam accidit.Nam iam uictore Epaminonda & lacedæmoniis fugientibus cum is uerteretur suosque uocaret:quidam ex lacedæmoniis eum lœtaliter percussit.Cum cecidisset:a fuga reuersi q cum Agesilao erant:æqua uictoria pugnarunt: cum & thebani longe deteriores:& lacedæmonii longe meliores apparuissent.Sparta cum pecuniarum ad bellum indigeret:ac peregrino stipendio aleretur:in ægyptum Agesilaus proficiscitur a rege ægyptiorum mercede accersitus.Sed propter uestis uilitatem indigenis contemptui erat. Expectabant enim uisum ire spartæ regem sicuti persarum corpore ma-

Lycurgus

Epaminondas Thebani

Mantinea

Thebani Agesilaus in ægyptum proficiscitur

gnifice ornato perperam ii quidem de regibus sentientes. Itaq; iis breui Agesilaus ostēdit magnificētiam atq; laudem elatione animi & fortitudine parari oportere. Sed cum eos: quos erat missurus in prælium: timidos ad imminens periculum tum ꝑpter multitudinem hostium: erant.n. ducenta millia hominum: tum ꝑpter militum suorum paucitatem: decreuit ante cōgressum sacrificium facere cæteris insciis. Et ad leuam substrata manu uictoriam subscripsit: & acceptum ab augure iecur imposuit in subscriptam manum: quo satis temporis detento perinde quasi ambiguū se ac dubium simulabat: quoad litterarum notæ iecori compræhensæ impressæ sunt: & tunc commilitonibus ostēdebat: inquiēs deos immortalis ex rebus scriptis uictoriam demonstrare. Securam igit̃ cōiecturam ad uictoriam habere uisi audēter ĩ pugnam eunt. Hostibus autem eius castra propter multitudinem uallo cīgētibus: ac Nectabio: cui auxilio erat: egrediundum pugnandumq; hortante inquit non eē hostes impediendos q ipsis se pares uellent. Et cum adhuc parum restaret ad cōiungēdum uallum: interim suos quot reliqui erant: instruxit & æquo marte dimicans illos fugauit: ac paucis cum militibus suis magna hostiū peracta cæde pecuniam grādem ad urbem misit. Ex ægypto in pŕiam remigās ac moriēs suis præcipit: ut nec fictam nec pictā nec fabricatam corporis imaginē faceret. Nā si qd̃ præclaꝝ opus a me gestum ē: hoc erit monumētum mei: sin aūt nullam ne oēs quidē statuarii quoꝝ opera ĩ sordibus uersant̃: & cōtēnendis artibus præstare id querint.

Agesipolis

a Gesipolis Cleombriti filius cum qdam dixisset Philippū diebus paucis olyntū euertisse: ꝑ deos inqt: aliam talē urbem lōge maiore tēpore nō ædificabit. Alius cum dixisset eum cū florētioribus uel regem fuisse obsidē & nō filios nec uxores ipsoꝝ haud inquit iniuria: decet.n. nos ipsos nostra errata ferre. Idē cum domo catulos uellet accersere: ac dixisset quispiam exactio ab iis non est: nec.n. uiroꝝ inquit exactio fuit antea: quæ nunc est.

Agesipolis

a Gesipol̃ Pausaniæ filium cū Atheniēses Megarēsiū ciuitatē acciperēt ad eas iudicādas lites: quæ inuicē ipsis aduersus eū eēnt. Turpe ē ait: o atheniēses ductores græcoꝝ megarēsibꝰ cedeř ĩ dignoscēdo iuř.

Agis

a Gis archidami filius cū aliquādo Ephori dixissent ꝑficiscere in huius pŕiam: adolescētesq; tecū habe. Te.n. hic ipse ĩ arcem ducet: & q fieri ait: cōuenit o ephori tot huic Iuuenes credere: q suam pŕiam ꝑdat? Interrogatus quoq; quæ maxime disciplina spartæ coleret̃: cognoscere iquit & gerere & ferre imperiū. Et aiebat nō oportere lacedæmonios ĩterrogare: quot essent hostes: sed ubi essent. Ad Mantineā cū

Mantinea

prælio dimicare cū hostibus quoniā plures essent: prohiberet̃: ait cū mul-

153

tis cōgrediendū illi esse q̄ multis uellet īperitare. Idē cū a quodā quereret quot nam essent lacedæmonii quot satis sunt: īquit qui īprobos ꝓpulsent. Atq; ad corinthioꝝ muros eū trāsiret: & eos cū altos ac munitos: tum ī m̃l tum spatii ꝓtensos intuereť quæ ait hæc sunt mulieres: q̄ locum hūc inco- Sophista
lunt. Sophista quispiā cum dixisset orōnem eē reꝝ oīum optimā. Itaq; si tu ait taces: nullius ex prætii. Præterea ut argiui posteaq̄ essent superati: rursum ei audacius obuiam facti sunt. Vides trepidationē suoꝝ audete ait: o uiri nam ubi nos uictores horremus: quid illos facere cēsetis quos uicimus? Itē ad Abderitaꝝ legatum ubi locutus is multa fecisset dicendi finem: iterrogaretq; qd nā ciuibus nūciaret? me respōdit tm̄ tēporis tacitū audisse: quantū tibi fuit ad dicēdū opus. Elios qbusdā laudātibus qđ ad olympiacos ludos iustissimos se præstarēt: & quid nā ait: magnū aut mirandū faciūt: si in ānis quīque uno dūtaxat die iusticia utunť. Ad eos quoque q dicerent quosdam ex alteris ædibus ipsi iuidere: ꝓpterea ait & sua illis mala & ad hæc tum mea tum amicoꝝ bona dolori erūt. Et cōsulente quopiā: digressum fugiētibus hostibus dādum eē: & quomodo inquit: si aduersum eos q præ metu fugiūt: nō pugnamus: cum iis pugnabimus: q ob fortitudinem manēt? Insuper cum apte qdam de græcoꝝ libertate sermonem iferret: rem sane nō ignobilem sed factu difficilem: o hospes ait: tua uerba & uiriū indigēt & pecuniaꝝ. At qui dicēte quopiam philippū Perinthii
eis inaccessibilē græciā factuꝝ: nobis satis est iquit hospes in nr̄o uersari solo. Legatus Perinthioꝝ cum lacedæmona uenisset: lōgiore orōne utebať. Vt aūt fine dicēdi facto Agin rogauit: qd esset perynthiis renūciaturus? Quid inqt: aliud q̄ qđ tu uix finē dicēdi feceris: ego uero taceo. Idē cū Philippus
solus legatus uenisset ad Philippū: cūq; Philippus dixisset: qd hoc? solus uenisti? &.n. ad unū rn̄dit. Et cū ex senioribus qdā ituens solutis ṗscis alia quædā flagitiosa iduci iura dixisset ad eū iam ī grauescētē. Quare supna iā spartæ fieret iferna: iocās inqt ꝓ ratiōe ita res accidere: si hoc fit: &.n. cū ego puer essem a patre audiebā quæ superiora extitissent: inferiora apud ipsos effecta aiebat aūt patrē puero sibi hoc ēt dixisse: ꝓpterea mirādū nō eē: si posteriora prioribus essent deteriora: sed sicubi meliora ac similia. Atq; interrogatus quomodo qs in libertate ꝑseuerarit: si mortem inquit contempserit. Agis Iunior

a Gis iunior cū Demades diceret enses laconicos ꝓpter breuitatem Demades
a circulatoribus absorberi. Attamē: inquit: lacedæmonii ensibus hisce hostes assequunť. Ad improbū uero hominē iterrogantē sæpius quis eēt optimus spartiata: qui tui dissimillimus sit: respondit.

a Gis ultimus lacedæmoniorum rex insidiis compræhēsus & cō- Agis rex
demnatus ab ephoris cum in dicta causa ad suspendium agiť: Ephori

intutus quędam ex ministris flētem desine īquit:homo tu super me flere & enim sic inique ac iniuste periens sum me interimentibus melior: quibus dictis ultro laqueo ceruicem tradidit. Cum parentes eum rogarent ut sibi ad iniusti quippiam eēt adiutor aliquādiu cōtradixit.Sed ubi urgerent:ait:q̄diu apud uos fui:nullā tenebam iniusticiæ notionē:at postea q̄ me patrie tradidistis huiusq; legibus:itēq; iusticia ac probitate pro uiribus erudistis:hæc enitar & nō uos sequi:& q̄m uultis me quæ optia sunt agere:optima uero sunt:quæ iusta fuerit cū homini priuato tū lōge magis pricipi:q̄ uultis agā:quæ dicitis omittā.

Alcamenes Teleclus

a Lcamenes telecli filius:querēte quodā quonam pacto regnū optime qs seruauerit:si multi ait:lucrū nō fecerit. Alio etiā pcūctante q̄ obreē a Messeniis munera non acceperit:q̄m si accepissem īquit:cū legibus pacē agere nequiuissem. Item cum quis dixisset eum parce uiuere: cū tamē satis magnā substātiā hr̄et.Pulchrū eni ē ait:q plura possideat eū uiuere p rōne nō p libidine.

Anaxādridas

a Naxandridas leontis filius ad eū q intolerabiliter turbaret̄.molestissimeq; ferret:q ex urbe exularet:o uir ait:optime ne urbē exulans horreas sed iusticiā.

Ephori

Idē ei qui ephoris opportuna loqueret̄ uerum plura q̄ satis eēt:non opportunæ ait opportuno uteris. Et cū quidam pcūctaretur:cur mancipiis agros traderent:& non ipsi colerent:q̄m inquit: non hoꝝ nos cultores:sed ut nos colerēt ea comparauimus. Item cum alius diceret gloriam obesse:& q is liber foret:qui felix futurus eēt:sic ait iniusta ppetrantes secūdum orationem tuā felices eēnt.Nam quo pacto sacrilegus iniusticiæue obnoxius gloriæ studeat? Interrogante aūt alio quare ī bellis spartiatæ audenter pericula subeunt:q̄m ut oportet:īquit:& nō queādmodum alii metuentes de uitæ cōditione meditantur. Ad hæc cum a quodam rogaret̄:q̄ obrē necis cās diebus pluribus seniores iudicant:& q̄uis quispiam effugerit:nihilo tñ minus ē legibus obnoxius pluribus:īquit:diebus iudicāt:q̄m de morte qui errauerint:iis cōsilium mutare nō licet:legibus aūt obnoxium eē oportebit:quia secūdum hāc legē liceat melius consultare.

Anaxander

a Naxander eurycratis filius quopiā pcūctante quare pecunias nō cōgerūt ī ærariū:ne īqt:custodes eaꝝ q fuerit corrūpant̄.

Anaxillas

a Naxillas ad illū q mirabat̄:cur ephori non assurgerēt Regibus:p̄sertim cū sint a regibus cōstituti:eadem inquit cā qua etiam ephoros gerunt.

Androclidas

a Ndroclidas lacon debilis & inutilis crure īter bellatores se locauit Itaq; inhibituri quidā moti sunt:ppterea qd̄ eēt īfirmus. At non eū ait:q fugiat:sed q maneat:oportet cū hostibus pugnare.

Ntalcidas cum in Samothracia initiaretur: ĩterrogatus a ſacer-
a dote quid dirius i uita ꝑpetraſſet. Si quid inquit: mihi huiuſmo Antalcidas
di actum eſt: ipſi Dii cognoſcent. Et cum athenienſis quidã in-
doctos lacedæmonios uocaret: ſoli igitur nos: inquit: nihil mali a uobis
didicimus. Item cum alius Athenienſis ad eum dixiſſet. Verũtamẽ a Ce
phiſo nos ſæpe uos fugauimus. At nos ĩquit: ab Eurota uos nunquã abe-
gimus. Præterea interrogatus quopacto maxime hominibus placere qs
poſſit: inquit: ſi cum iis iucundiſſime loquat᷑: aſſiſtat aũt utiliſſime. Atq̃
herculis laudationem cum ſophiſta quidam eẽt lecturus: quis enĩ ait: eũ
uituperat. Ad Ageſilaum quoqꝫ q̲ a thebanis eẽt in pugna uulneratus
doctrinæ ait: mercedem a thebanis recipis: quibus nec uolentibus nec ſci
entibus pugnandi doctrinam tradidiſti. Videbant᷑ enim continuis Age-
ſilai i eos expeditõibus pugnaces effecti. Idẽ ſpartæ muros Iuuenes ĩpos
dicebat᷑ eẽ: cõfinia uero ſpiculoꝝ cuſpides. Inſuꝑ ad eũ q̲ pcũctabat᷑: quid
breuibus ſicis lacedæmonii i bello uerterent᷑: qm̃ inquit cum hoſtibus cõ
minus dimicamus.

Nthiochus Ephorum gerens ut accepit Philippũ Meſſeniis de- Anthiochus
a diſſe agrum. Interrogauit: an etiam uires eis præbuiſſet: quibus Philippus
pro agro pugnantes ſuꝑiores forent. Meſſenii

Rgeus quibuſdã nõ ſuas ſed alienas quaſdam uxores laudanti Argeus
a bus ꝑ deos: iq̃t: de honeſtis ꝓbiſqꝫ uxoribus nihil temere dicen-
dũ eſt. Nã quales oĩno ſunt: illis ſolũ manifeſtũ eẽ: qui una uiuũt
at reliquos ignorare. Idẽ cũ ꝑ ſiciliæ Selenunta ſibi aliqñ itereſſet: ĩtutus
quodam ĩ monumẽto eulogium hoc ĩſcriptum. Eulogium
Hoſce Selenuntos ſub portas quando tyrannum.
Extingũt olim: mars ferus abſtulerat.
Iure inquit ĩteriſtis: q̲ ardentẽ tyrannida extĩguere temptaueritis: cõtra. n.
dimittẽdum fuit ipſam oẽm concremari.

Riſto laudante quopiam illud Cleomenis rñſum qd᷑ interroga- Ariſto
a tus q̲d bonũ regẽ facere oportet: rñderit & amicis bñfacer᷑: & ma
lefacere inimicis: & q̃to ĩquit melius fuerit o uir optime & ami-
cis bñfacere: & inimicos reddere amicos. Quod quidẽ rñſum & ſi omniũ
ſñia Socrati dat᷑: tñ ẽt refert᷑ i aroſtonẽ. Ad hæc cũ qs ꝑcũctaret᷑: quotnam
eẽnt uniuerſi Spartiatæ: quot iq̃t ſatis ſint ad arcẽdos inimicos. Itẽ cum a
quodã eoꝝ athenienſiũ laudatio legeret᷑ quos lacedæmonii occiderãt: cu-
iuſmodi igit᷑ nr̃os ait eẽ cenſes: a q̲bus ii uicti ſunt.

Rchidamidas ad eũ q̲ charilaũ laudaret: qd᷑ æque i oẽs mitis ac Archidamidas
a mãſuetus extitiſſet: & qũo iq̃t iure qs laudet᷑: ſi in ĩprobos quoqꝫ
mitẽ ſe ꝓſtiterit. Et hæcatæũ ſophiſtã quodã uituꝑãte: qd᷑ i ĩpoꝝ
u

cõcenationem cõuiuiũq; admissus nihil locutus sit:Ignorare mihi uide-ris:iqt:eũ qui artem dicẽdi nouit:etiã tp̃s dicẽdi nosse.

Archidamus

a Rchidamus Zeusippi filius qspiam quæsisset:qnã spartæ p̄essent: leges inquit legitimaq; principia. Et ad illum q Citharœdum lau daret:atq; eius uim admirare͛t. O uir optime ait:qs abs te honos probis uiris retribuetur:qñqdem Citharœdum ita laudibus efferas. Idem cum quis ei psaltẽ comendaret ingens:hic bonus psaltes ẽ:at hic apud nos q-dem est ait ad ius faciendum bonus coquus:perinde quasi referret nihil siue ex istrumẽtorũ sono siue ex obsonioꝝ ac brodii apparatu uoluptas efficere͛t. Atq iterrogatus cur paruis adeo sicis uterent͛:quod p̄ aliis iqt propius hostes accedimus. Et cũ ab improbo quodam esset iterrogatus: quinã foret Spartiatarum modestissimus:q tibi rñdit dissimillimus sit.

Idem cũ qs suaue uinũ ei polliceret͛:nõ est iqt opus:nã & plus erogabi tur:& quæ ad fortitudinẽ attinẽt:inutiliora faciet. Præterea Corinthioꝝ urbem adortus cũ exercitu uidit ex pomerio lepores surrexisse. Itaq; ad commilitones ait:facillime a nobis hostes capientur. Cũ a duobus quo q; arbiter acceptus eẽt:eos actos i sacellum chalcioecæ Mineruæ ut iudi-catis starent:adiurauit. Qui ubi iurassent:ait:iudico igit͛:ne uos prius sa cellum egrediamini:q̃ quæ inuicẽ uobis controuersiæ sunt:solueritis. In-sup cũ ad eius filias Dionysius Siciliæ tyrãnus præciosos misisse amictus nequaq̃ accepit ingẽs:metuo ne puellæ hisce idutæ uideant͛ mihi turpes. Filium aũt intutus cũ atheniẽsibus effrenatius pugnãtem ait:aut adde ui ribus:aut animositati adime.

Corinthii

Dionysius ty-rannus

Archidamus
Cheronia
Epistola
Periander

a Rchidamus Agesilai filius cũ a philippo post Cheromiæ pugnã aspiorẽ accepisset epistolã:ita rescripsit. Si umbrã tuã metiri uo-lueris:haud nunc maiorẽ eã iuenies:q̃ eẽt añ uictoriã. Idẽ iterro-gatus q̃to spartiatæ solo dñarent͛:q̃tumcũq; rñdit hasta asseq̃rent͛. Perian der quoq; medicus illustris arte laudatissimusq; iprimis cũ iepta poema-ta scriberet qd tãdẽ piãder ait:ꝓ gratioso medico malus poeta uocari cu pis. Atq; i eo bello qd͛ aduersus Philippũ gerebat͛:qbusdã cõsulẽtibus eẽ ꝓcul a domo pugna cõgrediẽdũ:at nõ hoc iqt ituerit oportet sed an pu-gnãdo hostibus p̄stabimus. Ad eos quoq; a qbus quo tp̃e p̄lio archida-mas supasset:efferebat͛ laudibus:melius iquit eẽt:si eos prudentia potius q̃ uiribus uicissemus. Et quo tp̃e irruptiõe i Archadiã facta accepisset æli os auxiliũ iis ferre:ita illis scripsit. archidamus æliis. Quiescere pulchrũ ẽ Idẽ i pelopõnẽsiaco bello pcũctantibus sociis quãtũ pecuniaꝝ foret satis: rogãtibusq; ut tributa terminaret:bellũ inqt ordinata nõ q̃rit. Agesilai ue ro catapultã itutus cũ primũ ex sicilia eẽt aduecta:o hercules exclamauit piit uiri uirtus. Et qm̃ græci i his fœderibus q̃ cũ antigono & cratero icta fuerãt:rescidẽdis ei obtẽpare nollẽt nec i lib̃tatẽ se uẽdicare:q̃si molestior

Archadia

Catapulta
Sicilia

lacedæmonioꝝ futurus eēt q̄ Macedonū pricipatus:pecudē ait eandē ſp
ſonare uocē hoīem uero & mľtas & uarias quouſq; aī ſniam abſoluerit.
a Stycratidas cū qdá ei dixiſſet poſteaq̄ agis rex ē pug̃ apud magnā
urbē ab antigono ſupatus.Quid facietis o lacedæmonii:an mace Aſtycratidas
donibus ſeruietis?rn̄dit:quid uero poſſitne nos antipater pro ſparta pu-
gnātis ab iteritu ꝓhibere.
b Ius iſidiis ab Iphicrate atheníenſium prætore circūuentus : íterro-
gatuſq; a militibus qdnā eēt faciūdum.Quid enim aliud inqt: q̄ Bius
uos ſaluti cōſulere:me uero pugnādo interire.
b Raſidas murē i Caricis cōphēſum cū eēt ab eo morſus:dimiſit:ide
ad aſtātes cōuerſus iqt:nihil ē ita puū q̄ ſi audeat iiuriā ꝓpľſare: ñ Braſidas
ſe ſaluū efficiat.Et cū i pugna q̄dā p clipeū eēt iaculo ictus:haſta e uulneř
educta hac ipa hoſtē iteremit.Cūq; iterrogareť:quonā pacto uulneratus
eēt:me rn̄dit clipeus ꝑdidit.Idē cū a quopiā hortareť ad ſophiſtā audien
dū iterrogauit hortatorē:qdnā ille ōſurus foret:& cū ille rn̄diſſet lauda-
tionē herculꝭ:ait Braſidas:qs.n.deū hūc uitupat. Atq ad bellū egreſſus
ſcripſit ephoris:q̄cūq; ſū ꝺtrimta ac pniciē illaturus belli gerā:aut moriar
Sed poſteaq̄ is forte occidiſſet græcis traciæ libatis legati q lacedæmona
miſſi fuerāt:eius matrē argileōida adieř quos cū illa introgaſſet ꝑmū:an
braſidas ꝑclař diē obiſſet:ac laudibꝫ ii braſidā efferrēt: dicerētq; nullum
ſpartæ aliū talē eē:Ignoratio uos:iqt:hoſpites tenet.Nam q̄q̄ braſidas uir
bonus fuit:multos tñ habet ſparta illo melioris.
d Amonidas cū a chori magiſtro in ultimā chori partē locatus eſſet: Damonidas
Recte ꝑfecto inquit:o ductor chori excogitaſti: quo pacto quoq;
inhonoratus locus honorabilis fieret.
d Amis ad ea q̄ ſcripta erāt de faciūdo decreto:quo alexander deus Damis
eēt:cōcedimus ait:alexādro ſi uelit deū uocari.
d Amyndas cū philippus i pelopōneſū irrupiſſet:ac dixiſſet qſpiā la Damyndas
cedæmōii ſť magnis ꝑpemodū ærūnis obnoxii:ni redierit cū phi- Philippus
lippo i grām:effœmiate iqt ærūnaꝝ poſſumus pati morte cōtemptā.
d Ercillidas cū pyrrhus eēt cū exercitu i ſptiataꝝ ſolo: legatus ad eū Dercyllidas
miſſus ipāte Pyrrho ut aut regē ſuū cleonimū recipēt:aut futuꝝ eēt Pyrrhus
ut cognoſcerēt ſe fortiores alioꝝ eē nemine:apte rn̄dit:ſiqdē ꝺus es haud
metuimus:nullā.n.iniuriā facimus:ſin aūt hō:nobis certe nō es melior.
d Emaratus cū Orōtes aſpius cū eo eēt collocutus ac dixiſſet quidā Demarathus
aſpe te Demarate Orōtes ē uſus:nihil iqt:in me deliqt:nam q ad Orontes
grām ſermonē hn̄t detrimētoſi ſunt:nō q inimice ac maliuole:Itē cum qs
iterrogaſſet:cur qui apud ſpartiatas abiecerint clipeos:ignominia notan
tur.Quod ſi galeas thoracaſq; abieciſſent:non notanť:qm̄ iis inquit ſui
ipoꝝ gr̄a induunť:at clipeo cōmunis ordinis cā.Pſaltem quoq; cum au

diret:nō malus ait nugator uidet̃ mihi. Et in quodā cōſeſſu īterrogatus utrum ob ſtulticiam an ꝓpter inopiam uerboꝝ taceret:at ſtultus inquit: ſilere nō poteſt.Inſup cum quis iterrogaſſet:quare cum rex eſſet:a ſparta exularet:quoniam leges:inquit:ſunt ea potiores.Et cum pſes quidam ob corruptelæ frequētiam eius amatū pueꝝ abduxiſſet diceretq;:o lacon tu um amatum puerum ſum uenatus p deos inquit nequaquam ipſe uena tus es:ſed emiſti potius Cum qdam ēt Perſes defeciſſet a pſarum rege: & ſuaſionibus demarati reuertiſſet:cumq; eum rex eēt interempturus: tur pe quidem foret o rex ait:quod quo tempore tibi inimicus fuerat:de eius defectione ſupplicium ſumere nequiueris:quando aūt amicus effectus ē uirum interficias.Ad illum uero qui regi paraſitaret̃:ac ſæpius cauillaret̃ i ipſum de exilio:nō tecū hoſpes ait:pugnabo:nam uitæ ordinē cōſūpſi.

Perſes

Emprepes

e Mprepes ephorus phyrmidos muſici e nouē chordis duas bi pēne excidit inquiēs:noli muſicā deprauare.

Epænetus

e Pænetus aiebat oīum & d'lictoꝝ & criminū mdaces eē autores.

Euboidas

e Vboidas quoſdā audiēs q alienā uxorē laudarēt iis mime aſſē tiebat̃ iquiēs:nullū oīo uerbū de uxorio īgenio apud externos eſſe oportere.

Eudamidas

e Vdamidas Archidami filius.Agidoſq; frater uiſo in Academia Xenocrate iam ſeniore:q cum familiaribus diſputaret: interro gauit qui nam ſenex eſſet:cui cum a quopiam reſponſum eſſet illum eē & ſapientem uirum & ex eorum numero:qui uirtutem quærerent:& quā do inquit ea utetur:ſi nunc quærat̃?Idem cum philoſophum audiſſet: q bonum imperatorem ſolum ſapiētem eſſe diſſereret:oratio qdem ait:mi rabilis eſt:ſed qui dicit:minime credēdus:non n.cum tuba circum obſtre puit.Atq; Xenocrates cum ad ꝓpoſitam queſtionē diſeruiſſet:finemq; fe ciſſet:aderat Eudamidas:ſed cum quidam ex ſuis dixiſſet:cum nos adſu mus:tūc finē dicēdi fecit.At pulchre iqt:ſi quidē hæc dixit:quæ opus erat cumq; is dixiſſet:at pulchrum fuerat audire.Num ēt ad iſtū ait:cum cæ natus fuerit.Veniamus:& ut iteꝝ cænet rogemus?Idē a quopiam interro gatus cur ciuibus ipſis bellum aduerſus Macædonas decernētibus:quie tē agere ipſe tēptet:reſpondit:quia mihi opus non ē mēdacii iſtos arguer̃. Et cum qs palmas de pſis ſuſceptas afferret:ad bellumq; hortaret̃:iguora re mihi uideris:inqt:quaſi idē ſit eum q mille pecudes ſuparit:cum lupis ququaginta pugnare.Ad hæc cū pſaltes qdam ſecūda fortuna uſus eēt: i terrogatus cuiuſmodi is ſibi uideret̃:magnus inqt pua i re demulſor.Præ terea cū qs athenas laudaret:ait & qs hāc ciuitatē digne laudarit:quā ne mo ēt uictor dilexit?Argiuo āt quopiam dicēte laconas pegrinatione de terioris reddi:qppe q a patriis legibus excedant:at uos inqt ꝓfecti ſpartā

Xenocrates

Pſaltes

nō deteriores sed meliores potius reddimini. Et cum pclamasset Alexan der ī olympia exulibus oībus pter thebanos reditū in patriā patere: pclamatio ait o thebani īfortunata qdē est uerū gloriosa: solos enī uos alexāder metuit. Interrogatus quoq; quāobrē ante picula musis īmolarēt: quo bonis īquit uerbis actiones cōtingāt. Alexāder Olympia Thebani

e Vrycratidas anaxandridis filius pcūctāte quopiam quāobrē ephori quottidie de cōtractibus iura reddunt: quo etiā inqt inter hostes inuicem nobis fidem habeamus. Eurycratidas

z Euxidamus cū quis pcūctaret: quur de fortitudine leges sine scriptis seruarēt: nec scriptas illas iuuenibus legēdas darēt: qm̄ assuefaciēdi sunt: ait: ut probis actiōibus potius q̄ scriptis attendāt. Idem ætolo quopiam dicēte iis qui pbitate uti possent: bellū eē paci præferendū. Nequaq̄ p deos ait: sed hisce mortē uitæ anteponendam. Zeuxidamus

e Rondas cū athenis eēt: audissetq; dānatū ocii quēdā: iussit eū ostēdi sibi: q mulcta libero digna hoie dānatus foret. Erondas

t Hearidas cū ensem cote subigeret interrogatus an acutus esset inquit acutior calumnia. Thearidas

t Hemisteas prædixit leonidæ regi futurā ipsius cōmilitonumq; ad thermophylas internicionem. Erat enī uates. Cū aūt a leonida mitteret lacedæmona prætextu quidē: ut futuros casus nunciaret: re aūt uera ne ipse quoq; periret: nequaq̄ est passus: quippe qui diceret: ego ad pugnandū sum missus non ad ferēdum nūcium. Themisteas Leonidas Themophyle

t Heopōpus ad illū qui interrogarat: quo pacto regnum qs securissime tueret: rn̄dit: si participes amicos iustæ licentiæ auctoritatisq; fecerit: & ne subditi afficiant iniuria: p uiribus puiderit. Et ad hospitem qui diceret etiam apud ciues suos uocari se laconum studiosum: melius īquit: esset tuorum te ciuium q̄ laconum studiosum uocari. Atqui ælidos legato inquiente se ob id solum a ciuibus suis missum: q solus laconicum uiuēdi morem adamasse. Et utrum ait o ælie tua ne an aliorum ciuiū uita melior est. Qui ubi suam meliorem esse respondisset. Quoniam igitur inquit modo hæc urbs seruari queat: ubi in magna multitudine unus ē: dūtaxat bonus. Item quopiam dicente propterea seruari spartam: quia reges scirent imperare: minime ait: sed eo magis quod ciues scirent parere. Et ad pylios qui maioris ei honores decreuissent: scripsit: mediocris honores tempore augeri: īmoderatos aūt euanescere. Ad hæc cum quis murū ei ostentaret: percūctareturq;: an & firmus & altus esset: minime īqt si mulierum sit. Theopōmpus Aelis Pylii

t Hericyon e delphis ueniēs uisis ī Isthmo philippi castris: q āgustias cepisset: malos ait ianitores uos o corithii pelopōnesus hēt. Thericyon Isthmos Philippus

Thectamenes t Hectamenes cũ eẽt ab ephoris morti adiudicatus:abibat surridẽs. Atq; ex astantibus quopiam iterrogãte:an etiã spartæ iura cõtemneret:minime inquit:at gestio:quod hæc mihi multa soluẽda ẽ:quã nec efflagitarim ab aliquo:nec acceperim mutuo.

Hippodamus Archidamus h Ippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamũ instruebat' acie simul cũ Agide dũ spartam missus:quo illic quæ opus forent: præstaret:at hic ait.Nõne præclarius obibo diem:si pro sparta me uirum gessero:erat aũt natus annũ supra octogesimũ.Posteaq; armis sumptis: stãs ad regis dexterã pugnando moritur.

Hippocratidas Caria h Ippocratidas cum Cariæ satrapes ad eum litteras dedisset quod lacedæmonius uir quorundam isidiantium conscius isidias tacuerit:addidissetq;:quonammodo illo eẽt usurus:ad eum rescripsit.Si tu quidem magno aliquo bono hominem affecisti:interime.Sin aũt nullo:e solo eiice perinde atq; timidum ad uirtutem.Et cum ei aliquando occurrisset adolescens:quẽ amanter quidam sequebat':ruboreq; adolescẽs: ille perfunderetur:cum talibus ait:incedendum est:quibus cum uisus eũdẽ sis colorem seruaturus.

Callicratidas Lysander c Allicratidas classis præfectus cũ a Lysandri amicis rogaretur:ut unum quẽdam ex inimicorum numero enecandum sibi assentiretur:& quinquaginta ipse talẽta acciperet: & si uæhementer ei pecuniis ad nautarum obsonia opus erat:haud tamẽ cõcessit. Et cũ Cleander cõsiliarius dixisset:at eqdem accepissem si tu fuissem:respõdit: & enim ego quoq;:si tu eẽm. Idem cum uenisset ad Cyrum iuniorem sardis:erat eni Cyrus lacedæmoniorum socius:ob classis pecunias pmo die nũciari iussit adire se Cyrum uelle.Quem ubi bibere audiuit operiar inquit quoad biberit:atq; tunc qdem ne inurbanior uideretur:abiit: posteaquam accepisset nequaq̃ fieri posse:ut die illo eum cõueniret.postridie uero cum eum rursum bibere audiit:ac se minime admitti:ubi dixisset nõ ita studendum eẽ accipiendis pecuniis:ut quicquam foret idignũ sparta faciundum.Ephesum abiit multa iis mala imprecatus:qui a barbaris primi eẽnt in deliciis habiti:ac illis:qui eos docuissent cõtumeliam ac probrum ob diuitias pati.Iurabatq; ad astantis se cum primũ spartam puenerit:facturum omnia pro libertate græcorum quo & maiori terrori barbaris forent:& cessarent orare illoꝝ uires:quibus ipsi inuicem utant'. Interrogatus etiam quales uiri eẽnt Iones:serui inquit boni sunt: liberi autem mali. Et cum a Cyro stipendium militibus præmitteret':ad ipm autem munera:stipendium solum accepit:munera remisit inqens haud oportere priuatam ei amicitiam secum eẽ sed quæ cum omnibus lacedæmoniis cõmunis eẽt secum etiam existere. Idem cum ad arginusas fo-

(Margin: Cleander; Cyrus iunior; Sardis; Ephesus; Iones; Cyrus; Arginusæ)

ret classe dimicaturus:dixissetq; hermon gubernator bonum eē inde ab- nauigare:nam triremes atheniensium eē multo pluris:inquit & quid nā hoc? at fuga cum turpis est tum spartæ detrimentosa:ue℞ manendo uel mori uel uincere est optimum. Ad hæc factis sacrificiis cum audisset ex augure scintillis portendi uictoriam exercitui:imperatori autem mortem: nihil deteritus ait:non præter unum spartæ. Nam me mortuo nihilo erit patria deterior:sed cedente hostibus deterior est futura. Itaque pro se declarato Cleandro duce adortus nauali pugna præliando interit. Hermon

Leombrotus Pausaniæ filius cum peregrinus quidam cum eius patre de uirtute contenderet:hucusq; ait:te pater est melior donec etiam tu genueris Cleombrotus

Leomenes anaxandridæ filius homerum aiebat lacedæmoniorum poetam esse:at Hesiodum helotum atq; seruorum. Nam alterum rei bellicæ alterum agriculturæ præcepta reliquisse. Cleomenes Homerus Hesiodus

Idem cum fecisset dierum septem cum argiuis inducias seruato tempore eos quoniam fœderibus fiderent: dormientis tertia nocte adortus alios interemit:alios egit in seruitutem. Cum uero obiurgaretur quod iusiurandum transgressus esset:aiebat ad dierum iusiurandum minime noctes addidisse:ac maxime quod quoquo quis malo hostes affecerit: id tum apud deos:tum apud homines cā putari iudicioq; antiquius. Ve℞ ipse argis cuius urbis gratia fœdera fregerat:frustratus est:quoniam mulieres iis quæ a sacris arma detraherent:sumpsere de ipso ultionem. Et ad postremum captus mente paruo abrepto gladio se ipse icidit a pedū iuncturis in lœtalia usq; loca:uitamq; reliquit ridens atq; lœtabundus. Et cum uates dissuaderet exercitum in argiuorum urbem duci : redditū eni futurum turpem:ubi ad urbem accessisset:uidissetq; tum portas clausas tum mulieres ī muris stātes:hic tibi ait reditus turpis uidet' eē in quo uiris mortuis uxores portas clauserunt. Idem ad argiuos eum cōuitiis obiurgantes tāquam piu℞ & inpium.Maledicendi īquit mihi uobis ius est:mihi uero uos male afficiendi. Samiorum autem legati cum eū rogarent:ut aduersus Polycraten tyrannum bellum gereret:ob idq; longiore oratione uterentur:ex oratione inquit uestra:quæ quidem ab initio dixeritis:haud memini. Propterea uero neq; media intelligo : summam autem nequaquam probo. Prædo insuper cum in lacedæmoniorum agrum fecisset incursum:diceretq; ubi captus est:id propterea ē a me factitatum:quoniam alimentum quod præberem militibus non habebam Itaque ad eos qui haberent nec sponte darent:ablaturus ueni per deos inquit malicia celer est. Atqui nequam homo quispiam cum maledictis Argiui Samii

eum honeraret:certe ꝓpterea inquit in omnes ipse maledicis:quo respondentes non satis temporis habeamus de tuo uitio loquendi.Et cum ex ciuibus quidam diceret oportere bonum regem mitissimum prorsus esset Ita inquit:quod contemptui non sit.Idem cum in longam ægrotationem traheret̃:expiatoribusq; ac uatibus fidem quam minus antea consueuerat:adhiberet:ob idq; quispiam miraretur:quid miraris inquit?Non eim idem nunc sum:qui tunc eram.Cum ergo idem non sum:nec eadem etiam probo.Ad hæc cum sophista quidam de fortitudie plurima uerba faceret:risit is quidem.Dicente autem sophista quid rides Cleomenes:cum & me de fortitudine dicente:audias:& ipse rex sis:quoniam inquit o hospes si irundo quoq; de fortitudine loqueretur:idem hoc facerem. Sin autem aquilæ oratio esset:uæhementer quiescerem.Argiuis quoq; dicentibus priorem conflictum rursus eum pugnaturum:miror inquit si trium syllabarum additione meliores nunc estis quam antea fueritis.Atq; cum quispiam in eum conuicio uteret̃ diceretq;:delicatus es o cleomenes:at melius ē inquit q̃ iniustum eē:uerum tu pecuniarum es studiosus:& si tibi abunde eæ sunt.Et cum psaltem ei cōmendare quis uellet cum allas uirum laudaret tum psalten eum esse græcoꝝ optimum dicebat:hic autē quopiam ex iis qui prope aderant:ostēso:p deos inquit hic ē apud me faciundi iuris artifex omnium optimus.Præterea cum Mæander sami tyrānus ob psarum impetum ad spartam fugisset:ostētassetq; quæcunq; aduexerat:aureaq; & argētea pocula:& quot uellet:elargiret̃:nō solum nullum accepit:sed ēt ueritus ne inter alios quosdam oppidanos distribueret ad ephoros ꝓfectus melius ait spartæ eē:ut suus hospes samius e peloponeso abiret:ne illius suasionibus spartiataꝝ aliquis malus efficeret̃:ii uero obtēperantes Mæandrum eodem die ꝓclamantes expulerunt.Insuper cum quis dixisset:quur argiuos qui sæpius uobis cum bello contendunt non e medio post uictoriam sustulistis?Quoniā si e medio sustulissemus inquit:nō haberemus qui iuuentutem tanquam exercerent.Idem cum qs ꝑcunctaretur:quamobrem spartiatæ hostiū spolia diis non offerent.qm̄ iquit a timidis sunt.

Mæander

Cleomenes

c Leomenes cleombroti filius cum ei gallos pugnaces quis daret diceretq; eos esse eiuscemodi:qui pro uictoria pugnando interirent:propterea inquit ex iis mihi aliquos dato:qui interimant. Illi enim sunt hisce meliores.

Labotus

l Abotus cum qs lōgiore oratione uteret̃:ait:Quid mihi pro paruis rebus magna facis sacrificia?Nam quātum rei sat fuerit:tātū tibi dicendum est.

Leotychidas

l Eotychidas ille primus cum a quopiam esse faciie mutabilis di

ceretur:propter tempora inquit:non quemadmodum uos estis ob usum ipsorum uitium. Ad eum uero qui interrogabat:quoniam quis pacto maxime præsentia bona tueat̃.respondit:si nõ omnia fortunæ crediderit. Interrogatus quoq; quid maxime liberis pueris discendum esset:ea iquit: quæ que sint eis cum in uiros uenerint:profutura. Idem pcunctante quopiam quam ob causam minimo spartiatæ potu uterent̃:iquit:ne pro nobis alii sed pro aliis ipsi consultemus.

l Eotychidas aristonis filius cum quis dixisset demarati familiares in eum male dicere:p deos inquit nequaquam miror. Nam bene dicere nemo istorum possit. Ad propinquiorem autẽ portam cum draco esset claui aduolutus:uatesq; prodigium esse affirmarẽt: minime id mihi quidem uidetur:inquit. At si clauis draconi esset aduoluta:prodigium foret. Et ad Philippum tenebrarum mysteriorum cultorem qui uæhementissima mendicitate premeret̃:ac diceret tamen fore: ut ii qui apud se disciplinæ mysticæ operam dedissent:felicitatem post mortẽ consequerentur. Quidnam ergo ait:o fatue non quamprimum moreris: quo a miseriæ flætu paupertatisq; quiescas? Cum quis autem esset pcunctatus:quur hostium arma diis immortalibus nõ offerrẽt:quoniam iquit quæ ob possessorum timiditatem uenati sumus:nec a iuuentute uideri nec diis offerri decet. Leotychides

l Eon eurycratidæ filius interrogatus quam quis urbem habitãs tuto habitarit:ubi inquit neq; plura incolentes possidebunt neque pauciora:& ubi ius firmitatem roburq; accipiet:iniuria uero infirmitatem ac imbecillitatem. Atq; in olympia cum cursores intuere tur:qui ut emitterẽtur festinarent:idq; quo plus lucri assequerentur:quan to ait magis pro uelocitate quam pro iusticia cursores student. Idem cum quis de rebus haud inutilibus uerba fecisset itempestiue Nõ opportune hospes inquit:opportuno uteris. Leon

l Eonidas anaxandridæ filius & cleomenis frater ad quendam q dixisset:præter regiam dignitatem alio nihil nobis præstas:at ni uobis inquit:melior extitissem:dignitatem regiam adeptus non essem: Et cum uxor gorgo pcunctaretur:quo tempore ad thermophylas cum persis pugnaturus egrediebatur:si quid sibi præciperet:inquit:ut & bonis nubas & bona parias pignora. Dicentibus autem ephoris eum paucos secum ducere ad thermophylas:haud iquit:paucos ad quod pficiscimur negotiũ. Iterum cum ii dixissent:nunquid aliud facere decreuisti? quid nam iquit: aliud quam barbarorum transitus uerbo impediturus:re uero pro græcis iteriturus? Atqui in thermophylis cum iam eẽt:ait ad commilitones:dicũt barbarum in pximo esse quare tempus nõ est terẽdum. Iam.n.aut uinci Leonidas Gorgo Thermophyle

a nobis barbaros aut nos mori libet. Et quopiam dicẽte a barbaroꝝ sagi-
ptarum ictibus neq; solẽ ipsum ītueri licere: ꝓpterea iquit eo id gratius:
quod sub umbram cum iis pugnabimus. Idẽ cum alius dixisset: adsunt ꝓ
pe nos: ergo inquit nos quoque prope illos adsumus. Ad hæc cum
quis dixisset o leonida aduersus multos cum paucis dimicaturus ades.
Si me inquit multitudini fidere existimatis: ne omnis quidem græcia
satis est: breuis enim pars est pro illorum multitudine: sin autem uirtuti-

Epistola

bus uel hic numerus satis ẽ. Alio uero eadẽ dicẽte: attamẽ iquit mltos me

Epistola

cum traho ut morituros. Præterea cũ xerxes scripsisset. Licet tibi ubi mecũ
instrui q̃ cũ deo pugnare malis hẽre græciæ ꝑncipatum: rescripsit leõidas.
Si quæ i uita honesta sunt cognosceres: abstineres ꝓfecto ab alienaꝝ rerũ
cupiditate: apud me uero lõge plus ualet mors ipsa ꝓ salute græciæ: q̃ ꝑn
cipatus i græcos. Rursum cũ xerxes scripsisset. Mitte ad me arma: rescrip-
sit. Veni: & accipe. Et cũ iam hostes adoriri uellet: ac magistri equtum dixis
sent: alios ei socios expectãdos eẽ. Non. n. ii adsunt: iquit: q sint pugnaturi
an nescitis eos solos pugnare aduersus hostes q & uerẽt & metuũt reges?
Milites aũt monuit: ut pranderẽt tanq̃ apud iferos cænaturi. Insup iterro-
gatus quur uiri fortissimi illustrẽ ac præclaram mortẽ obscuræ uitæ ante-
ponũt: quoniã iquit: alterũ naturæ alterũ sui ipsoꝝ ꝓprium putãt. Et cum
cælibes uellet icolumes: sciretq; ꝑspicue illos id minime toleraturos scuti-
cis icertis epistolis cuiq; datis eos ad ephoros misit. Itẽ cũ ex adulta ætate
tris seruare uoluisset: ii re cognita eas epistolas accipe noluerunt. Quin
unus dixit nõ nũcius sed pugnator secutus sum. Secũdus istic iqt manẽs

Lochagus

melior sim. At tertius. Nõ eqdẽ post hosce ait: sed ãtepugnabo.

l Ochagus polyænidæ ac sironis pater cum ei eẽt a quodam nũ-
ciatum e duobus filiis alterum mortuum esse: diu sciebam inqt
eum mori oportere.

Lycurgus

l Ycurgus legumlator uolẽs ab iueterata præsentiq; uiuẽdi cõsue
tudine ciues i tempantiorẽ uitæ ordinẽ traducere: & honestos ꝓ
bosq; efficere: erãt. n. uictũi & sumptuoso & delicato: duos enutriit catulos
eodẽ patre ac matre genitos: quoꝝ alterum dimissum: domi edacitati cra
pulæq; assuefecit: alterum secum ducẽs uenatiõibus exercuit. Deinde iis
in concionẽ actis uepres illic posuit & quædam gulæ irritamẽta: subinde
leporem dimisit. Cum uero cõsueta uterq; petiisset: & alter cepisset leporẽ
ait aspicitis o ciues: q eodẽ nati genere instituto uitæ q̃ uæhemẽter inuicẽ
dissimiles differẽtesq; euaserunt? quodq; ad res honestas atq; illustres arti
ficiosior existit exercitatio q̃ natura? Sed ferunt aliq nõ eos adductos catu
los: qui eisdẽ parẽtibus nati eẽnt: sed alter ex cicuricus alter ex uenatoriis:
deinde deteriore natum genere uenatioribus exercuit: at meliore natum

lurchationibus ſolum aſſuefecit.Inde uterq; ad quæ fuerat aſſuetus:im-
petum cum feciſſet:eſſetq; declaratum:quanto educatio & ad bonum &
ad malum adiumento ſit:ait lycurgus.Sic nos quoq; o ciues ſplendor ge-
neris quem multi admirant':herculiſq; poſteritas nihil adiuuat:ni ea geſ
ſerimus:quapropter ille omnibus ſe hominibus clariorem nobilioremq;
oſtendit:& id quidem ſi res honeſtas per omnem uitam exercemus ac di-
ſcimus. Idem ſolo diuiſo & in omnes æqua portione ſorteq; diſtributo:
fertur aliquando poſteriore tempore cum ex peregrinatione per agrum
nuper demeſſum tranſiens poſitos aceruos ſimiles æqualeſq; uidiſſet:af-
fectum læticia ſurriſiſſe dixiſſeq; ad aſtãtis.Quam omnis laconita multo
rum fratrum uidetur eſſe:qui eam modo diuiſerint.Et cum ad æs alienũ
reſcindendum hortatus aggreditur etiam omnem ſupellectilem ex æquo
diuidere:quo inæqualitatem omnino & diſſimilitudinem tolleret:intuẽs
lacedæmonios grauiter ac moleſte ferre manifeſtam oblariõem nũmum
tum aureum tum argẽteum infirmum irritumq; effecit:ac ferreo ſolo utẽ
dum imperauit:ad cuius ſolutionem definiuit:ut ad id uſq; quod neceſ-
ſarium foret:totam ſubſtantiam haberent.Quo quidem facto omnis in-
iuria e lacedæmone eſt eiecta.Nam nec furari:nec corrumpe muneribus
nec alium priuare aut rapere quiſpiam amplius quicquam poterat:quan
do quidem id neq; occultare:neq; poſſidere iucunde neq; uti ſine pericu
lo neq; aut exportare aut importare tuto quiret.Ad hæc inutilia ex urbe
omnia ſupuacaneaq; exegit.Quare neq; mercator neq; ſophiſta neq; ua-
tes nebuloue neq; rerum laboraturum artifex ſpartam ingrediebatur.
Nec enim nummum apud eos qui eſſet in uſu:lycurgus conceſſerat: ſed
ferreum duntaxat conſtituerat:quod mina eſt æginenſis ponderis:ualo-
ris autem æreorum quattuor.Et cum aduerſus delicias bellum aggredi
diuitiarumq; deſyderium auferre animo uolutaſſet:conuiuia introduxit
Itaq; ad illos qui percunctarentur:quamobrem hæc conſtituiſſet:& cum
armis minutatim ciues diuiſiſſet:quo ĩquit alacriter ac facile imperia ad
mitterent:ac ſiquid tumultuarentur:paucis daretur erratum:& ut etiam
ex æquo cibus potuſq; eſſet nec ullis potulentis eſculẽtiſue:præterea nec
ſtrato aut uaſis aut alia quapiam re omnino diues pauperi antecellat.
Cumq; diuitias negligendas contemnendaſq; reddidiſſet: quippe quæ
nemini nec uſui nec oſtentationi eſſe poſſent:dicebat ad familiares: quã
pulchrum eſt o ſocii ex operibus diuitias demonſtrare: cuiuſmodi uero
ſunt:quoniam cæcæ. Inſuper curam adhibuit:ne ante cænatis domi fa
cultas eſſet ad conuiuia proficiſci: aliis eſculentis potulentiſue repletis.
Vituperabant autem cum reliqui perinde atque incontinentem &
ad communem uictum demollitum: qui minus ſecum aut biberet aut

Agis

ederet Mulctabaturque is: qui manifesto esset depræhensus. Itaque Agis diu posteaquã rex creatus ẽ militia reuersus: debellauerat enĩ athenienses: cum uolens uno die apud uxorem cænare portiones accerseret: eas tribuni militum non misere. Quod cũ ephoris inotuisset: ab iis mulctatus est. Huiusmodi ergo constitutiones cum locupletes inique molesteq; tulissent: in eum insurrexere: maledictis iactuq; insequentes: quippe quem lapidibus uel'ẽt obruere. Pulsus aũt e foro elabitur. Et aliis anti

Minerua
Alcander

cipato itinere in ædem defugit Mineruæ chalcioecæ. Et cum retro faciẽ uertisset: eius oculũ baculo alcander ĩsequens eruit. At hũc publico decreto cum accepisset ad cruciatum: nec male affecit: nec repræhendit qu potius eum uitæ uictusq; sociũ habens reddidit non modo laudatorem cum sui ipsius tum etiam communis uitæ ac uictus: uerum etiam totius uiuẽdi morũq; instituti studiosum. Illius uero calamitatis monumẽtum ĩ

Minerua chalcioeca
Minerua optiletis

sacello chalcioecæ Mineruæ statuit: quam optiletin appellauit: oculos .n. Dores optilos dicunt. Idem ĩterrogatus quur scriptis legibus nõ eẽt usus: quoniam inquit eruditi ac prouecti necessario ĩstituto quod pro tempore usui ẽ: probant. Item quibusdam percũctantibus quare culmen ædibus securi ĩponẽdum imperarit: ualuas autem serra dũtaxat nulloq; alio ferramento: quo ĩquit ciues omnibus in rebus quas ĩ ædes ĩportant: mediocritatem seruent: nec habeant ex iis quicquam: quæ apud alios habẽ

Leotychides

tur ĩ præcio. Ex qua qdem consuetudine Leotychiden ferunt qui primus spartæ regnauit: cũ apud quẽpiam cænaret: uidissetq; domus tecti apparatum & sumptuosum atq; tabulatum: hospitem rogasse: an quadrata a

Lycurgus

pud eos ligna nascerent. Interrogatus etiã lycurgus quãobrẽ aduersus eosdem hostes sæpius expeditiões ducẽdas prohibuissent: quo ue sæpius inquit: repugnare cõsuescentes bellãdi peritiam caperent. Quare Agesi

Agesilaus

lao quoq; regi nõ mediocri dandũ crimini uisum ẽ: quod cõtinuis ĩ boetiam irruptionibus ac pugnis thebanos instruxerit: qui lacedæmoniis re

Antalcidas

sisterent. Propterea saucium Antalcidas cũ eum uidisset. Perpulchram ait: doctrinæ a thebanis mercedem recipis: quibus uel inuitis ac nesciis pugnandi disciplinam tradideris. Alio etiam quærente quamobrem uirginum corpora cursibus & luctationibus ac discorum iaculorũq; iactibus exercuisset: quo inquit: radicatio gignendorum robusto principio in robustis sumpto corporibus pulcherrime germinet. Ipsæq; partus robuste perferentes & facile & pulchre doloribus resistant: ac siqua necessitas acciderit: possint & pro seipsis & pro natis & ꝑ patria pugnare. Et cum uirginum in pompis nuditatẽ quidam repræhenderẽt atq; cãm quærerẽt ut inquit: iisdem quibus uiri studiis exercitatæ nulla eis recedant neq;

corporis uel uiribus uel ualetudine neq; animi ambitione ac uirtute & ut etiam ob exteram gloriam sint animo elatiore. Itaq; de gorgone uxore leonidæ huiusmodi quoq; responsum traditur. Nam cum quædam: ut uidetur peregrina ad eam dixisset: solæ uos lacænæ uiris imperatis: respõdit: solæ enim nos uiros parimus. Et cum eos qui nubere noluissent: a spectaculo gymnicis in ludis prohibuisset: eisdemq; ignominiam addidisset effecit: ut gignendis filiis quandiligentissime prospicerent. Nam eo honore atq; obseruantia quam senioribus iuniores præstant: illos priuauit: & illud in Dercillidan dictum quamuis spectatus imperator esset: repræhendit nemo. Et.n. aduenienti quispiam e iunioribus subsellium nequaquã cessit: inquiens. Nam nec tu mihi qui cederet: genuisti. Percunctante aũt quodam cur sanxisset nuptui puellas sine dote dari? quo inquit neq; ob egestatem sine uiris ulle dimitterentur: neq; propter opulentiam expeterẽtur: sed quisq; potius spectato puellæ ingenio ac moribus in capiẽda uxore moueretur. Ob id autem ornandi etiam studium ex urbe amouit. Idẽ cum nubendi tempus certum statuisset tum mulieribus tum etiam uiris ad eum qui huiusce rei causam quæreret: respõdit ut partus ei adultis geniti ualentiores essent. Ad illum uero qui miraretur: quod uirum simul cum nupta cubare prohibuisset: imperassetq;: ut plurimũ diei cum æqualibus una esset: noctes autem totas quiesceret: cum sponsa uero & clam & non sine pudore congrederetur: ait: ut & ualentiores corporibus quandoquidem ad satietatem usq; non coiuerint: & amando semper sint noui: natosq; robustiores præstent. Ad hæc odorum pretiosumq; unguentũ amouit perinde atq; olei contagium ac perniciem. Itemq; tingendi artẽ tanquam sensus assentationẽ. Et omnibus cultus ornatusq; corporei opificibus spartem inaccessibilem fecit: perinde ui artis prauitate artes inquinantibus. Tanta uero illis temporibus mulierum erat pudicicia: tantumq; aberat ab ea quæ posteris sæculis secuta est: mulierum procliuitate: ut incredibile sit: eas superiore tempore adulterio obnoxias extitisse. Atq; Geradæ cuiuspiam hominis spartiatæ uetustissimi dictum celebrat᷑: qui rogatus ab hospite quid apud eos adulteri paterentur: nam se nullã uidere legem hac de re a lycurgo latam: iq̃t nullus o hospes adulter apd᷑ nos fit. Subdente aũt illo at si fieret: idem inquit Geradas. Nam quo inq̃t modo adulter fiat spartæ: ubi diuitiæ deliciæ cultusq; omnis ornatusque corporis ignominiæ ẽ. Verecundia uero ac decorum magistratuumque obedientia & habetur in pretio: honoraturq; in primis. Idem lycurgus ad eum qui popularem principatum in urbe constituendum hortaretur: ait tu primus in tuis ædibus popularem principatum facito. Percunctante uero quopiam quamobrem parua adeo tenuiaque deorum immortaliũ

Gorgo
Leonidas
Dercyllidas
Geradas

sacrificia statuisset: quo inquit nunquam ab honoranda diuina re desi-stamus. Et cum ea sola certaminia in quibus manus mius tolleretur: exer-cere ciues iussisset: eiusce rei causam percunctanti quo nullus ipsorũ ait laborando defatigari assuescat. Interrogante etiam quodam quare fre-quenter castra mutanda iuberet: ut maiore inquit detrimento inimicos afficiamus. Alio iterum quærente quur turris oppugnare prohibuisset: ne inquit aut a muliere aut a puero aut ab aliquo huiusmodi homine fortõ res interimantur. Item consulentibus thebanis de sacrificio ac luctu: quẽ leucotheæ præstarent: consilium dedit: ut si quidem deam ducerẽt: haud lugerent. Sin autem hominem arbitrarentur: non perinde ac deæ sacrifi-carent. Rursum quærentibus ciuibus quo pacto hostium impetum repel lamus: si pauperes inquit fueritis: nec alter magisquam alter interrogetur Ac iterum de muris quærentibus inquit eam urbem quæ uiris non lateri bus cincta eẽt: sine muris nequaquam eẽ. Præterea spartiatæ diligentiam comæ adhibebant quoddam lycurgi de hac re dictum celebrantes: quod & pulchros coma magis decoros: & turpes formidabiliors faceret. Mone bat autem qui belli in fugam uertissent hostes uicissentq;: eo usq; inseque rentur: quoad foret uictoria confirmat: deinde continuo reditum facerẽt: nũ modo nõ moris græcanici eẽ inquiens illos qui cessissent enecare: sed eam quoq; eẽ utilitatem: quod cum hostes scirent lacedæmonios eis par-cere qui cederent: sustinetis uero tollere: fugiendum utilius quam manẽ-dum eẽ ducerent. Atq; percunctãte quopiam quamobrem hostium ca dauera spolianda uetuisset: ne circa spolia tempus terentes inquit hẽrent in pugnando negligentius: quimpotius paupertatem una cum ordine seruarent.

Thebani
Leucothea

l Ysander cum a Dionysio siciliæ tyranno ad eius filias pretiosi sumptuosioresq; amictus missi essent: eos nequaquam accepit inquiens uereri se: ne hisce turpiores uiderent. At paulopost ad eundem tyrannum ex eadem urbe Aristas missus cum ad ipsum quo que dionysius duas misisset stolas: iussissetq;: utram mallet: acciperet ac portaret ad filiam: ipsam inquit illam melius electuram quare utraque ac cepta abiit. Acer item Lysander cauillator & admodum decipiendo ua rius: uipote qui & iustum in eo quod conducit: & honestum in commo-do collocaret: aiebat uerum præstare mendacio. Vtriusq; autem perinde ut expediret: & æstimationem & pretium definiri. Ad eos uero a qui-bus uituperaretur: quod plurima decipiendo ageret: perinde atq; degene rasset ab hercule: quodq; res non aperto marte efficeret sed dolo: surridẽs respondebat: quo leonis non assequeretur: uulpis pellem assuendam eẽ.

Lysander
Dionysius
Aristas

Miletum

Et cum ab aliis accuſaretur:quod quæ Mileti iuratus fuerat:nequaquã
obſeruaret:aiebat puerorum eſſe talis decipere:uirorum autem iureiurã Capra flumeu
do. Idem ubi ad capræ flumen athenienſes ex inſidiis uiciſſet:ac eos pſ- Athenienſes
ſiſſet fame:urbem cepit:ſcripſitq; ad ephoros:athenæ captæ ſunt. Ad ar Athenæ
giuos uero qui de ſoli finibus cum lacedæmoniis diſceptarent:ſeq; iuſtio Argiui
ra iis loqui dicerent:diſtricto gladio qui huius iquit ius habet:optime de Boetii
ſoli finibus diſſerit. Boetios quo tempore per eorum agrum tranſiret:
tumultuantis inter ſe intuens miſit ad eos percunctatum:utrum rectis ha Megarenſis
ſtis an declinatis per ipſorum agrum iter faceret. Et cum uir megaren-
ſis in publica concione audacius dicendi licentia apud eum uteretur:tua Corinthii
uerba o peregrine inquit ciuitatis indigent. Idem ubi corinthii defeciſ-
ſent:ad eorum muros profectus cum lacedæmonios timidiuſculos ado-
riendo aſpiceret:lepuſq; uiſus eſſet foſſam tranſiliens:non uos pudet in-
quit o ſpartiatæ huiuſmodi hoſtes formidare:ad quorum mœnia lepo- Samothracia
res ob otioſam inertemq; uitam dormiunt? Ad hæc in ſamothracia ora-
culum ei petenti ſacerdos ut ſibi diceret:iuſſit:quod iniquiſſimum eſſet
a ſe opus in uita perpetratum. Quare lyſander iterrogauit utrum tuo an
deorum iuſſu facere hoc oportet? Illo autem præ metu iuſſu deorum in-
quiente. Tu ergo ait:abſis eminus:& ego illis iniquitatem enarrabo:ſi p-
cunctentur. Item cum a perſa interrogaretur:quam potiſſimum remp. la
udaret:eam inquit:quæ fortibus ac timidis præmia digna reddiderit. Ad
eum uero qui dixiſſet ipſum a ſe & laudari & defendi:duo inquit boues
mihi in agro ſunt. Vtroq; autem ſilente:plane ſcio:& qui nihil operatur:
& qui operatur. Idem cum a quopiam conuiciis afficeretur:ait dicito cre
brius o peregrinelle:dicito nihil omittens:ſi tuum iis malis euacuare ani
mum poſſis:quorum plenus uideris eſſe. Atqui poſtero tẽpore cum poſt Ageſilaus
eius obitum in contradictiõe ſociali Ageſilaus ueniſſet in Lyſandri ædes
quo litteras de ea controuerſia conſideraret:eas enim Lyſander apud ſe Euriprotidæ
ſeruabat:reperiſſetq; libellum ad Lyſandrum de rep. ſcriptum:ut oporte- Agiadæ
ret ab Euryprotidis ab Agiadiſq; regnum auferre:atq; in medium pone- Hercules
re & ex optimatibus electionẽ facere:quo non herculis poſteris ſed illi po
tius daret honos:qui talis foret uirtute iudicatus:qualis hercules extitiſ-
ſet:cum ob eam ẽt ille in diuinos honores ſublatus eẽt. Et hanc quidem
oronem ædere & ad ciues efferre aggreſſus ẽ:quo inde demonſtraret:qd
latebat:qualis Lyſander fuiſſet ciuis:& id quidem iis agens in Lyſandri Cratides
amicorum calumniam:at aiunt Cratiden qui per id temporis princeps
inter Ephoros eẽt:ueritum ne oratio ſi lecta foret:aſſenſionem faceret:
repræhendiſſe Ageſilaum dixiſſeque non Lyſandrum effodiendum eẽ:

sed eam potius orationē callide ꝑsuasiueq; compositam una cum illo de fodiēdam. Ad hæc illi q eius filias ꝑcati fuerant:deide post obitum qm̄ pauper eēt inuentus:eas abnuerēt:ab ephoris mulctati sunt:qm̄ quem di uitem existimantes colebant:ubi iustum ubi frugi ac probum ex paupertate cognoscēt:despiciebant.

Mamertes — m Amertes missus legatus cū a quopiam ex illius loci hominibus laudibus summis efferetur:quod amicis pluribus abūdaret:iter rogauit:an exploratum haberet quonammodo abūdās amicis pluribus periculum facturus sit. Id alter cum item discere quæreret:aduersa inqt fortuna experimentum faciet.

Nicander — Argiui — n Icander cum quidam dixisset argiuos male de ipso loqui.Num ergo inquit:dant pœnam:qui de bonis loquunt̄ male.Percunctante aūt quopiam quare comam barbamq; nutrirent:quoniam inquit ꝓprius ornatus uiro ē omnium pulcherrimus ac minime sumptuosus.

Athenienses — Et cum ex atheniēsibus quidam dixisset ocium Nicander admodum admittitis:uera inquit narras:at non queādmodum uos:ut acciderit:studemus negociis.

Pantheodas — Asia — Academia — p Antheodas legatione in asiam fungens ostentantibus ei quibusdam murum & magnum & sublimen:per deos inquit peregrini:pulchra est mulierum domus. Idem in academia cum philosophi multa seriaq; dissererent:ac deinde Pantheodam interrogarent quid hi sermones ei uiderent̄:qd uero aliud iqt:quam boni:cæterum utilitatis habentes nihil:si minus uosipsis utamini.

Pausanias — Delii — Athenienses — p Ausanias cleombroti filius deliis aduersus athenienses de isula disceptantibus dicentibusq; ut secundum suam ipsorum legē neq; mulieres in insula pariunt:neq; mortui humantur.Quonā igitur:inquit:pacto hæc patria uobis sit:in qua neq; fuit uestrū ullus: nec erit. Exulibus autem hortantibus ut aduersus atheniēses exercitum duceret:dicentibusq; cum de ipsius laudibus ī olympiacis ludis prædicaret̄

Atheninise — solos athenienses aduersus eum insibilasse.Quid nam igitur existimatis: inquit:eos facturos:si male affecti fuerint:qui bene affecti insibilant. Et quopiam percunctante quur Tyrtæum poetam ciuitate donarint: quo ī quit nunq̄ peregrinus nobis præesse uideatur.ad eum quoq; qui cū cor-

Tyrtæus — pore esset ifirmus:consuleret aduersus hostes terra mariq; dimicandum uisne igitur:inquit:teipsum exutis uestibus ostendere:qualis es : qui nobis pugnandum consulas. Idem sumptuositatem uestis in barbarorum præda cū quidam admirarentur:melius esse inquit ipsos eē multifaciun

Medi — Platææ — dos q̄ quæ multifaciunda sunt possidere.at post uictoriam de medis ad platæas iussit præparatam persarum cænā suis apponendam.Quæ cum

mirabili sumptu eēt:p deos īquit:lurcho ē pses:qui cum tam multa hr̄et: ad massam ur̄am ueniebat.

p Ausanias plistonactis filius ad illum a quo eēt interrogatus:quam obrē ex priscis legibus nullā apud ipsos mouere liceret:qm̄ leges ī qt uiris nō legibus uiros oportet dn̄ari. Item cū tegææ post exilium lacedæmonios laudibus efferret:ait qspiā quur igit' non mansisti Spartæ:sed fugisti potius? quoniam ne medici quidem:iqt:apud eos,qui bene ualēt sed ubi sunt ægrotantes:uersari cōsuerūt. Ad illū uero q ab eo pcūctaretur:quo pacto thracas uincere quiret:si medicum inquit constituerimus ducem. Et cum medicus eum consideraret:diceretq; nihil habes mali. Non enim te medico inquit utor. Idem cum ab amico quodam repræhenderetur:quod in quempiam medicum malediceret:nec eum tamen expertus nec ulla affectus iniuria:quoniam inqt si eēm istū exptus:minime uiuerem. Insuper cum medicus ei dixisset:senex es factus:quia inqt nō sum te usus medico. Dicebat etiā hūc medicū eē optimum: qui non sineret ægrotantis morbo marcescere:sed quācelerrime sepeliret. Pausanias Tegæa

p Aedaretus dicente quopiam magnum eē hostium numerum. Ergo inquit eo maiorem gloriam consequemur:quo pluris enecabimus. Quendam uero intutus:qui tāetsi mollis natura erat:tamen propter modestiam laudaretur a ciuibus:ait nec uiros mulie℞ similis laudādos esse neq; uirorum mulieres:nisi mulierem necessitas:aliqua coegerit Idem cum in trecentorum numerum non eēt electus:qui honos in urbe ordine præstabat:hilaris subridensq; abibat. Reuocatus autē ab ephoris & quid rideret:interrogatus īquit:quoniam urbi gratulor:quæ me trecentos melioris habet ciues. Pædaretus

p Listarchus leonidæ filius ad eum qui interrogasset:quam ob cām a primis regibus minus appellarētur:quoniā inquit illis erat opus rege agide:at illorum posteris nequaquam. Et cum quidam patronus cārum ridicula diceret:non cauebis inquit:peregrinæ continua ridicula quo ipse non fias ridiculus:quemadmodum ii luctatores fiunt:qui se cōtinuos i luctando præstant. Item ad eum qui lusciniam imitaretur: libētius ait hospes lusciniam ipsam audirem. Dicente autem quodam ipm̄ a quopiā maledico laudari:miror id quidem ait : ni me fortasse mortuū ei quis nūciarit. Nam bene loqui de uiuo nemine ille potest. Plistarchus Luscinia

p Listonax Pausaniæ filius cum atticus quidam rhetor in scitiam lacedæmoniis obiiceret:recte inquit narras. Nam e gæcis omnibus soli nos mali nihil a uobis didicimus. Plistonas

p Olydorus alcamenis filius cum frequentius quis minitaretur inimicis:nescius inquit es maximam cruciatus partem abs te consu- Polydorus

Messena
Argiui

mi. Idem cum exercitum aduersus Messenam educeret: interrogauit quidam: an eēt aduersus frēs pugnaturus? minime inqt: sed in id agri se pfecturum: de quo nondum eēt sors habita. Argiuis aūt rursus post trecētoꝝ illoꝝ pugnam uniuersis acie supatis. Polydorum socii hortabant: ne oportunitatem prætermitteret: sed hostium adhortus muꝝ urbē caperet. Nam cū & uiri perissent: & uxores desertæ essent: id facillimū factu fore. Quare ad eos ait æqua pugna aduersarios uincere mea sententia honestum est. Sed qui de agri terminis pugnauerimus: urbem capere cupiamus: iniustum eē duco: ueni enim ut agrum recuperarem: non ut urbem occuparem. Interrogatus etiā quāobrem spartiatæ fortiter in bello discrimen subeunt: quoniam inqt uereri duces non metuere didicere.

Polycratidas

p Ollycratidas ad regios prætores una cum aliis legatione fungens cum ab iis iterrogaretur: utrum priuati adessent: an publicæ missi eēnt: si ait: impetrauerimus: publicæ missi sumus: sin minus impetrauerimus: priuatim adsumus.

Phoebidas
Clitorii

p Hoebidas cū quidā ante leuctrēse discrimen diceret: diem hūc demonstraturum fortem uirum: inquit multi diem illum eē faciundum: qui fortem uirum monstrare saluum posset. Et cum in eo loco a clitoriis obsideretur: qui & difficilis esset & exps aquæ: fertur i ea fœdera uenisse: ut solum bello partum eis cederet: si una secum sui omnes e pximo fonte biberent. Nam fontem hostes præsidiis tenebant. Post iusiurandum uero coactis omnibus qui cum eo aderant: uoluisse illi qui nollet bibere: regnum dare. Quod cū nemo adnuisset: sed bibissent omnes ipm ubi post omnes descendisset: at sese a qua inspersisset: etiam præsentibus hostibus adortum eē egroqꝫ potitum: pinde atqꝫ non bibisset.

Telecer

t Elecer ad eum qui dixisset patrem maledictis i ipsum uti: nisi iis inquit: dignus eēm: haud pater uteret. Dicente aūt fratre non æque ciues ei aduersari atqꝫ sibi: cum iisdē tn̄ parētibus natus sit. At istud inqt: absurdius. Nam quas ipse nescis: ego iniurias pati scio. Interrogatus ēt quid mos apud eos eēt: ut iuniores senioribus assurgerent quo inquit ita hi hn̄tes in maioribus natu honorādis maiore honore parētes psequant. Et cum quispiam esset percunctatus: quantum substantiæ possideret: plus inquit: quam sat est.

Charilaus
Lycurgus

c Harilaus interrogatus quamobrem Lycurgus paucas adeo tulisset leges: quoniam inquit pauca dicētibus paucis ēt legibus opus est. Percūctante aūt quodam quare puellas aperta facie: uxores aūt uelata in propatulum agerēt: quia inqt puellis uiri sunt iueniēdi: at uxoribus uiri seruandi. Idem cum mancipiū quoddā audacius ei aduersaret ni ait: irascerer: enecarē te. Atqꝫ in īrogatus a quopiam quā putaret op

163

mam eẽ rempub. inquit: i qua plurimi ciues inuicem sine seditione uelit de uirtute certare. Item cum quis pcũctaret: quur omnia deorum signa cum armis eẽnt apud ipsos posita: quo inquit nec quæ in homines exprobrationes obprobriaq; dicũtur: ꝓpter timiditatem in deos referamus: nec iuuenes inermes diis imortalibus præces habeant. Ad illum quoq; qui eẽt pcũctatus: quare nutrirent comam: quoniam inquit ex omnibus hic & naturalis ornatus est & minime sumptuosus.

s Amiorum legatis ꝓlyxiore oratione utentibus dixere spartiatæ. Prima quidem obliti sumus. Postrema uero ignoramus: quia res memoria exciderunt. Cum longa orator ꝓlyxaq; usus oratione responsiones peteret: quas ciuibus referret: refer igit dixere: & te dicendo & nos audiendo uix desisse. Et ad thebanos aliquibus de rebus contradicẽtes dixerunt: aut sæpe minus oportet aut plus posse. Lacon

l Acon interrogatus quãobcausam menti pilos plurimum nutris? quo inquit canos intuens: nihil agam ipsis indignum.

a Lius cum eẽt quis percunctatus: quare sicis breuibus utimini: quo inquit comminus cum hostibus manus conseramus.

l Audante quopiam fortissimos pugnatores: lacon iquit: in Troia.

a Lter cum audisset quosdam in cæna ad bibendum ui cogi: non etiam ad edendum inquit ui cogunt.

p Indarus cum scripsisset: Græciæ sustentaculum athenæ: lacon ait: græciam funditus ruituram: si huiusmodi sustineat sustãtaculo. Pyndarus

e T cum quis intutus in tabula quadam picta laconas ab atheniensibus iugulari diceret fortes quidem athenienses: lacon tempestiue subdidit: & ii quidem in tabula.

a D quendam uero qui calumniosa male dicta libenter audiret: lacon ait desine aures aduersus me benigne præstare.

a D eum qui plecteretur: ac diceret: inuitus erraui: dixit quispiam inuitus igit etiam plectere.

i Ntutus quidã hoies q dũ uita decederent: in sellis curulibus sedebant: absit inqt: ut hic sedeã: unde nõ licet assurgere seniori.

c Hii cum olim e cæna abeũtes i ephoroꝝ curia uomuissent: curulibusq; i sellis ubi sedebãt ephori: deiecissent: uæhemẽter primũ q ea fecissent: inquirebant: an ciues ii eẽnt. Vt uero chios extitisse senserũt: pro clamauere chiis pmittitur lasciuire. Chii

c Vm quis amygdalas duplo uiliore præcio quam duros silices uenire aspiceret: nũqd rari inquit sunt lapides.

l Vsciniam cum qs uellisset: ac parũ inuenisset carnis: ait uox hoc ẽ & aliud nihil.

Lacon l Acon quis cum cynicum diogenē complecti statuam æream ui-
disset in magna ui frigoris: percunctatus est: an rigeret. Quod cū
ille negasset: ait quid nam igitur magnum facis.

T cum metapontino cuidam lacon metum exprobaret attamē
e inquit nō parum alieni habemus agri: hic aūt ait nō solum igiť
meticulosi sed etiam iniusti estis.

Pereginus p Eregrinus qdam cum spartæ rectus in alterꝫ crus indueret cal-
ceis: ait ad lacona. Nequaꝗ tu lacon mea sententia quantū ego
temporis tantūdem ipse stares sup pedem. Qui excipiēs non.n.starē inqt:
& ex anseribus qdem nullus ē q nō staret.

c Vm qs artis rhetoricæ laudibus efferet: aliqs lacon ait. At p ge-
minos ars si ueritatē nō tetigerit: nec ē nec unꝗ sit futura.

Argiuus a Rgiuus aliquādo cum dixisset: mľta spartiatarꝫ sepulchra apď
nos sunt dixit lacon: at argiuorꝫ apud nos ne ullum qdē: pinde
atqꝫ ii sæpe argos adorti essent at spartā argiui nunꝗ.

Lacon l Acon captiuus cū ueniret: diceretqꝫ præco. lacona uendo: incre
pauit inquiens: captiuum proclamato.

Lysimachus Vidā ex iis militibus q apud Lysimachū merebāt: ab illo interro
q gatus nunqd eēt ex mancipiis. Tu aūt putas inqt stipēdio quat
tuor obolorꝫ lacona ad te iturum.

Thebani c Vm thebani laconibus uictis ad leuctra ad ipsum Eurotā eēnt
Leuctra & qdam iactabūdus diceret: ubi nunc lacones sunt: lacon ab iis
Eurotas captus nō adsunt: inqt. Non.n.uos huc uenissetis.

Athenienses Thenienisibus rogantibus quo tempore urbem tradiderant. Sa
Samus a mum sibi dimitterent: dixerunt. Cum uestri fueritis: tunc alios
quoqꝫ habere postulare. Ex quo etiam prouerbium illud ē. Qui
Prouerbium sese ipse non habet: samum uult.

u Rbem quandā cū lacedæmonii ui cepissent: ephori dixerūt: pe
riit luctatio iuuentutis. Non.n.posthac iuuenes hēbunt: qui eis
repugnent.

a Liā urbem rege lacedæmoniorꝫ pollicente se penitus euersurꝫ.
Nā ea laconibus negotia plerūqꝫ præbuerat: nequaꝗ pmiserunt
inquientes nullomodo euertes: nec tolles iuuentutis cotem.

Vctātibus pædotribas q pueros exercerēt atqꝫ erudirēt: haud pꝓ-
Lysander l ficiebāt: quo nō arte sed uirtute honori studerēt. Itaqꝫ Lysander
Charon interrogatus quonammodo eum charon uicisset: ingenio in-
Philippus quit atqꝫ industria.

p Hilippus quo tempore in eorꝫ uenisset agrum: cum scripsisset:
utrū amice se ire uellet an hostiliter respōderūt: neutrum.

l Egatum quendam cum ad Antigonum demetrii filiũ misissent: Antigonus
eũ mulctauere:quoniam audissent uocauisse illum regem : q̃uis
medimnum annonæ cuiq; a rege in caritate portaret.

d Emetrius cum crimini daret:quod legatum unum ad se misissent Demetrius
Non igitur satis est:dixerunt ad unum unus.

f Lagitiosus quidam sententiã optimã cũ tulisset:hãc q̃dẽ admise- Flagitiosus
rũt:at illo amoto sẽtẽtiã alteri q honeste uixisset inscripserũt.

f Ratres cum inuicem dissentirent:ii patrem mulctauere:quod fili-
os dissidentis despiceret.

p Saltem aduenam mulctauere:quoniam digitis citharã pulsaret Psaltes

d Vo pueri pugnabant:quorum alter falce alterum uulnerauit lœ-
tali uulnere:familiaribus autem pueris cũ is eẽt pugnam dimissu
rus:pollicẽtibus auxilium se laturos & illũ q percusserat interempturos:
nullo modo per deos inq̃t. Non enim est iustum. Et enim ego fecis- De iusticia
sem hoc si istum assequi potuissem:fortisq; fuissem.

a Lter puellus quoniã adesset tp̃s:quo furari liberis pueris lege fas
erat:quodcũq; quis posset:dabaturq; turpitudini depræhẽdi : ubi
qui cum illo una aderant:pueri uiuam uulpeculam furati ei custodien-
dã tradidissent:& ii qui illam amiserant:quæsitum uenissent : uulpeculã
hic subiecit sub amictũ:bestia uero exasperascente ac pueri latus ad exta
usq; deuorante:ne palam fieret:quiescebat.Sed ut demum post illorum
abitionem factum pueri aspexere:culparẽtq; dicentes melius fuisse mani
festare uulpeculam quam celare ad mortem usq;:minime quidem iquit:
sed longe melius eẽ doloribus quam somno diem obire & quã hominũ
sermonibus diuulgari:q ob molliciam turpiter uiuere curauerim.

c Vm quidam in laconas in itinere incidissent:dixissentq; secunda
estis fortuna usi:nam hinc nuper latrones abiere:dixerunt hi ne-
quaquam per bellicosissimum Enyalium:sed illi potius usi sunt qui ĩ nos
non inciderunt.

l Acon interrogatus:quid sciret:dixit liber eẽ. Lacon

p Ver spartiata ab antigono rege captiuus factus ubi uenisset:aliis ĩ Antigonus
rebus omnibus emptori parebat quascũq; libero faciũdas existia-
bat.Vt uero ĩpauit:ut matulã ferret:haud passus ẽ inq̃es nõ seruiã. Et cũ
ille surrexisset:hic ascẽsa testa ubi dixisset disces emere: seipsum immisit:
atq; obiit.

a Lter cum ueniret:dicente quopiam si te emero:eris frugi: etiam si
minus inquit:emeris.

a Lius captiuus cum ueniret:addẽte præcone mancipiũ uænũdare
exectabilis:inquit:nõ captiuum dicis.

Lacon I Acon muscam isignis loco habens in clipeo & hanc sane non ma iorem uera musca: ubi deridentes quidam dixissent: hoc ad latendum eē ab eo factum: imo inquit ut manifestus fiā sic eni pxime hostes aggredior: ut hoc insigne ipsorum uisui magnum sit.

a Lter cum in symposio lyra eēt adducta. Non laconici inquit moris est nugari.

Spartiata s Partiata interrogatus an secura eēt ad spartam uia: inquit: qualis accesseris. Leones enim eminus proficiscuntur a leone: lepores autē uenamur ēt intra tabernaculum.

i N palæstrico manuum nexu cum prostratus quispiam collucatōrem frustra pulsaret: atq; ad terram traheret: ubi corpore defatigatus deficeret: illius brachium mordebat: & alter ait mordes o lacon sicut mulieres: nequaquam inquit alter: sed ut leones.

Claudus c Laudus ad bellum egressus quibusdam eum sequentibus ac ridētibus conuersus ait: mala capita non est cum hostibus fugiendo pugnandum: sed manendo ordinemq; tuendo.

a Lter ictus sagitta cum uitam relinquerent: non hoc inquit sibi curæ eē: quod moreretur sed quod a molli ac semiuiro sagittario esset occisus: egissetq; ipse nihil.

c Vm in tabernam meritoriam quis diuertisset: parandumq; caupōni dedisset obsonium: ubi alter caseum atq; oleum petisset: ait: si caseum haberem: etiam obsonio egerem.

Lampis a D eum uero qui lampin æginetam beatum diceret: quoniā ditissimus eē uidebatur: erat enim gubernator multarum nauium: lacon ait. Non attendo fœlicitati: quæ pendeat ex funibus.

c Vm quis dixisset lacona mentiri: is respondit: liberi enim sumus. alii uero si quando uera non dicunt: plectendi sunt.

c Vm quis cadauer rectum sistere uellet: atq; niteretur: ubi factis omnibus id nequisset: per geminos ait intus aliquit eē oportet.

t Ynnichus Thrasybuli filii mortem fortiter tulit. In hunc uero epigramma huiusmodi factum est.

Tynnichus
Thrasybulus
Epigramma
Pitane
Argiui

Exanimus pitanen clipeo thrasybulus in acri.
Confossus septem uulneribus rediit.
Passus ab argiuis quæ ergo nulla gerebat.
Tunichus hunc igni cum daret: hæc loquitur.
Flere decet timidos oculis te nate sepulchro
Condo meum siccis ac lacedæmonium.

Alcibiades a Lcibiadi atheniēsi cū aquæ plurimū balneatōr funderet: lacon ait quidnam hoc ut immūdo ualdeq; sordido plus præbet.

p Hilippo macedone quædam per epistolam lacedæmoniis iperãte ii rescripserunt. Lacedæmonii philippo: de quibus nobis scripsisti: non. Cum aũt in agrũ laconicũ philippus fecisset ĩpetũ: ac oẽs perire ui derentur: dixit ad quẽdã ex spartiatis. Quid nũc facietis o lacones? Quid enim inquit aliud: quã fortiter moriemur. Soli enim græcorum nos liberi eẽ ac non parere aliis didicimus — Philippus / Epistola

p Ost aduersam agidis pugnã obsides Antipatro petẽte pueros qnquagita. Eteocles ephorꝝ gerẽs ait pueros qdẽ mĩe datũ ire: ne malis moribus ĩbuerent̃ pr̃ia ĩstitutiõe ꝑuati: nec ciues forẽt: senes uero aut mulieres si uellet duplo ẽt pluris datũ ire. Eo ãt grauit̃ minitãte nisi accipet publice rñderũt: si grauiora morte ĩpites facilius moriemur. — Agis / Antipater / Ethcocles

s Enex ĩ olympiis dũ ludus pageret̃ spectare affectabat: ubi ãt sederet: nõ hẽbat. In m̃ltos uero ꝓfectus locos erat & cõtũeliæ & cauillo recipiebat̃ qꝫ a nemĩe: Vt ãt a lacedæmonios uenit: pueri oẽs assurrexere: pluresqꝫ uiri cessere locũ. At cætis græcis plausu morẽ admiratis ac sũmis laudibus efferẽtibus: senex ut mouit canũqꝫ caput barbãqꝫ senilem & lachrymasset ait. Heu misero mihi ut oẽs græci q̃ honesta sint norunt: sed iis lacedæmonii utunt̃ soli. — Olympia

s Erũt ãt qdã idẽ athenis quoqꝫ accidisse. Nã cũ Panathenæa agerẽtur: attici ĩpi senẽ ꝑbris ĩseq̃bant̃: qppe q eũ ut suscepturi ĩuitabãt: Si uero accederet: nõ recipiebãt. Vt ãt petitis fere oibꝫ ad lacedæmonios uenit spectatores: oẽs e sedilibꝫ assurgẽtes locũ cedebãt. Eo ãt facto mirifice turba delectata ĩsigni admodũ significatõe applausit. atqꝫ sp̃tiata qs dixit. Per gemios atheniẽses qdẽ q̃ honesta sĩt: sciũt: nõ aũt agunt. — Panatenæa

m Endicus a lacone petiit: at si tibi inquit dedero: eris paupior. Tuæ uero huius ieptitudinis q primus porrexerit: auctor ẽ futurus quippe q inertẽ te fecerit. — Mendicus

l Acon ubi quẽpiam uidisset: qui res diis ĩmortalibus cõgregaret nihil ait curare deos: q se eẽnt paupiores. — Lacon

c Vm qs adr̃teꝝ apd̃ turpẽ uxorẽ ɔphẽdisset: afflicte ait q̃ tibi nc̃itas

a Lius oratorẽ audiens: q magnos uerteret orõnis ãbitus: & p geios ait: fortis qdẽ hõ hic ad nullã ꝓpositũ ĩstruit: atqꝫ exercet linguam.

c Vm lacedæmona qs uenisset: honore ĩspecto quẽ iuniores senioribus præstabant. In sola ĩquit sparta senescere cõducit.

i Nterrogatus lacõ cuiusmodi Tyrtæus poeta eẽt bonus ĩquit: qui iuuẽtutis aĩos & cõtumelia ĩbuat & stulticia.

a Lter cũ in dolore oculoꝝ egrederetur ad bellũ: & aliqui ei dicerent quo uadis ita affectus: aut qd facturus. Si aliud inquit nihil egero saltẽ hostis gladium hebetabo.

Buris
Spartis
Xerxes

b Vris & spartis lacedæmonii ultro ad Xerxen persarum regem ad crutiatum cul acedæmon pro oraculo erat ob noxia: profecti. Nã caducatores a rege ad se missos lacedæmonii occiderant: ubi uenissent ad regem: iusserunt: quo uellet modo se pro lacedæmoniis interimeret. Sed ut ille admiratus uiros liberauit: rogaretq; apud se ut manerent. Et quo nam pacto dixere uiuere hic possimus patria legibusq; relictis & his uiris pro quibus tãtum itineris morituri uenimus. Ad eum Indarnus dux

Indarnus

maiorem immodum rogaret: ac fore diceret: ut ii æque honorarent atq; illi: qui amici maxime apud regem ad dignitatem prouecti essent: dixerunt. Ignorare uideris nobis: cuiusmodi res est libertas: cui mentis compos persarum regnum haud prætulerit.

Lacon

l Acon quoniam die superiore hospes eum declinasset: postridie uero stratis usus large magnificeq; excepit: inscendit strata: eaque pes sundabat addens: propter hæc heri ne in storio quidem dormiui.

a Lter cum uenisset athẽas: aspiciens athenienses qui pernas & obsonium proclamarent: & publicanos ac lenones gererent: & alia inepta opera agerent: nihilq; turpe ducerent ubi in patriam reuertisset: percũctantibus ex eo ciuibus qualia essent: quæ athenis uiderat: p simulationẽ dicebat omnia eẽ honesta: orationeq; monstrabat omnia apud athenienses honesta censeri: turpe autem nihil.

a Lius quapiam de re interrogatus respondit: non. Vt autem is qui iterrogarat: respondisset: tu mentiris: uides ne inquit: te uanum esse qui quæ noris: interroges.

Lygdamus

u Enerunt aliquando lagati lacones ad lygdamin tyrannum. Vt uero ille differens sæpe congredi tardaret: dicerent autem eum oĩbus in rebus molliter habere: at isti narrato dixere nos nequaquam p deos immortalis ad ipsũ uenisse: ut palæstrã cũ eo luderemus: sed ut disseremus.

l Acona quempiam cum quis mysteria edoceret: interrogabat: quid impium maxime egisse sibi conscius esset. Hic autem ut dii ipsi norunt. At ubi ille magis magisq; urgeret: ac diceret: omnino id eloq te oportet: contra lacon interrogauit: cui me prius oportet eloqui tibi ne an deo? Illo autem dicente: deo. Tu igitur inquit abscedito.

a Lter cum noctu monumentum præteriret: ac dæmonium quoddã uidere uisus esset: incurrebat: ut id lancea tolleret: atque infigens inquit: quo me fugis bis moritura anima?

a Lius cum optasset ab leucade seipsum iacere: locum inscendit: altitudineque inspecta auersus est. Quod cum ei daretur probro: inquit non existimaram optioni alia maiore optione opus esse.

a Lius in acie cum esset ensem i hostem demissurus: quoniam tecep-

tui cecinissent:non etiam demisit. Quodam uero percunctante:quur ho stem quē ceperat:nō occidisset qm̄ iquit melius ē parere ꝑncipi q̄ necare.

l Aconi cuidam cū in olympia uictus iterum esset:dixit quis tuus ad uersarius o lacon te melior fuit:minime inqt:sed ꝓsternēdo aptior.

e Orum qui ad conuiuia ingrederentur cuique natu maximus mon stratis foribus per has ait:uerbum nullum egreditur.

e E cum nigrum quod dicitur ius apud eos maxime ꝓbaretur adeo: ut seniores ne carnem quidem appeterent sed eam adolescentibus cederent:fertur dionysius siciliæ tyrannus huius gratia emisse laconicum adolescentem:eique imperasse:ius illud sibi pararet:ac sumptui nulli par ceret:quod cum deinde gustasset:offensus despuisse:quocunque dixisse: o rex hoc ius tibi uescendum est:ubi te & laconice exercueris:& in euro ta laueris. Dionysius Eurotas

l Acones ubi modice in conuiuiis biberint:abeunt sine funali. Non enim licet pergere præuio lumine neq; hanc neq; aliam uiam: quo assuescāt & ex tenebris ac noctu fidenter intrepideq; proficisci. Lacones

l Itteras pro necessitate discebant. Reliquarum uero disciplina rum admittebant nihil. Nec hominum magis quam librorum. Erat autem illa iis disciplina:ut honeste parerent:labores constantissime tole rarent:pugnandoq; aut uincerent:aut interirent. Degebant autem sine tunicha amictum unum in annum capientes. Erantq; corporibus squali di. Et qui balneis utplurimum unguentisq; abstinerent. Dormiebant eti am una pro alis & turmis in thoris ex arundinibus factis:quas secus eu rotam nascentis ipsi conuehebant summitates manibus non ferro con fringentes. Per hyemem uero eos qui Lycophones appellantur sibi subii ciebant thorisq; immiscebant. Ea enim materia calidi quiddā habere ui debatur. Auare præterea eos pueros qui probo essent aimo: permissum erat:coire autem cum iis turpissimum censebatur:perinde atq; non ani mus sed corpus potius amaretur:qui uero esset accusatus perinde ut ad dedecus congrediens:is erat per omnem uitam infamis. Lycophones

m Os etiam fuit iuniores interrogari a senioribus:& quo proficiscerē tur & quamobrem atq; qui minus responderet:aut causas necteret obiurgari. Qui uero se præsente delinquentem non obiurgasset:pari ca stigationi erat obnoxius:cui etiam deliquens ipse. Et qui castigationem moleste ferret:in magno erat opprobrio. Quod si quis in delicto esset de præhensus:oportebat hunc quandam in urbe aram circuire ac uitupera tionem quandam in seipsum uersu compositam canere. Quod aliud ni hil erat quam ipsum semet obiurgare. Erat etiam mos non proprios dū taxat ueteri patres atque his parere sed omnes etiam seniores uerecūdia

prosequi. Et illis in uiis cedere e sedilibusq; assurgere: quietissimeq; transire. Itaq; ius quilibet habebat non quemadmodum in aliis ciuitatibus suorum filiorum & seruorum ac possessionum sed æque proximi ac suarum rerum ut quam maxime iis communibus uterentur: & perinde atq; de rebus domesticis curam gererent. Et qui puer a quopiam castigatus ad pr̄em detulisset: turpe erat audiēti patri: si minus eum rursus castigasset. Credebant enim sibi ipsis ex īstitutione patria nil turpe filiis imperare.

f Vrantur autem pueri ex esculentis quidquid possint: discentes hi quidem ingeniosissime dormientibus aut negligētius custodientibus insidias tendere. Qui uero fuerit depræhensus: uerberibus esuriaq; mulctatur. Tenuis enim iis uilisq; cæna est: quo sua industria indigentiam propulsantes audere callereq; cogantur. In faciundo autem conuiuio propterea parsimonia utebantur: ut assuscerent repleri nunq̄: possentq; famem ferre. Ita enim arbitrabantur uel ad bellum utiliores fore: si possent etiam sine cibo labores tolerare: & continentiores tenuioresq; in multum usq; tempus degerent a paucitate sumptus. Et sine obsonio degere æque atq; escam omnem admittere id existimabant: ad meliorem ualetudinem corporum ab alimenti paucitate habitudinemq; accedere: putantes ii quidem ipsum spiritum: qui præ nimio alimento in profunditatem latitudinemq; premat: in altitudinem corpora non pressum attolere: facereq; pulcherrima. Graciles. n. & macilenti habitus artuū agilitati parēt: habitiores uero & carnosi onere suo reluctantur.

a D hæc nemine minus modulis carminibusq; studebant. In iis autem stimulus quidam inerat ad uim animi incitandam & ad impetum quasi furentem quendam atq; strenuum inducēdum. Ac dictio erat & facilis & seuera: habebatq; aliud nihil: quam tum eorum laudationes: qui generose fortiterq; uixissent: ac præclare & fauste ꝑ spartam occubuissent: tum etiam eorum uituperationes: qui metu id agere detrectassent: perinde atq; tristem uitam miseramq; uixissent. Erat præterea præceptio quædam atq; iactantior excitatio pro ætatum dignitate ad uirtutem. Tribus enim choris pro tribus ætatibus in celebritatibus constitutis unus senectutis incipiens canebat. Nos olim fuimus robusti iuuenes. Florentis uero ætatis alter respondens: iquiebat. Nos autem sumus: quod si uelis: periculum facito. At puericiæ tertius. Nos autem erimus multo profecto robustiores. Atq; numeri primi illi quibus & in tripudiis & ad tibiam cum in hostes ferrentur: utebantur: ut & fortiter & andenter agerent: mortemq; contemnerent: incitabant. Nam lycurgus bellicæ exercitationi studium musicæ admiscuit: quo bellandi uæhementia modulatione temperata consonantiā conuenīetiamq; haberet. Itaq; rex aute quam

Lycurgus

pugnas iniret:sacrificabat musis:quo & oratione præclaraq; memoria digna facinora pugnantes redderent. Quod si quis priscæ: musicæ quicquam trāsgrederetur:haud sinebat. Vnde etiam Terpandrum:qui & uetustissimus esset:& reliquis per id temporis citharœdis præstaret:ac heroicas res gestas laudibus efferret:ephori tamen mulctauere: eiusq; acceptā citharam affixere:quod unum solum neruum ob soni uarietatem superfluo intendisset. Simplicioris enim duntaxat modulos probabant. At Timotheum quoniam carniis modulis studeret:ephororum unus arrepto gladio interrogauit: ex utra parte abscideret: qui superessent ad septem neruos.

Musæ

Terpander

Timotheus

Carnii moduli

p Ræterea omnem sepulchrorum superstitionem Lycurgus sustulit concedens & in urbe sepeliendos mortuos & secus sacella habenda monumenta. Piaculaq; amouit:& nequid una sepelirent uetuit:sed condentes corpus puniceo amictu & oleæ frōdibus æque omnis circundarent. Inscriptiones quoq; quæ in sepulchris fierent:phibuit nisi eoꝝ:qui belli obissent. Itemq; & luctus & lamentationes.

Lycurgus

a D hæc peregrinari eis non licebat:ne externis moribus ac malis uiuendi disciplinis imbuerentur. Atq; ne peregrini qui in urbem confluerent:mali cuiuspiam doctores ciuibus existerent: eos urbe exigendos statuit. Ei autem ciui quisquis puerorum institutionem minus seruasset:ciuitatis iura communia non erant. Quidam uero tradidere quicunq; etiam peregrinus ciuilem exercitationem seruauisset pro Lycurgi sententia eum participem factum portionis initio cōstitutæ.

u Aendere insuper non licebat. Vicinorum seruis æque ac propriis uti mos erat. eodem modo & canibus & equis:nisi iis opus esset heris. Et in agro siquis re aliqua egeret:ubi aperuisset:portassetq; possessoris res necessarias:obsignatum penum relinquebat.

i N bellis amictibus puniceis utebantur. Tum enim color eis uirilis uidetur:tum coloris sanguiolentia plus metus iperitis præbet tum etiam ne apud hostes lætis clamoribus icrebresceret: siquis eorum saucius fieret: sed lateret illos id potius propter utilem coloris similitudinem.

d Vm imperatoria calliditate uicerint hostes:marti bouem sacrificant. Quandocunq; autem aperto prælio:gallum:assuefacientes si quidem ductores suos non solum bellicosos esse uerum etiam imperatoria calliditate astuciaq; pollere.

s Vpplicationibus & optatis addunt iniuriam pati posse. Eorum autem supplicatio erat propter bonas actiones quæ pulchra sunt dare: & amplius nihil.

Venus u Enerem colunt armis præditam atq; deos etiam omnis & fœminas: & mares lanceas habere faciũt: tanquam omnes bellicam uirtutem habeant. Adduntq; præterea qui puerbio utuntur. Qui manum ad aliquid fert uocare fortunam: peride atq; oporteat deos iuocare: cum quid aggressuri acturiq; sunt: secus uero minime.

e T quo pueri a uinositate abhorrerent: eis mancipia madida monstrabant.

m Os eis fuerat ne ianuas qdẽ pulsare: sed clamare extrinsecus.

p Ectinibus non ferreis: sed arũdineis utebãtur.

Archilochus c Omœdias & tragœdias nequaquam audiebãt: quo neq; serio neq; ioco audirent: quæ legibus cõtradicerent. Archilochum poetã cum eẽt lacedæmone eadem hora expulere: quoniam accepissent eũ poetice scripsisse melius eẽ amittere arma quã mori. Sic enim ait.

Aspida quæ circa periit mihi callipon alto
In luco. Saion possidet ille meam.
At caruisse armis quam mortem occumbere præstat.
Aspide pro capta mox melior dabitur.

p Vellis & pueris communia sunt sacra.

s Ciraphidan ephori mulctauerũt: q; a multis iniuriã acciperet.

s Cutacum militem interemere: quoniam tælam quandam in scutum imposuisset.

a Dolescentem qui in gymnasio uersaretur: quoniam uiam quæ ad Pyleam duceret: nesciebat: punierunt.

c Ephisophõta q posse diceret de qua uis re diẽ totũ disserere: eiecerũt: iqẽtes oportere bonũ oratorẽ rebus parẽ hr̃e orõnem.

Diana orthia p Veri apud eos cæsi uirgis totũ diẽ in ara Orthiæ dianæ ad mortẽ usq; persæpe tolerãt hilares ac gestientes: æmulatõe uictoriæ iuicẽ cõtendentes: quis ipsorum & diutius & magis uerbera tolerarit. Et qui uictor euaserit: tam illustris clarusq; habetur quã qui maxime. Dimicatio uero ipsa uocatur difflagellatio: fit autem singulis annis.

u Num uero id quoddam ex pulchris uisum est beatisq; ĩstitutis: qđ exhuberantiam ocii ciuibus Lycurgus iuenerit. Nam ĩ sordida arte uersari nullo modo licebat: at ne in quæstuaria quidem: quæ operosam congeriem negociationesq; contineret: fecerat enim diuitias & spernendas & contemnendas omnino. Verum mancipia eis agrum colebant: redditumque ferebant antiquitus constitutum. Eratque exe-

168

crabile:si quis plus mercedis quenquam posceret:quo & illi ꝑpter lucrum
ministeria libēter exequerent̄:& hi ne rursus plus quærerent.

Rohibebant̄ etiam & eē nautæ & uiti nauali pugna. Verū cum
p posteriore tempore ꝑ naualem pugnam maritimi principatus
potiti essent:rursum cum ciuium mores inquinari intuerētur:
destitere.Sed rursus mutatione sunt usi:quemadmodum in aliis rebus oī
bus.Et enim conuectis ad lacedæmonios pecuniis qui conuexerant: iis
morte damnati sunt.Nam Alcameni & Theopompo regibus oraculum Alcamen
redditum est fore:ut auaricia periret Sparta. Verumtamē Lysander cum Theopompus
fecisset captiuos Athenienses:& auri multum & argēti inuexit & hi qui- Lysander
dem exceperūt:uirumq; honorarūt.Itaq; Lycurgi legibus cum urbs utere
tur:iusiurādumq; seruaret:græciæ principatum bonitate legum & gloria Lycurgus
ānos quingētos tenuit.Cum ea uero paulatim trāsgrederetur: & habēdi
auiditas diuitiarumq; studium iuaderet:tum uires dimminutæ sunt tum
socii propterea sunt eos exosi.Attamen q̄uis ita haberēt:post philippi ma
cedonis uictoriam ad cheroniam cum omnes eum græci & terra & mari Philippus
imperatorem appellassent ac etiam Alexādrum filium post fusos euersos Cheronia
que Thebanos:soli lacedæmonii licet urbem sine muris haberēt: essentq;
admodum pauci ob cōtinua bella:tum etiam lōge imbecilliores:& qui fa
cile capi possent:tamē cum breues admodum quasdam lycurgi istitutio-
ni s scitillias adhuc seruarēt:neq; una militarūt nec cū his nec cū aliis dei
ceps macedonicis regibus neq; in cōmunē cōcessum ingressi sunt:neque
tributum tulerunt:quousq; despectis omnino lycurgi legibus a propriis
ciuibus in tyrānida acti nec amplius quicquam ex patria institutione ser
uātes & alioꝝ effecti similes supiorem gloriā elationēq; amiserunt:isetui- Romani
tutēq; migrauerūt:ac nūc queādmodū alii græci romanis parēt.

Rgileonis brasidæ mater cum eius filius diem obisset:ut āphi- Argileonis Amphipolitæ
a politæ quidam qui spartam uenerant:eam adissent:interroga-
uit:si decore & pro spartæ dignitate filius obierat.Magnifican-
tibus uero illis atq; dicentibus illum lacedæmonioꝝ omnium in opibus
optimum fuisse:ait o hospites & equus q̄dem filius meus & bōus fuit ue
rum multos habet lacedæmon illo meliores.

Orgo cleomenis regis filia cum aristagoras milesius cum hor- Gorgo
g taretur:ut bellum aduersus regem pro Ionibus gereret:grādēq; Iones
polliceretur pecuniam:& quo magis is contradicebat: eo plus
hic pecuniarum addrret:corrumpet te inquit pater peregrinellus iste: ni
clerius ædibus eieceris. Et cum ei aliquando pater imperasset:ut cuidā
mercedis ratione frumentum daret:addidissetq;:docuit enim me uinum
facere mitius.Ita o pater inquit:quando uini plus potabitur:bibētes etiā

Aristagoras delicatiores ac deteriores futuri sunt. At aristagoran cum a quodam ex famulis calciari aspiceret: pater inquit: nũquid peregrinus iste manibus caret? Eadem cum peregrinus quidam molliter otio studeret illum urgẽs atq; extrudens: nõ hinc iquit abis: qui nec quæ mulieris sunt: potes. Interrogata uero a quapiam attica: quur solæ uos lacænæ uiris imperatis: qa iquit solæ etiam uiros parimus. Ad postremum cum uirum leonidan ad thermophylas egredientem hortaret: ut se sparta dignum ostẽderet: interrogaretq;: quid sibi agẽdum esset: is ait: ut & bono nuberet: & bonos pareret liberos.

Leonidas Thermophilæ

Gyrtia Acrotatus

g Yrtia cum aliquãdo ex eius filia nepos Acrotatus ex quadam puerorum pugna multa cepisset uerbera: essetq; domum delatus ut mortuus: domesticis familiaribusq; flẽtibus. Non tacebitis ait monstrauit enim cuius esset sanguinis. Nec iquit fores uociferandi sunt: sed curandi. Cum nuncius uenisset ex creta: qui acrotati mortem nũciaret. Nõne ait: erat cum iret aduersus hostes: aut interficiendus ab illis aut illos interfecturus. Libẽtius uero ait eũ mortuũ audire ꝑ matrisq; & urbis & suoꝝ maioꝝ dignitate: quam si uiueret oẽ tempus ignauus.

Creta Acrotatus

Damatria Epigramma

d Amatria cum filium audisset & timidum & se ipsa indignũ: ubi aduenisset: enecauit: inscriptisq; hoc epigrãma.

Hunc timidum mater damatrion ipsa peremit
Nec dignum matre nec lacedæmonium.

Epigramma

a Ltera lacæna filium qui ex acie fugerat: interfecit: iquiẽs nõ meum est hoc germen: a qua hoc est epigramma.

Vade malum germen. tenebras pete: quenq; perosus
Eurotas cernas nec fluat ad timidas.
Si catulus nequam perrexeris: ito sub horchum
Nec sparta dignus nec generis titulis.

Alia cum filius in acie cecidisset: ait

Epigramma

Sic flendum timidos: hilaris te nate sepulchro
Condo meum pariter & lacedæmonium.

a Vdiẽs quædam quod & seruatus filius esset: fugissetq; ex hostibus scribit ei Mala de te fama diffusa est: aut hãc nũc elue: aut ne sis.

Epistola

a Lia cum filii fugissent ex pugna: ad eamq; uenissent. Quo iquit uẽtis fugiẽtes ignaua mancipia? an huc unde egressi estis regressuri? & ea quidem sublatis uestibus pudibunda eis oñdens.

p Vædam filiũ aduenĩetem intuta ꝑcũctata ẽ: qd ageret pria? Qui cũ dixisset: omnes periere: sublatam tegulam in eum immisit: atq; interfecit. Inquiens te igitur malum nuncium misere nobis.

q Vodam matri narrante generosam fratris mortem deinde non tur

pe tibi est ait ab huiusmodi cōmitatu aberasse?

c Vm quedam filios quinq; quos habebat ad id bellum emisisset: q; in suburbiis gerebatur: stetisset q; expectans euētum pugnæ ubi qs aduenit: atq; percunctanti sibi nūciauit filios omnis obiisse: at nō hoc in quit percunctabat ignauum mācipium: sed quid agit patria: qui cum dixisset ab ea uictoriam esse: libēter igit' ait: accipio etiam filiorum mortem

f Epeliēs quædam filiū ut tenuis quædam anicula accedēs dixisset o mulier fortunæ: per geminos bonæ respondit. Et enim qua gratia eum peperi: ut pro Sparta morere hoc mihi contigit.

m Vlier quædam ionica cum ob quendam pannum suum gloriaretur cumq; prætiosum: lacæna monstratis quattuor filiis qui decori formosissimiq; essent. Talia inquit esse oportet honestæ ac bonæ mulieris opera: & huce iactari atq; extolli.

a Lia cum de filio accepisset: ut male a pegrinatione reuerteret': scripsit. Mala tibi fama diffusa est: uel hanc abiice: uel morere. Epistola

s Imiliter etiam cum chiorum exules spartam uenissent: prædaretur ua de accusabant. Quem ubi mater Teleutia accersisset: & ea quorum accusabatur: audisset: sibiq; filius delinquere uideretur: litteras ad eū dedit. Mater prædareto. Aut age meliora: aut istic mane. Nam si spartam ueneris: de salute tibi desperandum est. Chii prædaretus Teleutra Epistola

a Ltera filio qui esset iniuriæ accusatus. Nate inquit aut crimine aut uita teipsum absolue.

a Lia claudum filium præmittens in aciem. Nate ait: cum incedis: memento uirtutis.

a Lia cum filius ab acie pede uulnerato reuerteretur: uæhementerq; doleret. Si uirtutis inquit nate memineris: cum non dolebis: tum etiam gaudebis.

l Acon belli uulneratus nec ualens icedere quadrupedum more iter faciebat. Is quoniam ridiculo esset: cum uerecundaretur: ait mater: & quanto est nate melius ob fortitudinem lætari: quam ob ridiculum fatuorum uerecundari. Lacon

a Lia cum filio iterum clipeum traderet: eumque hortaretur. Nate inquit aut hunc aut in hoc.

a Lia filio qui ad bellum proficiscebatur: cum traderet clipeum: hūc ait tibi pater seruauit semper. Quare tu quoque uel hunc serua: uel morere.

a Lia ad filium q diceret paruum habere ensem: ait adde etiam incessum.

a Lia cum audisset filium i acie fortiter agendo interisse:meus eim inquit eras. Ac cum de altero accepisse:quod præ timiditate serua tus esset. Non enim eras inquit meus.

a Ltera cũ audisset filium in pugna mortuum eẽ:ait. Quẽadmodũ locatus fuerat:eum ponite suppleat aũt frater illius locum.

a Lia cũ publica populi totius põpa fungeret:audiuit frẽm in acie uictorem mori ex uulnerũ multitudine. Itaq minime coronã posuit:sed exultans potius ait ad proximas. Vt multo melius ẽ amicæ i acie

Olympia

uictorem mori:quã olympiorum supatorem uiuere.

c Vm quidam sorori narraret generosam ipsius filii mortem:illa inquit:siquid propter illum lætata sum:tantum ppter te mæreo: qui præclarum comitem reliqueris.

Lacæna

l Acænã qs interpellauit:an se uitiandã concederet:hæc aũt inqt:eq dem cũ puella eẽm didici parere patri:& hoc egi. Mulier aũt uiro. Si ergo me iusta rogat:huic manifestũ faciat primum.

Virgo

u Irgo paupercula iterrogata quam marito dotem daret?patriam iquit pudicitiam.

Lacæna

l Acæna interrogata an coisset cum uiro minime ego inquit:sed ille mecum.

c Vm quædam eẽt clam compræssa:fœtumq perdidisset: sic nulla emissa uoce se cõstantẽ toleranteq pstitit:ut & pẽtes aliosq proximos latuerit:cũ abortiuũ faceret. Nam dolorum magnitudinẽ uicit fœditas:quæ turpitudinem est adorta.

Lacæna

l Acæna cũ ueniret:interrogata quid sciret:ait fidelis esse.

a Lia in captiuitatem acta idẽtidem interrogata:bene inquit administrare rem familiarem.

i Nterrogata quædam a quopiam:an bona foret:si se emerit: equidem etiam si non emeris.

a Lia cum ueniret:præcone pcũctante quidnã sciret libera inqt eẽ. Vt autem emptor qdã indigna libera ipasset:ingens gemes: qui tibi ipsi huiusmodi possessionis inuideris:seipsam exegit.

Mediolani Kal. octobr. M.ccccliiii.

FRANCISCVS PHILELPHVS FEDERICO CORNELIO SALVTEM.

q Vod multarum legum mentionem factam inuenias: & apud. M. Tullium ciceronem: & apud. T. Liuium aliosque ueteres scriptores: neq; quid legibus illis contineretur: aut quam ob causam latæ fuerint: satis intelligas: ob eãq; rem quid ipse habeam certi: scire cupias: non teneo diutius te suspensum. Itaq; leges eas: quæ crebriores sunt magisq; necessariæ: quo facilius & clarius ueterum oratorum atq; historicorum & ipsorum quoq; iurisconsultorum scripta locis suis comprahendantur: hisce litteris subieci. Vale. Ex Bonania. iii. idus Apriles. M. cccc. xxxix.

Lex pompeia.

Gnæus Pompeius strabo ueteribus incolis transpadanis ius latii dedit: & quod cæteræ coloniæ latinæ habebant: idest ut petendi magistratus & ciuitatis Rome ius adipiscerentur.

Lex portia.

Portia lege non licebat interfici ciuem Romanum uerum uirgis uerberari. H oc autem significatur: quod ea re tolleretur dignitas ciuilis: & redigeretur i seruum: quia tandem faciebat seruum.

Lex fabia.

Fabius adiecit pœnam iis: qui non certo numero ut ante fuerant definiti: deducerent: & sectarentur candidatos in campum comitiorum tempore.

Lex clodia.

P. Clodiu . Tr. plebis legem tulit perniciosam. L. pisone & Gabino consulibus: nequis per eos dies quibus cum populo agi liceret: de cælo seruaret contra legem fusiam & Aeliam.

Lex cinthia.

Cinthius legem tulit: qua cauetur antiquitus: nequis ob cãm orandam donum pecuniamue acciperet.

Lex aurelia.

Aurelius cotta prætor legem tulit quibus temporibus uerres a Cicerone accusatus est: qua communicata sunt iudicia senatui & equitibus romanis & tribunis ærariis.

Lex oppia.

M. opus legem tulit: ne superfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur: neue pilentis id est redis pensilibus uæherentur neue plus uncia in auribus appenderent.

Lex pompeia

Gn.pompeius magnus legem tulit:ut quæstores suffragio populi ex iis qui consules fuerant:crearentur.

Lex ualeria.

Valerius publicola legem tulit:ut nulli magistratui liceret corpus Romani ciuis idicta cã condemnare:liceretq; dãnatis ad populum prouocare.

Lex aquilia.

Aquilius legem tulit de dolo malo de fraude de deceptiõe de simulatõe.

Lex acilia.

Manlius acilius glabrio legem tulit de pecuniis repetundis seuerissimã: qua ne comperendinari quidem reum sinit.

Lex ueconia.

Veconius legem tulit nequis census hoc est pecuniosus hæredem unicã reliqueret filiam.Erat autem census ille:qui centum millia sestertium in professionem detulisset.

Lex calphurnia.

G.calphurnius piso legem de ambitu tulit suo consulatu:quæ præter alias pœnas pœcuniaria etiam pœna fuerat adiecta.

Lex gabinia.

Gabinius legem tulit:qua bellum Gn.pompeio de persequendis piratis datum est aduersus.L.Trebellii tr.plebis intercessionem.

Lex papia.

Papius ciuis Romanis legẽ tulit:ut pegrini urbe Roma uti phiberentur.

Lex latoria.

Qu.Latorius cum adolescentes in contractibus circũueniri solerent: pœnam eorum deceptori adiecit.

Lex clodia .i.

Clodius tribunus plebis legem tulit annoniam:ut frumẽtum populo qd antea senis æris ac trientibus i singulos modios dabit.gratis daretur.

Lex clodia.ii.

Clodius idem Tr.Plebis legem tulit de collegiis restituẽdis:quæ lex ex seruorum fæce constituta dicitur.

Lex clodia.iii.

Clodius idem Tr.plebis legẽ tulit:nequẽ censores i senatu legẽdo præterirent:neue qua ignominia afficerẽt:nisi utriusq; cẽsoris sentẽtia dãnatus esset.

Lex iudiciaria aurelia.

Aurelius cotta iudiciariam legem tulit:cũ esset prætor:qua communicata sunt iudicia senatui:& equitibus romanis & tribunis ærariis: ut ex iis tribus ordinibus lecti iudices res iudicarent.

171

Lex uaria.

Qu.uarius tr.pl.legem tulit:ut quæreret de iis:quorum ope consilioue socii côtra populum Romanum arma sumpsissent.

Lex cornelia.i.

Cornelius consul rettulit in senatu:ut quoniam exterarum nationum legatis pecunia mutuo daretur usura turpiaq; & famosa ex eo lucra fierêt nequis legatis exterarum nationum pecuniam expensam fœneraret.

Lex cornelia.ii.

Cornelius idem legem tulit:nequis in senatu legibus solueretur : nisi senatores ducenti adfuissent:neu quis cum absolutus esset intercederet : cum ea de re ad populum ferretur.

Lex cornelia.iii.

Cornelius idê legê tulit:ut prætores edictis suis perpetuis ius dicerent.

Lex licinia & mutia.

P.licinius crassus orator:&.Qu.scæuola pont.max. ideq; orator: & uiris consultus duo omnium sapientissimi consules legê de ciuibus regundis talerunt i eorum côsulatu:cû summa cupiditate urbis Romæ italici populi tenerent:& ob id magna ps eorum ꝓ ciuibus Romanis se gereret: necessaria lex uisa est:ut in suæ quisq; ciuitatis ius redigeretur.

Lex iunia.

M.iunius siluius côsul cum.Qu.cæcilio metello numidico legem bello crimbrico tulit:quod diu praue simul & infeliciter gestum ê ꝓpter diminuta militiæ stipêdia. Lex manilia.

Manilius tr.pl.legem tulit:qua gn.pompeius magnus bellum aduersus regem ponti.Mitridaten extra ordinem gereret.

Leges sacratæ.

Post exactos reges anno.xvi.cum plebs propter nimiam potentium dominationê i montê sacrû trans anienem secessisset:& ibi armata côsedisset:duos pmos tribunos crearût:q deide ad numeꝝ.x. aucti sunt:& legê côdixerunt:quibus suû in patres ius tuerentur:priusq̃ in urbê reuerterentur.Vnde & sacratæ dicunt ad patrû plebisq; côcordiam ptineutes.

Lex cassia.i.

Cassius longinus.L.filius legem tulit:qua populus per tabellam suffragium ferret.G.Mario &.G.Flacco consulibus.

Lex cassia.ii.

Cassius idê alterâ legê tulit ad minuêdam nobilitatis potentiâ:ut quê populus dânasset:cuiue iperiû abrogasset:i senatu ne esset.

Lex aurelii cottæ.

Aurelius cotta legem dedit:cum Sylla ad diminuêdam plebis potêtiam

multos cum ei magistratus ademisset:ut plebi liceret interceptos magistratus capere:& cõicata sunt iudicia senatui & equitibus romanis & tribu: ærariis. Vnde & lex iudiciaria dicta est.

Lex roscia

L. Roscius otho consul legem tulit:ut in theatro equitibus romanis ordines quattuordecim spectandi gratia darentur.

Lex plotia

M. Plotius syllanus legem tulit cum esset tr.pl.gn.pompeio strabone:& L. portio catone cõsulibus:quã tribus singulæ ex eo numero quinos denos suffragio crearent:qui eo anno iudicarent ex eo factum est:ut senatores quoq; in eo numero essent:ut quidam etiam ex ipsa lege.

Lex satyra

Satyra lex est quæ uno rogatu mĩta simul & uaria comprænhendit:ut uultisne? iubetisne? Vt cum iugurtha bellum componatur? elephantos tradat omnis? transfugas reddat uniuersos.

Lex othonis

Otho tr.plebis legem tulit:nequis in ordine equestri spectaturus sederet: nisi sestertia quadringentamillia possideret. Quod si contigeret qsqs eẽt: siue igenuus siue libertus:iter eqtes spectare ei liceret in gradu.xiiii.

Lex scatinia

Scatinius legem tulit:qua puerorum concubitores graui supplicio afficerentur:quos αρσενοκοιτασ arsenocoetas uocant.

Lex iulia

G. iulius cæsar lege sanxit:ne adulteri forẽt:dep̄hẽsi ãt supplicio dederẽt.

Lex mamillia

Mamillius tr.ple.legem tulit:ut quando res a nobilibus aduerse gestæ fuerant:etiam ii ad magistratus gerendos admitterentur: quorum maiorẽ i romana repu.mĩatus nõ exercuissẽt:huiusmodi ãt hoĩes noui appellãt.

Lex Sempronia

Sempronius grachus legem tulit:qua frumentum e publico distribueretur populo romano:quæ frumentaria dicta est.

Lex hortensia

Qu. hortensius dictator cum antiquioribus temporibus patricii plebiscitis nequaquam tenerentur:eam tulit legem:ut eo iure quod plebs statuisset:& patricii & omnes quirites tenerentur.

Lex annaria

Annariam legem appellant:quæ modum annorum finit: quibus magistratus capiundi potestas sit.

Lex ælia & fusia.

172

Aelius & Fusius tribuni plebis sua auctoritate legem tulerunt nequis per eos dies quibus cum populo liceret: non nisi de cælo seruasset: quippiam ageret.

Lex aterina.

Lex aterina cõstituit: ut cum mos priscus fuisset irrogãdæ mulctæ per magistratus ouis aut bouis nõie: ouis ære deno: bos aũt ære cẽteno definiri ĩtelligatur.

Lex falcidia.

Falcidius legem tulit: qua cauetur: ne plus legare liceret ꝗ lege clodia: ut emptorum bonorum est uncias nouem: idq; ipsorum testatorum gratia prouisum est ob id: quod plærumq; intestati moriebantur recusantibus scriptis hæredibus ꝓ nullo aut minimo lucro hæreditatis.

Lex flauia.

Flauius inter iudicia publica cõstituit de plagiariis: cum quis πλαγιοίσ plagioes idest obliquis & insidiosis pollicitationibus seruum a domino: uel filium a patre subtrahit uel etiam pecus.

Lex iulia.

Iulius cæsar legẽ de peculatu sanxit ĩ eos: qui rem uel publicam uel religiosam uel sacram furati sunt uel furãtibus ministeriũ adhibuerit: uel q furta sciẽtes suscepit: quos uel capitali aĩaduersione uel deportatõis pœna puniri iussit.

Lex cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: quæ & testamẽtaria uocatur: qui testamentum uel alias tabulas falsas scripserit: signauerit: recitauerit: subiecerit: q ue signum adulterinum fecerit: sculpserit: expresserit. Seruos quidem ultimo affecit supplicio liberos autem deportatione.

Lex pompeia.

Pompeius asperrimum crimen noua pœna parricidas persequitur. Siqs parentis aut filii fata perpetrauerit: siue clam siue palã: isutus culleo cũ cane & gallo gallinacio uipera & simia uel in uicinũ mare uel ĩ amnẽ ꝓiicetur: ut iter færales angustias cõpræhẽsus oĩum elementorum usu uiuus carere icipiat: & ei cæli supstiti terra mortuo auferat.

Lex cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: qui homines occidẽdi causa cum tælo ambulent ultore gladio eos persequens. Tælum autem interprætatum est omne quod longe iaci potest: ut lapis lignum ferrum απο του τηλωσ apo tu telos .i. longe sicut & græci Βελωϛ belos: quod sagittam significat απο του Βαλειν apo tu balein: quod significat iacere.

Lex latoria.

Latorius ciuis Romanus legem cõdidit: qua cautum erat: ut siquis pupillorum bona diriperet: acerrimas pœnas lueret.

Lex apuleia.

Apuleius legem tulit:qua cauebatur:siquis publicam maiestatem minuisset:capitalis esset.

τελος de legibus.

Franciscus Philelphus Petro iustino philelpho sal.

a Vdio te angi animi ex obitu Alfinæ matris honestissimæ & probatissimæ fœminæ uæhementius q̃ par est. Amisisti tu sane matrem:at ego filiam:cum enim nata esset ex Nicolao fratre meo germano:haberetur q̃ tholentini primaria quædam mulier:eam certe diligebam ut filiam. Itaque non minor mihi ĩ ea iactura facta ẽ q̃ tibi filio. Num fortassis ignoras ea nos lege natos omnis:ut tandem moriamur. Illorum dolenda mors est:q̃ nunquam memiere se morituros. At Alfina quid de hac mortali uita sentiret:liquido fecit exploratũ oĩbus:cum foret usq̃ pietatis & christianæ religiõis obseruantissima misericordiæ:operibus assidue dedita. Nullo in proximos odio tenebatur iniuriarum non minus oblita q̃ beneficentiæ memor. Intelligebat in hoc sæculo nihil esse firmi:nihil stabile nihil summopere appetendum. Sed ueram & optandam tranquillitatem ac beatitudinem in cælo repositam:ad quã peruenire qui uellet:eũ uacare oportere omni sorde mũdana:seruari ab angelis habitacula bonorum infernalis pœnas:& intolerabilis cruciatus iis apud inferos constitutos: q̃ sui deiq̃ obliti uitam uiuerent bælluarum. Nihil neq̃ faciebat:neq̃ loquebatur:neq̃ cogitabat:cuius non redderet probatissimam rationem. Erat ab omni muliebri uanitate atq̃ imundicia abhorrens. Cibo ac potu utebatᷣ moderatissimo:eoq̃ minime delicato. Norat enim oris in continentiam iter parare ad illecebras & obscœnas corporis uoluptates:quibus & corpus uitiaretur & anima. Et quia didicerat ei cum ĩmortali deo esse sermonem:qui diuinis orationibus studeret:quicquid subripere poterat a domesticis negociis:illisq̃ necessariis:id omne orando usurpabat. Præstabat formæ bonitate cũctas mulieres Tholentinates:quam ipsa nulla fouebat arte:sed ea grauitate pudoreq̃ leniebat:ut uenerabilis omnibus redderetur. Familiam suam bene moratam ut redderet:modestissimis suis moribus curabat esse exemplo. Celebrationi hostiæ christianæ:ut quãde uotissime interesset:ne unum quidem diẽ prætermisit unquam. Liberos suos castigatione magis q̃ uerberibus instituebat castigationẽ inquiẽs dici humanitatis uerbera iracũdiæ:quæ a furore alio nihilo distare quam tẽpore iusticiam non legibus sed bono & æquo metiebatur. Constãtiam in sexu muliebri apprime laudabat. Leuitatem nõ oderat modo sed etiã

execrabatur.Fortitudinem probabat eam:cui nihil admixtum eēt excan
desceñiæ. Et ut prudētiæ operibus gaudebat:ita ab omni mala malitia
perinde quasi a teterrima quadam peste auertebatur. Somni erat pau-
cissimi:cumq; uigilaret:omnis eius cogitatio erat de animæ immortalita
te ac futura uita. Præterea per noctem cogitabat:quid in die foret actu-
ra. Parsimoniam domesticis in rebus amplectebatur.In diuinis uero li
beralitatē ac munificentiam.Ieiuniis quibus supra naturam muliebrem
utebatur reddi se dicebat & ingenio pspicatiorem & mēbris ualidiorem
Sed quid hæc tibi & alia plura commemorē:quorū non es ignarus.Hēpe
ut memineris ex talibus uitæ institutis laudatissimisq; operibus nihil ma
li Alfinæ matri euenire potuisse:sed iam ea cōtigisse bona: quæ maxime
optabat cum eēt in uita. Fruitur.n.æterna beatitudine:breuiq; futurum
sperat:ut illud possideat habitaculum quod angelica custodia sibi serua
tum nouit.Deum omnipotētē pro te orare nō desinit:ut hanc uitæ pegri
nationē ita trāsigas:ut secū una in cælesti patria sis futurus. Hæc si tecū
ipse cogitabis:iudicabis profecto nō modo tibi nō eē dolēdum sed lætan
dum potius:quod ea sis matre natus:cuius sanctissimis meritis in cælestē
sis gloriam pueturus. Vale ex Vrbe.xv.Kal.Martias.M.cccc.lxxvi.

Instructione del bē uiuere utilissima:composta p il summo oratore &
poeta Frācisco philelpho allo illustrissimo pncepe & excellētissimo signo
re Philiberto inclyto duca de Sauoglia.

e Ssendome p parte della uīa excellētia demandato illustrissimo
prēcepe Philiberto iclyto duca de Sauoglia: quale ordene e ql
uia obseruare dobbiate circa listructiōe dela uīa uita costumi e
doctrina comiciādo dala pñte uīa etate de qtordece āni e cosi poi pseue
rādo isino a ql tēpo:nel qle p uoi medesimo tutto conoscerete:ho giudi-
cato nō potere honestamēte fugire qsto laudatissimo studio etiādio che
p le mie occupatiōi le qle sono nō pichole & appsso p la mia etate dāni
gia ottātauno me sia molto laborioso.E quantūq; piu ragioni menduca
a satisfare alla uostra laudatissima demanda: pur due tra laltre piu me
stringe .Luna p essere la uostra celsitudine congiunta per piu affinita cō
questi iuuictissimi e potentissimi prencepi e signori madōna Bona uo-
stra amida:e meser Giouanni galeazo maria sforza uostro cognato du-
chessa & duca de Milano.laltra ragiōe pcede da quelli honori & singu-
lari bñfici cōferiti i Mario mio dilectissimo filiolo p quello excellētissimo
& optimo prēcepe & duca de sauoglia mōsignore Aloysi uostro auo e p
genitore:ilpche cō breue ɔpēdio m̄ sforzaro satisfar al uro desyo i tal mō

plando. Soprognaltra cosa douete sempre hauere la mente a lomnipotente dio: da cui solo procedono le segnorie & reami & imperii & ognaltro bene humano. La iusticia e la pieta sono due principalissime uirtute nel prencepe. La iusticia e distributiua deli officii humani secondo li meriti de ciaschuno: la pieta consiste nel cultu diuino. Ne anchora laltre uirtute se debono mettere in negligentia come e la fortezza de lanimo in non temere li pericoli oltra el besogno: ma metterse al retaglio dela morte per la salute de la pria: quantonq̃ dire solea il nobilissimo re Agesilao la forteza esser uirtu superflua quando tutti li homini fusseno iusti. La tẽperantia me pare douerse amare & obseruare da ciascuno: che per il troppo piacere o del mangiare o del bere o de laltri delecti sensitiui lhomo cõmete infiniti delecti La eloquentia adorna ogni uirtute: la quale ni prencepi e molto lodata. Onde Parysatis regina de persia confortaua li doi suoi figlioli Artaxerxe & Cyro: che quando uolesseno parlare al populo: douesseno usare parole grauissime & ornatissime. Quella cosa p la qual auanzamo tutti lialtri animali: e el parlare: perche quanto ala ragione come dice Aristotele ogni animale: ne ha tanta: quanta basta ala conseruatione de quelli. Ma solo el parlare e quella cosa de la quale ognaltro animale for de lhomo ne priuato. Deue dunq̃ il prencepe in tal prerogatiua ingegnarse auanzare tutti li soi soto posti. Et perche la eloquentia presuppone una bona grammatica descendero a questa parte. Sono alchuni patri imprudenti: i quali a soi figlioli darano qualche indocto pedagogo: credendo che in quelli principii ciaschuno possa satisfare: & non consydera quel percepto de horatio: il qual dice: chela botte serua in se longo tempo quello odore: il qual prese: quando da nouo fu impita. Diogene babylonio parlando de re Alexãdro dice esserli molto nociuto che prima che philippo suo patre lo metesse sotto la doctrina daristotele: hauesse hauto per suo pedagogo uno uitiosissimo huomo chiamato Leonides: il qual il maculo dalcuni desonestissimi flagitii da quali giamai poi se pote abstenere: etiamdio che fosse in tutte laltre cose uno clarissimo re. Et per tanto uoi excellentissimo Philiberto douete comandare a chi ha cura dela uostra persona. che ue troueno uno magistro eruditissimo & ornato de nobilissimi costumi: il quale habia ad essere uno spechio dela uostra uita.
Re philippo antedicto se stimaua hauere acquistata non picola felicitate hauer trouato Aristotele: il quale insino ali primi elementi de grammatica hauesse ad amagistrare Alexandro suo figliolo. Et dionysio magiore che fu prencepe de syracusa in cicilia condusse insino dathene il famosissimo philosopho Platone per amaestrare dionysio suo figliolo. Il uostro leggere & studiare uole essere la matina a bona hora insino alora del de-

finare. Disinato che harete sempre sobriamente per non occupare tropo lintelecto o per il tropo mangiare o per il superchio bere: douete alquanto star fermo & parlare alchune cose piaceuole & honeste cō uostri deme stici & non cose molte subtile per non occupare la fantasia: acio chel caldo naturale sadune alo stomacho per piu facilmente padire. Et essendo cosi reposato per lo spatio dunhora se uole retornare a legere le regole de grammatica cauate sotto debita breuitate da Prisciano & dali altri aprouati auctori. Et quando col tempo queste tale regole fusseno bene iparate: se uole odire qualche bono poeta come e uirgilio & i quella tale lectione examiare grammatica: e āche se uole hauere qualche bono exemplo de bella littera & scriuere alquāto. Et perche il tropo studiare ua i fastidio me pare utilissimo che per spatio de due hore ue metate ad exercitare la persona i qualche laudeuole giocho: come sarebbe ala balla pichola fiorētina: ale braccia: al curso: ala poma: e simili giochi. Ne anche il giocho di scachi nō me dispiace: il quale fu prima trouato da Palamedes nel cāpo troiano per nō stare otioso: & qualūq; altro giocho se sia: nel quale la ragione auāze la fortuna. Onde il giocho de le tauole & di dati al sozo & le carthe & simile baratarie se debeno fugire. Dopo queste due hore concesse al giocho se uol tornare a lo studiare de larte de rhetorica: & odendo li precepti se uogliono imparare a mēte & quelli exercitar cō farue dare alchune theme uulgare & quelle cōponere p lettera secūdo lornato de eloquēti. Et similmēte odire lepistole de tullio cō le theme uolgare: le qua le bisogna ue mostre il uro preceptore: come p imitatiōe fare le dobiate. Et pche ciaschuna epistola & orone tāto e pui bella q̄to ha sñia graue & a ppriate cōgionte seco douete farue legere tullio de officiis & le quōni tusculane & laltre ope morale de tullio. Ma la piu utile opa e piu cōueniē te al prencepe e quella istitutiōe scripta i libri octo da xenophonte socratico & da me trāsferita de greco i latino & ititulata al summo pōtefece papa Paulo secōdo chiamata pedia cyri: in la qual se cōtene quale esser conuēga la uita dil prēcepe comiciando dal nascimto de quello & sequitādo cō dignissimi admagistramēti isino a lultimo giorno de la psente uita. Et questa. e. quella opa: laquale se lege che publio scipione africano nepote dil pmo africano nō se la leuaua may de mano. Oltra costui dice Tullio io ho cōsumata legēdo tutta la pedia de cyro: il che hoi de tāta sapiētia facto nō harebbeno: se nō auesseno p la lectiōe d quella cōseqto fructo grā dissimo. Nō debo io po tāto strēgerue al cōtinuo studiare: che nō prēdate qualche altro refrigerio & maxime ni giorni festiui. Ni quali me pare degno exercitio lādare ala caccia: po che q̄sta euna imitatiōe & representatiōe de lexercitio militare. Ma il uro cacciare in la ura: tenera etate uo

essere cōtra q̄lli aiali:i quali nocere nō ue possano:cōe sono lepori cauri oli & daini.D ouete spesse uolte dare grata & piaceuole audiētia a uostri & q̄lli farueli beniuoli.Et q̄n alcūo ue facesse qualche p̄sentuzo acceptar lo gratiosam̄te cōe se grāde fosse.Leggese de lātedecto re Artaxerxe che caualcādo fore de la sua cita:& essendo usāza che tutti ni quali p uia se scōtraua:il p̄sentasse:uno poureto uilan che niēte altro hauea : cō tutte due le mani p̄ndēdo aqua duno fiumicello gliela porse ala bocha : & lui piaceuolmēte subridēdo glie mise le labra:poy tornato in la cita mādo in dono a quel uilāo una copa doro.Re philippo dicto de sopra hauēdo un giorno data grāde audiēza al populo finalm̄te fastidiato & stracho se le- uoc:& alhora una uechiarella poureta dixe o Re philipoo odite la mia cā:a cui respōdēdo Philippo:io nō sono otioso:q̄lla soggiōse cridādo non uogliate eēre re:se uolete eēre otioso.Il che lui b̄n cōsyderādo da capo se mise a sedere:& expedi collei:& gli altri cherāo p̄senti.Douete guardarue dusari al desinare & alacena uarii cibi & cosi āchora uarii uini:poche co- me scriue hippocrate i uno suo libro ītitulato de flatibus:il quale io tradu xi de greco i latio:ciaschūo cybo ha una sua ꝓpria uētositate.Et come di uersi uēti fāno i mare uarie & diuerse tēpestate:simelmēte uarii & diuersi cybi genera i li n̄ri corpi uarie & diuerse & piculose ifirmitate. Quel me- desemo iteruene nel bere uarii & diuersi uini.le cui uētositate tanto sono piu piculose:q̄to ꝓducano piu graue & mortale ifermitate.Dice aristote- le come Plutarcho scriue ciaschun uio esser uētoso e maximam̄te el uino uermeglio:il quale q̄to e piu piēo de colore tāto a magior̄ uētositate. On de cōmanda che ali putti picholi nō se dia uio:& soggiōge besognare co si le nutrice absternerse dal uino come li fantini:po che nel lactare li dan no il nutrimēto.Et chel uino sia i ogni etate piculoso noi il uidemo p cō- tinua expientia:poche quelli:che beuano il uino puro disordenatamēte : alchūi morono de morte subitanea:ad altri li cade la gocciola & cosi pde qualche pte dela psona:a molti uene il morbo caduco.De la qual cosā q̄ sta e la cagiōe.Quella uētosita grāde dil uio la quale sennalza i suso: quā do retorna i dretro:sgōfia le uene:de le quale sempedisce il trapassar̄ e q̄l- la uia p la quale la psona respira se uene a stroppare:de q ꝓcede come pa re ad hippocrate:che colloro i quali sono de debole cōplexiōe:moiano d' morte repētina.Ma q̄lli i quali sono de piu forte cōplexiōe cadēo nel mor bo caduco:o uero apoplectici q̄n p la goccia pdono qualche parte dela p sona.Chel morbo caduco ꝓcede da la dicta uētositate:se manifesta : che quelli che sono caduti se scōfiano & nō retornano nel p̄mo sentimēto in- sino a tāto che nō gitano una spuma p la bocha.Quāto sia la potētia dil uino in lacedemonii el demostrauano:che subito chel fantino era nato :

il bagnauano nel uio p conoscere la loro habitudie. Et in quato li fantini fussero iclinati o al morbo caduco o adaltra icurabel egrotatioe p natura: subito se debilitauano & resoluiuase: & questi tali no uoliuao fusseno lactati ma li gittauano uia come iutile ala republica. Ma quelli i quali erano de ferma coplexioe & hitudie: nel bagno no solamte no se debilitauano: ma se faceuano piu uigorosi & piu firmi: & questi nutriuano co singulare diligentia come utile a se & ala pria. Douete uoi achora p tali exepli e ragioi guardarue dal bere inteperatamete & usate il uio bene iacquato no solamete p la sanitate dil corpo ma achora p il gouerno de lite llecto: acio che cotesto uro felicissimo pricipato in logissimo tepo ue possa godere: lassian stare infiniti altri uitii che genera il uino usato intempatamete: narraro solo quate ifirmitate raccota il sanctissimo & eruditissimo Ambrosio nel suo libro ititulato de ieiunio: che sono il cotinuo tremor di mebri: il pdere il sentimero: la mutatioe di colore: il pdere la uoce: il uariare il colore: lifiamato caldo di liochi lhanelito & ale uolte la puza dela bocha el murmurare de lorechie il fremitu del naso: la periculosa phrenesia: la cerbissimo dolore del male dela pietra: la incurabele podagra: la deformitate de larticuli: la mortale crudezza dil no padire: lo spesso & intolerabele uomito. Questo e quello che per hieremia dio parlaua: qn dixe. Beuete e imbriacateue & faciate il uomito & caderete: & no ue leuarete. No sapemo noi Alexandro dicto de sopra qn senebriaua etiamdio nel couito familiare hauere occisi li piu beniuoli amici: che hauesse. Poi che occiso hebbe clyto: il quale hauea caro come la sua uita: ritornato in se: nebbe tato dispiacere: che per pocho remase: che no se priuasse co le sue pprie mani de la uita. Et Iudith qn taglio la testa al coi inimico olopherne: certe qn lebbe iebriato. Ma retornando al diuino Ambrosio: p il uino etiamdio li homini quasi deuengono cauagli anitranti per mutatione de la propria natura: concio sia cosa che infiamati dal natural uapore del caldo corpo & contra natura infiamati dal caldo dil uino non se possono contenere: ma sono si factamenti excitati in le bestiale concupiscentie: che niuno tepo hanno determinato ad usare il concubito. Dal uino anchora appaiono uarie imagine: dubiose apparentie: passegiare instabele. Spesso trapassano lombre come se fusseno fossi: a questi tal pare che la terra se moua. Et subito se leua suso: & pare che sencline al basso: & come se quella se uolgesse in torno: fore dil suo sentimento cadono in bucuni & prendeno la terra con le mani: ouero come se li monti concurresseno luno contra laltro li pare essere inclusi in quelli. Che besogna troppe parole: quando uedono li cani li parono leoni: & fugino. Alchuni rideno ineptissimamente. Alchuni piangono con dolore inconsolabile. Altri ue

donò pauori for dogni ragione. Sogna ueggiando dormendo litigamò. La lor uita glie un sogno: & lo sogno glie la morte e qualunque altra cosa se po odire o fingere piu dura. Et per tanto douete notare præstātissimo signore besognare usare il uino il quale sia piccholissimo o bene inaquato. Ilche chi non obserua lui medesimo e cagione dil suo male. Ne menore diligentia se de hauere in cibi: che siano ne molti ne uarii: laqual cosa chi non fa: la sua uita non po essere longa. Platone dice essere cosa dishonestissima mangiare due fiate el giorno. Quanto e piu dishonesto & damnoso non cessar mai de fare tauole & tauolete con uarie & diuerse collatione de mille imbandigioni. De qui procede che la persona nō padisci & quello liquore ilquale se spreme della mala digestione impiaga il pulmone: ilquale essendo impiagato produce il ptisico: al quale morbo niuno remedio uale. Et quel medesimo liquore corrupto uenuto che sia al fecato: non se conuerte in sangue ma in hydropisia & altri infiniti morbi. Noi douemo nel mangiare & nel bere usare quelli cibi & quelli uini: i quali habino a produre la sanitade & la bona habitudine. In la sobrietate & nel uictu continuo come se contengono molte altre cose utile & degne de loda cosi anchora la belleza del corpo specialmente se conserua: laquale quanto nel prēcepe sia desyderata: il demostra Euripide poeta dicēdo iuerita la belleza de Priamo e degna dimperio. Et Xenophonte socratico scriuēdo in la pedia de cyro prenominata dice i lui essere stato quattro cose singulare & egregie una eximia belleza: una mirabile humanitade: grandissimo studio de sapere: & summo desiderio de honore. Quello che non se satia mai de mangiare e de bere: e brutissimo & spuzulente: e bizarro e superbo: ne se cura de scientia ne anche li e apto per essere il ceruello da grossissimi uapori assediato. Ne anchora fa differentia tra lhonore al dishonore: ne tra la fama ad linfamia. Demetrio phalereo philosopho excellente confortaua Ptolomeo re de epyto adunassi libri quanti potesse: liquali fusseno scripti de tutte quelle materie: lequale apertengono al prencepe: pero che legendo quelli: intenderebe cose infinite: lequale li amici de principi non ardiscono dirle per nō dire cosa che li dispiaccia. Et certo molto ue douete guardari dali assentatori: che come dicea antisthenes philosopho e uia melio abbaterse ni corui che in li adulatori: po che li corui cauano li ochi dil corpo ma li adulatori cauano cō le sue piacentini & con landare a secunda li occhi de lintellecto.

Et Thalete milesio solea dire: che de li animali saluatichi il piu pessimo era il tyranno. Ma de li animali domestichi ladulatore era il peggiore de tutti. Et Pittaco essendo demandato da

Misilo che cosa ueduta hauesse miraculosa in tutta la sua uita:respose il uechio tyranno. Quando il prencepe intende quale cose piacciono a li suoi subditi & quale li sono in odio:conosce quale uia debba tenere per essere accepto:il che legendo sempara. Confortoue dunq; alo studiare & a legere per essere uno gloriosissimo prẽcepe & amato da tutti. Molto ue sera utile la cognitione de le historie per respecto di uarii casi: che occorsi sono in uarii tempi & in diuerse segnorie:le quale cose fano lhomo prudente & adueduto in le cose che accadano. Il perche ue conforto a farue legere o uero legere da per uoi li comentarii de Cesare & Sallustio:& Titoliuio:& Quinto curtio:& Iustino:& Valerio maximo:& doi libri per me traducti de greco in latino:ni quali Plutarcho narra molti exempli chiamati dicterie. Ma quando serete in etate piu ferma & in li anni piu robusti:ue douerette exercitare in larte militare col giostrare col bagordare col torneggiare:imparare lo scrimire con la spada con bastoni con la lancia el sapere usare larco il balestro & tutti li altri exercitii:che susano ni facti darme. Per el presente non me destendero piu oltra per non tediare la uostra excellentia. Ma quando odero questo mio ricordo hauer facto qualche fructo:con magiore diligentia ue scriuero cose salutifere & gloriose. Et questo principio io Franciscо philelfo caualieri & poeta laurearo ho facto come inducto dal uostro magnifico caualieri mesere Rufino de mures il quale per nostra parte me ne pregho:& anchora sollicitato dal nobilissimo gentile homo missere Iohanbaptista caimo. Recommandando me sempre ala uostra illustrissima segnoria.

FINIS.

IACOBO Antiquario Ducis mediolanensium secretario georgius ualla placentinus salutem dicit plurimam.

g

Aleni medici præcellentis de medicinæ principiis opusculum ad Nicolaum nepotem tuum tibi Iacobe antiquari latinum feci:quod eum a dialectita & philosophia: unde perq̃ eruditus emersit ad medicinæ studia se conuertisse nuper accepi:tum quod ad tudes erudiendos hũc librum insignis imprimis auctor composuit:tum quod non mediocres illic ad ipsum nepotem tuum fructus deriuari posse existimarim: quandoquidem totius fere medicinæ siluam inde ipsi liceat animo contemplari & sese ad eam capessendam conformare:planeque instituere.

Quod ſane meum erga te officium quam lætus tibi deprobam facile po
terit iudicare:qui priſtinam inter nos:& iugem norit beniuolentiam:ut in
perpetuo tete erga me tenueris officio:omitto lenitatem in loquendo:ſe-
dulitatem in obſequendo:fidem & caritatem in obeundo:& quæcunque
amico profutura intelligas amplectendo : quod ſane quam in te rarum
tam amabile & obſeruabile eſt. Videas ſiquidem quoſdam ſua opinio-
ne doctiſſimos:qui ut ipſi uulgo eruditiores habeantur ſublimes incedã-
tur:qui litterarum ſtudioſum quenquam uix recta facie ſpectare dignen-
tur:quos dum loquuntur credas ſingultire:mox uero cum ſe in quen-
quam commouerint adducto ſupercilio:fronte rugata:contractiſq; nari-
bus meras aduerſum ſingulos triſtes hypocritæ profundant inſanias : ex
garrulitate lingulacæ auctoritatem aucupantes:tumidis crepitantes ſer-
monibus:& quo ſint imperitiores eo petulantiores intueare.Contra ue-
ro nos tuam morum ſanctiſſimorum ſuſpicimus prudentiam:admirabi-
lemque humanitatem:ſtilum amamus reconditas exquiſitaſque ſenten-
tias quas ſplendida ueſtit oratio:mollis flexibiliſque uerborum compræ-
henſio:ut ea tuo propemodum fingi uideatur arbitrio ita fluunt omnia:
ita liqueſcunt:ita nuſquam adhæreſcunt.His tantis uirtutibus fit ut par-
ſit omnes in omnibus liberalibus diſciplinis te plurimum obſeruare : his
ego me allectum ad te obſeruandum certe ſcio:hinc quod potui amoris
inter nos pignus exhibui.Verummodo iam nos forte uerboſiores quam
neceſſe eſt ſimus:ipſi Galeno cedamus de medicinæ principiis locuturo:
ſi tamen prius recenſuerim quid ipſe apud amonium philoſophum poſt
ariſtotelen inter primos habitum de medicinæ diuiſione annotarim in li
bro ſi quidem diuiſionum omnis inquit ars ſubiectum habet & finem :
itaque medicina ſubiecta habet corpora atque medicamina:finem uero
ad ſanitatem corpora perducere diuiditur porro medicina in ſpeculandi
uí & agẽdi ſpeculãdi qdẽ uis diuidit̃ in naturæ & cauſæ:& ſignoꝝ explica
tionẽ:agẽdi aũt uis ĩ ſanatile & curatile.Rurſus naturæ explicatio diuidit̃
ĩ elemñta tẽperamñta:potẽtias:humores:& mẽbroꝝ particulas.Cauſæ expli
catio in propoſita:& capitularia:& comprehenſa:ſignorum explicatio in
recordatile:diſcretile & futurorum præſagium quod prognoſticon uocãt
rurſus ſanatile eſt in cohibendo & nutricando & expellendo.Curatile in
remedia adhibendo:uictum deligendo:& chirurgicam exercendo : hæc
ſunt quæ Amonius:nunc quæ reliqua inſpiciamus .

GAleni medici ad medicinam introductorium.

m Edicinæ artis intentio quidem est sanitas: finis autem sanitatis adeptio: at medicis illa cognitu necessaria sunt: ex quibus aut absens abduci sanitas potest: aut præsens conseruari: atqui absentem adducentia sanitatem medicamina quidem & adiumenta appellantur: præsentem uero conseruantia salubres uictus: hæc demum & ipsam medicinam scientiam salubribus: & morbosis constare priscorum ostendit oratio: salubria quidem uocans quæ præsentem conseruent sanitatem: & quæ sublapsam atque afflictatam reuocent morbosa uero his contraria: medico siquidē duplici cognitione opus est: una quidem ad delectum faciendum & assumendum: altera uero ad fugandum: hinc etiam horum exquisiuere: ac iuestigauere scientiam: nec tamen omnes idem consentiunt: sed alii quidem solam aiunt arti experientiam sufficere: aliis autem non parum uidetur ratio perficere: hinc igitur ab experientia illegitime excitati empirici nominantur: itidem & a ratione rationales & perinde primæ sunt hæ inter medicos factiones: altera quidem ab experientia medicaminum petens inuentionem: altera uero a demonstratione factionis nomen inuenere: has empiricen & logicen nominare consueti sunt empiricen quidem obseruantem & comminiscentem. Logicen siue rationalem opinantem & ratiocinantem: factionibus quoque similes uiros protulerunt: empiricos quidem obseruatores: & commentores earum rerum quæ euidentes essent illis: qui experientiam consectati sunt rationales porro: & opinatores siue dogmaticos: & commentores quicunq͂ se rationi accomodarunt Institutam uero hoc pacto artem empirici ferunt cum in multos delabi morbos homines uidissent alios quidem temere: ac sponte ægrescere: ac sanescere animaduerterunt uelut sanguinis fluxu ex naribus: aut sudore: aut alui profluuio: aut id genus aliorum: quorum singulis ad adiumentū aut detrimentum quispiam perductus est: nec tamen quod sensile est id in causa fecerunt alios autem quorum morbi causa appareat non tamen ex electione nostra: sed aliquo euentu: ac fortuna sicut euenerit aliquādo lapsum aliquem: aut percussum: aut quoquo modo sautium sanguinem profundere: necnun cupiditate uictum in morbo bibere frigidam aquā: aut uinum: aut huiusmodi quidpiam aliud: quorum singulis ad commodum: aut incommodum perducatur. Primam itaq͂ commodorum aut icommodorum speciem naturalem appellarunt: secundam aūt fortuitam utraq͂ uero ipsaꝝ primā circūcidētiā uocauerūt: qđ ex īprouiso rebus ad

ueniat & circum eas cadat nomen imposuerūt:aduenticia igitur experientiæ species est huiusmodi:sui autem cuiuslibet instigatione cum ultro ad experiendum peruenerint:aut i somniis commoniti:aut quoquo mō aliter opinantes. Cæterum tertium quoq; experientiæ genus est imitatorium cum iuuantibus aut lædentibus siue utcunq;:aut natura aut fortuna:aut sua sponte ac monitu ad eosdem rursus morbos ab experientia p ducantur:idq; est quod ipsorum artem imprimis constituit:nec tamē bis aut ter:sed etiam sæpius imitaturi profecerunt. Deinde in eisdem morbis idem faciendo inuenientes ut plurimum eandem recordationē: speculationem nominantes iam fidem factam putauerunt: & artis partem esse:postquam uero multæ huiusmodi coiuissent speculationes medicina diceretur ut sit medicina quidem præceptorium huiusmodi aggregatio:& qui ea aggregat medicus:talis autem aggregatio sua cuiusq; perspectio uocata est:quæ recotdatio quædam est eorum quæ sæpius & idētidem perspecta sint:nominauerunt autem hoc ipsum quoq; experientiam:eiusq; expositionem historiam. Id enim ipsum per sese obseruanti perspectio:discenti autem quod ab alio fuerit obseruatum historia ē. Sed quoniam in morbos aliquos inciderunt est quando non peruisis:aut q busdam cognitis quidam utantur:sed in locis in quibus medelarum copia non erat. Tum ad experientiam se conuertunt auxiliarium obseruationum sibi aliquod inuenientes instrumentum ad similis rei transitum quo utentes sæpenumero etiam a morbo ad morbum ut simile idem ad iumentum transferunt & a loco ad locum:& a prius cognito auxilio ad proxime accedens:a morbo quidem ad morbum ut si ab igni sacro i serpentia transitus fuerit:a loco ad locum ut a brachio ad crus ab adiumento ad adiumentū ut in alui profluuiis a pomo ad mespilum. Omnis autem talis transitus uia profecto est ad inuentionem. Inuentio uero ante experienriam nuspiam est:sed cum quod speratum fuerat ad experiētiam perductum est ab ea testimonio iam fides facta:hoc nihilo tamē minus utcūq; pluries ac idētidem ita habere fuerit obseruatum experiētiam similis transitum secutam exercitationem uocant:quod eum qui hāc habiturus sit inuentionem ita arte exercitatum esse oporteat. Cunctaq; experimēta:ante experientiam inuenisse:quibus ad se confirmandam ars indigebat:& quæ circa euenientia fieri potuere:hæc nempe ab experimēto ad artis finem est uia.

q Væ rursus ratione duce perficitur:ea corporis cui mederi inuestigat naturam iubet ediscere : necnon causarum omnium uires i quas quottidie incidens corpus aut sanius aut magisquā fuisset

ualitudinarium euadit præterea aerum quoq; naturas:& aquarum & lo
corum:& institutionum:& ciborum & potuum:& consuetudinum medi
cum percallere aiunt oportere:quo ægritudinum omnium cās inueniat
& medicaminum uires possit cõiectare:& de eis rõcinari:ut talis rei. cām
norit ad talem uim auxilium accomodet:quod usui eē cognouerit:prius
enim multifariam exerceri ĩpossibile ei aiunt:qui ad medicandum sub-
dubitet queādmodum ĩ paruo siquidem exemplo id omne tibi licebit in
tueri.Esto pars corporis aliqua languida & dura:& resistens: & tumidiu-
scula hic cām medicum inuestigare primum oportet cur plurimus pro-
fluens humor per id quod a natura est in eam partem eruperit exiccatq;
ipm:ac distendit qui languorem adducebat:deinde si amplius profluxe
rit:cohibet ne profluat:quod si eam partem ab illo humore immunē nõ
reddideris quonam pacto inhibebis quominus profluat:languidam er-
go partē exinanies refrigerādo quidem & astrigendo atq; obturādo īflue
re prohibebis:calefaciendo aūt & emungendo quod aggregatum fuerit
exinanies.Ita igitur ab ipsa affectione eis cõferens efficitur ostensio : non
tamen hanc solam aiunt sufficere:uerum & ab egrotantis potentia alte-
ram eē ostēsionem:& ab ætate aliam necnon a sua languentis natura.

Aliis hoc pacto etiam ab anni tempore:a natura regionis:ab institutio
nibus:a conditionibus:a consuetudinibus:& ab horum singulis sua fieri
posse ostensio existimatur:uerbi causa quo id exemplo manifestius dep̄-
hendas:esto quispiam acute febricitans:ad se mouendum piger: corpo-
re grauiter sentiente:esto etiam nunc longe turgidior quam prius: plusq;
ruboris habeat:sint præterea uenæ multo turgidiores nõ dubium uulgo
aiunt:quin huic calidi sanguinis copia redūdet:quænam igitur medela:
aut quænam exinanitio multitudini nanq; hoc aduersatur quod contra
ria contrariis sint adhibenda medicamina:quo pacto igit' exinaniemus?
aut quousq;? id eim a sola cā cognoscere impossibile est:oportet siquidē
& uim & ætatem:& tempus & regionem & cætera quæ pauloante dicta
sunt aīaduertere.Nā si ualidus fuerit uiribus:& ætate adolescens:& anni
tempus uernum fuerit:& locus fuerit temperatus:nõ errauerit quispiam
si incisa uena sanguinem detraxerit:quantum cā ipsa iubet:quod si uiri-
bus imbecillis ac ualitudiarius fuerit:ætateue puer ac ualde pusillus: aut
admodum senex:& in frigidis regiõibus quales sunt apud scythiam: aut
feruidis quales sunt apud æthiopiam:& anni tempus aut ualdē frigidū :
aut ualde calidum : ne sit quisq̃ qui ex uena sanguinem mittere audeat:
ita sane & cõsuetudines & institutiones:& naturas corporum iubēt ani-
maduertere:ipsis nãq; suam conferentis ostensionem fieri putant a q̄bus
autem conferentis ostensio dogmaticis est:ab eiusdem obseruatio est em

piricis:prædictam eni in febricitante casuum aggregationem:quam syn dromen.i.cõcursum noiare cõsueuerunt:dogmatico quidem exinanitio nem edicit:empirico aũt obseruationis recordationem: nam hoc pacto habẽtibus plerũq; exinanitionẽ profuisse aiaduertit: quaõbrem nũc quo q; ea usurus sperat ꝓfuturam. Cæterum ætate nẽpe adolescentes idone am euacuationem minime moleste ferre uidit:ex quibus id sæpe aduer tit:ita aũt uere magisq̃ æstate:in locoq; temperato:necnõ si languẽti eua cuandi fuerit consuetudo:uelut per hæmorrhoidas:aut nares:at dogma ticus abstulerit certe etiã ob hoc:plus sanguinis a rei natura excitatus. empiricus ãt qđ ita sane obseruarit:& i uniuersum i eisdẽ lãgoribus eadẽ eẽ oportet medicaĩa ratus ẽ tã dogmatici:q̃ ẽpirici ita sibi assumũt hæc ut circa eoꝝ ambigãt iuẽtionẽ in eisdẽ eni appẽtibus i corpore casibus dog maticis causæ nascit̃ idicatio uñ curationẽ iueniũt.Empiricis aũt ẽ cõme moratio sæpe:ac idẽtidẽ obseruatoꝝ:sane i qbus dogmatici casum nullũ apparẽtẽ hñt q oñdat cãm in iis pcũctari nõ detractãt:idq; pricipale cãm appellamus:ut si rabidus canis:aut uipa aliudue huiusmodi quẽpiã mo morderit hulcus certe ipm nihilo magis aliis uidebit̃ hulceribus altera tũ:aut ꝓfecto a pricipio cũ de rabiẽte cane emanauit:simile uidebit̃ mor sibus ab alio factis aiali.In uipis aũt ad primos qdẽ dies hulcus ẽ aliis si mile:postremo aũt cũ iã passiones laborauerint:quædam eis adueniunt perniciosa & fere tales casus:quales qui ex uirulentis & lœthalibus obori ri dicũtur aialibus:quæ non facilem admittunt curationem:& quæ con festim a principio ad postremum usq; euadũt perniciosa: quæ nam igit̃ huius recta erit curatio:an uidelicet exhauriendum ẽ qui subiuit aculeus cum corporis discerptione eius qui compũctus est:an ad cicatricem age re oportet:ac festinandum ut hæc concludantur:sed hoc aliquando con trarium est:secant enim sæpenumero ipsa si omnino exigua fuerit : cali disq; & acutis & ad trahẽdum ac exiccandũ uirus aptis utunt̃ medicami nibus:ꝑpter eandẽ cãm eadẽ medicamina etiam empirici suscipiũt non ab ipsius rei natura ad inuẽtionẽ perducti:sed eorum quæ ab experimen to apparuerunt memores:quẽadmodum enim in ætatibus & tempori bus:& regionibus:& in uno quoq; eorum quæ dicta sunt curatio ab ex perientia ipsis cognoscitur:ita in eis causis quæ principales nominantur si quidem uias inuentionis ueras esse utrasque pariter sibi asciuerunt nõ est quod longiore utantur oratione:sed quoniam experientiam dogma tici increpant:alii quidem ut instabilem:alii autem ut imperfectam : alii uero ut artis expertem. Contra uero empirici rationem utpote persua sibilem quidem:sed non uenam impugnant : ob hoc duplex utrisque ratio est : ac longius extenditur accusantque & particulatim defensa :

ut quæ ab æſculapio de experientia dicta ſunt:qui oſtendit ut arbitratur
nihil ſæpe idētidem perſpici poſſe:atq; ita eam prorſus inſtabilem eē uult
& ne quidem ad exiguum aliquid inueniēdum eē idoneam : necnon ab
Eraſiſtrato qui ait ſimplicia quædam & in ſimplicibus ab experiētia com
periri:ueluti quod ſtupori portulaca m̄edeatur:nec tamē hæc compoſita
& incompoſitis idem ēt fieri concedit:nō impoſſibile quidem ipſam om-
nino inuenire:nec tñ in uniuerſum idoneam eſſe uult hæc & huiuſmodi
ſunt quæ proferuntur ab illis:qui ab experiētia aliquid cōcedunt inueni-
ri:ſed culpāt ipſam quod uagetur:quod termino nullo cohibeatur:quod
longa:& quod ut ipſi aiunt diſciplinæ expers ſit:deinde alii qui hāc ratio-
nem exercēt atq; proſequuntur nō inſtabilem neq; nō exiſtentem ut rem
aliquam artis expertem eē uolunt itaq; etiam aduerſus has inceſſentes ra
tiones reſpondent & ſtabilem & per ſe idoneam:& artem oſtendere tem-
ptant experientiā & iidem multifaria ratiocinatione aduerſarios īceſſunt
itaq; dogmaticis ad unamquāq; eorum accuſationis ſpeciem reſponderē
neceſſarium arbitrati:prædicantes ſe corporis naturam tenere & ægritu-
dinum omnium generationes:& medicaminum uires in omnia pariter
inſurgentes empirici calumniantur:quod perſuaſione tenus iure proce-
dant:cæterum firmitudinem nullam habeant cognitionis:eſt etiam quā
do cognitioni ſuæ cedant rem inuſitatam indicare temptantes:& hoc ali
quando dantes ſuperfluum rurſus coarguūt:hec certe in uniuerſum am
bigunt empirici pariter & dogmatici:ſpeciatim autem multa ī unoquoq;
ipſorum ueluti in his quæ ad inuentionem pertinent & eorum quæ non
appareant quæſtionibus & in eis quæ ī anatome:quæ in oſtēſione:quæq;
in dialectica ſpeculatione laudantur inſtrumenta ſiquidem hæc ipſis in-
certa uenantur:ſed nequidem empirici anatomen inuenire concedunt
neq; ſi etiam inueniat id ad artem percipiendam eſſe neceſſarium at ne
quidem oſtenſionē ullam oīo eſſe quod alterum ex altero cognoſci īpoſſi
bile ſit quod cuncta ſua indigeant cognitione atq; incertæ natura rei uni
us quidem ſignum eſſe:neq; porro ulli arti opus eſſe dialectica : proinde
dialectices ad diffinitiōes aliqd conferre:uerum demōſtrationem aiūt nō
eē principiū ullius īcertæ natura rei:iam uero ex īprobis demonſtrationis
modis:qbus dogmatici uti cōſueuerūt:aliqd de ratiocinatiōe ī uniuerſū
dicūt:& eodē qdem mō q̄ uero enūtiāt īuenire eiſdē īpoſſibile eē:neq; ars
ulla alia pp id cōſiſtit:neq; uita ut aiūt humana ꝓcedit.Hæc aūt ratiocina
tio:quā apparētē eē aiunt rationē utilis qdē ad incertaꝝ occaſionū inuen
tionē ita enim ipſi uocāt quæcūq; generis quidem ſunt ſenſibilium non
tamen etiam demonſtrauerunt : utilis autem etiam ad redargutionem
eorum qui audent aliquid in id quod apparet dicere : utilis quoque

in apparentibus rebus ostēdere quod despicitur & ad sophismatis occur-
rendum ad nullo manifesto abstinens sed in his semper uersat̄ nec tñ hic
rōcinatio inquiunt: sed ab apparētibus quidē incipiūt: & ad ī uniuersum
īcerta ꝑcedunt: & ob hoc multiformis ē nam ab eisdē apparētibus aliquā
do ad aliud: quod ī numero incertoꝝ sit accedit: hinc ēt dissonātiam sibi ī
iudicabilē præstruunt: quā in cōprehēsibilitatis signū esse asserūt: ita. n. ip
si ueram ac stabilē cognitionē cōpræhensibilitatē uocāt illi aūt cōtrariam
incōpræhēsibilitatem atqui incōpræhēsibilitatem dissonātiæ cām eē aiūt
ad improbādum: dissonātiam porro incōpræhēsibilitatis signum eē: īpro
bationē uero circa incerta ꝓportionē eē aiunt nō circa apparētia hic unū
quodq; apparens testimonium affert uera dicentibus falsos uero coargu
it. talia inter se inuicem ambigentes empirici & dogmatici ī morbis eisdē
curationem eandem facientess quicunq; in utraq; se factione exercuerūt.

De methodicis.

u T qui methodici nominantur: ita enim se uocant nō quemad-
modum dogmatici artem doctrina tractandam esse asserunt:
uerum mihi ueterum uidentur opiniones citra rationem insti-
tuere artisq; opera multa transformare hi sane neq; passum locum ullo
mō cōferre aiunt ad curationis ostensionem: neq; causam: neq; ætatem:
neq; tempus: neq; ad ægrotantis potentiæ cōsiderationem neq; naturæ
aut habitus eius: excusant sane etiam se & a regionibus: & a temporibus:
& a cōsuetudinibus a solis passionibus cōferentis ostensionem sufficere
asserentes nihil ab his speciatim: sed cōmuniter: & in uniuersum apponē-
tes: uocantq; ea etiam communia quædam. Hæc certe ipsa in omnibus ꝓ
sequūtur quæ particulatim tractantur: & experiuntur alii quidem per ui-
ctum ægritudines: nonnulli autem omnium duo omnio communia ostē
dunt & tertium ex his mixtum nominaq; ipsis imposuerunt astrictionem
& fluorem: omneq; ægritudinem asserunt aut astrictam: aut fluentem eē:
aut ex utroq; mixtam: quod si naturales corporum deiectiones scaturiāt
strigmentum uocant: sin uero adhuc magis ferantur fluores dicere solent
quando autem & scaturiant: & ferantur in hoc minutionem consistere si
cut in oculo inflamato: pariter: & profluente: inflamationē uero: quæ strig
mētum passio est quod sola non sit: sed cum fluore circa unum & eūdem
locum totum simul mixtam efficere passionem: commodi uero ostensio-
nem in strigmento digestionem: in fluoribus autem ut contineatur esse:
genu (si modo ita contigerit) inflamato: digerendum esse aiunt: profluen-
tem autem alium aut oculum cohibendum: ac continendum ī mixtis ue
ro uehementiori insistendum: nam magis uexanti & periculum efferenti
hoc est magis ingruenti occurrendum esse aiunt potiusquam alteri: qd

igitur ſe nō dogmaticos uocauerunt oſtenſione adiumenta præbentes quoniam ſcrutant̃ aiunt icerta dogmatici:nos aũt i euidentibus ut opus eſt uerſamur:factionẽq; ſuam totam ita diffiniũt euidẽtium eoꝝ quæ cõmunia ſunt cognitionem ac ne cũctis aliis artibus cõis uideat̃ diffinitio: illas ſi quidem euidẽtium qualitatũ cognitiones eẽ arbitrãtur:ob hoc adiecerũt quæ medicinæ finem cõſequunt̃ ipſoꝝ porro qdã non quæ cõſequũtur ſed medicinæ cõueniũt appoſuere. Cõplures aũt utrunq; cõiungentes cognitionẽ eẽ euidẽtium eoꝝ quæ communia ſunt diſciplinã aſſerũt quæ medicinæ fini cõueniat ipſumq; conſequat̃ quidam aũt quemadmodum theſſallis intẽtionũ & neceſſarioꝝ ad ſanitatẽ ſic certe dogmatici indignant̃ appellari:nõ enim ſibi opus eſſe incerto aiunt ſicut illi:neq; empirici:& ſi quod maximũ illis eſt circa euidens habeãt:quod ab illis oſtenſione diſtiguãtur: nec tamẽ i ipſo circa euidẽs exercẽdi modo ſe cũ empiricis aiunt cõuenire:illos eim ut ab incognitis diſtigui ab icertis ſe uero tanq̃ ab inuſitatis:& empiricos quidem i euidẽtibus obſeruationem ſe uero oſtenſionem habere:in his igitur ſe ab utriſq; differre aſſerũt & præſertim i quibus tẽpora & regiones & ætate & huiuſmodi omnia excidũt:quæ inuſitata manifeſto ſunt ut illi cenſent:gloriæ aũt cauſa a prioribus medicis i primis rebus habita:idq; methodices factionis maximũ: a ſingulare bonũ eſſe aiunt & ob hoc ſe ipſos uenerantur:& admirationi haberi putant breuẽq; uitam aſſerentem:artem uero lõgam:icrepant:nã ecõtrario ꝓrſus id accipiendum:eẽ eni ipſam breuem:uitam uero longã quod cũctis falſis ablatis ars proſit:& ſi ad communitates omnes nos reſpexerimus non longa neq; difficilis ſit medicina ſed facilis & aperta: q̃ mẽſibus ſex aut quam celerrime percipi poſſit. Ita enim i ægritudinibus eſſe per uictum ſi in anguſtum uniuerſum ualde cõtrahat̃ itidem:& i eis quæ per chirurgiam:& medicamẽtariam:quãdo quidem i illis quoq; in uniuerſum communia quædam iuenire pertẽptant:medicaminũq; mœtas numero paucas ſubiiciunt. Proide mihi quidem in peruulgatis ſex mẽſibus nihil negocii habuiſſe uidẽtur ſed multo citius totam artem ediſcere crediđiſſe:cõciſamq; diſciplinam cã uere cognoſcẽdi temporis ſatis ſuppetiuiſſe:ſi modo nõ mentiũtur:mẽtiẽtium uero negligẽtiam nobis liceat icrepare:at quo poſſit quiſpiam maxime iudicare iure ne circa utile ſe excæcarit:aut rectene ſuperfluum tantum effugiãt iam dicere nõ recuſabo:eniuero nõ parua uidetur cõſideratio neq; ad rationem uſque modo procedere:quemadmodum i dogmaticis & empiricis ſunt ubi de adiumẽtorum iuẽtione cõtẽdunt præſentem uſum admittentes: uerum etiam artis opera uæhemẽter offendũtur itaq; ante methodicam factionem neceſſarium uel maxime adiuuare.

c Vm ĩ rebus omnibus administrãdis duplex sit iudicium:unum
quidem quod a ratiõe:alterum uero quod a manifesto euiden-
tibus manat:quod a ratiõe sola proficiscitur:id sane maius est:
quam ad ĩtroducẽdum adhibẽdum esse uideatur:nõ ergo nũc eius ẽ lo-
cus:alterum autem quod in euidẽtia positum ẽ: omnibus commune exi
stit hominibus:quid ergo prohibet hoc nos uti:quod & primum & aper-
tum pariter est ad ĩtroducẽdum quodq; ab ipsis magnifactum est metho
dicis quippe qui nihil aliud:quam euidens extollũt:& ubiq; efferunt: at
cõtra ĩcertum omne ĩusitatum eẽ aiunt:age itaq; de his potius coniicia-
mus:quæ principales causæ nominãtur.Iudicii regulã ad ipsum euidẽs
adhibẽtes:p̃musq; methodicus accedẽs dicat:quid nam frigora:& æstus:
& ebrietates:& cruditates:& expletiões:& ĩedias:& labores:& ocia:& pul
mẽtorum qualitates:& cõsuetudinum commutatiões o dogmatici pari-
ter & empirici passim tractatis:utrum his uos mederi oportet:affectiones
in corporibus dispiciẽtes ubi pricipium nullum talium prorsus est: uerũ
ipsa quidem abeunt:quod aũt ab his factum ĩ corpore manet & huic me
dicari oportet:id eĩ ipsa passio est.Cõsiderãdum igitur:ip̃m cuiusmo-
di sit:nam si strigmẽtum sit:digerẽdũ:sin aũt fluidum cõtinẽdum:a qua-
cũq; cã utrũq; factum fuerit quid igitur adhuc cãm iuuat:neq; fluido di-
gestiõe ĩdigente:neq; strigmẽto ut cõtineatur aut omnino nihil: ita sane
res ipsa ĩdicat similiter est methodicis sermo:& de ĩcertis:& de eis quæ ue
ræ:ac pricipalissimæ causæ nominãtur:& illa quoq; aiunt esse superflua
passiõe curationem suam ĩdicãte etiam si causa unde emanarit:non co-
gnoscatur.Hoc aũt modo ratiõibus ad tempora:ad ætates: ad regiõesq;
trãscẽdunt:hic ueteres demirãtur medicos nisi ita medeãtur:re ipsa tam
aperta:nam ĩflammatio ĩquiũt cum passio fuerit strigmẽtosa: & non sit
æstas digerẽtibus ĩdiget adiumẽtis:sin autem hiems aliis quibusdam: ue-
rum ĩ utroq; tempore eisdem neq; ĩ puerorum ætate digerẽtibus: senum
autem cõtinẽtibus opus erit medicaminibus:ne ĩ ægypto quidem dige-
rẽtibus:athenis aũt cõtinẽtibus & ecõtrario in ĩflammatione quæ fluida
passio est:nunquam digerẽtibus sed cõtinẽtibus perpetuo opus esse aiũt
tam hieme q̃ æstate:uereq; atq; autũno:siue puer sit ægrotus:siue adole-
scens:siue senex:siue id in thracia acciderit:siue in scythia Ioinaue ut sit
ægrotus:nũquid huiusmodi nihil ad quicquam aiunt proficere:sed ĩcas
sum hæc omnia satagi:atq; exquiri:quid porro corporis partes:nunquid
& ipsæ quoq; ad curationis ostensionem frustra dinoscũtur: aut audeat
quispiam dicere quod ĩ neruosa quidem parte inflammatio digerẽda sit
ĩ arteriosa aũt aut carnosa aut uenosa cotinẽda atq; cohibẽda:aut oĩo si
strigmẽtum ĩ aliqua corporis p̃te fuerit:audeat q̃sq̃ dicere qđ nõ sit dige-

rendũ aut nõ cõtinendũ quicqd erit fluidum quod si nũc ptis natura nõ submutat curationis modũ: sed semp iuxta passiõis genus adiumẽtorum ẽ inuẽtio: icassum ẽ manifesto partis cõsideratio: ac methodicus quidẽ talis quasi per nebulã ac figuram expræssus: accedat nũc secũdo loco empiricus ita quodammodo.

De empiricis.

e Go euidẽtibus nihil noui antiquus: nec qcq̃ dicere possum sapiẽtius eis q̃ sæpe pspexi: quod siqs id qd euidẽs ẽ floccifacit: quẽadmodũ quẽdam mihi uideor audiuisse sophistam q nos ipm euidẽs magnifaciẽtes cauillatiõibus amouebat: ad quẽ nos: tu pfecto iã uictoriã uiceris cadmeã: sinaũt quẽadmodũ a principio te audiui incertũ inutile eẽ asserentẽ: sed seqnda cõcedentẽ manifesta: forte uidebor ad euidẽs abs te despectũ iducere: duo a rabido cane morsi hoies ad ɔsuetos medicos ierũt remedia petẽtes horum altius exiguũ fuit hulcus: ut totã pellẽ nõ uideretur discerpsisse. Is autẽ curationẽ adhibebat hulcus solum & nihil aliud curãs. Itaq; itra paucos dies sana ea pars eẽ uisa ẽ: alter aũt posteaq̃ canẽ rabire nouit: tãtum abfuit: ut celeraret hulcus ad cicatricẽ pducere: ut ei cõtrarium fecerit: & sp maius efficere studuerit: ualidis & acutis usus medicaminibus ad addictũ usq; tps & ppetuo hoc tpe rabiei medicamina: ut aiebat ipse eum bibere coegit atq; ita ambobus uniuersum absoluit: siquidẽ sanus is euasit: qui medicaĩa ebibit: alter aũt q se nullo existimabat malo obligari cõfesti aquã expauit & subuulsus piit. nũqd tibi uidet pricipalis cã i his frustra pscrutata eẽ: aut ob aliãne cãm ille hõ mortuus ẽ: quã pp negligẽtiã medici cãm prsus nullã sciscitãtis: neq; curationẽ a se obseruatã ãplectẽtis: mihi pfecto ob nullã aliã cãm q̃ ob hãc uidet. Sed qm̃ euidentiã seqntes huiusmodi cãm nullã pterire nõ pñt. Ita ẽt ætatẽ præterire nõ possum & pide neq; euidẽtiã puipẽdere. siqdẽ hic i euidẽtiã cogimur i eisdẽ prsus passiõibus nõ usqueq̃q; eãdẽ curationẽ indicãtibus. Verum ẽ qñ tm̃ distantes fuerũt idifferẽtibus ætatibus ut nõ q̃titate solũ aut adiumẽtorum modo distinguantur: sed toto etiam genere: pleureticos igitur multos adolescẽtes & ualidos uidi ego sæpenumero & a nobis ex uena sanguinem emiserũt: uerum cuiquam i extrema senectute: aut puero admodum paruo neq; uos ausi estis ex uena mittere sanguinem: neq; alius ullus unq̃: quid aũt cum hippocrates iquit: sub cane & ante canẽ operosa sunt medicamina: & cum rursus inquit æstate superiores medicandum esse uentres: hieme aũt iferiores utrum nobis uerũ dicere: aut mẽtiri uideatur. In utroq; eĩm afferendam delectionẽ dubitaturos puto: men

tiri enim si dixeritis euidens ipsum floccifacietis:quod magnificare dicebatis:uidetur quidem ita habere uerum:ut ippocrates dicit:sin autem ipsum uerum dicere asseratis admittitis tempora:& regiones quas inutiles esse definiuistis Verum puto uos a uera nunq̃ longe peregrinatos fuisse patria:neq; i regionum differētia ullum fecisse experimētum:aut oīo scisse ut quidem sub septētrione nō ferant accumulatas sanguinis missiōes quemadmodum neqdem ad ægyptum:totumq; meridiem:quæ aūt iter hæc sunt media manifestum sæpe a sanguinis missione sumunt auxiliū: idcirco ne corporis qdem partes consideratis:q̃ admirabilis hæc ratio uestra mihi uideri solet & uehementer absurda nō uera dicentibus modo: sed ēt illisq; a nobis aguntur prorsus contraria:o dii immortales hinc si inflamatio fiet eadem idigebit curatione?siue in lacerto:siue in aure:siue in ore:siue in oculis fuerit?quidnam igitur aliqñ uos prospexi in lacertis inflamationes uulsella:ac scalpro abstergere & oleum irrorare.In oculis autem nunq̃ quid autem oculos obstypantibus medicamini 'medicaminibus inflamatos?nunquid lacertos eisdem inungitis?quid porro aures inflamatas nunquid oculorum medicamini adiumentis?quid oculos nunquid aurium?atqui longe aliud aurium inflamationis:aliud oculorum ē medicamen:acetum siquidem cum oleo rosaceo aurium est inflamationis præsentaneum remedium.Cæterum neminem puto tam dementem qui oculis inflamatis ipsum audeat adhibere:quod si audeat non exiguū detrimtum cū audacia ac temeritate audebit:præterea gurgulioni inflamato egregiū medicamē est spinæ ægyptiæ fructus:alumē āt tritum præcipuum ē nunqd igit̄ hæc & oculis iflamatis:& auribus profuerint aut e cōtrario extremū attulerint detrimtum?oīaq; hæc ego ita effero ut primum uobis cōcedam ꝓpositum:quod oporteat in lacertis aut manibus iflamationem digerere:nec tñ etiam oculoꝝ:aut gurgulionis:aut auriū:quod si inflamationem quæ i lacertis:& manibus nō quocūq; modo digerēdam cōmemorem:forte cognoueritis si sapiatis:quantū aberretis:qui aūt nunc habet̄ sermo:euidētis ē recordatio.In quacūq; si qdem parte nō ulla plaga iflamatis aliqbus sed spōte præsentē affectionē ichoātibus quæ plethorice nominat̄:nemo cēsebit particulæ digestiōe idigere:ante totius corporis deiectionē ac euacuationem nam præsentē iflamationem si id feceris nō modo nō imminues:uerum ēt adauxeris:inde ē quod tali sane tēpore obstipātia & refrigerātia ei patri accōmodamus:cum aūt totum corpus deiecerimus:tum ēt iflamata particula digestiōes tolerabit:quod si hæc dicēs:ut exorsus oēm habui orōnē uobis nō ꝑsuadeo:tēpus utiq; fuerit mihi auerso euidens magnifacientibus liberari & bona uenia illos dimitere hæc empirico memorāte accedat dogmaticus:ita ferme dicat.

De dogmaticis.

Orte recte sentiēti tibi illa sufficere potuerūt ubi dictum ē neq;
ætatem:neq; tempus:neq; regionem:& ne quidem principalem
causam partemue corporis ullam inutilem arbitrari:quod si eui
dentia cōmemorans nōdum persuasit empiricus sed alia adhuc· opus sit
orōne illud mihi apponēdum duco:quo tuæ factiōis ꝓpositum fractū &
ibellicum esse demōstrem:nempe uos euidētium cōmunitatum cognitio
nem dicētes audimus:iterrogabam aūt ipse ubi libet circa qd communi-
tas ipsa in primis cōsistat:& quo nam pacto ipsam cognouerimus : at id
nōdum ut puto potuit cognosci:causam plane nominum tenus pariter
cōceditis in rebus aūt ipsis estis differētes q nam si qdem uestrum strigmē
tosum & fluidum naturalibus egestiōibus dimetiūtur?detētionibus si q
dem ipsis strigmēti passionis nomē ididerūt imoderatis aūt egestionibus
fluxus alii aūt ex uobis nō nulli:immo eqdem nō pauci in ipsis corporū
affectionibus aiūt esse passiones:accusantq; grauiter eos qui ad deiectio
nem ac euacuationē respiciant:mihi autem ubi utriq; errare uideātur for
tassis iam exposuero:sit autem prior nobis aduersus illos oratio qui passi
ones egestiōes per naturam eē iudicāt demiror enim ipsos si neq; sudores
unq̄:neq; urinas:neq; uomitus:neq; scessiones plures q̄ quæ p naturam
sint i morbis uiderūt utiliter euacuantia & quod omnium maxime alie-
num ē si ex naribus quidem fluxum aliquādo morbum eiecisse aiaduer-
terūt cuius nō q̄titas modo sed totum genus contra naturam existit:sudo
rum autem & urinarum quæcūq; per uētrem aut in uomitum proruunt
genere quidem nō contra naturam:neq; tamē immoderata est tota mul-
titudo:ut eo quidem uidi quosdam in tantum sudorem excessisse ut cul
citras quoq; sudore perfuderint:necnon alios tantum ex uentre egessisse
ut supra triginta cotylas expleuerint:sed non uidetur horum quicq̄ tolle
re quo minus ægritudinem afferrēs euacuetur:quanquam regulæ ad om
nia:quæ a natura sunt egestionibus utenti Cuncta huiusmodi fuerit im
pedienda:quamobrem probabiliores quadammodo esse uidētur:qui af-
fectiones:in ipsis corporibus communitates subiiciunt:sed hos quoq; de-
miror quonam pacto eas euidētes ausi sint dicere:nam si ex aluo non flu
ens est fluxus:uerum corporum affectio ex qua ipsum est fluēs:hanc nul
lo sensu euidētem esse contigit:quo pacto euidentes etiam fuerint com-
munitates?nam & in colo fluoris affectionem esse possibile est & in tenui
bus intestinis:& circa ieiunum:& circa uētrem & mesareon:& multa alia
interiora quorum nihil sensu ꝑcipere possibile ē:nō ipsum neq; ipsius pas
sionē:quonam pacto igitur euidētes dici poterint communitates?nisi ali-
qd quod p signa itelligi queat euidēs eē quispiam uocare uoluerit:quod

sii hoc in quonam ueteres adhuc medicos excellunt? quo pacto etiam cō
festim ac sex mēsibus artem se docere prædicāt? nō enim parua utiq; do-
ctrina indigeant necesse ē aliquid cognoscēdum: quod sensum effugiat
uerum qui hoc ex sentētia uelit exercere anatomen opus ē singulorū quæ
intus natura tegat doctrina: & naturali nō parua speculatione perdiscere
quo singulorum opus & usum consideret: si quidem priusq̄ hæc inueniā-
tur quæ in portionibus sunt corporis pentissimi ullius impossibile est pas
sionem diiudicare atq; percipere: quid porro dicetur: quod hic profecto
dialectica magnopere opus est: quo aliquid quod ex aliquibus constet ac
perficiatur manifesto depræhēdatur: nec unq̄ admittēda sophismata nō
a se nec ab alio contorta: est enim uideri ubi nobis inuitis aliquando no-
biscum sophismatis cauillamur: & tamen: uerbi causa: quid est fluor: clæ-
menter a se quæsierint: si differendi facultatem tenuerint: nec sane id solū
sufficere putandum est: quod a quibusdam eorum dictum est: fluor affe-
ctio quædam contra naturam est: nam nisi quid sit affectio teneamus ni-
hil admodum plusq̄ prius cognouerimus: nunquid digestio quædam ē
aut mollicies: aut rarefactio: non enim dicentibus ipsis audiri quicq̄ ma-
nifestum potest: sed quod aduenerit nunc quidem hoc: rursus autem il-
lud: sæpe uero simul oīa tanq̄ nihil inter se differant: quod si quis ubi hæc
inter se differant inter se eos docere temptauerit & uelut eorum singula
sua indigeant curatione: audire nullo modo patiuntur: sed ueteres inces
sunt & carpunt quod huiusmodi incassum ac temere diffiniant: ita illabo
riose ac negligenter circa ueritatis inquisitionem habēt: at neq; quod con
tracto explicatum contrarium sit molli aūt durum: raro quoq; dēsum au-
dire patiuntur & ut præter hæc omnia aliud quiddam est naturales cohi
beri egestiones & fluere: & quemadmodum hæc ab hippocrate oīa dif
finita sunt: uerum de his ipsis p quam petulanter iudicium ferunt: & infla
mationem ita sane uocant durum ac resistentem necnon dolorem afferē
tem & calidum tuberculum admodum peruicaciter & incōsiderate strig
mentum passionem eē dicunt exinde porro alias inflamationes implici-
tas nomināt uelut in oculis ubi cum fluore fuerint necnon in gurguliōe:
& palato: & cicatricibus: inde supponunt spiramentorum alia quidē rara
facta eē: alia spaciosiora & propter hæc utraq; passiones perpessos: q̄dam
uero non diffitētur circa unum & idem spiramētum una consistere fluo-
rem & strigmētum quod neq; facile cognouerunt ita in omnem proruūt
temeritatem: ex his pauci admodum pati possunt plus de his omnibus
audire & despicere: uixq; ipsos pœnitet ut ad id quod uerius ē se conuer-
tant: inter hoc igitur quicunq; aliquatenus accurrate de primis ac genera
libus passionibus uolunt perdiscere sua scripta eē ferunt: at quod nūc in-

troducēdis utile futuram ducimus nō iniuria aduersus ipsos pauca dicē-
da sunt:putē uero aliquid illos ēt a se mutuari:id aūt fiet si a cauillatione
alieni rationē & a ratione exquirant.

h Oc antē edicit ratio:ut uocata etiam aduersus illos ipos iflamatō
contra naturam tuber ē dolorem afferēs:& resistēs:& calidus nihi
lo magis rarius aliquid exercēs iuxta sua rationē:aut sua parte dē
sius:aut durius:sed plenum fluore supfluo & ob hoc extēsum nec tamē si
quid omnino extēdatur:id densius:aut durius se effectum ē:discas nem-
pe hoc in coriis & seribus:tricisq;:ac loris:si prorsus extēdere tēptaueris:ita
ēt medela impletorum ac inflamatorum deiectio ē ac exinanitio id.n.re-
pletioni contrarium quibus deiectis confestim consequitur ut particulæ
digestiores euadant:tenor porro impletas necessario:ut ēt deiectas dige-
stio consequitur dēsitas aūt aut raritas neutrum necessario:& nequidem
fluor:aut detētio neq; enim si rarum ex ipso iam continuo fluere necesse
ē:quid si crassum & pusillum fuerit comprehēsum & si neq; dēsum cohi-
betur:nam multum ac tenue ēt p dēsos effluit meatus satius igitur fuerit
ipsos quoq;:quæ a ueteribus tradita sunt didicisse:quot modis prius i par
ticulis tectum rursus eiicitur:nam rarefacto comprehēdēte ipsum & ipso
comprehēso tenuato:ac maiori effecto & uehemētius moto:& ab aliquo
exteriorum attracto aut ab aliquo interiore impulso:& tanq̄ refluēte ad ali-
quid eorum quæ intus sunt si quis hæc oia transcendēs unam deiectionis
causam eē putarit spiramētorum rarefactionē uidebitur euidentia plane
ignorare:nempe lanam:aut spōgiam:aut aliquid huiusmodi manifeste i
tuemur si parum intra se humidum habēt:tegūtq; neq; dimittūt:sed plus
refundunt:quidnā igitur?nonne i oculis:& naribus:& ore aliis quam ita
raris id ipsum nouerunt ut accidat aliquādo præ multitudine depræhēsæ
in ipsis humiditatis nō corporum humiditate effluere:enimuero fidelitas
sæpenumero uidemus tam raras ut infusa in eis aqua pfluat:at si mel in-
fundas nequaq̄:effluit:crassiora si quidem mellis essentiæ: quam fideliæ
sunt spiramēta:an nō illud æquū erit cognoscere ob tenuitatē sæpenume-
ro aliqd effluere utcunq; ipsum cōpræhendēs corpus a natura nō fuerit
pforatum.Cæterum an nō sæpenumero natura:quæ animalis corpus admi
nistrat:ac regit ipulsu uæhemētiore insurgēs eo redundās qcqd ē exhau-
sit deiecitq; pinde ac illidēs:& expellēs:qd igit non erat difficile accurate
exercitato artis opa cognouisse multū.n.corporum hoc pacto fiūt eiectiōes
aliquas quoq; factorum cās ptereo.Itidē retētorum æquales nūero his prsus ɔtra
rias:n.n.illorum iuitorum talis rō disciplia ē:hoc āt mihi aliqn uidet scir. Insup
trāseo posse aliqn flutiar oculū:aut mlto fluor:aut scā tēuitate mlta : aut

ab hac parte natura expellente corporibus ipſis nihil præter naturam al-
teratius habentibus. Oportet ſane tenuē fluxum craſſum efficere: mu
tum uero deiicere ac euacuare:naturæ uero motum ſi oportune ſeſe ob
tulerit excipere:neq; oculo℞ corpora tractare:ſicut nequidem fluoris cau
ſa extitere:nam arbitrari inflammationem quidem aliquam ſtrigmentū
eſſe paſſionem alteram uero implicitam neſcio cur non demētis eē uide-
atur.Primum nāq; ſuo℞ ſunt obliti præcepto℞:quod fluidum deiectiōe
ſecernendum non ſit:aut ſtrigmentum cohibitionibus:ſed ad ipſas cor-
porum oportere affectiones reſpicere.Cum igitur prſus ſimiles euaſerit
ſibi interſæ & in nullo differre ferat̄:quæ nūc dicta iflammatio a priore q̄
quod affluat:nūquid non ualde alienum eſt mixtam & implicitam hāc
quidem nominare:illam uero ſtrigmētoſam eſſe arbitrari. Deinde ne
hoc quidem:quod in promptu poſitum fuit ipſis in mentem ratiocinari
uenit quod neq; ī manu:neq; in pede:neq; in brachio:neq; in crure:neq;
in coxa:neq; in alia aliqua corporis parte iuidens uiſa fuerit unquam in
flammationis ſpecies huiuſmodi ut extorſus aliquid effundat. At ſolis
quæ in ore:quæ in oculis:quæ in naribus ſunt id eueniat:utrum iuppiter
omnibus implicitis communitatibus inſtituit:ut earum nulla unquam
in nullam aliam corporis partem ſe immitat:ſed oculos tantum & nares
& os oppugnet. Inflammatio quidem cūcta poteſt occupare: quæ eius
generationis cām excipere inoleuerunt.Scire quidem expedit alia natu-
ra rara eſſe:alia denſa:ab aliis quidem aliquid fluoris effundi:ab aliis au
tem cohiberi:nam ſi utrem impleas aut aliud id genus obſtrictum liqui-
da re aliqua nihil diffluit:at ex ſpōgia aut ex re aliqua rara cōfeſtim quic
quid fuerit redūdans effundit̄:qd igit̄ difficultatis afferebat ipſis cogno-
ſcere quāto oīs alia pellis ſit aſtrictior:ea quæ ad oculos eſt & nares & os
corporis partes & rei naturam apponere:longum uerbo℞ complexū am
bageſq; multas dimittēdo:quod aūt hoc ita habeat īdicant nobis:quæ in
aliis ſunt particulis per attractū inflāmationes :nam i illis quæ tenuiora
ſuis ſunt partibus fluitant: quemadmodum in oculo & naſo: & ore:
idq; tantiſper quoad paſſionis expers fuerit:& omnis aſtricta pellis horū
nihil refundet:cā huius nō inflammationis eſt ſpecies. Cæte℞ quemad-
modum porro ſi melle aut liquida pice non admodum immenſa copia:
ſpōgiam aut lanam madefacias:nihil ꝑpter liquidi craſſitudinem fluitat
Item ſi aqua aut id genus ita tenuibus:& eis parum aſpergas ne ita qdē:
tum fluitat ob liquidi exiguitatem:ac eadem puto:ratiōe ex oculis non
uſquequaq; aliquid profunditur:aut propter liquoris craſſitudinem:aut
quod non redundet: utpote quæ ſecundum naturam habeant: pro-
inde contingit hoc inflammationis genus nihil ab alio differre præ-

terquam profluentis essentiæ crassitudine ophthalmiamq; absq; fluore perficere: quam sapientissimi methodici strigmentum uocant: & ab implicitis mixtisq; differre putant suos sermones suscipientes: quos sursum ac dehorsum transferunt ad corporata passionum præparationes esse uideri uoluerunt non aũt in humidis constitisse: quonã pacto igit᷑ quãdo i ipsis corporibus affectio nullam habens differẽtiam: sola uero ea quæ humida natura tenuia: aut crassa sunt consequuntur aliquãdo quidem fluitare: aliquid aliquando autem cohiberi dicitur: & communitates arbitrãtur esse differentes. Ita nempe etiam mixtum atq; implicitum a uobis intelligentia percipi non potest: alia uero omnia: quæ particulatim digeruntur non per uictum modo uerum etiam per chirurgian: & pharmacian: quæcunq; aberrarint nimium forte didiceritis si hæc persuadere non possunt: sed iam plura loqui desinam: quando quidem ad introducendum in medicina rudes hæc satis multa esse arbitror.

ΤΕΛΟΣ

Impressum Brixiæ per Iacobum Britannicum die. xviii. Iunii. M.cccclxxxviii.

Registrum orationum Francisci philelfi & aliorum operum in hoc uolumine contentorũ
abcdefghiKlmnopqrstuxyz
omnes sunt quaterni

Olim Georgij Antonij vespucij lib:—

31 Jan̄ ~~febr~~ 1488.

XV

